

KAUFMANN

DÁVID

KÖNYVTÁRA

B. 873.

1193760

הסכמת

עמרת תפארת ישראל, רבינו הגדול ראש גולת אריאל, מופת הדור הגאון הגדול
המפורסם כתר תורה ראשון לציון **ה"ד** בדרא, כמהר"ר **דוד חיים חזן** הי"ו
יחל"א, ר"מ ור"מ בע"הק ירושלים ואגפיה תוכב"א, מור
ודרו להרב המפורסם המחבר ז"ל.

זה הדבר ה' אמר ותהי תורה חזרת על אכסניא שלה. כל מן דין עינא דשפיר חזי שכ"ס משפחה
כמו השחר עלה. דור דור ושופטיו שמהם תורה יולאה חדי קוב"ה כפלפולא. מורעק זאת
לעניני כל ישראל עם סגולה. אחר אחרון חזי בא גדול אדונינו ורב רשכ"ה אבי רכב ישראל
הגאון המפורסם **מרן החק"ר** ת"ק תנא דאורייתא שהקים עולה. מורעא דיוסף רבנן אקושכניוהו
גאופי ארץ דפקיעו שמייסו ארץ זכי גלה. ומקובס כעין החשמל רב אסחי גאון הרב
המופלא דרופתקא דאורייתא רב גובריה ורב קיליה רבי אליעזר הגדול ז"ל הארס המעלה. הפליא עלה
הגדיל תוסיס בחכוריו היקרים שהם ככתובים לילה כיוס יעי"ר על התורה ועל העבודה כנסתר וכנגלה
אשר ל' יעדה שאין הפה יכולה. עורנו באבו במבחר ימיו קראו רבי קולטתו מחיים בארעא קדישא
ירושלם דרהבא העם בחר לנחלה. דומה לט"ת שנשרק דעסיק באורייתא תדירא מתוך לער לפוס
לערא ווי לקאו שפרא רכלו בעפרא ווי לקרא דאזלא. תנכ"ה כערן גן אלהים כל הנחלים
הולכים אל **הים**

זה ונחמנו כי ילא חוטר מנועו נאר. משרשו אחר מא"ר לארץ ולדרים. בר"א כרעותיה חכם לכב
ואמיץ כח גבור כמלחמתה של תורה ואמיץ לבו בגבורים. והאיש משה הולך וגדל על כרכי
התורה בהר ליון זה וישב משה במושב זקנים כב"ד הגדול שכירושלם המה הגבורים. ויקנאו למשה
כמחנה לרות רבות סבכוהו מנוחה הריוכוהו שפכו דמו כמים סכיכות ירושלם כמים הנגרים. ויגרשוהו
מהסתפח כנחלת ה' וילך משה מק"ש לחול ומש"ח יתיב אפתחא דרומי וירוממהו כקהל עם בעדת
אבירים. ויהי משה רועה לאן קדיס להורות להם את הדרך דרכה של תורה **דכר"ך** ותני כמה
הלכתא גברותא בדעתו חדרים. וילמוד משה דעת ודרך תכונות ושלמה משנתו חכמות
שכליות ופלוסופיות ולשונו תדבר משפט ללשונותם בארשו'תם להקים דגלה של תורה נכוחים למכין
וישרים. וישראל עושה חיל וקובר חכר ספרים הרבה שו"ת ודרושים לכל חפניהם ישמת לב מגיד
משרים. ילא טבעו בעולם לקאו ארץ ויס רחוקים נודע בשערים. מים עד **ים**

זה האיש מרעיש הארץ הדר הוא לכל חסידיו. הרב המופלא וכבוד ה' מלא גלי עמקתא ומסתרתא
נהירין ליה שבילי דנהר'דעא כמאן דמנח ככוסתא כמהר"ר **ישראל משה חזן** זלה"ה
מאריה דהאי ספרא כאמנים כל פקודיו. כל ימיו היה מלעבר להוציא
לאור תורה תורתן של ראשונים **גאוגי ארץ** זיע"א עם הגהותיו היקרות והיו למאורות הן הן
עדיו. והן בעורינו חו טרם ויגע לכא לגומרה של תורה להאיר על האר"ש את אשר
אסף וקבץ ועשה אזנים לתורה שכל את ידיו. וירד יפה ת"ו לקבוע דירתו בארעא דישראל כי שם איוה
למושב לו דקביע ליה עדניה תורתו אומנותו לא ימש מתוך אהלה של תורה מפרק בלאחר יד ועוקר
הרים חיל וחומה יחדיו. והקול נשמע קל משמיע נפל ואל משה אמר מאי בעית בהאי ארעא קוס
עלה בית אל ויעל משה במבחר ימיו כימי עלומיו מה שאירע לאבות לאב יגיע אבות וכנים יחדיו.
והיתה מנוחתו וירכתו על **צידון** לרורה נשמתו והוא חטא רבים נשא כך היא המדה ואיש חכם
וכפרנה המותק לחסידיו. זאת היתה לי ארצה כנחמה כי השאיר אחריו ברכה הכן יקיר
נוסף ספיר יקר מחכמה **יוסף** עינינו ויעמוד חו לעולם כימי השמים על הארץ הוסיף מספר לגרודיו.
ורעו יורש ארץ וירגו לרוכ כחול אשר על שפת **הים**

שערי תשובה

סימן א'

מה ששאלתם, שלוח צבור שקרא ישראל במקום כהן ונכנס כהן קודם שיברך ישראל, הו"ב ראוי שיעמוד בתיבה אותו ישראל ולא יקרא ולא ישב אלא עומד בעמידה עד שישלמו כהן ולוי ואח"כ יקרא הוא אחריהם, ואין כזה משום בשת אלא מכוון עומד לכבוד התורה ונתן מקום למכבדיה והוא מוזמן אחריהם ואין קורין ישראל אחר הימנו.

סימן ב'

ברכו את ה' המבורך לא הויא התחלה רחוינן כל יומא בשליחא דצבורא דאמר ברכו את ה' המבורך קודם תפלה ולית בה איסורא כלל. אשר כחר בנו הויא התחלה, דהא ברכו את ה' כלומר ש"ץ נותן לעולים רשות לברך משום ישמעאל בני ברכני.

אי"י הי"ם

שתי תשובות הללו דסו' ה' וסו' ב' הביאם מב"י ז"ל א"ח סו' קל"ה משם מוהר"י הכובץ שהביא משם ארצות חיים משם הר"י ק' נשם הר"ח, ואני חפשתי בא"ח ולא מלאתי. וממ"ש בתשו' זאת ראש בחר בנו הויא התחלה הו"ב כראש דכפשו ספיקו של המג"ה סס. ראש אמר ברוך אתה ה' יכול לומר למדני חקוק ולה הויא התחלה, אלא דמנתיבת הטעם באומרנו "דהא ברכו את ה' כלומר ש"ץ אומר לעולים, מזה כראש דהתחלת הכרזה בכרוך לבד הויא התחלה שהרי הוא נותן טעם דאמירת ברכו הוא כה"ל ה"ץ אומרנו ולא העולה, וז"ל "כלומר" א"כ מניח דהתחלת הכרזה שהוא באמת מהעולם הויא התחלה אפי' בכרוך לבד, והדבר ערוין שקול.

סימן ג'

בתרין כהנייא הם הכי נמו שרינן למעבר דהכי חונייא (חוינא כצ"ל) דעבדי כיומא דאית בית חתן וכן המנהג בשתי ישיבות.

אי"י הי"ם

תשובה זאת היא סתומה וחתומה ולא ידענא ליוז תשו' אחרת קדמה לה שעליה קאי המשיב, אבל כראש שהיא תשו' רע"ג הובאה בטור א"ח סו' קל"ה וז"ל "וכ"כ ר"ע ובתרי דקרי כהן לוי וישראל אי בעי למתני ולמקרי ש"ד ע"כ. וכמו שבאמת כן עושים כשש חתנים שקורין שורות שורות של ז' ו' ובכל שורה כהן ולוי, והוא ממש דברי תשו' זאת, וכן הביא הרד"ה משם ר"ע ע"ד ס"ה ד מב"י סס. ושם ראיתי דג' תשובות אלו הם תשו' אחת לתרו"ק ז"ל סו' רכ"ד והשאלה ארוכה והתשובה קצרה, ומכין השאלה והתשו' ככה המאסף ג' תשובות אלו, וכין ב' הנוסחאות ויכן הענין היטב ע"ש. ושם מלאתי בהררכ"ז הפרשות סו' תשכ"ד שהביא דין זה משם תשו' ר"ה והרו"ק ז"ל, הא קמן שגורש תשובה זאת שהיא לתרו"ק שורשה פתוח לרבינו האוי ז"ל, וע"ז קבלם המאסף בקובץ זה, ובמנו שאני עתיד לבאר בסוימנים אחרים.

סימן ד'

שאלה היין אשר ימוג בו יין מבושל אם יש לברך עליו כורא פרי הנפן אם לאו:

שערי תשובה סי' ד'

תשובה אם יהיה הרוב מן היין שאינו מבושל מברכין עליו כפ"הג, אבל אם הרוב הוא מן היין המבושל מברכין עליו שחבל, וזה אינו ראוי לקידוש היום מפני שאין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח וכיון שיש בזה מן המבושל אינו ראוי לגבי מזבח ואין אומרים עליו קידוש היום :

אי"י הי"ם

תשובה זאת הזכירה הפוסקים באופנים שונים, והנה המנהיג הל' פסח סי' ג"ן כתב וז"ל, במגלת סתרים לרבינו נכוס מלאתי בשם רבינו האוי שאין לקדש על יין מבושל ואף אין לברך עליו ברכת היין, והקשה עליו ככל אשר הקשו האחרונים, ומכללם הרשב"א במונחות סי' ק"ץ ובחלפוס סי' כ"ד, והריב"ש סי' יו"ד, והטור ה"ח סי' ער"ב כתב: "ועל יין מבושל רבו הדעות, הרב ר' שמעיה בשם רבינו שלמה כתב שמברכין עליו שהכל, וכ"כ הרב ר' יצחק"ן גואת, ויין שנתבשל אפי' מעט, וכן אם נתן לתוכו מעט דבש מברכין עליו שהכל, וכ"כ רב האוי, וכיון שנתן האור תחתיו והרתים אין בו משום גילוי ולא משום יין נסך ואין אומרים עליו קידוש היום, הנה מלשון שהביא בעל המנהיג נראה להדיא ברובו הטור בעד רבינו האוי ז"ל, שכל שנתבשל אם מעט ואם הרבה אין מברכין עליו כפ"הג ואין מקדשין עליו, ומא"י דסתם בעל המנהיג בארו הטור להדיא באומרו, אפילו מעט, ומתשו' זאת מוכח להדיא דאם הרוב אינו מן היין המבושל מברכין עליו כפ"הג, ומה לי בשלו מעט שר"ל שלא עבר הכישול ברובו, ומה לי עורבו עם מעט יין מבושל, לפוס ריהטא נראה דהכל אחד, ודוחק לומר דשמי נתנו כולו תחת האור ונתבשל מעט שעבר האש על פני כולו, מערבו עם מעט יין מבושל דהרוב לא ראה פני האור כלל, וע"ז בטל ברוב, ועוד שרבינו תשו' שלפנינו אינם מוכנים וקאיא סיפא ריהטא, דכרישא קאמר, דאם הרוב הוא מן היין שאינו מבושל מברכין עליו כפ"הג, וכסיפא סיים דבריו ואמר: "וכיון שיש בזה מן המבושל אינו ראוי לגבי מזבח ואין אומרים עליו קידוש היום, ואומרו: "כיון שיש בזה מן המבושל" כר' אפי' כל דהוא, מידי דהוה אדבש, דכולם הביאו משם הגאונים דאין בו משום יין נסך אפי' מעט, א"כ כמלא דמלבר דקאיא רישא חסיפא עוד זאת דמסיפא מוכח דמעורב מעט עם מבושל כולו מעט הוא דבר ה'. כי ע"כ בעינא למימר דבר ומסתפינא רבותי בכונת תשו' זאת, והוא, דשני דינים מוחלקים איתנהו בה, רישא לענין ברכת כפ"הג דוקא, דאזי ודאי המיעוט שאינו מבושל שנתערב בו, או שנתבשל כולו מעט, אינו מוטיאו מידי יין, ומברכין עליו כפ"הג, אבל אם הרוב הוא מן המבושל כל ערב, אז ודאי מוטיאו מידי יין ומברכין עליו שהכל, ואחר שפטר רבינו האוי לשאל בעיקר שאלתו, הוטרף להרחיב הדבור לענין קידוש, להעיר און בלמורים, ולומר, דלא מפני דמברכין עליו כפ"הג, ומפני דאזלינן בחד רובא, מפני זה יותר לקדש עליו דזה אינו ראוי לקידוש היום מפני שאין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח, וכיון שיש בזה מן המבושל (כל דהוא) אינו ראוי לגבי המזבח, א"כ אין לומר עליו קידוש היום כונתו מבוחרת להודיע, דענין הקידוש אינו תלוי באם ראוי לברך כפ"הג, או שהכל לבר, אלא תלוי ג"כ שיהיה יין ראוי לנסך ע"ג המזבח. וטעם הדברים לפי משפט השכל הישר הנטוע בכו הוא: דכשלא לענין ברכת כפ"הג ולענין יינס, הכל תלוי שיהיה לו דין יין בטבעו, הא כדי לברך עליו ברכהו הראויה לו, והא משום חתנות (עיון טור וב"י יו"ד סי' קכ"ג לענין יין נסך במבושל ודבש ושאר) וכיון ששמו עליו גזרו, וע"ז שפיר לא אזלינן בו בחד מיעוטא כ"א בחד רובא, אבל לענין קידוש שתלו הרב בענין ראוי לנסך ע"ג המזבח, והוא דבר מטה שאון השכל שפטו מלך עלמנו כי אם עפ"י הדת חזר הענין כחק גמור, שהרי הם אמרו דקידוש הוא על היין והם אמרו דמריך שיהיה יין ראוי לנסך על גבי המזבח כדי שיהיה עולה לרפון, וכיון שאין ראוי לנסך ע"ג המזבח דבכל דהוא נפסל מידי קדושתו, כן לענין קידוש נפסל מידי קדושתו, תו מי נתן הכח בידינו לפרש ולומר דלא אמרו בתלמוד ראוי לנסך ע"ג המזבח אלא להוטיא יין מגולה ושריחו רע, אחרי דהגאונים הוו בקיאי טפי מינן כביאור שטעו העמינים. ולדעתו דברי רבינו האוי המוכחים בתשו' זאת, והמוכחים בטור ה"ח סי' ער"ב נסקרין בסקירה אחת, שהרי הטור הוא אומר בשמו דאין בו משום גילוי ולא משום יין נסך ואין אומרים עליו קידוש היום, הרי דלא הזכיר ענין ברכת כפ"הג ולא ענין איסור חתנות, דבאמת כל שלא נתבשל כל ערב כ"א מעט,

שערי תשובה סי' ד' ה'

ב

ששם ויין לא עדי מעליו, הא ודאי מברכין עליו כפ"ה, וממילא חסור משום חתנות, אבל נתבשל כל לרכו, או שנתערב ברוכ מבוסל כל לרכו, הא ודאי בטל שם ויין מעליו ומברכין עליו שהכל ולית בו משום חתנות, דב' אוקוריס הללו דברכה ודחתנות בשם ויין תליא מילתא, והב' האחרים, והס': גילוי, ויין נסך, וקידוש, בראוי לנסך ע"ג המזבח תליא מילתא, ולדעתו, דכרי ר"ה המובאים בתשובה שלפנינו וכדברי הטור, התיישבו כמנין חומר, ומה שהביא המנהיג בשמו יס לוישכו בדוחק, לכל אפייה דברי ר"ה מיושבים ומקובלים על השכל, ומה שהקשו עליו כל הבאים אחריו דלא גרע מקונדוטון שיולאין בו בפסק יורי ד' כוסות, וא"כ הא איכא כוס א' שהוא לקידוש, ואמר ר"ה, דלענין חיוב שתיית ד' כוסות בפסק שהוא מלוא כפני עממה לשתיית ד' כוסות ויין, הא ודאי יולאין בקונדוטון, ששם ויין לא עדי מעליו, אבל לענין קידוש שהוא מלוא כפ"ע סמוכה על היון של כוס א' שכלאו הכי מחוייב בו, אה"ן דאינו יולא, כיון דאינו ראוי לנסכו ע"ג המזבח, אלא דיס לעמוד על תשובת ר"ה גופיה, הובאה לקמן סי' קט"ז, דשם מוכח להדיא דקידוש, בכרכת כפ"ה תליא מילתא, ויש ליושב הדברים, ודוק דמשם אנו למדין, דענין קידוש עם ענין ד' כוסות לא דמו אהדרי, דד' כוסות הוא מלוא דא"ה לעשותה על הפת, וכיון שמברכין עליו כפ"ה יולא אף לכתחלה, והקידוש לכתחלה לריח ראוי לנסך ע"ג המזבח, ודוק היטב. ושוב ראיתי לקמן סי' רכ"ח תשו' לרב שלום, דכל שנתבשל אפי' לא חסר רבע אין מברכין עליו ואין מקדשין עליו ומברכין עליו שהכל, לפיכך אין בו משום גילוי, ואין בו משום מנע גוי וסיים: דרבא אמר ויין מבוסל וכו' מבוסל סתמא קאמר לא סא נלטמק, ל"ש לא נלטמק יעו"ש. ואין ספק שזאת היא תשובת הגאונים שהביא הראב"ד ה"ד מב' יו"ד סי' קכ"ה, דבהקדמות תליא מילתא, א"כ כדו דלא לאשוויי פלוגתא בין ב' הגאונים בתשו' זאת ודסי' רכ"ח, מוכרחים אנו לומר כרס"ד מעיקרא, דהפירש גדול יש בין נתערב מעט עם רוב שאינו מבוסל ולא ראה פני האור כל עיקר, לבין נתבשל מעט הכל עכ"פ עבר האש על פני כולו, ולפי תשו' דרש"ש דסי' רכ"ח, מבורר יולא החילוק הזה לענין השמש, ודוק. אלא דדקדוק רישא חסיפא שדקדקנו לעיל בתשו' שלפנינו נשאר עדיין ללמות ולא סדריס. ועיין הרשב"א ח"ד סי' קמ"ט, ודוק כי אינו יכול להאריך.

סימן ה'

שאלה על נדה אשר רחצה אחר ימי נדתה במים שאובין והיא שומרת שבעת ימי נקיים אם יש לה משכב או מושב, או לא:

תשובה אם על עיקר התורה אתם דורשים, כל זמן שאין הנדה טובלת במי מקוה היא כשאר בעלות נדה דכתיב והדוה בנדתה תהא בנדתה עד שתבוא במים וצריכה למשכב ומושב, אבל בזמן הזה שאין מתרחקין ממשכב ומושב של נדה אלא כדי שלא תשתכח תורת טהרה מישאל, וכיון שטהרה מנדרתה ורחצה במים שאובין אין מתרחקין ממשכב וממושב וע"ז הוא מנהג העם ברור הזה.

בעוד שחיינו דורשין להשיב על הענין הזה, הגיע אלינו כתב מחכמי הורו וכתב אחד מאנשי תוגרמא, ואנשי הורו וחכמיה סופרית ומלמדיה האריכו ענינים רבים ונכבדים בכתביהם, והוצרכנו להשיב עליהם בדרך אחר כפי חכמתם והשנתם אשר השינו, וענין שלומותם וכתב מליצתם לא כתבנו, וזאתי שהוצרכנו לכתוב רמז חכמים מאשר שלחנו להם:

לכן חכמים נבונים, לא אליכם לטרוח עצמיכם על כונת הרברים האלה, הנה ידענו כי יש שבר בכל העמים אשר אין להם תורה חכמה ותושיה, וזאתי אותם ההולכים בחשך מחכמי הטבעי וחושבים כי אין תורה אחרת וזלתה וכי הוא ית' מחשבתו העליונה הברה, ותורה, הוא בדרך טבע כפי מוחם הריקן, והלא כתיב כי נבכור שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם, ומי יוכל להשיג דעת מחשבת פחת אחד מעברי השב' (אפשר ר"ל שבויר מלכא) (*) כ"ש וכ"ש דעת מחשבת המלך הגדול רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו אשר כל

(*) א"ה אינו רחוק שכתבו בטעות ב' במקום כ' ויהיה א"כ תהא הידוע למלכי פרס הנקראים סאך Sciah ככ"א צבא בסורמנותים דמר הגאון הממכר ה"ו.

שערי תשובה סי' ה'

צבא המרום נלאו מחקירת חכמתו והשנתו, ובלב שואלים איה מקום כבודו, ומה לכם תרמא עמו, לפני עניים בתורה תשאנו בשמעם את דבריכם וניב לשונכם ברכי אריסטו וחכריו, ודנים תורתו ית' באותו הדרך, מי שמע כזאת מי ראה כאלה, היוחל ארץ במעמד הר סיני ביום א', אם יולד גוי בתוכן שמים וארץ בקיומה בשמוע את דברי נאומה (האומה) נעשה ונשמע ובאותה שעה ארץ יראה ושקטה, ושמים עמדו על תכונתם והעולם עמד על קיומו והכל על הדברים האלה? ואתם עושים במשקל דעת יוצרנו ית' שהוא דעת התורה ממש לדעת הכל ודיק רמזה ותולעה תהו ובהו אשר אין בו ממש, והלא כתיב כל הגוים כאין נגדו לאפס ותהו נחשבו לו? אל תרכו תדברו גבוהה יצא עתק מפיהם בלא דעת ולא תכונה ניב לשונכם כי אל דעות ה' ולו נתכנו עלילות.

אשר אמרתם ואשר שלחתם בענין הנדה והרחבתם פיהם בדרך טבעכם והכלי דעתכם, יודע לכם כי לא זה הדרך אשר תלכו בו מצד דעת עליון ותורתו הקדושה, כי ענין הנדה כבר הורנו חכמינו ז"ל הענין הנכון והטוב בדבריהם לא ימוטו עולם ועד, ומה שאתם מבקשים הסירו סינים מכסף ויצא לצורף כלי וחפץ ה' ביריכם יצלת, דעו כי מעת שרחצה מטומאה אינה מטמאה משכב, והייתי ומארץ בתלמוד, וזלתי שאתם מבקשים דברי חפץ ואין אנו יכולין להשיב לכם כי איך יזהיב אדם על חרשי אדמה הנשברים, והם דברי ארסטו והפילוסופים כי כולם חכרים אבל השיבו וחיו ושימו יד על פה ודעו, כי כרחוק מזרח ממערב כך הרחיק המקום ית' דעתו שהיא דעת התורה הקדושה מדעות בני אדם, זכרו זאת והתאושו, ומאותו הדרך התבוששו, ודעו כי הפלא ה' ענין תורתנו הפלא ופלא וכאשר תדעו ותשכילו ותבינו ענין פסח מצרים, וכי יש בו הלל יום ראשון הלל גמור ולשאר הימים מרדני דלוני, ומשם והלאה שבע שבתות תמימות עד יום מתן תורה שישראל מתחברים באביהם שבשמים, תדעו הענין הזה, וכי יפלא מכם דבר למשפט שאלו לרב ר' יהודה בן הנגיד כי שמי בקרבו הי"ו והוא יודיע לכם הרבר מפה אל פה בהראותכם אליו כתבי זה, ע"כ.

א"י הי"ם

הרבה הוכחות יש לי כי תשובה זאת היא לרבינו האוי ז"ל.
א' * שכיון שס' ד' הקודם לה וס' וי"ו הבא אחרים הם לו ז"ל א"כ זו שכנתיוס כהחת מהן כלי ספק.
ב' * שכבר הוחזק גאונו ז"ל לעמוד כפרן נגד המבקשים קנעורין ותואנות על העיקרים גדולים שכירינו או עפ"י חכמות חיוניות או עפ"י דקדוקים קלים כלי שורש וענק, וחזקה זאת יולאה כהינומה ורהטה פרוע, אי מתשובה הוכחה ככותב לעין יעקב פ"כ דתנוגה, ואם מאותה שהוכחה בס' תמים דעים סי' קי"ט, ואם מאותה תשובה שהשיב לר"ס הנגיד, הוכחה ככתב שחיבר הרמב"ן בהתנללות ס' המורה, והמדדק ככולן בעיניו יראה כי רוח א' והילוך א' מתהלך ככולן, א"כ גם זאת שלפנינו הסתמית, גם אותן אשר נקבו בשמו של גאונו ז"ל כלן מידו נגזרו, וכפרטיו פרטות הרואה יראה הקורכה הגדולה שיש בין תש' שלפנינו עם אותה שהשיב לר"ס הנגיד בנוסח שהביא הרמב"ן, ואשר יסור לכו מזה ויתעסק בדברים האלה בלבד, וסור מעליו תורה ויראת שמים ויפקיד עצמו באותן הענינים הכתובים בספרים החיונים ויסור מעליו כל דברי תורה לגמרי, ומזאת הקסרה יארע לאדם שישכח דעתו עד שלא יתוש לעזיבת התפלה, אבל אשר ימסרו עצמם לתורה וליראת שמים, ולא להם מזה כי ינהיגו כל ההמון לאחרית טובה בלי פקפוק, ולא ישימו שום ספק בהקב"ה, ואם תראה שאתן בני אדם המתעסקים באותן הדברים ודרכי הפילוסופיווי ואמרו לך שהיא רך קלולה, ושכזה ישינו ליריעת הכורה, לא תאכה להם, ודע כי יזכו לך באמת, ולא תמלא יראת חטא וענוה וקדושה אלא באותן המתעסקים במשנה ובתלמוד, ובחכמה יחד לא בדברי חכמה בלבד ע"כ.

הראיתך בעינוך רעיונים שוים בין שתי תש' הללו, ששם קורה תנר על המתעסקים בלבד ויסורו עול תורה לגמרי, וכן כזאת שלפנינו לוח ככרוביא על האומרים כי יש שם

בכל העמים, הין להם תורה וכו' זולת ההולכים בחשך מחכמי הטבע וחושבים כי הין תורה אחרת
 זולתה, הרי ענינים אחרים במלות שונות בשתי תשו' הללו ובכולן מבואר בא"ר לחי' רוחי, כי לא יתקמץ
 לבב גאונו ז"ל ובליותו ישתוננו רק על המסירים לבם מדברי תורה מכל וכל, לא על מי שאוחז מזה
 בכל כחו, וגם מיריעות שונות אל יפח ידו בשעת לא יום ולא לילה או אחר שנילא כריסו בשרא' דתורה
 ויראת שמים, וכן אומרו שם "ואם תראה שאותן בני אדם וכו' ושבה ישנו ליריעת הבורא לא תאבה
 להם, ודע כי יכזבו לך באמת, גם זה מכוון למ"ש בתשובה שלפנינו, מאומרו "והלא כתיב כי גבוה
 שמים וכו' עד ולו נתכנו עלילות, כי כל הדברים פה הם בנתינת טעם כמעט אל זאת שקייר שם
 ואמר: שלא יאבה לאותן שאומרים שפ"ו דרך הפילוסופיה ישנו ליריעת הבורא כי יכזבו לך באמת,
 ואיך יכזבו לו באמת אם לא בטעמים המספיקים הכתובים פה? והם: "היחל ארץ במעמד הר סיני
 וכו' וכו' והכל על הדברים האלה? (ר"ל על הפילוסופיה), הא ודאי לא יתכן דרך ה', אבל שיהיו
 הדברים כפרפראות לחכמה, יען אברו ספרינו באברן מולדתנו, ונלטרך להסתייע מספרי עמים
 שונים כמ"ש הרמב"ן בהתנללותו על ס' המורה שם, הא ודאי הין כן דעת גאונו ז"ל, ויפה העיר
 בלרך הגאון שי"ר כר"ו בתולדות גאונו ז"ל הערה ט"ו עמוד פ"ט.

ומעיד

אני עליו שמים וארץ, שזה למעלה מע"ו שנים שעמדתו על שינוי הגדול הזה הנר' בנוסח
 תשו' שאלת ר"ס הנגיד ז"ל, בין נוסח המובא בהכתב שבועין יעקב ומוהר"י יעבץ באור
 החיים ובהריב"ש סי' מ"ה, לבין נוסח המובא באגרת הרמב"ן הנז"ל, וה' ימחול לי! ששדתי הרבה
 בהי"ש"ר מקנרויה כ"ע שהוא המוסף דברים אלו, "בכחמה יחד לא בדברי חכמה בלבד" ורגלים
 לדבר, שהרמב"ן קודם הביאו תשו' זאת כתב: "ועוד ראו לכם להזכיר בנחת את הכל, להניח העסק
 מכל וכל, וירא שמים ישוב וישקוד על ספר תורה שבכתב ושבע"פ כי היא בית חיינו, ובה מעלתנו
 תגדל, השומע ישמע והחדל יחדל שא"ל להוכיח לסקוף כל ישראל להיות חסידים, ובה נהגו אבות
 העולם ליקר מזה חכמים גדולים, אף כי למנוע מן ההגיון התלמידים המתחילים ללמוד כמו שמלאתי
 בתשו' לרבינו האי לנגיד מנחתו כבוד, שכתב לו בלשון הזה תקון הנוף וכו' וכנו"ל. הרי להדיא
 שהרמב"ן אחר שיעץ להניח העסק מכל וכל, ולאוב ולשקוד על תור"שכ ושבע"פ, הביא ראיה מתשו'
 ר"ה ז"ל, ואם ר"ה ז"ל אומר שהיראת שמים והענוה והקדושה לא ימלאו כ"א במתעסקים בתורה
 ובחכמה יחד, ה"כ אם חסר אחת מכל סממניה לא יגיע האדם אל התכלית הקדוש אשר הטיב לן
 כמטרה לחץ, ואיך ה"כ יעץ הרמב"ן להניח העסק מכל וכל? ואיך יסתייע מתשו' גאונו ז"ל שהיא
 ראיה לקטור? וזה מלבד כי נכרו דברי אמת כי ר"ה ז"ל לא יתאר ליריעות חילוניות בתואר חכמה
 סתם בכל תשובותיו, כי הין חכמה סתם כ"א חכמת התורה והנהגת האדם הכפוף לה ע"פי דרכיה
 דרכי נועם (כאשר האריך בנן נעול) ותואר זה לא נתנו לה כ"א הבאים אחרי רבינו הרמב"ם ז"ל,
 דוק ותשכח. מכל זה טובה תוכחת כי השגרה בחכס יש"ר מקאנדיאה כ"ע הולכת ומתחזקת, ומה
 שהכריח הגאון שי"ר כר"ו שם באומרו: "וגם לולא שהיה כן הנוסחה לפניו, לא היה מביא תשו' כזו
 באגרת ההתנללות בעד הרמב"ם שהיה ראיה לסתור ה"ד אחרי המתו"ר לאו שמה מתיה, שלפי
 האמור ולפי מרומת כל האגרת היא, תשו' זאת בער"כ היא באה באותה אגרת רווקא כדי להחזיק
 דבריו שאמר להניח העסק מכל וכל, ולא הביאה בהיותו מתנל על הרמב"ם כמו שיראה הרוחא.
 והגם שעיקר האגרת הוא התנללות על הרמב"ם, עכ"ז אינה סתירה להרמב"ם כלל, שבתשו' זאת
 אינו אוסר הלימוד בחילוניות, אלא אומר כי הטוב והישר הוא עסק המשנה והתלמוד, ואינה להרמב"ם
 לא סתירה ולא ראיה, אפי' שלא היו כתובים דברים הנוספים הנז"ל, אבל לעלת הרמב"ן להניח
 העסק מכל וכל, היא באמת ראיה, ובאמת לראיה לדבריו הובאה תשו' זו ולא להשקפה אחריתי, ואי
 נוסף בה דברים הנז"ל, הם סתירה גמורה מבלי שום ריח ספק, כלל העולה שלפי כל האמור ומרוב
 הוא כי הי"ש"ר מקאנדיאה כ"ע השקוע בחכמות מומי נעוריו, בחשדתו קאי, וע"ז דוק ותשכח קורה
 נעים! שכשהביאני ההכרח להזכיר תשו' זאת בקונטרסיו קנאת ליון (אמטורס תר"ו רף ח) העתקתי
 אותה כאשר מובאה בעין יעקב ובאור החיים ובתשו' הריב"ש סי' מ"ו, ותכף אחריו כתבתי, גם
 הרמב"ן באגרתו על ס' המורה כתב וז"ל, ועוד ראו וכו', עד וכמו שמלאתי בתשו' ר"ה גאון ז"ל,
 עכ"ד. ובמתאר מוסגר שם כתבתי, עיון שם שהביא התשו' הנז' כרמותה. ובאמת כונתי לכל זה
 בלומר

שערי תשובה סי' ה'

כלומר, ראה שם התשובה כדמותה, וראה דבריו "להניח העסק מכל וכל" ותראה חיד הוא מעשה לקטור, והמבין יבין. ולא רציתי להאריך מכמה טעמי תרילי. ועכשיו שהגיעו לירי דברי הגאון שי"ר הגו' נר"ו, הוכרחתי לבלות דעתי האמת לאמיתה, כי לפי עכ"ר האנה ואומר. שאם לא הוכחה תשובה זאת בלשון הזה בס' אחר שלא ילא מתחת ידי הוש"ר נקדריאה כ"ע, החשדה במקומה קאזי, לא אכחור שבראותו תשובה זאת שלפנינו שפה גאונינו לא שפך - כאש חמתו "רק על המסורים מלמוד התלמוד כלל וכלל" כדברי הגאון שי"ר נר"ו שם, ובוה באמת נחלשה החשדה דבר מה, אבל לא נעקרה לגמרי, ודוק היטב.

ג' * שרבינו הא"י ז"ל כבר הוזקק לארי במסתרים ובקי בחכמת האמת עד דקדוקה, ודבר זה מתברר, אי מתשוב' רבינו בחיי פ' כי תשא (ד' בומבירגי שנת ש"ז דף קט"ו ע"ה). ואי מתשוב' הוכחה בכותב לעין ועקב פ"ב דחגיגה, ואי מאותה דלקמן סי' קכ"ה הביאה הרמב"ן בפי' ע"ה ת"ג עמודים קודם סוף פ' בראשית, וגם מעורר אחרת הוכחה לקמן סי' ל"ט שהיא עולה בסגנון ה' עם זאת שלפנינו כאשר אבאר לקמן, ואחר שעלה בירי דבר זה, ה"כ מ"ש בקוף דבריו "שאלו לר' יהודה ו' הנגיד כי שמי בקרבך הו"ר, אין ר"ל ששם בעל התשובה יהודה, אלא ר"ל כי קולו הוא קולי, כלומר יודע בחכמה קדושה זאת כמוני, כאשר פי' רוב המפרשים על פסוק כי שמי בקרבך. אלא זו בלבד שנשאר לנו לדעת מי הוא זה רב יהודה ו' הנגיד אשר מזכיר רבינו בתשובה זאת בכבוד גדול? ועם שכבר זכותי כמה פעמים כי איני בקי בחכמת הביקור וע"כ דבריו לעו בפרט זה והוא בלא היו. עכ"ז הנסה אם אוכל לכונן על מי יסבו הדברים. ואומר: הנה כבר הוכחנו למעלה ששובת שאלת ר"ש הנגיד ז"ל עם זאת שלפנינו עולין בסגנון ה' נגד המסורים לבס מורכבי התורה שככתב ושכעל פה ונוטים הרבה אחר הפילוסופיה. ה"כ הסברה נותנת. ג"כ שהמקום מקום אחר, וכמו שאותה נשלחה לגראנטה מקום כבודו של ר"ש הנגיד ז"ל אשר היתה באותם הימים ביד הישמעאלים הנקראים שריים (או תרשים שכן מדבר בקרא בערבי אחר, ויען ששרשם היו ערבים במדבר היו נקראים תריו ר"ל מדבריים) גם זאת שלפנינו לשם נשלחה וקימנין גדולים יש לזה שהרי באותה דפי' ל"ט מזכיר כל הארצות אשר מלודת רבינו הגאון פרוסה להשיב שאלים רבים ומכללם הזכיר אספמייה, וכאן לא הזכיר כי אם הודו ותוגרמה ולא אספמייה ומנו יש השערה כי לאספמייה נשלחה תשובה זו שלפנינו ולגראנטה ממש שהיתה תחת מלכות ישמעאלים, ושם היו נוהגין כל הפרשות הללו מהנהגה ממשכבה ומושבה ועבילת בעלי קריון כמו שהזכיר הרמב"ם באגרותיו. ואחר שכן הרי מלאנו באותו פרק באותו מקום רב יהודה הנשיא (או הנגיד והכל אחד) בן רב יוסף הנשיא שאבותיו היו מגדולי גראנטה וירשו עליו ומשרה בכל דור ודור במלכות בארם בן חבוק, כאשר מובא ביוחסין דפוס קראקא אחר דקל"א ע"כ, ולפי דברי היוחסין שם דקכ"ז ע"כ היה בזמן ר"ש הנגיד וכמו שכן הכריח ג"כ בעל ס' הד' דר"א ע"ג ואחר שכן הרי שהיה רב יהודה הנשיא בזמן ר"ה גאון ז"ל אלא שעדיין לא ברירא לן אם הוא או אבותיו היו בזמן ר"ש הנגיד. וע"כ שפיר אמרתי כי איני ראוי למלאכה זאת וע"כ יבואו אחרים בקיאים ממש ויבררו מי ומה ואיך וע"כ משלי.

ונדבר בעלם הענינים הבאים בתשובה זאת ונאמר: הנה בעיקר הדין שנשאל גאונינו ז"ל ומה שהשיב בפשטות הדבר ולא נמלא בשום פוסק שהזכירו היינו מפני רוב פשוטות ואינו לריך לפנים, כי הם דברים גלוים וידועים וכמ"ס הרב המגיד פ"ד ופי"ה מה' אוסורי ביאה על דברי הרמב"ם במד"א וכו' והוא ברור.

נשאר לנו ה"כ מה ענין הגדה לענין פסח מזרחים ובי ביום ה' יש בו הלל, ואחר הימים מדלגו לדגוני וממש ואילך שבע שבתות תמימות תהינה? אבל יובן הדק היטב הענין למי שיעמוד במ"ס הזוהר פ' אמור דל"ז ע"ה, גם בזוהר גם בר"מ. ומי שיעמוד בסוד גלות מזרחים חיד קור' ז"א להיות בלילן תלת גו תלת באימא עלאה בסוד לא ידעתי את ה' וכו' כפומן היות בעיבור ה' קודם בריאת העולם כמו שמבאר בעה"ח בשער העיבורים מהדורה תנינא בפ"א ובשער הכללים פ"ג ואילך (ובזה יתבאר לך מ"ש גאונינו ז"ל לקמן סי' ל"ט שבעת ימי הפסח הוא אשה דבר ה' כי שאל נא לוימים ראשונים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ שכיון אל סוד העיבור דקודם בריאת העולם דהיה ז"א בלילן ג' גו ג' וכן היה ממש בגלות מזרחים ודוק היטב במקורות אשר הבאתי ואשר

נבוא עור) ועיון שער הכוונות דרוש ה' של פסק . וזש ותבארו סוד רס פסק ורס מילה כסוד ואעבור עלנך ואראך מתבוססת בדמנך המתקוקן באיזה נוסחאות מדוייקות בהגדה של פסק ועי"ש עור בדרוש ה' באורך וזש בדרוש ג' ותבאר ענין הלל גמור כיוס ה' בסוד וטהרה ממקור דמיה כהרף עין של בדרך טבע וזר לא יקרב אליה ואחר עבור יו"ה יסתלקו המוחין הוא אחיזת וכו' לאט בהמשך ימי ספירת העומר שבע שבתות תמימות בסוד ספירת שבעה נקיים ובהשתלס תקונס נגמרה להטטר כחג השבעות ולזו הוא יוס חג העלרת וכו' וכו' ומתפשטים גם כנו"ה סוד שני לוחות חכמים ולזו יהיה בחינת גדלות גמור בסוד ישראל מתחברים באיבה שבשמים שסיס גאוניו ז"ל תשובתו הרמה והנשאה . כללן של דברים כי מי שיעמוד בכל המקומות שרשמתי על בוריו בעיניו וראה ולכבו יבין מה עמקה חכמת גאוניו ז"ל באדירים משברי יס כאלו , אמרות טהורות , כלל דרושים עמוקים ורחבים מני יס , וכיון שידע גאוניו ז"ל כי פטר את השואלים בדברים עמוקים , כי מי יבין מנסתרות , באות מאירות , באמרות קלות , (כמונו היום כי לולא היה בדינו דרושי האר"י ז"ל במקומות שזכרתי ובשאר מקומות אשר רבו מלמנות , לא היינו מבינים אפי' דיבור קטן והיינו נשחרים כסומא בארובה ממש) ע"כ ע"כ דברי האגרת הזאת , גאוניו ז"ל נהורא עמיה שרי להראות להס מאיזה מעין טהור ישאבו מיון ללולן בביאור הדברים מפה לאון , והוא רב יאודה ז' הנגיד ז"ל , כי כבר נראה טבע גאוניו ז"ל כי הוא מהמלגועים הגדולים וכמו שכתב לקמן בתשו' סי' ז"ט . באומרו : ולנו אין להשיב כי הקדמונים ז"ל לא היו מודיעים לשום אדם וכו' , ובאשר עס כביאים כפא הגאון שיר נר"ו בתולדות רבינו הגאון ז"ל הערה י"ז על המיס הטוהרים היולאים מנקור שיש - טהור בהירים וזכיס . ולא שאני מודה בכל מה שכתב עוד . כי חסרון הדורות וחסרון התמדת החכמה גורמין למחברים אחרונים בע"כ להתרחב בדברים שלמי שלא הורגל בהס נראים לו באמת בלי מראה וזוהר . אבל ההכרח חס לא ישובכ לא יבוגה . קא קמן ! אלמלא טבע מוהר"ח ז"ל בחכמה זאת לבאר הדברים כשמלה בת מאה חלק יריעות ולא במקום ה' כי בכמה וכמה מקומות ובסימנים ורמזים , ופי' היולאים מפי' אחרים , באמת לא היונו מבינים אפי' אות אחת מכל האמור בפרשת מלך , גם בתשו' שלפנינו גם באותה דלקמן סי' ז"ט , וה' ידון אותנו לכך זכות בכל מעבדינו ומחשבותינו , ביר"ח . ושוב ראיתי בתשו' הרי"ק סי' רל"ז שהובא עיקר תשו' זאת עוד ועל זה מנהג העס בדור הזה . נמלא דגס זאת היא להרי"ק . ואס יהיה כן נאמר אגב אורחין נתברר לנו דהרי"ק ידיו רב לו בחכמת האמת . אבל לבי מהסס הרבה מהרבה שמה בתשו' הרי"ק נתנו תשו' הגאון ז"ל כהשר נר' בזאת שלפניה שהיא באמת לר"ה ז"ל כהשר עתה ראיתי שהביא ג"כ התשב"ץ בת"ח סי' פ"ה כמו שהביאה המנהיג בשס מגילת סתרים לרבינו נסים בשס ר"ה גאון ז"ל (ועיון לו עוד שס בסי' כ"ט ובח"כ סי' קס"ח הרבה דברים נאותים למה שהעלתי חני הדל לעיל בסי' ד', ואין לי פנאי לחזור ולעמוד על הדברים באורשס) וגם זאת שלאחריה היא לר"ה בורהי . וגם תשו' אחרות , ועיון מ"ש עוד לקמן סי' מ"א כי ע"כ מחוקק רבינו הגאון ז"ל לא זלףה , ודוק . ועיון תשב"ץ ח"ג סי' ר"ל וממה שנסתפקו בדברי ר"ה ז"ל והולרך הרב"ד לפרש דבריו נראה שתשו' שלפנינו אינה לו ז"ל או שלא ראה , והוא האמת , ודוק .

סימן ו'

שאלה מי שרחץ בתשע קבין הואיל ואינה טבילה מברך על הטבילה או לא :

תשובה כבר הודענו דבר זה וכתבנו לרבני איקלדיש אין מברכין על הטבילה וכ"ש על הדחתה הואיל ואינה מצוה בזמן הזה אבל טבילה שהיא מצוה ובה ויולדת מברכין ואח"כ טובלין ולא קשיא לן ממ"ש כל המטבילין מברך עובר לעשייתן . שהוא בטבילת גר ועבר דלא חזו לברוכי .

אי"י הי"ם

כ פסק הרמב"ם פי"א מה' ברכות ה' ז' והגמ' שס או' ה' כתב וז"ל : "וכן פי' ר"ח בשס הגאון . וכן ר"י אלפס , וכן הרוקח , וכן מלאתי בשס ר"ת שאמר בשס רבינו האי גאון . ה"כ היא זאת שלפנינו

שערי תשובה סי' ו' ז' ח' ט'

שלפנינו, ועיין טור וב"י יו"ד סי' רס"ח. ושו"ר שגם זאת הוכחה שם בתשובת הרי"ק סי' רל"ח, ועיין מ"ש לעיל כסוף סי' הקודם, אבל מה נעשה שגם הריקאנטו סי' תקכ"ח הכיחה כרמותה בשם פסק רב אלפס. ועיין לקמן סי' ר"א שני ודוק מ"ש שם.

סימן ז'

שאלה מי שיצא עליו שם רע או עבר עבירה היש מן הדין להחרים בפניו אם עשה אותה עבירה או לא, ואם שמע החרם והורה חייב מלקות או מכת מרדות, או דילמא אינו חייב כלום מפני שהוא קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע.

תשובה אין מן הדין להשביע אדם אם עבר עבירה אם לאו, אלא כשיתברר לבית דין שעשאה יענישוהו כפי רשעתו ומשביעין אותו שלא ישנה, כדכתיב ואריב עמם ואקללם ואשביעם בה'.

אי"י הי"ם

הוכחה בקיטור גדול כישנות סימן קל"ו. ובכלבו דקנ"ה ע"כ הוכחה באורך ובשינוי לשון בשם "לגאון ז"ל" אבל היא היא שהרי הוא אומר אין משביעין אותו כל עיקר לפי שאין נשבעין על עבירה. וכס' הפרדס דכ"ה ע"כ הוכחה באורך כתוך שאלות לר"ה שכתוב בתחילה אלו שאלות שנשאלו מלפני ר"ה גאון ראש ושיבה ורכיבו שרירא גאון ר"י. ושו"ר דגם זאת הוכחה בתשו' הרי"ק סי' ש"ג ומכאן מופת חותך שאלו התשו' הם לגאונים, והמחסף תשו' הרי"ק חברים שם. וכן ראיתי להתשב"ץ ח"ג סי' רפ"ג שהביא משם הגאון ז"ל כתב וכו' וסוב הסלים דכרו באומרו: "וכן נמלא בתשו' להרי"ק" וגם זה מופת חותך.

סימן ח'

שאלה מי שחרף את חברו באחת מן העבירות חייב להלקותו ולנדותו עד שיתברר מה שאמר על חברו או לא, וכן יש ברבר הפרש בין על שאמר בדרך חרפה ובין שאמר על דרך ערות כגון שנתכוון להעיד עליו וכן מי שמעידו על אשת איש או פנויה עדות גמורה ברבר והוא עד א' ולא נמצא עד אחר מלקין אותו משום שהוציא שם רע, או לא:

תשובה כבר ידעתם, כל מי שהעיד יחיד ברבר עברה או על אשת איש מנגדין ליה דהא שם רע הוא דאפיק עליה, והכי דין הוא בתלמוד, דכתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת ועל כך מנגדין ליה כמו שאמרו רז"ל בענין טוביה שהעיד עליו זגור ונגדוהו והלקוהו, ואמר טוביה חטא זגור מינגר, אמרו ליה שם רע הוא דאפיקת עליה וכתוב לא יקום עד א' לכל עון ולכל חטאת.

אי"י הי"ם

מתשובה זאת מוכח להרי"ק דהא דאמרו בפסקים דקי"ג ע"ג דנגדוהו לזגור היינו משום דאפיק שם רע ולא משום דעבר על לאו דלא יקום, וכן פי' רוב המפרשים, ועיין תשב"ץ ח"ב סי' כ"ה ובנו הרשב"ש סי' תקי"א באורך, ועיין ס' הזכות להרמב"ן שם ז' עינים דף כ"ז ע"ד כמה תשובות הגאונים ראויים לענין זה, ויש לתמוה על הסמ"ג לאוין רי"ג, ועיין לגאונים הספרדי בעל מש"ל בס' פרשת דרכים דרך מלותיך ח"ב דס"ו ע"כ, ושו"ר דגם זאת הוכחה בתשו' הרי"ק סי' ש"כ השאלה ארוכה כרמותה והתשובה בקיטור.

סימן ט'

שאלה על איזו עברה מתחייב מלקות, ועל איזו מכת מרדות.

כל עבדות שבתורה לאו שיש בו מעשרה לוקין עליו, ומה שהו"א איסורו מדרבנן לוקין לו מכת מדרות מדרבנן

אי"י הי"ם

לפום ויהטעא היה נראה שמתשו' זאת ומאותה דלקמן סי' ט"ו כנה בעל הערוך ערך מרד כנר' למי שבקי במלאכתו איך מקלר ומחבר כמה תשו' הגאונים מבלי הזכיר שמש. אבל מה כאמר כשאנו רואים דאורש מדרות חברו לשורש מירדה שמלקין אותו מפני שמרד בר"ת ובר"ס. ורבינו הגאון ז"ל פי' משורש מוסר כדעת בעל המוסף כאן ובערך רד. מכל זה טובה תוכחת דבעל הערוך לה מתשו' אלו העתיק, ואולי כחר מהס מכל אשר כחר, ומה שלא נראה לו הניחו. ואפשר דראה אותה דרב שרירא ז"ל הובאה לקמן סי' קפ"ה ועיין שם. ואו"ר דזאת הובאה בתשו' הרי"ף סי' ד"ט, ולא אותה דלקמן סי' ט"ו. ועיין הרמב"ן במלחמותיו שכתב דאין לסמוך על התשובות הנמלכות בשם הרי"ף א"כ הוחזקו ועיין הרדב"ן ז"ל רפ"ח כ"ב סי' תקכ"ט ודוק. ואו"ר כס' שבינו עולם חלק האסוף דף ע"ח ע"א שאסף וקבץ מענין זה הרבה ואסופא דמילתא תמה על הרדב"ן ז"ל איך העלים עיניו מכל האמור. והאמ"ר דברי הרדב"ן ז"ל נכונים כטעמם, דא"כ לה שכתת חיי אלה דעיקר הדבר שאם בתשו' נגד התלמוד או נגד הסברה הושרה הכרורה הא ודאי אמרי' לאו מר חתים עלה ובלאו הכי כרוך לקבל האמת מכל מי שיאמרנה והוא האמת לפע"ד ועיין מ"ש בקוף סי' קפ"ז על דברי השד"ל ודוק:

סימן יו"ד

שאלה

היאך הדין באלו השרצים כגון תולעת וזבוב ונמלה שנפלו בקררה היאך הדין בהם כמ"ש כל איסורין שבתורה בששים, או אין אומר' רק אלא בשנפלו בצונן, אבל נפלו בחמין בכלי שני, וכ"ש בכלי ראשון אפשר שיפסוק אותו וזבוב ויכנס בתוך התכשיל או יאכל נמלה וכבר אמרו האוכל נמלה לוקה חמש:

תשובה

מי שמצא אחד מן השרצים בקררה משליך אותו, ולא נאסר אותו תבשיל בין שהיה חם בין שהיה צונן, אבל אם נפסק אותו שרץ בתכשיל שיעורו כשאר איסורין שבתורה, ואם חלת עיסה נתערבה בכצק, אם אין מקומה ידוע מפריש אחרת ואינו חושש משום שחלת חוצה לארץ היא מדרבנן ואינה מקרשת מה שנתערבה בו ושיעור חללה הוא כמו שנהגו הנשים להפריש ולא הצריכו אותה רבותינו אלא כדי שלא תשתכח תורת חלה, וכבר אמרנו בהלכות שלנו כל הצורך:

אי"י הי"ם

עיין

טור וב"י סי' פ"ד לענין תולעים ונמלה באורך. ועיין עוד שם בטור וב"י סי' שכ"ג לענין חלה, ועיין הלכות חלה להרמב"ן שם הלכות יו"ט למוהרי"ט א"ז דס"ח וס"ט. ולבי מהקס הרבה שתשו' זאת שמה היא להרמב"ן ז"ל כיון שיש מתשובותיו כתיבור זה. עם כי נער וכתבם. וחששא זאת מתחוקת הרבה בראיותיו מה שסיים בעל התשו' שלפנינו, באומר: וכבר אמרנו בהלכות חלה ככל הגורף. ומגורף לזה אנו רואים להרמב"ן בהלכות חלה הנו' שבמחלוקת הקדומה אם כיטול ברוב חלה הוא לכתחלה או בדיעבד, שרעתו ז"ל דוקא בדיעבד הוא. וכאשר ג"כ הביא בשמו הר"ן בפרק אלו עוברין ה"ד מרן ב"י ז"ל שם. ותשו' שלפנינו בדיעבד קא משתעו. אם לא שגאונו רבינו האוי ז"ל חיבר גם הוא הלכות חלה, ומרוב עיונו אבדנום כאשר אבדו מאתנו רוב חיבוריו ופירושו ותשובותיו ופירוטיו, חבל על דאברין ולא משתבחין, ובאמת עם נביאים נכאיתי שאונה לר"ה ז"ל שאוב מלאתיה בתשו' הרי"ף סי' ש"ה:

סימן י"א

שאלה

ראינו למקצת הגאונים שאומרים אין הכהן חייב בתפלה של יד, וכן מי שנשבע על אשתו

שערי תשובה סי' י"א י"ב

אשתו שלא תאכל כלום מן הפירות , תמתין עליו יום א' וכיום ב' יגרש אותה ואם היה כהן ימתין אותה ב' ימים וזו ההפרש שהפרישו הגאונים בין כהן לישראל בשני דברים אלו לא עמדנו על עיקרם :

תשובה זה שאמרו הגאונים שאין חייב הכהן בתפלה של יד נראין הדברים שלא אמרו כן אלא משום שהוא פורש את כפיו ואלו היה הדבר כמו שהם אומרים לא היה פטור אלא בשעת נשיאות כפים שהעוסק במצוה פטור מן המצוה ואין אנו צדיכין לכל כך שיכול הוא להסיר את הרצועה מעל אצבעותיו ויחזיר אותה אחר הברכה . אבל מה שאמרו לענין האשה בודאי כן הוא שישראל שגרש את אשתו יכול הוא להחזיר אותה ומשום כן אינו ממתין אלא יום א' שמא ימצא מי שיתיר את שבועתו , ואם לא ימצא באותו יום יגרש יום ב' ואם נמצא לאחר גירושין מי שיתיר שבועתו יחזיר אותה אבל הכהן אם גרש אינו יכול להחזיר לעולם ומשום כן ימתין ב' ימים :

אי"י הי"ם

לפום ריהטא חפשתי בכל הפוסקים הראשונים והאחרונים , ולא ראיתי מי שהביא דין זה לכהן להסיר הרצועה מעל אלכעבותיו לא בשם הגאונים ולא בשם . ואם אין חיפושיו מכוב ראה כמה נאמנה קבלת החבות מאז השנים ראו רוחים כן מנהג פשוט בכל ישראל , אפי' בכהן שאין לו שוק לרחוק ודיו עכ"ז מסור הרצועה מעל אלכעבותיו ונשא את כפיו . וכענין השני הוא פשוט כריש פ' המדיר כמו שפירש"י סס . ושם מלאכה בתשוכות הרי"ק סי' ש"ס , ואף שיהיה עכ"פ לא הובא דין זה בשם אחרון , והוא פלא . ושם מלאכה לה' יד אהרן מ"ב ה"א סי' קכ"ח הנהג"ו שהביא תשו' הרב מטעם יוסף ח"א סי' ב' בזה עיין גם דלדד כמה דרדים ולא מלא מקום לדון זה , ובסוף התשו' כתב להחזיק המנהג באומרו הנח להם לישראל אם אינם כנואים וכו' , ומסתמא אית לן למומר שהמנהג הזה יש לו שורש ועיקר ומיוסד על פי הדין ואין לשום אדם לכתלו ולא לערער עליו כי מנהג ישראל תורה עכ"ד . ואלו הרב מט"י קים רואה תשו' הגאונים הלזו קים וולא לקראתה בתפוס ובמחולות .

סימן י"ב

שאלה וענין התשובה הזכיר ואמר הכי

מה ששאלתם לענין קיבת נכרי ואמרתם דשמיע לכוז דאית מאן דשרי , ותמהתם מהיכן שרי , והא אנן מקצת טרפה אסרי' מק"ו דרבא וכו' , וגם אנו תמהים עליכם , והלא בסוף הדין פירקא דמתנינן קא פסקינן בהדיא , והלכתא אין מעמידין בעור קיבת נבלה , אבל בקיבת נבלה ובקיבת שחיטת נכרי ובקיבת כשרה שינקה מן הטרפה מעמידין , וב"ש בקיבת טרפה שינקה מן הכשרה , מ"ט דחלב המכונס בעור הקיבה פרשא בעלמא הוא . והאי ק"ו דרבא לרבוי המשנה הראשונה הוא דאית ליה קיבת נבלה אסורה , אבל למשנה אחרונה כולהו שריין , וליבא ק"ו והיינו דאמר לא קשיא באן קודם חזרה וכאן לאחר חזרה ומצינו באגרתכם טעות , באן קודם חזרה ולאחר חזרה ולאן הכי הוא אלא קודם חזרה ולאחר חזרה ומפרשא בע"ז בענין שאל ר' ישמעאל את רבי יהושע , מפני מה אסרו וכו' אמר לו מפני שמעמידין בקיבת עג"ז וכו' , והו קודם חזרה ולאחר חזרה .

ושאלתם לפרש לכם ומשנה לא זזה ממקומה , הכי פירושו כיון דאקשינן אהא דתנן טרפה שינקה מן הטהורה קיבתה מותרת מהא דקתני רישא קיבת נבלה ושל נכרי אסורה ופריק רב חסדא ולא קם פירוקי' והדר פריק ר' יצחק אמר ר' יוחנן ל"ק הא דקתני רישא קיבת נכרי אסורה קודם חזרה שנאה ר' והדר הוא לטעמא דר' יהושע אחר חזרה דהתיר קיבת נבלה ותנא סיפא טרפה שינקה מן הכשרה קיבתה מותרת דשמעינן מינה דקיבת נבלה שריא ולא תקנה לרישא דמתני' אלא ברקיימי קיימ' ומשנה לא זזה ממקומה .

אי"י הי"ם

זאת היא הגירסא שלפנינו כפ' כל הכשר דק"ו ע"כ שמתקנה רש"י ז"ל, וכתב הרשב"א בחו' שסב' ד' שיטות שגירסא שלפנינו בתלמודין היא גירסת הגאונים, והאמת אתו שכן הביאה בעל הערוך בערך פרש, ה"כ הא גברא והא דסקא, אבל טוב מלאתיה דמות שורת בתשו' הרי"ף סי' ס"ט ובס' המכריע דף כ"ד ע"ד הביאה בשם הרי"ף ובעל הערוך וחלק עליה.

סימן י"ג לרבינו האי ז"ל

וישאלתם

א"ר יוחנן ש' ממשלות שועלים היו לו לר' מאיר, ומכולן לא עלה בדינו אלא א' אבות יאכלו בסר ושני בנים תקחינה ואמרי לה מאוני צדק לא מצינו בשאלותיכם כתיב ממשלות וכן הוא מפי השמועה (נ"א וכן היא השמועה) כאשר כתבנו, ודעו כי משלים אלה יש בהן מוסרים ולימודים שאומ' באלו מפי החיות (נ"א מפי חיות הקרש והוא טעות גמור) כנון כתב של הנדויין (נ"א הרויין) שנקרא בלילה ודימנא (נ"א ורמנה) שיש בו מוסרים ודברי חכמה ומליצה בכלל משלים של חיות ובאלו ממשלות שהיו לו לר"מ היה בכל א' מהם מוסמך על מקרא שרומה לטעמו, וכן הם מושלים מעשה בשועל שבא עליו הארי לאכלו א"ל השועל מה יש לי בידי להשביעך אבל אני מראה אותך אדם שמן שאתה טורף ושבע ממנו ויהיה שם גומץ מכוסה ואדם יושב מאחוריו כיון שראה הארי אמר לשועל הריני מתירא מתפלתו של זה שלא תכשילני א"ל שועל אי אתה מתירא ולא בנך וכן בנך מגיעו העון עכשו תשביע רעבונך ועד בן בנך זמן הרבה, נתפתה הארי וקפץ על הגומץ ונפל שם, בא לו שועל ועמד על שפת הגומץ מציץ עליו וא"ל הארי הלא אמרת לי שאין הפורענות באה עליך אלא בן בנך נתפס בה, א"ל השועל כבר יש עון על אבי אביך שאתה נתפס בו, א"ל הארי אבות יאכלו בסר ושני בנים תקחינה, א"ל שועל ולמה לא חשבת כן מכראשונה, וכמה וכמה מיני מוסר יש במשל הזה (נ"א וכן שאר משלות).

אי"י הי"ם

תשובה

זאת נשאלה עד היום גנוזה ולא שפתה עין המפרשים ועל ראשיהם בעל הערוך ורש"י ז"ל, ואנו רואים בה כמה שינויים: א' ממשלות במקום משלות, ואינו יודע אם המ"ם הא' היא ערשית כמו הממשלים לבית אביהם (ד"ה א' כ"ו ר') או שמושית, ועל הכל אינו יודע מאי כ"מ ליה להגאון ז"ל להגיה גירסת השואלים, ומקום אני מניח לאחרים שיבואו אחרי לפרש גם דבר זה הרק היטב, כי אין הפנאי מסכים לי (*). גם אומרו: כתב של הנדויין שנקרא כלילה ודימנא שיש בו מוסרים מנה הם אלו הספרים? ואיה מקורם בתלמוד וכמדרש? אינו יודע. **הב'** שינוי המשל מארי לזאב ומענין לענין, והענין עלמו, שבמשל הגאון יותר חד וחלק שיש בו טענת הארי שהוא מתוורא, וקוף טענת ברי, ותשובת השועל הוא ענין נאות אל פחד הארי לומר לו שכבר גזרה גזירה פוקד עון אבות על בנים, ה"כ אין תפלתו של אדם נשמעת, וכשנפל הארי תהיה תשובת השועל מתוקה מרוב כוונת שגבר יש עון על אבי אביו והוא אמת משל נעים מתקשר ומשולש, בניו ומשולל כל פנות חלקיו, מה שאין כל זה באופן המובא ברש"י ז"ל ובמובן הפשוט. ועל הכל אחרי שעיקר כונת המשלים הם לרעת חכמה ומוסר ולהקנות לבני אדם באמצעותם רעת ומומה גם מרמה ותחבולה כדי להשתמש מהם לעת הצורך הגדול להכלל מכף כל אויב ואורב, על דרך שאמרו הבא להרגך השכם להרגו, וה"כ עפ"י משקל זה, משל הגאון ז"ל הוא מלמד לאנוש כינה להכלל מיד הקמים עליו, שבאמת הארי נתן דעתו בשועל לכלבו חנם, וע"ז שפיר התחכם להטיל עלמו

(*) עיין בתחילת הקדמת ס' תמת ישרים להר"ב מוטאל שגם הוא כותב "ממשלות" ולא ידעתי מנין לו. ושוב ראיתי שהוא לשון תלמוד באחד שהניח לו אביו ספרי ממשלות, ואשתמיט מינאי איה מקומו. (עיין בסוף הספר)

שערי תשובה סימן י"ג

עלמו מדריסת הארי בחכמה עלומה ובעלות נמרצות ובעטנות חדות ומחודדות. והכל כרינה וכריינה.
לא כן במשל הזאב המוכח ברש"ל, הוא רמאות השועל מבלי שום הנאה כלל ומבלי שום התגללות, כי אם
שהוא דרך רשעים רעים וחטאים להרע לאחרים גם מבלי שום רוח הנאה וסוף כל סוף דרך רשעים ללחם
שלא חירע לשועל שום נזק כרי שגאמר שהוא משל לקנות ממנו הכלל הגדול "על דאטפת אטפוך" ואין
זה באמת מדרכי חיבור חכמה ומסור באשר הוא באמת התלמוד אשר זכרו לא ימח מקרב ישראל:
והואיל ואתה לידן אמרתי חביבה חירות מני קדם לדוגמה אל האמור, מעשה נפלא ששמעתי
בבחרתי בע"ה ק' יושלם טוב"ב מפנה הרב מוהר"קו הרב ראשון לטיון שלנב"ע שנה
שעברה בנאמון יע"ה, והוא כי בהיותו שד"ר בערו השכנו סופר לו חכם אחד זקן ברוסייה מה שאירע
לו עם תלמיד שהינו הגון שאחר שלמד לפניו כמה דפי מסכתות בע"פ ולא לתרבות דעה ונעשה
לסטים מזויין מלסטם את הבריות ולוקח נפשות ביערים הגדולים והנוראים שבמדינות הקס, ויהי היום
כי החכם ההוא נהפך עליו הגלגל, הוכרח במעשיו לרפוק על דלתו הנדיבים מעיר לעיר באותו המחוז
אולי תעלה ארובה למכת עניותו. והיה נוסע רגליו ממקום למקום באשר נמלאים פונדקים רבים
בכל ג' ד' שעות מפני תקנת עובדים ושכיס ובסם ויחיו יגועי כח, ואחר שהחכם הזקן ההוא קיבץ
על יד מנה מאתים זהובים, מטבע היולא באותה שעה, נפל עליו הגורל כי בהיותו הולך בעמק
עבור שביער אחד אדיר וגורא, והנה לקראתו לסטים מזויין וראשו בשמים, ויהי בראותו הזקן את
האורה הטוררה ההיא כמעט פתחה נשמתו, כי ידע כי כנפשו ידבר וקרבה עת פקודתו. ויהי כאשר
כתקרב אליו, והנה הלסטים משתחוק אליו כנשיקת ידים ורגליים באמור אליו בקול בוכים, רבי ברכני!
כי תלמודך אני ומימי תורתך שתיתי מיום שעמדתי על דעתי, ויפג לב החכם הזקן כי לא האמין
אליו, והשתדל הליסטים לתת לו סימנים מובהקים, ותחיו רוחו כדברו אליו, ותהי שמחת הזקן גדולה
עד מאד, כי מנאזיב כהפך לו לאיזיב רבו ותלמידו. ויהי כאשר כלו לספר ז'לו את כל הקורות אותם
מיום הפרד הים מאת רעהו ענה הלסטים אל הזקן ואמר: רבי! התורה! הזקן: כנפש בהולה, ולמה?
הלסטים: כי קרבה עת פקודתך, הזקן: מה פשעי ומה חטאתי? הלסטים: חף אתה ולא עין.
אבל זאת מלאכתו וממנה פרנסתו ופרנסת בני ביתו, וע"כ אין חני נותן הפרש במלאכתו זאת בין
איזיב לאיזיב ולאדם לא אכנה. והתחיל הזקן להתפלל לפניו בהלף מיני תחנונים להיות לו נפשו לשלל, וגם
את הכל יקח מטוב רטונו והשלמת דעתו. והלסטים פעם עליו והויסור קנה השריפה כנגד לבו, ויאמר
אליו בחרי חף: אי זקן שוטה! הלא ידעת כי מפני שאתה רבי ולמדתי תורה יחד נכמרו רחמי ואני
נותן לך זמן להסודות ולשוב אל ה'. ערם אמיתך בקנה השריפה אשר בידו? מה תרבה חסיונות?
מהר! התורה! כי היום קטר ולא אוכל לעטור עוד. ויהי כאשר ראה הזקן כי כלתה אליו הרעה,
ואין מיד העריך ההוא מליל נחמס הזקן העני, וכה סודר דבריו אל הלסטים וכה ענהו: בני ותלמידו!
הידעת מאי דקי"ל בכל התורה כולה, לא שביק איניש היתורא ואכיל איסורא? הלסטים: ודעת!
ומאי נפקא מינה? ואיהו הוא היתר הזה? איהו? הזקן: היתר יודע ונגלה "הבא להרגך השכם
להרגו" הלסטים: ומי הוא זה אשר יבא להרגני? האתה הקנה הרמז כי תס כחך ובעל מן העולם?
הזקן: המתן ותשמע הדברים עד תמס. אך אם אתה לו שמעני שב בני על הארץ כמעט רגע והקנה
השרפה לעולם בידך, ואתה עשה עלמך כאלו אינך רואה, ואני אבא אחריך בכח גדול במטה אשר
בידי להכותך כאלו מכה של חלל אני מכה אותך בחרב ובחנית, ותניח עלמך שאני אבא אותך הכאה
אחת בלבד, ואח"כ אתה תקום כגבור ואיש מלחמה בזעם גדול לקיים בעלמך הבא להרגך השכם
להרגו. והיו שאמרתי לך בתחילת דבריו לא שביק איניש היתורא ואכיל איסורא, כי אחרי שמלאכתך
זאת היא לתיאבון ולא להכעיס, ה"כ כל מקום שיש ביכולתך לעשות הדבר בהיתר וכריינה וכריינה ראו
לך להניח דרך האיסור. ומאת ה' מן השמים היה, כי אותה שעה שעת רמז היתה, והלסטים נתפתה
בדבריו הזקן כי אמר נכל כלבו: מה הוא הכאת הזקן הזה? ומה כמו יפה? כי אין בו כח אפילו
להזיק פרעוש אחד, כ"ש רס הקומה ואיש זרוע כמוני, ויען ויאמר: כן אעשה כאשר דברת, לעשות
רמזך חפאתי, גם את הדבר הזה אעשה, וישב על הארץ ושיבת עראי וקנה השרפה בידו, והזקן
בידו משענת אחת מעץ קשה כאבן, ובקלה המטה חתוכת ברזל תקועה ופה ופה, עוביה כעובי ג'
אלבעות ואימא חרבע. וישא החכם הזקן עיניו למרום וילעק בקול מר כאופר, אהם ה' אלהים! עשה

עמי תשועה גדולה ופורקן כיום הזה להושיע משופטיו נפשי ותן כי כח חמוץ להכותו מכה של חלב, פעם אחת ולא אשנה, והיו ככלותיו לשפוך את לבו לפני ה' התגבר הזקן בארי, ויכהו הכאה גדולה בלי חמלה על דרעי הלסטיק עד נפלו לארץ מרוב העילוף הנפלה, כמעט נופל מת כהרוב מפרפר, ואדהכו והכי נפלה מידו קנה השרפה. ויזרו הזקן קל חוט, וישלח ידו ויקסה מעל הארץ ויתקעה בכטנו. כן יאכרו כל אויביך ה', ואוהביו בלאת השמש בגבורתו, כי נתקיים בחכם ההוא מקרה מלא, והחכמה תחיה את בעליה, כי באמת ידע לקיים בעלמו הכלל הגדול והנורא, הבא להורגך השכם להרגו. והוא ממש דמיון משל השועל כאשר ביארו רבינו הגאון ז"ל שידע השועל להושיע את עצמו מפי אריה ע"י עזותו ותחבולותיו בנייט על היסוד המוסר הבא להורגך השכם להרגו, כזה כן זה, לא נופל דבר.

הג' גירסא חדשה, "ואני לא עלה בידינו ארא אחר". הגירסא שלפנינו בסנהדרין דף ל"ט ע"א, והאן חזן לנו הלא שלשה, וכך דיוקינו שפיר בפ"י רש"י בסוגיא שלפנינו, המשל חינו הלא אחד אבל ארוך שבאמצעותו קונה שכליו ג' ענינים המכוונים לב' פקוקים אלו, אבות וכו', מאזני וכו', דיוק וכו', אבל לעולם המשל משל אחר ואין שני; ולזה גירסת הגאון יותר נכונה, "לא עלה בידינו הלא אחר" והוא אבות יאכלו בסר כאשר פי' הגאון, ואמרנו לה מאזני דרך, שהוא משל אחר ולא פי' הגאון, אפשר יהיה זה שפי' רש"י או אחר. אך שיהיה כבר נראה שענין המשל דיוק מורה נחלץ חינו ענין כלל, וענין חו' הגדות למוהרש"ף שם, דלפי דבריו כולם לא היתה דעה לשועל, שכבר נתן ג"כ בדלי שהונח בו אבן אחרת, כדי שוכבד המשקל כשירד ולהשליכה בכור כדי שיקל ויעלה, ה"כ לא היתה דעה, וענין עלה דיונה בחו' לשם, ועב"ז דוחק. אבל לפי גרסת הגאון חינו הלא משל אחר, אף גם הוא בספק מן משניהם אם אבות וכו' אם מאזני וכו', ובזה נתיישב הכל.

ומי יגלה עפר מעינוך גדול הדונינו מוהרש"ף ז"ל שנתפלת כחודשך להוסיף משלים אלו מכלל דברי הבאי ולהכניסם בכלל דברי תורה וחכמה ומוסר, ועינוך יראו וישמתו איד גאוננו אביהן של ישראל קורא בגרון בקיום תשו' זאת באומרו: וכמה וכמה מיני מוסר יש במשל הזה: תנא"כ ה'.

ישוב אחרי החיפוש מלאתי להרב חיד"א בס' מראית העין בסנהדרין על דט"ז ע"ה שעל פירש"י הנו"ל קיים וכתב ובתשו' הגאונים כ"י תשו' לרבינו האיו גאון ז"ל פי' באופן אחר, והביא הפי' הנו"ל בקיטור נמרץ. וה' ימחול לי אם השפוך תלונותי על הרב הגדול האחרון הזה ז"ל בחמת רוח ובכל בחי אומר כי מאד מאד היה טוב ומטיב אם יחסר פשע או רמז מחיבורו הנו"ל אשר רבו כמו רבו וירפס במקומו תשו' זאת לאכינו רוענו גאוננו המאיר לארץ כדמותה ויפרש לנו כמה דברים סתומים שבאו בה כמו כתב הנירוויין ודימנא וכו'לא' כי אפי' שיהיה קלה של גאוננו ז"ל חביבה עלינו באמתה של תורה, כי באמת יפה שחתן של אבות מתורתן של בניס, והוא פלה על יופי שלימות הרב הגדול ז"ל אשר ידע בלעזרן של ת"ח האחרונים כאשר יושטטו על דברי הגאונים ולא ימלאו, אך יבואו מנחות גדולות אלו לידו ולא יזיאו לאור כדמותן לזכות בהם את הרבים! וכן חנו הרבה ולא חסור תלונות אחת ותשע על כל חכמי ישראל שכירס חמדות גנוזות כאלו וישתדלו להדפיס חיבוריהם וחמדות יפות ובריאות כאלו שיש בהם טעם בשר ועלימו מהם עיניהם וישארו לפנות וטמונות בארזיהם ובעקרי ספריהם. ומי יודע באחרית הימים מה יהיה מהם ויאברו מתוך הקהל, שארי להו מארזיהם! וכו' הערוף מטובו הרב המובהק ח"ק לישראל מוהר"ר א' ביבאנטי נר"ו ושדר לי במתנה תשו' הגאונים כ"י אלו וראיתי תשו' זאת במקומם והגהות כ"ה הכתובות במאמר מוסגר הם מהכ"י ותו חזן כל חדש.

סימן י"ד ועוד לו

וישאלתם והא דאמר ר' אליעזר בשנכנסו חכמים לבקרו היה שונה ש' הלכות בנטיעת קישואין ואמר ר' ג' אלפים, ובקשתם לידע אם נתפרש מן ההלכות ההם (נ"א כלום) וכיצד היה מעשה בנטיעת קישואין ועקירתן אלו מהלכות כשפים והווי יודעים שצוה המקום בתורה להמית את המכשפים נצרך הדבר לגלות מה הם המכשפים למען ידעו על מה הם הורגים ולולי כן מאין היו יודעים מהו מעשה שהורגים עליו ומהו מעשה שאין הורגים עליו ונתן משה רבינו לסנהדרין בקבלה הלכות כשפים ולמדם אותם, ולפיכך כתיב לא תלמד לעשות אב"ל

שערי תשובה סי' י"ד ט"ו

אבל אתה למד להבין ולהורות, ואמרו אין מושיבין בסנהדרין אלא בעלי חכמה ובעלי קומרה ובעלי מראה ובעלי זקנה ובעלי כשפים ויודעים בשבעים לשון שלא תהא הסנהדרין שומעת מפי התורגמן, ומאלו ההלכות הורה שונה רבי אליעזר בעסק נטיעת קישואין שנראית שדה מלאה קישואין כולה, במלין ובמלין אחרים יעקרו, וגם אותות של נביאים סנהדרין בודקין אותם, ואין נביא אלא שמקיבל בסנהדרין, ושנינו אין דנין לא את השופט ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול אלא בב"ד של ע' ואחר ועכשיו שאין לנו ד' מיתות לא נצרכה ללמדם בקבלה שלא יהיו תקלה ויש מהם מעט סודות מסורים ביד בניהם של אותם חכמים ויש ברית בחרם כ"ד שאין למוסרם אלא לנאמנים ולמי שרואים בו הכרת פנים שהוא ראוי לכך :

אי"י הי"ם

אני בחפשי הגב ריהטא לא רחיתו גס תשובה זאת שהזכרה בשום מחבר, אבל מלאתי בכללי המאירי המובאים בס' חמרא וחיי ברו"ח ע"א ממס' סנהדרין שעל מה שהקשה שם תלמודא על מעשה זה של ר"ח דנטועת קישואין היכי עביד הכי ותו' אבל אתה למד להבין ולהורות. ע"ז כתב המאירי ז"ל וז"ל "ורחיתו להודו מגדולי המפרשים האחרונים שכתב שלא התירו לל"ח שאין לחוש שמה וימשכו אחריהם, הכל בשאר כל אדם הקור שמא יבוא להמאן אחריהם" ע"כ. הרי סברת גאונינו ז"ג כפי גדולי המפרשים האחרונים שהא ורחי מתשו' זאת ויכו דבר זה בלי ספק. ועיין עוד להמאירי בחי' למס' שכת על דע"ה דקתס לן תנא ולא חילק בין ת"ח לע"ה אבל סמך על מקום זה. ועיין שכת דע"ה במחלוקת רב ושמאל ועיין פני מבין בחי' לסנהדרין ערו"ח ודוק.

יעדיף

הקורא מעטוב הנעים ויעמוד לי כמעט רגע כי לא אוכל עוד אשר דברתי דברי, ואם מעטים המה נגר מה שהתנגד החכם שד"ל אל חכמת האמת בלי ישוב הדעת כי אחרי שהביא (ויכוח הקבלה מדיו"ד ע"ד ט"ו) כל מה שהזכר בתלמוד ממעשה מרכבה ומעשה בראשית ושם המפורס תלה כל זה בשמא נשכחו, ואחר שעמדו לו כמה רחיות מופתיות שלא נשכחו, נעתק להמליץ עוד טענת שמא לא היתה קבלת איש מפי איש וכיוצא מאלו הטענות כאשר יראה הרוצה שם בויכוחו הנז'. ואני בחמת ה' עלי כחיבורי הגדול **נצה ישראל** אשר אני מחבר כבר עמדתו על כל דקי וסדקי דבריו, והרחיות במופתים חותכים מה שהרחיותי שם. אין כאן מקומו בשום פנים. אבל שפיר אמרתי לא אוכל עוד אשר דברתי דברי, כי מי יראה בדברי גאונינו ז"ל שאפי' הלכות כשפים היו מוסרין בקבלה ז"ל, וישתוק? הרי גאונינו הביהן של ישראל מעיד בנדלו, כי עד ימיו היו עדיין מעט מאלו הסודות מסורים ביד בניהם של אותם חכמים אבל בחרם כ"ד וכו' ועס שאין לנו לורך בהם כאשר בדרך כלל אמרי פיו, ועכ"ז נשאר בקבלה אמתית ולא נשתכחו לגמרי כאשר לנו רואים שער ומנו של הר"ן היו חכמי אלימאנייא בקיאים בחכמה זאת ומשתמשים ממנה לעת הדרך כאשר העיד הר"ן גופיה בחי' לסנהדרין על דס"ז ע"ב עי"ש. וידענו מי הוא הר"ן? וכמה פשטן היה? ומה אמר על הרמב"ן? (*) עכ"ז כתב בספר מה שידע ולא הכחירו תחת קולמוסו. ואחר כ"ז ישא החרס הפשוט שפשוטו ק"ו בעלמו, אם בהלכות כשפים כך, בחכמת האמת המיוס הללוים הוולאים מלכני שיש טהור הנלרכת לנו בכיבוד כמה פשטו מקראות וכמה שרשי מלות ומנהגות ויסקודי התורה והלכות דעות ושלל ולא ממנה שום סכנה כנגד סכנת הלכות כשפים, על אחת כמה וכמה שדחי מקורה לבניהם ותלמידיהם אותם שראו בהם הכרת פנים, ואשר היו הראויים לכך כי תהלות לאל יתברך לא חסרנום בכל הדורות? הא ורחי מי שחולק על הדברים והאמת האלה אינו אלא מן המתמיהין מבלי שום רוח ספק. ודי בזה לפי שעה. כי אין כאן מקומו כאשר אמרתי. גם זאת היא בתשו' הגאוני כ"י בח"ב סי' ו' וכש"ר"ה גאון ז"ל וכמעט אות באות.

סימן ט"ו לר"ה ז"ל

מה ששאלתם, מכת מדרות, במס' גזיר רבני מערבא מכת מדרות מ' חסר א' אומדין אותו אם

(*) הריב"ש סי' קנ"ח.

שערי תשובה סי' ט"ו

ח

יש בו כח מלקין אותו ואם לאו אין מלקין אותו, פי' אם יש בו כח לקבל המלקות מלקין אותו מכת מרדות חובטים עליו עד שיקבל עליו שמונים מלקיות או עד שתצא נפשו, אלמא דלמכת מרדות אין לו קצבה ולא מנין כך פי' הגאונים ז"ל.

מכת מרדות פי' מכת מוסר ותרגום ליסרה אתכם למרדי יתכון ואמרו רז"ל טובה מרדות אחת בלבד של אדם יותר מכמה מלקיות.

אי"י הי"ם

עיי מה שכתבתי לעיל קי ט' ומשם בארה. ומ"ש מ"מ מ' חסר ה' טעות סופר נפל וכמו שכבר הגיה הרב המפורש מר שניו נר"ו בס' נשמת כ"ח רכ"ז ע"כ דר"ל מלקות תורה, וכ"כ לקמן סי' קפ"ח ובישנות סי' רפ"כ והאמת אתו, וכן הוא בירוש' כנזיר פ"ד ה"ג וכך נפל הטעות הזה שהיה כתוב בר"ת מ"ת שהוא ר"ת מלקות תורה והמעתיקים נדמה להם ב' מומים כזה מ"מ והעתיקו כפי' מכת מרדות אבל מ"ש להגיה גם מילת "שמנים" ולתת במקומה "שמנית" שר"ל שאם קיבל שמנית מלהלקות, אינו נר' כלל, ואפי' שלא נמלא מקפר זה בכל התלמוד כרכיו נר"ו, בוונת הגאון הוא דרך גוזמא בעלמא, שמנים מלקיות במקום אין לו קצבה שהרי הוא מרמה ליה למה שסיים, או עד שתלא נפשו, דנמלא דשמנים מלקיות הוא במקום עד שתלא נפשו, דודאי מי שמכין אותו שמנים מלקיות שהם ג' אלפים וק"ק מכות, כוונתו שבעולם ודאי תלא נפשו, ואם באולי לא מת כי כח אבנים כמו, וכו' אותו עד שתלא נפשו, ולזה סיים "או עד שתלא נפשו" והוא ברור בכונת גאוננו ז"ל, ולדעתי, דעת הגאון בס' הר' שהביא הוא נר"ו והוא: דאם מ"מ היא באה בדרך עונש על מה שחטה על העבר וקיבל לעשות אזי קילא ממלקות תורה ואם לא יקבל לעשות לעתיד אזי הותר דמו ודי בזה, ושורש הס' הר' פתוח כש"מ לכתובות על דמ"ג ע"ב עיש"כ: וזאת להודיע דכוון דהגאון על לשון הירושלמי קאי על זה נשתמש במנין הגזומי שרגיל להשתמש בו הירושלמי ברוכ המקומות, וכפרע כפ' בתרא דתענית שם תמלא לרוב או שמנים, או שמנים אלף עי"ש:

ובתשו' הגאונים כ"י סוף סי' ד' הובאה תשו' זאת בתואר זה: להחכם ר' ראובן בן חיים ז"ל בפ"ד דמכות מלקות של תורה מ' חסר א' מכת מרדות אינה בין

אלא מכין אותו עד שתצא נפשו ובמס' גזיר דבני מערבא מכת מרדות מ' חסר אחת אומרים אותו וכו' עד כך פי' הגאונים זאת באות, ומפסיק וכתב וז"ל: ולי אני ראובן ס"ל לתת קצת טעם לזה דמאחר שלא נתנו חכמים שיעור למכת מרדות באו הגאונים ותקנו שיעור לדבריהם, שבודאי הם הגאונים לתת שיעור לדבריהם של חכמי התלמוד, ותקנו י"ב מכות, שהרי אין האדם חייב במצות עד י"ג שנה כדאמרינן בין י"ג שנה למצות ע"כ. ושיב סיים דכרוי כמו שכתוב לפנינו מכת מרדות פי' מכת מוסר, וכו' הכל כהאר כתוב לפנינו א"כ אבל סיים כפי' רבי' הקוי באלו פי' של מרדות דוקא הוא של ר"ה ז"ל. ונ' דברים נתחדשו לנו בתשו' כ"י זאת. א'. מלאנו ראינו הגירסא שהיתה בתלמודין בפ"ד דמכות לפני התוספת כנזיר ד"ך ע"כ ד"ה ר"י שהביאו בלשון הזה, ובפ' בתרא דמכות דכ"ב, מכות מ' מן התורה אבל מכת מרדות בלי מנין, חלף כופין אותו עד שתלא נפשו או עד שמקבל עליו ע"כ. וליתא קמן בתלמודין והיא תוספתא ס' פ"ג דמכות, כהאר כתב הרב המפורסם מר שניו שם ריש סי' טו"כ. ה' קמן שכן היתה הגירסא גם לפני בעל התשו' שלפנינו. ב'. שהטעות שנפל בתשו' שלפנינו ובמס' גזיר דבני מערבא מכת מרדות מ' חסר אחת, נפל גם בתשו' כ"י ואינו כותב בר"ת, ומזה יש לשער שמאסף תשו' שלפנינו, העתיק מזה של כ"י שגראה שהיא הקדמונית שהרי השמיט הק' חידושא להחכם ר' ראובן ו' חיים, וכבר נראה בתשו' שלפנינו שהניח מקום חלק בין "כך פי' הגאונים לד"ה "מכת מרדות" וכו' כלומר היה דבר חידוש' כנתוס והושמט, וכיון שהעתיק מהכ"י העתיק עם הטעות. ג'. שהחכם ר' ראובן ז"ל נתן טעם למה הגאונים תקנו שיעור לדבריהם י"ב מכות ובהמת קשה תתוי, האחת: רקודס לזה היה לו להביא שהגאונים נתנו שיעור זה, ושבו ואמר שס"ל לתת קצת טעם בזה, ואכן לא חזינו בהאי סימנא, אם לא שנאמר דחסר איזה שורות קודם נעמו, בי מי יודע, כי כבר נודע כי תשו' אלו הורקו מכלי אל כלי כמה אלפי פעמים, שנית שבהמת נעלם

שערי תשובה סי' ט"ז י"ח

נעלם ממנו שכבר רבינו האוי גאון ז"ל בתשו' הובאה בס' הפרדס רכ"א ע"ב, על שאלה מי שנחמד בעבודה, ועד אחד מעורר בו הגו"ל כפי' ז'. הנה שם אחר שהכריח דמכת מרדות קטן ממלקות תורה, מדר"ו על אשה שהפר לה בעלה ולא ידעה, ועברה דאינה סופגת את הארבעים, אבל סופגת היא מכת מרדות מכלל שיש לנו מלקות קטן ע"ז סיים וכתב המנין שהיא י"ג דתני לגבי ארבעים אין אומדן אותו הלא מכות הראויות להשתלש. עכ"ל. נמלא דרבינו האוי כבר מפרש להדיא הטעם למה הם י"ג כיון שהוא השליש הראשון מארבעים חסר אחת ומה לנו עוד לטעמים הללו? אמת ששם בס' הפרדס רכ"ו ע"ג, שם באותם התשו' שמביא מר"ה גאון ז"ל בתשו' כהן שכנסם בבית שיש שם מת בקופה כתב וז"ל: ומכת תורה ארבעים חסר אחת, ומכת מרדות אינה כן, הלא חובטין אותו עד שיקבל או עד שתלא נפשו, ע"כ. והיא אותה דלקמן סי' קפ"א. וכבר עמד על זה הרב המפורסם מר שניי נר"ו שם כאלו נקשה מק' רש"י מדריה אדריה שם בס' הפרדס, ולא נרגש שכל התשו' הגו"ל כתב בהו כרישא דסדרה אלו שאלות שנשאלו מלפני רבינו האוי גאון ראש ישיבה, ורב שרירא גאון ראש ישיבה, וכבר כתבתי לקמן סי' ק"פ, וקפ"א, ור"ו, ורל"א, שכל המשך אותם תשו' הם לאב וכן, כמו שכן נר"ג גם מס' הפרדס, וא"כ קושיא זאת תפול על ר"ה גופיה, אם לא שנחלק מנה שנחלק הרב המפורסם מר שניי נר"ו בין עבר לעומד במדרו ומי יודע אם לא מאסף תשו' שלפניו השמיטו ה' דהוסיף החכם ה' ראובן ו' סיים בטעם זה דמלקין י"ג מפני שכבר ראש לר"ה ור"ש וס"ל להפך איך שיהיה הענין לריך ישוב ומתון, ואני למליין נקראתי.

סימן ט"ז עור לו ז"ל

עשיית המלקות. מלקות נעשה מרצועה של ענל כפורה אחת לשתיים ושתיים לארבע ושרי רצועות של חמור עולות ויורדות בה בית ירה טפה ורחברה טפה ומנעת לפי כרסו ומלקה אותו שלש מלפניו ושתי ידות מלאחריו ואין מלקין אותו לא עומד ולא יושב אלא מוטה וטעם לדבר מפני מה נעשה משור וחמור מפני שכתוב ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו והוא לא ידע ולא התכוון.

אי"י הי"ם

בארחות חיים דקנ"ה ע"ב סי' ר' הביא משם גאון סתם כל אלו הדברים אבל יותר באורך. אבל סיים וכתב וז"ל "ורבינו שרירא ז"ל כתב, כי לא נהגו בישיבות ברצועות של ענל ושל חמור הלא מביאין חבל של פשתן וכו' ע"ש. מכל זה נראה שהתשו' הקודמת שהיא זאת שלפנינו אינה לבנו רבינו האוי כמו שרשום לפנינו. ואפשר לומר דהיא של בנו רבינו האוי ז"ל. אבל לא מייירי הלא לפרש עיקר המלקות כיוד היה ומאיוזה רצועה, הכל על הימים הקדמונים, ולא דיבר ממה שהיו נוהגים בישיבות. ועל הרוב, גאון סתם הוא רבינו האוי. ואינו מכון עם תשו' זאת שלפנינו, הלא דעב"ז הוא קלת דוחק, דהיה לו להארחות חיים לסיים ולומר: ורבינו שרירא אביו כתב וכו', ויש ליישב ודוק. ועכשיו שכל לירי תשו' הגאונים כ"ו ראיתי שם בח"א סי' ה' שאחר שסיים ה' דלעיל באומר: "כפי' רבינו האוי ז"ל הביא זאת שלפנינו דמות שו"רות ממש וליון עליה לגאון ז"ל, ה"כ נמלא שאינו לרבינו האוי ז"ל, דכך דרכו באותם התשו' לומר ועוד לו ז"ל, וכשאומר לגאון ז"ל הוא גאון אחר, ומתקיימה השערתו דהא שלפנינו לאו דר"ה גאון היא כאשר רשום עליה וברור.

סימן ח"י עור לו ז"ל

וישאלתם אבות דשמואל למה לא נקרא בשמו, אמרו כי אביו של שמואל הלך בסחורה למקום רחוק לימים מצאה אותו מדיית אחת שהיתה יודעת בלשון העופות ותבעתו לדבר עברה ונתנה לו אלה ככרי כסף, ואמר לה למה? א"ל שמעתי כי בזה הלילה תוליד בן שלא יהיה כמוהו בחכמה, וכשמע זה הלך בקפיצה הלילה לביתו וידע ארת אשתו ונתעברה ושב לדרכו בקפיצה, ובשבא הדבר לב"ד הלקוח וילדה בן ונקרא שמואל, ואח"כ בא

אביו והעיד עליו והיה שמואל אומר אני ידעתי כשהלקו את אמי וזכוני ברצועה על ראשי ומקום
תרצועה ניכר בראשי שפצעו אותו, ועל זה היו קורין אותו אכזה רשמואל לתודיע לכל בני אביו
היה

אי"י ה"ם

ביוחסין ערך אכא בר אבא הכהן הוא הנקרא אכזה רשמואל הלא קדוש לרבים אלו משם בעל
הלכות גדולות מסכת גיטין והוא סוף ד"פ מהספר ע"ש זמן כמותו התוס' בקידושין
דע"ג והר"ג ע"ש: ושניהם רשמים כדאיתא בירושלמי וגם התשב"ץ סו' ל' ע"ש שהביא הדברים משם
הגאון כה"ג ז"ל הוסקף וכתב כדאיתא בירושלמי: ולא דאיתא חד מהגאונים בעלי ההנהגות שהאירו
עיניו הנה מקומו של ענין זה בירוש', ואינו וכול לאחד זמני לתפס. אבל זאת אומר, שראיתי להרב
מזהר"י ז"ל ב' פתח עינים ח"א ד"ח מהספר ע"ש שכתב שראה בתשו' הגאונים כ"ו סו' י"ג. ושם
נאמר הנה עובדא באורז ובתופ ע"ש דלכך נקרא אכזה רשמואל, להודיע לכל שהוא אביו, והם דברים
כהוייתן שמתוכם בהם תשובה שלפנינו, ועיין לו עוד במראית העין דל"ה מהספר ע"כ. ואני ידעתי
כי לא זאת שלפנינו היא היתה ביר מזהר"י אולח"ו ז"ל, דמלבד דכאן הוא כפי' ח"י והוא רושס סו' י"ג,
עוד זאת, כי ידעתי בכיורו שהיו תשובות אחרות ביר מזהר"י אולח"ו ז"ל, והם תווס ביר רב, רחומאי
הרב המובהק האמיתי מזהר"ד כיבאנטי כ"ו אב"ד ור"מ בעי"ת הנקובה יע"ה כאשר אבאר לקמן
בתשובת יו"ט ב' של גלויות שהעדיף מטובו הרב הנו' כד"ו והעתיקה ושלחה לפנינו. עיין הרמ"ע
מפאנו סו' קו"ף וז"ל לי מחד על אחרון בזמן שהכניס עלמנו במשעול מר כזה.

וממה

שכתב בתשו' זאת שהיתה יודעת כלשון העופות, עיין שער רוח הקדש פ"ג, מה שכתב
על פסוק, כי עוף השמים יוליד את הקול ופעל פנפים וגוד דבר, ומ"ש שם בתחילת
דבריו דע"כ מן היום שנסרפה התורה כנודע ע"י חו"ע בעוה"ר, נמסרו את כמותיה וסודותיה
ביר הקלופות וכו' ואותם השרים יודעים רזי תורה וסודותיה מן הזמן הנו', ומעתה חין לתמוה, אם
מדיית אמת ידעק כלשון העופות. וכבר הניעה לירי תשו' הגאונים כ"ו הנו' אבל אינו כתוב
שמה דמנה עלה, וגם מוסקף חוזה דברים שראוי להשמיעם, כמו שהשמיעם המאסף שלפנינו דכיון
שכבר אמר שהביאנו לב"ד כמה ידענו מה נאמר על אמו המדקדק ודי בזה, וזאת השערה טובה שמאסף
שלפנינו לקט מתשו' כ"ו קזאת והיא הקדמונית, וכבר ראיתי ראש שם תשו' הרמ"ע מפאנו הנו' הובאה
בס' גולל אור, ואפשר שהיא רשימת רב רחומאי הרב הנותן לי המתנה כ"ו.

סימן י"ט ועוד לד"ה ד"ל

וישאלתם יואב בן צרויה למה נקרא בשם אמו כי שם אביו ידוע הוא דכתיב ושריה
הוליד את יואב אבי גי הרשים, ומתוך שהיתה אמו אחות המלך דוד נקרא
על שמה לגדלהו בה, ובחכמים ר' שמעון בן פזי נקרא על שם אמו מפני שהוא פתו של ר' חייא
כדמפרש בנדה דאמר מר יהודה וחזקיה טזי ופזי אחיאתא וגם רבד' בר בר חנה חנה היא בתו
של ר' חייא וגם ר' יצחק בר שמואל בר מרתא היא אחותו של ר' חייא דאמר מר איבו וחנה
ושילא ומרתא ור' חייא כולו בני אבא בר אבאסלא, רבותינו שבבבל רב ושמואל, רבותינו
שבארץ ישראל ר' אבא, דייני גולה קרנא, דייני ארץ ישראל ר' אמי ור' אסי, דייני דפומבדיתא
רב פפא בר שמואל, דייני דנהרדעא רב אדא בר מניומי, סבי דסורא, רבה בר הונא ורב הסרא,
סבי דפומבדיתא רב יהודה ורב עינא.

אי"י ה"ם

שני ענינים המופתים בתשו' זאת, גלויים וידועים הם בתלמוד שלנו הלא רכענין הב' ושטוני
גדול שיש לעמוד בו, והוא דבסנהדרין דו"ז ע"פ, ופערוך ערך דן, וסב, ורב, ח' וכל
המספרים שנגררו אחריו כתבו בסבי דקורא רב הונא ורב ספדא. ופתשו שלפנינו בתופ רבה בר רב
הונא

שערי תשובה סי' ק' כ"א כ"ב

הונח ורב חסדא ונראין הדברים קלת שהיו רב חסדא הוה תלמודו של רב הונח, ועם שהיה תלמוד חבר כדמשמע בפ' א"מ. עכ"ז רחוק הוא שיהיו נערכים בערך א'. אבל לפי גרסת גאוננו ז"ל הדבר מתקבל על השכל, אלא שממ"ס בעל סדר הדורות דמ"ג רע"ב שרב הונח מלך מ' שנה ורב חסדא אחריו עשרה שנים כבר נראה שהיה גדול בזמן רב הונח לכל הפחות באחרית ימיו וראוי לתארם גם שניהם כאחד בתואר סבי דקורא. ועל הכל קשה למה לא מלך רבה בר רב הונח אחר אביו כיון שהיה ממלא מקום אבותיו? ואפשר לומר דעלה לארץ ישראל תובכ"א. וזהו שאמרו בסוף מועד קטן גזע ישישים עלה מבבל, ועיין פירש"י שם ועיין פתח עינים דקל"ח מהספר רע"ג ודוק היטב, ועיין יד"מ ערך דייני גולה מה שתמה לרשב"ס והארוך עי"ש. וכתשו הגאונים כ"ו ח"א סי' י"ז הובאה דמות שורות על סס ר"ה ז"ל עד כולהו בני אבה בר אסתא אב"א.

סימן ק'

וישאלת על אנשי מעשה דע מימות משה רבינו עד הלל הזקן היו שש מאות סדרי משנה כמו שנחנם הב"ה למשה בסניו ומן הלל ואילך נתמעט ונתמסכן העולם והלשה כבודה של תורה ולא תקנו מהלל ושמואי אלא ששה סדרים בלבד והם אותם שתקנו היו אנשי משנה לא הראשונים ולא אנשי מעשה שהיו בראשונה: ומהלל עד נתן ש"א שנה והן הן סוף משנה.

אי"י הי"ם

דברים אלו נמש הביאם מוקר"ו אולאיו ז"ל בס' עין זוכר דכ"ה ע"ג כסם מקזור ויטרי, אלא שסם בסוף הדיבור יש בו חסרון שאינו ניכר, ואלו מבוררים הדברים כשמלה. דוק ותשכח. ועיין לקמן סי' קפ"ז מה שהארכנו. ועיין ג"כ בועד לחכמים ערך גאונים די"א ע"ב. ואין ספק בדבריו אלו כבר סתה כל מה שכתב הוא עלמנו כפתח עינים די"ב. לומר דמ"ס הגאון באגרת היוחסין תלמוד ומשנה לא אכתובו מיידי על דורות הא' קודם הכי. ואוב הערוף מטובו רב רחומאי אחי"ס לי שבעיר טרויסקו היו ושלח לי כל כרכי כרם חמד בתורת שאלה. עיין שם בח"ד עמוד קפ"ח שהביא זה מנוסק סדר תנאים ומתמחור ויטרי ולא נזכר ממ"ס הרב עין זוכר. וגם שם יפלו שנויים ונוסקא שלפנינו עיקר ובאמת לדין למחוק בכל אותם הנוסקים תיבת "ורבי" ודוק לפי חש' השנים.

סימן א"ך

וישאלתם אם קדש ושתה כוס של קידוש אם דעתו לשתות עוד יין בסעודתו א"צ ברכה לאחריו ואם אין דעתו לשתות מברך לאחריו. צריכין כל היושבים לטעום מן היין או מן הפת שקידש עליו ומי שקפץ ונטל ידיו אינו מקדש על היין. ואסור לו לדבר קודם שיטעום מן הקידוש, ואם דבר אינו חייב להחזיר אלא בפ"הג ובהלכות קידוש ואשתלי ולא טעים ושתי ליה אחריו מייתו ליה כסא אחרינא ומברך עליו בפ"הג ושתי ולא צריך אחריו קדושא דאמר מר המקדש אם טעם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא:

אי"י הי"ם

תחילת תשו' זאת עד מברך לאחריו היה לר"ע גאון הביאה השכולי הלקטו סי' י"ו וכן הביאה הטור ח"א סי' רע"ב, ועיין לקמן סי' ק"ו ומה שרשמתי שם. ומלריכין ואילך הם דברי בה"ג הביאם הטור סי' רע"א. וז"א ובהלכות קידוש ואשתלי ר"ל בהלכות קידוש של בעל ה"ג, ודוק, אלא דרין מי שקפץ ונטל ידיו וכו' הביאו הטור שם סי' רע"ג, כי ע"כ בע"כ לומר שמאסף תשו' אלו כנה סי' זה מדברי רע"ג ובה"ג והוא האמת. וכתשו' הגאונים כ"ו ח"ב אמלע סי' ט"ל שהוא אסיפת דינים לגאונים שונים הובא מד"ה "אם קדש" עד "מברך לאחריו" כסם ר' מנחם ז"ל. ומד"ה "צריכין" עד "בורא פרי הגפן" הובא כסם רבינו סעדיה, ואוב מקיים כמו לפנינו ובהלכות קידוש ואשתלי וכו' עד "ואם לאו לא ילא" אות באות ממש, אלא שמקיים עוד וז"ל: "ורבינו שרירא

שערי תשובה סי' כ"א כ"ב כ"ג

שרירא ז"ל אמר הכי: ס"ל דומנין סנייא בהכי וזמנין לא סנייא, היכי דמי אי במקום סעודה קרישו
 ושקליה אחריני לכסא, ועדיין הוא יושב במקומו סנייא בהכי מברך על כוס א' בפ"ה ודיו, ואי
 שלא במקום סעודה קריש או קם מן ההוא דוכתא צריך למיהדר ולקדושי ע"כ. וכדכריס האלה
 כתב האורחות חיים דס"ג סע"ד ר"ה כ"א משם הר"ש ע"ש אבל כיון שידעתי שעל הרוב הר"ש שמכא
 האורחות חיים הוא רש"י ז"ל, ע"ז בקשתי בס' הפרדס ומלאתי דל"ח ע"ר שהכילה בד"ה "אשכחן
 כתובות שאלות של ארונו שריח גאון ז"ל, וארונו רב האוי ז"ל שהסובו לאבא מרי ורבין (כ"ל ורבינו)
 אלוף ז"ל דכתב הכי והאי דכתבתון ראשכתתון בהלכה (כ"ל בהלכות) דמיתתו ליה כסא אחרינה,
 ומברך עליה כפה"ג ולא לריך אהדורי קידושא "הכי ס"ל דזמנין סנייא בהכי וזמנין לא סנייא בהכי
 היכי דמי, וכו' ע"ש דכריס כהווייתן אלא דשם הריך בראיות והוא העיקרית כאשר ילאת מקולמוס רבי
 הגאון ז"ל, והא' שלפנינו ככ"ו הוא הקיבור, כדרך כל התשו' שאינם אלה הקיבורים, וכראש ששלח
 לרבינו ועקב הכיו של רבינו נסים מקירוואן, ורבינו נסים הוא שכותב עליון הדברים שכן הוא דרכו,
 והאורחות חיים העתיק מדברי רש"י המאסף ע"כ כתבו בשמו וכדור.

ורבי סעריא ז"ל אמר הכי לרבינו האוי ז"ל

סימן כ"ב

וישאלתם כמה הוא שיעור הלוג, שיעור הלוג ממש הוא שבעה אוקיאות וחצי, לא פחות
 ולא יותר, ע"כ, וכן הורה כמונו רבינו סעריה לרבינו האוי ז"ל.

אי"י הי"ם

עיינ מה שכתבתי לקמן סי' שכ"ט והבחרתי וכתבתי כי הוא דשאי ולא חני. וכתשו' הגאונים
 כ"י ח"א תמו' סי' ז' הובאה תשו' זאת בשם רבינו סעריה אבל אינה מסוימת כלשון וכן הורה
 כמונו ר"ס לרבינו האוי ז"ל וגם אינו מתחיל כמו שמתחיל פה, וזה תארה: סימן ז' לרבינו סעריה
 ז"ל שיעור הלוג ז' אונקיות וחצי, ונתקיימו דברי שאינה לרב האוי ז"ל האחרון בזמן אס לא שתהיה
 לרב האוי בר נחשון.

סימן כ"ג

וישאלתם עם הארץ אסור לאכול בשר הך ברייתא דעם הארץ לפרש לכם כל חרא וחרא
 ולהודיע אי הלכתא אם לאו ופרשתם כי מקצת התלמידים שסומכים על ההיצונות
 הללו ומתירין לעצמן ממו' ע"ה אין אלו דברי הלכות איסור והיתר שצריכין לומר בהן הלכה או
 אינה הלכה אלא דברי מותר והלכות דרך ארץ וסיפור גלותן (נגותן?) של ע"ה ודברי הבאי ואלו
 היו הלכות, ויש לסמוך עליהן במשמען היו התלמידים הללו שהזכרתם ראוי לגוחרם כיום הכפורים
 שחל להיות בשבת ואלו היה ממון של ע"ה מותר היה ממון של תלמידים הללו מותר מפני שהם
 עמי הארץ דהא אפסיקא הלכתא כאחרים שאפי' קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים והו' ע"ה,
 ואלו שמשו ת"ח תלמידים הללו לא היו אומרים כן ולא היו מתירין לעצמם ממונם של ישראל
 שאפי' ממונם של גוים אסור שלא בשעת כיבוש כמו ששנונו מנין שגולתו של גוי שהוא אסור,
 שנאמר אחרי נמכר גאלה תהיה לו יכול ימשכנו וצא, ת"ל אחד מאחיו ונאלנו יכול יגלוס עיניו
 ת"ל וחשב עם קונהו רדק עם קונהו ואפי' אברתו אסורה במקום שיש חלול השם, ומה י"ל
 בממונם של ישראל אלא דברים הללו כך פירושו, ר' אומר עם הארץ אסור לאכול בשר לא על
 שעה שהבקיאיין שוחטים ובודקין ורואין טרפה הוא אומר אלא כך פעמים שהבחמה מצויה ועם
 הארץ אסור לאכול בשר לפי שאינו יודע הלכות שחיטה ואין מותר לאכול משחיטת עצמו,
 בחמה בחיה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך כמה נשחטה אך פעמים ששוחט בקי בחמתו
 של עם הארץ וחולך אם לא ברק אם היא טרפה אם לא נמצא עם הארץ אסור לאכול ממנה
 שאינו

שערי תשובה סי' כ"ג כ"ד

שאינו יודע לבדוק והמקום לא התיר אלא בתורת היתר שנאמר זאת תורת הבחמה והעוף וגו'
 ושנאמר הכי אלעזר מותר לנחרו כיו"ח שבחל להיות בשבת אטו מי שיש לו טוה בקדקרו סוכר
 שמוותר לעשות כן והלא מחוייבין מיתה על ע"ז וברמת השם ועיד הנדחת אין דוחין את השבת
 אלא כן הוא אימר פעמים שע"ה רודף אחר חברו להרגו ובני"ח שבחל להיות בשבת מותר אותו
 נדרף לקרעו כרג ולנחר לע"ה הרודף אותו בזמן שאין מוצא להציל את עצמו שתתורה אמרה
 הבא להרנג השכם להרגו וכן לענין מותר לקרעו כרג בזמן שהוא רודף אבל ו' דברים שנאמרו
 בע"ה כפשוטן כולן הלכות שסומכין עליהן ועושין בהן מעשה ואף בהן מאי דצרי' לתרגומי לא
 מקבלין ממנו עדות ושנו באותה משנה ששנינו כל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך
 ארץ אינו מן הישוב וי"א פסול לעדות ואמר רב אידי בר אבדי בר אבין הלכה כיו"א כוראי כי הוא פסול
 לעדות ואם ישנו בדרך ארץ וביראת שמים ואעפ"י שלא קרא ולא שנה ולא שימש ת"ח כל
 עדות שצריכה לחכירות כגון עסקי טהרה לאכול תרומה או חולין בטהרה אין מקבלין ממנו
 אבל עסקי ממונות וכיוצא בהן אינו פסול לכתחילה אין מוסרין לו עדות ואין מגלין לו את הסוד
 ואין ממנין על ארנקי של צדקה ואין מתלווין עמו בדרך אבל זו של סופא וי"א אין מכריזין על
 אבדתו לאו הלכה היא דהא ת"ק לא סבירא ליה ואפי' י"א לא קאמרי אליה במקום שאין חייב
 להכריז אלא עושה מדרת חסידות ולפנים משורת הדין ומכריז כי הא דאבוה דשמואל אשכח
 להנהו חמרי במדברא ואהררינהו למרייהו דתני רב יוסף והודעת להם זה בית חייהם אשר יעשו
 לפנים משורת הדין בדבר זה וי"א שאין מכריזין על אבדתם לעשות להם לפנים משורת הדין
 ות"ק סבר מכריזין דעושה מדרת חסידות דדלמא נפיק מיניה זרעא מעליא ויכין רשע וצדיק ילבש

ובן אמר רבינו שרידא ז"ל

סימן כ"ד

הא ראמור רבנן ששה דברים נאמרו בע"ה וזה אחד מהם אין מקבלין מהם עדות מי שבא
 מהם להעיד על מתנה או מכר או על תוב בתב בקנין והוא אינו יודע לכתוב ולא לקרות שטר
 ולא דבר אחר מי מקיימין עדות וקנה לו לוקח אפי' ממשעבדי דהוה ליה סתם קנין לכתובה
 עומד או דילמא מכני חרי גבי ממשעבדי לא גבי דכיון דאין יכולין להעיד בשטר הוה ליה עדות
 על פה או אין מקבלין מהם עדות כלל

הכי הוינא שע"ה הוי בכמה פנים ואפי' מי שקרא ושנה ולא שימש ת"ח הוי ע"ה וכי האי קבולי
 מקבלין סהדותיה ואע"ג דלא מוזמנין עליו ורמי בר חמא אחמיר עליה דרב מנשיא כי רב
 מנשיא שמע שמועתא מפומייהו דרבנן גרוס להו ורמי בר חמא הוא דלאו אדעתיה ותינא איזהו
 ע"ה כל שאינו אוכל חוליו כטהרה דברי ר"מ וחכ"א כל שאינו מעשר פירותיו וכבי הדין הוא
 ע"ה : איתמר אין מקבלין מהן עדות ולא לכל מילי שמטמאין על גב עם הארץ הואיל ובגדיו
 מדרס לפרושין וכי היכי דתנן חברות היכי הויא במסכת תרומות ותינא נאמן ע"ה לומר פירות
 הללו לא הוכשרו אבל אין נאמנין לומר הוכשרו אבל לא נטמאו ולבסוף עקרוה רבנן להא
 מילתא דמקבלין עדות מע"ה ואפילו לענין סהרות מקבלין משום דחיישינן לאיבה שלא יכתשו
 ולא יצאו לתחבות רעה דתינא א"ה יוסי מפני מה אמרו ביהודה הכל נאמנין על טהרת יין ושמן
 כל השנה כולה שלא יהא כל א' וא' הולך ובגורה במה לעצמו ושורף פרה אדומה לעצמו א"ה
 פפא כמאן מקבלינן סהרותא האידינא מע"ה כמאן כר' יוסי וכ"ש לענין דיני ממונות שאין להחזירם
 כלל דילמא מיהא מאן דאיתיה מפסולי עדות כגון גולנין ומועלין כשביעית ומחללי שבתות וכיוצא
 בהן אי נמי ע"ה שלא קרא כל עיקר ואפי' ק"ש ולא שנה כ"ע ולא שימש ת"ח ואין בו דרך ארץ
 חא ודאי אין מקבלין ממנו עדות הואיל וככהמה הוא ופחות מע"ה דאמרי' לא קרא ולא שנה

עליו

עליו הכתוב אומר וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם וזרע בהמה והתם אמרו כל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן הישוב ואמ"ר יוחנן ופסול לעדות, האוכל בדרך דומה לכלב ופסול לעדות כי"א ואמ"ר אידי בר אבין הלכה כי"א ובשביל מי שאינו יודע לא לכתוב ולא לקרות ולא לשנות דקאמרתו עדותו בע"פ דמי"א או היכא דאיכא סתם קנין לכתובה עומד מאי ספיקא איכא בהאי מילתא אינו בכתב ומקרא תליא מילתא אם נאמן הוא וראוי לעדות מה לי יודע לכתוב ולקרות מ"ל אין יודע אלא ודאי לא חתים עד יודע למקרי לבר מן נישא שהקילו בו חכמים על נאמנים שבהם ומקצועין להם נייד חלק וממלא ארת הקרעים דיו משום דבכתובה תליא מילתא דניטא אבל שאר שטרות מי שהעיד בקנין ואינו יודע לכתוב ולקרות מוסר דבריו לפני ב"ד בין מוטחה בין שאינו מוטחה. וגר שמל ולא טבל אין מומנין עליו דאינו גר עד שיטול ויטבול והו"ל כנכרי.

אי"י הי"ם

הילוך

ב' תשובות הלן החד הוא והכל יסוב לחלק בין סוניית פ' הלן עוברין רמ"ט ע"ה וע"ב לחותה רפ' חומר בקדש דכ"ב ולחת הפרש בין ע"ה לע"ה ולפסוק כהנה קמא דמבריון על הכרתו וכדומה. וקטור שתי תשו' הללו הם הם דברי הרי"ף בסוף פ' הלן עוברין דמי שיש לו עינים לרחות ישר וזוה כי דברי הרי"ף הם לקוחים הם מב' תשו' הללו מבלי שום ריח ספק ועיון הר"ן שם מה שהביא מתשובת ר"ס ומה שסיים וכ"כ הרי"ף הלכרנלוגי ז"ל וגם חומרו הפשר שזה נכתוב דברי רבי' בהלכות. הכל הוא לקוח מדברי הרמב"ן בלקטות עיון כנדפס דפוס שאלונקי דו"ה מהספר ע"ה וע"ב. וזה העבר לה' שהראשונים לא היה רכס להזכיר הראשונים שקדמוס כיון דתלמודיהם היו, הרי הרי"ף לא הזכיר תשו' הגאונים והר"ן לא הזכיר דברי הרמב"ן. והלו לא כחו לדינו דבריהם בשורשם לנו חתרונים היינו נשאריוס כסומהיס בהרובה. וע"כ שפיר הוסוד מוסר כדיונו בתורת הראשונים אפי' ילחם מפי גדולי ה' דבריו הם כמשה מפי הגבורה כיון דבקיאינין בנוויהו דכל דבריהם דברי קבלה מהגאונים ומני שקדמוס והא חוקמה ושפיר.

באנו

אל תשו' שלפנינו. נחמר: כי סי' כ"ג היה התשו' לר"י הלכרנלוגי ז"ל שהזכירו הרמב"ן והר"ן בלי ספק, חדא. שעס שהדיון דין ה' והחילוק חילוק ה', עכ"ה היו דברי רב שרירא שילאו מפיו כמו שהביאום הרמב"ן והר"ן (ועס שיש הפרש מה בסדר הלשון ממה שהביא הר"ן בשמו למה שהביא הרמב"ן בשמו) מראין מתוך תשו' שלפנינו שהרי הא דדורף אחר הזכור ואחר נערה המחורשה כמו שכתב הרי"ף וכמו שהביאו הרמב"ן והר"ן בשם ר"ס ז"ל לא הוזכרו פה. וזאת סנית: שהמאסף לא זאת שלא רשם בתחילתו סי' כ"ג שם בעליו אלא סיים תשובתו ושוכ כתב וכן אמר רב שרירא ה"כ נמלא דהא דלעיל לחו דר"ס היה ומאין היה אם לא הרי"ף הלכרנלוגי? והוא ברור. ומ"ש בהמלע "ואפי' הכרתו אסורה במקום שיש חילול השם הוא פשוט. כפ' דקי"ג ועיון כתשו' שערי דרך שער ה' מח"ד סי' ד' תשו' נחמדת מסכמת לענין זה: ונרחות לרש"ס עי"ס. וסי' כ"ד הוא לה"ה ז"ל. ויש קצת בלבלול ברשימות השאלה לה"ה ור"ס והתשובה לה"ה לבר, ודבר זה לא מעלה ול"מ בתשו' שהורקו מכלי הל כלו ועלו וכחו ביר מעתקיוס ע"ה. על הכל חניכים לנו להורות שהיו לנו דברי הראשונים לשלל ועס הטעיות והבלבלולס נקבלס בשמתח ובעוב לכך ומאין יהיב לן מעפרויהו וכמלויה לענינון זיע"ה. עכ"פ לא רחיתי מני שיבנה דברי ר"ה ז"ל הללו כ"ה בחידושי הרשב"ה לשמעתיין יש דעושה עוקר מלישנה אחרונה דשמע שמועתא מפורויהו דרכין וכמו שעושה הגאון פה. ושם סיים וכתב חו"ל. וכתב הגאון רב האי ז"ל והשתא רבנן לא זכורין בה בהא מילתא וקא מקילי בה עכ"ד. והוא דעת הרי"ף ז"ל בלי ספק שהשמיט כ"ז כפ' ג' שאכלו דאחר מה שבייר דין הע"ה בפ' הלן עוברין הגו"ל תו לא חייך והוא ברור כשמש. ולכי חומר לו דהוי לישנא אחרונה שכתלמוד שלפנינו הגאונים קבעוה בתלמוד שכך נראה לו מריהעא דתשו' זאת כאלו רב האי מסכרה דנפשיה או מקבלת רבותיו קאמר הכי דוק ותשכח, אבל מדברי הרשב"ה בחי' לא משמע הכי. ואש"ת ת"ס.

שערי תשובה סי' כ"ה כ"ו

סימן כ"ה ועוד לו ז"ל

וישאלתם מקום שאין מי שרגיל לירד לפני התיבה אלא אחד ופעמים שטרוד במלאכתו ויש שם נערים שהגיעו לז"ז ול"ח שנה ולא נתמלא זקנם ששאלתם מהו שיעשו ש"צ ויוציאו רבים ידי חובתן ואל יבטלו מן התפלה כך ראינו שזה שאמרו חכמים נתמלא זקנו להיות מצוה מן המובחר וכמה דאפשר למהוי גברא מליא טפי עדיף מן ינוקא אבל ודאי במקום מיבטל מן קדושה וברוך ויהי (נ"א וברוך ויהא) (וכונתו יהא שמיה רבא וכו') לא מבעיא בן י"ז ובן י"ח אלא אפי' בן י"ג שנה ויום אחד בדלא אפשר נעשה שליח צבור דקא אמרינן זה הכלל כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים י"ח (נ"א טעמא דלא הניע לכלל מצורת שאינו מוציא את הרבים י"ח) אבל מבן י"ג ואילך כי לא אפשר שפיר דמי.

אי"י הי"ם

תשובה זאת כדמותה הוכחה בשב"ל סי' ד' הכל בשם רב נטרונאי, וכן בארנות חיים די"ח ע"ה הביאה כדמותה, הכל בשם ורב עמרם השיב לרב נטרונאי, והכל לשון אחד כמו שהוכח בשב"ל, וכן בס' הפרדס לרש"י (רפוס קוטעה התקס"ב) דכ"ח ע"ב הביאה מעט בקיבור, וגם הוא בשם רב נטרונאי, אלא שזאת שלפנינו יש שינוי מעט בסיומה. **וכתשו' הגאונים כ"ו** ח"ב סי' ק"ג הוכחה כדמותה בשם רב נטרונאי אות באות ממש והנ"ל הוא ממנה, וכן באותו כ"ו ח"ה סי' ה' הוכח בקיבור נמרץ משם רב למת וכתוב ע"ג מכתב הרב הנוטן נר"ו וז"ל: "הרשב"א בחי' פ"ק רחולין כתבה משם רב נטרונאי ועיין ח"ב סי' ק"ג".

סימן כ"ו ועוד לו זצ"ל לענין ס"ת

וישאלתם לענין ס"ת אמרו חכמים א"ר זירא א"ר הונא כיון שנפתח ס"ת אסור לספר אפי' בדבר הלכה וכו' ומחוייב אדם להקשיב ולהאזין כדי שישמע כל פסוק ופסוק וכל דבר ודבר מפי א' הקורא ולא מפי שנים כשם שנתנה התורה מפי א' יחיד ומיוחד כך צריך לשמוע ס"ת מפי א' וצריך הכל להיות שומעים רכתיב ואוני כל העם אל ספר התורה והיאך יהיו האונים לשני קולות חמשה קולות היו במעמד הר סיני וכשנאמרה התורה קול א' אמרה רכתיב וירבה אלהים את כל הרברים האלה וכתוב השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש אחר ולא שנים:

אי"י הי"ם

עם שדכרים גלויים וידועים הם עיין טור ח"ח סי' קמ"ח ומ"ט מב"י בשם ס' הוזהר פ' ויקהל ושם סי' קמ"ו בעור ובכ"י. ועיין ארנות חיים דל"ח ע"ד אות ל"ב. עכ"ז הוא חידוש איך לא הזכירו הפוסקים, יען אית בה דברים מבוררים כשמלא. ושוב דקדקתי בלשון הו"ה פ' ויקהל הנו"ד ר"ז ע"ה ומד"ה כד סליק ס"ת לתמן עד ואוני העם אל ס"ת (ומפסיק בענין כריך שמיה) ומד"ה וחסור למקרי כספיה דאורייתא בר חד בלחורוי עד סוף הדבור הוא כולו סילוק אחד עם תשו' שלפנינו דבר פלא והמבקר ישפט ועיין לקמן סי' ש"ל. **וכתשו' הגאונים כ"ו** סי' ק"ד הוכחה זאת שלפנינו ושלאחריה דסי' כ"ז בשם רב נטרונאי הכל בקיבור נמרץ וע"ב אעתיקנה כמות שהיא, והמבקר ישפט. וזה נוסחה: סימן ק"ד ועוד לו ז"ל (והוא רב נטרונאי המוכר בסו"ק"ל שהיא אותה דלקמן לפנינו בסו"ק'ן ושאריו סי' ק"ג שהיא אותה דקמנד ונראה ראש עליה ועוד לו ז"ל וזאת דסי' ק"ד) לענין ס"ת אמרו חכמים א"ר זירא אמר רב הונא כיון שנפתח ס"ת אסור לספר אפי' בדבר הלכה וכו' ומחוייב אדם להקשיב ולהאזין כדי שישמע פסוק פסוק, שנאמר ואוני כל העם אל ספר התורה, ולצאת קודם קדושה דסדרא ארו"ל האידנא לא מקום עלמא אלא אקרושא דסדרא ואמן יהש"ר ואנרתא, מי שכר העולם אינו מתקיים אלא עליו אפשר לזולל ראה קורא נעים כמה שינויים בשם בעליון! לפנינו

שערי תשובה סי' כ"ז כ"ח כ"ט יב

הוא על שם רבינו האי, בקובץ כ"ז על שם רב נטרונאי ובשכלי הלקט ותניא על שם רב עמרם, ולמי כאמין? יבא המבקר וישפטו ויכריעו, אמת שלפנינו כס' כ"ז, שהיא כבא שניה של סי' ק"ד מהכ"ו, אין כתוב שמה דמרה עלה וכן אותה דלקמן סי' כ"ח כי אם בזאת של סי' כ"ו הוא השינוי, לעולם ערכובות הם כלי ספק.

סימן כ"ז

וששאלתם אם הוא רשות לצאת קודם קרושה דסידרא אמרו חכמים האידנא לא מקיים עלמא אלא הקרושה דסידרא ואמן יהא שמיה רבא דאגדתא מי שכל העולם כולו אינו מתקיים אלא עליו אפשר לזלזל בו.

אי"י הי"ם

זאת היא לרע"ג כאשר הביאה השב"ל סי' ט"ו ובס' תניא כד"ג כע"א, ואף על פי שס' תניא ושב"ל חלק א', אחר הוא מבלי שום ריח ספק, עכ"ז נראה שהמעתיק ס' תניא ראה כל התשובה הזאת בשורשה, שהרי השב"ל מסיים התשובה עד האגדתא, והתניא נמר את כולה כמו שהיא לפנינו. אם לא ששכ"הל כ"ו אותה בשלימותה, וגם חקרין זה הוה בעוכרו כשעת הדפוס. ועיין מה שכתבתי לעיל סי' כ"ו.

סימן כ"ח

וששאלתם לישב רחוב בית הכנסת בעת תפלה העושים כך קלות ראש הוא ומקילין בעול תפלה שיש עליהם לעמוד אחורי ש"ץ ולעשות סייג והרור לתפלה ולקבל עליהם עול תפלה באימה כרתת ובויע וכיון שעומדין ברחוב מסיחין דעתן מעול התפלה, והמשיח בתפלה אמרו חכמים אסור לשוח בין ישתבח לפרשת של שמע וכיון דקאמרי לעולם יסדיר אדם שבתו של הקב"ה ואח"כ יתפלל ועכשיו היו יראין מן השמים והזתרו בנפשותיכם ואל תעברו על דברי חכמים שכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה.

אי"י הי"ם

גם כן זאת היא לרב עמרם גאון ז"ל הביאה הטור כה"ח סי' כ"ד בקיזור ואסור לאשתעווי בין ישתבח לפריסת שמע ולא לפרשת ש"ס כאשר כתוב לפנינו. ועיין הג"מ פ"ז מה' תפלה אות ע': שהביא משם הגאון דאסור לאשתעווי בין ברוך שאמר עד שחותם ישתבח, ועיין מ"ש הטור א"ח סי' כ"א משם הרי"ף: גם זאת הובאה כתשו' הגאונים כ"ו ח"ב סי' ק"ה אכל כשם רב נטרונאי ועיין מה שכתבתי לעיל סי' כ"ו.

סימן כ"ט

וששאלתם חלוקי איסורי עבירות שבתורה היאך מתחלקין מצינו בלא יסורין שבתורה והעבירות הם נחלקים לששה חלקים, הראשון אכילה ושתייה שני מעשה ממש שלישי דבור רביעי הנאה חמושי ראייה ששי קול וריח ואע"פי שאלו שנים האחרונים כגון הראיה והקול והריח ישנן בכלל הנאה, שאני בין הנאת מעשה להנאה שאין בו מעשה ומצינו א' יותר על הששה המחשבת שפוסלת במוקדשין בלבד והם ז' דרכים.

הא' אכילה ושתייה והיא נוהגת בכלל האיסורין כגון המאכלים והמשתאות שהן יסוד לעבירות וכגון שצונו הוא המקום יתברך שלא לאכלן ולא לשתותן והאוכל והשותה מהן עובר על התורה אבל הסך אינו הנהנה מהן אינו עובר ויש מקצת מן האיסורין שאפ"י הסך והנהנה עובר והן בכלל החלק הרביעי שהוא ההנאה.

שערי תשובה סי' כ"ט ל'

החלק הכ'. הוא מעשה ממש כגון הרוצח והמכה את חברו וכל לא תעשה שבתורה שיש בה מעשה. הדבור כגון המנדה והמכרף את השם ועובר ע"ז באמירה או במעשה שמקבלו עליו כאלוה וכל ל"ת שבתורה שאין בו מעשה כגון נשבע וממר. ומקלל את חברו כשם שלוקה עליהן ושאר ל"ת שבתורה נמי שאין בו מעשה אעפ"י שאין לוקה עליהן עובר על האיסורא.

הד'. בהנאה כגון הבעל את העריות ואעפ"י שהבעילה היא קצת בכלל החלק הכ' שהוא מעשה ממש והוא החלק הדר' שהוא ההנאה עיקרו בכל איסורין שבתורה שאסורין בהנאה שאעפ"י שאין בהם מעשה רב אסורין בהנאה הנהנה מהם.

הה'. הראייה והוא כגון ראיית העריות שהן אסור וכראמרינן טפח באשה ערוה ושער שבאשה ערוה קול באשה ערוה ומיהו איסורה רבה איכא בעריות כגון האסורות אסור ערוה מוח שאין בפנויות החוקות וכדתניא לא יסתכל אדם באשה נארה ואפילו פנויה, באשת איש ואפילו מכווערת, ועוד י"ל בכלל זה דהחלק ראיית הקדש בבית קדש הקדשים כראמרינן לעיל לענין האומנין שהיו משלשלין בתיבות שלא יזונו עיניהם מבית ק"הק וכתוב נמי ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו.

הששי'. הוא הקול והריח כגון קול הכנור וריח הקטורת או דשאר קדשים ואעפ"י שאין בהם מעילה, בקול וריח ומראה יש בהן איסורא וכראמרינן לעיל מעילה הוא דלית בהו, איסורא אית בהו, וכן נמי משכחת לה בריח דע"ז דאסיר בהנאה והני אסירי בהנאה והדבריים שחמור בהן הקדש לגבי ביטול כי ע"ז יש בה בטלה כגון והקדש אין לו בטלה עולמית וכן כדתנן בסוף תמורה.

אי"י ה"ם

לפום ריהטא לבי כה אומר לי שזאת היא לר"י אלכרגלוגי שכן נר' לי משטח הלשון. ואינו יכול לאכזר ומני לפעם אחר כדור דבר זה. אבל מלך אחר מי שבקי בס' המקח שחיבר הגאון ז"ל ויראה ופי הקדר וחולוק הענינים על שורשם לא יתפלל אס גס זאת ילאת מתחת יד הגאון ז"ל. וכשבה לירי תשו' הגאונים רפוס ברלין ראיתי סס כסו' ע"כ תשו' ארוכה לר"ם גאון ז"ל לענין טהרות מחולקת למעלות מעלות כסודור כגון ולשון אהם ונקיה כזאת שלפנינו שכמעט נראה להרוח שהקדמת הרמב"ם לס' טהרות מאיז לוקחה וידענו כמה היה מלא וגדוש הרמב"ם ז"ל מתשו' הגאונים.

סימן ל'

וששאלתם על ענין צדוק דין בשבת נהגנו מימות זקנים הראשונים שלא לומר צדוק בר"ח ובמועדים בחנוכה ובפורים דלא עדיף צדוק הדין דהריוט מצדוק הדין דמשה רבינו ע"ה דמסקין ליה בשבת שחל להיות במועד ואפילו בר"ח ובחנוכה דהללו ימי שמחה נינהו דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חרשיכם ובכל אחד אומרים הלל זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו לפיכך מבטלין צדוק דין אבל שבת כיון דעונג כתיב ביה לא כתיב ביה שמחה ואומר צדוק הדין להודיע כי בשבת מת משה רבינו.

אי"י ה"ם

תשובה זאת היא לרב שלום הביאה בעל המכהיג בשמו ה' שבת סי' מ"ג, וכן הביאה בשמו מוהר"ם כ"ב ר"פ סי' י"א אלא שהרכיב שתי תשובות, זאת שלפנינו עם זאת דלקמן סי' ר"ך ועשאן תשו' אחת בקילור, וכן ממש עשו בס' הפרדס ד"ע ע"ג, וכן הטור בא"ח סי' רל"ב אלא

שערי תשובה סי' ל"א ל"ב ל"ג יג

אלא שסיים וכתב דיש מדרגים מוכיחים שלא מת באתה שעה ועיון אחרונים. ושו"ר שהיא להי"ך ז'
ג'את הכיפה הטור ה"ח סי' ת"ך דמות שורות. ה"א ארבעה עשר

סימן ל"א

וישאלתם רמז להקפת ס"ת כלולב והרס כך ראינו מהבא דכתיב אסרו חג בעבותים והוא לשון הקף דכתיב אוסרי לגפן עירה יסחר ישראל לקרתיה בעבותים הוא עץ עבות:

אי"י הי"ם

לפום ריהטא חפשתי ככל הפוסקים על על ולא רחיתי מי שהזכירה ומוכרח שלא ראו אותה שהרי הר"ח מבקש סמוכות להקפה זו כלולב ואסמכיה על פ' ארחן כנקיון כפי שהיא רמז על הלולב שהיא כפופה ומזה נתפשט המנהג שאומרים פסו' זה קודם להקפה, ואלו ראש תשו' זאת היא משתמש ממנה. כי ע"כ אינו יכול להקלוט מי בעל דברים.

סימן ל"ב

וישאלתם ממרה שאמר הרב ר' יצחק אב ב"ד ז"ל שפיר קאמר והכי הוא קודם שיגביה אדם הלולב ממקומו וברך קודם נטילתו כדקיימא לן כל המצות בלן מברך עליהן עובר לעשייתן והנך אינשי שנוטלין הלולב תחילה ואח"כ מברכין לא שפיר עברי ומדקרקין בדקרוק הבאי משום על לאו הכי אלא צריך לברך קודם נטילתו ונטל השדרה לחוץ והלולב כנגד לבו של אדם כארס שעומד עם חברו פנים בפנים ושדרו של זה ושל זה לחוץ כמו כן הלולב פניו כלפי הנוטל ושדרת הלולב כלפי חוץ וצריך שיחזיק לולב בימין ואתרוג בשמאל דהאי חדא מצוה והאי תלתא ועוד שאתרוג דומה ללב ולבו של אדם בשמאל כדאמרינן בתפולין שבשמאל שתהא שומה כנגד הלב, וששה נענועין מנענע כלולב.

אי"י הי"ם

י"ג כזאת במנהיג אחרון סי' ל"ג משם רב פלטוי ורב נטרונאוי אבל בקיטור גדול, ובן יש כשב"הל כשם רב שר שלום, ור"ע, ור"ס, ורב נטרונאוי, אבל שם הם כלולות ב' תשו' יחד זאת שלפנינו עם אותה דלקמן סי' ע'. ועיון מ"ש לקמן שם, וכן בהר"ח מביא הדברים משם רב סעדיא. אבל ככולם אינו הטוסף הזה בדמותו, כי ע"כ אינו אומר שתשו' זאת תהיה לאוזה אחרון, וכפרט שמביא הרב ר' אב"ד ואינו יודע מי הוא זה, ובאיוזה זמן היה. כי אין לנו יודעים כ"ה רבי יצחק בן הרב אב"ד סני נהור כנודע. וזה היה אחרון לגאונים רבות השנים, וכבר מלתי אמורה כי אינו כפי במלאכה זאת, וכוואו אחרים וימלאו מקומי בדברים כרוים כשמלה. ושוכ דקדקתי כס' הפרדס דמ"ה ע"ב. שיש בו דברים מועתקים אות באת בתשו' זאת מר"ה ונטל השדרה לחוץ עדי דהאי חדא מנהג. אבל ממש אות באת. ושוכ מלתי ברבינו המאירי בפתיחתו למס' אבות ז"ל. וכן בארץ הזאת הווי חכמים גדולים בימי הרב הגדול זקינו הנבחר רבי אברהם כרבי יצחק אב"ד, וכפטה בשנת תתקי"ט בעשרים כמרחשון, וחתנו הועלה כחכמתו מעלה מעלה זקינו הגדול הראב"ד ז"ל.

סימן ל"ג

וישאלתם כל צבורא דקא מקבלין עליוהו מלתא למעבר ונורין נזרתא בס"ת בהרמורה ובשמתא דלא למעבר עלה ונהגו בה איסורא ובתהר הכי מתחרטין ולא יכלין צבורא למיקם בה הכי חוינא דוראי וכלין לבטולה מכמה טעמים, חדא דאמרי' פותחין בתרבת לצרכי רבים, ועוד דלא מתבעי להון למגור גזרה על הצבור מה דלא יכלין צבורא למיקם בה: דהכי

שערי תשובה סי' לג' ל"ד

הכיו תנינן אין גזרין גזרה על הצבור א"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בה והלכך מן הרין טעמי
יכלין צבורא לבטולי להאי גזרתא דגזרי עליהו ולית עליהון עונש כגווה .

אי"י הי"ם

תשובה זאת הובאה כמעט כדמותה בס' הכלבו דף קכ"ה ע"ה באוזן טעויות וגדול שכולם
כמקום שמקיים כלן עונש כגווה סס כתוב עונש בניהוס עי"ש . אבל הוא מובאה סס
כלי סס וכלי כונו . אבל לדעתו היא לרב שר שלום שכן הביאה המאירי בכלליו לסנהדרין (סמרה וחיי
דק"ב ע"ה) תשו' לר"י הכהן תלמודו של רגמ"ה בענין זה ממש וסיים וכתב וז"ל וקרא סמך לדברי
הגאונים שנשאל שאלה מאת אדוניו רש"ש גאון וסיכת יעקב עי"ש . דבהכרח רומז על זאת שלפנינו .
ועיין לקמן סימן קל"ט , ועיין תשו' תמים רעים סי' קל"ג קרוך לזה משם הרי"ף . וכתשו'
הגאונים כ"ח ח"א אמלע סי' כ"ג המקובץ מכמה דיונים של שבועות וחרמים הובאה בדמותה כללמה
זאת באות ומקיים "כגווה" כמו שמקיים כלן אבל גם שם הובאה בסתם ולא נודע לנו .

סימן ל"ד

וישאלתם לענין הטמנת חמין בערב שבת (נ"א איכא פלוגתא ביני רבוותא ז"ל) אם מותר
לשהות בשאינה גרופה וקטומה או אסור ובשאר מילי הרי אנו מפרשין כללא
דמלתא דרך קצרה (נ"א ואח"ך נכתוב הנה דברי המחברים) כללא דמלתא אע"ג שהמניח קדרה
מערב שבת על הגחלים ומתכשלת בשבת אין האיסורא משום מלאכת שבת אלא גזרה משום
שמא יחתה בנחלים (נ"א כדכתבין לעיל) מ"מ כל העובר על דברי חכמים אע"פ שלא יבא לדרי
חיתויו אין לפרוץ בכך שכיון שגזרו חכמים דבר זה הרי היא איסורא נמורה . וכל העובר על
דברי חכמים חייב מיתה ופורץ גדר ישכנו נחש , ואין לוטר בדברי חכמים משום האי טעמא גזרו
רבנן והכא אין לחוש בכך אלא כל מה שגזרו העובר על הגזרה חייב (נ"א מיתה) ואין לדקדק
אחר טעם הגזרה וכדאמרינן בענין הטיית הנר . וכדגרסינן גמי בע"ז ישמעאל אחי חשוק שפתיך
ואל תבהל להשיב וכו' וכדאמרינן גמי את אלעזר בן הנר שפקפק בנטיילת ידים שכל המולול
בנטי"י ובגזרה דרבנן ואומר מטעם זה נתקנה ואין שם חשש הטעם עובר על דברי חכמים ומגלה
פנים בתורה הוא וחייב מיתה וב"ד חייבין לגרותו . והטמנת חמין תקנה גדולה היא דתקינן רבנן
משום עונש שבת שהרי כל ימות החול אוכל אדם תבשיל מכל פנים וחס , ובשבת תקנו חכמים
להטמינו מבערב כדי שישתמר המאכל בחמימותו ויהיה חם כשבת ואיכא בהא מילתא עונש שבת
נרוב מן החיצונים תלמודי ביתוס יהיו (נ"א אהליהם) לנתוש ולנתוץ ולהאכיר ולהרוס וירקבו
עצמותם אשר הטעו את כל הטועים והזונים אחריהם להטעותם שהחמין אסור בשבת ותפת רוחם
שהרי המאכל עצמו שינית אדם מבערב על גבי נחלים לא אסרוהו רבותינו אלא משום שמא יחתה
בנחלים אבל איסור אין בו מן התורה . הלכך כל שאינו אוכל חמין בשבת לפי אותו הדרך בר
גדו ודרך מינות יש בו וצריך להפרישו מקהל ישראל ויש לנו לדקדק אחריו אי משום חולי הוא
אי משום פנים אחרים כגון שאינו חוב לאותו מאכל ואינו מניח משום צד מינות אחר אין עלינו
להוכיחו בכך אבל מ"מ יש לנו לזרוז ולהודיע מאותו דרך ולהכריח עצמו כדי שיענג את השבת
כדרך שתקנו חכמים בהטמנת החמין ומה שעושים עתה קצת מכל הדור (נ"א מבני הדור)
שמניחין נחלים מתחת הקדרות כשטומנין החמין מתחיו לן דאסור הוא לעשות כן (נ"א כמו שאנו
עתידין לפרש) אמסקנא דשמעתא ואפי' לשהות אי גרופה וקטום אין ואי לא לא ומה שראוי לעשות
את החמין (נ"א בהטמנת החמין) לגרופה את הכירה ולטמון את הקדרות יפה אבל נחלים תחת
הקדרה אסור ורבינו חננאל כתב הכי ושיהוי זה אינה הטמנה אלא כגון כסא של ברזל והקדרה
ישבת עליה והיא תלויה באבנים או כיוצא בזה מותר אבל להטמינה על גבי נחלים דברי הכל

שערי תשובה סי' ל"ד ל"ה ל"ו ל"ז ל"ח יד

אסור רק"ל הטמנה בדבר המוסיף אסור ואפילו מבעוד יום

אי"י הי"ם

האבודרהם והרמ"ה ב"ח סי' רנ"ז והמטה משה סי' ק"ע כולם הביאו דין זה דמי שאינו אוכל חמין בשבת דרך מיכות יש בו כולם מהרז"ה בעל המאור, ותשו' זאת לא הזכירוהו. וגמרי דהרז"ה לא הוליא מלכו הדברים כ"ה שראה בן דבריו הראשונים, אלא שכך היה דרכו על הרוב שלא להזכיר הדברים בשם אומרם כיון דתלמודיהם של ראשונים הם ומימיהם הם שותים. ועיין מ"ש אני הדל לקמן סוף סי' רע"ח. ובתשו' תנאונים ח"ב סי' כ"ו הובאה בשם לרב ברנבילוני ז"ל, והנהגות שכתב מאמר מוסגר בשם כ"ה משם לוקחו, ודברי ר"ח כבר הביאם קרו"ה ברוס פ' כורה עי"ש. ומתשו' כ"י זאת מוכח דהוא לשון מועתק מס' העתים שהרי הוא אומר כדכתבין לעיל ואינו לפנינו וכמדומה לי שראיתי באיזה ספר מספריו הגאון המפורסם סי' ר"כ ו' סק' העתים כ"י הוא כפית מדרשו.

סימן ל"ה

וששאלתם לברר הגירסא דאין טומנין בדבר המוסיף הכל אפי' מבעוד יום? הכי הוא מפני מה אין טומנין בדבר המוסיף הכל אפילו מבעוד יום גזירה שמא ירתוח וזה שמצאתם בשאר ספרים אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הכל משחשבה גזירה שמא ירתוח אל תסמכו עליו שהוא שיבוש גדול לפי שדבר שאינו מוסיף הכל אינו מרתוח וא"כ אין לגזור עליו אבל הטעם בדבר שמה יטמין ברמץ זה שאמרו מבעוד יום כ"ש משחשבה אבל בין השמשות מותר דסתם קדרות בין השמשות רותחות הן וכבר כתבנו הרבה במקום אחר.

אי"י הי"ם

גם זאת היא תשו' קרו"ה כנרפסות סי' ר"ץ דמות שורות.

סימן ל"ו

וששאלתם כל מה ששאלו במנורה דלא אפשרט אם יש לרזן בו לחומרא או לקולא? הכי הוא כל מה דלא אפשרט דינו כדין תיקו בדרבנן לקולא ובדאורייתא לחומרא ומנורה דרבנן הוא.

סימן ל"ז

וששאלתם מי שמחמיר בתרי אונן דסמיכי להרדי כשהן מחוברין בסופן ומפורדים באמצע? הכי הוא דינא בין שהן נפרדין מעיקרא ונחברין בסוף ובין שנחברין בתחלה ונפרדין בסוף או נחברין בתחלה ובסוף ונפרדין באמצע או נפרדין מכאן ומכאן ונחברין באמצע ובלבד בשורה עומדין כשר. רבינו חננאל כ"ב.

אי"י הי"ם

עיין ס' המכריע ד"ו ע"ד. ונראה שכיון למת שכתוב כאן.

סימן ל"ח

רבינו האי ז"ל השיב על אותם האומרים דהתרת נדרים ושבעות שיעמוד אדם בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור כל השנה הרי הוא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר וכו' אמר: ח"ו שאין לנו להתנהג בכך ולא בענין המשנת החיא שמביאין לראיה ואין מפרין לא בראש השנה ולא ביו"הך ולא שמענו מרבתינו ז"ל שיהיו נוהגים מנהג זה כל עיקר ואל תתנהגו

תתנהגו גם אתם במנהג זה כמה יורות גדולות ושימו על האור וכמה בשר שלא יהיה בשל מבושל
במים וכמה עצמות ישברו בו וכי דבר קל הוא בעיניכם לחטוא אדם בענין נדרים ושבעות
ויעשה זה בר"ה קודם או ביו"ה ויכפר לו? ח"ו כי לא אל הפץ רשע הוא ולא יגור עמו רע אלו
יהיו יודעים בני אדם ענין נדר וענין שבעה לא יהיו מערימים עליהם כלל וכל המערים כאלו
(כאן חסר וחבל על דאברין) לכן אתם החמירו כמותיני ואל תשנו ממנהג הישיבות

אי"י הי"ם

תשובה

זאת ועוד לקמן סי' קמ"ג אחת היתה וחלקה לשתיים אבל כולם מנגדות בכל תוקף
וחזק ענין הכל נדרי, ועם הנרשם כאן ושם שמו של רבינו האי ז"ל בכתב אינו אלא
רבינו האי בר נחשון, ואברר את דבריו: שהרי השב"ל אות קכ"ה כתב וכתשו' הגאונים כמלא רוב
הגאונים מוקים לומר כל נדרי לפי שאין בה תקוה רק רע זולתי נוסחת רב האי גאון והעתיק אותה:
הרי אתה למד דקיוור דבריו אומרו "רק רע" הם מועתקים מתשו' זאת שלפנינו. ועכ"ז הביא נוסחת
רבינו האי לאומרה, ה"כ רבינו האי הנרשם פה אינו אלא בר נחשון, ועוד ראיה אחריתי שהרי
בהותה דלקמן סי' קמ"ג השנית הנרשמת לרבינו האי בר נחשון הביאה בעל המנהג הלכות יו"ה
סי' כ"ו בשם רבינו האי סתם שנהא"ה שהיא האחרון. והנה מלבד דכנסת שלפנינו הוא לרבי' האי בן
נחשון ז"ל עוה זאת הכל בו דע"ה ע"ב דאסף ספרות כמה גאונים בשם בעל העתום והביא דעת ר"ע
ור"ס לאומרה והעתיק הנוסח ושוב הביא דעת רב נטרונאי שלא לאומרה, והוא כמעט הלשון שהוא
לקמן בריש סי' קמ"ג בשם רבינו האי סתם כיעו"ש ושוב הביא בשם רבינו האי בר נחשון אותה
דהלכה כרבה דמחמיר היא השנית המובאה לקמן סי' קמ"ג והיא אותה שהביא המנהג בשם רבינו
האי סתם, ה"כ מאן הוא רבינו האי זה שלפנינו אם לא אותו דלקמן, והגם שהכלבו הביא עור שם
משם גאון סתם שלא לאומרה ויאמר האומר שהוא על ר"ה אחרון הגאונים. ה"ל מ' דאין מניחין את
הודאי מה שהביא השב"ל הנוסח בשמו, ותולין את הספק מפני שכתב הכלבו גאון סתם והוא ברור
יותר מביעתה בכותף, ובפרט כי ידענו כמה גאונים רבינו האי סו' בר הרז"ס ונחורא עמיה שיה
למען דעת הרבנים היכן מנועים כמאמר ר"ע אשריכם ישראל לפני מ' אתם מטהרים ומ' מטהר
אתכם אביכם שבשמים. ואין ספק שלשון ר"מ פ' פינחס דל"ב ע"א ודף רכ"ה סע"ה הוא ששלחו לרב
נטרונאי (לקמן בסו' קמ"ג אשר ראש רבינו האי). וע"ז הוא שהשוב באומרו: "וידענו מקבלת
חכמה ידועה ענין הנדר והשבעה ואין לסמוך בדבר אשר ה' לא טוה" ועם שהגאון ר"ן הורה בכל
הסודות כי ידעם ולא יוכל להכחישם עכ"פ דעתו ז"ל היה שאין לחדש מנהגים ומלות מעשיות מפני
דברים שכתב באומר סוד ה' ליריאו, ועו"ה "ואין לסמוך" ר"ל על חכמה זאת כדי לחדש "דבר אשר
ה' לא טוה" זאת היתה דעת אותו גאון ז"ל אבל ר"ע ור"ס ור"ה אחרון בזמן וראשון כמעלה ידעו
באמת כי כל דבר אשר אינו מנגד הדין בשום אופן כאשר הסכימו כל האחרונים הלא בספרתם בענין
זה של כל נדרי שבאמת אינו נגד דין המשנה והתלמוד הא ודאי חייבים לנו להטות לכבדו לחכמה ידועה
זאת ולעשות ע"פי הוראתה מבלי שום ריח ספק ואפי' בעסקי העולם כל משכיל בוחר לנפשו הדרך
היותר בטוח והמשומר מכל נזק ומכשול ואפי' באפשר רחוק ע"כ שיש לנו לעשות כן כדרכי התורה
והמלות שהן כבשורו של עולם. ואין יניח גאונים רבינו האי (אשר לנו כלב האריות מבעית בתלמוד
ובסברא ישרה וביריעת הנסתרות על מתכותם) הדרך הכבושה הזאת אשר כבשוה מאז השנים כל
הגאונים הראשונים, כאשר מודים הגאונים המנגדים עלמם, וילך לנו אל דרכים מסופקי ההבנה
והפי', אחר הדחכמה הודועה בראש הומיות תקרא כי ווס כפרוים הוא והאם רובלת על האפרוחים?
תלית' שה' האיר עינינו בתשו' הגאונים כ"י ושם כתב סי' ט"ו הובאה בשם רב נטרונאי אבל
בקיור, ועיין לקמן סי' קמ"ג.

סימן ט"ל

שאלה

ששאל רב נחשון בר ברכיה ז"ל מרבינו האי ז"ל הא דגרסי' שלחו ליה למר עוקבא
זמרא מנא לן דאסיר שרטט וכתב ליה אל תשמח ישראל אל גיל בעמום ובתלמוד
ירושלמי

שערי תשובה סי' ט"ל

ירושלמי מצינו דאבעיא להו מהו לכתוב תרין תלת מילין מן פסוקא ופשט ממעשה דמר עוקבא
 דשלח לרוש גלותא ישראל אל תשמח בעמים אל גיל ור' מונא נמי שלח כתב לר' הושעיא
 ראשיתך מועד ותשנא מאד אחריתך על אויה מהם נסמוך ? אם נאמר כי אלו מארץ ישראל לא
 כתבו הפסוקים כמו שהן מפני שלא שרטטו, ולמה לא שרטטו וכתבו הפסוקים אלא הפכום ?
 ועוד ראינו דיש מן הגאונים ז"ל מנקד על הפסוקים ויש שאינו מנקד כלל והמנקד מאין יודע
 שהניקוד כשרטוט ? יפרש לנו רבינו .

והשיב אנו על תלמוד שלנו סומכין ומאי דפסיק הכא לא חיישינן למאי דאית התם, ודאי
 לגלויי מילתא דמסתמא הכא או דלא מפרשא הכא ולא מכחשא נמי סמכינן עלה אי
 נמי מלתא דפרושא ולענין נמי דשנו מן התם פסוקי ואקדמו ואחרו מיהויה מלתא דלאו משום
 שרטוט אלא משום שלא יכתבו פסוק בצורתו ויהא משולח בידי גוים והרי מצאנו שאף משם
 כתבו בלא שרטוט פסוקים כמות שהן דאמר רב יוסף מאן לימא לן דרבי אביתר דסמכא הויה
 ועוד הא הוא דשלח לרב יהודה בני אדם העולין משם לכאן קיימו בעצמם ויתנו הילך בזונה וגו'
 ומאן נינהו זעירי ורבה בר בר חנא וכתב ליה בלא שרטוט וא"ר יצחק שתיס כותבין שלש אין
 כותבין במתני' תנא שלש כותבין ארבע אין כותבין א"ל אביי אטו כל דלא שמיע דר' יצחק לאו
 גברא רבה הוא ? בשלמא מילתא דתליא בסברא לחיי אבל הא גמרא הוא וגמרא לא שמיע ליה
 ואנן קא חזינן גאונים ז"ל מן יומי דרבנן סבוראי דכתבונן לכל אתרוותא פשוטי ורי אסקי וכתבי
 פסוקי כמו שהן ומשרטטי' או מנקדי' והכי' קא עברי' דמנקדינן כשרטוט חשוב מאי שמעתא
 בהדיא שהנקוד כשרטוט לא דאמי' (?) לא חוי לנא אלא מיהו עמא דבר למעשה ורשוותא הכי
 עברינן . (נ"א והכין קא שמענא דור אחר דור דהאי נקוד דמנקדינן כשרטוט חשוב . ודאי שמעתא
 בהדיא שהנקוד כשרטוט לא חוי לנא , אלא מיהו עמא דבר ורשוותא הכין עברינן) .

אי"י הי"ם

לפום דיהטא לא מנלתי לשום פוסק או מפרש שהזכיר או רמז תש"ו זאת כל עיקר . הכל ענין
 הניקוד שהוא במקום שרטוט נמלא הדבר כדיני תפלה שכתב רבינו מיימוני אביו של הר"מ
 ז"ל הכיאו התשכ"ן ח"ה סי' ב' שכתב "דע שאין ראוי לכתוב מתיבות כתבי הקדש ג' תיבות בשום פנים
 כלי שרטוט ואם כתבן ונקד עליהן מותר" והתשכ"ן כתב גם ד"ח ע"ד "איני יודע מנין לו . הכל כן
 נהנו בארצות ישמעאל" ושוב כתב ח"ה ח"ה נאמר שכמות תיבה אחת או שתים קודם שיכתוב הן'
 ונקד עליהם הרי הוא כאלו נמחק ושוב גם זה לא ערב לו יעוש"ב . ושם לעיל הביא הגורם שרשם רבינו
 יוסף הלוי ז' מניגאש ז"ל שהוא נקודות בין האותיות של התיבה כענין זה (אס ל"ה) איך שיהיה מלאנו
 ענין הניקוד במקום שרטוט מזמן מזה"ו ז' מניגאש ז"ל דור סמוך לרבינו הגאון בעל התש"ו ומלאנו
 שמה שתמה התשכ"ן על מקור דין זה ומה שהעיד על המנהג, כן השאל והגאון המשיב לא ידעו
 מהויה מקור טוב, וגם הגאון בתש"ו ח"ה שהעיד על עצמו דמנקדים וחשיב כשרטוט, עכ"ז לא ידע
 מאין שמעתתא בהדיא שהנקוד כשרטוט ? ומעולם ראה שמעתתא דמשס מוכח הכי וז"ה "לא חוי
 לנא" הכל חוזר ומעיד "דכן עמא דבר למעשה ורשוותא הכי עברינן" והוא ממש עדותו של התשכ"ן
 ז"ל "דכן נהנו אנשי ארצות ישמעאל" והם תלמידי תלמידי הגאונים וסירכיהו נקטו ואולי דאין פוכה
 פה ומלפפ"ף .

נשאר לנו ה"כ לעמוד על ב' חידושים שלמדנו מתש"ו זאת . א : שהיה לו להגאון ז"ל גירסא
 אחרת בתלמודין, ויתנו הילך בזונה והילדה מכרו כיון וישתו **ומאן נינהו זעירי**
ורבה בכ"ה שהיו מכבל ועלו לה"י ללמוד תורה ובודאי הילדה רמז
 לרבכ"ח על שם שכיניו בשם נקבה . והוא באמת גירסא חדשה . ונתחזקה עוד
 חקירת הגאון ה"ח נר"ו בתלמודים החדשים דאחר דר' אביתר הוא בר פלוגתיה דרבי יונתן סוף משנה
 (עיין אגרת רש"י ב' ביוחסין הובאה לקטן סי' קפ"ז בתוך דברי) איך אפשר דשלח לרב חסדא אחרון בזמן ?
 ח"ד

שערי תשובה סי' ט"ל

ה"ד נה"ו. ועכשיו על פי גירסא זאת נתחזקה עוד דקרי לזעירו ולר הקודם לר"ח, ועל רב חסדא לא הוה קאי לן כ"כ שיש ר"ח בשם זעירי בכרכות רמ"ג ע"ה וכתב בסד"ה דל"ה ע"ה שהוה ר"ח בר אשי הקדמון נמלא רבכר היה חי ר"ח בזמן זעירי אס קטון אס גדול לא חוכפת כבר חיו בזמן אחר רב הכיתר זקן ור"ח בחור אבל מאז דשלת לרב יאודה קשה יותר והרב סד"ה שם תמה על זה שמצינו רב יהודה אמר זעירי בע"ז דס"ה והניח הרב רב"ע, ולדודי לא קאי כלל לא זה ולא אותה דכשנאסוב ר' הכיתר ור' יונתן שהיו כדור בניו של רבי, ור"י רב ושמואל וזעירי ורבה בכ"ח דור אחר בתת הפרש עשרים שנה גדולים ר' הכיתר ור' יונתן מזעירי ורבה בכ"ח, ה"כ עם תלמידיהם של אלו ר"ל עם ר"ח הקדמון תלמיד זעירי ורב יהודה שינא תלמיד שמואל כנודע ויכלו להתראות או להתכתב מבלי שום מעוק כי הוא ענין טבעי נמלא ברוב הדורות. ואף אס נאסוב ר' הכיתר ור' יונתן לאבות, ורב ושמואל וזעירי ור"י לבנים, ור"ח הקדמון ורב יהודה שינא לבני בכיהם, גם זה יוכל להיות כשופי וכמעשים בכל יום ומאי דשולח ר' הכיתר לרב יהודה על זעירי רבה בלשון ילד כדיריה קא משער ולא כדרב יאודה תלמידו, ורוק כי איננו רחוק.

נשאר

לנו עוד לעמוד מי הם אלו זעירי ורב"ח שעלו מבבל לא"י ללמוד תורה בלדותם? וזעירי אין לנו אלא ה', והוא תלמידו של ר' יוחנן וכמו שאסף וקיפץ הגאון בעל סד"ה דל"ד ע"ה, והוא באמת עלה מבבל ולא רצה לקחת בתו של ר' יוחנן עד שאמר לו ר' יוחנן בקידושין דע"ה ע"כ אורייתין כשרן ברתין לא כשרן, וא"כ הרי שזעירי לא היה נשוי אשה שאלו היה נשוי לא היה לו לר"י לבקש שיקח בתו וא"ך יתפרש ה"כ פירש"י והתוס' בשמעתין דגטין דף ו' ע"כ שהיו מניחין נשותיהן בגנות ובניהם ובנותיהם משועבדים כדי ללמוד תורה בא"י, הרי זעירי לא היה נשוי ולא שייך בו לקרוא עליו המקרא. וכן על רב"ח לר"ך לחפש מי הוא זה רב"ח שעלה מבבל? אדרבה איפכא שמעינן דרב"ח ירד לבבל כדאמר ר' תיובא לר' בן אשי וירד לבבל יורה וירא ודין ודין, ועוד דעל רב"ח כזה לא יאמר ילד דכמעט היה בן גילו של ר' הכיתר ואפשר גדול ממנו שהיה מוסמך בימי רבי, כי ע"כ אין לנו אלא פשרתו של הגאון בעל סד"ה דס"ח ע"ד דקמ"ו ע"ה וע"כ דתרי רב"ח הוה חד דעלה מא"י לבבל והוא בן אחיו של ר"ח וחד האי דקמן תלמידו של רבינו יוחנן כדאמרינן בכרכות דכ"ג ע"ה, אמר רב"ח כי הוה אזלינן בתריה דר' יוחנן כד הוה בעי למיעל לבית הכסא וכו' ע"ש דנר' תלמידו מובהק, ועוד יש לנו הרבה בתלמוד, אמר רב"ח אמר ר' יוחנן, כולם נקבטו וכאו כסד"ה דקמ"ו ע"כ ע"ש. ה"כ הוא הוא בלי ספק דעליה קרי ר' הכיתר והילדה מכרו ביין, אלא דלא התברר לנו מכל בקיאות גאונים בעל סד"ה אס רב"ח זה תלמידו של ר' יוחנן שורשו היה מבבל אימא דהיה שורשו מא"י ואוב עלה לבבל אחרי לומדו לפני ר' יוחנן אזה ודאי בן הוא שאנו רואים רב"ח זה בבבל ושם אמר כל מומרותיו של ר' יוחנן כיעויין באורך לבעל סד"ה דקמ"ו ע"כ, עד דילתא אשת רב נחמן הראתה לו דמיס ע"ש אבל שהיה שורשו מבבל זה לא נודע עדיין, אבל אנו אכיר דבר זה ממעשה המוכח בוותא ד"ט ע"כ דריש לקיש הוה סחי בירדנא ואתא רב"ח ויהב ליה ידא וכו', ואמר ליה אלתא סנינא לכו, ר"ל שאנשי ככל לא עלו בראשונה עם עורא כיעוש"כ כל הענין ושוכה הקשה תלמודא דלא אפשר דר"ל ושתעי בשוקא עם רב"ח ואמרו בתלמודא דג"ל תדא מתרתי, או שהיה ר"ל המדבר וזעירי (דגם הוא מבבל) השומע, או שהיה ר"ל בן פדת המדבר ורב"ח השומע, (עייין פירש"י) ה"כ נמלא מכורר דרב"ח תלמידו של ר' יוחנן בהכרח הוא דלא הוה משתעי ר"ל בהדיא בשוקא, וא"כ הוכר דהוא היה מבבל ועכשיו שפיר מבוחר בשמעתין ע"פי גירסת הגאון "מאן נינהו זעירי ורב"ח" דהם שהיו עולים מבבל לא"י והוא כמין חומר, אלא דעדיין יגענו ולא הונח לנו לישב ה' זעירי דהוה בחור ולא נשא אשה כבבל, וא"כ איך יפורש ויתנו הילד בזונה וכפירש"י והתוס' והלא לא נשא אשה ולא היו כנים? ולומר דהוה אלמן הוא רחוק עלום: כי ע"כ בעינא למימר ומסתפינא מחבריו, אבל כיון שיש לנו ביחס הגאונים המתורשת הלזו אין שליחותיה דגאונים עבדינן לפרש ע"פי גירסתם ויהטא דשמעתתא כאן ובמקומות אחרים, וא"ו שאנו באים לסמוך על דעתינו לפרש נגד מה שפירשו גדולי המפרשים אשר באורם נראה אור ואומר: דאחר דהתברר לנו כחד מב' אלו דהיינו זעירי שהיה בחור ולא נשא אשה ה"כ אינו רחוק לומר שגם רב"ח עלה מבבל בחור ולא נשא אשה או מטעם זעירי עצמו דהיה חיים ליחוסותא דא"י ואי מטעם מה שאמר ר' יוחנן עצמו בקידושין דכ"ט ע"ה רחיים כוארו ויעסק בתורה

בתורה? ועיון רש"י ותוס' שם מה שמקשין מסוגייה הזאת שלפנינו ולפי גרסת הגאונים ולפי ביאורינו
 וכמו שיבא, הדרבה רהייה מבאן, והיינו שמחלוקת שמואל ור' יוחנן שם. ומה שתירצו בגמרא הא לן
 והא להו דברים בפשטן שבבבל היה הכל בזול וכמ"ש עלול מלא זכא דרובשא בזוזא ובבלאי לא עסקי
 באורייתא? ואפי' שהו' הווק כלולה ובא לודי חולי מעיים עד שנדמו לו כסכינים חריפים תקועים
 בכטנו היינו מפני שלא הורגל בהם, אבל למי שהורגלו בו ובשכר שלו חיים הם למולאיהם וכמו
 שבעינינו ראינו בארצות המערב באפריקה ואלכו תמרים וישבעו ומהסודנה היה שכר התמרים ושתו
 וישכרו **והלאגמי** הוא מי דקלים תקיה להם לפת שחרית והם בריאים וטובים, ולנו בני ה"י
 בשליחותינו במדינות ההם היו כל האכילות והשתיות הנקות האלו כלמינים בלדינו וחוץ מזה כיון דא"י
 מרובה בגייסות ולגיונות הרומים כודאי שהיה הכל ביוקר, ואם נחפש נמלא ודאי הלף ראיות ע"ז,
 אבל אין לנו לריבים להטריח עצמינו ולהכריז ומנינו כי העולם לא נשתנה ואין כל חדש תחם השמש
 דבמקום שיש מלחמות ואנשים נכרים באים מתלקים אחרים מוקרים הכל על חד מאה, והן היום
 מוזמן שבאו אנשי היברופה ישראלים ואו"הע בא"י עלה השער במעלה עקרכים, וע"כ ליון קול תתן
 בני ולאוני ואינם על פת לחם יפס'ע גבר, ולא על חנם נתרבו היואלים מה"י למיהדר הפתחא, והרן
 אותם לכף זכות ה' ודינהו לכ"ז מכרעת, ובבבל הכל להפך כי מעולם לא דרכו בה הרומיים ואנשי
 לועז, כי הרומיים פקחים היו וחקקו חק שלא לעבור מנהר ולהלכה כנודע. ה"כ נשאר ארץ בבל על
 טובעה, וע"ז שפיר אמרו בתלמודא הא לן והא להו דבכני בבל ודאי נושא ואח"ך לומד תורה, כיון
 דהכל בזול, ומי זוטור לן מאי דאמרינן בעירובין דף כ"ב ע"א דר"א בר מתנה הוה קאזיל לבי רב
 אמרה ליה רביתא, יוקי יודך מאי אעביד להו? אמר לה מי שלימו קורמי באגמי? עיי"ש. נמלא
 דבבבל היו בכקל המזונות כי ח"ו שר"א כ"מ היה מתאכזר על בניו כעורב הזה אם לא יודע דאם לא
 יזונם אשתו בכסא טובא ובקופרין טובא עכ"פ לא ימותו ברעב, ועוד מלינו שם דכ"ח שהיו אוכלין
 עשבי השדה הנקראים חוים, והוא מה שנקרה היום בערבי הא"י ש"ש ובא"י נאמר עליו ונתתי עשב
 בשדך לבהמתך וע"ז מקמי דאתא רב לבבל הוה אמר דאין מערכין. ושוב כשראה שהולין אותו הדר
 ביה, וע"כ שפיר פסק שמואל נושא ואח"כ לומד, ולהפך בא"י שפיר אתמוהו קא מתמה ר"יוח:
 רחיים בלוארו ויעסוק בתורה? מפני היוקר הגדול אשר שם. וכבר הייתי רוצה לפרש תמיהת ר"יוח
 הלז גם על הגזירות שהיו בא"י מהרומיים עד שאמרו - בכרויתא דר"י (כ"ב ד"ס ע"ב) 'ומינס
 שפטה מלכות וכו' דין הוא שנזור עלינו שלא לישא אשה ואלא להוליד בנים וכו' כיעו"ש אבל שוב
 קדרי כי חרה דמומן ר"י שהיה סמוך לחרבן לזמן ריו"ח עברו השנים וכבר התמתקה מלכות רומי ע"י
 קיסרות מלכו אנטוניוס החסיד הנק' אלס אנטונינו פיאור אשר על שמו נקראו כמה מלכים הבאים
 אחריו וכודאי אחזו מידותיו אם מעט ואם הרבה, ועם שאיני בקי בקורות העמים על מתכונתם,
 עכ"פ אם אין זכרוננו מכוב אין בדעתי שמומן ר"יוח היו גזירות קשות כאלו, ומ"ש הגאון ר"ש באגרתיה
 דזמן נחותו בכל היינו משום שמדא, זה היה בזמן מאוחר שכבר נשתנית דת קסרי רומי והמבין ובקי
 בקורות העתים יבין (*) ומה שאמרו בסוף סוטה ממש דבשמת ר' הוכפלו הנרות, אינו לרות הגלות
 כ"א לרות היוקר וחולאים שבשביל יסורי ד' היו נלולים מכל זה כמבואר כב"מ, ועוד דרחיים בלוארו
 קאמר והוא ודאי על הספקת מים ומוזן כוון ולא על דבר אחר.

ואחר

שעלה ביינו כל זה ללול וברור בלי שום מבוכה ומבלי שום דוחק נגזור ונאמר דגם רבב"ח
 בעלותו מבבל עלה בחור ונשאר בחור שם ושם נאמר רחיים בלוארו ויעסוק בתורה?
 וע"ז היה מתרעם ר' אביתר עליהם עלמם שנשאר בחורים ושלח ליה לרב יאודה ויתנו הילד בזונם
 והילדה מכרו ביון. ר"ל זה הילד זעירי וזאת הילדה רבב"ח שעלו מבבל והניחו מקום תורה מרווח
 אשר שם נושאים אשה ואח"ך לומדים תורה, ובאו לא"י מקום דהלומדים אינם יכולים לינשא בשום אופן
 מפני היוקר, עליהם עלמם שעשו שלא כדיון ואמר ויתנו הילד וכו' ירצה שבשביל לימוד תורת א"י בטלו
 עלמם מפ"ר מכל וכל ונקל בעיניהם הולדת הבנים ולא נשאו אשה ונשאר בחורים ורוק היטב
 אומרו בני אדם העולים משם לכאן **הן קיימו בעצמן** דבאמת לפירש"י והתוספות מאי קא

דיוק

(*) ובהערה המבקרת קדמוניות הבאה אחר תשו' ר"ה גאון ז"ל דיוט"ב ש"ג כבר הארכתי בפרטים אלו למדי.

שערי תשובה סי' ט"ל

דיוק באומרו "הן קיימו בעלמם" ? ודאי מי שנולד הילד וכו' הוא ודאי מקיים הפסוקים האלו, אבל על פי פירושונו הוא כמין קומר, כיון דידע דהיו בחורים ולא היה להם ולדים וילדות ע"ז פירש דכרו ודאמר "הן קיימו בעלמם" שע"ז שלא נשא אשה ובטלו עלמם מפ' דהו"ל כאלו זעירי, רמז אל הילד, החליף עלמנו בזונה ורכב"ח רמז אל הילדה, הבת מכרה עלמה ביין, תכלית הדברים שבשבל תורת חי' מכרו חיי עולם וחיי שעה, ואל תתמה על המשל הזה שמעט אין כולו דומה למשל לא כפי' רש"י והתוספות כתו' הב' שהם על הבנים ולא בפירושונו, שח"ו לתת דמיון ללימוד התורה וכפרט תורת חי' שנאמר עליה וזהב הארץ הקיף טוב לזנות ויין ותירוש. שכבר כתב המורה ז"ל בפתיחתו שלא נקוה למנוח כל עניני המשל כמשל עש"ב. וכן הכא עיקר הכונה להראות שהחלף דבר בדבר, אעפ"י שאין החליפין שבמשל דומין לחליפין שבמשל אפי' כיתרון האור מן החשך עכ"ז הותר ותינה לי אמותא והרי אשכחן בזכאים דל"א ע"א ח"מר רבא ויקץ כישן הפגול, ואי חזינן לשרש המקרא ותפלא האדם לשון זה היה מקומו? ומי נכנס תחת מי? ועיין ברכ"ו יו"ד סי' של"ה אות ג"ן. וגם נוכל לומר דיש לו איזה דמות גם כמשל והיינו רביון גדול תלמוד שמביא לירי מעשה. וכלימוד התורה בא"י היה מוכרח התלמוד לבטל מלכה ראשונה בזאת, הא תינח באלו שגדלו ושולדו בא"י נאמר בהם עת לעשות לה' וכו' דאי לאו הכי תורה מה תקא עליה? אבל לאותם העולים משם לבאין דיכולים לקיים שתיוק, ועכ"ז מניחין חיי עולם שהיא עיקר המעשה הא' ודאי כבר הודע כמו של אותו לימוד על דרך תורתו נעשית לו סם המות ושייך שפיר המשל דהוא ענין חלפי דבר טוב בפחות ממנו. וכזה אין לנו לריכין לדוחק הראשון של התוס' לפרש בזונה במונות דודאי מפני כל דקדוקים שדקדקנו נדחקו עלמם כ"ב. ועיין הרמב"ן בחי' לשמעתיך שהביא הירושלמי הזה שהביאו התוס' הנו' וקיים "ולכך פירש"ו ז"ל, וכונתו מכוונת דלא אפשר לן לפרש בזונה במונות כפי' ח' של התוס' שהרי כפי' קאמר בירוש' שמכר את בתו ללמוד תורה דהרי דמדמה המשל למשל כפשטות ורוק היטב, ודבר ה' בפיהו אמת, ועכשיו לענ"ד התיישבו הדברים על מתכונתן כי דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, ואחר כי אל ה' וואה לנו גורסת הגאונים הלזו, הילד וילדה רומזים על זעירי ורכב"ח וכו' ודברים כשמש בחלי השמים דעלו לא"י בחורים רבים בשנים ללמוד תורה וזה נודע ממאין דלמד זעירי לפני ר' חייא דראמרי' בשבת דקנ"ו ח"ב הכיר את רבי וא"כ היה רך בשנים הרבה, וע"ז קרי לתו' ר' אביתר זקן שבא"י ילד וילדה, ומלאנו שהיו לומדים לפני ר' יוחנן, והיו ממש תלמידים המשמשים את רבם שימוש של משרתים ועבדים שהרי זעירי הרכיב את ר' יוחנן על כתפיו לעבור מעבר הנהר ורכב"ח הוה אזיל בתריה כשהיה הולך לבית הכסא של כבוד ולוקח ספרי דאגדתא מידו ועומד וממתין לו בחוץ, ואחר שכן לא יקשה בעינינו אם גם הוא ר"ל ר' יוחנן יקרא אותם ולדים או רובין שאם ר' אביתר מפני שהיה זקן שבאיתו הדור אעפ"י שלא שמשו לפניו קרי עליהם את השם ולד וילדה, ר' יוחנן דשמשו לפניו שמשו עלמיו וכאמור לא כ"ש, וכזה נפתחה לפנינו פתח כפתחו של אולם להבין לשון ירוש' אחר שעמדו עליו אבות העולם לפרשו, והניחוחו בפירושו יתיר קתום ממה שהיה כבר והוא קרוב לסקיף פ"ד דחלה וו"ל: א"ר יוחנן רבותינו שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו הרובין ובטלו אותן, מאן אינון הרובין? תרגמונייא ר"ז, רב יהודה בשם שמואל חלת חו"ל אוכל ואח"ך מפירוש וכו' ומנהר"א כפי' לשם פי' עד שבאו הרובים והיינו הבחורים החכמים המתרגמים ומפרשים הדבר על נכון ותרגום ירושלמי בחורים טחון נשאו רובים ע"כ. וחסם זמנינו הו"ו בק' נחמד למראה ח"א רשם על ירוש' זה ד"ע בפ"ק דמאין מ"ג. ובפ"ק דמעשרות ותוס' פ"ק דר"ה ד"ב ע"א ד"ה תנא ובע"ז דנו"ן ע"א ד"ה בליר ובפ"ק דחלוין ד"ז ד"ה והתיר ר"י ובפ"ט דבכורות דכ"ד ע"א ד"ה וב' מינין עי"ש. וכן רשמו הגאונים בהנהגות התלמודים החדשים ולא חד מכל המקורות שנטפלו למנוח מאן רובים ומאן תרגמונייא? והתוס' בע"ז שם קיימו אחר לשון הירוש' ולא נודע פי' וגם מה הוא זה ר"ז רב יהודה בשם שמואל? חדא מי הוא זה? חמת שהתוס' שם הביאו באופן אחר רובין מאן רובין רב זעירי תרגמונייא אבל אין ראיה מהתוס' שהראה יראה בד' רבוי התוס' הנו"ל חילופי הגירסאות עד כי חלל הסופר לספור, יקום המענין ויקח לי משם ד' מסכתות הנו"ל. ובעינינו יראה כי האמת אחי שאין להביא ראיה משם וכו"ש כבר הביאו כפי' רב זעירא. ועוד יש לעמוד אי הק' רב זעירא הוא בשם ר"י הו"ל ללמוד ר"ז בשם רב יהודה בשם שמואל, ח"כ נשאר שם זה של ר"ז בה' מקראות שאין להם הכרע, וכבר כתבתי דאין להסתויע מדברי התוספות לברר

שערי תשובה סי' ט"ז

יז

לברר דבר זה כי לא קיימו בגורסא אחת, ועל ענין הראשון כבר נטפל רבינו הרא"ש ז"ל שם בע"ז ולא הרוה כל למאוננו, חדא שאנה הגורסא מרובים לרובים מה שאינו בתלמודים שלפנינו ולא בכל דבורי התוספות הנו"ל ולא בר"ש בב' מקומות הנו"ל ועל פי' גירסא זאת שפיר פירש שהם גדולי חכמי ישראל ושוב פירש על הכותים, הכל בשם יש מפרשים יעוש"ב. ואינו בענינותיו בחמלת ה' עליונו בהגלות נגלות גירסת הגאונים הנו"ל יש לאל ידיו לפרש כל המאמר ההוא על אמיתותו עדי בלתי שיאמר לו רוח ספק, שאמר שעלה בידינו דזעירו ורבכ"ס נקראו ילדים בשביל שהיו בחורים בה"י ולא נשאו אשה שם ה"כ הרי הוכרר מני הם אלו שנקראים בה"י בחורים סתם דהיינו רובין וכדפי' מוהר"א ז"ל הנו' והם זעירי ורבכ"ס וברפרט מפי רבם המובהק אשר שמשו לפנינו עומדות וישיבות כעניני עבדים אל יד אדוניהם וכנו"ל. נשאר לנו ה"כ לברר אם באר לכולל אח"ך, על זה מצאנו ג"כ לזעירי בפ' ה"ע דכ"ד ע"ד הביאה גאונים בעל סד"ה ז"ל עומד בכול ואומר לאנשי בבל פנים אל פנים אתם שלא ראייתם איקר האיטלקי מומיכם אומר לכם שהוא כדונר"א קורדינאה (קורדיסטאן עדי היום רש"י מפרש שהוא בהררי הררט וכן תרגם הונקלוס על הרי קררו) ועוד נאמר בפ' ה"ט דכ"ו ע"א אמר זעירי אין בדיקה לחולדה כי סליק לנהררעא שלח להו וכו' הרי שאנו רואים אותו כבבל, ועל רבכ"ס כבר הבאתי למעלה משם הגאון בעל סד"ה דילתא אשת רב נחמן הראתה לו דמים. אלא דלא אתברר לנו אם בשחזרו זעירי ורבכ"ס לכולל עדיון היה קו ר' יוחנן בה"י הנה לפוס ריהטא אינו מולא לו ראה תותבת כ"א אותה דבעל ש"ק רחוי ג' מאות שנה, ועם שכלדק העיר עליו הגאון בעל סד"ה דקו"ד ע"ד עכ"פ לכל הפחות קו זמן הרבה וא"כ אינו רחוק שעדיון היה חי בשחזרו תלמודיו לכולל (*) נשאר לנו עוד לברר איך היו ידועים בשם מתרגמים ומפרשים ועם שדבר זה חפשי אחריו ולא מלאתיהו ר"ל שהיה להם שם זה של מתרגמים בתלמוד שלנו עכ"פ מלאתי הפועל מפורש בהרבה מקומות וכולם מבארו של בעל סד"ה שאכתים. וה"כ ידוע כי מן הפעולות יודעו הכחות. ונאמר על זעירי: שמלבד אותה שהבאתי לעיל שפי' להם שיעור איקר האיטלקי שלא ראוהו מימיהם כי מעולם פשטה מלכות רומי מעבר לנהר פרת שך חקקו בחוקותיהם וכנו"ל, וענין זה הוא ממש ענין מתרגם שפרש פירוש המלות והענינים שאינם ידועי' במדינה זאת והוא הבקי בלשון ובענין, ובארהו ויפרשהו הדק הטוב ומביא לו דוגמות ומשלים ומעתיק מלשון ללשון לפי ערך הלשון שמדבר בו ומרמה ענין שבמדינה היא לענין שבמדינה דקאי בה כאשר עשה זעירי שדימה להם איקר האיטלקי לדונר"א קורדינאה, ומלבד כל זה מני לנו גדול מרבא שהלכה כמותו בכל מקום וכו' שאמר בזבחים דמ"ג ע"ב כל מתניתא דלא מפרשא לה רב זעירי לא מפרשא והוא ממש תרגום הדברים ופירושם שהרי מלינו שביאר קלות טומאת שרץ ותמורות טומאת מת, וטעם הדברים דכיון שהמשניות והברייתות נתחברו בה"י וזעירי למד תורתו בה"י לפני רבי חייה כמו שאמרו בשבת דקנ"ו ע"א כתוב אפנקסיה דזעירי וכו' וכן סוים למדור לפני ר' יוחנן, וכאשר התבאר לעיל, ובמשניות ובברייתות נמצאים דברים קשים הם מלך סידור הדברים והם מלך פירושי המלות כי היו באים בתובם מלות יוניות או לה"ק גמור קדמון וישן אשר נשכח באומה והיו לומדים אותן ממשרתי גדולי חכמי ה"י ועבדיהם ושפחותיהם כנודע, ע"ז למי כל חמדת ישראל לתרגם ולפרש ולבאר הברייתות כ"א לזעירי ששימש לפני גדולי המסכרים ההם עומדות וישיבות, וכן ברבכ"ס מלינו שתרנס להם כל משנה ראשונה של דמאי בשם ר' יוחנן כדרך שעושים המתרגמים הבקיאים בלשונות וכידיעות, עיון בברכות ד"מ ע"ב ור"ש בפ' המשנה לא נשתמש כ"א מתרגמו ופירושו, וכן אמרו בדרה דף מ"ז ע"ב מאי חזר הלוויית אמר רבכ"ס אמר ר' יוחנן שכן באור מוסיבין שומר על פתח החזר היש מתורגמן גדול מזה? וכן כמה מימרות שאמר בשם ר' יוחנן כולם נקבטו באו לך בגדול אדונונו בעל סד"ה ז"ל עיון עליהם והוסף על ראוותי אלה, ואחר שכן היש תואר נאות לב' לכתרת

(*) ועשו הכי ראה להגאון שי"ד (כ"ח ח"ו עמוד קע"ב שמוחיק השערתי זאת באומרו: ואם אמנם היא גוזמא יתירה בכל זאת תוכל להשתרף גם היא לראיה על שכל הקדמונים חשבו את ר' יוחנן לזקן גדול עכ"ד. ועיון רא"ש בפ' על הסמ"ג דפוס בומברני דרס"א ע"ב שכתב ו"ל, הכל מלאתי בס' התרושה דר' יוחנן חי עד אחר רב אשי, וה"כ אפשר לומר דר' אבהו (תלמודו) רב אשי ורבינא רב עורא. כלם היו בזמן אחד עכ"ד. נמצא דהא דבעל ש"ק מהקדמונים היא והוא פלג ועיון מ"ש לקמן בהערה מבקרת קדמוניות.

שערי תשובה סי' ט"ל

לנתינת הזהב הללו יותר ממחורגמנים, או כמו שאמרו בירוש' תרגמונכאי? ודאי לא. ועכשיו נבא
 לביאור הירושלמי **א"ר יוחנן רבותינו שבגולה** שהם רב ושמואל כדמוכח בחולין דל"ה
 ע"ב ועל קודם רב ושמואל לא מלאנו בכבל אנשים גדולים שיקרא עליהם ר"ח את השם הגדול הזה. ועיין מה שהעיר בדרך הגאון שי"ר נר"ו בהקדמתו
 המפורשת לתשו' הגאונים דפוס ברלין דיו"ד ע"א ועם ששם הוא בקיטור ואומר שכברם חמד הארוך
 ואין לי הספריים ההם כ"א ח"א וח"ב עכ"פ די לי במה שהוכיח שם כי אללי הוא דבר נגלה אחרי כי רב
 לא מלא בכבל כ"א רב שלא ביומא ד"ך ע"כ, ולא ידענו ממנו שום ענין וגם במ"א נאמר ר"ב
 בקעה מלא ודי לנו מ"ש בירוש' ר"פ אלו דברים שמתחילה אמרו כ"ב על הלל "אם יש תוחלת מבכלי"
 ושוב אמרו שם אעפ"י שהיה יושב ורוש להם כל היום לא קבלו מימיו עד שאמר להם יבא עלי כך
 שמעתי משמעיה ואבטליון וכו' כיעו"ש. ואי לאו דקיס להו לכי א"י דלא היתה תורה בכבלי ולא שלשלת
 הקבלה איך היו מחליטיון כל כך שלא לשמוע ממנו הג"ש? הלא דין זה ידוע אין אדם דן ג"ש מעלמו אה"כ
 קבלה מרבו ואינו לרוך שיאמרנה משם רבו כי אם מסתמא כנודע. ולמה לא יאמינו להלל? אם לא
 שתאמר דכיון דק"ל להו דלא היה רב מופלג בכבל ללמוד מימיו ע"כ החליטו לומר "אם יש תוחלת
 מהבכלי" כיון דבכל היה בור רק וא"כ בהכרח הג"ש שרין הוא מעלמו וכשאמר שמעיה ואבטליון
 קבלו מיניה והדברים ארוכים אבל קדושים והולכים לתומם שכן הם הדברים, ועם שלפום ריהטא מנגד
 אותנו רבינו הגאון ר"ש ז"ל באגרתו החמודה עכ"פ הא תלמודא קמן ואין אנו רואים קודם רב ושמואל
 שום דבר גדול ואלא מבבל המכהיל כל רעיון ער שר"י וקרא עליהם "רבותינו שבגולה" ואם אין זכרוננו
 מזכיר אין בתלמו' משנה וברייתא בכלית יותר מב' שלשה, ולא מן השם הוא שנית ענין זה ונלך לנו
 לבקש אחריהם (*) איך שיהיה לכל אפי"א אין מניחין את הודאי למי שכבר קראם בכבלי "רבותינו
 שבגולה" בשמם ובמעשיהם ובמקומם ועולין את הספק והזמן מוכיח עליו שבזמן ריו"ח שהיה גדול
 בא"י לא היו בכבל גדולים מרב ושמואל, א"כ עליהם כיוון לומר רבותינו שבגולה **היו מפרישים**
תרומות ומעשרות שאם על רב נמלא ראה מבוררת עכ"פ מלאנו

שהיה חסיד קדוש ומתקדק. ועל זה קו"ל הל' כרב באיקורי (***) ועיין
 לקמן סי' קע"א שלא אכל מסעודת הרשות משום שפק חלב ודס ונ"ה עו"ש, כל שכן דהוה מעשר,
 ועל שמואל כבר הוכח שם בירוש' דהיה מעשר אלא דהורה דהוכל ואח"ך מפרש, איך שיהיה היו
 מפרשין **עד שבאו הרובין** הם זעירי ורב"כ"ח שהיו בחורים ותלמידים לפני ריו"ח בא"י **ובטלו**
אותן ולפי פשוט הדברים הוא שבטלו אותן לגמרי, ולפי דעתו
 זה ולא להם לבני כבל ממאוי דרש רב"כ בכבלי בכרבות ד"מ ע"כ מאוי דאמר ר"ח משם
 ריב"א דאחרונים מכנסים פירותיהם דרך גנות וכו' כדי לפטורם מן המעשר ממאוי דאמר ר"י עד
 שיראה פני הבית ור"י מואכלו בשעריך ושבעו לאחר קובעת. וא"כ כשכני בכל שמעודין זה נשאו ק"ו
 בעלמם, אם בא"י כך, בחו"ל אינו דין שמתר גם כשוראה פני הבית, והותר לרובין דבר זה דהם לא
 בטלו הדבר בקום עשה אלא כיון שנטפלו להורות תורת רבם ומתוך פלפולם של דברים נתברר היתר
 לדבר, הא ודאי כגון זה אמרינן הנח להם וילמדו היתר כדי שלא יאמרו שכל תכלית החבמים להחמיר
 ובמ"ש הרב החסיד מוהר"י אירגאש בתשו' הובאה במים רבים יו"ד סי' ט"ז עו"ש. ואחר זה סתמא
 דתלמודא דמערבא בזמן אחרון שאל **מאן אינון רובין?** ר"ל מן האלו הבחורים שבשכולם
 נתבטלו המעשרות? והאמר
 הם ר"ז והפטר דהיה כתוב ורב"כ"ח והושמע, דכמה טעויות נפלו בירוש',
 הכונה על רב זעירי ועל רב"כ"ח שכן בזבחים קרי ליה רב זעירי, אמת שהגאון בעל סד"ה
 מחק תיבת רב מהתלמוד, ועין לא הזכיר בכל הכבלי כ"א בשם זעירי, וכן מחק הגאון מוילנא
 מבלי

(*) והיום הזה חנן לי רב רחומאי אחי"ם לי נר"ו שבטריאסטי בתורת שלהם שאר חלקי כרם חמד וראיתי שם בח"ו עמוד
 קמ"ג להגאון שי"ר נר"ו שיש מי שקרא עליו ערער בספר לא כודע לי, זה שמו אגרת בקורת מב' ברייתות בכליות עו"ש
 שכל תשו' הגאון שי"ר נר"ו הם שקולות בשלל הקדש הפעם אודה את ה' שלא היה זכרוננו מזכיר.
 (***) עיין גנת ורדים יו"ד סי' ו'.

מבלי הזכיר שם הגאון בעל סד"ה אשר טרח ויגע בעשר אלפעותיו והאיר עיני הגולה ממש
 בח"ב מספרו, ואני כוונתי ברשות אומרי דכיון דהתלמוד היה נקבע ונסדר בכל הדורות, כאשר
 הארכתיו לקמן בסו' קפ"ז, ה"כ הראשונים שהיו קוראים אותו ועיורי כמתרגם בעלמא קבעוהו כך
 בתלמוד בשמו לבד, אבל האחרונים כשמוזכרים אותו מבלי שיזכירו הל' משמו הקדומה, כמו שה'
 דרכא בזבחים הנו' והא דהירוש' שלפנינו, הא ודאי מוזכרים אותו בשם רב, ואי מביאים אחרונים
 איזה מומרה או פי' ממנו מוזכרים אותו בשם ועיורי כמו שהוא קבוע לפניהם כמו המשנה "מעשה
 וברקן' זכאי בעוקלי תאנים ועם שרבי הוא המסדר עכ"ז משנה ראשונה שהיה בקטנות רבן יוחנן
 זכאי לה זזה ממקומה, וכאשר התיק ר"ש הגאון באגרתו החמורה דביוחסין, הוכחה לקמן סי'
 קפ"ד בתוך דבריו, ולדעתי הוא ישוב נכון ואמיתי דהא רבא הוא דאמר כל מילתא דלא מפרשא לה
 רב ועיורי, ואיך יזכיר חכם אחרון לאדם גדול בלי תוארו הראוי לו? וראויה לזה שבאותה הלכה עלמה
 דזבחים, כשהוכרח רבא להזכיר שמו הזכירו בכבוד, וכשהביא המתניתא וכמה היתה קשה בברזל!
 ופי' אותה ועיורי, לא נשמע בשום תואר כ"ה **אמר זעירי** מפני שכבר היתה קבועה המתניתא
 עם פי' ועיורי בלי שום תואר, ע"ז לא שינו, כמנהגם וכמשנה שברקן זכאי

בעוקלי תאנים, ולדעתי היא רחיה חותכת, דאיך יעלה בדעת הטועה יטעה באותו דף באותו ענין
 עלמו ממנו לתוארו תחיל' בשם רב ולבסוף בשמו לבדו? ואין לרוך למחוק בתלמוד דיון מילת רב בשום
 אופן, ומתו' רבה מב' הגאונים האדירים הלה, כי דבריו נראים עיקר' חזרנו לפיאור הירוש', שאף
 אם יאמר האומר דר"ז הכתוב בירוש' אין לו הכרח ויתקשר למטה ולא למעלה (וכמו שבאמת כ"ל
 שעכשו מוכרחו מלשון ירוש' כמו זה בפ"ו דברכות ר"ז יאורה בשם שמואל אומרה בכוס אומרה
 בתפילה, ובה נכל להגיה דיבור תמוס' הנו', וגם מוכרח שאינו אלא רב ועיורא אחרון שהרי אומר
 בשם רב יאורה דוק) עכ"ז ודעו על העליונה לפרש תרגמוניא על זעירי ורכב"ח ובאשר הארכנו יותר
 מכדי יכלתינו בראיות ברורות כשמלה בת מאה אלף ויריעות, ואל נתמה על החפץ איך לא נקראו בשם
 זה בבבל דה"כ כל החכמים הבאים בבבלי היו ראויים להקרא בן, שכל עיקר שנתארך הבבלי כ"כ,
 הוא כמ"ש הגאון ר"ש באגרתו שדבריו הראשונים חזרו לאחרונים בלתי מבוררים או מחד הלשון או מחד
 ריחוק הדורות ושינוי סמדינות, וע"ז נתארך התלמוד בבלי כל כך. ואם בן בולם הם תרגמוניא
 מהמשניות והברייתות שנתחברו בא"י, וע"ז כמו שלא נקראו רובם לא נקראו גם אלו, אבל בא"י שפיר
 נתנו לשנים אלו תואר תרגמוניא, אי מטעם האמור ר"ל שלהם לא היה לרוך בכל האריות הזה,
 ואי מטעם שאלו הם השנים הראשונים שאלו מבית מדרשו של ר' יוחנן וכו' לכל אחר מיתת רב ושמואל
 שהיו בקיאים בפי' המשניות והברייתות והיו מנגלים לחכמי בכל כל קטום, והוא ברור אללי בשמש.

והיום

הזה ערב ע"כ התרטו, ה' יהפכהו לששון ולש', הבקר אור והנה אורח ב' ויבא ידו
 אל חיקו ויואל לו ס' ערך מלין להגאון הנחמד הוא הש"ר שו"ר נר"ו, וכתב וידיו הרב
 הנו"ה מהר"ר ראובן ברוך נר"ו אב"ד בק"ק ספרדים בוויין וע"ה, שאחר שתי שנים שאני מחלם פנו
 על הספר הזה אשר שמעתי את שמעו מפי עובדים ושבים, שמע תחנתי וקיום מצות שלו' ותבך
 נטפתי בו והנחתי כל אות "אדריאטוס" ללומדו אחר תלות כי הוא מכלל דברים הרעים שבידמיה,
 ושאר האותיות האסורים התחלתי בהם תבך, ובחגיגי לילות אמורא קפלתו קפולה של שמחה ואמרתו
 בקול גדול איישר! איישר! כיוונת אל האמת, ותלמידו המעתיק סי' ט"ל זה מזה חדשים, שאלו שאל
 מאי האי? אמרתו לו התזכור התלמוד הויתק מה שהעתיקת בסו' ט"ל כענין גרסת הגאון "מאן מינאו
 זעירי ורכב"ח אמר, בן אדוני! הוא בין עיני כל מה שכתב מר, אמרתו לו ה"כ קרא מה שכתוב
 בס' החדש לגאון שלם שבדורינו נר"ו בערך "אמורא" הלוה ובפרט באות ווו, והיו בקראו הנער ב'
 דלתות וירא ויאמר זה מפלאות תמוס דעיס כי הילוך אחר וסגנון א' לב' נביאים, ואלו הגאון בעל הס'
 קום רואה הנירסא הזאת שעליה דין מר, כמעט לא היה הפרש אפי' כמלא מימה זה פלח:

עתה

הקום אומר ההפרשות שבינו לבין הגאון שו"ר נר"ו בהילוך פי' הירוש' הזה. ונאמר: דעל
 שטח הפי', הוא אחר, פיו כפי ודבורו כדבורי, בלי שום הפרש, אבל לפרש רובים על רב
 ולו ורכב"ח שהוא בהכרח על הא', הוא בן אחיו של ר' חייה, לא ניתן ליאמר בשום אופן, וב"ש מפה
 ר' יוחן הקורס לכן קורא עליהם (ר"ל על רב) רבותינו שבגולה, חלילה, ולו היה חבירו של רב, וב
 רב"ח

שערי תשובה סי' ל"ט

ר"כ"ח הגדול, ובודאי בראות הגאון ש"ר פי' האמיתי שהוא על זעירי ור"כ"ח האחרון תלמידיו של ר"יוח ישמח דרוק כי נתקיים הילוך פירושו וגם מה שהוא משער על רב ולוי ור"כ"ח שהלכו בחורים, הוא השערה שאינה קרובה אל האמת, שכולם הלכו בימי רבי והיתה ה' כגון ה' בימי האנטוניוס וידורו, ולמה לא ישאו נשים ובפרט רב ור"כ"ח שכבר הגיעו להוראה שעל כל חד בדיריה אמר רבנו ז"ל וורה יורה וידן יודין? ואיך אפשר מן שהגיע לקוראה שלא יהיה נסוי? לא כן בזעירי ור"כ"ח שהוא קרוב הדבר הרבה ובכר התחיל הגלות אחרי מות רבי לפי דבריו נר"ו שם באורך ומאנו כפי' על זעירי שהיה בחור, ה"כ"ג גם ר"כ"ח חבירו הקטון ממנו אינו רחוק ובפרט שע"פי גירסת הגאונים שלפנינו הזכר הדבר שהיו שניהם בחורים דלא כפירש"י והתוס' דלא ראו הגירסא הנכונה הזאת, וכיון דמוכרחים לנו לפרש הדבר על זעירי שכבר נתברר לנו ממ"ה שהיה בחור, ה"כ"ג גם ב"כ"ח שעליו נאמר והילדה מכרו כיון ר"ל שנסאר בחור ולא נשא אשה, ואחר שכן ותפרש מילת רובין על המתותה ובראיות ברורות ולא בהשערות, וכן מלת תרגמומיה עם שהוא נר"ו פיר' על נכון אבל הוא כללי על הבאים מהתם להכה, כאשר כתב באות ג' וד' וה' דברים מפורקים ושקולים כשקל הקדש, ואנו הרל באלפי כוונתי אל כל זה בקיצור מלון והוא הראנו ידו הנפלאה בכיקאות עלום. ומה טוב שאנו מלאנו בזעירי ור"כ"ח דברים מוכיחים של מתורגמנים ויתסקה הפי' עליהם כאלו קורא בנרון ובשם זעירי ור"כ"ח יכנה ולא בדרך גזומא. גם כפי' דשמעתתא בקידושין ר"כ"ט ע"ה הא לן והא להו אנו משתוים ובפרט שעכשו עפי' גירסת הגאונים מ"הן נכחו זעירי ור"כ"ח ושהתברר שהיו בחורים, מתורגמת היא קושיה החוספת שם דבאמת לא היה להם אשה ובנים בכלל ובשופי אנו מפרשים מומרת שמואל על מי שנושאים בבבל וגשורים בבבל, ולהפך לבני ארץ ישראל ולמי שהולכים שם ללמוד תורה הא ודאי שם נאמר רחום באחרו וכו' והוא פירוש אמתי מבלי שום דוקא. וכמינו ביודינו לפרש נגד פי' רש"י והתוספות יען שיוחתייהו דגאונים קא עבדינן על פי גירסתם, אלא דבדבר זה לא השתוונו דהוא תולה מניעת הנישואין מפני השמד והגלות ואני תליתי אותו מפני היוקר, ובאמת כן עלה בדעתי, מעיקרא ונרתעתי לאחורי מפני שאינו כפי בקורות העתים כאשר כתבתי, אבל הוא נר"ו באות ארץ ישראל קו' כ"ה החליט שתבא אחרי מות רבינו הקדוש התחילו הלכות והגלות, ולולי ביקואותו בקורות העתים ומי לנו כפי כמוהו שית' לא ויאיר עיני ישראל לא הייתי זו מפני, גם בהיה דקועה משמת רבי הוכפלו הלכות ר"ל הלכות שהורחבו בזכותו כשהיה חי כדאמרין בפ' הפועלים דלא אלטריוך עלמא למטרה ולא הפולה אשה וכו' וכו', גם יש לי ראיה ממה שמלא את ידו הוא נר"ו מסנהדרין ד"ל"ח ובכ"ר פ"ד ע"ג ש שהכל יסוב על היוקר הגדול והעקרה רחיים בלוארו דקאמר ר"יוח פשטיה על היוקר ולא על הגלות ועכ"ז אני מבטל דעתי בזה ובכ"ר ש כי אני רואה כי הוא תקע על ב' הטעמים פי' הא לן והא להו והוא אמיתות התורה גם מהראיות אמיתות שהביא נר"ו על היוקר והגלות שבא"י גם על ראיותיו על זול ככלי ומנהגם לזון עלמים בפירות ועשבים, וזכורני שבמ"ה כתוב שבני ה"י היו מפונקים שגם ע"ז נאמר בתר עניה חללה עניותה, כמו שהוא עד היום, שבני לוון, שאני מהם, אנו מפונקים הרבה לא ידענו למה. אבל כן הוא באמת, והוא משל אותו עניי שבא לפני רבא שהיה סוער בתרגומות פעומה כמדע, אף זו מן התוכחות. לא נשאר הפרש עוד ביני לבינו נר"ו כ"ה שהוא מחליט באות אמורא קו' יוד"ב החלטות נגד דעתי ונגד האמת, חדא, שהרובין בטלי תרומות ומעשרות בק"ע ובשאר כנפשיהשנית, שהם רב ולוי ואני אומר על אחרון ראשון, חלילה שיקרא ר"יוח לרב ולוי רובים וחלילה שרב ולוי בטלו המעשרות ולא היו גרמא לטעל והם הם רבותיו שכנולה שהיו מפרשים תרומות ומעשרות, וחלילה ג"כ שזעירי ור"כ"ח שהם בטלו כק"ע כ"ה שנתבטל מאליו ע"י דרשותיהם וע"י ביאוריהם ושריותה הוא לנבייתו וכאשר הארכתיו לעיל ומינה לא אזור. עוד דבר אחר ראיתי לו נר"ו בערך ה"י עמוד ה' מ"ד רי"ט ולא ירדתי לסוף כונתו והוא שכתב וז"ל ומפני האהבה העזה הזאת לאחזי אבותינו עלו ג"כ כמה אנשים המוניים לבד מהחכמים הרבים מככל לא"י עד שהחלו קנת חכמים מא"י ומככל להתכעס ע"ז כי עזבו את נשיהם ובניהם ככל והלכו לא"י, גיטין ד"ז ע"ב, עכ"ד. ולא ידעתי מהיכן בא לו הפי' הזה שהיו המוניים ולא תופשי התורה? ואין ספק כי רצה להחליש תמוהות התוס' מגולמיות המשל והנמשל והדומה. ובאמת כבר כתבנו לעיל דברים שמתוכבים על און שומעת ובפרט לעת בזאת כי כעבו מלפני גירסת הגאונים ז"ל שהיו זעירי ור"כ"ח. וענה הגאון ש"ר נר"ו אמן בכל כמו אחר

ביארנו בריהטא דשמעתתא ובכל המסתעף והו אלקו עמו ויעל .

החידוש הב'

הוא זה שראינו בתשו' הזאת שעם שהו מעשה שאירע בככל דמר עוקבא שרטט וכתיב ולא קורס המקרה בתיבות הפוכות , כאשר מביא בתלמוד א"י וקיה לנו לומר דמפני דבני ככל ידעו גופא דעובדא היכי הוה מפני זה הוה דפסקין בתלמוד שלנו , הא לאו הכי שהמעשה יארע בא"י ואיננה הו ידעי איך אירע המעשה הא ודאי הוינו אומרים דעל בני א"י סמכין דהס יודעים בשלהם , ע"ז מחליט בתשו' שלפנינו כלא הוה , דבכל ענין על תלמוד שלנו קומכין בכל מאי דחולק על הירוש' אם לא כשהו גילוי מלתא בעלמא דמסתמא בתלמוד דידן ומפרשא שם בירוש' כל שאינו מכחיש הבבלי פסקין כוותיה ומלוג מן המוכרח לזווגס (עיין הרמ"ע מפלגו סימן כ"ט) הא לאו הכי ככל מאי דפליג תלמוד דידן על הירוש' בת"ד נקיטין ולא משגיחין היכן הוה עובדא או הכא או התם כל שהדבר מובא בתלמוד דידן אמרו' כיון דת"ד בתרא הוה והתלמוד ירוש' הוה בידיה ומשתמש ממנו גם בלי שזכיר אותו כמדבר על הידוע כאשר הוכחתי בראיות ברורות בקונטרסי קדושת יו"ט (ויון התרי"ד) א"כ בודאי כבר ראה הדברים בשרש ועב"ז כתב הדברים להפך כלומר : ידענו דהכי הוה עובדא ולא כמו שהו מובא בירוש' ודבר זה ברור מאד אי ממנה שיש בידינו מהכללים הנז' ואי מהמפורש בתשו' זאת , וכל זה הוה תימנה להגאון ה"ל"ח נר"ו שם ד"ז ע"א שקודם לנו הכלל הזה בין היבא דהמעשה הידוע בככל מפני זה אזלינן בתרייהו הא לאו הכי אם הוה בהפך הדין ג"כ בהפך . ועם שכבר כתב שיקור זה כנה אותו על ראיות חזקות , הן כי לא ראינו דאיה לא שבקינן ודאי שלנו עבר שגרהא ראיותיו . וכ"ז תינח לידע המהורעות איך נפלו מעיקרן על דרך סיפור קורא הורות מראש לא בעובדא דנפקא מינה לענין דינא , ודאי כמו שמביא אותה ת"ד וכמו שז"ל הדין ממנה כך פסקין בלי ספק והדברים ארוכים , ועיין תשכ"ח פ"ג סי' רע"ד בסתירת דברי הר"מ מה"ק"ת לה' יבוס הודועה , ודבריו שם הם כמעט דברי הגאון ה"ל"ח נר"ו שאין מתניתא זאת נכונה והדר ביה הר"מ , ועיין אחרונים הלא בספרתם . ולא נשאר לי לברר בתשו' זאת כי אם לדעת מי הוה זה רב נחשון בר ברכיה ? ובאזה דור הוה ? ואנכי לא ידעתי , וגם הספרים הנאותים לבורר דבר זה לא הגידו לי . אם כן נשאר הדבר אללי בלא ידעתי . ובתשו' הגאונים ת"כ סי' כ"ה הוכחה בדמותה כלמא ג"כ משם ר"ן בר ברכיה לר"ה ז"ל , ויש להגיה משם לכאן כסופה מה שכבר כתוב לעיל סוף התשו' בכ"א והשאר דמות שורות :

סימן מ' לרבינו שרירא זצ"ל

וישאלתם

קהל שהחרימו וכו' הכי הוא קהל שהחרימו על דבר ונתחרטו ילכו אצל חכם ויתיר להם את החרם כמו שעושינן בשבועה . לרבינו האי זצ"ל

וישאלתם

עיקר הנידוי היא השמתא שמשמתין ב"ד מי שחייב שמתא ואין לדבר קצבה אלא כפי מה שרואין הקהל וב"ד בין בשמתא בין בזולתה : ומי שהחרימוהו הקהל חייבין למול ארת בנו וקוברין אותו אבל מניחין על ארונו אבן זכר לסקילה ואם רצה ליבנס בבית הכנסת מרחיקין ממנו ד' אמות מכל צד .

סימן מ"א

וישאלתם

מי שהוא בנדווי ולא התנו לדבר עמו אדם אין על המדבר כלום ואם הוזהירו שלא לדבר עמו אדם אין ראוי לדבר עמו והמדבר עמו מנונה הוא אבל אין עליו דין ואם שמתו מי שמדבר עמו המדבר עמו משומת כמותו .

אי"י הי"ם

בג'

תשובות הללו הכחות כחוק ב' סימנים הללו לפום ריהטא בעל כרחנו לומר שאינן מהגאונים הנרשמים שהיו בימות קו' מ"א ובשערי דרך דע"ה ע"א סי' י"ד מביא הכל להפך ממ"ש בתשו' קב'

שערי תשובה סי' מא"ב מ"ג

הב' שכתב' מ' וכל סי' מ"א - אמת ששם הוא לרב פלטווי וכאן הוא לרב האיו והיינו יכולין לומר דפלוני
 אכל מה נעשה אחריו ראותו מ"ש הריב"ש סי' קע"ג ה"ד מב"י בכד"ה דהביא שתי תשו' הנו"ל אותה
 דיטנות ואותה דשערי דרק בשם רב פלוני (ר"ל רב פלטווי וט"ס) וקיים וכתב וכבר אתה רואה שכל אלו
 הם קומרות ויתרות שהיו נוהגים הגאונים למי שעבר על גזירתם ומסרב בדיוט כי היו גאוני עולם והיו
 על בני גולה בסנהדרין על ישראל אכל לאחד דורס לא נהגו כן עכ"ד עי"ש והלו תשו' שלפנינו הם לר"ה
 ז"ל היו גם בדורות הגאונים לא נהגו כך ויש לרחוק, אבל כיון שהוא דוחק מה לנו להעלותו על ספר?
 ושוב אחר הקיפוש כסו פני חרולים כי ראיתי בתשו' הרי"ק סי' רפ"א תשו' שלוליס בת"ח דיוט ד' דיוט
 ככתבם וכלשונם אות באות ממש מובאים בב' סימנים הללו שלפנינו בשם ר"ש ובנו ואחר ספק קרוב לו
 לקמן סי' קכ"ב וג' אחרים נשאר שם. ובאמת שפיר כתבתי כי כסו פני חרולים שאם נתחיל להסתפק
 ברשימות שע"ג התשו' הללו כמעט לא שבת חיי ועיין תשו' מוהר"י ז' מינאש סי' קי"ד מה שכתב
 השאל שם ולאו חרשק הוא בארץ ועיין מ"ש לקמן בסו' קפ"ז בהערה (כ"ח) ומה שאוכל לומר הוא
 דאדרבה ממש ראוייך ר"ל דהמחשק ה"ל כיון שידע דהדיוט הנו"ל אשר באו בתשו' הרי"ק הנו"ל מיה
 הגאונים אב וכן ז"ל נגזרו, ע"כ באוספו את תבואת תשובותיהם תרים מתוך אותה תשובה של הרי"ק
 אותם הדיוט שהיה יודע שהם מהגאוני עם שלא נאמרו בשמם כאשר כן היה דרכם של אותם הראשונים
 כידוע, והשאר הנית. הא לאו הכי למה לא יעשה ג"כ סימנים סימנים כל אותה תשובה כולה? כי
 ע"כ הטוב והישר הוא לומר שהם לרבינו האיו ואביו כאשר הם רשומות, והריב"ש לא ראה תשו' זאת של
 אחריו הגאונים. ואפשר דממנו התחיל לומר שאחר הגאונים לא נהגו כל אותם הקומרות, ותשקוט
 הארץ. ושוב דקדקתי היטב בהריב"ש שם וראיתי בפ"י דעת ר"ה להפך ממ"ש כאן בסו' מ"ה כי עי"ש.
 כי ע"כ סי' מ"ה וראוי אינו לו והלו דלעיל הם לו בלא ספק. ועיין שערי דרק דע"ו ע"א סי' כ"ד ועיין
 סוף ס' לקטנות הרמב"ן ותראה כל הסדר ההוא לקוח מויקרא רבה פ' ה'. ושוב ראיתי להשתכ"ן ח"ג
 סי' רי"ב שהביא ה"ל דסי' מ' בשם תשו' הרי"ק ז"ל ע"ש.

סימן מא"ב

וישאלתם לענין עירובי תבשילין.

עירובי תבשילין הוא שאם חל יו"ט להיורת ערב שבת ושבת, צריך שיקדים מיום חמישי
 בשבת שהוא ערב י"ט ונוטל מעט בשר צלי או מבושל ומכרך אקב"ו על מצורת
 עירוב ואומר נמי בהדין עירובא יהא שרא לן למיפא ולבשולי מיומא טבא לשבתא ויצניע אותו
 בשר ולא יאכל אותו עד לילי שבת ולא יהא הבשר פחות מכזית ואם יהיה דג שפיר דמי.

אי"י הי"ם

כתב כס' המנהיג הל' ע"ת סי' ז"ח וז"ל, מנהג ישראל לעשות עירובי תבשילין כפת ותבשיל על
 פי הלכות ר' יודאחי גאון ז"ל וכן כתב ר"ש בתשו' ע"כ. ומי יודע אם זאת אינה תשו' ר"ש
 ז"ל כיון שמובא ממנו בקובץ זה? אבל כד דייקנין שפיר אינה לא לכה"ג ולא לר"ש, דהא אינהו ס"ל
 פת ותבשיל (ועיין ס' המכריע ד"ה ע"ב) ותשו' זאת אומרת בתבשיל לבר ועיין מחלוקת זה בהג"מ ע"ו
 מהיו"ט ה"ג ומכ"מ שם כתב על דעת הר"מ ז"ל דס"ל דתבשיל בלא פת סגי כתב: וכן נר' נין ההלכות
 וכן כתבו מקל"ת הגאונים, ה"כ הוא זאת שלפנינו, ועיין פסקי ריקאנטי סי' קמ"ח שכתב תקנת גאונים
 לומר בעירובי תבשילין בהדין עירובא יהא שרי לן וכו' הכל כלשון אשר לפנינו.

סימן מא"ג

וישאלתם לענין עירובין וידים בשלמא בשלמא המלך תקן עירובין וידים יהושע תקן עלינו
 לשבח ולאוי הוא מתקנת רבנן אלא יהושע תקנו בשנכנסו ישראל לארץ
 שיאמרו זה התיקון להבריל בין משפחות האדמה וגויי הארצות ושכבר קבלו עליהם אלוה ועל
 כך תקן לפני מלך מ"ה הקב"ה שמשתחיים מרה שלא היו משתחיים בה"ל אבל עירובין וידים
 שלמה

שלמה המלך תקנם בשלמא נטילת ידים תקן משום סדך תרומה אלא עירובין היאך תקן שלמה וכו' לא היו נוהגין ישראל בהם קודם שלמה תינה עלינו לשבח תקנת יהושע שהיו קודם בח"ל ועבשו נכנסו לארץ מקום מכוון לנגד כסא הכבוד והוצרך לתקנו ודאי כך הוא והענין מורה לכך אבל עירובין היאך לא היו נוהגים קודם :

והשיב הגאון רבינו האי ז"ל כי ודאי כך הם הדברים אבל כל אותם השנים שהיו ישראל טרודין במלחמות ובאויבים ובכמה מיני צרות לא היה להם פנאי למדוד בין עיר לעיר ולתקן פתחי מבואות ולהניח עירובין שהיה להם במחנות ולא נהגו בעירוב כי במחנה הם פטורים כמו ששינוי ארבעה דברים פטורים במחנה מביאין עצים מ"מ ופטורים מנטילת ידים ומדמאי ומלערב וכשעמד שלמה שנאמר בימיו יהודה וישראל רבים כחול וכו' תקן להם ידים ועירובין שלא נהגו ישראל מקודם עד אותו זמן :

אי"י הי"ם

תשובה זאת ודאי היא לר"ה ז"ל כאשר ראום עליה שהיו לענין עירובין פסקה הר"מ פ"א מהלכות עירובין ה"ד . וכתב בעל מ"ע שם "וכן נמלא כתשו' לר"ה גאון ז"ל" א"כ היא זאת . וג"כ עיקר השאלה בענין עליו לשבח שתקן יהושע כשנכנסו ישראל לארץ מקום מכוון לנגד כסא הכבוד, שנראה מתוך דברי השולחם כאלו באים על תשו' אחרת שכבר השיב להם הגאון בענינים כאלו ומודים לו בענין עליו לשבח והנט"ו, אלא דנשאר להם מוקשה ענין העירובין שתקנס שהע"ה, ועל זה בא להשיב הגאון ז"ל, ובאמת כך הם הדברים, שקדם לתשו' זאת תשו' אחרת בענין עליו לשבח ומובאה בס' יד נאמן למוהר"ר אברהם מיראנדה ז"ל (דפוס שאלוניקי התקס"ד) ויען שהספר אינו נמלא במדינות רחוקות וגם איש בה דברים תמוהים הרבה, עד דאי לאו דמסתפינא הויתי קורא עליה ערער, וכמעט טעות זיוף, ובפרט מה שמזכיר רבינו הגאון לרב הלפס ואף כי אחרי מותו באומרו ז"ל וכן לרבמ"ה ובאלה דברים שאינן מתיישבים על לב מבין ובפרט זה שחותם האוי בר שרידא גאון בר סעדיה גאון מדגלו של יהודה בן יעקב ע"ה . קשה תרתי, חדא שאביו של ר"ש היה רב חכמה גאון ולא ר"ש כידוע . שנית לחתום מדגלו של יהודה בן יעקב זה דבר חדש לא ראינו עד היום זולת מה שכתב בסדר הקבלה להראב"ד דהיה על חותמו אורת אריה . ואילו היה שזכור הרי"ף ורגמ"ה ור"ש בר מנחם (לא ידעתי מי הוא זה רשב"ס) הויתי תולה חתימתו בט"ס כי מסעדיה לחכמה קרוב ליפול הטעות וכן מן בר מר יהודה למדגלו של יהודה קרוב ליפול הטעות ג"כ כי הכתיבות הספרדיות (הם הנקראים מרבד"ב בפה הרמב"ם כפאר הדור סי' ו' והתשב"ץ ח"א סי' ב') הרבה גורמים השיבוט למי שאינו בקי בהם ובפרט למעתיק ע"ה, ואפשר דגם רב יהודה זקנו של רב שרידא היה בן מר רב יעקב כי מי יודע? (*) חיד שיחה, אחרי שהרב חיד"א ז"ל מהמבקרים הגדולים בדור שלפנינו הזכירה בס' מחזיק ברכה ח"ח סימן קל"ב כשם רבינו האי גאון ומתוך דבריו נראה שהיא זאת שבת יד נאמן ולא אחרת, ע"כ הריני מתינה לפני הקורא המבקר אות באות והוא ישפוט בדרך דברים על המתותן כי כבר מלתו אמורה כי אין לי יד בחכמת הביקור, כל עיקר, וז"ל התשובה עם כל הנלוו אליה .

אמר אמ"ן כבר ידענו מה שכתב הרב משה ז"ל בסו' רבי' על ענין עליו לשבח מה שקבל בהפלת קדושתו וראויין הדברים שיעיינו שם והנה אנה ה' לירי כיום הזה כתובה ישנה ומיושנה שהיא כתוב בה וזה נוסחה .

ענין עלינו לשבח ער"ה

נוסח האגרת שלח רבי' האי ז"ל לרבי אנלום אשר בסוף ים מערב בארץ הודו (?) על ענין עליו

(*) ושוב ראיתי בתולדות רבינו הגאון ז"ל להרב הגאון שי"ר גר"ו שרב יהודאי זקנו היה בן מר שמואל ראש כלס .

שערי תשובה סימן מ"ג

עלינו לשבח שקייב האדם לאומרו ג"פ בכל יום אחר התפלה כדי שידע ויכין שאין הלוה אחר בעולם זולת הקב"ה ית' שמו חמן.

אליכם יושבי הגדול בקוף ים הודו ובקוף ים המערב וראשיכם החכמים הנכונים בעלי השכל והחכמה הרב רבי נתן ור' שלתיאל ור' קלונימוס ור' ושאר החכמים הנכונים לכל סדר וחכמה שלהם הגיע אלינו האגרת אשר שלחתם וטעם מלימותיכם ורקדוקי שלתיכם עמדתו על כל דבר חבל מפני תוקף ועולם השאלות אשר סבבו בכל יום מכל פחות מזרח ולפון וממקלת פחות אחרות עכבו את שלויכם ולא יכולנו להגדיל בשלומכם שיגדל השם לעד, אבל מה ששלחתם והודעתם בכתביכם כי יש בידכם אגרת מהרב ר' נחישון ז"ל והאגרת מהרב אלפסי ז"ל כי ענין עלינו לשבח תקנת גאוניו שקיפת לומר אחר התפלה בכל יום מפני שהוא שבת גדול ומעלת יולרנו יתברך חמן:

ויהושע ו' כון נר ישראל אור הבהיר תקנו בהכנסו לארץ והגיעו המקום אל היתר התקועה המכוון כנגד כסא הכבוד מלמעלה ואשר שלחתם מפני מה אומרים אותו בח"ל והגיעו ימים ללא חלקי חמת ולא בהן מורה ויהושע לא חמר זה אלא שיהא זה בארץ. והתשובה שלא היתה מעשה עבודה מעבורת ב"ה וקאסור לעשותה בח"ל אבל עבודה שהיא בדבור ולא במעשה יש לנו לומר כגון בבית המקדש שקיו אומרים בשעת הקרבן רלה ואשי ישראל וכבר ראינו שבעלה העבודה והכחנו בח"ל שבת הלילה בפה ועבודת אמירה.

ומה שהודעתם שהרב ר' גרסום ז"ל חמר בעמין אחר שעלינו לשבח ויהושע בן נון תקנו כשהנחיל את ישראל הארץ וכבר היה להם חלום בשמים ממעל ועל הארץ מתחת ואין עוד מה שלא היה קודם לכן אבל ואעפ"י שכל אותן מעלות היה להם בימי מש"ר ע"ה לא נתקיים זה בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אלא בארץ הקדושה וכן תקן עלינו לשבח. ומפני מה אומרים אותו בח"ל תקנה זו תיקון ריב"ז עם כל התקנות שהתקין, לומר אותו בכל יום אחר התפלה ואחר שחבר הכות שני לפי שבימיו נחרב והוא היה שם וילא לאספאסייאנוס ברוב החכמה ואעפ"י שאבא סיקרא בן אחותו היה ראש הפרויטים ונחרב הבית בימיו והוא (תיקון) תקנות הרבה ועלינו לשבח לומר אותו בכל יום מתקנותיו היה גרסו' בתוספתא דערכין פוק ומני מגזריו דריב"ז שכתב והדורה לבתר ללותא התקין.

והטעם לאומרו בח"ל אחר התפלה הוא מפני כי לריבון תפלתם וכונתם לזר הארץ כד"א וכוון פתוחין ליה בעוליותיה כגד ירושלם ואלו נמלאים בכונתם לזר המקדש ה"י על הכל יש להשיבכם ע"ז ולבחור דרך ודרך האמת למען לא תהיו נכונים ומשובשים ברוב הדעות ואעפ"י כי דעתו קלרה מלהשיב אמרים ממחשבת דעתנו אבל יש לאל דיונו ממה שקבלנו וראינו. וכמה שלמדנו מרבנותינו עמודי עולם ובתחילה יש לנו להשיב כי תשובת ר' גרסום ז"ל מעולם מתשו' הרי"ף ז"ל. דע לך באמת כי יהושע תקן אותו לאחר קדושת הארץ כדברי חז"ל ונתקיים מש"ה בשמים ממעל ועל הארץ מתחת שנמלא חלקותיו ועכ"פ תקנת ריב"ז היא מפני שקיום האמונה הוא חובה על האדם בכל יום לקיים אותה ומאזי דרש וודעת היום והשבות אל לבבך בחו"ל אי הכי משא אמאלי לא חמר ח"ל מפני דאין ארס יהיב שבתא על מה דלא אתא לודיה ואין אע"ג דהוינן בח"ל כבר אתא לידן. וי"ל אותו בעמידה בעטיפת ראש מפני שאין שבת כמוהו ליולרנו ועולה ע"כ התשבות שבעולם.

שלא עשו כגווי האררות מפני עולם ותוקף המעלה עליונה הכל בדרך נסתר שלא עשו כשאר האומות ונפשות נפרדות אלו מאלו ומשם יפרד לחלק היחודות הנפרדים למטה מטה בטומאת הגדה היתה דרכם. ונשמתם של ישראל נשאבות מאלו הקיים בתוך אור המגורש בעששית המקבל אור השמש. **ולא** שמו כמשפחות הארמה שלא שם חלקנו בהם (בהם) דכתיב כי חלק ה' עמו והנחיל לשאר עמים וחלק אותם לשירים ומשרתים בתוך ענפי האילן הנאחזים בתוכו למטה ומחבילים אותם הנאחזים מעלה שהם הפרי והאילן בענין אומרו אחו' לנו שועלים וגו' מחבילים כרמס כי כרס ה' לבאות בית ישראל עד שירטה ה' ויגיע עת הזמיר לזמור אותם מקיבות האילן והו' יעשה פרי לאמתו ועלהו לתרופה.

וגורלנו ככל המונס בהנחל עליון שבעה נהרות הגנוזים והסתומים והנעלמים לתוך ים הגדול כל

כל אותם נהרות כוונתם אל מקום אחד ועל ירושלים ידו גורל באהבה ובכונה שלמה מתוחה רחבה ומלאה כי הגורל גורל לה' לאחר כך מתמלית ישראל כמה כלבים לועקים זה לזק ואומרים גורלך תפול בחוכנו בדוגמת הכלבים הממתינים תחת השלחנות לגרמא ושך ככלבא . וכימי הגלות הזה בעונותינו שרבו וגרמו שהקעורה אובלין הכלבים וישראל מתמלית הנשאר וממה שאוכלים ניזונת וזש"ה ומשכיב לכל חי רטון ולא כתיב משכיב לכל חי אוכל כי האם הקדושה נזונה בידה לבניה ישראל רטון מחפץ עליון המקבלת לעצמה ואע"פ שאוכלים הכלבים אלו אינן אוכלים אלא הלעטת הגמלים ולא מחפץ רטון אל עליון אלא כמו שמאכליון לחולה שימות מחלוו אומר הרופא תנו לו בשר שור בשר חזיר כל דבר רע שבעולם מפני שהוא בן מות וכן אומר הקב"ה בירק עשב נתתי לכם את כל כי בני מות אתם אל ישראל בני אל חי וקיים והוא חי לעד ומשכיב לישראל מן הרטון מן השקוי הטוב רפואות לנפש ומרפא לעצם והוא דכתיב ומשכיב לכל חי רטון .

שבח זה של עליונו לשבח אינו כשאר כל התשכחות והתפלות ומפני שבו נכללים כל העיקרים והיסודות ומדרגות כל האמונה מה שאין הפה יכולה לדבר והלב יכול לקרר ור' שמואל ב"ר מנחם אומר גדול שבח דיהושע דאיהו אתקין חמש רתיבין בכל מלה ומלה רתיבא ואית ביה עשרה מהמרות דבראשית וה' חומשי תורה .

וקבלנו יש לומר שכן זה ומשתחיים באומה ויראה ברתת וביזע בשפוי ראש כי כל זכא השמים שומעים והקב"ה עומד עם פמליא של מעלה וכולם עונים ואומרים אשרי העם שכה לו אשרי העם שה' אלהיו אשרי אדם עזו לו כך מסלות בלבכם מאי מסלות כד"ה סולו לרוכב בערכות . לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה בכל מקום אתה מולא השתחווה לפני ה' ועבשיו לפני כתר עליון כתר הסתרים (כ"ה כתר הכתרים) שאין רהוי לדבר פפה כי כבר נתעלנו כשאר התפילות ושירות ותשכחות ואנו במדרגה עליונה לפני גבו הנסתר מלך עליון נסתר אשר אין נמלא ונחקר בשום דר' .

אנו משתחיים בלא וז' שאין לומר ואנו משתחיים שהו"ו תוספת על ענין ראשון מהשתחוות הכל ורויך כמו מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו ואו נוסף על הראשונים כדאמרינן בתעניות וכן באהלות ה"ר בכל לויך להפריש בין ישראל לאומות באמורה בדבור בלשון שבח ובתפלה וע"כ אין לויך להתערב בהם וכ"ש בשבח גדול כזה שלא יקטר בו כמו כי כל אלהי העמים אילנים וה' שמים עשה ע"כ . וה' יהיה בעזרכם וכמאור תורתו יאיר עיניכם כחפצכם וכחפץ **האיי ב"ר שרירא גאון ב"ר סעדיא גאון מרגלו של יהודה בן יעקב ע"ה ***

ע"כ הניע העתקת הכתיבה המיושנת ה"ל אות באות תיבה כתיבה ויען ראותיה מעותרת להפסד מרוב יושנה ומראגס מרכר פן תשתנה אכני קודש קודש אמרות טהורות גאוני עוזנו אשר בית ישראל נכון עליהם ונאכד טובה הרבה , לכן נרבה רוחי להעתיקם לפניך אולי אזכה לזכות את ישראל זכרה לי אלהי לטובה **נאמ"ן** .

ובתשו' הגאונים כ"ו ח"כ סי' ס"ח הוכחה זאת בשם ר"ה ז"ל . אבל השאלה היא בקיטור , וגם כתשו' יש חזוה שנויים ע"כ העתיקה כמות שהיא : רבינו האי נשאל לענין תקנה שתקן שלמה עירובין יודים ואמר : בשלמא על נט"י תקן משום סרך תרומה אלא עירובין היאך תקן שלמה ? וכי לא היו נהגין ישראל קודם שלמה בכך ? והשיב בן הם הדברים שכל אותם השנים שהיו ישראל טרודים במלחמות ובאויבים , ובכמה מיני צרות לא היה להם פנאי למדוד בין עיר לעיר , ולתקן פתחי מבואות ולהניח עירובין שהיה להם לצאת במחנות ולשמור את הספר ושמא לא נהגו העירוב בי במחנה הם פטורים כמו ששינוי וכו' הכל כמ"ש כאן .

סימן מ"ד

וישאלתם מי שיצא חוץ לתחום בשבת כמוי' מלקי' ליה דתני ר' חייא מלקי' על עירובי תחומין דבר תורה דכתיב אל יצא איש ממקומו ביום השביעי ומי שמחלל שבת

שערי תשובה סי' מ"ד מ"ה מ"ו

שבת בזמן הזה במזו' ברין הוי' דלא מלקין ליה רכי אמרי דחייב מלקות בחייבי לאוין אי נמי בחייבי כריתות אבל בחייבי מיתות ב"ד לא כדתנן כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן שנאמר ונקלה אחיך לעניך כיון שלקה הרי הוא כאחיך ואמר' עלה חייבי כריתות קתני חייבי מיתות ב"ד לא קתני אלא בזמן הזה מה אנו יכולין לעשות לו? אבל תקנות עושין בזמן הזה ואנו מלקי' אותו ומבזין אותו כדי שלא יהיה הרבר בהיתר ואל ישנה, ישנה כסיל באולתו.

אי"י הי"ם

עיקר הסוגיא שהזכיר רבינו בחשו' זאת היא בעירובין די"ז ולפי הירושלמי שהביאוקו כל הראשונים תחום זה הוא חוץ ל"ב מיל וע"ז הוא שלקי דבר תורה, וע"ז הוא המחלוקת העצום שנפל בין הסכמת הגאונים ז"ל והר"ף והר"מ כרוס פר"ז מה' שבת וכוין הר"ז והראב"ד ויתר האחרונים, והרמב"ן ולא לישע גם במלחמותיו גם בספרו לקוטות הרמב"ן (דפוס סאלוניקי) כיעויין בדבריהם באורך ובפרט בדברי הרב המגיד שם בקיטור דברים והוא הוא שכתב שכן הסכמת הגאונים. ואחר שכן שפיר ביארתי תשו' שלפנינו על משקל האמור. וכברין דברי אמת, אלה שלפוס ריהטא לא ראיתי מי שהזכירה ובפרט הדיון האחרון שמלקין למגדר מילתא, ומס שיש לעמוד הוא שעושה עיקר מסכתת ר' יונתן ולא מתשו' רב אחי שם, ועיין תוס' ד"ה לאו שניתן ודוק בקופו ועיין במ"ש הר"ש ספ"ק דעירובין לפרש ס' רב אחי בחר היטב, איך שיהיה לא התברר לנו ריש תשו' זאת למי מהגאונים קיא. אבל יתברר מסומן שלאחריו דיון זה דלרוך לישב בכל פחות פחות מד' אמות הביאה רבינו ירוחם בכתוב י"ב חלק ו' "כשם רב שלום כתשו' ה"כ כולה לרב שר שלום ועיין לקמן סי' קמ"ז שהוכפלה שם. וכתשו' הגאונים כ"י ח"ב סי' ס"ז הובא ריש סי' זה מדיבור מי שילא חוץ לתחום עד בחולתו ומשם לגאון ז"ל, והפסיק סי' ס"ח כתשו' ר"ה דעירובין הנו"ל ושוכו כפי' ס"ט הביא תשו' דסי' מ"ה, הא דאמר רבי יצחק וכו' עד אכל אסור, גם זה כשם לגאון ז"ל.

סימן מ"ה

ולענין עירובין הא דאמר' יצחק מוליכו פחות מד' אמות הלכה כך ועבדי' הכי מיהו צריך לישב כל פחות מד' אמות אבל בעמידה אין בכך כלום ואסור לעשות כן ואם עושה כן הרי זה מחלל שבת שהרי מעביר ד' אמות ברשות הרבים בעמידה אעפי' שהולך ועומד הליכה א' היא וצריך לישב כל פחות מד' אמות ואפי' בשדה או בכרמלית שאין בה סקילה ואם העביר בתוכן ולא ישב כל פחות מד' אמות חייב מלקות מדרבנן דקא אמרי' אבל ים ובקעה וב' ובסופא קא אמרינן ואין נושאים ונותני' בתוכו ואם נשא ונתן פטור אבל אסור מדרבנן וחייב מלקות מדרבנן דקא אמרינן כל פטורי דשבת פטור אבל אסור.

אי"י הי"ם

 עיין מה שכתבתי לעיל סי' מ"ד.

לרכינו האי ז"ל לענין הפרשת חלה מן העיסה

סימן מ"ו

וששאלתם אם צריך לשער א' מכ"ד או לא כך ראינו שלא הצריכו חכמים לשער אלא אפי' לש סאה א' בעריבה אחת כולה אין צריך להפריש אלא חלה א' כדכתיב ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה וזה שחייבו חכמים ז"ל א' מכ"ד מתחלת חיובה של עיסה וכמה שיעורה מ"ג ביצים וחומש כיצרה קמה והגאונים ז"ל נשאלו בדבר זה איזו שיעור מדוקדק מנהון והשיבו כי בודאי שיעור חלה מ"ג ביצים וחומש כיצרה קמה וכדמפורש בשמעתא דאתמר בעירובין בפרק כיצד משתתפין כי אתא רב דימי וכו' ומההיא שמעתא הוינן דשיעור חלה מ"ג ביצים וחומש

ביצה ולכך נתנה לנו התורה שיעור כביצים ובפירות שדברי סופרים על הר סיני ניתנו כדכתיב ועליהם ככל הדברים לפי שהביצים והפירות נמצאים ככל מקום כי גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שישראל עתידין להתפור בין האומות ומשקלן ומדתן שהיו בימי משה ושהוסיפו עליון בארץ ישראל אין נשמרין להם והמדות משתנות בדורות ובמדינות שבכל דור ודור היו חכמים מחדשים מדותיהם כדמפורש בכמה מדינות (נ"א מקומות) וגם בחלה מצינו שהיו משערין מדות בכל עת שהרי שגר לו בוניוס לר' ואמר נמי קיסטא דמורייסא דהות בציפורי ותמנתא קמיותא דאמר ר' יוחנן דהות יתירא על דא ריבעא וגם רב שיער קבא מלוגנאה לפסחא וכן הלכתא ונשתנו כל אלו המדות שהן מומן קרוב וכ"ש מדורות הראשונים שאין יודעין מדותיהן כלל ולכך תלו חכמים ז"ל השיעור בכביצים ובפירות שהן קיימין כל עת ואין משתנין מיהו שיעור הביצים והפירות תלו אותן בדעתו של רואה והן המדה ישרה ע"ב אוקיאות.

אי"י הי"ם

חפישתי על על ולא מלאתי מי שזכיר תשו' זאת. ובתשו' הגאונים כ"י ח"א סי' ס"ג הוכחה כדמותה כללמה כסס לגאון ז"ל, ואין להניח מזה לזאת כי אם כ' דברים האחד כמקום "והוסיפו עליהן בארץ ישראל" בימי חכמי ישראל וסב': "כדמפורש בכמה מדינות" בכמה מקומות.

סימן מ"ז

וישאלתם סדר פדיון הבן, פדיון הבן כיצד, פדיון הבן תלוי באנשים ולא בנשים וכל מי שנושא אשה שלא ילדה לו מעולם אפי' היו לו כמה בנים מאשה אחרת אם ילדה לו זכר לאחר ל' יום חייב לפדותו מן הכהן בחמש סלעים ואמרו רז"ל שאם עברו עליו ל' יום ולא פדאו חייב להוסיף חומש עד שיגיע מה שראוי לתת לכהן עשרים דינרים ערביים של כסף יפרא, ואמרו רז"ל שחייב האב לברך בשעה שנותן לכהן שתי ברכות אקב"ו על פדיון הבן ושהחיינו, ונהגו רבותינו ראשי הישיבות המקיימים מצות כהונה והזרזים בהם כשהם פודין בכור פטר רחם מביאין כוס של יין והדם ומברכין בורא פרי הגפן ובורא עצי בשמים ואח"כ אומר הכהן בא"י אמ"ה אשר קדש עובר במעי אמו ומ' יום חלק רמ"ח אברים ואח"ך נפח בו נשמה דכתי' ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה עור ובשר הליבשו ובעצמות ויגידים סככו דכתיב עור ובשר תלבישני ובעצמות ויגידים תסוככני והאכילו בנס נפלאותיו מאכל ומשתה רבש וחלב להתענג בו וזימן מלאכיו לשמרו במעי אמו דכתיב חיים וחסד עשית עמדי וגו' ואח"ך אומר זרה בני בכורי והו ראשית אוני ופי שנים ראוי לתת לו שכן כתוב בתורת משה לתת לו פי ב' אמו אומר והו בני בכור' שבו פתח הקב"ה דלתי בטני חמש סלעים נתחייבנו לתת לכהן לפדותו ממנו שכך היא גזרת מלך שנא' אך פדה תפדה ואומ' ופדיוו מכן חרש תפדה ונא' ולקחת חמשת חמשת שקלי' לגלגלת יהו רצון מלפני אלהינו שכשם שהכניסו אביו לפדיון זה כך יכניסו לתורה ולחופה ולמע"ט בא"י מקדש ישראל בבכוריהם ופדיונם ואח"ך מנבחה הכהן ב' ידיו וסומך על ראשו ואומר לאביו איזרה חביב עליך יותר בנך או ה' סלעים הללו והאב אומר בני חביב עלי ואני פודהו ופודהו ב' פעמים משום דכתיב אך פדה תפדה וכתוב ופדיוו מכן וגו' פדיוו תרין חד מקו' בריך הוא וחד ממלאך המות וע"ז אני פודהו בה' סלעים כמצות המקום שנאמר וכל בכור בני אפרה וכתוב וכל בכור בנך תפדה מיד נוטל הכהן הכסף ומוליכו בידו אצל ראש הבן ואומר ה' סלעים אלו פדיון בנו של פלוני זה זה פדיון תחת זה, חלופי זה על זה יצא זה לכהן ויכנס הבן לחיים וליראת שמים ומברכו ואומר אל יתן למוט רגלך וגו' וכל המזמור.

רבינו שמשון ז"ל בעל התוס' מוסיף על זה ואומר שצריך הכהן לזקוף ידיו ולסמוך על ראשו ולומר

שערי תשובה סימן מ"ז

ולומר בן פה אישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו ג' פעמים והוא טוב וניצול מכל רע ה' שומרך וכו'.

אי"י הי"ם

מלשון

ונהגו רכותיו ראשי ושיכות עד סוף התש' כבר הובא בלבו דק"ג ע"ד בנוסח נהגו רכותיו הראשונים וכו' באיזה שינוים, ועיין ג"כ עור י"ד סי' ש"ה בשם תיקון גאוניס ועיין ב"י מה שהביא בשם הר"ם שחלק על הגאוניס וען שברכה שמברך הכהן לה מלא בתלמוד אבל מלאה ברכה זו כר"ח כפי' על החומש וכן כתב הרשב"א ח"א סי' ק"ק שמלא בן לר"ח כפי' על החומש כפי' שופטים והעתיק הכל באורך עי"ש, ועיין לו עוד שם כפי' של"ח, וכ"כ ר"יוח בתחי' ספרו, ח"ק שיהיה מלאנו תורתן ומנהגן של גאוניס מפורש וילא בתש' זאת באר היטב.

אלא

דבר אחר עומד לנגדי והוא גדול בעיני. ובמעט אינו מולא מקום פטור לירד לעומק דבר זה במה שאומר: "ואנרו רו"ל שאם עברו עליו שלשים יום ולא פדאו חייב להוסיף חומש עד שיגיע מה שראוי לתת לכהן עשרים דינרים ערביים של כסף יפה, ותימה גדול ונפלא שלא ראיתו לשום ה' מהפוסקים הראשונים ואחרונים שמזכירים דין זה ומאין מולאו? ואיה הוא המקום הזה שכן אמרו רו"ל? והוא בעיני כמו חידה ולא ברור גזמא, זו בלבד שתי מליאות מלאתי אשר הוסיפו מכאוב על מכאובי, ה'": ככ"ה דקל"ט ע"ה דס"ל דככל פדיון בין עבר בין לא עבר זמנו מוסיף חומש שכן הוא אומר: אוסיף עליהו חומש דידהו, דכל מאן דפריק קדש מוסיף עליו חומש שנא' ואם המקדיש יבאל את ביתו וגו', ה"ד. זאת באמת תורה חדשה נגד שורשי הגמרא והמקרא, מה ענין שמיטה אלל הר סוני? וגם ע"ז ילאתי לחפשי ועדיין לא מלאתי מי שמביא לשון בה"ג הלזה ומפרשו הם לפטור ואם לכנס, זה פלא, זו בלבד שהכ"ה ב"י סי' ש"ה הג"ה אות ט"ו, בהביאו דין זה בשם ה"ח (וזאת היא המליאה הב') דשם ועיין מנהר"י קולון סי' קל"ג, ותב"ק קמתי קל חיש ופתחתי הס' וראיתי שם בה"ג שלפנינו שבכל פדיון לריד להוסיף חומש הביאה לו השאלה בשם נוסחא עתיקה מבלי הזכיר בה"ג כלל, והוא בשמעו עמד מרעוד ואמר ועל הפורה בכור אם לריד להוסיף חומש אינו בעינותיו לא שמעתי בלתי היום והדבר זר מאד לכמה עעמים וכו' לכן בקשתך לשלוח לי אותה נסחא עתיקה אשר כתבת דאומר הכי ע"כ. תאמן לי קורא נעים! כי נדמה לי בקראי דברי מוהרי"ק באלו שכינה מדברת מתוך גרונו בבית מדרשו במראה ולא בחידות.

באנו

אל המליאה השנית היא אותה שאמרתי לך מהרב בעל כ"ה הג"ה היא משם בעל ארחות חיים וז"ל ואם עבר יותר מלי' ולא פדאו חייב להוסיף חומש ה"ח. ואין ספק שהוא כ"ה י"ד שעדיין הוא ככ"י כמ"ש הרב שה"ג ח"א מערכת ה' אות ג"ל, ח"ק שיהיה הרי לשון דומה ללשון שלפנינו מבלי "ואמרו רו"ל" וזה פלא עצום ח"ק שתק עלה הרב ככ"ה הג"ה להביא לזר מכשול זה בחיבורו הגדול והנורא כי משם תורה יולאה בהיגומא וראשה פרוע וממנו יסקו כל העדרים. הרי לפניך בעל קמח קולת דלא חש לקמחיה ואסף בחיבורו דין מוטעה כזה שלא הזכירוהו ראשונים ואחרונים בספרתם ומלבד כל זה אומר: שאם אין עיוני מכוב אחליט ואומר שבידנו תלמוד ערוך הסך דכרי תש' זאת והוא, דבכורות די"ג ע"כ הקשו מתני' ובריותא אהדרו דבמתני' תנן הערכין בשעתן ופדיון הכן אחר ל' יום ופדיון פטר חמור לאלתר והקשו בגמרא פדיון פ"ח לאלתר? ורמינהו אין בערכין ופדיון הכן ובניירות ובפטר חמור פחות מל' ומוסיפין עד עולם, וסוף דבר תי' בגמרא דמתניתין דס"ל פדיון פ"ח לאלתר הוא רבין ראיין מקשים אדם ובהמה, ובריותא דס"ל רגס פ"ח הוא לשלשים יום היא ר"ה דמקיש בכור אדם לפ"ח לחייב באחריות וא"כ מקיש גם שיהיו שניהם כל"י, המורס ממתני' ובריותא הוא דהערכין פורעין בשעתן שר"ל בשעת שחל עליו הערך ואפי' הגדיל בשעת פריעה דערכו יותר גדול עכ"ז פורע בשעת הערך כמו שפירש"י וכן פדיון הכן חל עליו החיוב אחר שלשים יום ומאותה שעה ואילך הוא בחיוב ופורע בשעתו ר"ל שאין במקרה ערך אחר וכן פדיון פ"ח למר בדא"ל ולמר בדא"ל וזהו פי' ומוסיפין עד עולם ר"ל שאחר שעברו הסמינים הללו כל חד בדוריה מאותה שעה ואילך הוא בחיוב ואינו מפרש פשט הסוגיא גם מבלי ראות פירש"י. שאם באנו לפר"שי אין לנו לריבין להאריך כ"כ שכבר בהדיא קאמר "ואם המתין מפדיון הכן ופ"ח כמה שנים עדין יכול לפדותו ואינו נותן יותר

הרי דברים כדורים נגד מה שמביא בתשו' בשם "ואמרו רז"ל" אלא דואמר האומר גברא אגברא קא רמית? ע"ז אני מביא הסוגיא ערומה כיום הולדה בלי פירוש רש"י ונר' דבר מי יקום? ומי יוכל לפרש פי' אחר בפשט סוגיין שלפנינו? ואי אפשר דהגאונים אלו יפרשו ומוסיפין עד עולם על החומש בשום אופן דהרי משנה ערוכה היא הערכין בשעתן ולקסי תלמודא מנר זה ולא על זמן פדיון פ"ח לבר, כלל העולה הנה נשארתי כסומא בארובה ואינו רואה מי שפותח עיני בדבר זה, או לי! כי השיגוני עונתי וגרשוני מהסתתף כנחלת ה' נחלה זו ירושלם, ויביאני אל המקום הזה דלא עביד פירא בערער בארץ ערבה ושוקה ואני נשארתי לבדי, ותלמידי וחברי אינם אתי חבקי השפתות ה"ו ולעת עתה טובה לפורנס מכריו ואני בארץ העמים נער חסר לב אי תורה ואי מצות דבטלי מינן עד כי יזכני האל להרכיב תורה פה עמדו כאשר עם לבבי ושבתי בשלום אל בית חבי אז השכח מעלבי ומרובי.

ואחרי כי ניסר גרוני ונכותי כמו אש לפני ימים ולילה אחר ולא בדרך גזומא שלא הייתי מאמין בעלמי על כל האומר ומדובר והייתי מתפלל וסוזר ומשתומם עד כי ראה ה' בעיני כי הייתי רעב גם למא לא לחם ולא למים כי אם לשמוע תורה מלפני ודבר ה' מירושלם אשר הורגלתי בה מעודי עד לאתי קרית חומות, ואת כל אלה מן השמים רחמו עלי ודלו והשקוני מים מבור בית לחם יאודה מתורתו של רבינו הגדול מאריה דארעא דישאל הוא הקדוש מרן מלכא מוארי"ט אלגאזי זיע"ה בס' הדורי והנורה הלכות יו"ט שחיבר על הלכות בכורות שחיבר הרמב"ן ז"ל, ושם ראיתי שולחן ערוך כסא טובא לפומא קופרא טבא לפומא ויניח דמנערא שרעת זקני תורה נוחה הימנו אז אמרתי ברוך ה' אשר לא השבית לנו גואל ומושיע, מתיר אף מפקיע, אורו עיני, כל מעייני כי הושיאני מאפלה לאורה הפעם אורה את ה' אשר הנחתי אל ארץ מגולתית ומן הבאר היא שתיית נזילים, והענין הוא כך שהנה הרמב"ן שם ברק"ד ע"ב הביא דברי בה"ג הנו"ל אות באת וסיים וכתב וז"ל "ובדאי שיטפא דספרי איכא דליכא תוספת חומש בפדיון הכן כראיתא בפורה הקדשו, רהא לא כתיבא (ר"ל לא כתיבא בתורה) ומיתנא נמי לא תנן דתנן ה' חומשין הן וכו' (זאת היא ראית מוארי"ט קולון ז"ל) אלא דאוסופו האלע עד דהוא ליה סילעא ד' דינרין וכו' וכו' אמר רבינו האיו גאון ז"ל בתשובה "מאי ראשבתון למר רב יאודאי גאון ז"ל דהאי עופיאנא משום דכל הפורה הקדש מוסיף חומש לאו טעמא הוא ולית לפדיון הקדש בהא עסק"ה ד' הרמב"ן ז"ל ונאוינו הרב מואריט"ה זיע"ה שם רק"ה ע"ב מתחי' ילא ליטע בעד בה"ג למזא קלת סמך לקברתי בבקיותו וחיפותו, ואחרי כי ילא מזה עמד מתמיה איך לא נמצא בשום אחר מהפוסקים ראשונים ואחרונים חוץ מהרמב"ן שהזכירו ס' בה"ג הלכו לפחות לדחות אותה ושם הביא אותה דמוהר"י קולון ותמה איך לא ראה שהאי נוסחא עתיקה היא סברת בה"ג, ושם הביא היא דהכ"הג בשם ה"ח וקודש לן כרוב בקיותו שכדברי הכ"הג בשם ה"ח הם דברי בעל חי' קירושין בשם לא נודע למו שעל ד"ח ע"ה (ר"ג מהספר ע"ד) כתב וז"ל "א"כ להוסיף חומש דאי לא קץ להו עד לאחר ל' יום מוסיף חומש" ע"כ. ושם כתב דהוא ראה דברי הא"ח ב"ד כתיבת יד שכתב בזה הלשון "ואמרו רז"ל עברו עליו ל' יום ולא פדאו חייב להוסיף חומש" עכ"ל וסיים וכתב ובאמת שלריך לחפש באיזה מקום אמרו רז"ל רמז מזה ואדרבא מלאתי בספ"ק דבכורות ד"ב ע"ב והביא הסוגיא שהבאתי אני הדל לעול כרמותה אלא שאני הארכת קלת להראות שגם בלי פירש"י אין פי' אחר באותה סוגיא. אבל עיקר הראייה היא היא, ובאמת היה מן הדיון שאחרי שמלאתי הדברים כרמותן הן חסר הן יתר בדברי מוארי"ט זיע"ה למחוק כל מה שהארכת, ולראש עיין וכו' והיה די והותר, אבל יחד נכמרו רחמי לבלתי שחת כמה דברים נחמדים שיפאו מקולמוסי מתוך אש תשוקת האמת ע"כ אמרתי והיה מה אניחם כאשר ילאו מבין אלבעותי וזה יהיה לרקה וזכרון מתורת ה' ויהיו הדברים הכתובים על הלוחות במקום הודאה, כי עם שאני בארץ העמים ברוך ה' אשר לא

הסיר תורתו וחסרו מאתי ותלמודא דא"י אשר וכתתי, לא כהתה עינה ולא נס לתה. **א"י** שיהיה המורם מכל האומר שתשו' שלפנינו אינה לה"ה ז"ל כאשר רשום עליו שנלכד רכבר העוד מוארי"ט ז"ל שמלא בא"ח כ"י בזה הלשון ממש "ואמרו רז"ל מה שאינו מביא כן הכ"הג ה"כ זאת שלפנינו הוא להא"ח בלי ספק, עוד זאת שהכלבו שמנהגו להעתיק מהא"ח כמ"ש מרן כ"מ בריש ה' שופר (קודם ד"ה ורע"פ) העתיק מן נהגו הגאונים עד"קו התשו' אות באת, מה שאינו נר' בפוסקים אחרים שעם שהביאו מנהג וסדר פדיון הכן משם הגאונים, עכ"ז אין גם אחר שיעתיק

שערי תשובה סי' מ"ז מ"ח מ"ט

שעתיק הרבנים שכתשו זאת ככתבתם אם לה הכל כו שהניח מה שכתוב למעלה הך רהוקיף חומש מפני שראה שהוא רלף כהלכתא והעתיק מנהגו הנאונים ופילך שהוא כהלכה אבל העתיקו אות כחות וזה ג"כ רחוק חותכת שכתשו שלפנינו הוא לשון בעל א"ח כ"ו מתחיל לקופס בלי ספק, וגדולה שבכולם להכריע לכל הפחות שאינה לר"ז ז"ל כאשר רשום עליו שהרי רבינו הרמב"ן כבר הביא בשם רבינו האי ז"ל דהאי עופיינא דמוסיף חומש לאו טעמא הוא ולית לפדיון הקדש בהא עסק, ואחר שאין לפדיון הקדש בהא עסק מה לי קודם מה לי אחר ל"י כיון שאין לפדיון בהא עסק מהיכן ולא דין זה? והוא ברור, הלא דבר אחר נשאר לעמוד עליו שכתבנו שפנינו נתן טעם למה מוסיף חומש באומר: "עד שיגיע מה שראוי לתת לכהן עשרים דינרים ערכיים של כסף יפה" וזה פלא למה יהיה זה אם עברו עליו ל"י ולא פדאו, ולא כשפדאו כזמנו? והוא פלא, ועיין הרמב"ן שם שכבר נתן טעם על מה דמוסיפו אסלע עד דהוא ליה סילעא ד' דינרים וההריך בתשובות עי"ש. וכתשו הנאונים כ"ו ח"א סי' ס"ד הובאה בדמותה כללמה ובשם ר"ס גאון ז"ל, והסגנונים שנפלו הם אלו: וזמן שני מלאכי השרת לשמרו במעני אמר, והסגנון השני: הוא כנוסת הכרס ברוך מקדש בכורי ישראל ופדיון והנ' הוא זה "ואומר הכהן איזה חביב עליך בנך או ה' סלעים הללו והאב אומר בני חביב עלי ואפרנו בה' סלעים כמצות המקום שנא' וכל בכור בני אפרה, ואומר וכל בכור בנך תפדה, מיד נוטל הכהן ומניחו בירו אצל ראש הכן ואומר ה' סלעים אלו פדיון בן זה תחת זה, הלוף זה, זה מחולל על זה יצא זה לכהן ויכנס זה הכן לחיים וליראת שמים ומברכו ואומר אל יתן למוט רגלך וכל המזמור" ע"כ מקיים התשו' ולא הביא הך דרבינו שמעון והעתקתי אות כחות לשון האחרון למען יתראו הפרטים בין זאת לזאת שלפנינו שאין לה שחר, ולעיקר התשו' כבר כתבנו שלא מפי ר"ס גאון ולא ת"ו! זאף אם יתרכו הערים עדי שקר הם, וכאשר הארכתי לעיל בראיות מופתות.

סימן מ"ח

וישאלתם

הפרת שמתא למי שנתנדה בחלום צריך כי עשרה דתנו הלבנתא כד שרי ליה והוא דגמרי אבות ומדות ואפי' חויה ליה אשה או קטן או עבד וצריך למטרה עד פרסה ואי ליכא בי עשרה דתנו הלבנתא אפילו עשרה כל דהויא ואי ליכא בי עשרה ליפוק לרשות הרבים ואי מתרמו ליה בי עשרה לישרו ליה ואי ליכא אפי' בני מאי טעמא דחמי קא בעו לישרי בשמתיה ויחיד מומחה שרי שמתא והיבי שרי ליה אמור הכי מחמת דאשתמית פלוני בחלמיה מותר יהא איסור וקללה לא תבוא עליו יחי ראובן ואל ימורת ה' שמעתי שמעך יראתי וכו' ויעבור ג' פעמים וכן מנהג בישיבה כשהם מתירים הנדרים הם אומ' ויעבור ג' פ'

אי"י הי"ם

מלשון

מחמת דאשתמית וכו' עד ויעבור ג' פעמים, הביאו מרן כ"ו כי ד' סי' של"ד מחו' כ"א משם מלאתי כתוב כדמותו ממש והשמיט לשון וכן מנהג הישיבה עד תומה. וכתשו הנאונים כ"ו ח"א סי' ג' הובאה בדמותה בלי שם בעליה כי אם שהקודמת כקו' כ' היא מרכ פלעוו שנרפסה מקלתה בשערי זרק סי' ו"ד דע"ה ואפשר שזאת דקו' ג' הבאה אחריה היא לו ואין סינוי כי אם במה שיבא ה': ואפי' חויה דשמית ליה אשה או קטן וכו' והכ': מחמת דאשתמית פלוני בחלמיה מקמיה קב"ה מתעני ית שלמיה מותרין יהיו אסוריו, מחולין יהיו שרוין יהיו הרמיו, לא קללה ולא יסורין יבואו עליו וקי פלוני ואל ימות וכו' ס' שמעתי שמעך יראתי וכו' ויעבור עד ונקה, ועושה כן ג' פעמים וכן מנהג בישיבה כשהיו מתירין נדרים היו אומרים ויעבור ג' פעמים ועיין ס' הישר לר"ת דק"ז ע"כ וע"ג.

סימן מ"ט לרבינו האי ז"ל

וישאלתם

טעם קנין כד איניש מקני לחכריה מירי צריך שיתפוס המקנה שלש אצבעות או יתיר מן הסודר דפחות מג' לא חזו לא לעניים ולא לעשירים

אי"י הי"ם

עיי' כהנ"מ פ"ה מה' מכירה שהביא משם רב עמרם כיוצא לזה, ועיין טור וב"י ח"מ סי' קל"ה הפלוגתא כזה, ועיין תשכ"ז סי' ש"ח דס"א ע"ג וקוץ מזה עדיין לא מלאתי מי שהביא בשם ר"ה ז"ל כל האמור בתשו' זאת. ובתשו' הגאונים כ"י ח"א סי' ו' היא אות ב'אות, אבל בלי שם בעלים.

סימן ז' לו ז"ל רבינו האי

וישאלתם

שליח צבור שיצא עליו שם רע ונחשד באשת איש או גנב או עשק אם שב בתשובה מקבלין אותו ומתפללין אחריו ומ"מ ביום תענית אין מורידין אותו לפני התיבה לפי שאין פרקו נאה שכבר יצא עליו שם רע מקודם וכן ש"ץ שאין מתענה עמהם וירדו אחר שמתענה שיאמר עננו באמת אבל כל מי שלא נתענה אי אפשר לומר עננו.

אי"י הי"ם

מדריבור

וכן ש"ץ שאין מתענה עד סופה הכיאה בעל המנהיג בשם "כן מלאתי בתשו' הגאונים ועל תחי' הסו' עד "וכן עמ"ש כסו' כ"ה, ושם תראה כי תחי' תשו' זאת היא קולור תשו' הר"י ז' מוגאש סי' ז"ה. ובתשו' הגאונים כ"י ח"א סי' ו' ד' הובאה בשם ר"ה גאון ז"ל אות ב'אות אבל עד שכבר יצא עליו שם רע מקודם ושם כתוב בלדמותו, ועוד הין שום שינוי, ומדריבור "וכן שליח צבור" עד "ח"ה לומר עננו הובאה שם ביחוד כסו' י"ח בשם כתב רב עמרם ובסו' י"ב שם הובאה אותה דלקמן סי' כ"א בשם ועוד לו ז"ל דקאי על רב עמרם דלעיל סי' י"ח דלא האריך כי אם בזה הלשון, והשיב, דבר זה הין לריך שאלה ובודאי אין מוציאין אותו ע"כ, וזאת השערה טובה למה שכתבתי לקמן סי' כ"א דמהספך תשו' אלו סידר תשו' לרעת מוהר"י ז' מוגאש ז"ל ודוק:

סימן נ"א ועוד לו ז"ל

ש"ץ

שמרננים עליו בדברים רעים מהו להוציאו ולהכניס אחר. דבר אין צריך שאלה אבל אם אין שם כמותו צריך ליסרו ולהוכיחו ואם יסרו אותו ולא ישמע אליהם מוציאין אותו משום נתנה עלי בקולה וכו'.

אי"י הי"ם

בעל

המנהיג ז"ל הביאה תשו' זאת באורך אבל בשם רב נטרונאי עיין עליו ה' תענית סימן ב' והשכלי הלקט ה' תפלה סי' ה' הביאה ג"כ באורך וכמעט אות ב'אות כמו שהביאה המנהיג אבל בשם "כשאל לשיבה והשיבו" ח"כ היא זאת שלפנינו אלא שהמעתיקים קטרו כדרכם בעונות בכל תשו' ה' וסימן לרבר שהיא זאת שלפנינו שהרי כאן מתחיל התשובה באומרו: דבר הין לריך שאלה. וכן בשכלי הלקט מתחיל "וכי הרבר זה שאלה" אלא ששם האריך בכל טעמי התשו' ובאין קי"ר. וח"כ נוכל להחליט שהוא לר"ה, ובפרט שבוזת שלפנינו יש בה דין מחודש שלא הזכיר לא במנהיג ולא בשכלי הלקט שאם הין שם כמותו הין מסלקין אותו תכף אלא מוסרין אותו ואם לא שמע אליהם מוציאין אותו. הא אם נכנע ונראהו עליו אותות של תשובה הין מסלקין אותו לסיבת מה שקדם וכן העלה מוהר"י ז' מוגאש בתשו' סי' ז"ה וז"ל אמנם אם היה הדין על מה שעבר ועתה אינו חשוד ונראהו עליו אותות התשובה והטוב הין מסלקין אותו לסיבת מה שקדם וכו' ועיקר מה שאנו לריכין בש"ץ שלא יצא עליו שם רע בלדמותו הוא לענין עובר לפני התיבה דתנן בלבד כמ"ש מעבדין לפני התיבה זקן ורגל ומי שפרקו נאה וביארנו שרקו נאה שלא יצא עליו שם רע בלדמותו אבל בזולת זה מהתפלות לא נשמית ע"ז אלא מבין שראינו אותו עתה הולך בדרך ישרה ונראהו עליו התשו', מותר להתפלל אחריו ולא נכבד אל מה שכבר עבר וכו' ע"כ. הראיתוך בעיניך קורא נעים בתשו' של מוהר"י ז' מוגאש ב' דברים נאותים אל תשו'.

שערי תשובה סי' נ"א נ"ב

תשו' אלו שלפנינו. ה' דאס נראית בו אות התשובה לא נשנית על מה שעבר וזה יהיה כמ"ס הגאון פה דאס יסרו אותו וישמע הלויס אין מסלקין רבזה רהוא מטה למוסר אזנו כבר נראה בו אות התשובה. הב' הראיתיך כמעט רכרים אחרים בין תשובת מוהר"ן מ'נא"ש עם תחי' סי' ז' שהוא ממש קולור אותה תשובה "מתפללין אחריו וגם מ"מ ביום התענית וכו' דוק ותשכח קולורן של דברים ושוב ראיתי שהיה תשו' ארוכה לר"ה ז"ל הוכחה בכלכו דקנ"ו ע"ה וכן הא דס"ך שאינו מתענה הביאה הכלכו בשם רב יודאיה דקנ"ה ע"כ וזאת ג"כ קיוס להשערתי שהמאסף ידע התשו' של ר"ה ז"ל שהם ככתבם וכלשונם בפסקים אחרים בלי הזכיר שמו וכתבם פה בשמו. ועיין פירוש דף מ"ב ע"ה תשובה לענין זה ממש מתחלת בזה הלשון "דבר זה נריך שאלה" ונר' עסק שו"ת מהגאונים. אל חכמי אלקרואן ודוק היטב ותראה השינויים :

סימן נ"ב ועיר לרבינו האי ז"ל

וישאלתם לענין אם יקראו לאור הנר בשבת דאמר רבה אפי' גבוה ב' קומות ומצאנו בפ"י רבי' דהלכה כרבה ומנהגנו כאן בקוראין בב"ה מתקבצים אנשים בליל יו"הך ופעמים בלילי שבתות וקורין תהלים לאור עשירת יש הפרש בין רבים רב"הכנ לרבים דבתים או בין הנרות דעשירות או לא ועוד ראינו לארוננו במקצת תשובות כי שנים בענין א' מותר זה הענין המותר כגון פרשה הצריכה לשבת או חזנות שצריכה לאותו שבת או כל דבר שרוצים התלמידים לקרות בתלמוד כמנהגן בחול כלם בענין א' מותר על כן שלחנו לרבינו ארוננו אם הוא מותר או לא כי יש מהך דמונים שאסרו ילמדנו רבינו ארוננו ודאי הלכתא כרבה ואין אדם הולק עליו ושנים שקורין בענין א' מותר דהא סליקא שמעתא ומילתא פסיקא שנים קורין בענין א' ושעמא דמלתא דמנטרי אהרדי וליכא למימר דהא מילתא או בחזנות שהוצרכנו לאותה שבת אלא כל ענין א' לשנים מותר ואפי' תלמוד נמרא הכי סליק מיהו. לא רגילי רבנן למעבר הכי ולא חזי לנא ולא שמיע לן דנקיטי נוסחא ונרסי בשרגא בלילי שבתא ומאן דאסר לאן נמרא נקט אלא סייג שוי במנהגא.

אי"י הי"ם

דין זה הוכח כשורש בהג"מ פ"ה מה' שבת מועתק מס' התרומה ה"ש סי' רי"ט ועסקו הטור א"ח סי' ער"ה ועדיין לא ראיתי מי שהזכיר תשו' זאת ושוב אחרי החיפוש מלאתים בדמותה מלשון התחלת התשובה שהוא **ודאי** וכו' עד סופה בכרכי יוסף ה"ח בשו"ר ברכה כס' רע"ה אות ב' אות וקיוס וכתב: רבינו האי זה שלפנינו וזאת רשומה כס' ב"ן אבל אינו בקובץ שביר רב רחומאי הרב מוהר"ר א"ב ד' שבאחיקנא גר"ו דלא יש ב'אותו קובץ כ"ה י"ד תשובות לר"ה וכבר שלח לי: עתה אגיד להקורא מי הטעני בזה שלא היו כי אס י"ד תשו' בקובץ שביר הרב חיד"ה ז"ל, והוא שאני ראיתי מקורם לכן בס' בית האולר להחכם שד"ל נר"ו רמ"ט ע"כ בהוריעו שם על תשו' הגאונים שנמלאים בירו כתב וז"ל: "ואחר מהאבוי שראה ס' תשו' הגאונים כ"ו נתקבץ לב' חלקים, וראשון כולל קב"ד סימנים והשני ק"י סימנים, ורכים מהסימנים, והם אינם תשו' אלא פירושים של סוגיות התלמוד ועל האגדות מר"ק וכו', וקתתם גם לקועים מס' העתים לר' יהודה אברגלונ, וקתתם פירושים מרבינו אשר מלוניל, ר' ולחך ז' גיאת, ור' שמואל הכנור, והתשובות רובן מגאונים ככל, ואינן אותן הנדפסות בשערי דרך זולתי האחרונה (של ח"ה) שהיא לרב נטרונאי, והיא בשערי דרך רמ"ח ע"כ סי' ב"ה תחילתה כך הראוני מן השמים ובנרפס כתוב והלכתא, ובכ"י היא בשלמותה, ובנרפס הוא מקולרת. כתשו' הקן נמלאות י"ד תשובות מרב האי על עניני אגדה, ואחת ארוכה על יוט"ב, וסרבה מרב עמרם עכ"ל. וכשהרב רחומאי הרב מוהר"ר א"ב נר"ו שלח לי תשו' יוט"ב ש"ב, בו בפרק נתעוררתי שבגנזיו הוא הקובץ הזה, וע"ז שאלתי לו הי' ד' תשו' שכבר הייתי רואה שמזכירם הרב חיד"ה ז"ל. אבל באמת אינו כן כי יש הרבה תשו' לר"ה גאון ז"ל וזאת שלפנינו הוכחה בשמו אות ב'אות ממש כס' מ"ז, כאשר הביאה הרב חיד"ה ז"ל

שערי תשובה סי' נ"ב נ"ג נ"ד נ"ה כה

ז"ל בקומתו ומזכירם לא נוכל דבר, כרוך מאור עיני חכמים, ואינו יודע מהיכן ולא לו חשבון של ו"ד תשובות וסוף פלא:

סימן נ"ג ועוד לו ז"ל

וישאלתם היבא דקבע איניש סעודתיה מקמי תשע שעות במעלי שבתא ובמעלי יומא טובא וקדש ליה יומא ועדיין יתיב בסעודתא פורש מפרה עליו. פתורא ומקדש ואע"ג דלא בירך ברכת המזון ולאחר דמקדש עביד המוציא וגמר סעודתיה ומברך ברכת המזון.

אי"י הי"ם

עיין טור א"ח סי' רע"א כב"י שם שכן דעת הר"י ור"י והר"ן ו' גי' וכה"ג וסר"ס וסר"ן. והוא פלא איך לא ראו תשו' זאת הראשונים, כי ע"כ לכו אומר לי שפער שתשו' זאת תהיה או להרי"ף או להרי"ן ו' גי' ונחת כיון שיש מקום תשו' בקובץ זה, אבל כבר הוחזק קובץ זה אמיתי כרוכ רשימותיו. וכתשובות הנלווים כ"ח סי' מ"ט הובאה כדמותה בשם לנאון סתם הפי' שלאחריו כפי' ו' יש תשו' לרבינו האי מכלל דזאת אינה לר"ה ז"ל שלא כמ"ס לפנינו אבל לכל הפי' נראה מזהה שהיא לנאון כלי ספק.

סימן נ"ד ועוד לו ז"ל

וישאלתם מאן דיתוב אפניא דשבתא וקא שתי חמרא וידע דלאורתא לית ליה חמרא להכרלה מבדיל כד בעי למיקם מסעודתיה ואע"ג דאיכא עידינא טובא ואע"ג דאסר ליה למעבד עיבדתא עד ליליא וכד אתי לאורחא כד חזי גורא מברך על מאורי האש לחוד.

אי"י הי"ם

גם זאת הובאה בתשו' הראשונים כ"ח סי' כ"א אות ב' וכן באות וכן לנאון ז"ל א"כ אינה לר"ה ז"ל ועוד ראה שהרי אחרים כפי' כ"ב מביא תשו' אחרת בשם לנאון ז"ל א"כ אינה לר"ה ז"ל והיא תשו' רב משה נאון ז"ל כאשר הכרחנו לקמן סי' קמ"ו שם הובאה.

סימן נ"ה לו ז"ל

וישאלתם ענין וקרא זה אל זה ואמר ותשאני רוח מה טעם יש שם לקרות ולתרגם ומה טעם קבעו אותם חכמים בסדר קרוש' דבר זה כך מנהג ראשונים מקום שיש שם תלמידי חכמים כשהיו מתפללין ונופלין על פניהם ומקדשין לאחר שענין אמין יהא ש"ד מברך מביאין נביא וקורין בו עשרה פסוקים הן חסר הן יתר ומתרגמין אותן ואח"ך אומר וקרא זא"ו ואמר ומתרגמין אותן בשם שתרגמו אותה פרש' של נביא ואומר ותשאני רוח ומסיימין אותו כדי לסיים בשבחו של הקב"ה ואח"ך מקדשין ועוסקין בתורה הרוצה במשנה עוסק הרוצה בתלמוד עוסק בלבר כדי לקיים מה שאמרו חכמים לעולם ישלש אדם שנותיו שלישי במשנה שלישי בתלמוד וכיון שרבתה עניות בעולם והוצרכו ת"ח למעשה יריהם לא היו יכולים לעסוק בתורה תמיד ולהשליש כל יום (נ"א וסמכו על התלמוד בלבר ועקרו מקרא ומשנה) וסמכו על מה שאמרו כל הנחלים הולכים אל הים מקרא ומשנה וחומש (נ"א במקום "חומש" מדרש) ועקרו לקרות בנביא בכל יום אחר תפלה ואע"פי שעקרו לקרות בנביא אותם ב' פסוקים לא עקרו אותם ועדיין קבועין ועומדין ומפני מה לא עקרום שקדוש משולש הוא ק"ק ושלשותו נ"פ בתפלה ולומר יענך ה' ביום צרה כך מנהג בבירת רבינו בככל לאחר שמתפללין כל התפלה וגומרים אותה עוסקין בתלמוד ותנאין עוסקין במשנה ובמדרש ובתוספתא עד ד' שעות ואומר יענך ה' ביום צרה וגו' ואחריו וקרא זא"ו ואמר שני פסוקים ואלו מקדשין והולכין לבתיהם וכו' לציון ואני זאת בריתי

שערי תשובה סי' נ"ה נ"ו

לא היו אומרים ואם רצה יחיד לאומרו אין בכך כלום שלא אמרו חכמים לא יהא פחות מעשרה אלא דבר שבקדושה וכא לציזון ואני זאת בריתי אין דבר שבקדושה ואין בהם משום קדושה וראינו מודקקים הבל ואין בו מועיל דבר קדושה לא אמרו אלא דבר שבקדושה ודבר שבקדושה הוא תיקון שלפניו ולאחריו אבל הענין הנכון .

הקדושה הוא קק"ק דבר שבקדושה הוא דבר הנעלם והנסתר שלא רצה להזכירו אלא בענין דבר נעלם ומהו ה' צבאות זהו דבר שבקדושה שאין ראוי אלא בעשרה .

וראינו בנוסח ירושלם כל קדושות שמלאכי השרת מקדשין כך ישראל מקדשין והאי יתירא מנהון להתקדש ישר' למטה בקדושה יתירה משום דכתיב והתקדשתם והייתם קדושים ובקדושה זו מתקדשין ישראל בקדושתם וקודם שמלאכי השרת יסתכלו אנו אומ' בלשון תרגום מפני שהם אינם נזקקין לתרגום להם יש ב' קדושות כלבד ולנו שעות בהרא יתירה .

אי"י הי"ם

בכ"י סי' ט' ובה"ח ובכלכו ר"ג ע"ג הכיאו משס ר"ו כפ' מי שמתו מחלוקת הגאונים כזהו שלפנינו היא כדעת רבנו לרפת ומקלת הגאונים שהכיוו סס כחצרונה ועיזן הרשב"ח ח"ה סי' ז' וח"ה סי' ט' ועיזן שבה"ל סי' ט' מ"ס כזה משס רש"י והוא בס' הפרדס כד"ה ע"ג . הכל מי שיקח תשו' זאת שלפנינו כידו ודרכו ס' הפרדס יראה פלאות אויך יש בס' הפרדס דברים לקוחין מתשו' זאת וכפרט לשון וכיון שרבתה העניות וכו' וסגנונים וענינים פלאיים , אבל זאת שלפנינו אין ספק שהיא מהגאונים ועיזן טור וב"י ח"ה סי' קל"ב ומכאן מופת חותך שהשכ"ל שלפנינו קולרוהו הרבה דוק בלשון שהכיו מב"י ובשלפנינו ותראה ההפרס . גס זאת הובאה כתשו' הגאונים כ"י ח"ב סי' ק"י (דע שהיו עוד סימנים אחרים כקובץ , לפי שכתוב בסוף הדף "סי' קי"ח לרב" , כמנשים מה שהיה מתחיל הדף הבה אחריו חכל על דחביון) והיא לרב נטרונאי והלו הס השינויים , ה' : מה שכתוב כנ"ה , כ' : שמדיבור וראינו עד סוף התשו' שהיא לפנינו חסר סס וכמקום זה משלים סס "ואין בהם קדושה וכיון דתיקנו רבנן קידושא דסורא בתפלה אע"ג דמשים לקרות בהא איתקין כיון דנקבעו בתפלה כדבר שבקדושה הוא ולא יהא פחות מעשרה אלא אם כן בקראי או בהלכה" ע"כ . והדברים קטומים , ונראה דתשו' שלפנינו כד"ה "וראינו" חולקת על סיוס זה ולריך יסוך .

סימן נ"ו ועוד לרבינו האי זצ"ל

וישאלתם בענין היה עומד בתפלה כתבנו בפ' ברכות היה עומד בתפלה ונוכר שהתפלל פוסק ואפי' באמצע ברכה עיונא דרבנן די לנא במתיבתא משום לא תוסיפו קאמר דסבירא להו תפלות כנגד תמידין תקנום וכי הדר מצלי צלותא אחריתי רחובה עובר משום בל תוסיף אבל תחנוני דלאו תפלת חובה שפיר דמי , ואיכא דמרמי להון דר' יוחנן דאמר ולואי שיתפלל אדם כל היום כלו פליגי דשמואל וסבר דאע"פי שהתפלל חוזר ומתפלל , וליכא חס ושלוס כנגמרא כל עיקר דר' יוחנן פליג אדשמואל ולית לן לשוויה לדר' יוחנן אלא אמאי דעליה אמירא אלא על דר' אלעזר לענין ספק התפלל ס' לא התפלל ואמ"ר יוחנן אי מספקא ליה מילתא ולואי שיתפלל כל היום ואי נמי היה זכור שהתפלל ועמד לכתחלה להתפלל תפלה אחרת דלאו חובה היא וחכי קאים בלביה דלאו חובה מצלי אלא מצוה בעין רשות אף שמואל לא אסר וכיון דהכין בזמן שספק התפלל ס' לא התפלל א"ר יוחנן ליקום וליצרי דיכול למימר אדעתיה אי לא צלי הרי היא חובתו ואי צלי תחנוני אינון הילכך ולואי שיתפלל ושפיר דמי אבל היכא שהתפלל ושכח והתחיל בתפלה שניה על מנת שהיא חובתו ונוכר שהתפלל קאמר שמואל אם נומרה כאלו הקריב ב' תמידין בשחרית ועובר על כל תוסף ולא פליג ר' יוחנן בהא מלתא אלא הלכתא כשמואל דאמר פוסק ואפי' באמצע ברכה אבל אם עמד בתפלה בשבת ושכח שהוא שבת והתחיל אחר ג' ראשונות

בשל חול גומר את הברכה כדפשוט ליה רבה בר אבהו לרב נחמן ולא הווי מוסוף דברים דליצלי
 ח"י בשבת דמן דינא בר חובה הוא ורבנן הוא דלא אטרחות מפני כבוד שבת ואין שואלין דברי
 חול הצריכין לחול בשבת ושמעתא דבתריה רב יהודה אמר שמואל נמי הלכה שאם התפלל
 ומצא צבור שמתפללין אם יכול לחדש דבר בתפלתו יתפלל ואי לאו אל יתפלל דאי מחדש בה
 דבר ומוקמת כרעתיה שאינה תפלת חובה אלא נדבה מצות כעין רשות שפיר דמי אבל חובה
 אסור ואיכא רבנן דמוקמי לה להא שמעתא בתפלת המוספין אבל תפלות אחרות לא פשיטא
 להון ולא היא אלא כולתי תפלות כהררי בשבת שמוסיפין אסור להתפלל שניה אא"כ חדש ופשטא
 דגמרא כהדיא קאמר צריכא דאי אשמועינן קמייא הוה אמינא היכא דצלי ביחיד לא לוקים שניה
 ולצלי ביחיד ולא למחדר צלותא קמ"ל הא שמעתא דאפי' בצבור נמי לא יצלי ולא ליתני ואי
 אשמועינן הא שניה הוה אמינא מפתח הוא דלא ליפתח אבל היכא דפתח אימא נגמר קמ"ל דלא
 נגמר ודבר זה ברור שבכל התפלות הוא אומר ובהא שמעתא קאמר אם יכול לחדש דבר נפתח
 לכתחלה אדעתא דמחר אבל קמייא דכבר פתח לה אדעתא דחובה אעפי' שיכול לחדש לא
 יגמור ומשום הכי לא אתמר בה חידוש וכל הדברים הללו ברורים הם וחוקי' הן ולכן הארכנו
 בפי' שמועה זאת

אי"י הי"ם

כל הראשונים הביאו ענין זה כשם רבינו האי גאון עיין הר"ם בברכות דכ"ח ורבינו יונה שם
 בפ"ר ועיין כ"י ח"ה ס' ק"ז וכפרט הרש"כ ח' בחידושו לפרקין הביא דבריו וזת' בלחוד .
 כמעט כאשר מתחיל בתש' שלפנינו הכל כשם גאון סתם, וזה מההוכחות דעל הרוכ גאון סתם
 שמכאיוס הפוסקים הוה על רבינו האי ז"ל, ועיין ג"כ בתש' ח"ה ס' פ"ח על ענין זה ושם ג"כ
 הזכיר גאון סתם, ועיין תמים דעים ס' ר"ס דס"ה ע"ד ח"ה וכו' כן תמתי על הגאון מה ראה
 לומר כו' אסור כל תוסף . וכתש' הגאונים כ"י ח"ה ס' ע"ט מתחלת כזה הלשון: לרבינו
 האי ז"ל, ולענין תפלה וראי תפלה דרבנן היא ולא קאמר ר' יוחנן ספק התפלל, ספק לא התפלל
 וחזר ויתפלל, אלא ח"ק הלוואי שיתפלל אדם כל היום כלו, דאלמא לא הפסיד, ויפה לעשות
 בן אבל לחייבו לא קאמר ואיכא דמדמי להון דר' יוח' פליגא אדשמואל וליכא בגמ' כל עיקר דר'
 יוחנן פליג אדשמואל, ולית לן לשווייה דר' יוחנן פליג אלא אמאי דאמירא, ולא אמירא אלא אדר"א
 לענין ספק התפלל וכו', והשאר הכל אחר, ממש כאשר לפנינו אלה שלפנינו יש כ' פסקות שלימות
 נוספות וקס: ח' : מהיכור המתחיל "אבל אם עמד בתפלה בשבת וכו' עד ר"ה" ושמעתא דבתרא
 דרב יאודה אמר שמואל, וסב' : מד"ה "ואיכא רבנן דמוקמי לה" וכו' עד סופה ששני פסקות אלו אינם
 בכ"ז כי הם כשיגיע התש' לתוכות "ואפי' באמלע הברכה" תקף סומך ושמעתא דבתרא רב יאודה
 אמר שמואל וכו' אבל חובה אסור ושם מסיים התש' ושלפנינו הוה יותר מכוארת, ויש להגיה זאת
 שלפנינו מד"ה "ואיכא דמדמי לה עס הכ"י, וע"ז העתקתי הדברים הכתובים, והשאר הכל אחר ממש .

סימן נ"ז

וישאלתם

שיש בכני הדור מו שמברך קודם שיקרא ק"ש על מטתו הכי בא"י אמ"ה אקב"ו
 על קריאת שמע ולהמליכו באהבה ואנן הווי לן דהא ברכה זו אינו מטבע הברכות
 והמברכה הרי הוא מברך ברכה שאינה צריכה ומוציא שם שמים לבטלה מפני שק"ש על מטתו
 רשות היא כדאמר' שאם ת"ח הוא אינו צריך אלמא לאו מצוה היא ועוד מברך מצפרא אהבה
 רבה, ואמרינן שכבר נפטר באהבה רבה הילכך האי ברכה ליתא כל עיקר .

אי"י הי"ם

נוסח ברכה זו סדרה ר"ע גאון ז"ל הביאה בשמו הטור כ"ח ס' רל"ח, ועיין תוס' חולין דק"ח
 סע"ח

שערי תשובה סי' נ"ז נ"ח נ"ט

סע"א ועיין כ"י ח"א ק"י רל"ט ולפוס ריהטא לא רחיתו עדיין לא מי שדחה דברי ר"ע בטעם מספיק זה שכתב רבינו הגאון ז"ל ולא מי שזכור הדברים בשמו, ושו"ר להרשב"א סי' קע"ד שנתן טעמו של רבינו הגאון ז"ל ממש שלא לברך והכל מסברה דנפשיה, וכן כיון בענין פיטור בכרכת אהבה רבה למ"ס הגאון פה, ועיין לקמן סי' ק"ב מ"ס בשם רבינו האיו גנ"ל להרוא דק"ש הוא מהענינים אשר טעונים ברכה לאחריו. ואינם טעונים ברכה לפניו. נמלא דאהבה רבה לא נתקנה על ק"ש, אם לא שחומר מ"ס הרשב"א ע"ס ודוק. ובתשו' הגאונים כ"י ח"א ק"י ס"ט כתב וז"ל: "כתב ר"ה ז"ל, וקאמר ריב"ל מצוה לקרות ק"ש על מטתו, אמרו רבנן פרשה ראשונה דוקא וכאביי וצ"ל בידך אפקיד רוחי ונהנו העם למימרה בכלל ברכה. וכתב ר"ה והא דאמר ריב"ל אע"פי שקורא את שמע בכ"הב מצוה לקרותה על מטתו קי"ל ק"ש זולתי פ' ציצית דאמרי' צ"ל מפסוקי דרחמי כגון בידך אפקיד רוחי ונהנו לאומרה בכלל השכיבנו ושפי מהם לא מטרחינן ליה. ע"כ ואין ספק דגם ר"ה דאמר בכלל ברכה, ר"ל בכלל ברכה דהשכיבנו שהרי בתשו' שלפנינו ומאן לקבוע ברכה לעלמא.

סימן נ"ח

וששאלתם א' יושב ושנים מתפללין דעו כי סימן דע ליושב אלא מרחיק ה' אמות ומתפלל דכתיב אני האשר הנצבת עמכה מלא ה' חמשה והני מילי כי יתיב במילו דעלמא ובטיל אבל יתיב וקרי ק"ש או במילו דצלוחא לית לן בה ואי לא בעי מתרחק ה' אמות לשכינה ואמה א' לדוידה מכאן שאסור לאדם שיפסע ויתפלל חבירו בתוך ד' אמות שלו שהם מקום שכינה הא חוץ לד' אמות שרי.

אי"י הי"ם

הביאה השכה"ל ה' תפלה קי' יו"ד בשם רבינו האיו גנ"ל והגמ' פ"ה מה' תפלה אות ל' כתב וז"ל כתב רבינו שמתה שמה"ל בשם רבינו האיו גנ"ל וז"ל וכן נמלא בתשו' הגאונים בשם ר"ן דהנ"מ כשיושב וכו' אבל אם עסק בתפלה, או שאר דברי שיר ושכחה מותר ואין לריך להרחיק כלום ע"כ, וכן בס' הפרדס דכ"ח ע"כ הביאה בשם רבינו האיו ז"ל בשונו לשון אבל הוא הוא והטור ח"א ק"י ק"ב ומכ"ו ע"ס ובכ"מ ה' תפלה פ"ה הביאה בשם הגאונים סתם וכן הביא הרשב"א בחו' לברכות על דל"א ע"כ בשם גאונים סתם ולכי אומר שכיון שתשו' שלפנינו אינו רשום עליה למי היא, ר"ל שהיא לרב נטרונאי ז"ל שהיא לשון רומה לאותו דהביא הגמ' בשמו ודוק. כהשר דמיתו כן הוסיף שזאת שלפנינו היא לרב נטרונאי שהרי בתשו' הגאונים כ"י ח"א ק"י קט"ו הובאה תשו' אחת בשם גנ"ל וז"ל, והיא אות כהשר הובאה בפרדס בשם ר"ה ז"ל וכן בשב"הל בשמו בקיטור ודעתיקנה יען שאין ספר הפרדס מלוי ביד כל אדם. וששאלתם היכי דמי אסור לישב בצד ד"א של תפלה (ברכות דל"א) כך פירושא שבשעומד אדם להתפלל אסור לאחר לישב בצד ד"א של תפלה מקום שכינה הוא וראיה לדבר שכשנפטר אדם מתפלתו צריך לפסוע ג' פסיעות לאחוריו ואח"ך יתן שלום, ואי לא עשה כן ראוי לו כאלו לא התפלל, וכל כך למה מפני כבוד השכינה, וקי"ל דא"א של תפלה מקום שכינה, ונראה כאפיקורוס שהוא עומד בתפלה והוא בטל, אם היה קורא ק"ש או עוסק בדבר תפלה, ואין מפליג עצמו לדברים אחרים מותר. ע"כ.

סימן נ"ט

וששאלתם מאן דלא גמיר לא ליקום למקרי בתורה או לתרגמו ואי איצטריכו ליה משום דליכא כהן או לוי אלא הו"א אי בדאמר ליה המסייע יכול למימר מילתא מילתא ליקום ואי לא לא ליקום ואי ידע לומר דברו מלה מלה, ואסור הקורא שיתן עיניו חוץ לתורה שלא ניתנה התורה אלא בכתב וע"כ הכל שותקין בשעת דס"ת פתוח ולא יקרא שום אדם אלא הקורא בס"ת בכתב לבדו ומדברי רבוותא כלהו משמע דס"ל שלא יקרא החוץ עבוד הקורא מתחלת

אי"י הי"ם

מתחילת

התשו' עד ואי לא לא ליקום היא תשו' ר"ס גאון הביאה הרד"ק, ה"ד מב"י ה"ח סי' קל"ט וסי' קמ"ח, ומשם ויליך אני רואה בדרכים אלו כאלו דברי אחרונים מלוקטים מנוד איוה רב אשכנזי, שהרי אני רואה דעת רש"ש ודעת הרמב"ם, הביאם מב"י שם בסו' קמ"ח בענין זה כולם נקבלו בסוף תשו' זאת, ואמרתי איוה רב אשכנזי וענין סיוס בלשון "עבור הקורא" וזה לשון "עבור" במקום בעד או בשביל או במקום או בעבור תורגמו בו האשכנזים יותר מהספרדים. וכתשו' הגאונים כ"ו ח"ה סי' כ"ט הובאה בשם רס"ג עד "ואי לא לא ליקום ומקיים וז"ל: וכלדנו הקורא בתורה וכו' עד "אלא ככתב" וז"ל וכלמדנו והוא כפי' וירא עי"ש, ושם בסו' ס' כתוב וז"ל: לרבי' נטרונאי ז"ל כתב היבא דצלו' בי עשרה וליבא מינייהו דידע למקרי קרו מאן דידע ומתני ומתלית ולית ברה משום מוציא ש"ש לבטלה, ומדברי הנך רבוותא כולם משמע דס"ל שלא יקרא החוץ בעבור הקורא, ע"כ. ראה קורא נעים שמד"ה "ומדברי הנך רבוותא" גם ככ"ו גם בתשו' שלפנינו הם דברי איוה אחרון לגאונים וככ"ו הוא יותר מכוון אחר שהביא דברי רב נטרונאי להסיר לקורא אחד ככה"כ כמה פעמים, ע"ז שפיר סיוס וכתב דמדברי כלם לא משמע הכי, אלא משמע דלא יקרא החוץ בעבור הקורא והדבר יותר מדוקדק ודוק.

סימן ס'

וישאלתם

על כהן קטן מהו לקרות בתורה ראשון ופשיטא מדתנן קטן קורא בתורה ומתרגם ואמרו' ובשקורא עולה למנין שבעה וכשר הוא שיקרא שמיני ויפטיר בנביא ואין בהפטרות קטן פנס לצבור אלא דרך ארץ וחישד לעשות שיעמוד אדם גדול וחשוב בין לקרות ראשון בין להפטיר, ומעמידין קטן לקרות ראשון ולהפטיר מפני כבוד אביו ואם על פנס הכהן הששתם שעמד שמיני לקרות בתורה ולהפטיר בנביא אין בזה פנס כל עיקר ומעשים בכל יום כהנים מפטירין.

אי"י הי"ם

הכלבו

כתב כן בסתם מבלי הזכיר של מני, אבל כיון דהכלבו ידוע שמעתיק מהה"ח, אנו רואים בה"ח רכ"ד ע"ג שהביא אותה בשם רבינו האיי גאון ז"ל והשכ"ה הל' סי' י"ג הביאה בשם מלחתי בשם הגאונים וכן הביא בשמו מב"י ה"ח סי' קל"ה, אלא שכולם הביאום בקיטור גדול ובזאת שלפנינו יש בה טעם בשרף דתורה. וכתשו' הגאונים כ"ו סי' ס"ה הובאה אות באות כאשר לפנינו וכשם ר"ה גאון ז"ל.

סימן ס"א

וישאלתם

הילכתא אסור לתפור ב' בגדים א' של צמר, וא' של פשתן ואפי' בחושי משי כדי לעשות בגד א' ללבוש שבין שדוחק זרה בורה בתפירה נעשין כשועין ונאסרים וקיימא לן מדרבנן או שוע או טווין או נוז ולא התירו חכמים אלא כרתניא לובש אדם ב' חלוקין זה ע"ג זה אעפ"י שפונדתו חנורת לו מבחוץ אבל תפירה לא התירו ובמה שהוא רחוק בזה נחלקו (נ"א רחוק מזה לא נחלקו) דאמרו' בגמ' דבני מערבא אכיו דבר קפרא שאל לר' זעירא מהו למיתן פרוטין בגולתא דמקטרי' בחושי דכיתן אמ"ל אסור ושמואל אמר מותר בודאי פשטינן כמו זה אסור ועוד שיש בו מפני מראית העין.

סימן ס"ב ועוד לו זצ"ל

וישאלתם

והלכתא אסור לתפור בגד צמר בחושי פשתים ואפי' כרים וכסתות דקו"ל תפירה כארונה דמיא והלכתא כרבי שמעון דאמר אפי' עשר מצעות זו ע"ג זו ובלאים

שערי תשובה סי' ס"ב ס"ג

ובלאים תחתיהן אסור לישן עליהן ואמר הנאון ז"ל (נ"א ועוד לו ז"ל) שרי בכרים וכסתות ואלו
הן תורף דבריו והלכתא בגדים של מלכוש ושל כסות כיון שאיסורן מן התורה אפי' לתפרן בחוטי
פשתן אסור אבל בכרים וכסתות שאיסורן מדרבנן אס תפרן בחוטי פשתן אין בכך כלום ומרדעת
של חמור, הרי הוא בכרים וכסתות ואמרו רבותינו ז"ל לא יעלה עליך אבל אתה מציעי תחתך
אבל אמרו חז"ל אסור לעשות כן שמא תכרך נימא א' על בשרו ואפי' וילון גזרו ביה רבנן מפני
שהשמש מתחמם כנגדו והא דאסר רחמנא צמר ופשתים דוקא צמר אילים הגמרי' לה מציצת
אבל מירי אחרניא לא והרב ברג'לוני ז"ל כתב לית לן לתרורי אדאורייתא ודרבנן אלא למילף
ולמידע הי דאורייתא והי דרבנן אבל לענין איסורא כולה אסירי וכדאמרין בכמה דוכתי כל
העובר על דברי חכמים חייב מיתה כי אין התורה מפורשת אלא כמה שפירשו רז"ל וכדגרסינן
לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על תורה שבע"פ שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי
אתך ברית וגו' וכתוב לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל הילכך אסור לתפור שום
בגד של צמר בחוטי פשתן ושום בגד פשתן בחוטי צמר ולא לחבר שום בגד צמר בצמר עצמו
אלא במינו אא"כ מחברו בקנבוס או במשי וכדתנן ככלאים אין אסור משום כלאים אלא צמר
ופשתים וכ"ש נמי לחבר שום מלכוש של פשתים בצמר ולא לעשות ערדילים לזה כגון חוליא
הקרוי אטר'ש ואפי' לתפרן במשי והוה ליה כשתי תכיפות דהויין להו חבור מפני שהתכיפה
במחט הויין תכיפה ואפי' היא ממשי הפשתן והצמר להיותן ב' תכיפות הילכך אסור מכל פנים ;
רבינו חננאל ז"ל כתב הכי בפירושו בתחילת יבמות בענין כלה שעטנו נפקא כך הוא לפי
שהכלאים בנ' מרות שוע או טווי או נזו שוע לשון שעיעורת כדמרתגמינן ועל הלקת צואריו על
שעיעות והוא שטורפין צמר ופשתים זה עם זה ועושינן מהן לבדים ועושינן מהם כמו לבוש ותנן
הלכדים אסורים מפני שהם שועים טווי הוא ב' פנים או שטורפין צמר ופשתים וטוין אותן או
שטוין צמר לבדו ופשתים לבדו וחזורין ושזורין שני החוטים זה עם זה : נזו גם הוא ב' פנים או
בארדיגה או תכיפה במחט ולא מצינו ללשון הזה עיקר אלא כאנדה דויקרא רבה מלך שנוז לבו
עליו ונטל צפורן לחתור על אביו ומפרשין אותו לשון סיבוכ כאדם שהוא מסתכך ואע"פ שבתורת
כהנים הסיע ר' אליעזר את הנזו ופי' דבר המליו את ישראל לאכיהם שבשמים כלומר מרחיקין
מלשון אל יליו מעיניך הדרך הא' עיקר ותמהים על האי דכתב ר' חננאל או שוע או טווי או
נזו דהא גרסי' במס' גדה והלכתא כמר זוטרא דאמר עד שיחא שוע וטווי ונזו דכולהו בעי' כחדא :

לרבינו האי ז"ל אמר רב הונא בריה דרב יהודה אמ"ר מנחם אמר ר' אמי א"ר יוחנן וכו'

סימן ס"ג

וישאלתם בעיני עד שיחא שוע טווי ונזו או דלמא או שוע או טווי או נזו השיב רבינו

האי ז"ל הא מילתא מיפרשא בגמ' דמדאורייתא עד דאיכא תלתיהו ורבנן
גזרו בכל חדא בפני עצמה דאמר רב אחא בר יעקב משמיה דמר זוטרא האי מאן דאית ליה
חוטא דכיתנא בגלימא דעמרא וכו' עד והלכתא כמר זוטרא מדאפקינהו רחמנא בחד לישנא
שעטנו וידיע לבין דגזרת אסור היא ולית למפרץ בה כל עיקר ודאמריתין מאי הוא שוע תרגום
וטח תרגם חלקת צואריו כמו כן ובלשון ערבי אמלס וכמשנתנו שנינו הלכדין אסורים מפני שהם
שועים ונזו לא ראינו לו עיקר אלא בלשון ארמי והוא דבר שתלוי בדבר ומחובר בו כדאמרין
אי אפסיק נזייה טרפה .

אי"י הי"ם

ג' תש' הנו"ל אינו יודע מי הוא המאסף אותם ומקלטים לא הודיענו מי המתכרס . הכל מתפל'
תמים

תמים דעים קימן קל"ד נראה להדיא שאותה דסי' ס"א, עד מפני מראית העין הוא לרב שרירא
ואותה דסי' ס"ב מד"ה והלכתה עד לישן עליהם קיים עס והביאה בשם רב יוסף גאון, כך נראה לפוס
דיהטא, אבל אם נאמין לזאת שלפנינו שרושם "ועוד לו ז"ל" מוכרחים אנו לומר שמ"ש בתמים דעים
וכן כתב רב יוסף גאון הס דבריו רבינו שרירא ז"ל בקצוק דבריו דלעיל, והוסוף עוד רב שרירא לומר
והלכתה וכו' וכן לריך להיות למי שעומד על בוריון של דברים, אלא שמה שיש לתמוה הוא על מי רושם
"ועוד לו ז"ל"? כיון שכל אותם שלמעלה עד סי' כ"ו אין רושם עס בעליהן עליון ח"כ מההכרח שכל
אותם הס לר"ה, ועס כי זאת היא לה"ש לא איבפת וכמה פעמים אמרי תריויהו כנודע ומפורסם
נשאר ח"כ לידע מי הוא הגאון הזה החולק להתיר בכרים וכסותות שהין לומר שהוא רבינו הקיי וכמוכן
הפשוט ויש עכ"ז מה להפך ולומר והוא דוחק הדין שיהיה ג' תשו' אלו חוץ מדבריו הרב ברנלוני הוזכרו
במחברים ונר' רושם מהם דהנה מלבד האמורים הנז' בתמים דעים כדמותם עוד זאת מי שיראה
בערוך ערך ש"ע ח' ומלא כי מסוף סי' ס"ב וכל סי' ס"ג כנה הערוך ערך הנז' ככתבם וכלשונם
כמנהגו מבלי הזכיר עס בעליהן. ועוד נמלא רושם בס' ר"ח רס"ל או שוע או טווי או נזו כפי' המשנה
להרמב"ס בערכו ה"ד מב"ו יו"ד סי' ט' וכל שאינו כך (ר"ל דכולהו כחדא עי"ש) הוא בלתיים מדבריו
קופרים כך אמרו מקלת גאוניס וזה אללי מהמר בלתי אמיתי הלא שכל אחד מהם בלתיים של תורה
ומה שהוזכר בגמ' נדה אינו לשון התלמוד אבל הוא לשון איזה מפרש. עכ"ל ויעו"ש למב"ו מה
שהאריך לתמוה, ואינו ענין לנו. עכ"פ נקוט מיהא שהרמב"ס לא היה מחליט מס' דנפשיה כך אם לא
שמלא לאיזה מן הקדמוניס שכתב כן ומדבריו נלמד שכתב "מקלת גאוניס" כלומר: יש גאוניס
אחרים רס"ל הכי והרי מלאנו חד מהם הוא ר"ח כפי' בתחי' יבמות. גם נמלא רושם לפי ערדולי במ"ש
רש"י כבילה דט"ו ע"ה משם תשו' הגאוניס. ומ"ש הרב אל ברנלוני הוא שזה לפי' שהוא שכן אטרס
בלשון ספרדי הידוע היום הוא אטריניקיס Atriceses שהכונה הס לולאות של עור שנותנים בהם
כתי הרגלים של ברזל או של נחשת כדי לעלות בהם ולרכוב אל הסוס ולהניח הרגלים בתוכם,
ובערכו ובטורקי נקרא זיכני. ושו"ר בתשו' הרי"ף סי' הו"ד כמעט קיטור דבריו אלברנלוני הנז' וקיטור
פי' ר"ה לשעטנו ע"ש. ובתשו' הגאוניס כ"י ס"א קימן ס"ב הובא כל סי' ס"א וס"ב
דמות שורות בשם לגאון ז"ל ואין שינויים כי אם אלו הכתובים בכ"ה.

סימן ס"ד

וישאלתם

אם להתענות בב' י"ט דראש השנה כך אנו רואים יפה שלא להתענות שכך
אמרו פרנסי ישראל הראשונים לישראל בראש השנה ועתה רבו אכלו משמנים
ושתו ממתקים ונז' וסופא דכתיב כי חרות ה' היא מעוזכם וכן בשבת שובה אין אנו רואים
שיתענה שהרי ט' כאב שהוא תענית חמורה לא ראו לקיבעה בשבת. אלא רחו אותה לאחר
השבת ואפי' להשרים תענית שמערב שבת נסתפקו כמה דורות עד שנחתכה הלכה מתענה
ומשלים ובהריא אמרינן בירוש' ר' יעקב הוה מפקד לספריא מאן אתא משאל לבין אתון אמרין
ליה בכל מתענין חוץ משבתות וי"ט ור"ח ופורים. ובגמ' דיום הכפורים ברידן אמרו' ומה עינני
שאינו נוהג בשבתות וי"ט עונש, מלאכה שנוהגת בשבתות וכימים טובים אינו דין שענש ש"מ
אין מתענין דא בשבתות ולא בימים טובים.

אי"י הי"ם

זאת

היא וראי לרבינו הקיי ז"ל שכבר הביאה הטור ח"ס סי' תקל"ז. ועס שהיא בקיטור כבר נראה
שכל דבריו נלקחין מזהת שלפנינו. אבל הרז"ה בסוף מס' ר"ה הביאה כדמותה משם ר"ה ז"ל,
עד מתענה ומשלים ומקיים אותה כזה הלשון, ואם להשלים בשבת כך יהיה נאמר שתענית רכה
שפור דמי? הלא לא תעשין כן ע"כ ומדבריו נר' שהעתיק הרז"ה בסוף מס' ר"ה. ועיין להראב"ד
כהשנותיו על הרז"ה בס' תמים דעים דע"ו ריש ע"ג סי' ר"ה מכוררת ועיין מדרכי פ"ק דר"ה ה"ד
מב"ו עס בשם רב נחשון כמה ראיות לאסור להתענות בר"ה וכן הביאה בשם רב נחשון הרז"ה בסוף
מס'

שערי תשובה סי' ס"ד ס"ה ס"ו

מס' ר"ה, ועיין שכה"ל הל' ר"ה סו' ק' שהביאה באורך בשם "מלאתי בתשו' הגאונים" וקיים וכתב:
"וכן כתב ר"ה גאון ז"ל, וכן הביאה בשמו הרד"ה כלשונו ממנו חבל גם הוא קולר וקיים שכ"כ הרי"ף
ו' גיאת ורב נחשון גאון, וכן הביאה הר"ח בשמו ה' ר"ה סו' י"ז, ובעל המנהיג הל' ר"ה סו' ח' הביא
קודם תשו' רב נטרונאי הקולקת ושוב כתב. "הכל דברי ר"ה הם הנראים לעינים והעתוק תשו' זאת,
ועיין תשכ"ז ח"א סו' קכ"ז ות"ג סו' רל"ט, ועיין לו בחי' למס' ר"ה דס"ו מהספר ע"ג, ועיין אחרונים
על עור ה"ח סו' רפ"ט, ועיין פירוש רמ"ב ע"ה תשו' לר' יאודאי גאון שאסור להתענות כר"ה משום
שקריו חג, ועיין רי"רוס-נתיב ו' ס"ג באורך.

סימן ס"ה

וישאלתם

ענין שופר של ר"ה כי מנהג גאונים להתריע אחר סיום התפלה תרועה גדולה
כדי לערבב את השטן וכך הוא מנהג כב' ישיבות. אנו ראינו להשיבכם כי
אין אנו עושין כן כתורת מנהג ולא שמענו שאבותינו נהגו כך אלא שיחידים מתעסקים כל אחד
ואחד בתאותו מהא דכי אתא רב יצחק בר יוסף אמר כד מסיים שליחא דצבורא תקיעתא ביבנה
לא שמע איניש קל אודניה מקל תקועייה למרנו שהיו רגילים הראשונים שהיחידים תוקעין אחר
תפלה ולא שחייבין כי ש"ץ מוציאן ידי חובתן אלא מצוה מן המובחר להתריע אחר סיום התפלה
וכדי לערבב את השטן ושפיר דמי למעבר הכי ואם אין עושין כן אין בכך כלום. ושאר הגאונים
ז"ל מודים שצריך להתריע עכ"פ:

אי"י הי"ם

גם זאת היא לר"ה ז"ל וכבר הביאה המנהיג ה' ר"ה סוף סו' ר"ב והטור ח"א סו' תקל"ו בשמו
הכל מעט בקיטור, והשכה"ל ה' ר"ה סו' ז"ט הביאה כמעט כדמותה ח"א שנס הוא קולר
דבר מה דוק ותשכת. ח"ב הרז"ה בסוף מס' ר"ה הביאה כדמותה כללמה משם ר"ה גאון ז"ל.

סימן ס"ו

וישאלתם

על מר ש אמרו קצת גאונים ז"ל דנהיגי בתרתי מתיבתא בר"ה לצלויי ש"ץ
תשע וצבור שבע ויחיד בביתו מתפלל תשע כדו שיצא ידי חובתו במלכויות
וזכרונות ושופרות. רב נטרונאי ורב יצחק ו' גיאת ז"ל כתבו אנו כך קבלנו מחכמים ובעלי
הוראה ואנשי מעשה שקבלו גם הם כגון רב שמואל הלוי ז"ל שקבל מהרב ר' חנוך ז"ל וזקנים
שברור שהלכה למעשה שהם מתפללים במוסף ראש השנה ט' ל"ש צבור ול"ש ש"ץ והשיב ר"ה
ז"ל שהכל מתפללין ט' בין צבור בין ש"ץ וכך הראשונים מודין ועושין.

אי"י הי"ם

שני עדים נאמנים מעידין בגודלן שלא כמו שכתוב לפנינו. ה' בעל המנהיג הל' ר"ה סו' ו"ב
הביא משם רב נטרונאי דנהיגי בתרתי מתיבתא בר"ה לצלויי ש"ץ תשע ויזכור שבע וכו'
וקיים וכתב: וכן כתבו ר"ס ור"ה כנו ז"ל כרב נטרונאי. ושוב כסו' י"ג הביא באורך משם הרי"ף ו'
גיאת לחוק עליהם. ה' הוא הטור בח"א סו' תקל"ה לקוח מהרא"ש סוף מס' ר"ה שכתב וז"ל "כתב
הרי"ף ו' גיאת שנהגו בשתי ישיבות שאין הטיבור מתפללין ח"א שבע וש"ץ תשע והביא תשו' הרבה
לגאונים לרב נטרונאי ולרב עמרם שמעולם לא התפללו צבור בר"ה ח"א שבע ורב האיו ורב שירא
כך אמרו. וקרא כתב (ר"ל הרי"ף ו' גיאת עיין כ"י ע"ס) קבלנו מחכמים גדולים ובעלי הוראה ואנשי
מעשה שקבלו גם הם **מחכמים גדולים** כגון רב שמואל הלוי שקבל מרב חנוך **גדול**
שברור הלכה למעשה שמתפללין תשע ע"כ. הרי לפניך
תרי שהיו רבכיו שמעידין הכל להפך משם הגאונים רב נטרונאי ורב האיו ז"ל, ואין לומר
שלא

אלא ראה תשו' זאת שלפנינו, שהרי הטור נראה מעתיק ממנה אות כחות לבד אותם הדברים שכתבתי
 באשורית שהא' בתשו' שלפנינו ונראה חסרון ניכר, והשני במקום גדול שבדור המוכח בעור, כתוב
 עם "זקנים שבדור" וחזן מזה הוא מעתיק ממנה אות כחות. וזה חר מהפלאים הגדולים שדבר זה
 אינו מקרה, אלא עשוי השינוי הזה בפועל ובק"ע. וע"כ לומר סמי חרף מקמי תרתי עד אשר יאיר
 ה' עינינו וילאו לאור היות תשו' גנוזות ביד השירידים. ואלולי דברי הטור הנראים מועתקים מתשו' זאת
 כאשר אמרתי, היותי לומר דהטור לקח דבריו מבעל המנהיג כאשר כן דרכו. וה"כ היה חר לבני חר
 אבל אחר דהאריות ככל הנו"ל ה"א לתלות כן בשום פנים. ואל יאמר האומר חרף תסתפק בתשו' שלפניך
 שכבר נראה שאיזה תלמיד טועה כתבה, שהרי הסקיר רב נטרונאי ורב יצחק' ג' ג'א'ת בסקירה אחת.
 ושנייהם אומרים שכך קבלו מרב שמואל הלוי ז"ל, והוא אחרון בזמן לרב נטרונאי יותר ממאה שנה?
 לזאת השיב דה באמת הייתי יכול לתקנו בלאחר יד וניכר הטעות שרב נטרונאי דתיב בה קאי אלעיל
 שרב נטרונאי הוא בעל זאת ושם מפסיק כל לשון השאלה. והתשו' הוא מר"ה ורב יצחק וכו', והמעתיק
 שר"ל כיון שראה לשון רבים "אנו כך קבלנו" דממה לו שקאי גם על רב נטרונאי, וע' חברים יחד ובמקום
 כתב העתיק ג"כ כתבו. וזכה היה מתישב הכל ואחר שכן היה נשאר הספק בסברת רב האוי גאון ז"ל
 לבד ותו לא, וע' זה הוא שהייתי אומר חוקי חר דהיינו בעל המנהיג לבני חר היא תשו' שלפנינו והדבר
 היה בספק גמור לולי הכרע הטור ובאמור ודוק. ושוכ ראיתי להתשב' בתי' על ר"ה דכ"ח מהספר
 סע"כ שכתב וכו' שבימי הגאונים לא היו מתפללין הליבור בלחש אלא שבע וכו'. והרמב"ן ע' ע'ת לקיים
 מנהגן אבל הרי"ג כתב שהוא קבל מחכמים גדולים איש ליחידים להתפלל תשע ע"כ הרי הס' ג' עדים
 נגד תשו' זאת. עיין מה שכתבתי לקמן סי' ק"ק ע"ד ר"ח ודברי הרמב"ן הס' במלחמות סוף מס' ר"ה.

סימן ס"ז רבינו האי ז"ל

וששאלתם על ענין תקיעת שופר במוצאי יו"הך מנהגנו לתקוע תשר"ת במוצאי יו"הך
 בכל מקום ולא מצינו טעם חובה. אלא דומה כי הוא זכר ליובל שנאמר בו
 תעבירו שופר בכל ארצכם ומנהגנו בכל שנה ושנה אטו יובל אי נמי כדי לערוב את השטן.

אי"י הי"ם

הביאה בעל המנהיג סי' ס"ט ג"כ בשם ר"ה. וכן הביאה השב"ח בשם "רבינו האי כתב
 בתשו' וכן הביאה הכלבו כדמותה בשמו דע"ח ע"ג. ועיין טור ס"ח סימן תרכ"ד.
 ועיין מ"ש הרמ"ז ז"ל בהנהגותיו על הז' הק"פ פינחס ר"מ דף רכ"ה ע"כ ודוק.

סימן ס"ח

וששאלתם מי שמבקש דקנה פניו ביום הכפורים אם אסטנים הוא ואין דעתו מיושבת עליו
 כל השנה עד שיקנה פניו במים וכ"ש ביו"הך שצריך לקנח ולטהר את עצמו
 יקנה אבל לכל אדם לא כל שכן אמרו חכמים אסור לו לאדם שיושיט אצבעו קטנה במים בט'
 באב כדרך שאסור ביו"הך אבל אם ניצוצות מי רגלים ניתזות על רגליו חייב לרחוץ רגליו ולשפשף
 אותם בידו שכך שנינו זה הכלל הורה במקרש כל המסך רגליו צריך טבילה וכל המטיל מים
 צריך קרוש ידים ורגלים בשלמא רגלים משום ניצוצות אלא ידים למה אמר ר"א זאת אומרת
 מצוה לשפשף ע"כ. והר"י ז"ל גיאת ז"ל כתב אפי' לפרוף על פניו או על עיניו מותר להעבירן
 במים והחיה תנעול את הסנדל רב אמר משום צנה ושמואל אמר משום עקרב ואנן הא רשמואל
 אכ"ע סברי לה.

אי"י הי"ם

גם זאת הביאה בשם רבינו האי, בעל המנהיג הביאה בסו' מ"ז ובסו' מ"ח הביא חר דניטולות
 כתיבן

שערי תשובה סי' ס"ה ס"ט ע'

נתזון כאלו הם דברי עצמו ועיין שב"ה שבהוא כמעט הכל בשם "מלאתי בשם הגאונים" והתניא דקי"ד הביא הדברים משמות דגאון. והטור ה"ח סי' תרי"ג הביא הך דאסטניס בשם "וכתב גאון" והא דלפלוך משם הר"ן ו' גיאת. ועיין ה"ח סי' יו' הך סי' יו' דק"ה ע"ה.

סימן ס"ט

וישאלתם לר"ה ז"ל בירושלמי פ' החולץ אדם שסרח על חבירו תחלה והלך ובקש ממנו פעם ראשון ושני ולא קבלו מה יעשה יעשה שורה של אנשים ויפיוסנו בפניהם שנאמר ישור על אנשים וגו' וא"כ מה כתוב פדה נפשו מעבור בשחת וגו' א"ר יוסי הרא דתימא באותו שלא הוציא עליו שם רע אבל באותו שהוציא עליו ש"ר אין לו מחילה עולמית. ישור על אנשים פי' לשון שורה ואין שורה פחותה מג' בני אדם ויאמר חטאתי הרי פעם אחת וישור העויתי פעם שניה ולא שוה לי שלישית.

אי"י הי"ם

ט"ס נפל ונריך להיות ירוש' פ' הקובל וכן מר' יוסי ז"ל ר' יוסא. והוא ירוש' ערוך הביאו הסמ"ג במאות התשו' והג"מ פ"ב מה"ת אות טו' והתרומת הדשן כפסקיו סי' ט"ז ובכתבו סימן ר"ז ועיין ככ"ה ה"ח סי' יתר"ו, וע"ס נפל במקום פ"ק דיומא ז"ל פ' הקובל ויש כיומא מענין זה אבל כפ"ח. ומעתה הרואה יראה כמה יש להעיר על השל"ה דרכ"ח ע"ה דתחילה הביא זה דעל המוטא שם רע אין יכול למתול משם "מ"כ" ושוכ כתב שהוא מהירוש' דערקא קמא דיומא והביא הוא דשמהל דכ"ח דיומא וקיימו באמר רבי יוסא וכו' אין לו מחילה עולמית והוא פלא שאינו כן הירושלמי בשם ארופן. ראו רבותי! מה ר"ל לקמך על הספרים מבלי ראות הדברים כשרשם. עכ"פ הוא תימא איך לא פסקוהו הירוש' הזה גדולי המורים ולא הזכירוהו על דל שפתיקס.

סימן ע'

וישאלתם בענין הולכת לולב לב"הכנ צריך אדם להפך אותו לולב בשמאל ואתרוג בימין שאם אנו מוליכין אורחו כדרכו אנו מחוייבין לברך עליו מיד. הילכך אנו מהפכין אותו עד שעת החלל. ומברכין עליו עם הצבור על נטילה לולב והשומע ברכה מש"ץ ועונגה אמן יצא מכלל הברכה ועכ"ז כל אחד הוא מנהג לברך אבל יברך תדיר קודם שיטלנו בירו כפי אשר אמרנו.

אי"י הי"ם

תשובה זאת היא לבעל אותה תשו' דלעיל סי' ל"ב, ועם שהשכח"ל רמז גס שתוסה והביאם בשם רב שר שלום ור"ע ור"ן ור"ס עכ"ז אינה זאת והיא לרב השכנוז בלי ספק ממה דקיים "כפי אשר אמרנו". ועיין בס' הפרדס בחו' מספר האורה סברות אלו ודקדוקים ע"ז לחופנים שונים, איך שיהיה אינה לרבינו האיו ז"ל שהיה הא"ח דקט"ו ע"ג כתב וז"ל, והרי"ה ג' כתב בשם רבינו האיו ז"ל: העם נהגו לברך בשעת הלל ולאותה מכוונס לנטילת מצוה אבל קודם לכן לתפוסה בעלמא כדי לחבב המצוה הן ולא לנטילת מצוה ודאמר' מראגבויה נפק ביה, מ"מ במתכוין ללאת אבל הגומר בלבו לנטלו לחבבו לא נפק ביה. ע"כ. וכן הובא בפרדס דל"ט ע"ד בפסקי ברכות לרבינו יוסף ו' פלג ז"ל וז"ל וכן הנוטלים אותו שלא כדרך גדולתו כדי שלא ילאו בו קודם ברכה, כל המשנה יור על התחנותה כסבור לשכש המנהג אשר גבלו ראשונים ונמלא הוא משוכש שכל חכמי הגולה מימות עולם נוטלין אותו ומברכין בו בשעת נטילה דרך גדולתו עי"ש שהאריך כפי' הסוגיא שהיא מה שאמרנו כיון דאגבויה נפק ביה ופי' דחוק באשר יראה הרואה ופי' רבינו האיו גאון ז"ל ויתר מרווח דהו"ל מכוין באותה נטילה שלא ללאת כה כיון דעתיה להוליכו לבה"כ ולברך בשעת ההלל וכל המכוין שלא ללאת ודאי לא ילא והוא ברור, והוא פלא על רבינו הטור מאסקף לכל המנחות איך שתק מכל דברי הא' האלה ולא

ולא הביא המחלוקת כ"א בקיטור ובכתם עם שכבר נר' דסכירא ליה כס' זאת להביאה כי"א בהחרונה
רס' ראשונה כולם הביאה כס' רס' ואין ספק שהיא מה שרשמתי לעיל משם ס' האורה, ודוק.

סימן ע"א

רבינו נסים ז"ל כתב ההוא אורדושא דהוה בי כנשתא דשף יתיב בנהדרעא :

ורבינו האי גאון ז"ל השיב בתשובה שנשאל מאת רבינו אלוף הקדש אביו ז"ל כשגלה יבניה
עם החרש והמסגר ועם הנביאים שהיו עמהם כשבאו לנהדרעא בנו שם בית הכנסת
מעפר ואבנים שהביאו עמהם ממקום בית המקדש שכן כתיב כי רצו עבדיך את אבניה ואת
עפרה יחננו וקראו לאותו בית הכנסת שף יתיב כלומר השכינה נסעה ממקדש ושכנה בההוא
מקום ולמה קראו שמו שף נסעה מאותו מקום כדאמרינן בוקא דאטמא דשף מרוכתייה ובפרק
בני העיר א"ר שמעון בן יוחאי בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני המקום שכל מקום שגלו
שכינה עמהם שנאמר למענכם שלחתי בכלה והורדתי בריחם כלם לעולם שכינה עמהם וכולי
ואמרינן בבבלי היכא שריא שכינה רב אמר בכנשתא דהוצל ושמואל אמר בכנשתא דשף יתיב
בנהדרעא :

א"י הי"ם

דברים אלו ממעט באיזה שינוי מעט הובאו בתוך אגרתו הסמורה המוכחה ביוחסין (המשטרס
דפ"ה ע"ה חופש מטמונים דל"ג ע"ה) ולדעתי מ"ס בראש השנה' שלפנינו בזה הלשון.
"כתשו' שנשאל מאת רבינו אלוף הקדש אביו ז"ל" הם דברים נפונים בתוך מהמר מוסגר שהמעתיק
הקדמון טיין אותה והראה היה מקום כבודה כלומר: לא שהיתה שאלה מיוחדת ותשו' מיוחדת ע"ז אלא
מכלל שאלת ר"ן היתה גם זאת ותשו' רב האי זה לא כפרטות השיב, אלא הוא הוא מה שהשיב
בשכרה עם אביו ז"ל באותה אגרת שנקראת גם על שם בנו כיעו"ט. וזה כ"ל ברור. ואחר שכן גמרתו
אומר לתת דברים אלו בתוך חלואי לבנה להודיע לקורא דבר זה ולא שהיתה כהעתקה אשר לפני. ואחר
שהשערה זאת נראית אמיתית בכל פינות חלקיה וכל לפסוע פסועה בינונית ולהכריח מכל זה כדברי
החכם בעל מאור עינים סוף עכ"ד שתשו' המדפסת ביוחסין היא נשלחה לאנשי קירוואן שהיו אלו רואים
שהשואל הוא רבינו נסים מקירוואן, והמשיב רבינו האי לא השיב תשובה בפני עצמה על פרט זה אלא
תשובה אחת היתה והיא אותה דיוחסין שהשיב בחברת רבינו אלוף הקדש אביו ז"ל כדברי המעתיק
פה וככו"ל. ה"כ הוכרר הדבר שהשואלים שבאותה דיוחסין הם אנשי קירוואן אשר האירו עיני הגולה
בשאלותיהם ובפרט באותה דתקיעות במבואר לקמן סוף סי' שג"ג באורך, ובאותה דיו"ט טכ של גלויות
ג"כ עיין לקמן בחו"מ ר"ה ז"ל החדשות, והואיל ואנו עסקים בענין גאוני קירוואן אמרתי להביא פה
מה שכתוב אצלי בגליון ס' שכלי עולם ונראה לי נאות לחבר הדברים פה, והוא שהחכם המסגר הוא
יחס מדינת אלקירוואן בנבול בארקה שהוא למעלה מנהיפולי בין כל המון ובין בינגאזי והוא לרינו
Cerene הקדמונית ולא במדינת קירוואן שהיא סמוכה לתונים (עיין שם רס"ג ע"ב) וע"ז כתבתי " "
בגליון וז"ל: אמר המשי"ח ס"ט אינו חוקר ואינו תר חרות והמסגר הזה בקי ממני אלק יודת אבל
בזה הדמה שאני ורע יותר ממנו כי זאת עיר קירוואן שבנבול בארקה אינה עיר הגאונים מלפנים כי
אם היתה דלקמן שבנבול תונים הכיר יע"ה ועד היום היא עיר קדושה לישמעאלים ולא יניחו לישראל
ליכנס לתוכה ואפי' ליקרב בנבולה ועין זה למעלה משלש מאות שנה גרש כהן הישמעאלים את היהודים
מקרבה כמוכא בס' ד"ה לר"י הכהן ז"ל וכך קבלה ביד כל רבני תונים איש מפי איש שזאת עיר קירוואן
הסמוכה לתונים היא היתה עיר הגאונים ולא אחרת ושמעתי מפי גדולי העיר הזאת ה' עליהם וחי
שעדין ניכרים קברי הגאונים ונהגים בהם הישמעאלים מורה וכבוד וקוראים אותה בשם קברות חברי
הנביא מחמד. וגם אדם גדול מערי ישראל היושבים ראשונה במלכות ספר לי שהוא נכנס והשתטח על
קברם וראה אותיות אשורות על קברם ולא הוק יוכל כתבא למקרי מרוב וישנו. כל זה אינו ורע
בכבוד

שערי תשובה סי' ע"א ע"ב ע"ג

בכירור עלום שכך הוא פשוט וידוע ונגלה לכל הנשי תוסיס ותכמונה ושירה וכהנה מבלי שום ריח ספק והמחבר מלבד שלא ידע כל זה עוד זאת שלא הביא ראיה לרבריו להודיענו מני הוא זה שקרא לליריני זה השם וזאת היתה עיר הגאונים ולא אחרת? והנראה שמסקול דעתו כתב כן. וש"ר כב"הע"י
 תקפ"ג עמוד ס"ח שנס הגאון שי"ר נר"ו מסכים לדעת המחבר ההובו והנה גם הוא כלי ראיה חותכת. וראייתו לפום ריהטא היא יותר מובהקת. ועיין לקמן בתשו' החדשות של יוע"ב ס"ח לר"ת גאון ז"ל מ"ש שם למטה בהערה שניה לגדל ולחזק יסוד זה עי"ש. גם זאת אומר שהמחבר ההוא מחסרון ידיעת אלו המקומות השמטו ענין כ"הכנ שבגירבה שהוא דבר פלא! וקרא אלגריבה ר"ל הגרה שבאמת כך הוא כגר בארץ, באמלע השדה ובית הקברות קדמון סביב לו ואני עמדתי על גיין קבר אחד לר' שהיו שנפטר בש"ר ה"א תר"ז שהוא זמן רבין סבוראיו בקירוב. והפלא העולם הוא איך הושמעאלים מכבדים הב"הכנ והב"הק דבר להפליא ונודרים נדרים וכבדות וכאים הקוליס וישנים שם ומתרפאים. וכמו כן יש ב"הכנ בתוך עיר עונאבה היא כונה עיר החכם הגוסטין הגדול ויש שם ס"ת קדמון שהגיע שם דרך נס והגויס ג"כ נוהגים בו קדושה יתורתא ונודרים נדרים וכבדות והקוליס באים וישנים שם לילה אחת ומתרפאים, והדברים ארוכים הם באחי לקפר כל מה ששמעתי בב' העיירות הנז"ל. אבל לא כתבתי אלא מה שראיתי בעיני בשר לי. וכתשו' הגאונים כ"י ח"א סי' ק"ה הובאה כדמותה ממש וכשם ר"ן, ובלשון והשיב ר"ה, ז"ל בתשו' מאת רבינו אלוף הקדש אביו ז"ל וגם פה נכתרה השערותו שהכונה על תשו' ר"ש הנפלאה שבוחסין וכרור.

סימן ע"ב

וישאלתם הא דאמרינן יתעסקו בו עממין ע"י ישראל הא דקא מלוו להו ישראל כראמרי' ומותר ללוות עם המת ביו"ט ראשון בתוך התחום ועבדים דישראל אסיר להו למקבר מיתא ביו"ט א' מדאמי' יתעסקו בו עממין שהם הניום ממש אבל עבד לענין מלאכה רשבת וי"ט איתקשו למרייהו דכתיב לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ואי קברי מחינין להו וגוערין באדוניהם דקא עברי באורייתא דהא גזרת הכתוב הוא.

אי"י הי"ם

דין זה הובא כדמותו כה"ג דמ"ב ע"א והרמב"ן בס' תה"ח ה"ד מב"י ח"א סי' תקכ"ז הביאה בשמו ופקפק בדבר וכן הובא בלשון שלפנינו בס' הפרדק לרש"י ד"ן ע"ח בתוך הל' אבליס להגאונים ז"ל.

סימן ע"ג ועוד לרבינו האי זצ"ל

וישאלתם הא דאמר רב חנן בר אבא ד' רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית מנשבת עם כל א' מהן שאלמלא בן נץ מעמידה אין העולם מתקיים אפי' שעה אחת ורוח דרומית קשה ואלמלא בן נץ מעמידה מחרבת את העולם אל תתמהו מאלה כי בכל עת רוח גדולה וחוק אלא ארבע רוחות שמנשבות בכל יום פעם זו ופעם זו ובנחת מנשבת ורוח צפונית מנשבת עמהם חיי אדם בנעימות ופעמים שרוח דרומית מנשבת ונוברת היא המחרבת ומטרפת את הנשמות ושם לה הקב"ה נץ גדול שפורש כנפיו בפניה ממקום מוצאה ואובד את חוקתה ואלמלא באה למקום הישוב בחוקתה היתה מחריבתו וזהו שכתוב המבינתך יאבר נץ יפרוש כנפיו לתימן:

אי"י הי"ם

תשובה זאת עדיין לא ראיתי מי שהזכיר. אבל היא לר"ה גאון ז"ל שכן היא בתוך הי"ד תשו' של רבינו ז"ל שחנני הרב האב"ד דאנקונה וע"ה שהם בתוך כ' קובלים תשו' הגאונים שהיו כי רב חיד"א ז"ל, והיא דמות אורות כתובה בס' כ"י ז' אלא שכתוב ורוח לפנות מנשבת עממין קוי

חיי אדם וכו' במקום "עממה" ושם כתוב ופעמים שהוא דרומית, וט"ס והנכון ורוח דרומית כמ"ס לפנינו. ועוד כתוב שם וזכר את חזקתה ולפנינו כתוב "ואזכר" והכל אחד וזמן מזה ליכא סינוי אפי' במלה נימא ולכן לא העתקתיה. וכוזה אני יולא י"ח. והגהות סי' נ"ו לא ימלא מקום לל"ן עלי כאשר התלון בהקדמתו המפורסה לתשובת הגאונים החדשות סי' י"ב על מעתיקי תשובת ההס. וכבר חנני אותם בעינם הגאב"ד נר"ו ורפ"תיה על תילת כאשר אני מראה בכל הילוך הנהגותי בתבנית יד.

סימן ע"ד ועוד לו ז"ל

וישאלתם

שיחת דקלים אמרו כי יום שאין בו נשיבת הרוח וכשאתה פורש סדין אינרה מתענעת והיודע עומד בין ב' דקלים שהם קרובים זה לזה ורואה איך ינוע ז"ל יש לנו בו סימן שמכירין בהם כמה דברים ואמ' כי מ' אברהם קבאסי זצ"ל גאון שהיה בשנת אלף ק"מ לשטרות היה מכיר בשיחת דקלים והיה מודיע פליאות גדולות שמכירין בהם האמרת בני אדם.

אי"י הי"ם

הובאה

בערוך ערך ס"ח כשינוי לשון קלת ער מכיר בשיחת דקלים. וכן מקיים ג"כ בתשובות הגאונים שכיד רב רחומאי הנז"ל בח"ב סי' ח' והיא מכלל סי' ד' תשובות ששלח לי נמלא דזאת שכיד רב רחומאי הוא שהיתה כיד בעל הערוך ז"ל לא זאת שלפנינו שמוסיף בה דברים, ועיין בתולדות ר"ן בעל הערוך להגהות סי' נ"ו הערה כ"ו ודבריו נאמנו מאד דממס שהכיה הרי"ף בפ"ט דכתובות נראה להדיא דמר אברהם קאבסי היה בזמן רב האיו ומתשר' זאת שלפנינו ומחזקה של הרב חיד"א ושל הערוך מתברר שהוא מר אברהם הקדמון דאלו ר"ה כותב על גהון שבזמנו לא שיק לכתוב שהיה בחלף ק"מ או ש"מ כמו שרומים הכלתי משקיפים אל האמת להגיה (כ"ח נד מ') וכמוכן הפשוט חלף ודאי דתרי הו"ב' כשם וקראו מר אברהם קאבסי, ומקמי תלתא נוסחי"ה שהיה בחלף ק"מ הלל, סמו דברי הריטב"א מוכח בענין יעקב במס' סוכה שם שכתב דזה מר אברהם קאבסי היה כדורו של ר"ה, כי כודאי נתחלף לו ה"ה' כב', והוא ברור. וגם ח"א לומר שרב האיו המוכח בהרי"ף, הוא בר נחשן שגם זה ר"ה, היה אחרון למ"א קאבסי כע' שנה, וגם זה ברור.

סימן ע"ה לרבינו האי ז"ל

וישאלתם

לענין מי שהשביע שלא ליהנות לאשתו ולית ליה לשלומי כתובה ולגרשה אי ודאי ידע בנפשיה שגלוי וידוע לפני ויצרו דלית ליה לשלומי כתובתה וכמה דלא שלים מחייב בשאר כסות ועונה הרי הוא כמי שנשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה ושלא ליטול לולב ושלא להניח תפלין וכיוצא בהן הרי זו שבועת שוא ואע"ג דבעידן דאשתבע אין פשוטן של דברים לעבור על המצוה אלא כיון דקאתי ליריה לעבור על המצוה הרי בארה שבועה לירי שוא או ודאי הוה בדעתיה בעידנא דאשתבע דלית ליה לשלומי וכמה דלא משלם לא מחייב בשאר כסות ועונה משתבע אעפ"כ לא עבד מאי דמחייב הרי זו מעיקרא שבועת שוא שחייבין על ודונה מלקות מ' ושרי לאוכלה ולאשקויה ולכסויה ולמיקם בעונתה ולא צריך התרת חכם אבל אם לא הויין אלין מילי בדעתיה בעידן שבועתו אלא כסבור היה שיכול לעמוד בשבועתו ולבסוף איגלאי ליה דלא יוכל או דחשב דאית ליה שיעור כתובתה וכשתפש במוליה לא אשכח או דחשב דיכול לגרשה ולמהווי כתובתה עליה כהלואת חוב ולבסוף איגלאי ליה דלית ליה מן דינא למעבד הכי או אנפא אחרניא כיוצא באלו לאו שבועת שוא היא ולית עליה מלקות אלא לשבועות שנגזר דמיא ומתני' בהדיא תנן פותחין לאדם בכתובת אשתו ומעשה בא' שנדר מאשתו הנאה והיתה כתובתה ד' מאות זוז וכו'.

ולענין

מאי דאמרינו או דילמא התם נדר הכא שבועה הא תנן נמי כשם שנדרו שנגזר מותרין כך

שערי תשובה סי' ע"ה ע"ז

כך שבועת שנות מותרות ואע"ג דדומיא מאי דאמור רבנן לענין שאכלתי ושלא אכלתי הכין נמי התירו הכמים לענין ביטוי שאוכל ושלא אוכל והא נשבע צריך שאלה לחכם ומתיר לו ואע"ג דמן כמה דורות סליקו להו והותרה לשבועה בכי האי מילתא שאני דלאו דבר הרשות הוא ולא מצי קיומי שבועתו ולא מבעי רבנן התרתה ואמרו אמר רבא אמר נחמן הלכה נזקקין לאלהי ישראל ומאי דאמרתון שמתיר ע"י חכם שבעירו או זקן חשוב כך הלכה או חכם מומחה אע"ג דיתיד הוא ואי הדיוטות אינון צריכין שלשה :

אי"י הי"ם

לו חפץ ה' להימנו כעור כאפלה לא הראנו את כל זאת תשור' כלכינה ובקומתה ר"ל : ראלו נשארנו על אופן שקורר תשור' זאת המעתיק שכו"ס ת' הרשב"ה ת' ח"ה סי' תשל"ד קיינו ממש נשארנו כסומא בארובה שהיו הוא העתיק בזה הלשון כתב רה"ג בתשור' שאפי' נשבע שזולתה לאשתו אינה שבועה, כאלו נשבע שלא יפרע את בע"ס שאין דבריו כלום ע"כ. ואי דכרוס כפשטן מלבד שקשה מכמה מקצועות שפירונו, עוד זאת דבריו ר"ה ז"ל מרפסן אגרי מתאכזה זו שהביא בשמו המעתיק המקלר לתשור' הוכחה שס בהרשב"ה סי' תקנ"ד דחייב לקיים שבועתו ולגרש את אשתו, וכאשר העיר בדרך הרב שייני כג"ה יו"ד סי' רל"ט או"ל ב"כ ולפי תומר המושא כתב: והפטר שבתשור' רה"ג שהעתיק הרשב"ה בשמו (ת"ו לא תרשב"ה הוא המעתיק הס כי לא להזכיר, אלה היוה מעתיק ע"ה ותשוב' הרשב"ה ס"ה כולה תעורר על זה כי לא הוא המסדר ה"מ) מדבר כמו שנשבע לגרש את אשתו ואין לו לפרוע כתובתה שאינו ראוי לגרשה כמ"ס הרשב"ה בסי' אלף רכ"ב בשם הגאון דהשתא הוי כמו שנשבע שלא לפרוע לבע"ס רחין שבועה חלה עליה, עכ"ד. ודבר ה' בפייהו אמת כמו שיראה הרוחה בכל המשך תשור' זאת. והעיקר שורש השבועה היתה שלא ליהנות, ולא לגרש אותה. ועכ"ז כתב דאס בסבור היה שיכול לעמוד בשבועתו (ר"ל לגרשה וליתן כתובה) ולבסוף איגלה ליה דלא יוכל וכו' וכו' לחו שבועת שור' וכו' אלה לשבועת שגנות דמיה. אלה רמ"ש הכנ"ה שכן כתב הרשב"ה בשם הגאון בסי' אלף רכ"ב אי הפכתי כל תשור' הרשב"ה לא אלו בלבד שכת' אלה כל תשור' הנוגעים לנדרים ושבועות וכס'ם שבכל ה' חלקים ולא מלאתי רמז מזה, והוא פלא. ועיון תשור' הרי"ף סי' ק"ו ענין קרוב לזה ודוק היטב: גס זאת הוכחה בתשור' הגאונים כ"י ת"כ אמלע סי' פ"ג בשם ר"ה ז"ל אות ב'אות.

סימן ע"ז ועוד לו זצ"ל

וישאלתם צבור דמצלו תפלת ערבית וקרו ק"ש קודם צאת הכוכבים ולא יביל איניש לעכו"בינהו דבעונות כמה קהלות הקילו על נפשיהו בכך ומצלו קודם צאת הכוכבים איזה מהם עדיף דליצלי איניש בהרי צבורא ה"י ברכות משום ברב עם הדרת מלך ושבויק ק"ש וברכות שלפניה ושלאחריה עד צאת הכוכבים או לעכו"בי עד צאת הכוכבים ומתפלל ביחיד וסומך גאולה לתפלה בר' יוחנן רבנן דבארץ ישראל הכין עבדין מצלו של ערבית ובתר הכי קרי ק"ש בזמנה ולא איכפת להו למסמך גאולה לתפלה בערבית ואנן הכי חזינן דק"ש בעינתה טפי עדיף וסימן דרבר צאת הכוכבים והוא דאורייתא וטפי עדיף מלמסמך גאולה לתפלה היכא דלא אפשר ואי הוי איניש לצלווי ראשינה דבהדי צבורא רשות ושניה חובה שפיר דמי.

אי"י הי"ם

תשובה זאת הוכחה כל הפוסקים בשם ר"ה ז"ל. עיון טור וב"י ח"ה סי' רל"ה ומשם בא' דת. אלה דכתמים דעיס הושמנו ואי חזי איניש וכו' עד סופה כמו שהושמנו בעור ח"ה שס והמנהיג הוסיף דבר זה בתוך מהמר מוסגר מפני מה שראה בב"י. וכשב"ה חל אות ט"ו הביא השאלה בדמותה וכתב וז"ל, והשיב, ראשונה דבהדי ליבור (דשות חסר) ושניה חובה שפיר דמי אבל בא"ה דף מ"ג ע"ה אות ו' הביאה כאשר היא לפנינו אות ב'אות. ועיון הר"מ ה' תפלה פ"ג ה"ז. והג"מ שס שכן הביא משם הגאונים סתם. אבל הרשב"ה בריש ברכות הביאה בדמותה ממש בשם ר"ה גאון ז"ל וכן הביאה

שערי תשובה סי' ע"ז ע"ח ע"ט לב

הכּוּפָּה רכּוּנו ירוּסס נ"ג ח"ג . גם זאת הוּכָּחַת בּתּשׁוּ' הַנּוֹמִים כ"ו ח"ב סי' ע"ה דמוּת שׁוּרֹת מַמַּשׁ .

סימן ע"ז

וישאלתם מצומות האמורים בפסוק זה כת אמר ה' צום הרביעי וגו' כולם בטלי חוץ מט' באב דקאמרי' אין שמד ואין שלום והא בזמן הזה רצו מתענין רצו אין מתענין ומקשי אי הכי ט"ב נמי שאני ט"ב הואיל והוכפלו בו צרות ואמרי' ט"ב בלבד הוא דאיתיה חובה ואותם אחרים רצו מתענין רצו לא מתענין ע"כ : הרב ברנ' לוני ז"ל כתב מט' קבעים האידנא חובה מפני שהם דברי קבלה ועוד שלא בטלו לגמרי שהרי בזמן שיש שמד צום ובגלות השמד נוהג פעמים הרבה ועוד שאפי' בזמן שאין שמד ואין שלום ברצו תליא מילתא אבל לכך עכשיו קבעים חובה ובט"ב בין השמשות שלו אסור הלכך מפסיק סעודתו אם בא השמש ונהגו כ"ע דלא למיכל אפתורא ואולי לב"הכנ בלא נעילת הסנדל ויושבים על הארץ כענין אכלים וכענין ישבו לארץ ידמו ומצלו צלותא דערבית עננו ושחרית ומנחה כשאמר בתענית צבור אומרה בלילי שבת ויומו פי' בערבית ושחרית ומנחה ובשומע תפלה והזן בין גואל לרופא .

אי"י הי"ם

הביאה השכ"ל או' ז"כ כשס מר רב כהן לרק עבד רבו לה מתענין ודעת הרב אלכרנגלני הוא דעת השכה ז"ס ועיין ח"ח דל' או' ח"י ועיין טור וכו' ח"ח סי' תק"ג, ועיין תשכ"ז סי' רע"ה באורך כזו . גם זאת הוּכָּחַת בּתּשׁוּ' הַנּוֹמִים כ"ו ח"ב סי' ע"ז כשס לנאון ז"ל, וקמין לה ג"כ ה' דק"י אלכרנגלני בדקדוק .

סימן ע"ח

וישאלתם המודר הנאה משופר אם אסור לתקוע בו פי' שיש שהם מתאווים לתקוע וכשתוקעים נמצאו נהנין כשעושיין תאותן המודר הנאה ממנו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה דהא לא מתהני ומצות לאו לחנאה ניתנו דעיקרן ענין אחד .

סימן ע"ט

וישאלתם אם מצינו אסמכתא לכל הברכות שהן מעומד ודאי כך הוא דכתיב ויעמוד ויברך את כל קהל ישראל וכך הוא מקדמונינו ז"ל דאסמכתא לכל הברכות שיהיו מעומד דכתיב ויעמוד ויברך וספירת העומר כמו בן בעמידה דכתיב מהחל חרמש בקמה מה ת"ל בקמה ללמדך שבקמה ובעמידה הספור ותקיעת שופר מעומד ומברך לשמוע קול שופר והלכה רווחת היא בכל ישראל ואין לזוז מינה ואינה כב' ישיבות לומר לתקוע בקול שופר אלא לשמוע ואי קשיא לכו מה דאמור אסמכתא לכל הברכות מעומד דכתיב ויעמוד ויברך את כל קהל ישראל ודילמא תומרין הני מילי לישראל כתי' ה"ג ויעמוד המלך בעמידה ויברך למלך שהברכות שלו את לדבות שכינה של מקום כל קהל ישראל כמשמעו וכל קהל ישראל עומד למאי אתא מלמד שכולם בעמידה לכבודו של מלך .

אי"י הי"ם

סימן זה הס שתי תשובות לב' גאונים נלמדות יחד דהנה מתחיל התש' עד ותקיעת שופר מעומד הוא תש' לרכינו מר רב שמואל כהן לרק נאון הכּוּפָּה הרב ברכ"י ח"ח בשו"כ סי' ח' דמות שורות כמעט . ומאומרו : ומכרך וכו' הלכה רווחת וכו' הכּוּפָּה המנהוג הל' ר"ס סי' ע' בשס ר"ס ז"ל עד והין לזוז מינה , דכיום כהויתן ועיין טור ח"ח סג"ה דבריו מועתקים מתש' זאת בקיבור , ומנן

שערי תשובה סי' ע"ט פ'

ומרן ז"ל כתב דהוא מבכה"ג ואני חפשתי בה"ג בה' ר"ה ולא מטאתי .

סימן פ'

וישאלתם כי יש מקומות שאומרים והוא רחום במעלי שבת וי"ט הכי הוא בכ' ישיבות שאסור הוא בשבת כיון שקדש היום ואין אומר והוא רחום ולא שומר את עמו ישראל דהכי קי"ל לענין והוא רחום תקינו ליה בערבין משום שעת הדין לחייבים בניהנם בשבת אין שם דין כלל ואין צורך לומר וה"ה לשומר את עמו ישראל דאמר רבא א"ר זירא משל לרועה צאן וכו' וכן כל זמן בחול שהשרים ממונים על העולם צ"ל שומר את עמו ישראל כי כמה הם המקטרגים לישראל בכל יום כיון שנכנס שבת כלם זיים ממקומם ונשגב ה' לבדו והרי הצאן תחת סכת שלום נשמרים וע"כ צ"ל הפורש סכת שלום עלינו ועל עמו ישראל ועל ירושלם וכך הוא המנהג וקי"ל מלתא רווחת ובמוצאי שבת כלם חוזרים למקומם ומעמידין משמרות משבת לשבת וע"כ אין צורך לשתות קודם הברלה על הכוס עד שיתקיימו ממונים והשומרים על העולם כמתחלה .

ובן הוא הדין בכל תקופה שאין צריך לשתות ומנהג פשוט בעולם מפני חלופ המשמרות עד שיתקיימו כל א' וא' על מקומו ואי קשיא לכוון עונש מוצאי שבת למאן דשתי קודם שיבריל על הכוס מפני שצריך להבריל ג' הברלות קודם ואלו הן בין קדש לחול ובין ישראל לגוים ובין יום השביעי ואם לא עשה כן ענשו גדול יותר .

אי"י הי"ם

לענין והוא רחום, והפורש סכת שלום עינין ס' המנקהו די"ד ע"ד בשם רב נטרונאי ורב שר שלום וכן עינין להשכה ל' סי' י"ז וס' תמוה די"ט ע"ה תשו' לרש"ש באורך אבל אינה זאת בשום אופן ועינין טור ה"ח סי' רס"ז ועדיין תשו' זאת לא רהיתי מי שהזכירה, ולענין שתיות המים יש תשו' לר"ת הביא מוהר"ס ר"פ סי' יו"ד והוא דהוי אותה שהביאה הגמ' סוף הלכות שבת, ואינה ענין למה שכתוב בהן דהטעמים מתחלפים, ואין לנו לומר שהיא לרבינו האוי ממנה שאנו רואין מה השיב בענין שתיות המים בתקופה פה, ולעומת זה הוא מה שהשיב להנשי קירוואן הביאה הרד"א בסדר התקופות בשם ראב"ע שאינו ענין כלל לחילוף משמרות וכדומה, ועינין מחויק ברכה סי' קנ"ה דהחויק בס' זאת ויפה טען נגד הפר"ח עיש"כ . אם לא שנאמר דרבינו האוי נתן כ' טעמים וראב"ע הביא הכראה לו והמאסף תשובות אלו קבץ מאי דניחא ליה אבל הוא דוחק, ועינין להמנקהו ה' סעודה סי' ח"י קרוב לרברים אלו, ודאי מאיזה גאון העתיקס והיא תשו' זאת אבל לעולם אינה לרבינו האוי, ועתה חנני הרב המובהק האמיתי בתורה הרב אב"ד ור"מ שבאנקונא וע"ה י"ד תשו' לר"ה גאון והא' שכת' א' מקובץ תשו' הגאונים שכידו היה כפי' ר"ה ז"ל, לגאון, נהגו העם לתזהר בשעת תקופה, ושבו באותו סימן כתוב . לרבינו האוי, ורשאלתון הא דתתן על הזועות ואמרינן עלה מאי זועות ה"ה קטילה גוהא, ובעיתון לפרושי לכוין כולה ענינה כדי שיהיה לכם עיקר למולף מונה ולכל דרמיו לה, הא מילתא אגדתא היא וכו' והיא תשו' הובאה מילה במילה בכתב שבע"י כפי' הרואה משם רב נסים גאון והדברים מכוונים בדקדוק עטים אין חסר אין יתר כיעו"ש . כך כתב לי רב רחומאי הרב הנז' ולא העתיקה . למדנו תרתי, למדנו שאפי' נהגו העם אינם דברי ר"ה גאון, שהרי תכף מביא אחרת הראויה אלו ומזכיר שמו עליה . ולמדנו שאפי' כתוב בשם רב נסים גאון מקורם מרבינו הגאון ז"ל . והענין יגיד מקורם כמ"ש הגאון שי"ר כר"ו בהגהותיו לתולדות רבינו הגאון . ושבו דקדקתי בתשו' מוהר"ס סימן י"א שהביא הוהא דרש"ש דלקמן סי' ר"ך בקיטור וקיים וכתב: "והא לא על חנם אמר שלא לשתות ומנהג אבות תורה א"כ היא לרש"ש .

ועתה כי העדיף מטובו רב נהוראי רוד נעים הנז' ל' נר' ושלח לי הקובץ כמות שהוא רהיתי שם כפי' ד' הקודם שהיא תשו' לגאון וכל הטעמים אנתקו בה ובעתיקה אות באות

שערי תשובה סי' פ'

לג

כחות : סי' ד' לגאון ז"ל . נהנו העם להוחר בשעת תקופה שלא לשתות מים אעפ"י שלא ידענו טעם צדיכין אנו לחוש , שלא על חנם פשט מנהג זה בישראל וקאמרי' בע"ז בנמרא דבני מערבא בפרק אין מעמידין אמר ר' אמי צדיכין אנו לחוש על מה דכוריתא חשישין וכו' ובע"פ אמרי' אפי' מחופין בכלי ברזל רעה שורה עליהם ע"כ . ויש אומרים שבכל אחת ואחת מר' תקופות מלאכים ממונים עליהן ובעור שמתחלפין מלאכים אחרים יתכן שיחא נזק לשום אדם כמו מלך בשר ודם שמת ואח"ך מקימים מלך אחר תחתיו ואינם יודעים הבריות אם יהיה טוב או רע . וי"א שהוא משום סימנא בעלמא לפי שאינם רוצים להתחיל בראש התקופה במים שהוא דבר הקל ודמיון לזה מ"ש (בענין) שהע"ה והורדתם אותו אל גיחון וכו' כלומר שתמשך מלכותו יאף כאן בעבור שהיא התחלת התקופה עשו זה המנהג . וחסריה סי' כ"א הנו"ל לגאון ז"ל , נהנו העם להזדר בשעת התקופה ותכף בחותו סי' לר"ה ורשאלתון בהא דתנן על הזועות וכו' וכנו"ל עיניך הרואות קורא חביב איך נתקיימה השערתי שמה שני טעמים היו כתשו"ר ר"ה , ורש"ב"ע תפס הטעם שנראה לו קרוב אל השכל והחוש והמאסף תשו"ר שלפנינו תפס הטעם הרוחני , הא קמן שכתשו"ר שלפנינו כולו איתנהו בה , ולבי אומר לי שהגם שכתוב לגאון תפס היא לר"ה ז"ל שאני רואה שס' י"ו י"ט בכ"י הקודמים לתשו"ר זאת הס' לר"ה ז"ל ושלחריה סי' כ"א וכו"ב הס' ג"כ לו ז"ל , ח"כ יש להסתפק הרבה מהרבה שמה היא לו ז"ל , והמאסף תשו"ר שכו"ר הלזה כיון שלא ראה בתופס שהיה לפניו ראש ס' ר"ה על התשובה , כתב לגאון תפס , כדי ללמד מכל שפק ולרעתי נכריס דברי אמת ומינה הרוחני שלא נשאר מקום להגות הגאון שי"ר נר"ו שם בתולדות רבינו הגאון ז"ל סוף הפרה י"ג , שבמקום ולא ירצו לשתות מים חסם שהביא הרש"ב"ע בשם הגאון ז"ל , הגי' ולא ירצו לשתות מים לכו"ר והרי כאן , הוא אומר שאינם רוצים להתחיל בראש התקופה כמים שהוא דבר קל , כלומר שאינו שוה כלום דומיא דחנם וברור , והראיה שהביא מענין שהע"ה , הכונה מבוארת להוכיח שכבר מצינו שבהתחלת כל ענין אם אין ניחוש יש סימן על המים אם לטוב ואם למוטב ובהתחלת מלכות שלמה לקח לו דוד סימן להמליכו על המים כלומר שתמשך מלכותו ובהתחלת כל תקופה נהנו העם שלא לשתות מים מפני שהם נמלאים בנקל , והם מחל עניינם לחס' נר ומים לחץ זה נראה לי ככונת ראייה זאת . העולה מתשו"ר חדשה זאת הס' תרתי תלת א' טעם שלא ידענו טעם , ראוי לנו לחוש , והראיה מהירושלמי דע"ז פ' איך מעמידין הלכה ג' ראייה תקובה היא , ונתקיימו דברי הרב פר"מ ככל אשר שפך כהן חמתו על הרש"ב"ע , וכן קרא ערער בעל תקון יששכר בסוף ספרו , ונתקיימה השערתי כאשר אמרתי דהרש"ב"ע תפס לו הטעם החשוני כי מני יחוש בעניינים הישראליים יותר ממנו ? ב' שנתקיימו דברי בעל הת"ה שהביא המחזיק ברכה ח"ח סי' תנ"ה דלא מהני לשים ברזל במים בשעת התקופה נגד ס' מור"ם ודעמיה זכנר דברי בעל הרוקס ז"ל שהביא הרב בשו"ר ברכה יו"ד סי' קי"ו ח"ו י"ב דמשומן ברזל במים בשעת תקופה לפי שאין מצינו בכלי מתכות שהרי הגאון מרמה לה לאותה שאלתו בפ' ע"פ דקי"ב ע"ה חפ"י חופין בכלי ברזל רעה שורה עליהם , ואם כל הפחד הוא במים שבשעת התקופה משום חילוף המשמרות שבו בפרק תסול הרוח רעה ח"כ מצינו להני להו ברזל אשר בתוכו אחרי דבתלמודא קרי בתיל להפך והוא תינה איך לא נתעוררו מסוגיא ידועה זאת כל הראשונים ? ובפרט שיעקר הדין כבר פסקו מרן ביו"ד סי' קי"ו סק"ה , ובעל לחס' הפנים השליש הדבר וכתב , ואפי' בכלי ברזל אינו מפסיק מפני רוח רעה , ומתיכן הוסיפו ריבס להפך דברזל מהני ? ושוכ' אחר החיפוש מלאתי כס' לחס' הפנים ח"כ ק"ק רפוס אמטטרדס דמ"ד ע"ה שכן הרב המחבר ז"ל כתב חו"ל ולי בן המחבר נראה מה שאנו נוהגים להניס ברזל וכו' מטעם עפ"י המדרש רבה פ' קדושים דקס"ז על פתח מעינין חתגלי עלוי הקורא רוחא וכו' עי"ש אפשר מה"ט מנהג אבותינו תורה היא ע"ב אמת ששם היו לריבין לקשקש עם כלי ברזל במים , ולומר כמה פעמים דירן נלס , והוא ענין סגולתי נגד הרוחות , ולא שבהנחת ברזל די , והרי סוגיא שלפנינו כרוזא קרי דאפי' מחופין בכלי ברזל רעה שורה עליהם , וכבר אביו בעל לחס' הפנים הביאה בספרו הגדול וכנו"ל , וח"כ אינה ראייה , ועל הכל דעל תלמוד דירן סמכין , ושוכ' דקדקתי היטב בשו"ר ברכה שם בסוף הדיבור , וראיתי שכבר הביא ראייה מהמדרש רבה ריש פ' ב"ד הלזה משם חס' לחס' הפנים מ"ב וקוים וכתב , ולי הדל איך הנהו דומה לראיה ע"כ . ואפשר שכווין אל

שערי תשובה סי' פ"א פ"ב פ"ג פ"ד

אל מ"ס אני בעניותי, אלא ללא נכתייב גם הוא מסוגית דפ"ע הלזו שהיה רחיה חותכת וכמו
שנסתמט ממנה הגאון ג' למדנו מכל דבריו הגאונים דאין לחוש כי אם **בשעת תקופה**
כמו שהוא מנהגנו בכל ארץ הכבו, ובכל גלילות טורקיה ואיטליה, וכמו
שהעיד הרב מחזיק ברכה שם סי' תכ"ה ולא כמו שגראה מכל הני רבותה דהמוס שהיו כולס בשעת
תקופה מוזקוס אפי' אחר כמה ימים דזה אינו. הכל הגאונים לא אמרו כי אם לשות בשעת התקופה
ולא מהני הנחת ברזל בהו אלא דק"ל דאפי' שרתה רוח רעה בשעת חילוף המשמרות כשאיש על
משמרתו יבא בשלוס הרוח רעה ממילא נפקא כלומר יש אלהים שופטים והוא ברור כל זה מדבריו
הגאונים.

סימן פ"א

וישאלתם ענין הדלקת הנר במוצאי שבת אימתי היא עונתה מן הדין הוא והכין מסקנת
שאינ מדליקין נר במ"ש עד הברלת תפלה באתה חוננתנו דאכתי שבת נקרא
בשם שמוסיפין מחול על הקרש בכניסתו כך מוסיפין ביציאתו.

אי"י הי"ם

עיינ שבה"ל או"ל ד"ד ועינין טור וב"י א"ח סי' רל"ט, וה"ה הכוה דבריו מכ"י שם כתב שהגאונים
כתבו שאם התפלל והכדיל בתפלה וכול לעשות מלאכה, עיש"כ. והיינו שלפנינו לענין הדלקה,
וכן כתוב בא"ח דס"ט ע"ה משם רע"ג, שכיון שהכדיל בתפלה מותר במלאכה ואפי' לא הכדיל על
הכוס ועינין שב"הל סי' ל"ד ונראה כי זאת היא לר"ה גאון ז"ל כמ"ס לקמן סי' שמ"ב.

סימן פ"ב

וישאלתם אם טעה בהמלך הקדוש המלך המשפט אם לא סיים ואמר (המלך) עושה
שלום שפור דמי לחזור ואם סיים כיון שלא אמרו חכמים צריך לחזור ליכנה
כח להיבוכה.

ע"כ רבינו האי ז"ל לגאון ד"ל

סימן פ"ג

אם שכח ש"ץ בהמלך הקדוש המלך המשפט חובה אינון ונחזיר ש"ץ לומרן ואנו אומרים
דלא שנא יחיד ול"ש ש"ץ היבא דטעו חובה לחזור שהרי תקנום במטבע של תפלה וק"ל
טעה בני ראשונות חוזר לראש באמצעות חוזר למקום שטעה.

אי"י הי"ם

סימן פ"ב הוא לרבינו האי ז"ל כאשר העתיק הדברים בהוייתן בא"ח דק"א סי' ק' וסי' פ"ג הוא
מה שסיים שם בקולור. אך יש פוסקים שאמרו שצריך לחזור כיון שטעה במטבע שטבעו.
וע"ז המאסף תשו' אלו הפוסק בין כ' סימנים ברשימת ע"כ רבינו האי ז"ל לגאון ז"ל ר"ל שק"י פ"ב
הוא לר"ה ז"ל וסי' הבא אחריו הוא לגאון אחר. ומעיקרא אני טעיתי שדברים אלו יסכו להודיענו
שמס' ע"ה ע"ב הוא לר"ה גאון ז"ל שהשיב לגאון ז"ל והוא רבינו נסים. אבל אינו כן שהרי אותה דסי'
פ' תוכיח שאינה לו ז"ל וקאמת באשר בוררתי והאופן המוכאוס בא"ח תשו' אלו דסי' פ"ב וסי' פ"ג
יוביח.

סימן פ"ד לרבינו האי ז"ל

וישאלתם צורב"א מרבנן הוא כמו צרב"ת השחין דבר חם המתחמם באשה של תורה
האי צורבא מרבנן דרתח אורייתיה קא מרתחא ליה שנאמר הלא כרה דבריו

כאש ד"א צורבא מרבנן קשה בערבי קורין לחטים הקשות הנטא צריבא (צ"ל מנוגה) (מוכתק) נגדו בערו גחלי אש ותרגם מזוי יקריה מכהקין גרסינן בשקלים תבוא מארה לאשה שיש לה בעל ואינה מתקשטת ותבוא מארה לאשה שאין לה בעל ומתקשטת ותבוא מארה לצורבא מרבנן דלא מתקשט בכבודה של תורה.

עוד לו ז"ל

וששאלתם מצוה לתרגם בבית הכנסת על הקורא בתורה ועל המפטיר בנביא והלכרה זו ירושה מימות הנביאים.

אי"י הי"ם

השאלה ה' לענין לכת לא הוכחה בערוך ואין רמז ממנה עס. אבל השאלה סב' לענין התרגום הוכחה בשם ר"ה ז"ל בשם ל"א אות י"ט עד מימות נביאים, אלא ששם השלום אותה בראיות, והמאסף יש בקובץ זה קי"ר. ובתש"ו הנאומים כ"י ת"א סי' ז"ל הוכחה סך דמלטה לתרגם וכו' דמות שורות ובשם ר"ה.

סימן פ"ה

וששאלתם יו"ט של עצרת ברור סימן יפה לכל השנה איכא מאן דס"ל דהא יו"ט של עצרת דקתני הכא הוא יום שמיני מפני שאותו היום מוכרין גבורות נשמים ולא הכין מלתא אלא על חג השבועות קאמר שהוא יום ו' בסיון וכו' ניתנה תורה ודבר זה מפורש במס' ערכין בתוספתא בפ"ק עצרת פעמים שחל להיות בחמשה כו' וכו' לא פחות ולא יותר ר' יהודה אומר חל להיות בחמשה סימן רע לעולם כששה סימן בינוני בו' סימן יפה לעולם אביא שאול אומר כל זמן שיו"ט של עצרת ברור סימן יפה לעולם וכן מצינו שהיו ישראל עומדים לפני הר סיני נמשכין לאחוריהם י"ב מיל על כל דבור ודבור באין לפניהם י"ב מיל על כל דבור ודבור כד היה היום ברור והיו ישראל משתלחין מפני האש אמ"ל הקב"ה לענני כבוד רכצו טל לפני בני שנאמר ה' בצאתך משעיר וגו' והקב"ה מרכיץ טללים לפניהם וגשמים שנאמר גשם גרבות תניף אלהים דהא יום שמחת לבו של הקב"ה היה נמצא היום ברור שמחה וטוב לעולם וכך כתב רבינו נסים ז"ל.

אי"י הי"ם

חפשתי עד מקום שירי מגעת ולא ראיתי מי שהזכיר. ועכשוו כהם לירי תשובת הנאומים כ"י והוכחה עס כת"א סי' ז' עד דיבור "תניף אלסוס" אות ב"א אות בשם ר' ג' והיא זאת אשר העיד עליה המאסף שלפנינו בסוף דבריו באומרו "וכ"כ ר"ג".

סימן פ"ו לרבינו האי ז"ל

וששאלתם על שיש דיינים שהם ממשכנים מטות העניים וחפצים שאינם ברין התורה ובעלי חובות באין וגוזלים כתייהם ושוללים ממותיהם וכליהם שאינם ראויים למשכן ואין אתם יכולין לבוקף אותם. תפח רוחם מאותם הדיינים הם דייני סרוס גולנים וחומסים עליהם כתיב ואתם בערתם הכרם גולת העני בבתיכם על כן צריך להעביר קול עליהם בכל שביניכם ומקומות הקרובים לכם לביושם ולהעבירם מלדון לכם כי אינם חוששים לתורה ולרברו ד"ל וחואיל ואתם יודעים דין התורה ותקנות רבנן שימו לכם לב עוצו ודברו הוציאו אנשים מכם יראי שמים ת"ח החוששים על כבודה של תורה ושימו עליכם ואין לכם להרהר בזה.

שערי תשובה סי' פ"ז

סימן פ"ז

וממה ששאלתם יותר על ענין ברכת ביעור לפני בדיקה כך הוא וירושא מאבות היא שלא ישיח עד שיגמור ובדין הוא שלא יעשה כן כדי שלא יבא לידי הסח הדעת כי כשהוא נמנע מן השיחה לבו מוכן למעשה ודעתו מוכנת לבדיקה ומי שלא עשה כן לא יצא ידי חובתו וכך עמא דבר ע"כ וכך כתב רב סעריא ז"ל וזהו לשון דבריו מאן דברייך ובדיק חמץ לא לשתעי עד דכלי כל בדיקותיה ומכטל ואמר כל חמירא וגו' ואפי' אמר לו בכל לשון יצא ואם שח בין ברכה לביטול חוזר ומברך רבי דוסא בנו ז"ל אמר עיקר דבר זה ידוע כי המברך לעשות מצוה ולאכול לחם צריך לכוין את לבו בברכה ולעשות המצוה אשר ברך עליה סמוך לברכתו כטרם ידבר דבר חול ולא יפסיק בין עשיית המצוה והברכה בשיחת חולין דכן אמר רב טול ברוך טול ברוך א"צ לברך וכו' על כן צריך הכורק לברך ולהתחיל בבדיקה סמוך לברכה ואם שח שיחת חולין קודם התעסקו בבדיקה צריך לחזור ולברך ושאר אדונינו גאון אבינו גאון ז"ל דלא לישתעי עד דכליא בדיקותיה כי הבודק צריך כונה למצוה ולהיות אימת המצוה עליו וליתן דעתו עליה מבי יתחיל עד שיגמור המצוה מן המוכחר דלא לישתעי עד משלם בדיקותיה נמצינו מכל דבריו למדין כי השח בין ברכה לבדיקה חוזר ומברך ואם התחיל לבדוק ושח אינו צריך לחזור ולברך אבל מצוה מן המוכחר שלא יתעסק בדבר שיחה עד שתכלה בדיקותו וכן אנו עושין .

א"י הי"ם

הרבה יש לי להסתפק בתשו' זאת אי כולה היא לר"ה ז"ל ר"ל אם הוא שיהיה דעתו ודעת ר"ס ור"ד בנו וגמור דבריו כנמלנו למדין מכל דבריו וכו' או שהמאסף הכיף דבריו כולם וקיים דבריו כנמלנו למדין ודדוי הספק נולדים לי בזה האופן שהנה להלך הראשון שכולה היא לרב האוי נולד לי ממנה שאני רואה בארסות חיים ד"ע ע"ג אות י"ב שהכיר דעת רבינו האוי כלשון זה ממנו "ירושא מאבות עד מוכנת לבדיקה" ובמקום "ומי שלא עשה כן לא יצא" וכן עמא דבר הוא מקיים דבריו באומרו ואם שח שיחת חולין בין ברכה לבדיקה קודם שיתחיל לריך לחזור ולברך ואם התחיל לבדוק ואח"ך שח אינו לריך לחזור אבל אינו ראוי לעשות כן לכתחילה כן הוא דעת הגאון ז"ל וכתב ר"ס גאון וכו' והכיר כל הכתוב פהן ולא הזכיר דבריו ר"ד בנו . וקיים וכתב כעל ח"ס ואינו נראה בא"ח אבל טוב שלא ידבר וכו' וכו' וכן הכיר הכלבו דמ"ז ע"א כל דברי ר"ה כמו שהביאם בא"ח וכן כל דברי ר"ס אבל לא סיים באינו נראה שאף על פי שהכלבו לעולם הוא מעתיק מהא"ח כהתניא מהשכה"ל . עכ"ז השמיט האוי אינו נראה שקיים בו הא"ח אשר מכל זה נולד לי הספק שאחר שאני רואים דעת ר"ה בא"ח כמו שמסיים תשו' זאת שלפנינו כנמלנו למדין נאמר שזאת שלפנינו היא עיקרה של תשו' . והא"ח קיבל וחייב סוף דברי ר"ה בתשו' זאת עם תשו' דבריו קודם הכיאו דעת ר"ס ז"ל . ומגד אחר אנכי הרואה להשכה"ל סי' ח"ן שהכיר תחילה דעת ר"ס ז"ל אות באות כאשר הם לפנינו וקיים בהם וכן כתב ר"ה גאון ז"ל ירושא היא לנו מאבותינו שלא יקום דעתו כי כשהוא נמנע מן השיחה לבו מוכן למעשה . ומי שלא עשה כן לא יצא י"ח . וכן עמא דבר . הרי תשו' שלפנינו ככתבה וכלשונה . ומה שחוקר הוא ניכר הקיטור בק"ע . אבל כלשון הזה היתה לפני השכה"ל ולא עוד הלא שוחס דעת ר"ה ז"ל לדעת ר"ס ז"ל מה שאינו כן בא"ח בשום אופן , ועם שהדבר שקול בספקות עכ"ז נוכל להכריע שתשו' שלפנינו היא מקודמת מהמאסף הא"ש שהוא הר"י אלברגלוי , שהוא הוא המאסף והוא המוליד הדין בסוף דבריו באומרו "נמלנו למדין" דבאמת דברי ר"ס ז"ל הם הוליים ויוכלו להתפרש דכל דבריו הם למנוה מן המוכחר ולא שאם התחיל לבדוק ושח לריך לחזור ולברך , ואם ר"ד בנו של ר"ס ג' הכריע מדברי אביו כך אפי' שכמעט דבריו אינם סובלים כמו שיראה הרואה , כ"ש דברי ר"ה ז"ל הסתמים יותר שבדאי ווכלו להתפרש כשופי על מנוה מן המוכחר , וע"ז יפה קיים המאסף כנמלנו למדין שאינו לריך לחזור ולברך אבל מנוה מן המוכחר וכו' . והוא האמת דכבר נר' דרך הביז

ג"כ בעל ה"ח כדעת ר"ה ז"ל וכנו"ל. ומה שאנו מכריע דתשו' זאת הוא לר"י אלכרנלנו ז"ל הונו
 אי משום דכן ג"כ שטח קובץ זה כולו דהוא הוא המאסף הא' ואי תמר דהוא המאסף דכרי אל
 הגאונים ובפרט שרב דוסא הוא המזכיר אותו כחיבוריו ועיין תשו' הריב"ש סי' ק"ו, ועם שהתם נר'
 שהוא רב דוסא אחר שהרי מזכיר לרב האוי ז"ל ולא אפשר באשר העיר בלדק הגאון סי' ר"ו בתולדו'
 ר"ה גאון הערה י"ג ובהו' ר"ן ב"ע הערה ל"א. עכ"פ כבר ראינו הנהגות הר"י אלכרנלנו ז"ל לאסף
 מחנות הגאונים (*) וגרולה שככול ששכה"ל אחר שהביא כל המ"ל סיים בס' בעל העתים "דכל זמן
 שהוא מתעסק כבדיקה הרשות בידו לשוח והמתמיר יחמיר, הרי הנמלנו למדין שכתשו' זאת ואל
 מפו הר"י אלכרנלנו בס' העתים, א"כ הוא הוא המאסף ודי בזה. ועיין אגור סי' תרל"ו שהעתיק כל
 דברי השכה"ל אבל קודם לכן כתב וז"ל וכתשו' הגאונים שאם הפסיק לר"י לחזור ולכתב, וכן אמר
 ארונו הגאון מרדכי פ"ק ע"כ, ושם הביא הר"ג ור"ה ג"ז ז"ל שהביא השכה"ל ומספקא לי שהיו
 שהביא המרדכי בשם וכן אמר ארונו הגאון שמה' הס דכרי ר"ד בן ר"ס המוכחים פה.

סימן פ"ח רב האי ז"ל

וישאלתם אם צריך לאחוז אדם בציציותיו או לא דבר זה לא על דרך חכמים ותלמידיו
 הוא זה דרך יהירות הוא וכי מאחר שהתכוונן בציציותיו בשעת עטיפתו וברך
 עליהן לאחר מכאן למה אוהזין בידו אלא מעתה כשמגיע וקשרתם צריך נמי לאחוז בתפילין
 וא"ת יאחזו כשמגיע וכתבתם צריך לבוא לביתו ולהניח ידו על מקום מוזה הילכך העושה כן
 צריך ללמדו ולהסביר לו שלא יעשה. ואנן חזי לן התינת מוזה דליתיה גביה אלא ציציות
 אי מעיין בהו וממשמש בהו בעת ק"ש שיש שם מצותו שפיר דמי ומה איכפרת לן ואי אמרת
 דילמא טריד כיון דמצותה היא לא טריד בהו אבל ודאי אי ידעי' דטריד במשמוש ידיו שפיר
 דמי למנע יתיה שהדי אין לקרוץ ולא לרמוז ולא לתורות באצבעותיו ותפלין אי ממשמש בתו
 תריד שפיר דמי וחובה למעבד הכי דחייב אדם למשמש בתפלו כל שעה קל וחומר מציץ.

אי"י הי"ם

זאת היא ודאי לרבינו האוי ז"ל ומוזר סברתו כאחרונה ניכר, שהרי ממה שהתחול תשובתו
 באומרו: "דבר זה לא על דרך חכמים וכו' דרך יהירות עד לר"י ללמדו ולהסביר לו שלא
 יעשה נכרים הדברים כי אין כן דעתו אבל הם דברים מועתקים מתשו' רב נטרונו רב משה גאון
 שקדמוהו. והביאם הא"ח ר"ג ע"ד ורבינו ירוחם והרשב"ש סי' כ"ו והריב"ש סי' קפ"ו. ועיין טור וב"י
 א"ח סי' כ"ד באורך בזה. אבל מה שהסכימה דעת רבינו האוי ז"ל הוא ממ"ש "ואנן חזי לן" עד סוף
 התשו'. והוא ממש דעת רבי' ירוחם והטור והריב"ש והרשב"ש וכמה גדולים. הפעם אורה את ה' אשר
 עד כה ברכנו לראות תשו' ר"ה מסויעת לדעת כל גדולי המחכמים שחלקו על הגאונים הנז"ל
 ונכתב הנפק על מנהגן של ישראל בכל תפלותיהם. וכתשו' הגאונים כ"י כת"א סי' כ"ג וסי'
 ק"ו הובאה עד "ואנן חזי לן" משם רב נטרונו וכתקיימה השערתי, תלי"ת.

סימן פ"ט

וישאלתם אם יכול לחדש דבר בתפלתו כיצד מחדש הא מילתא משום לא תוסיפו נגעו
 בה ובתפלת המוספין דלא לימרו שני מוספין הוו והאי חידוש כגון שיכול
 לומר כי זה המוסף הוא שהתפלל מעיקרא והשתא לכבוד צבור הוא שונה ואינו מוסף ואית
 ליה למימר הכי ירמ"י אלהינו שתשמע תפלתי שהתפללתי לפניך שתעלנו לארצנו ותטענו
 בגבולנו

(*) ועכשיו אני רואה להשתב"ח ח"ב סי' קס"ה שהביא קיבור מחלוקת הגאונים המובה כהריב"ש שם והמדקדק שם יראה שנוכל
 לפרש בשופי שרב דוסא לא הזכיר ר"ה גאון ז"ל ושהם דברי הרב הנשיא המאסף דוק ותשכח כי אינו יכול להאריך.

שערי תשובה סי' פ"ט ז' צ"א

בנבולנו ונעשה לפניך את קרבנות חובותינו אלו דברי גאון ז"ל
לחדש דבר בתפלתו שמחדש מוסף בכל דבר ודבר בכל ברכה וברכה מענינה חוץ מן ראשונות
וג' אחרונות. לו ז"ל אבנה רשמואל כד הוה אתי בארחא עד תלתא יומי לא הוה מצלי
ואשכחן לרכותא ז"ל דפרישו הני מילי בדורות הראשונים דהוו מכווני טובא בצלותא אבל
האידנא לא.

אי"י הי"ם

עדיין לא ראיתי מני שהזכיר תש"ו זאת, ואינו רשום עליה למי החתמת אע"ב שחותם ה"ר גאון
ז"ל, היינו רב קאיי בודאי כיעויין לעיל סי' ח"ן וכטור ה"ח סי' ק"ז, ולונו מב"י שם הייתי
אומר שזאת היא להרי"ף ויבא על ככון עם סברת הטור שם סי' ק"ז ברעת הרי"ף ז"ל אבל כבר מלתו
אמורה דבטלה דעתו ועדיין הדבר שקול, ועיין תש"ו הרי"ף באמלע סי' ש"ך ומ"ש המנוה במפתחות,
ועיין ריקאטו סי' ו"ג לענין סוף התש"ו לר"י אלכברגלוני ז"ל. ועכשיו מלאחיה בתש"ו הגאונים
כ"י ח"כ סי' ק"ח דמות שורות וכסס רב שרירא, ויש לרסוק ולישב הדברים עם אותה דלעיל סי' ח"ן
ודוק אחר שהיא מחדש היא יזה"מ. וכן היא דכתב הרב בר' גלוני הובאה שם אות באות, ובסי' ק"ט
שם הובאה גם ועוד לו ז"ל אבנה רשמואל עד תומה אות באות ונראה ודאי היא להרב בר' גלוני דלוק
סוף סי' ק"ח. וכן ז"ל שהרי הוא אומר, ואשכחן לרכותא ז"ל דפרישו וכו' והיא תש"ו לגאון ז"ל הובאה
שם כח"ה סי' קי"ג וז"ל: הבא מן הדרך לא יתפלל ג' ימים. דבר זה בקדמונים היא שהיו מקיימין
עיון תפלה, ולאחר כן מתפללין בישוב הדעת, אבל עכשיו אסור להתרשל בתפלה אפי' יום אחד.
ע"כ. ה"כ זאת היא שרמו עליה כאומרו ואשכחן לרכותא.

סימן צ'

וישאלתם מאן ניהו ש"ץ וטאי ניהו היורד לפני התיבה חרא מלתא היא או תרתי מילי
נינהו תרתי מילי נינהו ש"ץ לפרוש על שמע ולירד לפני התיבה כמשמעה וכי
דקאמרינן בהקורא דשאני בין לפרוש על שמע ולירד לפני התיבה דתנן פוחח פורש על שמע
ומתרגם אבל לא קורא בתורה ולא עובר לפני התיבה ולא נושא את כפיו אלמא שאני בין פורש
על שמע ולירד לפני התיבה.

אי"י הי"ם

זאת הובאה בתש"ו הגאונים כ"ו ח"כ סי' ק"כ אות באות לרב נטרוכאי.

סימן צ"א לר"ה ז"ל

וישאלתם עיקר ברכה להדליק נר של שבת מנהגא או הלכתא ואי הלכתא היכא כתיבא
בתלמוד ואי ליה לבעל הבית להדליק נרות הרבה על הראשונה מברך
או על אחרונה או על הראשונה מברך היכי מדליק בתר דקבלה לשבתא ואי
על האחרונה מברך הויא ליה ברכה לאחר מעשה. והשיב נר של שבת הלכתא היא ואע"ג
דלא אמרה בהדיא דאמר ליה רבא לאביו שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה ותנן כמתניתין
שלשה דברים צריך אדם וכו' ותנן על שלש עכרות נשים מתורת וכו' וקי"ל כאביו דאמר דמאי
דבריהם בעי ברכה. ולענין על הראשונה מברך על האחרונה בלי האי דוקא ליכא בהאי
מילתא ולא צריכא דא"כ ליכא לאדלוקי טפי מן חרא ומעשה בכל יום דמדליק כל מאי דבעי
ועוד לטעמיכו אישבותיה עם ברכה ליה לאדלוקי ואפי' חרא ומנהגא דמלתא הכי הוא ועוד
היום מדליקין במה דניחא להן ומתקני להו וטאפו משחא בשרני אי צריכי וכד מטי עם חשכה
בתרי דקא מתקני בשרגא או דטאפו בכי קלי משחא מברכין ולאיתר מדלו ודייהו ושובתין ולא

דייקא בהאי דוקא דעובר לעשייתו ואע"ג דאי בריך ברישא ולא מקביל עליה שביתה עד דמתקן
לכלתו שרגי לא מחייב בשביתה עד דמתקן לכלתו שרגי והוי ברכה עובר לעשייתו ושפיר דמי.

אי"י הי"ם

בעל המנהיג בהל' סעודה סי' ח' דכ"ב ע"ג כתב, והדלקת נר כשכת חובה ונהגו בנות ישראל
לברך לפי שהיא חובה ומלוא וכזה השו"ע כל הגאונים, וכן בס' הפרדס מביא תשו' אהת
ברכ"ז ע"ב בכלל שאלות שנשאל לריבנו האוי וחביו ר"ש והוא קרובה לזאת אבל אינה בחילוק זה. אבל
עיון בשב"ל סי' י"ט ובתניא די"ח וב"י א"ח סי' רס"ג מה שמביא בשם בה"ג ומה שהאריך. ועיון
ס' הישר לר"ת דע"ה ריש ע"ג שכתב להשאל (שנר' שהוא ר' משולם) וז"ל. "ותמיה חנו עליו שאתה
מאמין לפי טעוהך לרב ויהודאי להתיר נדה לבעלה שהיא בכרת, ולרב שרירא שכתב להנכות לב"ח
ממטלטלי דיתמי ואיך מאמין לרב עמרם שמפיו חנו למדין כל ברכות ותפלות, כגון ברכות מפטור
ורוב ברכות שאינן לא בתלמוד ולא במסכת סופרים לברך על הדלקת הנר שבת הוי פיקח ושקתק ולא
ילעיגו עליך וגם לא יענשך מלאכי שלום ולפי שהנשים מתברכות בלחש וקולם לא ישמע שכתב המנהג
שגם חנו לא שמעתי מימינו ופעמים שהייתי מדליק היותי שוכחה לפי שאינה באנשים ככנשים ועוד
ראוה לברכה שכן כתב בהלכות גדולות המדליק נר חנוכה ונר שבת תפילה מדליק נר חנוכה דהו מדליק
נר שבת ברישא איתקרי ליה מכלל שהוא מברך שאם אין ברכה קבלה מניין והם איך מאמין לרב
הקדמונים ומנהיגו בכלי אל תאמין כמו כן שהרי מצינו שכתבי התלמוד בחרו להם תלמוד ירושלמי
כדאמרני' ר' זירא הוה יתיב ק' תעניתא דלישתבח מנייה תלמודא דבבלי ור' יוחנן אוריינתן כשירן כנתן
לא כשירן ותו אמרינן אין השלום מן הטר זה תלמוד של בבל ותו אמרינן במשככים השיבנו זה תלמוד
בבלי ור' יוסי דקרי לן בכלאי טפשאוי. ותו אמרינן אהירא דה"י מתכיס אלה מנהגנו תורה הוא ומנהגים
בבבל ע"פ חכמי ה"י שהן עיקר ההוראה ולפיכך יש לסמוך על גאונים ועל רבנן סבוראי (*). ע"כ.
הוכרתי להעתיק כל דברי ר"ת ז"ל בחיזוק דברי ומנהגי הגאונים כי באמת ראויים לחיבור זה למען
ידעו הבערים בעם כמה כחם של גאונים כי מפייהם חנו חיים, ואלו ראה ר"ת תשובת ר"ה ז"ל
שלפנינו דמקיים ברכה זהת אפי' שלא הוכחה בתלמוד הוה וולא לקרחתה בתפס ובמחולות. ועיון
לקמן סי' ז"ב סמוך ונראה מה שהביא בשם ר"ח ואינו שייך כ"א כאן אחר תשו' זאת והמעתיק טעה
וחיבר הדברים ללא מקומם. כן הוכחה הב"א בתשו' הגאונים כ"י ח"כ סי' כ"ח בשם ר"ש,
ורבינו, וחסר האוי שכן הוכחה בפרדס בשם אב וסן וכדור.

סימן צ"ב

וישאלתם מותר השמן שבלילה הא' של חנוכה מדליק בליל השני וכן בכל לילה ולילה
ובליל שמיני שורפו כולו לפי שהוקצה למצוה אסור ליהנות ממנו ולא מסתבר
דהא קי"ל שיירי מצוה נזרקין ומה שנשאר מן השמן אחר שבלתה רגל מן השוק שיירי מצוה הן
ורבינו חננאל ז"ל מנין דצריך הדלקת נר בשבת שנאמר וידעת כי שלום אהלך ואין שלום אלא
באור שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב ואיכא למימר נמי דאשארדא קא בעי שאם לא עשרו
ולא ערבו אין שלום בבית שלא ימצאו מתוקן מה שירצו לאכול והכי נמי אם לא ערבו.

אי"י הי"ם

עיקר השאלה היא אי קי"ל כס' רב אחאי בשאלתות פ' וישלח שס"ל הכי דבלול שמיני שורפו כולו
הו לא והשיב דלא מסתבר דהא קי"ל שיירי מלוא נזרקין. אבל בתוך ימי חנוכה מה שנשאר
מן השמן אחר שכלתה רגל מן השוק הן שיירי מלוא כודאי. ואין ספק שס' החולק היא אחרונה ולא מן
הגאונים

(*). ועיון תשב"ץ ח"ג סי' ר"ך כמה שהביא בסידור רב עמרם על כל המשנה ממנהג ב' הישיבות נקרא כופר ומין אחיבין כל
ישראל לנדותו וכו' וכו' ביעו"ש ובתחום חרון אפו של שר התורה ר"מ ז"ל עד להפלות.

שערי תשובה סי' צ"ב צ"ג

הנאונים היו שהיו רבינו ירוחק נ"ח ח"ה הביא הרין כרמותו לאקור וסיוס וכתב: כך פשוט במשנה
 והביאה בשאלות דרב אחאי וכן כתבו הגאונים וכו' ע"כ יהי דכל הגאונים השווו בדבר זה ועינין שבה"ל
 סו' ו' שאמר שהביא הרין מרב אחאי סיוס בקושיא זאת משם ר' ישעיה עי"ש באורח. ועינין ג"כ טור
 וב"י ח"א סו' תרע"ב ותרע"ו תי' נאום ואמתיוס לקושיא זאת משם הר"ן ואחריוס ח"כ אפשר שס' זאת
 היא לר"י אלכרנגלוי המאסף הא' ולא לגאון ז"ל, או אפשר לבעל שבה"ל שהוא ג"כ אסף תשו' הגאונים
 והוא יהיה המאסף הב' וכן נראה רעתו בשבה"ל שהביא ס' ר' ישעיה החולק באחרונה, ועינין תשכ"ז
 ח"כ סו' קע"ה ושאר התשו' מר"ה ור"ס וחילך שייכה לסו' ז"ל רסליק מיניס ועי"ש. וזאת הובאה
 בתשו' הגאונים כ"י ח"כ סו' ז"ט בשם הגאון ז"ל וכן הך דמסיוס בה בלשון ר"ח לענין נר שבת הוא
 שס בסו' ק' וזה מופת חותך דמאסף תשו' שלפנינו הוה כיריה תשו' הגאונים אלו כ"י ומינה העתיק
 זע"ז לא סיבר דברי ר"ח למעלה בסו' ז"ל שנרר אחר תשו' הגאונים אלו כ"י והפסיק בין תשו' ר"ס
 רסו' ז"ל של נר שבת ובין תשו' ר"ס הלזו עס סו' ז"ט בנר חמכה וכו'.

סימן צ"ג

וישאלתם שבת שחל להיות ערב פסח שנהנו אצליכם לבער מלפני השבת משום שכרות
 חתנים ופרשתם מי שאינו נוהג מנהג זה יתחייב או לא כך ראינו שכהלכה
 אתם עושין ששבת אסור לבער בה חמץ אבל מבערין אותו מלפני השבת ומניחין דבר קצוב
 כשיעור סעודה של שחרית שבת ואין מבשלין לאכול בשחרית של שבת לא מין חמין ולא מין
 שעורין קמה כדי שלא יהא צריך להריחו מן הקערות שכיון שאין צריך לאכול בה למנחה אסור
 להדיחן אבל מבשל מין דגים וכיצים שאין הקערה צריכה להדיחה ואסור להדיח' ולבער חמץ
 בשבת שכך שנינו י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ואופה לו מצה מע"ש
 ובל שאין עושה כן ומשהה את החמץ ב"ד שחל להיות בשבת עובר משום כל יראה ובל ימצא
 ועובר על מצות ביעור ועל דברי חכמים ותקנתו לבטלו בלבו שכיון שנכנס שבת ולא בער אסור
 לבער בשבת אבל מבטלו בלבו ואסור בהנאתו וכן הלכה. וגאון ז"ל כתב י"ד שחל להיות
 בשבת וכו' פי' ר' מאיר סבר מבערין את הכל מלפני השבת ולא לתר אופן מצה ואוכלין וחכ"א
 עד ד' שעות אוכלין חמץ ומבערין אותו בזמנו ואופן במוצאי שבת. ובהלכות, היכא דמתרמי
 י"ד בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ומשייר מזון ב' סעודות כדי לאכול עד ד' שעות וב"פ
 מר רב אחא ז"ל מר' גטרונאי ז"ל אמר הלכה כחכמים ובר' אליעזר במקום שאין תרומה שהרי
 אמר דבר אחר אבל מקום שאין תרומה שא"א לבערה בשבת עכר' בר' אליעזר בר' צדוק דאמר
 תרומה מלפני השבת אבל חולין בין כך ובין כך בזמנן ור' מתתיה ז"ל אמר הלכה כחכמים ואין
 אופן את המצה לא למוצאי שבת מפני מראית העין שאם אתם אופן מערב שבת אחרים מולולין
 במצות ומקילין בה ושמא אוכלין ולאחר שמילא כריסו ממנה חוזר ומברך עליו ואעפ"י שמותר
 לאפות מע"ש חזקו והדרו את המצוה ואפו את המצה במוצאי שבת בזמנו ויאכל בזמנו.

ורבינו הא"י ז"ל אמר בלא ספק שהלכה כחכמים שאין חייבין לבער עד זמן ביעור שהוא עד
 סוף שעה ה' בשבת וגם למדנו הלכה למעשה ותניא א"ר אליעזר בר' צדוק וכו' וכך
 מנהג שלנו בישיבה שמשירין מזון ב' סעודות ומייחרין להם מקום ונוחרין בהם ואם מבערין את
 הכל מלפני השבת שלא יארע אונס יפח הם עושים אלא שמותר לשייר ואם יש פורצים בדבר
 יפה לגרור בפניהם.

והרב רבינו יצחק ו' גיאת ז"ל כתב באלינסה נהנו לבער את הכל מלפני השבת ולאפות
 מצה בע"ש ולאכלה בשבת בר' מאיר וגררו גרר הקדמונים בפני המקילים שלא יבאו
 לירי איסור ובמוצאי שבת אופן מצה כתקנה ומקיימין בה את המצות.

לגאון ז"ל ומאן דאית ליה חביתא דחמרא ופסידא ושקל חיטי וקלנן על טפקאי ושרנן בנו
 הא

האי הכי תא לתקופה לההוא חמרא שרי למשתי מיניה והאי חששא דלא אשתייר מניהו מאן דלא איקלי שפיר חששא רחיקא הוא :

והרב ברג'לונזי ז"ל אמר האי דכתב גאון בחיטי דקלנתו הוא דקא שרי שהאפני והמבושל אינו בא לרדי חמץ אבל אי שוי לישא בההיא הכי תא דחמרא כדי לעמוד בפני הנקב או כיוצא בזה אסיר ההוא חמרא בפסח וכן נמי המורים וכותח הבכלי כיוצא בזה .

אי"י הי"ם

מתחלת

התשו' עד וכן הלכה הו"ל לר"ה ז"ל הביאה בא"ח דע"ג ע"ד אות ע"ח בשמו, וכן הביא הכלבו כמעתיק מדבריו כנודע. וכן הביאה השכה"ל סי' ז' אות ב' בשמו. ומכ"י א"ח סי' תמ"ד הזכירם בקיבור, גם כל שאר התשו' המזכרות פה, הן מה שהוזכר בשם רב מתתיה, ועוד בשם ר"ה ובשם הרי"ג. הכל הביא השכה"ל בסו' ד' דכריו כהויתן אבל מקוריו והפלה הגדול הוא שמה שמוכח כאן בשם הרי"ג באומרו: "באליסנא נהגו" שם בשכה"ל משלים דכרו ר"ה הקודמים שלפנינו בלשון מנהג אבותינו וכו'. וגדר גדרו קדמוניו ז"ל מפני המקילין וכו' הכל כמ"ש כאן בשם הרי"ג על מנהג אליסנא. ובלשון הזה ממש הביאה הטור א"ח סי' קכ"ח כאשר הביאה השכה"ל וכן האגור סי' תשס"ז. ואלו הערכבויות המפליאות סגרו כעדינו שער ההשערה כתשו' אלו למי הס, ומי סדרס ואסף אותם, ותשו' רב מתתיה הו"ל לקמן סי' רכ"ד .

ודין

חיטי דקלנתו על טפקאי שכתוב לגאון ז"ל: הו"ל לרבינו האי ומלכד שהו"ל תשו' שלמה הובאה בשמו לקמן סי' רכ"ב עוד זאת שכן הביא הדברים בשמו בא"ח דע"ג ע"ב א"ו כ"ב אבל יותר באורך וכטעמים מספיקים והו"ל בלשון ממש המוכח פה ולקמן סי' רכ"ב באיזה סיגוי ניכר .

סימן צ"ד

וישאלתם בצק החרש פי' בצק שלא החמיץ כל צרכו ונעשית כחרש ואם נעשה שאור ונעשה אצל כל שאור שבעולם כמו חרש בבני אדם ואמרינן אם שם כיוצא בו

כמה משערין אותו בדרך אמ"ר אבהו אמר ריש לקיש כדי שיהלך אדם ממגרד נוניא לטבריא מיל: וכי בעינן שיעור מיל לבצק החרש אבל לגבל שגבל העיסה תחילה עד מתי נקראת חמץ וחיוב עליה כרת כדי שיהלך ד' מילין משעת נבילה עד שעת אכילתה .

לתפלה

היה מהלך בדרך והגיע זמן תפלה אם יודע שיש לפניו עיר או בית המדרש או ב"הכנ מקום המתוקן לתפלה ברחוק ד' מילין עד שמגיע לשם אל יתפלל ואם

ירחק יותר מד' מילין יתפלל במקומו בדרך אעפ"י שאין דעתו מיושבת עליו . לנטילת ידים כגון שהיה מהלך בדרך והגיע זמן תפלה ואין שם מים ליטול ידיו להתפלל אם יודע שיש לפניו

מים ברחוק ד' מילין לא יתפלל עד שמגיע למקום המים ויטול ידיו ויתפלל ואעפ"י שעובר זמן תפלה . ואם מקום המים רחוק יותר מד' מילין יתפלל לאלתר ואל יבטל מן התפלה : ואעפ"י

שלא נטל ידיו מפני שאנוס הוא וא"ר יוסי בר חנינא לא שנו אלא לפניו שישעוררו לתפלה ולנט"י ד' מילין שתהא דעתו מיושבת עליו שבדרכו הוא הולך ובמלאכתו הוא עושה אבל עבר מן המים

בהשכמת קודם זמן תפלה וכיון שמגיע זמן תפלה חושב חשבון דרך ויש לפניו חשבון ד' מילין למקום שיש בו מים ולאחריו מים שעבר עליהם או ב"הכנ שעבר עליו אפי' מיל א' אין מחייבין

אותו לחזור מהטעם מפני שקשה עליו שנבטל אותו ממלאכתו ומצורך שלו א"ר אחא בר יעקב מדקא דייק רבי יוסי בר חנינא ואמר לאחריו אפי' מיל אינו חוזר ש"מ מיל הוא דאינו חוזר הו"ל

פחות ממיל חוזר :

שערי תשובה סי' צ"ד צ"ה צ"ו צ"ז צ"ח

אי"י הי"ם

עיי ערוך ערך כ"ק החדש. ולענין שאר התשו' עיינן קנמ' פ"ד מה' תפלה או' א' מחלוקת הערוך ורש"י ועו"ס, ורוק. והרשב"א בחורו' לברכות על דמ"ו כתב אכל רבינו האי גאון בפירושו לתפלה כריך לחזור סמיא ד' מילין ולאחריו פחות ממיל וא"כ הוא מה שכתוב לפנינו ברוקוק.

סימן צ"ה

וישאלתם ליקח קמח מן השוק בשעת הרחק מותר דלא מהוקינן איסורא ויוצא בה ידי חובתו אבל לכתחלה לא משום שנאמר ושמרתם את המצות מצה המשומרת לשום מצה בעינן שימור מתחילה ועד סוף וכ"כ רב שר שלום ז"ל.

אי"י הי"ם

הביאה השב"הל סי' ט"ז כשם מלאתי לגאון ז"ל וכן הביאה הטור ס"ו סי' תר"ג והתשו' רש"ס הוא לקמן סי' רל"ג.

סימן צ"ו

רבינו שרירא זצ"ל אעפ"י שאמרו חכמים ז"ל חלוט שחלטו ברותחים ומוגלשין על גב הקמח היא החליטה ומים הרותחין רתיחה עזה מן המוגלשין ולשון גילוש הוא מליגת שער וצמר מן הטלאים ומן הנדריים אין אנו סומכין על זאת לעשות מעשה שאין אנו יודעים איך ישתמר שלא יבא לירי חינוץ ולא שמענו בב' ישיבות מי שהתיר לעשות כן אלא לחולה ולחירה בלבד על פי בקיאים שהם אומרים מי יש לו רפואה בזה ואם לא הוא בא לירי סכנה או בזמן שאומרים אם מברין אותו מצה מסתכן שמאכילין אותו מצה בלילה הא' שיעור מצה ואין לו כלום לאכלו אלא חלוט ברותחין מאכילין אותו וצריך שיאכל מיד ואין מותרין ממנו כלום.

סימן צ"ז לרבינו האי ז"ל

וישאלתם מצה החלוטה ברותחין ודאי הויא מצה מדתנו רבנן דברים שאין באים לירי חינוץ כגון האפוי המבושל וחלוט שחלטו ברותחין חולין מרחו להתיר בהם מי שעורים שמרתחין רותחין ומטילין שעורין לתוכן בין בהמעיסה בין בהחליטה ולא התירו להם גאונים דאמר' לא ידעי החליטה המותרת היאך היא מידי דהוה אלתיתר ולענין חולת הורו הראשונים ז"ל כי כיון שהכביר עליו חליו ואינו יכול לטעום כלום בפסח ומסוכן הוא מותר לעשות לו מה שהוא צריך על פי רופאים.

אי"י הי"ם

שתי תשו' הללו דסו' ז"ו לר"ס ודסו' ז"ז לר"ס כנו כך הביא הטור ס"ו סי' תס"ה ועיינן מב"ש שם מה שהביא מהרו"ק והרשב"א דשררו ממתכותא שאין לנו בקיאים בלתיאור והוא זאת של סי' ז"ז, וכן הביאה ה"ס דע"ג ור"ג או' ע"ד. ועיינן לקמן סי' ע"ר תשו' לר"ס אחרת שכלול בה דבריו אכיוו ודבריו שכתתי קימניס הללו.

סימן צ"ח

וישאלתם מיבעי ליה לאיניש לאודתורי בפסח בעיסה דלא לישא יתה כלל ולא ללוש אלא במים שלנו פי' שנשא בו מאתמול ולנו בלילה ולמחר ילוש בהן והווי מאן דאמרו דהא מים שלנו לא בעינן להו אלא לתרי יומי קמאי דפסחא ואנן לא חוי לן הכי ולאנו

הכי ח"ו דהא אמרו בנמ' אשה לא תלוש אלא במים שלנו לא קמשני בין יומא קמא לשאר יומי
אלא סתמא קאמר אכולהו יומי דפסחא ועוד דטעמא מאי קאמר בעינן מים שלנו כי היכי דלא
לחמיץ וביון דהכי הוא לא שני לן באיסור חמץ בין יומא קמא לשאר יומי הילכך כוליהו יומי
בעינן מים שלנו :

אי"י הי"ם

ג' תשו' יש בקובץ זה מענין מים שלנו זאת שלפנינו בלי שם, ולקמן סי' ק' בשם הגאון ז"ל ולקמן סי'
רפ"ח בשם רב נטרונאי, ומסיים בה וכך אמר רב נחשון ואין ספק שכיון על אותה דסו' ק' דהוא
לשון ה' ממש, וזאת שלפנינו לא ידענו מי בעל דברים, והדברים מוכרחים שהם לר"ה זל, ועינין בטור
ה"ח סי' ק"ג סברות אחרונים בזה, ולא הוזכר שם גאון בכל ענין זה. וזאת זאת מלאתי בה"ח דע"ה
ע"ב או' ה' שכתב נגד ס' הרי"ה ג' ז"ל וז"ל, וכל הגאונים והחכמים הסכימו שאין חלוק בין יו"ה לשאר
הימים בכל אלו שהם משום חמץ, כי גם בשאר הימים נאסר החמץ וכו' ע"כ. הרי דברים מועתקים
מכלל תשו' אלו, ומאומרו כל הגאונים הושוו נר' שגם ר"ה ז"ל מחברתם, אלא דהפי' על מים שלנו
שהביא ה"ח ממש הגאון דמותי לה תותי ככח' אינו כתשו' אלו, ועינין תשכ"ז ס"ב ס"ו סי' פ"ז
שהזכיר הגאונים בדיון זה.

סימן צ"ט

וישאלתם

שאמר להם כהן מורה צדק ה"י שיש בענין שבעת ימי פסח ענין גדול ובמים
שלנו כמו כן הענינים האלה כבר הוזהרתי להרבה מקומות כי כבוד אלהים
הסתר דבר וכבר אמרו רבותינו במופלא ממך אל תדרוש וגו' ואתם יודעים כי בר' פנות נכנס
בלבם להתויר התורה ליושנה ש"ל ושולחין שלוחיהן מכל הארצות מתימן ומזרח ומצפון ומארץ
בוש ואשכנז וצרפת ואספמיא ומקצוי הארצות ועומדים לפנינו בענין שאלותיהם וספקותיהם ואין
לנו פנאי לדברים הללו ומי העיר אתכם בדברים ההם כי כבר שלחנו באגרותנו ליושבי קלבריא
ויושבי פול על הענינים האלה כי אין להם רשות לשאול ולנו אין להשיב כי הקדמונים ז"ל לא
היו מודיעים לשום אדם זולתי לאנשים יודעים והיו יודעים בהם סימנים ניכרים בפניהם ובמקומות
אחרים ואתם לשמע און אנשים מוורים מעינינו וגם כי אינכם מוורים ברעיונינו כי לשמע און
שמענו אתכם ורוב מעלת חכמתכם וגם כי אין ראוי להשיבכם ריקם ולמען כהן צדק המעירר
לכם כי אם אינו יודע שאתם ראויים לכך (לא כצ"ל) מרחוק יביא לחמכם אמרו אל האיש אשר
שלח אתכם אלינו, שבעת ימי הפסח הוא אשר דבר ה' שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך
למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ והוא כהן לאל עליון ויודע נסתרות ותעלומות ברמזי
החכמות וכל דבר לא אנס לו הוא יגיד לכם את חמראה ואנו אין לנו פנאי מכל קצוי הארצות
להגיד לכם את הרשום בכתב אמת ולענין מים שלנו בכל ז' ימי הפסח וירושלם הבנויה כעיר
שחברה לה וצדק ילין בה ועל קן האילן מלונה והמים נגרים ויוצאים ופסח ה' על הפתח וכשהם
לגים לא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף וזכר אלה יעקב כהן צדק מקוראי אחי קראנוך בשם
שמע ואחא דע לך ע"כ :

אי"י הי"ם

עם

שתשו' דלעול סי' ה' היתה גותנת יד להסתפק מי בעל דברים אם רבינו האי אם הרי"ה וכנו"ל.
בזאת אין לספק כלל שורשו הוא תורתו של ר"ה ראש בחשיבות ואחרון בזמן. מלבד כל אותם
ההוכחות הנכתבות לעול סי' ה' יש בה הוכחה גדולה ושקום זו שמעתי. האחת: שכבר הרגיש גם
גאונים ז"ל הפלא העו' שהיה שמש הגאונים שוקע בככל, וע"ז ה' נתן כלב כל חכמי ישראל שכל
קלות

שערי תשובה סי' צ"ט

קלות הכורז להודרו ולשאוב מים חיים ממעייני גאוניו ויע"ף ע"ו שאלותיהם בנגלה ובנסתר עד להפליא, ודבר זה באמת לא קרה כ"ף בזמן ר"ה ז"ל רבאמת נראה באותו זמן גם פלאי להאיר לב גאוניו ז"ל בחכמת התורה עד להפליא. דמות הנר הנראה כשהיא עתירה להתכבות מאורה אל עבר פניה עשרת מונים מכל אשר היתה לפניו. ובגוד זה נתן השתוקקות עלום בלב כל חכמי הגולה להריץ שאלותיהם מקטיו ארץ וים רחוקים. והוא מפלאות תמים דעים גלויים וידועים עד כי העטלפים ירחוהו ולא בדרך גזומה (*). זאת שנית שאין גאוניו כמעט מזכיר כל האקלמיים שמהם השלוחים והשאלות באים ולא הזכיר בכל א"כ לכבל היו באים וא"כ הוא גאוניו ר"ה ז"ל בלי ספק. ועוד אחרת מסדר הנקמה גאוניו ז"ל בגלויי מסתרי החכמה מזה ניכר כי מקולמוסו הטעור ילאו הדברים כאשר לנו רואים רברים אחרים בזה שפנינו עם אותה דלקמן סי' קכ"ב. והוא דלקמן כבר נכתב עליה הכסף שהיא לגאוניו ז"ל כאשר הביאה בשמו הרמב"ן עה"ת וכמו שכתבו גם. א"כ ניכרים הדברים בני הים א'. ועיין לקמן סי' של"ו תשו' לר"ה ז"ל בסתר המדרגה. יעמוד לי הקורא נעים! בזה כמעט רגע. כי גם פה הוצקתני רוח בטני וכלאיתי כלכל ולא אוכל ומוכרח אני להעיר אותן משנתן ולומר לו הכט ימין וראה! הט אונך ושמע! איך בזמן גאוניו ז"ל היו בקלברוא ופוליא (שהוא ודאי פול הנזכרת בתשו' זאת) גדולים בחכמה זאת ומרוב חשקם והתלהבותם היו מריאים אגרותי אל גאוניו ותר מראי ער בגאוניו ז"ל כתב להם די! ואחר שיתברר לו כשמש בחזי השמים כירור דבר זה בעיניו וראה כמה שגה ברוחה החכם שד"ל בויכחו עמוד ו"ג באותו התולולות על ה"ר ש"ט ב"ר ש"ט שהביא גאון א' בפוליא מקובל עלום. וזה די והותר לבטל כל דבריו גם. ולפי שעה יעמוד קנה במקומו כי בחיבורי נלח ישראל כבר הארכתני בטענות מספיקות ומופתים חזקים באותם שנסתמש בהם בהנדרסה ותשבורת ולא בד"ג. באנו על גוף התשו'. תחילה נאמר כי יש טעות סופר ודרך להיות ראויים לכך **לא** מרחוק. ועל עיקר התשו' כבר כתבנו די בסו' ה' מה פירוש אומרו כי שאל נח לימים ראשונים שהוא על זמן היותו ז"ל כליל תלת גו תלת.

והא לך קורא נעים מה שהשיב לי רב רחומאי מעלת הרב המובהק האלפי הוא הרב הקסיד שבע"ק ירושלים תוב"כ כמוהר"ר **ידידיה אבולעפיא** נר"ו

וז"ל הטעור

רב גבוריה, רוב חיליה, המה"הג, הגאון המפורסם הרב המופלא וה"מ ר"מ ור"מ כמה"ר נר"ו יאיר לער כיר"ף.

אחדש"ו בעוהת"ר וחי' וכו', מר קרשני במלותיו בכתב דרך כ"ף לעיין בתשו' הגאוניס המודפסות בסו"הם נהרות דמשק עם שכל רו לא הניס ליה, עכ"ו ראה לזכות אותי, וממרת קומו יש בו, וגזר אומר עליו להשיבו תכף. הנני, הנני,

הנה אותה דסי' ה' שכבר פירש אותה ארוני על ימי פסח ראשון שחזר ז"ל תנ"ת בעיבור ראשון ג' אומא באו דבריו בסתמות וכיבור גדול: עם שהרב ז"ל סוף דרוש ג' דליל פסח שם האריך ופירש כי הומים ההם הם סוד עהרת אשה לבעלה: ונתן טעם למה מלגין את ההלל בשאר ז' הימים לא כן כיום ראשון, ער שכועות שכבר טבלת ונטהרת וספרה לה ז' נקיים, ואח"ך כיום ההוא, הוא זיווג הכולל הכל מבוחר שם כמון חומר, ויבואו דברי הגאון מכוונים לרכי מין האר"ו ז"ל ועו"ש בכל אותם הדרושים, ויעיין בגאון רב שר שלום בס' נהר שלום דף ק"ד ע"א וע"ב בדרך ארוך ונכון ומכוון לרכי הגאון ז"ל. אולם בסו"ט מאותו הרב כהן ארק. ומביא פסוק כי שאל נח ואמר מר כי לימים ראשונים, ר"ל על עיבור ראשון דו"א. לדעתני הקלושה לריך לפרש עור דכחי קדשו, כי הנה ז' ימי הפסח

(*). ועיין תולדות רבינו הגאון ז"ל להרב הגאון שי"ר נר"ו הערה ו'.

הפסח היא שבע ראשון דעומר, והיא ספירה ראשונה מו' ספירות חב"ד חגת"ס הנתקנים בימי ספירת העומר, וען כי כל אחת כלולה מ"ו, וכתיב הרב ז"ל כי לסיבה זאת לא הספיק ז' ימים על טהרת האשה לבעלה רק ז' שבועות. ונלע"ד לומר ולפרש וען ספירת החכמה, היא נקראת ראשית כנודע על כן שבעה פרטיו חב"ד חגת"ס הכלולים בו, הם נקראים ימים ראשונים אשר היו לפני"ך היא מלכות כמ"ש הרב בש"ט ו' היוונים בדרוש שלוח הקן פ"ג מה הפרש יש בין "מלפניך" ל"לפניך, כי מלפניך היא ה"י ולפניך היא מלכות וו"ה, כי אלו הימים ראשונים שהם ז' ספירות החכמה הם אשר היו לפניך לטורך המלכות, כדי לטהר אשה לבעלה, והכל הוא לטורך המלכות, באופן כי הם רומזים על ספירת החכמה הנתקנת בו' ימי הפסח, ויעוין בדרושי הרב ז"ל, כי שם מקשה למה כשנתקן החכמה לא יש זיווג עם שיש זיווג בליל ז' של פסח, אותו הזיווג אינו מענין כללות תיקון ז"ס החכמה, כי הוא נדרש לעצמו על אילת השחר יעו"ש, "ועמ"ש כת"ר לפרש על מים שלנו" לרעתו גם זה ברור ופשוט, שהוא מדבר ג"כ בעיני ימי הפסח, כי כבר ידוע כי פרטוף לאה מתבטלת בימי הפסח, והיא נקראת מנה שמורה, וכל הארותיה דיסודות רא"ה הבאים לה תמיד בהיותה בחוץ כגד הרעת, ככל ימי הפסח הם יורדים מפנינים בפנימיות ז"ה ויורדים עד הגרון, ומכאן לרות המקום, הם בוקעים מלך פנים ונעשה עם בחי' פה, ומשם וולאים הטורות בסוד אור מקיף לראש רח"ל העומדת מן החוץ ולמעשה כן כתב הרב ז"ל בכל דרושו יעו"ש, וידוע כי המוחין קרואים מים המגדלין האילן וכמ"ש הרב בכ"מ ובפרט בש' דרושי הללם פ"ב וב' וע"ש, לכן בו' ימי הפסח אותם הימים שהם המ"ו הבאים תמיד ללאה, הם אינם מתעוררים ללאת לחוץ, והם לנים שאינם נראים ויורדים מפנינים, והם לנים שם, עד שככת התקבלות האורות בוקעים ועושים בחי' פ"ה ו"ח פסח פ"ה ס"ת חו"ס ולא מו'ת: וכתיב הרב ז"ל כי נשתנו ימי הפסח משאר ימות השנה, מפני פחד החיטונים שלא יתאחו בה וע"ש באורך בדרוש ד' ליל פסח בדר"ה, "ונרחיב הענין בכיחור ויתר" וכו', עד "ונבאר מה שיעדנו למעלה" יעו"ש. וכבר ידוע ופשוט, כי רחל נקראת טוון, ולאה נק' ירושלם היא לאה, וכמ"ש בכמה מקומות ובפרט בחיקון חלות הנאמר שם "עד הנה ככיה כטוון, ומספר בירושלים" וכ"כ בש' דרושי הללם בכללי החו"ג, וכן בש' רחל ולאה ש' ל"ח ובכמה מקומות בשעה"כו ובמב"ש.

ומעתה

אפשר זהו כונת הגאון "ירושלם הכנויה" היא לאה הנכנית מבחוץ "כעיר שחברה לה יחדו" ר"ל שם מחוברות לאה ורחל יחדיו עם ראש רחל לר"ק שהם המוחין הבאים לה מלך גבורות דה"י הנק' דרק, ולין בה ר"ל לנים, ואינם מתעוררין ללאת לחוץ כמו שאר הימים, ונקט לשון נקבה ולין "בה" ולא "בו" וען כי בפנימיות ז"ה יש עוד שלשה לאות הנשרשים ביסודות דה"י ה' והיא זאת הרביעית היא מבחוץ כמ"ש הרב ז"ל בדרוש ח"י נשים שהמלך מותר עו"ש בש' הפסקוים בפ' כי תלף, ולאה זו הנכנסת לפנים היא מושרשת בעטרת יסוד דה"י בפנים, ולזה נקט "בה" ולא "בו" עם שהכל הוא בתוך ז"ה. וכיאר היכן לנים, על כן אמר "ועל קן האילן מלונה" ר"ל בפנימיות ז"ה הנקרא חילגא דחיי היא מלונה. "והמים" ר"ל המוחין הנקראים מים נגרים וולאים מפנימיות ז"ה וולאים דרך הפה בסוד אור מקיף לראש רחל וכמ"ש הרב ז"ל שם באותו דרוש וז"ל לקמן "ונבאר מה שידענו למעלה, והוא מה נעשה באלו הארות של לאה הנכנסות בראש רחל ידע כי אלו הארות של המוחין דלאה היורדין תוך פנימיות גרון דו"ה נחלק לשתי בחינות כי בדרתם בתחילת הגרון שם הוא מקום לר מאר מתבקע המקום ההוא ונעשה בחי' פה דו"ה, וולא משם בחי' הכל הולא מהפה ונעשה בחי' אהת לרחל וכו' וס"ח פסח פה סח שהוא אור מקיף וזה הולא בסוד שית"ה מן הפה" וכו' עו"ש עכ"ל. ומעתה דברי הגאון הם מכוררים ומפורשים כשמלה, באומרו והמים הטורים וולאים ופ"סח ה' על הפתח ר"ל במקום פסח, והוא על הפתח ר"ל שנפתח ונתבקע אותו המקום שפתח וולא ההכל. ואמר עוד "וכשהם לנים לא יתן המשחית לבא אל כתובם" שם רמז אל מ"ש הרב ז"ל באותו דרוש למעלה וז"ל: "והנה כוון שנעשה השימור הזה בו' ימי הפסח ונתבטלה אחיות החיטונים בלאה" ועוד ידוע כי לאה ורחל נקראים שני כתיס בית עליון ותחתון. וז"ה: "וכשהם לנים" לא יתן המשחית ר"ל החיטונים לבא אל כתובם הוא לאה בית העליונה לנגזף ח"ו! "זכור הלא ליעקב" הוא מלונה, ולרעתו רעה לומר אל הכהן דרק שיזכור "אלה" אותיות לאה אשת יעקב, וגמר דבריו כמו חירק

שערי תשובה סי' צ"ט ק' ק"א

חידה ממש כדו לרמוז כל סוד לשונו הקדוש ויבין דבר מתוך דבר, זה מה שנראה לע"ד בדרך אפשר, ואם וכשר כעניני ה', והוא יאיר עינינו.

סימן ק' לגאון ז"ל

וששאלתם אשה לא תלוש אלא במים שלנו כיון דמשום חמץ הוא שהמים הגרופים ממחרון להחמיץ אין שינוי בין לילה ראשונה לשאר ימות הפסח שהרי איסור חמץ נוהג כל שבעה :

רבינו שרירא ז"ל אמר כך שמענו מפי ראשונים מקובל בידיהם שאין אופין בימי הפסח המצה בשמן ומים כל עיקר והיו מנהג חכמים כלם אבל לקטף בשמן מקטפין חוץ מלילה הא' בלבד שצריך לחם עוני רבינו הננאל ז"ל אמר נראין הדברים דהא רב כהן צדק ז"ל כתב לילה הא' אסור בין ללוש בין לקטף ביון ושמן ודבש ולא מפני חמץ שכתב אמרו מי פירות אין מחמיצין דוקא כל חר וחר לחוריה אבל היכא דמערב בהו מיא ולש כ"ש דמחמיץ והלכתא כדברי חכמים וכן רב שמואל דאמר מצה שנילושה בשמן ויון ודבש אפילו לא ערב לתוכם מים לילה הא' אסורה מכאן ואילך מותרת אפי' שהתה דק"ל מי פירות אין מחמיצין עירב לתוכן מים ושהתה אפי' בשאר הפסח אסורה וע"כ אעפ"י שאין לשין בשמן ומים מקטפין בשמן ומותר מכלל שהלישה שאסר שמן ע"י מים הוא ומה שאסר בלישת מים ושמן התיר הקיטוף וחכ"א בין הלישה בין הקיטוף שמן על ידי מים אסור וק"ל כחכמים והלכתא יום א' אסור ללוש ולקטף במי פירות כל עיקר בין בפני עצמן בין כשהם מערבין במים דבעינן לחם עוני למצוה מכאן ואילך בפ"ע מותרין על ידי עירוב אסורין בין ללוש בין לקטף ואם דש או קטף יאפה ויאכל מיד כחכמים :

אי"י הי"ם

עיון מה שכתבתי לעיל סי' ל"ט ומשם כהרה לענין מים שלנו ולענין מי פירות עיון שבה"ל סי' ס"א שהזכיר ס' בה"ג וס' רב כהן לרק המזוכרת כהן. ועיון ג"כ בס' המנהגים ה' פסח סוף סי' ל"ג שהזכיר ס' ר"ח המזוכרת פה ועיון טור א"ח סי' תס"ב ולעולם תשו' ר"ש המובאה פה עדיון לה ראותי מי שהזכיר. ותשו' רב כהן לרק הובאה לקמן סי' רפ"ד. אבל לבי אומר לי שתשוב' זאת היא להרי"ף ו' גואת ש"כ הטור א"ח סי' תס"ב והרי"ף ג' פסק כחכמים דאמרי יאפה מיד.

סימן ק"א

רב הילאי ז"ל כוס של קידוש שלפני ב"ה מ כיון שיש לו כוסו לברך עליו ברכת מזון אין צריך לברך אחריו על הגפן ועל פרי הגפן אבל כוסות אחרונים של ברכת המזון צריך לברך אחריהם :

רבינו שרירא ז"ל ורבינו האי ז"ל כתבו ד' כוסות הללו כל א' וא' טעון ברכה לפניו משום דבחר קידושא אתסר ליה למשתי עד שדורש מארמי אובר אבי וחותם בנאולה ומאן דאמר הכו ניברך ברכת המזון איתסר ליה למשתי עד דמברך וכיון דברך בין שלישי לרביעי לא ישתה ואיתסר ליה עד דאמר הלל וברכת השיר אלא לאחרים מאי מחייב על כל חר וחר הא יתיב ודעתיה אשאר כוסות הילכך מברך ברכה אחרונה ודיו :

אי"י הי"ם

הובאה כשכ"הל כשס רב כהן לרק ורב יוסף כר רב עמרם גאון וסו"ד כתב וכן אמר רב האי גאון ללא מכרכינן על הגפן ככוס אחרון והטור א"ח סי' תע"ד הובאה כמעט כדמותה כשס

שערי תשובה סי' ק"א ק"ב ק"ג ק"ד מ

כסס רב שירח וכנו כמ"ס לפנינו. וכן הכיף כסס ר"ה כ"ח רפ"א ע"ד, וכן הכלכו דנ"ה ע"א.

סימן ק"ב

וששאלתם מותר לשתות באלו ד' כוסות בין כוס של קידוש לכוס של הגדה ובין כוס הגדה לכוס ברכה על מזונו ואחר מזונו כמה שירצה ישתה בלא ברכה אבל כיון שבירך אסור לשתות אלא אותו כוס של ברכה וכוס של הלל ורבינו יהוסף ז"ל כתב הלכתא הלל כלילי פסח אינו צריך ברכה לפניו וכך מנהג ומעשה :

ורב עמרם ורב צמח ז"ל כתבו ולגמור את ההלל כלילי פסחים אין מברכין ולמה מפני שחולקין אותו באמצע והוצרך לומר והרביעי יגמור עליו את ההלל כדי שלא ירלג כר"ח והקשיתם וכי יש טעון ברכה לאחריו ואין טעון ברכה לפניו יש כיוצא בה ברכה אחרונה שבק"ש ודאמור רבנן כל הטעון ברכה וכו' הא א"ר יוחנן אין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ.

ורבינו האיי ז"ל דמלתא כדקאמר רב צמח ז"ל שאין מברכין עליו כלילי פסחים לגמור ואין אנו אומרים אותו בתורת קורין אלא בתורת אומר שירה שכן שנינו רבן גמליאל וכו' ובסופה לפיכך אנהנו חייבים להודות וכו' כך היא שנייה במשנתנו וכן מנהג כל ישראל ולפיכך אם בא אדם לברך משתקין אותו ויפה אמר שיש טעון ברכה כזה לאחריו ואין טעון לפניו ק"ש שאין מברכין אותו אקב"ו על ק"ש ואעפ"כ אנו מברכין לאחריו אמת ויציב וזו ודאי ברכה לאחרית שחרו על כל פרק ופרק אומר אמת על חותמה שחיא פרשת ציצית אומר אמת ויציב ויפה אמר נמי שאין למדין מן הכללות וכיון דכולי עלמא כך הם עושים וכך ירשו ישראל מאבותיהם אין למדין מן הכלל הזה לרחות מעשיהם :

אי"י הי"ם

דין ה' המוכח כתשו' זאת כסתם דכיון שבירך אסור וכו' הכיחא הטור ה"ח סי' תפ"א כסס וכן כתבו כל הגאונים ועיין ה"ח רפ"א ע"ד שכתב משם ר"ה גאון דמשתיק מנהגא הוא ירושת בניס מאבותי ר"ל ודאי ויין לא מנס והוא כרוך. ודין הב' כסס רבינו יהוסף הוא מוהר"י ז' מיגאש ז"ל והלאה הוא כתובה תשו' זאת כסו' מ"ד לתשו' הגרפסות כשאלונוקי והזכירו הרב כרכי יוסף ה"ח סי' תפ"ז סק"ז. ומ"ס ר"ע ור"ן בן הכיחא הרמב"ן כלקוטיו רי"ד מהספר ע"ג. ודברים כהויתן כמו שהם לפנינו הכיחא הרשב"ה בחירו' לברכות על דו"א ע"א וכן הכיחא הך דרבינו הקאו ככתבו וכלשונו אלא שנפלו שם טעויות ניכרים ויתוקנו עם תשו' זאת שלפנינו וכן הכיחא בשמו כ"ח ר"פ ע"כ את כ"א, וכן הכלכו דנ"ג ע"ד, ועל דין הראשון עיין לקמן סי' רפ"ו. ודין האחרון לענין נר הכדלק הובא בדמותו כתשו' הגאונים כ"ח סי' ל"א כסס דס"ג.

סימן ק"ג

וששאלתם על ענין נר הברלה המברך פושט ידיו וכל היושבים פושטין ידיהם ונאותין לאור הנר שברך עליה.

סימן ק"ד

וששאלתם ברכת אור הובח היא ויש להכיר בין ב' דברים שהן ניכרין ונתנו ראשונים להביט בשרטוטי ידים עד שיכיר ביניהם מפני שהן מצויות בכל עת ואין נכרין כלילה אלא ע"י האור הילכך אינו צריך דבר אחר לבקש לידע אם יאות לאורו אם לאו שכיון שהביט בשרטוטי כפיו כבר נאות ושמענו מהוקנים שאומרים שיש בשרטוטי פסת הדין סימן ידוע להתברך

שערי תשובה סי' ק"ד ק"ה ק"ו

להתכרך בו ועוד מנהגנו להביט בצפרנים ואומ' מפני שהן פרות ורבות לעולם הילכך מי שרצה לצאת חובת ברכה זו שיאות לאור הנר כמו שנהגו הראשונים כדי שיתחייב בכרכה וגם ש"ץ הנאות לנר מוציא ידי חובתו : ועוד לו לרב האי' ז"ל כי לא מתרמו כוס כשיראה אש ונוקק לאורו יכרך מאורי האש וכליל ט' באב שחל להיות במוצאי שבת אין מנהגנו בכך שמקומנו מקום שנהגו שלא להדליק אבל מקום שמדליקין מברך בורא מאורי האש וט' באב שחל להיות בשבת פסקו כולו רשואתא דמדליק כליל שני בשבת כשמשלים תענית קודם שיטעום אבל לא על האור ולהבריל אי אפשר אי למאן דקסבר לה בר' יהודה בפרג במנחה אחרונה כיון דאבריל איחייב ליה בעינוי דהא גבי יום הכפורים אמרינן ליברידך עליה ולשתייה כיון דקביל עליה איתסר ליה. ואי למאן דסבר לה כרבנן כיון דלאו זמן תפלת ערבית ולא זמן הברלה לא מצי מבריל :

אי"י הי"ם

קרוב לתשו' זאת הכיף המנהיג הל' שבת סי' פ"ה כשס ר"ן גאון וכן בס' תניא דל"ב ע"א, וכן בס' הפרדק דף ו' ע"ד, אבל הטור ה"ח סי' רל"ס, אחר שהכיר אותה כשס ר"ן, סייס וכתב כשס רב האי' כל תשו' שלפנינו והסמיט מה שכתוב לבקוף לענין תשעה באב. גס זאת הובאה בתשו' הגאונים כ"י ח"ב סי' ל"ב כדמותה כללמה עד תומה כשס רב האי' גאון ז"ל.

סימן ק"ה

וישאלתם אם לא נזדמן לו לאכול כליל שבת או שאינו יכול לאכול אם יקדם הלילה אעפ"י שאין שם סעודה, או ימתין עד למחר בסעודה מי אמרינן כיון דאין קידוש אלא במקום סעודה לא יקדש עד למחר אלא כיון דכתיב וקראת לשבת עונג במקום עונג שם תהא קריאה ולא נימא כיון דחייבים אנחנו לקדש את השבת בכניסתו יקדש אעפ"י שאין שם סעודה אלא ודאי יקדש במקום סעודה וכך הלכה.

אי"י הי"ם

בעל המנהיג הל' שבת דיו' סי' י"ג אחר שפסק כשמואל דאין קידוש אלא במקום סעודה משום ה' דקראת לשבת עונג סייס וכתב "וכן כתוב בתשו' ר"ה ור"ס אביו, ועיין תשו' רס"ג הובאה בהרשב"א ח"ה סימן תשל"ד ובח"ה סימן רי"ב, ועיין שו"ב סימן רמ"א משם ס' הכתום. וכתשו' הגאונים כ"י ח"ב סי' ל"ג הובאה כשס לגאון ז"ל ולפי הנוסח שם הו'א שאלה כל' בתשו' שהרי הנוסח הוא כך : לא יקדש עד למחר כיון דכתיב וקראת לשבת עונג. במקום עונג שם תהא קריאה, או דילמא כיון דחייבין אנו לקדש את השבת בכניסתו יקדש אעפ"י שאין שם סעודה" ע"כ. סוף התשו' ח"כ סי' שאלה כל' תשו' ובנוסח שלפנינו הכל מתוקן והתשו' מתחלת מר"ה "אלא כיון דכתיב וכו'" ומסוימת נמו ככי טוב "אלא ודאי יקדש במקום סעודה וכך הלכה" מה שאיננו מסוימת כן ככ"י.

סימן ק"ו

וישאלתם אם אומר ויכלו כבר שנינו שאין ויכלו אלא על שלחן ערוך אבל אעפ"י שאין שם סעודה ראוי לומר ויכלו ושפיר דמי משום שני מלאכים המלוין לו לאדם בשעה ששומעים עדות זו מפיו מניחים ידיהם על ראשו ואומרים וסר עונך וחטאתך תכופר.

אי"י הי"ם

לא ממלא דין זה מנוכר כשום פוסק עם הטעם הנכון הזה לומר ויכלו על השלחן ולריד לחפש חסריו

אחריו . ושוב אחר החיפוש מלאחתי בספר הפרדס תשובה ארוכה לר"ז ז"ל בדרך כ"ה ע"ה וז"ל ומפני חובת העדות חזרוני ומעידון עדיון על השלחן ואומר ויכלו ואחר כך מקדשין . העם נהגו כישובה לפי שרובם יקודים הם בכתיבה ואין ראויים לעדות ראין עדות פחות מב' ג' , וכדו שלא יוראה כב' תורות וכו' נהגו כולם על שלחנם בעמידה אפי' הם יקודים ע"כ . מינה שתשובה זאת שלפנינו אינה לר"ה גאון ז"ל שהרי כאן הוא אומר רב' המלאכים המלוין אותו הן הן עירוי . ועיין טור ה"ח סימן רס"ז וזכרין הדברים כאלו מועתקים מס' הפרדס הנזכר ולא ידעתו למה השמיטו ה"ה דעל השלחן . ועיין בלבו דף ל"ח ע"כ וגם הוא לא דבר כי אם על אותו של בית הכנסת ואדרבה על אותו שעל השלחן כתב להדיא שלא הקפידו בו כ"כ שיצטרך לאומרו מעומד והוא פלא :

סימן ק"ז

וששאלתם

מראה לישראל להסתפר מגוי ביחוד אם אין ישראל רואה במראה של תספורת מותר מפני שלא זייקנו הגוי ומ"מ אסור לישראל לראות במראה משום ולא ילבש גבר שמלת אשה : ומה שתתירו לבית"ד לראות במראה דוקא מפני שהן זקוקין למלכות ההא לאחריני אסור והא דפרק השואל דתנן אין רואין במראה בשבת פירשו בגמרא במראה של מתכת משום שלא ישיר נימין בשבת דמשמע ה"מ באשה אבל באיש אפי' בחול גמי אסור : ובירושלמי בפרק במה אשה משמע דאסור בשבת מפני שפעמים אשה מוצאת נימא לבנה ותולשה פי' לפי שגורם זה לידי חיוב הטאת והאי אפילו בחול אסור מפני שאינו דרך כבוד :

אי"י הי"ם

תשובה

זאת אינו יודע למי הוא ולא ראיתי ככל הפוסקים מי שהזכירה . אבל אני רואה קרוב לדברים אלו בחידושי הריטב"ה ע"ז ע"ד כ"ט ע"ה ממע כל הפלפול הזה וקר"ד העלה בדמקום שנהגו בו האנשים כנשים דהשתא לובא משום לא ולבש גבר שמלת אשה ועל זה קמו היוס בקלת מקומות ע"ס . ואילו תשובה זאת שלפנינו היתה לר"ה ג' ז"ל היה מן הדין לסיים דבריו בחילוק אמיתו זה כי אלויותא דיליה היא בתשובה הובאה בהרשב"ה ח"ה סי' קכ"א שסם כתבו אבובן כהעברת שער בית השחי ובית העברה שהוא משום לא ולבש וגו' והשיבו דהכל תלוי במנהג המקומות . כי הכתוב לא סיים לנו כלי גבר ושמלת אשה אלא לפי המנהגות , ואם כן ה"ה דידן במראה דובותא וכמ"ס הרשב"ה בחידושו וכמ"ז . ועיין הרשב"ה סי' רפ"ה לענין הסכמה שלא לובנס בבית הכנסת במנעלים ותלאו במנהג המקומות ועיין בדבריו כי נעמו . ואני בעניי כס"ה ק כרך של רומי כפסק הגמורה שעות המכה שעותיו ע"ג כ"ה הכנ והמוסיקה , הארכתיו כיר ה' הטובה עלי . ועיין ספר התרומה הל' ע"ז סי' קכ"ז . וזאת הובאה בתשו' הגאונים כ"ו ח"ב סוף סימן ל"ג דכתוב בראשו לגאון ז"ל , וה"כ הריטב"ה הנו"ל העתיק מדבריו הגאונים , ומה שכתוב לבית"ד בתשו' שלפנינו ז"ל לבית רבי :

סימן ק"ח

וששאלתם

חולה שאין יכול להתפלל יקרא ק"ש ויתפלל אפילו מיושב ואם כבר עליו החולי הוא ושמשיז פטורים דגמרונין לה מסוכה דחולה ומשמשיז פטורין מצטער הוא פטור משמשיו חייבין :

אי"י הי"ם

בא"ה

דף ט"ז ע"כ אות מ' הביא כן מטעם בעל הקסלמה שכתב מטעם הגאונים אבל סיים דבריו "שאתר

שערי תשובה סי' ק"ח ק"ט ק"י

"שאתר לונקו משלים תפלותיו" מה שאין נראה כתשובה זאת מהראיות המתוות שהביא שחולה ומשמשו פטורים מן הסוכה .

סימן ק"ט

וישאלתם ערב שבת שהיה מעונין והדליקו נר של שבת ואחר כך זרחה חמה אם כבו הנרות מותר להדליקן ומותר להוסיף בהן עד שקיעת החמה ואם לא כבו אינו צריך לכבותן ולהדליקן שהנרות אין אוסרים את השבת ואין מתירין וכן מותר לעשות מלאכה אחרת עד שקיעת החמה :

אי"י הי"ם

תשובה זאת אינה לר"ה ז"ל שהרי לעיל סימן ז"ל כתב דלא מחייב בשכיתה עד דמתקן לכולהו שרני מינה דבהדלקת הנר תליא מילתא ולא כמו שאומר בעל התשובה שלפנינו שהנרות אין אוסרין את השבת ואין מתירין . ועוד ק' נכונה שאינה לר"ה גאון ז"ל שמסתמא אינו חולק על אביו ר"ש . והרי במעשה זה עלמנו הביא הריקאנעו בסימן פ"ח משם רב שרירא והעלה דקבלת שבת תלוי בהדלקת הנר וקבלה בטעות הויא קבלה וכתב ריא ז"ל דאע"ג דמכח קבמרא לא משמע הכי אין לנו כח לחלוק על הקדמונים ומעשה זה עלמנו הוא שהביא השב"ל סימן י"ו בשם וכתוב בתשובות הגאונים מלאתי שאוסרין והביא כל המעשה כאשר כתוב בריקאנעו הנזכר לעיל אלא דמוסיף בראיה מהיהו דברכות דפעם אחת נתקשרו וכו' . ואינו יודע אם גס ראה זאת הוא מכלל התשובה או שהיה מהשב"ל . ועיין מב"י ח"ח סימן רס"ג מה שהאריך בכל זה . הכלל העולה שתשובה שלפנינו אינה לר"ה ז"ל ור"ש אביו ובראיו שהיה לגאון אחר . שכבר יש בשב"ל אם עור למעלה מזה שהביא : עוד מלאתי וכו' בדברי הגאונים : בע"ש אפי' הדליקו הנרות אין מקבל עליו את השבת לאסור עלמנו במלאכה עד שיתפלל תפלת ערבית שאז בכרכת מקדש השבת מקבל עליו ע"כ . זאת בראיו הוא ממש כאשר לפנינו . ועוד למעלה מזה הביא עוד אחרת שהיא אותה דלעיל סימן ז"ל . הפעם אודה את ה' שכוונתי אל האמת שתשובה זאת אינה לר"ה ז"ל שכן הובאה בתשו' הגאונים כ"י ח"כ סי' ל"ד בשם לגאון ז"ל ושלאתיה סי' ל"ה לענין אחר היה לרבונו שרירא מכלל שלפניה דר"י ל"ד היה לגאון אחר :

סימן ק"י

וישאלתם הא דאמר רבנן נטל ידיו לא יקדש . בקידושא רבה אתמר או בכל קידוש אתמר ואם תמצא לומר בקידושא רבה אתמר טעמא מאי כך ראינו שבקידושא דבי שמישי וטעמא מאי הכי קאמרינן אמר רב ברונא אמר רב נטל ידיו לא יקדש על היין אלא על הפת מאי טעמא יין אין צריך נטילת ידים בראמור דר"ל כל הנוטל ידיו לפירות הרי זה מנסי הרוח ופת הוא דטעונא נטילת ידים זכיון שנטל ידיו עקר דעתו מן היין ושם דעתו על הפת לפיכך אם נטל ידיו לא יקדש על היין אלא על הפת וכן אמר רב אדא בר אהבה אמר רב אמר לו רב יצחק בר שמואל אבתי לא נח נפשיה דרב שכחתינהו לשמעתיה מידי בנטל ידיו ולג נטל תליא מילתא בין נטל בין לא נטל קדוש על היין ועל הפת רשות הוא וזמני' סניאין הורה קאיטנא קמיה דרב וכו' :

אי"י הי"ם

הביאה הטור ח"ח סימן רע"א משם רב עמרם . וכן הביאה כדמותה בשמו הנ"מ שכ"ט מס' שבת אות ח' וכן הפרדס ג"כ בשמו בדל"ח ע"ג . והמנהיג הלכות שכתב סי' ק"י

סימן כ"ח הכיף דין זה גם משם רב שרירא עי"ט . וכתשובות הגאונים כ"ו ס"ב סימן ל"ח הוכחה ג"כ בשם ר"ע גאון :

סימן קי"א

וששאלתם מתבעי ליה לאיניש למיקם בבי כנשתא עד דמקדש שליחא דציבורא ועד דאמר מקדש השבת לא ליתוב משום דמעלי לברוכי והרב ברנילוני כתב אחר כן חוינן מימרא דא בתשובו לרבוותא ולא מסיימי דא משום דמעלי לברוכי וחני רבנן דכתבו הכי אפשר דהוי שכר מפני מצות טורח העמדה אי נמי אפשר דאית ביה קבלה וליא ידעינן מה :

אי"י הי"ם

בעל המנהיג דף י"ז ע"ד הכיף הדברים כדמותן עד דמעלו לברוכי בשם יסוד העמדתו לכר שהרתיק הדיבור ואמר : עד דמקדש שליחא דציבורא עליה כסא דקידושא וקוז מזה לא רחיתי בשום פוסק שמזכיר דבר זה ר"ל דלריד לעמוד עד מקדש השבת וזאת זה מלאתי להרב חיד"א ז"ל כסוי"כ סימן רס"ט שעל מה שכתב מור"ס דנהגו לעמוד כשמקדשין בכית הכנסת , כתב ועתה מלאתי כתשובות הגאונים כ"ו סימן ט"ל כפי' שכולם עומדים כדרכו מור"ס . וכן כתוב בספר הפרדס שער ט' שכל השומעים יעמדו ע"כ . ואינו יודע אם זאת שלפנינו היא שהיתה ביד הרב חיד"א ז"ל . אבל מ"ס כספר הפרדס הוא כדפסק כדף נ"ו ע"ה וז"ל , לאחר תפלתו החזן אומר ויכולו בקול רם וכל הציבור וכולם בעמידה ע"כ וכל זה לא מניחו כ"ף על ויכולו ולא על כל הקידוש . ח"ק שיהיה הוברר מתשובה זאת שער סוף הקידוש לריד להיות מעומד ומעלי לברוכי אלא דבר אחר יש שריד לעמוד בו והוא דככלו דף ל"ח ע"ג כתוב וז"ל , ויש מקומות שנהגו לעמוד על רגליהם בשעה שמקדש החזן בכית הכנסת ואמרו ז"ל דמעלי לברוכי (חסר ור"ו) כלומר לעיפות הברכים ע"כ והביאו מור"ס בר"מ והם דברו ה"ח מעתקים אר' באו' כדרכו של הכלבו . והנה במנהיג מוכח מלא וי"ו , לברוכי , וגם בתשובה שלפנינו הוא ג"כ מלא וי"ו ומסתמא נאמר סמוי חידא , הא דהכלבו , מפני תרתי דמנהיג ודשלפנינו , כ"ש דהרב אלברגלוני ז"ל כן הבין וכן קבל שהרי מחתר למלא טעם ח"ק מעלה לברוכי ר"ל מה המורה הזאת ומה טעם יש בה כדי לקבל שכר גדול כזה ומתחילה עלה בדעתו שאפשר שהברכה היא משום שכר טורח מצות העמידה ושכר גם זה לא ערב לו וכיקש טעם קבלי ודא לא ידעו . ועם שהרב ז"ל לא ידעו עכ"פ עם כביאים ניבא וכן הוא האמת אחרי שהחיד ה' עיינו בכתבי האר"י ז"ל ועיוון בשער הכוונות בכל הדרושים השייכים לזה ושם תראה ח"ק המלכות הוא כוס של ברכה וקדברים ארוכים ומי שזוכה ויבין מנסתרות למה קידוש הלילה מעומד וקידושא רבה של היום מיושב . כי בעו"הר ח"ן הדור האוי להרחיב הדברים יותר ולקבעם בדפוס . גם זאת הוכחה כדמותה כתשו' הגאונים כ"ו סי' ט"ל כאשר בשם הרב חיד"א ז"ל הנז' וכתוב בה לברוכי מלא וי"ו הקודם שמתקו' והרב אלברגלוני חסר דמעלי לברוכי כתוב שם וכן נמי כתב בעל הלכות דמעלי וכו' .

רב האי ו"ל

סימן קי"ב

ששאלתם הני לחמניות שאופין הגוים הרגים כפת ועבר עליהן איסורא דבשולא מרו לשנות בהו לבתר ולמעבר להו ישראל בישולא אחרא הכי חוינן דמלה דא לא בעי למשאל דהא כיון דעבר עליהו איסורא אפילו טובל בכל מימות שבעולם ועבדי לרו כל שנווין וכל בשולין דעלמא לא נפקי מאיסורא לעלמין וודאי מעוות לא יוכל לתקון

שערי תשובה סי' קי"ב קי"ג קי"ד

אי"י הי"ם

כיוצא כה ראיתי בס' ת"ה להרשב"ה שהביא משם ב"ה והביאו הטור וכ"י יו"ד סי' קי"ג על פאנדאס (ר"ל לחמניות) של דגים שאופין הגוים עוש"ב. הלא ראין מתשו' זאת ראיה להכריע במחלוקת הרשב"ה והרא"ש הובא שם לעיל מזה באם בשלו הגוי כמאכל ו' דרוסאוי לדעת הרשב"ה טוב אין לו היתר אח"ך ע"י גמר ביטול ישראל. ולהרא"ש יש לו היתר. דאמור דתשו' זאת מיויר דנתבשל כל לרכו ע"י גוי מלשון שחאמר "שאופין הגוים דגים בפת, נמלא דכבר נאפה ונגמר הביטול. ועם שיש להכריע בדעת הרשב"ה ממאיו דהוא אומר ועבר עליהן היסורא דביטולא, כאלו בהעברה בעלמא והוא מאכל ו' דרוסאוי, עכ"ז הגד הראשון מכריע וותר.

סימן קי"ג

וישאלתם בקדושה דבי שמי בשתיה או לשום על גבי העין לא שמענו מי שמישים את כוס הקידוש בליל שבת על גבי עיניו אלא בשתיה ודאי.

אי"י הי"ם לקי"ג וקי"ד

תשובה דסי' קי"ג מנגדה בכל כחה דעת רב נטרונאי הובא בכל הפוסקים ובפרט בטור ה"ח סי' רס"ט דמפרש מ"ש בתלמודא דמהדר לה בקידושא דבי שמי ר"ל דמתן מן היין של קידוש על העין משום רפואה. ומלאכו הילן גדול שיסמך עליו רבינו הטור בכל דעותיו וכל קושיותיו ועם שמכ"י והט"ז שם טרתו להעלות ארוכה, מירי דוחק עלום לא ילאו כמו שיראה הרואה והרי תשו' שלפנינו מעיד כגודלה: "לא שמענו מי שמישים את כוס הקידוש בליל שבת ע"ג עיניו, וסבור הייתי לומר דתשו' זאת היא לרבינו האי אס נאמין לקדר סידר המאסף אותם. אבל טוב הדרי בי בראות הבאה אחריה בס' קי"ד דמקום הקידוש כב"ה אפי' לביא אורחים בדעת כל הפוסקים שהביא מב"י בס' רס"ט שם נגד דעת הטור ודעת רבינו האי שסמך עליו הטור ז"ל שכתב להדיא "שאם אין אורחין אין מקדשין כב"ה, וכ"כ האגור סי' שמ"א בשמו ז"ל. וזאת אומרת בין ליכא בין איכא מקדשין. ה"כ הינה לר"ז ז"ל. ואפשר דאותה דסי' קי"ג היא לר"ז ז"ל כי מני יודע. עכ"פ עדיין לא ראיתי מני שהזכיר גם שתיהן וה"כ אינו יכול להחליט מני בעל דברים. ושוב ראיתי דופה כיונתי דגם אותה דסימן קי"ג הינה לר"ה שהרי הא"ח דס"ג ע"ג אחר שהביא ההיא דרב נטרונאי דנותנין על עיניהן, סיוס וכתב: והר' רבינו האי כתב דלאו דוקא בקידושא דב"ה אלא דה"ה בכיתו: **אבל** עכשיו שזכנו ה' לתשובות הגאונים כ"י הנה שם בהמלעני סי' ט"ל המלא כמה דגים מלוקטים מגאונים שונים מביא דברים כהויתן בשם רבינו האי ז"ל, ואחריה אותה דלקמן סימן קי"ג בשם מר מתתיה ז"ל, ונתקיימה השערתו, הלא דנשאר מוקשה לשון הא"ח הג"ל, ואפשר דדעת ר"ה המוכח בא"ח לדעת רב נטרונאי קאמר לה דודאי מני שס"ל ליתן ג"כ לעין, ס"ל דלריק לשום גם במקדש דבית הכנסת גם במקדש בכיתו ולעולם ליה לא ס"ל והוא האמת.

סימן קי"ד

וישאלתם על ענין קידוש והבדלה בב"ה בין דאיכא אורחים דאכלי תמן בין דליכא מקדשין ומבדילין בבית הכנסת דבעינן זכרהו על היין דילמא איכא איניש דלא שביח ליה חמרא ונפיק בקדושה דב"ה ואבדלתא ואע"ג דאמרינן אין קדוש אלא במקום סעודה שעת הדחק שאני ונפיק בההוא קדושה אי שוי רעותא למיפק ביה.

אי"י הי"ם

כבר כתבתי למעלה דסי' זה מתחיל עדי ונפיק בקדושה דב"ה הכ הובא בשם מר מתתיה כתשו' הגאונים

הגאונים ח"כ סי' ע"ל אלה דעס מקיים וז"ל : והנגיד ז"ל : דוקא דלא שכית ליה , אבל שכית ליה
הא אמרינן אין קידוש אלא במקום סעודה , ולא שכית ליה דוקא בסעודתו בכ"ה , אבל קידוש
בכ"ה וסעודתו בבית לא דאין קידוש , וכו' . ואין ספק דהמאסף אשר לפנינו בהיות שהעתיק
מזאת כ"י כאשר הוכחנו זה כמה פעמים , וראת דברי הנגיד ז"ל הללו , ולא ישרו בעיניו לחייב לאיש
הישראל להכניא סעודתו בכ"ה על זה חלק עליו מכלי הזכיר אותו , וסיים וכתב , והע"ג דאמרינן
וכו' שעת הדפוס שאנו ונפיק בהוא קידושא וכו' כלומר ולא לריך להכניא סעודתו לכ"ה וכו' :

סימן קט"ו

וששאלתם יש מי שמברך ביום בורא פרי הגפן ומקדש השבת הוא דרך שטות ובורות
ולא נפקי ידי חובתייהו ולא עור אלא שחייבין מלקורא בשביל לא תשא
שמברכין ברכה שאינה צריכה וגם מפסיקין בין ברכה לשתיה :

אי"י הי"ם

דין זה פשוט בפסחים דק"ו . ועיין טור וב"י ח"א סי' רפ"ט . ועיין ח"א דס"ע ד"ר . ועיין כלכו סי'
ט"ל ד"מ ע"ד שכתבו דהקדמונים נהגו אחר ברכת כפ"הג לומר כרוך מקדש השבת כלי טו"כ .
ובשו"כ סי' רפ"ט כתב משם ס' הכתום כ"י דהוא הפסק נמור . והוא ברור יותר מביעתא בכותא .
וה"ר אהרן לערביסקאן הר"ר חיים פ"חובש כ"ע סופר לי בילדותי שכהיותו הולך בשליחות פרס ומדו
מלא כמה עיירות קטנות שהיו מקדשין כיום קידוש הלילה , וכיוקר עמד לו לכטל המנהג : (ועיין וכתשו'
הגאונים כ"י ח"ב קרוכ לסוף ס' ט"ל הוכחה בשם והרב ברנולוני ז"ל כתב יש חילונים שמברכין וכו' עד
וסוף הכל כמ"ס לפנינו , וזאת הוכחה החרת דמאסף שלפנינו משם אסף וקבץ :

סימן קט"ז

וששאלתם מי שקדש לאנשי ביתו ובא אצל אנשים שיודעים לקדש אינו רשאי לקדש להם :
ועוד לרב האי ז"ל

כך היו הראשונים נוהגין לענין קידוש היו מחורין וטורחים הרבה להביא יין שראוי לברך
בורא פרי הגפן והיה אצלם מצוה שראוי להורא אחריה ואם אין להם היו מקדשין אריפתא
בשבתות ובימים טובים חוץ מלילי הפסח לפי ששנינו לא יפתחו לו מד' כוסות של יין ואפילו מן
התמחוי והיו רואין לקדש על הפת יותר ממוני שכר שמברכין עליהם שהכל ואמרי רבנן קמאי
ז"ל פי' נר הנוכח וקידוש היום פרסומי ניסא עדיף דמיזבן לנר ולא לחמרא לקידוש דאפשר
לקדושי אריפתא :

אי"י הי"ם

זאת היא שהביאנו בעל המנהג דיו"ע ע"ד והשבה ז"ל סוף סי' ט"ו משם הרב יאוראי גאון וכן הטור
סי' רמ"ג הביאה בשם כה"ג שחולק בין יודעים ללא יודעים עי"ס . ועיין אגור סי' שפ"ט .
ועיין ח"א דס"ב ע"ג מ"ס בשם הר"ם . בתוך סי' זה מפסיק בתשו' רב האיו דקידוש אריפתא עדיף .
מחמרי מדוכה . וכתבנו כן כתבו כל הגאונים ר"ן ור"ע ורב נקום וכל הקדמונים כמ"ס הג"מ הל'
שבת פ"ט דיו"א אות ג' . וכן הביא מב"י ח"א סי' רע"ב . אבל עס ר"ה לא הזכיר , והוא פלא . ועיין
מ"ס לעיל סי' ד' ורוק . ושם דקדקתי בטור ח"א ס"ס תפ"ג שכתב ורב יוסף בר רב ז"ה גאון כתבו
מי שאין לו יין מקדש על הפת בלילו שבתות וי"ט חוץ מלילו פסח שהרי אמרו לא יפתחו לו מד' כוסות ,
ע"כ . הרי לשון מועתק מתוך תשו' שלפנינו או' באר' , וא"כ לרק המרשים להפסיק באמצע הסימן .
וזה רב יוסף בר רב מוכרח שהוא רב יוסף בר עמרם גאון כי רב יוסף בר רב בגאונים לא שמענו . ושר"ר
כשכה"ל

שערי תשובה סי' קט"ז קי"ז

כשכה"ל הל' פסח סי' ס"ח שהביאה בשם ותירץ רבי' האוי גאון, ועיין מ"ש לקמן סי' קי"ג: כן
הדברים דרוש סי' קט"ז היא למר' יאודאי גאון וכמו"ל, וכן כתוב בתשו' הגאונים כ"י סוף סי' ט"ל המ"ל
הכל קיים עס וו"ל והנניד ז"ל כתב ולי אירת מרבנן דאמרני והויא חרין להברלה ולכל ברכות
המצות והוא שיצא והוא שיודעין. ע"כ. והמאסף שלפנינו השמיטו כלומר לא ק"ל:

סימן קי"ז (בנרפס נרפס קי"ח)

וששאלתם בענין ד' כוסות של פסח דאם אינו מוציא יין בכמה פרסאות או שהיה ב"ח
בספינה ואין לו תקנה כל עיקר להביא יין ישראל ענבים או צמוקים במים
ויעשה מהם ד' כוסות שכך אמרו חכמים יין צמוקים לא יביא ואם הביא בשר וכיון דלקרבן אס
הביא בשר לקידוש ולהברלה בשר לכתחלה במקום שאי אפשר להביא יין דהא בלילי פסחים
אין אוטרים הגדה על הפת. ע"כ. וכך כתב הנניד ז"ל, וכך כתב רב עמרם ז"ל.

אי"י הי"ם

זאת הוא לרב נטרונאי כלי ספק כאשר הביאום בשמו בעל המנהיג הל' פסח סי' ל"ב והא"ת
דמ"ח ע"ד. וכן הביאה השכה"ל ס"ס ס"ח בשם וכן מלאתי בתשו' הגאונים הכל בעל
המנהיג חלק עליה וכתב וו"ל "ואני אומר כיון דלקרבן אס הביא בשר דיעברא אבל לכתחילה לא
אין אפי' לכתחילה ואף במקום שאפשר למצוא אחר. דאי ברלה אפשר אף לקרבן בשר להביא לכתחיל'
ואף במקום שאפשר למצוא יין אס הביא בשר לקרבן אכ"ך. ולפוס רישתא דתויתו נראות נכונה. ולפי
אומר לי שעל סברה זאת סמך העיטור ה"ח העור סוף סי' תפ"ג להשוות לימוקים ליון שכן כתב לכן
ימכור מה שיש לו ולהוליא הולאות עד שומעא יין או לימוקים ע"כ. הרי דהכל שנה "או יין או לימוקים
ואינו כ"כ רחוק שהרי בעל העיטור ובעל המנהיג קרובים היו ורואו זה את זה עיין במנהיג הל' הנט
ד"ס ריש ע"ג ושם עוד אחר ב' דפוס ריש ע"ג. ור"כ ב' הסברות יחד תאומות בלי ספק. והוא תימה על
הטור דהוא ביריה ס' המנהיג ומעתיק ממנו עיין לעיל סי' קמ"ב איך לא הזכירו. דהרי הו"ב נגד ס'
ר"ן ולמה לא יסדר ס' ר"ן וכנראה דעת העיטור והמנהיג? להתיר בשופי יין לימוקים עם תנחלו
המופאים לעיל סי' רע"ב? האמת, השכה"ל מוסיף בתוך תשו' ר"ן ודוקא לימוקים דהית בהו קיוהא
מה שאין זה לא בתשו' שלפנינו ולא בנוסח שהביאו המנהיג והא"ת. אך סברה גדולה היא שיהא דין
הלימוקים של ליל פסח כדון קידוש שבת הנזכר בסי' רע"כ ובמכ"ש נפקא והשלה הגדול הוא שדין של
יין לימוקים לליל פסח השמיטוהו מחברי הש"ע וסכיבוו ואפי' אחרוני אחרונים כמוהר"ש והפר"ח
שם בסי' תפ"ג לא ראו מחלוקת של ר"ן ובעל המנהיג והעיטור להתיר יין לימוקים, ודעת מוהר"ש
לא היה אדם מעולם שעמד עליו דמקיבא תיתי דאינו וולא? ודעת הרב פר"ח הוא דעת רב נטרונאי
גאון ברלה אפשר. אבל בעל המנהיג והעיטור מתירין בשופי אף לכתחילה ובדאפשר למצוא יין וכן
משמע ס' העיטור שהביא הטור וכמו"ל, ובאמת ס' המנהיג היא טובה ורחבה לסמוך עליה ולהורות
למי שמויק לו היין או לא הורגל בו ומלטער הרבה. וכך אנו מורין בכל בתי דינינו בארץ הסכי וכן
הורו אבותי ורבותי כי שמה ישבו כסאות למשפט. ושוב רדקתני הטוב בלבוש סי' תס"ג וראיתי האופן
סודר דין זה וברכתי ברוך שבחר בו ובמשנתו, ואין ספק שראה תשו' ר"ן שלפנינו כשכה"ל או במנהיג
בשורשה וממנה בנה הקימן שהוא עם כל מה שדקדקתי אינו כעניי מס' רע"ב דברים מסודרים
בחכמה עטומה ועל קו הריון והאמת, ואמינה ולא מסתפלה. כי מי שלומר ש"ע בלי לבוש הוא וסן
ערוס בלא תורה, כי באמת סודר דין יין לימוקים על מקומו בשלום מה שהשמיטו מר"ן ומור"ס אשר
לא כרת. אחריו דהובא בטור בשם בעל העיטור באותו סימן עלמנו. וסבור הייתי לומר שמחברי
הש"ע השמיטו דין זה דלימוקים וען ראו שהטור אחר שהביא דברי בעל העיטור סגר הפתח בדברי ר'
האוי שאמר "חון מלילי פסח" וכי הוכיח הוסיף מן הכלל פת הוסיף מן הכלל גם יין לימוקים וזה
הביאו טעור באחרונה וטעם דבריו כמ"ש מוהר"ש ס' ד' הפר"ח וכמו"ל דבעינן משמח וכי הוכי
רכפת

שערי תשובה סי' קי"ז

מד

דכפת חפ' שמדין קידוש וולא' . מדין ד' כוסות אינו וולא' וכאשר כתבתו לעיל סו' סי' ד', הכי נמו עם
 וין למוקים בין דאינו משמח אינו וולא' ו"ח ארבע כוסות שהם מלוא כפ"ע ומטעם אחר . ועל זה הוא
 שהשמיטתו מחברי הש"ע דין וין למוקים לד' כוסות אלא דהיה להם להזכירו למלוא קידוש הסמוכה על
 מלוא כוס ח' . ועוד דאם כניס אנו כזה בדעת ר' האיני ישראל הענין במלתא בלא טעמא (ר"ל לענין
 קידוש כפת וין למוקים בכוס ח' שעליו מלוא קידוש) ועל זה נאמר בשביל שאנו זכר הפקדתי? בשביל
 דאיתוסק לקידוש וי"ט ח' של פסח מלוא אחרת לשתות ד' כוסות וכוס הקידוש הוא הכוס ח' בשביל זה
 נאמר דכיון דאינו וולא' ו"ח ד' כוסות כפת מטבע הענין או ביין למוקים יען שאינו משמח , בשביל זה
 אברה חזקת קידוש מעליהם מה שמקדשין עליהם בשאר שבתות השנה וי"ט . זה לא חשב אנוש כי הוא
 חוץ מן המושכלות ראשונות ולא בדרך גזמא . אבל כד דייקנין שפיר בתשו' שלפנינו ויבארו הדברים
 על אמתותה דהנה , אין מי שיוכל להכחיש דלענין קידוש השבתות ושאר וי"ט לפי פשט הסוגיא כפ'
 ע"פ דק"ו בחביב תליא מילתא וזה פשט הסוגיא ובפרט למ"ש הרא"ש שם ונהגו העם לקדש כפת וכן
 הסכימו כל הגאונים עכ"ל . וענין ב"י ח' סי' ער"ב באורך כזה . וכנגד זה בענין ד' כוסות כליל פסח
 הם מלוא כפ"ע כרתני חפ' עני' שבישראל וכו' ולא יפחתו לו מד' כוסות ח"כ כיון שהם מלוא כפ"ע
 חזר הדיון כל המלות שריד לחזר אחריהם בכל מה שיוכל כיון דה"ה בלאו הכי ואי ליכא וין מתבטלת
 המלוא מכל וכל . וע"ז פריך להשתדל בכל מאמצי כבוד לקיים מלות אלהיו והיינו דקאמר בעל העיטור
 "באחרונה ולולב" וזהו האמת . והא"ן אס לא מלא אברה מלותו בלי ספק וה' ימלא חסרונו ואי אפשר
 לקיימה באופן אחר כי וין בעינין וליבא , אבל לענין קידוש , כחביב תליא מילתא או כפת או ביין . ח"כ
 אס חביב לו היין יחזר אחריו ואס לא מלא לא אברה מלותו כין בקידוש שבתות וי"ט כין בקידוש ליל ח'
 של פסח דמקדש כפת וולא' וי"ט קידוש . ואחרים דלא מנו למטרח לחזור אחר היין וולאין כפת בקידושים
 של כל השנה מירידהו לנו שאינו חביב לו היין דמקדש על הפת חפ' היין על שולחנו לפי פשט
 הסוגיא אבל במלות ד' כוסות באנשי כפשייהו שמלותם על היין מלך טבע הענין . ח"כ פריך לחזר
 אחריו ואס לאו אברה מלותו והוא כמעוות לא יוכל לתקון בלי ספק . והשתא דאית להני דכרי רבינו
 הגאון בתשו' דלעיל סי' קט"ו קורין בגרון כל האמור ומדובר שהרי הוא אומר דהראשונים היו נוהגים
 לטרוח ולחזר אחר כמה פראות למלוא וין לסתם קידוש והיה "אצלם" מלוא שראוי לחזר אחריהם
 כלומר אללם היתה נחשבת מלוא לחזר אחריהם (וענין במגילה דכ"ז ע"ב וכתב המאור
 שם במגילה ח"ע"פ שהיה אפשר לקדש כפת) אבל אללנו באמת לא חשיבה מלוא לחזר דכחביב תליא
 מילתא ומה חביב יותר מטרתת הגוף וכל דפריך לטרוח למלוא וין יותר חביב לו לקדש כפת . אבל מה
 שהיה אללנו המלוא לחזר אחריהם ולטרוח ככל שאר המלות היה מלות ד' כוסות ולזה אמר חזן מלילי
 פסח לפי ששנינו וכו' . והא"ן אס חזר אחריהם דהיינו וין לד' כוסות ולא מלא בטלה מלות ד' כוסות
 ומלות קידוש מקיימה בלחם עוגי אשר לפניו בשאר כל הקידושים . ודוק ותשכח קורא נעים ותראה דהאי
 שכתב ר"ה ז"ל חזן מלילי פסחים וכו' הוא כאלו נחון תוך מאמר מוסגר דכיון דהוא הולך ומספר מנהגן
 של ראשונים לענין קידוש בלבד דקבלו עליהם למלוא גמורה על היין דוקא ולחזר אחריו כשאר מלות
 וממילא משמע דאללם ולא אללנו לזה הוכרח להרחיב הדיבור בתוך מאמר מוסגר שנאמר בה חזן
 בכדי שלא יטעה הטועה , להודיע כי כל זה הוא חזן מלילי פסחים שגם אללנו מלוא לחזר על היין
 בכל כנינו וסגר המאמר כזה . וחזר למאי דהוה כיה והוא על מנהגן של ראשונים שהולך ומודיע
 דבשהו עורחין הרבה ולא היו מולאין היו מקדשין כפת , חזר להודיע דאפילו היה להם שר שמכרכין
 עליהם שהכל עכ"ז היו רואין לקדש כפת ולעולם כל עיקר מטריה של רבינו הגאון ז"ל באומר חזן
 מלילי פסחים לא קאי על מאי דקיים במנהגן של ראשונים שאס היו עורחים ולא היו מולאין שהיו
 מקדשים כפת שעליהם קאמר חזן מלילי פסחים וכו' שאין מקדשין כפת כיון דשנינו לא יפחתו וכו'
 חלילה לפרש כן אס מלך שהוא נגד הסברה וכאשר הארכתו לעיל . ואס מלך שפשט דבריו כך מוכיחי'
 כאשר ביארתים שענין חזן הוא כמו נחון בתוך חלחי לכנה וחזר תכף לענין קידוש דהוה קא משתעי
 ביה ומה לי להפריך עוד אחר דהמאסף התשו' שלפנינו כבר סדר ג' תשובות קי"ו וקי"ז וקי"ח בשלשלת
 ישראל להוילא לי דין שלם והיינו תחילה הביא תשו' ר"ה דמשתעי במנהגן של ראשונים דהיה אללם
 מלוא

מזה גדולה בכל קידוש לחזר על היין וכשלא היו מולאין הוא דהו מקדשים על הפת והללו אין ב"כ
 חומרה זהה לטרוח ולחזר כי אם בלילי פסחים. ואחר שאלא מזה הביא תשו' רב נטרונאי באם לא מלא
 יין ללילי פסחים אחר כל טרחו דהיתיה בתקנתה כשריית ענבים או לימוקים והביא רחיה עלומה
 ע"ז ואחר שאלא המאסף מזה הוכרח להודיענו הדין באם לא מלא גם לימוקים מה יעשה ישראל לענין
 קידוש התיכא דלענין ד' כוסות בין או לימוקים תליא מילתא וליכא והו מעוות לא יוכל לתקון או אנוס
 ר"פ אבל לענין קידוש ודאי לייך שיהיה על הפת כמו שאר שבתות השנה. דמאי גמא ואחר שזה ברור
 ואינו לייך רחיה על זה יש להסתפק כוונת יברך על הפת תחילה או קידוש היום. ולזה הביא בסו'
 קי"ח בלשון "ורבינו האי ז"ל אמר" כאלו קהי ארלעיל דוברך על הפת תחילה ואיך קהי ארלעיל אם
 לא נפרשהו על קידוש של ליל ראשון של פסח. ועוד ראם תפרש תשו' זהה אחרונה על שאר הקידושים
 איך סיים ואמר ואין מקדשין על הפת אלא במקום שאין היין כלל. אחרי דבכר הודיע לנו בסו' קט"ז
 דזה היה מנהג הראשונים דהו אלס מזה לחזר אחריה אבל הללו לא וכשארנו על הדין הפשוט
 מהרהרות שהביא ובפרט אותה אחרונה רמטעם קליש דפרסומי נוסא מקדשין ארפתא ולא על היין
 ואי מזה בלובל ואתרוג או כד' כוסות של פסח אין מן הדין לבטלה והוא ברור דהמאסף בסיודו
 שלשה תשו' בזה"ז ואחרונה בלשון. ורבינו האי אמרו קורא בגרון הדברים על אמיתותן והיא בלא ספק
 לו ז"ל שכ"ב האגור סו' שפ"ה וז"ל "וכשמקדש על הפת מברך ברכת סמוליא ואינו פורש וגומה הקידוש
 ופורש" ע"כ. ושוב אחר הסיפוס אורו עיני כי מלאתי כסא וסמוכות לכל מה שכתבת בתשו' בשמים
 ראש סו' קט"ז וז"ל ומה שכתבת שאלך אותו הדר בכפר אם לא ימלא יין מה יעשה לפי שאירע לו
 כפסח שעבר שהלך בעמנו ו"ב פרחות אלא אחר והבטיחו שיטלת לו יין אחר כך לא שלח לו ואמרתי
 לו שאם לא נמלא לא יקדש כלל כי מלאתי כתוב בשם רב האי גאון וזו לשונו מו' שאין לו יין וקדש על
 הפת בלילי שבתות וימים טובים חוץ מלילי פסח שהרי אמרו ולא יפתחו לו מד' כוסות של יין ובתב ר"ש
 בן חפני דעברו רבין תקנתא דלא יקדש כלל כי היכי דלהדר על היין :

תשובה

דברי רב האי גאון ז"ל ראינום ולא לבטל מקידוש היום קאתי אחרי דעבד כל טלדקי
 דאפשר למועבר ואין יין נמלא אתו וביותר במדינות ההם שאין היין מלא להם אלא
 דלורווי אמר הגאון דכל ימות השנה אינו אלא כהדר מטה ולא משייב לבזבוזי ב"כ דהרי רב זמנא
 דחביבא ליה רפתא מקדש ארפתא משה"כ בערב פסח ובעל העיטור כתב לייך למכור מה שיש לו
 לקיים מנות חכמים וליתא כי חלילה לחכמים לתקן כזאת בשביל מזה אחת ואפילו שהיא פרסומי
 נוסא ואיך הרב לא אמרו אלא בדרך גזמא עכ"ל הנה למדנו מתשו' זאת תרתי תלת האחת דתשו' רבינו
 האי גאון ז"ל היתה לפני השאל בקיטור בלשון המוכא כטור אות באות ואופן הקיטור הוא היה לאתן
 נגף וזו מכשול להוסיף דין שלא כיון בו הגאון בשום אופן אחרי ראותינו הדברים בפורסם בתשו' דסו'
 קט"ז. שלפנינו ובנו"ל ועכ"ז כמה כחו גדול של בעל אותה תשובה של בשמום ראש לפרשה על האופן
 הסגנון שפרשנוהו בענינותיו ולכי אומר לי שהמשיב שבכשמים ראש היתה בידו תשו' זהה שלפנינו בלי
 ספק שהרי הוא משיב לי בזה הלשון "דברי רבינו האי ראינום ולא לבטל מקידוש היום קא אתי אחרי
 דעבד כל טלדקי דאפשר למעבר ואין יין נמלא אתו" ואין זה אלא מחנכה שבלשון שהביא תשו' ר"ה
 השאל הינה סובלת פי' זה בשום אופן וכמוכן הפשוט שהרי הוא אומר דבכל השבתות אם אין לו יין
 וקדש על הפת ורוקא בלילי שבתות ושאר י"ט חוץ מלילי פסח ואחר זה איך תפרש דלא קא אתי לבטל
 מקידוש היום? אבל בנוסח המוכא לפנינו שפיר לא קא אתי לבטל מקידוש היום כלל כי לא משתעי
 בהכי כי אם על הערחה שהראשונים היתה מזה אלס לטרוח אחרי היין גם לקידוש היום להם ולא
 לנו חוץ מלילי פסח שגם לנו מזה לחזר אחריו ולטרוח והוא הוא פי' המשיב שבכשמים ראש ממש
 ולזה ראם זאת שלפנינו בסו' קט"ז לא היה לו כח לפרש ומתוך דבריו ניכר שאמר דברי ר' האי ראינום
 כלומר ראינום במקורם ולא כמו שהבאתה אתה בקיטורם אלא דלא ראם המשיב אותה דסו' קי"ח דבהדיא
 קאמר בן הגאון וגם זה ברור. עוד למדנו שעם שהשאל הביא מ"ש הר"ש בן חפני להסביר הדברים
 הגולמים הללו (כמו שתמהתי אנו הדל לעול בשביל שאני זכר הפסדותי) דעברו רבין תקנתא דלא
 יקדש כלל כי היכי דלהדר על היין עכ"ז המשיב לא חש להשיב על פרט זה כלל דבאמת ר"ש בן חפני

שערי תשובה סי' קי"ז קי"ח

מה

בין הגאונים כראש"ע בין הרבנים כי הוכן מלינו תקנה בזאת בתלמוד ואס נמלא נאמר אין לך בה חלק
 חידושה לא לחדש תקנות ומשפטים בלתי מקובלים אל השכל הישר מדעתנו ולכטל מלות אלקינו ויש לי
 הרבה ראיות על זה ואינו מאריך בו כבר ולאיתי מערך מליין וכנסתי בנבול מחבר ולא זה הדרך. עוד
 למדנו דעל סברת בעל העיטור המשיב רמה בה קלא יורדת ומוקבת עד התקום ולא אשגח בה כל
 עיקר וסוף דבר השיא סברת בעל העיטור לדרך גוזמה. ואני הומר דאי בעל העיטור היה כותב למכור
 כל מה שיש לו שפיר טענת המשיב טענה אבל אמר מה שיש לו להודיענו דאף אם לא הרווח ואין לו
 מעות ויש לו חפץ ומכרהו לקיום מלות אלהיו וכזכות זה ה' וליחסו וירווח ויחזור ויקנה מה שמכר ודין
 זה ואלא מק"ו ממאי דשנינו ואפי' מן התמחוי שהוא עניי שבענייני שמה שמוציא לד' כוסות הוא לו קרן
 למזון סעודות אחרות ועכ"ז מחוייב כ"ש מי שיש לו חפץ ודאי שמחוייב למכור לקיים מלות אלקינו ומה
 לו להמשיב כי ילעק אל הרב בעל העיטור?

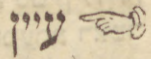
קראתי

בכל לב בעל התשובה שכב"ר בשם המשיב ולא בשם הר"ש כאשר הם מיוחסות תשו' אלו
 להר"ש משום דאי היתה תשו' הר"ש, הטור היה כותב סב' העיטור אחר דאכיו חלק
 עליו או לכל הפחות היה מזכירו ועוד והוא הגדולה מכולם ולא היה כותב הטור ס' ר' האיו כאלו חולק
 על ענין קידוש בפת כאשר ביארו מרן ב"ו ז"ל ס. שהיו שאל אביך ויגדך דתשו' ר"ה לאו ממללא אתמר
 כמה שהביאה הוא ז"ל בקיטור אלא בפירושה אתמר כמו שהיא לפנינו והיתה ביד אכיו כמו שהוכחנו
 מתשו' זאת וכדו"ל ואחר זה מאין הירוס לומר דר"ה ז"ל חולק על קידוש ליל פסח שאם לא מלא יין
 שאינו מקום שנמלא בו יין דעכ"ז לא יקדש בפת? אחרי ראיתנו התשובה זאת בשרשה ואין זכר מזה
 כלל, וכבר הוכחנו דבעל תשו' בשמים ראש היתה בידו תשו' זאת בעינה מכל זה ויותר מזה מוכח דלא
 להר"ש היה וגם זה ברור מאד.

סימן קי"ח

ורבינו האיו ז"ל אמר בשעה שאין יין וצריכים לקדש על הפת מברכין על הפת תחלה ואחר
 כך על היום ודמי שהפת גורמת לקדושה שתאמר ואין מקדשין על הפת אלא במקום
 שאין היין בלל:

אי"י הי"ם

עיינ מה שהארכתי לעול סי' קי"ז ועתה מלאתי בתשו' הגאונים כ"ו כס"ב סי' מ"ב ומ"ג כל
 תשו' אלו דענין קידוש דהנה סי' מ"ב כולו הוא תשו' רבינו האיו הנו"ל בסיו' קט"ז מד"ה
 "כך היו הראשונים נוהגים" ער "לקדושי ארופתא" וכס"ו מ"ג מביא הא דסי' קי"ז בענין ד' כוסות עד
 "במקום שאי אפשר להביא יין" אות בלות, אבל בשם רב עמרם, וכבר כתב המאסף פה וכן כתב רב
 עמרם, ה"כ היה זאת ונתקיימה השערתו דזאת שלפנינו היא לרב נטרונאי דמשלים בה דהא בלילי
 פסחים אין אומרים הגדה על הפת מה שאינו בזאת של רב עמרם שכ"ו, והא"כ מביא תשו' הנגיד
 שרמזה פה המאסף, והאחרים תשו' רב למח ותשו' רב עמרם, והאחרים "ורבינו האיו אמר" זאת שלפנינו
 בסיו' קי"ח אות בלות, ונעתיק משם תשובת הנגיד, ורב למח, והאחרת דרב עמרם, ולא יחסר פה
 מהומה. וזה נוסחה. אחר קיום ההוא דלעיל סימן קי"ז "במקום שאי אפשר להביא יין" מקיים:
 והנגיד ז"ל כתב הכי: ולי אית מרבנן דאמרי משמעתיא הא דאין סוחט אשכול ענבים ואין מביאין
 צמוקים לקדוש אלא בדלא אפשר ליה וכן אתה מוצא בספקות לענין סוחט, ועוד משמע דאין
 אומרים הגדה בלילי פסחים על הפת.

ורב צמח ז"ל כתב מקדש על הפת במקום שאין יין הא כיצד בפסח, ואחר קדש ואינו אוכל עד
 שיסדיר את הפסח ואחר כך אוכל ואי בשבת אומר ויכלו והמוציא, ואינו בוצע עד שיאמר
 אשר קדשנו ואוכל. ורב עמרם אמר אין מבדילין על הפת, ומקדשין על הפת. ורבינו האיו
 אמר בשעה שאין יין וצריכין לקדש על הפת מברכין על הפת תחלה ואח"כ על היום ודאי שהפת

שערי תשובה סי' קי"ח קי"ט

גורמת לקידושא שתאמר ואין מקדשין על הפת אלא במקום שאין יין ע"כ. חזרתי להעתיק תשו' ר"ה זאת מפני שיט להניח זאת שלפנינו עמה ודוק. הנה גם ממלאכה זאת עלתה השערותנו יפה כלילי פסקים אם אין לו יין מקדש על הפת לפי דעת כל הני רכותא, והוה כוונת רב למח באומריו מקדש על הפת רכחכוב תליא מילתא, אבל זה שאמרו מקדש על הפת במקום שאין יין תדון מינה הא במקום שיט יין אין מקדשין, אינו מתברר אם לא כליל פסק דוקא, ועל זה השלים המאסף בתשו' ר"ע דהוא אינו חולק כי אם על ההכרלה דאין מכדילין על הפת אבל מקדשין בו וס' ר"ע הלזו דאין מכדילין על הפת כבר הכיחה הטור ה"ח סו' רל"ו ע"ס. ודמקדשין על הפת הכיחה גם סו' רע"ה, ה"כ מכל זה מוכח דתשו' רב האוי הכחה אחריה אומר: בשעה שאין יין ושלחין לקדש על הפת דיברך תלה על הפת וכו' רמינה משמע דוקא במקום שאין יין מלוי, כל זה הוא דוקא ללילי פסקים כדקאמר רב למח לעיל מזה, וכאשר כתב הוא עצמו בתשו' דלעיל לפנינו סו' קט"ז, וככ"י סימן מ"ב דלראשונים היתה מנהג אהלס לחזר אחריה כדי לקדש על היין ולא לנו דלמסקנא מילתא כשאר פסקות וי"ט כחכוב תליא מילתא וברור:

סימן קי"ט עור לו ז"ל

וששאלתם הא דגרסינן בפרק ע"פ (דק"ה) רב חנינא בר שלמיה ותלמידו דרב הווי יתבי בסעודתא והוה קאי עלייהו רב המנונא סבא אמרי ליה הווי אי גנה וקרי' יומא נפסוק ונקבעה לשבתא אמר להו לא צריכותהו שבתא הוא קבעא אנפשיה דהתם אמר רב כשם שהשבת קובעת למעשר כך קובעת לקידוש ולמדנו אדוננו אלא אמר רב שמועה זו והיאך פירושא (וצוה) (ג"א ליתא וצוה) שמצינו בתלמוד ארץ ישראל ביאור כמעט ולהתברר (ג"א ולא התברר) לנו ויש כמו זאת במקומות אחרים באומר שמועה מפי חכם ואין אנו מוציאין אותה כגון הא דאמרין בפ' גט פשוט (דף קצ"ב ע"ב) מסייע ליה לחוקיה דאמר חוקיה מלאהו בקרובים כשר. והשיב אל יקשה בעיניכם כי הרבה בלא מנין יש בתלמוד שמועות שנאמרו בתוך מעשים וגופא דשמעת' לא נאמרה ברובתא אחריתי דומנין דהדרין ואמרין גופא והווי בה דומנין דשכך לה ומן ההוא דוכתא בלחוד גמרינן לה ולא צריכותהו לאשכוחא בדוכתא אחריתי ויותר על כן משניות ובריייתות דאמרין ת"ד ותניא ולא ידעינן היכא אמרין דלאו כוליה מכילתא מטיין לרוון וקאמרי' איפשר מלתא ולא אהדר ליה ואהדר ליה במכילתא אחריתי והכא הא שמעתא דאמר רב המנונא סבא היא דוכתא ולכך הוזכר מעשה זה כדי שתאמר בו שמועה זו ולמיקבעה

בנמרא

ואנו בנעורינו כך הגיע אלינו בעבור ההיא שמעתא כאלו מציאות דאיסור ורב ספרא דאדרכי' מאי דתנן אלמנה מוכרת שלא בב"ד ואמר ליה ר' אבא לרב ספרא ולא אתמר עלה אמר רב יוסף אמר רב נחמן אין צריכה לב"ד מומחין אבל צריכה לב"ד הדיוטות שמראין דברים הללו דאיתמר עלה בדוכתא ובדוכתא ליכא מידי והכא בלחוד היא דאיתמר עלה וכמה תמהנו מואת עד שראינו רוב התלמודים כך הוא וישר בעינינו והא שמעתא דרב דאתאן עלה מיהא אנו למדנו כשם ששבת קובעת מוקצה למעשר כך קובעת שבת לקידוש ופי' הדבר הזה כי העת שספק חשבה ספק לא חשבה אין מעשרין את הודאי וכל מה שהגיעה עונה זאת לא עשר הרי נקבע מוקצה כל השבת כולה ותנן מפנין תרומת ודאי אבל לא הטבל ולא את מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ולא את מעשר שני והקדש שלא נפרו ואין אדם צריך לקבוע בלבבו על אותה התבואה שהיא מוקצה אלא הגעת העולה שהיא בלבבו של אדם ספק קובעת אותה למיקצה ואין אדם צריך לברוק ולחקור וכך מעת שרואה אדם ספק חשבה ספק לא חשבה הרי נקבעת שבת לקידוש ואין צריך לחקור מן הגנות או מראשי דקלים ההגיע עת הקידוש במה שאמר לו

לרב

לרב המנונא לכדוק להם כדי שיסיקו לקידוש ויכינו את השלחן אלא מעת שנראית להם כי כבר נקבעה שבת והוקצה הטבל ונתחייבו להפסיק ומכאן את השלחן לקידוש ומה שמצאתם בתלמוד ארץ ישראל בענין שמועה זו אין אני יודעין מה הוא אלא מה דגמירנא בפירושה הגרנו לכם וסופא דשמעתא סבור מינה כי היכי דקבעא לקידוש קבעא להבדלה כי הלכה פסוקה היא כשם שמפסיקין לקידוש כך מפסיקין להבדלה אמר להו רב עמרם הכי אמר רב לקידוש קובעת להבדלה אינה קובעת ולא אמרן אלא לאפסוקי אבל לאתחילי קבעא והכי מפרשי רבנן לאפסוקי דלא מסלקי' שלחן ולהפסיק מלטעום כלום שאין לנו חייבין בשעה שספק חשכה ספק לא חשכה אבל להתחיל בסעודה אין מתחילין אלא בתר דנפיק יומא ומכדיל וכן אמרינן שאינה קובעת להפסיק ולא מחייב לאפוקי הני מילי לאכילה אבל לשתיה מפסיק ולשתיה נמי לא אמרן דמפסיק אלא חמרא ושכרא אבל מיא לא מפסיק :

והנניד ז"ל אמר ולי אית מדרבנן דאמרי הא דאמור רבנן לענין אכילה דלא מפסיק היכא דאתחיל בשבת קודם ספק חשכה ספק לא חשכה אם לא גמר מן חשכה פורס מפה ומכדיל ואיכא לאקשוויי היאך תאמר שאין מתחילין באכילה מספק חשכה וספק לא חשכה והא אנן תנן אם אין לו אלא כוס אחר מניחו עד לאחר המזון ומשלשין כולן לאחריו דאלמא אוכלין אפילו משחשכה אפי' במוצאי שבת דהא שבת יום גדול קרינן ליה ואפי' עד זמן הבדלה הוא יום גדול ולפי' אפי' משחשכה ופירוק קושיא (ג"א קושיא זו) כדאמרינן האם אין לו שאני הכא נמי אין לו שאני :

אי"י הי"ם

בבלל

המיתו זה שחרש רבינו האי ז"ל נתרנה קושיית התוס' בעירובין דף פ"ה ע"ב ד"ה ולאו מי חוקימנא וכן הקשה הר"ן בחי' לכתב כ"י ה"ד הרב שבת של מי על מס' שבת דל"ז ע"א וז"ל הר"ן וקשה היכן חוקימנא הא בין הכא ובין התם קאמר בהאי לישנא . ועם דברי גאונים יתורן הכל דהכי אורחא דתלמודא וסברא גדולה היא דמעיקרא נאמרה אותה מימרא לפרש פשטה דמתני' גם בלי קושיא כמו דאמרינן בכמה דוכתיה ר"פ דיוקא דמתני' קמ"ל כמ"ס כפ' האשה שנתארמלה דף י"ז ע"ב ובשבת דף ל"ז ע"ב ונשארה בעל פה ולא קבעוה עדיין בתלמודא , ושם כשהקשה על אותה משנה והוכרחו לפי' אותה אמורא ודומה כדי ליושב הדברים אומריס ולאו מי חוקימנא ולאו מי אתמר עלה כלומר על שכבר נאמרה המימרא היא באנפי נפשה והכל היה בלימוד כע"פ וכיון שהגיעו לקבוע הדבר בתלמוד קבעוהו באותו לשון שהוא באלו מרכיב על הידוע במקום אחר כלומר כבר נאמרה מימרא זה כע"פ לפי' דמלתא ולא לתירוולא דמלתא וברב זה הוא ענין גדול דאם שהרווח מסדר התלמוד שלא הזכירה פעמים הרבה עכ"ז בלאחר יד מודיענו שכבר נאמרה במלתא דאנפי נפשה ופעמים יש לתלמוד מה לפלפל על המימרא היא וחוזר וקובע אותה באנפי נפשה ואומר גופא הכל כמ"ס גאונים המאיר עיני חכמים זע"א ועיין לקמן סי' קפ"ז ס' הרביעי מה שהארבתי עוד , ואגב אורחין למדנו גירסת הגאונים דהתם אמר רב מה שאינו לפנינו ובעיקר הדיון עיין הר"ס כפ' ערבי פסחוס על דק"ד ע"א פי' דשמעתתא ועיין מ"ע פ"ד דה' ברכות ס"ח ועדיין לא ראיתי מי שהזכיר תשובה זאת ועוד זאת הודיע דבשאלה יש גמגומים ונראה בה חסרון דברים ועשויות ולהתברר ז"ל ולא התברר והירוט' הוא כריש ע"פ עיין שם בקרבן העדה ואינו יכול להאריך ודי בזה . גם זו הובאה בתפ"ל הגאונים כ"י ח"ב סי' מ"ד ויפה כיונתי להגיה מה שהגיתו והנא' ממנה :

רב האי ז"ל סימן ק"ך

וישאלתם

אם נכנס ש"ץ לב"ה ומוצא צבור שמתפללין כבר תפלה של לחש והוא צריך עת שנכנס לעבור לפני התיבה לאלתר אם יתחייב לאחר שיתפלל לצבור לחזור ולהתפלל או נאמר שיצא ידי חובתו בתפלת הצבור .

שערי תשובה סי' קי"ח קי"ט

גורמת לקידושא שתאמר ואין מקדשין על הפת אלא במקום שאין יין ע"כ. חזרתי להעתיק תשו' ר"ה זאת מפני שיש להניק זאת שלפנינו עמה ודוק. הנה גם ממלואה זאת עלתה השערותנו ופה כלילי פסקים הם הין לו יין מקדש על הפת לפי דעת כל הני רכותא, וזהו כוונת רב למח באומרו מקדש על הפת דכתיב תלוא מילתא, אבל זה שאמרו מקדש על הפת במקום שאין יין תדון מינה הא במקום שיש יין הין מקדשין, אינו מתפרש אם לא כליל פסח דוקא, ועל זה השלים המאסף בתשו' ר"ע דהוא אינו חולק כי אם על ההכרלה דהין מכדילין על הפת אבל מקדשין בו וס' ר"ע הלזו דהין מכדילין על הפת כבר הכיאה הטור ח"ט סי' רל"ו עי"ש. ודמקדשין על הפת הכיאה שם סי' רע"ה, ח"כ מכל זה מוכח תשו' רב האי הכאה אחרים אומרו: בשעה שאין יין ושליכין לקדש על הפת דיכרך תחלה על הפת וכו' רמינה משמע דוקא במקום שאין יין מלוי, כל זה הוא דוקא ללילי פסקים כדקאמר רב למח לעיל מזה, וכאשר כתב הוא עכ"מ בתשו' דלעיל לפנינו סי' קט"ז, וככ"י סימן מ"ב דלראשונים היתה מלוא חללס לחזר אחרים כדי לקדש על היין ולא לנו דלמסקנא דמילתא כשאר שבתות וי"ט ככתיב תלוא מילתא וברור:

סימן קי"ט עוד לו ז"ל

וששאלתם הא דגרסינן בפרק ע"פ (דק"ה) רב הנינא בר שלמיה ותלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא והוה קאי עלייהו רב המנונא סבא אמרי ליה הוי אי ננה וקרי' יומא ניפסוק ונקבעה לשבתא אמר להו לא צריכיתיהו שבתא הוא קבעא אנפשיה דהתם אמר רב כשם שהשבת קובעת למעשר כך קובעת לקידוש ילמדנו אדוננו אלא אמר רב שמועה זו והיאך פירושא (וצוה) (נ"א ליתא וצוה) שמצינו בתלמוד ארץ ישראל ביאור כמעט ולהתברר (נ"א ולא התברר) לנו ויש כמו זאת במקומות אחרים באומר שמועה מפי חכם ואין אנו מוציאין אותה כגון הא דאמרינן בפ' גט פשוט (דף קצ"ב ע"ב) מסייע ליה לחוקיה דאמר חוקיה מלאהו בקרובים כשר. והשיב אל יקשה בעיניכם כי הרבה בלא מנין יש בתלמוד שמועות שנאמרו בתוך מעשים וגופא דשמעת' לא נאמרה בדוכתא אחריתי דומנין דהדרין ואמרינן גופא והוה בה דומנין דשכך לה ומן ההוא דוכתא בלחוד גמרינן לה ולא צריכיתיהו לאשכוחא בדוכתא אחריתי ויותר על כן משניות וברייתות דאמרינן ת"ר ותניא ולא ידעינן היכא אמירן דלאו כולהו מכילתא מטיין לרוחן וקאמרי' איפשר מלתא ולא אהדר ליה ואהדר ליה במכילתא אחריתי והכא הא שמעתא דאמר רב המנונא סבא דהא הוא דוכתא ולכך הוזכר מעשה זה כדי שתאמר בו שמועה זו ולמיקבעה בנמרא

ואנו בנעורינו כך הגיע אלינו בעבור ההיא שמעתא כאלו מציאות דאיסור ורב ספרא דאדכרי' מאי דתנן אלמנה מוכרת שלא בב"ד ואמר ליה ר' אבא לרב ספרא ולא אתמר עלה אמר רב יוסף אמר רב נחמן אין צריכה לב"ד מומחין אבל צריכה לב"ד הדיוטות שמראין דברים הללו דאיתמר עלה בדוכתא ובדוכתא ליכא מידי והכא בלחוד היא דאיתמר עלה וכמה תמהנו מזאת עד שראינו רוב התלמודים כך הוא וישר בעינינו והא שמעתא דרב דאתאן עלה מיהא אנו למדנו כשם ששבת קובעת מוקצה למעשר כך קובעת שבת לקידוש ופי' הדבר הזה כי העת שספק חשכה ספק לא חשכה אין מעשרין את הוראי וכל מה שהגיעה עינה זאת לא עשר הרי נקבע מוקצה כל השבת כולה ותנן מפנין תרומת ודאי אבל לא הטבל ולא את מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו ואין אדם צריך לקבוע בלבבו על אותה התבואה שהיא מוקצה אלא הגעת העולה שהיא בלבבו של אדם ספק קובעת אותה למוקצה ואין אדם צריך לבדוק ולחקור וכך מעת שדואה אדם ספק חשכה ספק לא חשכה הרי נקבעת שבת לקידוש ואין צריך לחקור מן הגנות או מראשי דקלים ההגיע עת הקידוש במה שאמר לו רב

לרב המנונא לברוק להם כדי שיסיקו לקידוש ויכינו את השלחן אלא מעת שנראית להם כי כבר נקבעה שבת והוקצה הטבל ונתחייבו להפסיק ומכאיון את השלחן לקידוש ומה שמצאתם בתלמוד ארץ ישראל בענין שמועה זו אין אנו יודעין מה הוא אלא מה דגמירנא בפירושה הגדנו לכם וסופא דשמעתא סבור מינה כי היכי דקבעא לקידוש קבעא להבדלה כי הלכה פסוקה היא כשם שמפסיקין לקידוש כך מפסיקין להבדלה אמר להו רב עמרם הכי אמר רב לקידוש קובעת להבדלה אינה קובעת ולא אמרן אלא לאפסוקי אבל לאתחילי קבעא והכי מפרשי רבנן לאפסוקי דלא מסלקי' שלחן ולהפסיק מלטעום כלום שאין אנו חייבין בשעה שספק חשכה ספק לא חשכה אבל להתחיל בסעודה אין מתחילין אלא בתר דנפיק יומא ומבדיל וכן אמרינן שאינה קובעת להפסיק ולא מחייב לאפוקי הני מילי לאכילה אבל לשתיה מפסיק ולשתיה נמי לא אמרן דמפסיק אלא חמרא ושכרא אבל מיא לא מפסיק :

והנניד ז"ל אמר ולי אית מדרבנן דאמרי הא דאמור רבנן לענין אכילה דלא מפסיק היכא דאתחיל בשבת קודם ספק חשכה ספק לא חשכה אם לא גמר מן חשכה פורס מפה ומבדיל ואיכא לאקשווי היאך תאמר שאין מתחילין באכילה מספק חשכה וספק לא חשכה והא אנן תנן אם אין לו אלא בוס אחד מניחו עד לאחר המזון ומשלישין כולן לאחריו דאלמא אוכלין אפילו משחשכה אפי' במוצאי שבת דהא שבת יום גדול קרינן ליה ואפי' עד זמן הבדלה הוא יום גדול ולפי' אפי' משחשכה ופירוק קושיא (נ"א קושיא זו) כדאמרינן האם אין לו שאני הכא נמי אין לו שאני :

אי"י הי"ם

בכלל

המיתו זה שחרש רבינו האי ז"ל נתרעה קושיית התוס' בעירובין דף פ"ה ע"ב ד"ה ולאו מני אוקימנא וכן הקשה הר"ן כח' לשבת כ"י ה"ד הרב שכת של מי על מס' שבת דל"ז ע"א וז"ל הר"ן וקשה היכן אוקימנא הו' בין הכא ובין התם קאמר כהאי לישנא . ועם רבנו גאונינו יתורן הכל דהכי אורחא דתלמודא וסברה גדולה היא דמעיקרא נאמרה אותה מומרק לפרש פשטה דמתני' גס בלי קושיא כמו דאמרינן בכמה דוכתיה ר"פ דיוקא דמתני' קמ"ל כמ"ש כפ' האשה שנתארמלה דף י"ז ע"ב וכשכת דף ל"ז ע"ב ונשארנה בעל פה ולא קבעוה עדיון בתלמודא , ושוכ כשהקשה על אותה משנה והוכרחו לפי' אותה אמוראם וכדומה כדי ליושב הדברים אומרים ולאו מני אוקימנא ולאו מני אתמר עלה כלומר על שכבר נאמרה המומרק הויה באנפי נפשה והכל הויה בלימוד בע"פ וכיון שהניעו לקבוע הדבר בתלמוד קבעוהו באותו לשון שהו' כאלו מרכר על הירוע כמקום אחר כלומר כבר נאמרה מומרק זה בע"פ לפי' דמלתא ולא לתירוצא דמלתא ורבר זה הויה ענין גדול דאם שהרויח מסדר התלמוד שלא הזכירה פעמים הרבה עכ"ז בלאחר יד מוריענו שכבר נאמרה במלתא דאנפי נפשה ופעמים יש לתלמוד מה לפלפל על המומרק הויה וחזור וקובע אותה באנפי נפשה ואומר גופא הכל כמ"ש גאונינו המאיר עיני חכמים זיע"א ועיין לקמן סי' קפ"ז ס' הרביעי מה שהארכתי עוד , ואגב אורחין למדנו גירסת הגאוניס דהתם אמר רב מה שאינו לפנינו ובעיקר הדיון עיין הר"ה ש"כפ' ערבי פקוס על דק"ד ע"א פי' דשמעתתא ועיין מ"ע פ"ד דה' ברכות ה"ח ועדיין לא ראיתי מו שהזכיר תשובה זאת ועוד זאת הודיע דכשאלה יש גמנומים ונראה בה חסרון דברים ועשוות ולהתברר ז"ל ולא התברר והירוש' הו' בריש ע"פ עיין שם בקרבן העדה ואינו וכול להאריך ודי בזה . גס זו הוכחה בתשו' הגאוניס כ"י ח"ב סי' מ"ד ויפה כיוונתי להגיה מה שהגיתי והנא' ממנה :

רב האי ז"ל סימן ק"ך

וששאלתם

אם נכנס ש"ץ לב"חכנ ומצא צבור שמתפללין כבר תפלה של לחש והוא צריך עת שנכנס לעבור לפני התיבה לאלתר אם יתחייב לאחר שיתפלל לצבור לחזור ולהתפלל או נאמר שיצא ידי חובתו בתפלת הצבור .

שערי תשובה סי' ק"ך קב"א קב"ב

והשיב כך היא תשובתכם אין צריך לחזור ולהתפלל בלחש מפני שכבר יצא ידו חובתו בתפלה שהתפלל לצבור אם נתכוון בה לאחרים מוציא לעצמו לא כ"ש ואם יש לומר המשמיע קולו בתפלתו ה"ז מקטני אמנה כיון שע"י הדחק עושה ומפני צורך צבור אין בזה משום קטני אמנה

אי"י הי"ם

הובאה כסוף תשו' הרי"ף דברים כהויתן אבל שפיר אמרתי כסימנים אחרים דמאסף תשובות אלו ראה כל אותם שהובאו בתשו' הרי"ף ואותם שידע שהם לרכינו האיי ז"ל נתנם כשמו בקובץ זה הא קמן תשו' זאת שלפנינו הובאה בקיבור בה"ח רח"י ע"ג באמצע תשו' ר"ה ז"ל וז"ל וכן ש"ס אם לא התפלל בלחש אלא שו"מ בתפלה זו שמתפלל בקול רם ליריד לעשות ג' פסיעות וע"ס שהרי"ף ג' חלק עליו דרו לש"ץ בפסיעות קדוש תקבל ועיין מרן כ"י סי' קכ"ג והביא מחלוקת זה בין הרב ת"ה והר"ה ולא נגלה אליו שהיא מחלוקת קדוש בין ר"ה והרי"ף ג' הובאה בה"ח ועיין לו עס לקמן סי' קכ"ד שהביא ח"י המחלוקת של הרי"ף ג' (ט"ס נפל בכ"ו ז"ל הרי"ף ג' במקום הרי"ף ז') משם הא"ח והוא פלא איך שיהיה הרי"ף הנה שורש דין תשובה זאת היא לרב האיי ז"ל אלא דמה שקיים בה מדין המשמיע קולו בתפלתו לא שמענו מפי רבינו האיי, ושם דקדקתי היטב ורחיתי שתשו' זאת כמעט כדמותה עס סיומה הובאה בה"ח דמ"כ ע"ד ובכלכו סי' כ"ז כדרכו להעתיק מהא"ח והביאה מרן כ"י א"ח סי' קכ"ד עי"ס אצל משם הר"ס סוף דבר כך היה דרך כמה מן הראשונים כי היו משיכים תשובותיהם כהעתיק דברי הגאונים מכלי הזכיר שם :

סימן קב"א

וישאלתם הא דאמור רבנן בב"ק (דף צ"ב ע"ב) דבר זה משולש בכתובים כל עוף למינו ישכון וכן אדם לדומה לו ואינו בכתובים הכין הוא אלו דברי בן סירא הן וכתובים היו לפי שהוצרכו רבנן לכתוב מדבריו והם כתובים לראיות ולעניינים אבל לא בכתבי הקדש ועוד רגילין רז"ל שאומרים טעם המקרא שלא בלשון הכתוב כראמרינן מהיורת טוב אלא תקרא רע ומקשינן ומי כתיב כי האי גוונא ומהדרינן כי הוא אל תמנע טוב מבעליו וכתיב הכא נמי הולך את חכמים יחכם :

אי"י הי"ם

כבר נתחכנו בזה רש"י ותוס' בכרכות דמ"ח ע"כ וככה קמא דל"כ ע"כ ובערוכוין דף ס"ג ע"כ ועיין ג"כ במגילה ד"ר ע"ה ואילו ראו דברי גאונים המאיר לארץ גם בתשו' קלרה זאת גם באותה ארוכה שנרפסה בכללין התר"ח דף כ"ג ע"ב סי' ע"ח לא הו' משתכין כמה דיוות ובפרט בתלמודים החדשים כמה הנחות וכמה ארוכות דברים ? לא ידעתו למי הגהה הוא בכרכות דמ"ח ג' תיבות אלו טעות מדפיס שרי ליה מאריה ! גם זאת הובאה בתשו' הגאונים כ"י ח"כ סי' כ' בשם ר"ה גאון ז"ל ובאמת נוסחא שלפנינו וותר מרוויקת שמוסיף בה "לפי שהוצרכו רבנן לכתוב מדבריו והם כתובים לראיות ולעניינים מה שחסר בכ"י והוא טעם נכון למי קראוס כתובים ודוק כי הוא מערכה אל התו' הב' והוא שרלו למנוח פסקים דומים לפסקוי המקרא לכותבם ולאומרם שלא בלשון הכתוב ואין ספק שהיו זהירין שלא לכתוב פסקוי תורה בלי שרעוט (ועיין לעיל סי' ט"ז) וגם בע"פ שלא במקום קדוש ואי משום דברים שככתב אין אותה ראוי לאומרם בע"פ, וכמה זהירין רבנן קדושי זע"א ודוק כי קלרתי :

רב האי ז"ל סימן קב"ב

וישאלתם אין דורשין בעדויות בשלשה ולא במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד ובסופא כל מי שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם ורבי ישמעאל

אמר כמה שיעורו של יוצרנו שהוא מכוסה מכל הכריות וכו' והתחיל בפרקיו מספר ופורש בכלל ופרט וקרא שמות באדם שקורא שמות לאברי (נ"א לאדם) חבירו ועוד אמר רבי ישמעאל כשבאתי והרציתי הדברים לפני רבי עקיבא אמר לי כל מי שהוא יודע שיעורו של יוצרנו מוכסה לו שהוא בן העולם הבא וכו' עד ובלבד שיהיה שונה אותה במשנתה בכל יום והתחיל אומר קומתו כך וכך ודבר זה הוצרכנו לידע אם רבי ישמעאל שמע מרבו ורבו מרבו הלכה למ"מ או לא ואי איכא למימר דמדעתו קאמר והתנן כל מי שלא חס על כבוד קונו וכו' יבאר לנו אדוננו באר היטב :

רבינו שרירא זצ"ל ורבינו האי ז"ל השיבו ואמרו אי אפשר לברר לכם דבר זה באר היטב אלא כללי בעלמא כי ח"ו שרבי ישמעאל אמר דברים הללו מדעתו ומאין באין דברים הללו מדעתו של אדם ועוד שיוצרנו מרוטם ומעולה ח"ו מהזוהר לו אברים ומדות כפשוטן (נ"א של דברים) מדה לאורך ורוחב כשיעור קטן או גדול אבל השיעור והמדה היתה קבלה ידועה וחתומה על השנת בני אדם כי אין לומר כמופלא ובמכוסה יותר כי אין דמות יערוך לו אלא הם דברי חכמים שיש צפונייהם טעמים גדולים גבוהים מכל הרי הררים ונפלאים מאד והללו רמזים שלהם וסודותיהם ורוים וסתרים שא"א למסרן לכל אדם אלא מי שיש לו מדות המסורות כיריני ואפי' ראשי פרקים וכ"ש פרטיהן כי על דבר זה ועל שהוא למטה ממנו ממעשה מרכבה אמרו חכמים ז"ל אמר רב חייה אין מוסרין ראשי פרקים לא לאב ב"ד והוא שלבו הוא בקרבו ובדבריו שלמטה מכל אלו אמר ר' אמי אין מוסרין סתרי תורה אלא ליעוץ חכם ונכון לחש ובלחש לוחשין בו ובללות נותנין לו והוא מבין (נ"א ריץ) בהם ומן השמים מראין אותו כסתרי לבו דאמ' במדרש ונכון לחש (ונכון נ"א) זה המבין דבר מתוך דבר לחש זה שראוי למסור לו סתרי תורה שניתנו בלחש ולכן היו מוסרין חכמים אחד לחברו הכרת פנים וסדרי שרשטין שמקצתן אמורין בזה ספר תולדות אדם ומקצתן בסדר פסוק שלאחריו וכו' ונקבה בראם לפי שאין מוסרין סתרים ורוים הללו אלא למי שראוין בו סימנין ראויים לכך : והגדנו זאת לכם שהשובים אתם בלבנו אלא שא"א לנו לפתוח בדברים הללו ואף לא על פה אלא למי שראויים ואחר האסף שנים שלשה שכולן ראויין לישב במקום שאין אדם עובר שם אלא מבקשים אנו עליכם רחמים יהי רצון שכל מי שהוא ראוי מן השמים יאירו את עיניו ;

אי"י הי"ם

תשובה זאת כבר נכתב עליו הנפק כמה שהכיתה הרמב"ן כפי' ע"ת ג' עמודים קודם סוף פ' בראשית כשם רבינו שרירא גאון דברים הללו "מוסרין חכמים אחד לחבירו וכו' וכו' עד ראויים לכך דברים כדמותן ועיקר המאמר הינו נמלה בגמרא והוא מדרש בפני עלמו נדפס כעת באספת שאר מדרסים קטנים כך כתב לי החכם הגו' . והרב שומר המונס ויכות ה' רכ"ה ע"ה רמזה בקיטור ז"ל , באמת אמרו רש"ג ורש"ג כו כחשוכה שהשיבו לחכמי 'פאס שאין הדברים הללו כפשוטן אלא הרי הררים של לפוני חכמות גדולות תלוים בהם כמו שהוכח לשון זה בס' תורת העולה מ"ב פכ"ד עכ"ד ואין ספר תורת העולה מלוי בכית מדרשו . אבל כבר חנן לי החכם החוקר מהר"ז כ"ט נר"ו ביוון וע"ה חזקת השוכות הגאונים ומכללם תשובה זאת וזק תארה : שאלה שאלו מלפניו אנשי 'פאס והשאלות יצאו אל שער הישיבה של גולה לב"ד של אדונינו שרירא ראש ישיבה חמוד אדונינו חנניה ראש ישיבתו ולבית דינו של אדונינו האי אב"ד חמוד אדונינו שרירא וצוינו וקראו אותם והתבוננו בהם ועמדנו על כל הכתוב בהם ששאלתם תנן אין דורשין בעריות וכו' והשאר הכל כמ"ס לפנינו כשנויים מועטים בסדר הלשון הכל כמו שהוא בכו' מתשו' הגאונים כ"ח ס' ס' ד' שבו' חלי מחדש כמבואר בכל הודות ודוק .

שערי תשובה סי' קכ"ב קכ"ג קכ"ד קכ"ה

קורא נעים! דוק הומרו "מרחין אותו כסתרי לכו" האמור כאן שהוא מכוון ממש למ"ס כתשו' הובאה בעין ועקב למס' חנוגה (ובתשו' הנלווים כ"ו ח"א הוא בסו' מ"ח ועיין לקמן בשערי תשובות ח"ב על מקומו) "ובכן מניין מפנימיו" (עייין בח"ב ושם) ועיין תולדות רס"ג ז"ל להגאון סי"ח נר"ו הערה י"ד ודוק.

ואחרי שעמדנו על תשובה ארוכה זאת אין ספק כי ידונו על העלוונה לומר כריש גלוי כי המקובלים הנאמנים באמת חקיס על כבוד קונס וראוי היה להם שיבואו לעולם להאיר עינינו בחכמה עמוקה כדי שעל ידה נוכל להכין כמה פשעו מקראות וכמה מאמרו רז"ל עמוקים אשר אין להם פשע אחר ותנוס נפש הפילוסוף האלקי המקדש את ה' ברכים האפורי זל"ל שבהקדמתו הידועה שעדיין בכ"ו אחר שחלק דעות חכמי ישראל לג' כתות בכואו לרבר מכת חכמי הקבלה אחר שביאר מאוי דעת בעליו הכת הזאת. סייס וכתב וז"ל והאמת כי התורה וספרי הנכואה ומאמרו קז"ל מסכימים מאד עם בעליו הכת הזאת יותר מהסכמתם עם דעות חכמי המחקר (*) כי נובה דרכה מדרכיהם וכ"ש אם שיהיה מה שנאמר בשנותם טובעו הכמלאות וחידוש האותות אמת ע"כ. ובחיבורו נלח ישראל בע"ה אטיול בעניונים הלז וכיולא באלו ארוכות וקלרות פעם אחת ולא אשנה ה' יזכני לגומרה של תורה ולהוליאס לאור.

סימן קכ"ג

וישאלתם על בת ישראל שנשאת לכהן ומת והניח בת ונשאת הבת לישראל יש בבת כח לאחר שנשאת לישראל להאכיל אמה לתרומה אף על פי שהיא איננה אוכלת או לא.

תשובה אעפ"י שהבת איננה אוכלת מאכלת את האם וראינו ממה שאמר המשנה ממזר פוסל ומאכיל כיצד בת ישראל שנשאת לכהן וילדה ממנו בת והלכה הבת ונשאת לעבר או לנכרי וילדה הימנו בן הרי הבן זה ממזר היה אם אמו בת ישראל שנשאת לכהן תאכל בתרומה וכ"ו היה הבת שהיא בת כהן אם נשאת למי שהוא פסול לה תפסל מן התרומה ואפילו אם לא ילדה וכ"ש אם ילדה ששניהם פסולים לכהונה ואפ"ה אם האם שהיא בת ישראל לכהן שהיא אוכלת בתרומה בשביל הזרע ואעפ"י שהוא פסול הרי נתברר שהיא אוכלת בתרומה בשביל זרע פסול.

אי"י הי"ם

היא תשו' הרי"ף אות ב'אות עיין עליה בסו' ס"ו.

סימן קכ"ד

וישאלתם לענין עירובי תבשילין כתוב למעלה ואכתוב פעם שנית:

עירובי תבשילין שאם חל יו"ט להיות ע"ש צריך שיקדים מיום ה' בשבת שהוא ערב יו"ט ונוטל מעט בשר צלי ומבושל ומברך בא"ש אקב"ו על מצות עירוב ואומר בהדין עירובא יהא שרי לן למיפא ולבשולי מיומא טבא לשבתא ויצניע אותו בשר ולא יאכל אותו עד ליל שבת ולא יהא הבשר פחות מכזית ואם יהיה רג שפיר דמי.

סימן קכ"ה

עירובי חצרות אם יהיו שתי שכונות בחצר או יותר והם אינם משתתפים במונותם אין רשאין להוציא מן הבתים לחצר ולא מן החצר לבתים עד שיערבנו מע"ש הילכך צריך שיקחו מכל בית מעט קמח ויערבבו אותו ולשין את הכל ועושין ריקק אחד ומצניעין אותו

בא

(*) ה"ה קיימתיה מסכרף בספרי הקטן אימת מפניע בסוף ההקדמה ובס' ז' ע"ס.

בא' מן הבתים ומכרך אקב"ו על מצות עירוב ואומר נמי בהדין עירובא משתרי לן לטלטל
מביתא לדרתא ומדרתא לביתא וכו' .

סימן קכ"ו

ענין

עירובי תחומין כגון שהיתה מילה או בית האכל או בית המשתה חוץ לתחום שבת נוטל
רקיק אחד של לחם והולך בו ערב שבת או ערב יו"ט בחוץ למדינה שהוא שרוי ברה
ויתרחק ממנה עד שלא ישתייר בינו ובין המקום של מצוה אלא פחות מאלפים אמה ובלבד שלא
ירחק ממדינתו יותר מאלפים אמה ויניח שם העירוב ויאמר שביתתי בכאן שאבוא מחר בכאן .
ולענין הזכוי שאם זכה לעשות העירוב משל עצמו ולא יטול מאחר כלום נוטל שיעור העירוב
ואם הוא שתופי מבואות צריך שיטול בכדי שיגיע לא' מבני מבוי כנדרגת אס היו פחות
מ"ח ולמעלה יטול ב' סעודות שהם שני שלישי לישראל של קמח במשקל בכלי ואופרה אותם
ואומר לאדם א' זכי בהאי עירובא לכל בני מבוי כי היכי דנשתרי לכולהו לטלטולי ככל מבואה
וכיון שנטל אותו אדם א' זכה בו לכל בני המבוי ולאחר כן מצניעין אותו יפרי וכל זמן שאורו
עירוב מצוי מותר לטלטל בכל המבוי ומחצר לחצר ומזכה להם ע"י בני ובתו הגדולים ועל ידי
אשתו אבל לא ע"י בני ובתו הקטנים מפני שידן כידו וכל העירובין יתכן בהם זכוי :

ואם נתוסף אדם במבוי חוץ מאותם שהיו שם בשעת העירוב צריך לזכות בשבילו או ליטול
ממנו חלקו וצריך נמי שיודיע לאנשי מבוי תחלה בשעת הזכוי ודוקא שהיתה אותה חצר
בין ב' מבואות הוא שצריך להודיע לאותו ששוכן ברה בשעת הזכוי אבל אם לא היה לו פתח
אלא במבוי א' א"צ להודיע בעת הזכוי לפי שזכין לאדם שלא בפניו ובעירובי תבשילין נמי זכה
להם שלא מדעתם וכיון שהודיע אותם ב"ט שעירב בשבילם דיו וא"צ להודיעם בשעת הזכוי
ודקס"ד דהא דאמר רב חסדא מדברי רבי הקדוש נלמוד חולב אדם עו לתוך הקדרה אבל לא
לתוך הקערה דבשבת הוא דלאו הכי מלתא דהא ליכא מאן דשרי בשבת ודקא אמרת לא מצינו
חולב מאבות מלאכות ולא מן תולדות אשתמע הא דגרסי' בפ' המצניע החולב והמגבן וכו' ואמרו
רב חמא בר גוריא אקלע לנהרדעא בעו מיניה חולב משום מאי מחייב וכו' ומהווא נמי דאבא
שאול שמעת דחולב הוא חייב משום מפרק דאמר לענין יונק מפרק כלאחר יד הוא טעמא דיונק
הוא דמפרק כלאחר יד הא חולב כידו מפרק גמור הוא ומתוך שמלאכת אוכל נפש ב"ט דברבים
שאפשר לעשותן מערב י"ט שריא חולב נמי בתוך האוכל ואע"ג דהוא מלאכה וחולב לתוך
הקערה והוא מלאכת משקין לא הותרה ביו"ט כ"ש המגבן דהיא מלאכת אסורה והוינן בפ' דילן
כלשון הזה מורה היה רבי יהודה לחכמים בותים וענבים כיון דבני סחיטרה נינהו יהיב דעתיה
עלייהו והווי מוקצין ואסורין ולא הכי הוא דאי משום מוקצה הוא פירורת גופייהו ליתסרו אליה
היינו טעמא דהויצא מהן אסור משום דכי יהיב דעתיה אמשקין דיריהו אחשובי אחשביניהו ונפקי
להו מתורת אוכל לתורת משקין והווי להו גולד ואסירי וטעמא דגולד דאסיר משום פירות הנושרין
שמא יעלה ויתלוש ומשום משקין שזבו גורח שמא יסחוט ושאר משקין דלא יהיב דעתיה עלייהו
בתורת אוכל הם ולא גולד הם .

סי' קכ"ז

שלשה

תשובות אלו כולם כלולות כסי' ס"ב שכתשכות הרי"ף דברים כמורתן ועיין טור ה"ח סי'
ס"ד ומ"ט ה"ב כ"ג כ"ג ור"ח לעמין זה דחולב ודוק ועיין הרשב"ם סוף סי' תקכ"ט
קונטרס טוב עין סי' תקכ"ז כחורך על זה ועיין להרכ המפורסם מרשניו בס' הכהיר נשמת כל סי'
ח"א רח"י ע"ד ולא כנגד דקתשו' קזאת על הרכ סיה להרי"ף קיון דהוכחא כתשו' עכ"פ מסכים הוא
לכ וקול מהדר למעלה כחותו עמוד על דעת הרי"ף מהסה"ג ודוק כי קלרתי .
סימן קכ"ז

שערי תשובה סי' קכ"ז קב"ח

סימן קכ"ז

וישאלתם

ההוא מעשה דרבי בנאה דהורא מציון מערתא מאי הוה עביד ומאי הוה חזי ר' בנאה הוה עסיק בציון מערתא כי היכי דליפרסם מקום טומארה דליבדלי כהני מינה והאי מעשה דאתמר בחלום ראה אותו ולא במראית העין .

אי"י הי"ם

גם זאת הובאה כש"ת הרי"ף סי' שי"ג אכל כחן התחוקה השערתי שמאסף תשו' הלו כל מה שודע מתשו' הרי"ף שהוא לנאונים אסף הלו הכיתה וגם זאת עם שהיה בין תשו' הרי"ף וידע כי ממקור הנאונים חולכה ומי לנו גדול מר"ח שפי' כל עובדה דתנורו של עכנאי בכ"מ דנ"ח ע"כ שהכל היה בחלום ולא במראית העין כיעו"ש בש"ע לשם וכן הריטב"א ה"ד הכוחב בע"י ברוש פ"ג דברכות כתב משם הנאונים דרוכ מעשים דרבכ"ח היוצאים מדרכי הטבע כולם בחלום ראה אותם ה"כ ה"ף זאת באחת מהם ומתורתן של נאונים ינק אותו כלי שפק והרי ראינו אותה שהביאה הכותב בשם רב נסים הגאון וסוף כל סוף באחרית הימים נתגלה לנו שהיה לר"ה גאון כיעווין לעיל בהגהותי סימן פ' וע"כ הביאו המאסף ועיון כפתור ופרח פי"א דס"ט רע"א דרוסה להכריח שהאי מציון הוא מעיון מפני שמקובל הדבר שהליון הדור והנורה שעל מערת המכפלה הוא בנין שלמה הע"ה וא"כ למה הוא מציון אם לא שהוא בעיון או בחלום וסיים והסתיוע מתשו' הרי"ף הלזו ואני אומר אם לא שבדינו הרשות מגדולי הנאונים לפרש כל הדברים האלה הבאים בתלמוד בענין חלום ונבואה ורוח הקדש וכדומה לא היתה כדאי קבלה זאת שכנין זה הוא משלמה לרשות מעשה רב בזה ואדרבה היה קול ואזכרו עמו כי קבלות כאלו הנם שער היום כך נמשכת אללנו את כולם ישא רוח דלא אשתמוע חד מתקמי ישראל בתלמוד ככלו וירוש' וריכווי המדרשים להעלותם על ספר וגם זה כרוז ועיון כשמיס ראש סי' שמ"ט ועיון שם ככסא דהרסנא דק"ב ע"כ .

סימן קכ"ח

וישאלתם

על ההוא מעשה דרבכ"ח היבא דנשקא ארעא ורקיעא מאי פירוש כך הוא כי מלך אלכסנדרוא בנה מקום במדבר ועשה בו דמות רקיע וגלגל חוזר להראות בו חכמתו וראה אותו רבה בר בר חנא .

אי"י הי"ם

גם זאת הובאה שם בסו' סי"ד וכן הובא בש"ע לככה בתרא שם כשם מוהר"ו בן מונאש שפירש בן משם רבו הרי"ף ז"ל והשערתי קיימת שגם זאת היה תורתן של נאונים . ואל תתמה על השפך שהרי הריטב"א ה"ד בסו' הקודם כתב משם הנאונים דכל מעשיות דרבכ"ח היו בחלום ולא בהקיץ והרי מעשה זה לפי תשו' זאת הוא כפועל שכבר כתבתי לעיל דלא חמרו בן הנאונים כי אם על דברים היוצאים מדרכי הטבע מן הקלה אל הקלה לא על המתפרשו' בדברים הטבעיים ממקור הטבע גם אם לא יאשרו כי אם על דר רחוק . לדוגמא מעשה דהקוף טויעא דהוה שקיל עפרא ומורח ואמר הו' אורסה לרובתא פלן הוה דבר נמלא ער היום בערכים ההלכים במדבר שמש ועיון מטה דן ויכוח ד' סי' שי"ד מעשים באורך ע"ז וכן מ"ש הו' גלא דמטבע לספינתא . מתקויו כי לויתיה דנורא חוורתא ברושא עי"ש במטה דן שכתב שכל מפרשי יס אוקיאונוס מעידים ע"ז וכן נמנה שהקשו בזכאים דקו"ג ע"כ ממ"ש רבכ"ח לדודי קויו לי אורזולא דרימא בת יומא והווי כהר תבור מזה מוכח דמפרשין הדברים כשטען דאו במראה החלום מאיי קושויה ? אלא העיקר שגם מעשה זה אינו חוץ לטבע אחריו דהראש הוא מהבריות הגדולות ומ"מ הוה באיוב "התקשר ראש כחלם וכו' ג"כ נמלא שגדלו הוה בהפלגה גדולה וכיון דהפלוג הפלוג . ודוק היטב כי הוה אמת ויטב ודמי לכמה מאמריו של רבך נוומא על השיעורין ד' מאה ג' מאה י"ג אלף וכדומה ודוק היטב מינה דגם מעשה שלפנינו דנשקה ארעא ורקיעא אם אמת מעשה היא שככה המלך דמות

שערי תשובה סי' קכ"ט ק"ל

מט

דמות רקיע וכו' ה' ודאי יתפרש כמין חומר עפ"י פשוטו. וטוב לו הלא דלא ידעתי אם ימצא ענין זה בקורות המלכים הקדמונים. ואינו יכול לאבר זמני לחפש אחר ספרים חלונים. איך שיהיה הכי אמר גאון. ומי שרואה בירוש' רפ"ג דע"ז **הבאלון** שכימונו. שכבר עשאו אלכסנדרוס מוקרון וסלק וסלק עד שראה העולם ככדור (הפ"מ אשר וקיים הדברים דכן כתוב בד"ה שלהם ואנכי לא ידעתי) ישמע מפי הגלונים חירוש זה וישתוק כי אין כל חדש תחת השמש. והיום הזה ערב ע"כ התרט"ו ה' והפכהו לש"ס אמן הנוע לירי חבור הנחמד ערך מלון להגאון שי"ר נר"ו ורדתי לו בד"ס שם שפירח בחיור כמעט כל מעשה הירוש' דרוש פ"ג דע"ז הנו' באומרו שם פרסום מלידת אלכסנדרוס שרצה לעלות לרקיע בה הסיפור ההוא וכו' עי"ש וכן עוד למטה הביא זאת שלפנינו בשם הש"ע הנו"ל ויכאוב את חלקה בספקות מבלי שום ראיה מנגדת כי אם ודאי מפני שלא נמצא בספריהם כ"ז. ואינו אומר על אחרון ראשון שהפירוש הנו' במקובלת שהיא על אלכסנדרוס עלמו בה' ודאי האמת אתו כי בדורות הבאים אחריו היה הכל בתשו' שלפנינו ובתשו' הרי"ק אינו אומר כ"ה מלך אלכסנדריה ויפטר אחרון כדברי הגאון נר"ו הכל על מעשה הירוש' כ"ז לי מהר לתלותו ברוח וכפרט שהפני משה מעיד שכן מלא כדברי הימים שלהם והיה לו לדמות דבריו. אמת שהפ"מ אומר נש' ואינו אומר באלון ודברי הירוש' סלק וסלק מכוונים לבאלון יותר מהנש' יהיה איך שיהיה סוף סוף אין הדבר רחוק כי נאמר שכחוס ומורו ויחסרו.

סימן קכ"ט

וששאלתם

מאי מוסיפין בשבת וא"צ לומר ב"ט פ"י מוסיפין על אהל עראי כנון שהביא מחצלת כרוכה מע"ש ונתנה כשהיא כרוכה על הקורות ופרש ממנה טפח בלבד והניח השאר כרוך ממנו לאויר בלילה ולמחר כשוורת עליו השמש מותר למשוך שאר המחצלת לסכך על עצמו ועל בהמתו מפני חום השמש הואיל והיה ממנה טפח פרוש מערב שבת שהוא שיעור אהל כשפורש השאר אינו עושה אהל עראי לכתחלה אלא מוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי:

אי"י הי"ם

גם זו שם סימן שט"ז.

סימן ק"ל

וששאלתם

על האי קרא דכתיב לא תתגוררו ולא תשימו קרחה וגו' וכתוב בספר ירמיה לא יספרו להם ולא יתגוררו ולא יקרחו להם אלמא הו' עברי הכי קשו קראי אהררי אנן לא חוינן דקשו קראי אהררי אטו מי קאמר להו התגוררו ושימו קרחה דקשיין קראי אהררי (**) אלא הכי קאמר אותם דברים שהייתם עובדים עליכם ציווי ועושים למתיכם עכשו אני מביא עליכם פורענות ולא מציתו למעבד להו ואין כאן קושיא כלל אבל ודאי אי איכא לאקשווי מההוא קרא אחרונא איכא לאקשווי קרחו וגו' על בני תענוגך וגו' דהכא כתיב לא תתגוררו וכת' קרחי וגו' ופירוקא דהא דאמר דחמנא גדידא וקרחה על מת הוא דאמר אבל על חי לא אסר והאי קרחי וגו' על החיים הוא דכתיב הרחיבי קרחתך כנשר כי גלו ממך:

אי"י הי"ם

גם זו שם סימן שי"ז.

סי' קל"א

(**) א"כ נר' תמוה מה שדחה המוסיב אטו מי קאמר וכו' שהרי מלינו כנון לשון זה היינו לשון שלילה שממנו למדנו הן מכל לאו רכזנו לומר כל דיני אכלות מפרשת יחזקאל והוא ממש דבר דומה בדומה לזה ולו שגאמר דעיקר דיני אכלות היו תלויים ברפיון בכח הקבלה הנמסרה מפה אל פה ואתא יחזקאל ואסמכיהו אקראי הכל לעולם מדבריו יחזקאל לבדם לא היינו למדים.

שערי תשובה סי' קל"א

סימן קל"א ועור לו ז"ל

וששאלתם רב האי מי שנשבע שלא לשתות יין וירדע אצלנו שמי שאמר יין הוא של ענבים ושכר הוא של צמוקים מותר לו לשתות השכר אם לאו וכן מי שנשבע שלא ישתה שכר אם מותר לו לשתות יין (נ"א יברר לנו) אם א' מהן נכנס בכלל אחר כלל של דבר אמרו חכמים דבר ברור הוא בגדרים הלך אחר לשון בני אדם ולפי מה שירדע בכל מקום בדברי יושביו שהם נושאים ונותנים מתחייבים בגדריהם וכשבוועותיהם וכן אמרו רז"ל הנודר מן החלב מותר בקום ור"י אוסר וכן הלכה בר"י.

אי"י הי"ם

אע"פ שאני גודר את עצמי בכל מה שאני יכול שלא ללכת מגבול מזיין כחש' אלו עכ"ז תולעת הפלפול התלמודי המאיר עיני חכמים בהלכה יורד ונוקב עד תהומא דליבא והסקט לא יוכל. כי ע"כ ה"ה לומר ונקא הכל הקלר בכל מה שאוכל ואומר. הנה עין רוחא כשתי תשובות אלו ר"ל בזה שפנינו ובלקמן בסמוך בסו' קל"ד כמה דכרוס קסיס הנה כחש' זאת פוסק הלכה כר' יוסי וירדע מה שהאריך הרב יר"מ סו' ר"ל ור"ל א' באורך בזה כמעט משם כל הגאונים דקו"ל כר"י מחברו ולא מחבריו ולא מסתם משנה ועיין להרב עין זוכר ג"כ באורך בזה. וזה אינו כ"כ קשה כמו שיע"ס באורך. אבל דא עקא השינוי הנוסחאות שהובאו לקמן סו' קל"ד ראשונה במקום אבא שאל רבי יוסי אומר זאת שנית אומרו הנודר מן הגבינה מותר בה בין מליחה בין עפלה וזה עשות גמור כון אסור למותר. וע"ז נוכל לומר דטעות סופר נפל ול"ל בזה האופן הנודר מן הגבינה מותר **בחלב ואסור**

בה בין מליחה בין תפלה אלא דנשאר לנו לעמוד על כ' שינויים הראשון דפסק הלכה בר"י והכ' במקום אבא שאל גרים ר"י וזה פלא אם לא לתלות גם זה בט"ס. כי ע"כ בעונא למימר דבר ומסתפינא מרבתי והוא יודוע מ"ש הר"ן על מתני' הלזו דנדרים רכ"א ע"כ דמדבריו מוכח להדיא דברייתא מוכח ר"י פליג ואוסר גם בנודר מן הקום דאסור בחלב ורבינו הכ"י יז"ד סו' רי"ז כתב עליו ואני לא מלאתי בגמ' דבגודר מן הקום אסור ר"י בחלב וגם רבינו נר' שלא היתה אותה כריתא כתובה בספרו ולפיכך סתם וכתב דהנודר מן הקום מותר בחלב וכו' עי"ס באורך גם הרב כהנא עולם דנ"ו ע"כ כתב ג"כ איברהם שהוא תמוה אך ראיתי בתוס' ג"כ שפירשו פי' אחר כהר"ן ע"כ.

ואני הדל באלפי בזכרי מ"ש מוהרל"ח סו' ק"ך דקע"ו ע"א דחוי' הרשב"א הו' תמיד לפני הר"ן ז"ל ומסויף עליהן כנודע ועיין לקמן ד"מ ע"כ שכתב הר"ן וז"ל ובהו ילאתי ודי חובה מכל מה שהאריך הרשב"א תבך קל חוש קמתי ולקחתי כירי חוי' הרשב"א לשנועתי וראיתי לו מעתיק טרם

תניא הנודר מן החלב מותר בקום ר"י אוסר מן הקום ומתיר בחלב תימא אמאי לא חתו במתניתין פלוגתויהו דר"י בנודר מן הקום. ועוד תימא לי דהא משמע דטעמא דר"י בנודר מן החלב שהו' אסור בקום משום דבאתריה קומא דחלבא קרו ליה כדאמרין בסמוך. וכיון שכן הנודר מן הקום אמאי אסור בחלב דהא לא אמרו אינשי חלבא דקומא. ושמא ר"י סובר דכיון שע"י החלב נקרא על הקום ה"ל קום וטוב דבר אחר ע"כ. הרי לך כל דברי הר"ן במתני' ובגמ' כולם כלולים בקיטור דברי הרשב"א ולמדנו מדברי הרשב"א דתרו לטיבותא האחת שהיתה כריתא כנודתא במתלוקת רבין ור"י שבמתניתין שכן הוא אומר תניא ומקשה עליה ומתירין וגם מבח הקושיא עלמה משמע דהוא כריתא ולא אפשר לתלות בט"ס מתניא לתני והוא ברור מאד וזאת שנית למדנו מתוך דבריו דהכריתא היתה נתונה כנודתא דשמעתתא תבך אחר המשנה קודם קושיא ורמזנוהי ותי' דהרי מתוך קושיא הוא אומר על תי' שתירץ בגמ' קושיא ורמזנוהי מר כי אחרו וכו' על תי' זה אומר. "כדאמר בסמוך" דעל הרוב "בסמוך" ואמר על מה שיבא ולא אדלעיל דאדלעיל ואמר כדאמרין לעיל. ואל ירע בעיניך קורא חביב אם אדקדק לפניך דקרוקי עניות באלו כי לריבים לנו כנודר הגוף אל המזון ולא בדרך גומא ואחר

שערי תשובה סי' קל"א

שיאלנו מברור דבר זה נשאר לנו לצעוד צעד עוד קטן והוא דקדוק אחר ולפוס ריהטא הוא גדול שהרי הרשב"א לא הביא תורת הבריות במחלוקת רבנן ור"י כי אם כמו שהיה במסנה ר"ל על הנודר מן החלב דת"ק מתיר בקום ור"י אוסר אבל על הנודר מן הקום לא הביא מחלוקת דר"י אוסר גם כזה ואיך מקשה הרשב"א בפשיטות "אמאי לא אחי פלוגתיהו דרבי יוסי כנודר מן הקום" הלא לפי נוסח הבריות שהביא הוא ז"ל אין הפרס כמלא נימא כ"א מתניא לתנן ותו ל"מ א"כ מאי קושיא : והיכן ראה בבריות דר"י אוסר גם בקום כנודר מן החלב והא לא אתניא . הלא מוכרח אתה לומר דהיתה הבריות בשלימותא והרשב"א קילר דהביא רישא דבריותא בדרך המחברים דמביאים רישא דעניינא וכותבוס וכולה או וכו' . א"כ גם הרשב"א היתה לפניו הבריותא בצורתה רישא וסיפא ולא הביא כ"א רישא וכתב וכולה או וכו' והשמיטו המעתיק . וגם זה מוכרח דאי לאו הכי אין הבנה ופירוש לדברי הרשב"א וע"כ נוכל להחליט שכן הוא באופן ברור כשמש לפנינו . ואחר שיאלנו מכורור דבר זה : ג"כ טובה לחפש איך היה נוסח סיפא דבריותא דממנה היה נשמע דר"י פלוג ואוסר גם בקום כשנודר מן החלב . ונמלאהו הנוסח כי נדרשהו בתשו' הגאון שלפנינו כסי' קל"ד וכך היתה תורת הבריותא רישא וסיפא . הנודר מן החלב מותר בקום . ור"י אוסר מן הקום אם נדר מותר בחלב ר"י אומר הנודר מן הגבינה מותר **בחלב ואסור** בה בין מליחה בין תפלה . ועליה הקשו ורמינהו ותו' הכל כאשר לפנינו והשתא רהייתא להכי שראינו בדברי הגאון נוסחא מחודשת במקום אבא שאלו ר"י וידענו

שהיתה באיזה נוסחאות בריותא במחלוקת שלם בין רבנן ור"י א"כ כשופי נוכל לומר שהך שהביא הגאון עם שהוא כותב דתנן ט"ס כפל ול"ל דתניא וותר מלהויה ר"י ולכתוב אבא שאלו שהוא טעות שאינו נופל בשום אופן ואחר שנתברר דזאת הוא תורת הבריותא רישא וסיפא א"כ הוכרח המחלוקת השלם בין ת"ק ור"י דנהגה כנודר מן החלב אם מותר בקום כבר פלוג להדיא ר"י ואוסר והיינו רישא "ור"י אוסר אבל כנודר מן הקום דת"ק מתיר בחלב . ר"י לא פלוג בפירושא אלא מכללא ממאי דהויה הענין על דברי ת"ק אל דבר אחר ואמר בלשון ר"י אומר (שהוא לעולם מחלוקת) הנודר מן הגבינה מותר בחלב וכו' כלומר דוקא כנודר מן הגבינה הוא שמותר בחלב דשם חלב עדי מעליו אבל לא כנודר מן הקום דשם חלב לא עדי מעליו והתלמוד עשה עצמו כאלו לא הבין טעם ר"י ברישא וסיפא בדרבו הטוב לברר כל הבריות על מתכונתם והקשה ורמינהו מעדשים ואשישים ובתו' בירר החילוק הנו"ל על כנון וכלאו הכי כבר היה יולא ממאי דהתיר ר"י גבינה לנודר מן החלב אפי' דאין גבינה בלא חלב כמו שאין אשישים בלא ערשים ועכ"ז מותר דשם חלב וערשים עדי מעליוהו וכן בדרך התלמוד לבא בעקופין ככל דבר ודבר כדי לברר כל הדברים כשמלה בת מאה אלף ויריעות זיע"א :

באנו

לענון מאי דפסק הגאון הל' כר"י נאמר דלכאורה גם בזה יש להעיר מסוימן זה דקאמר הלכה כר"י לסימן קל"ד דלקמן רתלי טעמא דבגדרים הזלינן אחר לשון בני אדם והביא מ"ש בתלמודא מר כי אתריה ומר כי אתריה א"כ לפי סגנון זה ליכא מחלוקת . וא"כ מאי האי דקאמר כסי' שלפנינו הל' כר"י ? הא ליכא ריח מחלוקת לפי דבריו למטה . ולתלות סו' קל"ד דלקמן לאו של רבינו האי הוא אי אפשר שהרי המליון קאמר כסי' קל"ה לו ז"ל ועם שלמעלה ג"כ כסי' שלפנינו לא הוכרח השם ולא ודעינן מי בעל דברים עכ"פ נראים הדברים בני איש אחר ואפי' דהפסיק המאסף ביניהם כסי' קל"ב בענין כי מי יודע אחר דתשו' באלו הורקו מכלי אל כלו ונפלו בירי מעתיקים ע"ה . ונאמר ע"ז בקיורא שיעווין במ"י וי"ד סו' רי"ז במאי דתמה על הטור והר"מ דאיך פסקו דהנודר מן החלב מותר בקום וכו' ולא חולקו בין אתרא לאתרא . אמת שמהרל"ג סו' ט' דו"ס ע"ד תו' בעד הר"מ דביון דתחילת הפרק כבר אמר דבגדרים הזלינן אחר לשון בני אדם א"כ היינו הך והך היינו וכן נוכל לתרץ בעד הטור דגם הוא פסק כן כראש הסימן אבל באמת הוא דוחק ועיון בקונת עולם מה שתמה על מהרל"ג"ח ויש לישב קושיותו הראשונה כיון דמזכירין חלבא בהדי קומא . הרי אסור משום רבלשון כנ"א בהויה אתרא מזכירין שם החלב ג"כ בהדי קומא וכבר הוא נודר מן החלב והוא ברור . ולקושייתו השנית דבירושלמי משמע דלרבנן שרי גם היכא דקרו ליה קומא דחלבא , זה יתורץ עם כל מה שאני עתיד למוד על הכלל כולו , והוא : דמב"י הביא שם הירוש' והאריך בו להויה משם דיש מחלוקת בין ת"ק ור"י ועו"ש כל מה שהאריך ואחר שתעיון בכל דבריו תעיון ג"כ בהלכות נדרים של הרמב"ן שם אשי ה' ר"ק

שערי תשובה סי' קל"א

ד"ח ע"ד (שכימי מרן לא נגלה) שהעתיק הכרייתא המוכחא בת"ד רכ"ב ע"כ תניא הנודר מן החלב מותר בקום. מן הקום מותר בחלב וכו'. ע"ז הביא הירושלמי "מ"ט דר"י בקום שם אביו קרוי עליו, על דעתיה דר"י הנודר מן היוין אסור ביוין המבושל חמרא מבשלא ובגבורין אהמר דר"י ורבנן מר כי אתריה ומר כי אתריה וכו' וכו' ושמעינן מינה דאפי' לרבנן הנודר מן היוין אסור ביוין המבושל מאי טעמא חמרא מבשלא קרו ליה (ועיון הרא"ש בפרקין שכמעט דבריו הם מועתקים מהרמב"ן אף באת) והריטב"א שם באותו ספר דל"ג ע"ג האריך בפ' דבריו הרמב"ן אלו ובתב דבריו עיקר הם, ועיקר פירושו הוא: דביון המבושל לריך להזכיר האב לעיקר מערין וכ"ש הוא דשם האב קודם ומכונה במבושל וכן באתרא קרו ליה קומא דחלבה. אע"ג דהתולדה קודם אין לך קומא אלא מחלב כמו שאין חמרא מבשלא אלא מחמרא זה תכלית פי' בקיטור. נמא מכל האמור דלפי תלמוד דידן דבענין קומא דחלבא באתרא קרו ליה הכי וביון המבושל ככל מקום לא פליגי ר"י ורבנן. והיכא פליגי כבודר מן החלב אם מותר בקום דלרבנן מותר בקום אפי' באתרא דקרו לקומא קומא דחלבא, והיה טעמם: וכי בשביל שקרו לקום בשם לוי דחלבא בשביל זה נאסור לו הקום? מה לתבן אלל הכר? הרי תרתי ה' כי גוף העלם נשתנה מחלב לקום, ובחלב גדר בקום לא גדר: וזאת שנית דכשהוא נודר מהחלב אינו שייך להזכיר שם הקום כמו שהוא הענין להפך שכבודר מן הקום בהוא אתרא לריך להזכיר שמו עם החלב כי הוא השאור וא"כ מתרי טעמי קאטע הנודר מן החלב מותר בקום לדעת רבנן ור"י אסור כיון דהקום אי אפשר להזכירו בלי שם לוי דחלב הרי הוא כאלו נדר בו אפי' שדר מחלב סתם. דבלשון בני אדם הכל אחר. נמא דלר"י לא יוכפת ליה על השינוי העלמי שנשתנה מחלב לקום כי הולך אחר לשון בני"א שאפי' שנשתנה טעמו עכ"ז שם חלב לא עדי מעליו וזה"ל אפי' שלא נשתנה טעמו אם נשתנה שמו כמו מערשים לאשישים ומיין לקוניטון מותר גמור, ורבנן אוקרין אפי' שנשתנה שמו וע"ז אוקרין באשישים ואוקרין בקוניטון ודבר זה האחרון למדתיהו מדבריו הרמב"ן שם שהביא נוסח הירושלמי דלקמן באופן אחר ממה שהוא לפנינו שעל מתני' דאשישין במחלוקת ר"י ורבנן אמרו בתלמודא ר' יוסי עאל לבני ר' יסא (והריטב"א שם גרס דוסא) ואפיק קומווי וטלפוחין וכו' ע"ז מסיים הירוש' (לפי' גירסת הרמב"ן וריטב"א) על דעתיה דר' יוסי הנודר מן היוין מותר בקוניטון (במתניתין ירוש' שלפנינו הוא על מתני' דמקפה של גרוסין) וע"ז סיים הרמב"ן ושמע מינה דלרבנן אסור בקוניטון ודבר ה' בפיאו אמת דלרבנן אמת שמנתיחם בשם הינו דוקא אם נשתנה כמו מחלב לקום. ומיין למבושל גמור אבל בלא נשתנה שמו כמו מערשים לאשישים ומיין לקוניטון הא ודאי לא מהני אם נשתנה בשם דהא נדר מערשים וגוף הטעם ועיקר הערשים קיימין וכן ביון נדר מגוף היין ובקוניטון היין קיים בתוקפו ובגבורתו עד שיולאהין בו בפסח א"כ מה לנו אם נשתנה שמו. זהו דעת רבנן. באופן שהוא מחמיר וותר מר"י בלי ספק ועכשיו אינו אומר דאפשר דבאתרא דקרו לקומא חלבא ואסר אפי' מהנודר מן החלב לבד ביון דלקום משתמשים נמנו בשם לוי דחלב והרי מזכירין אותו וכדעת ר"י דאין ביטור להפך עפ"י משקל התמור. וכן דעת הרשב"א והריטב"א והר"ן בפשיטות. ומינה לדעת כל הני רבנותא שפסקו כרבנן שהוא להחמיר בלי ספק הא ודאי לפי משקל התמור יאסרו באתרא דקרו לקומא קומא דחלבא. כל האופנים בין ענור מחלב בין כבודר בקום ולא הזכירוהו כאשר כתב מהר"ל"ט דכבר כלול כמה שפסקו להלך אחר לשון בני אדם אפי' נשתנה גוף העלם ומחלב נעשה קום. עכ"ז בתר שמו אזלינן ובנשתנה השם ולא נשתנה העלם כמו מאשישים לערשים ומיין לקוניטון כזה הוא מחלוקת ר"י ורבנן. דלר"י מותר גמור ולרבנן אסור. ולדעת הרמב"ן שפסק כר"י שהרי לא ראיתי שפסק דין מערשים לאשישים. ומיין לקוניטון, וראויים לדבר שבגרוסין לא אסר כי אם במקפה של גרוסין ר"ל באתרא דקרו ליה הכי כמו קומא דחלבא. וע"ז תבין בה"ג הנודר רבינו הרמב"ן עוד לבאר הדק הטיב ענין זה דכנדרים הלך אחר לשון בני אדם וזהו נמשך דעת ר"י בכל הפרטים הללו. זה נראה לפום דהטא. ועיון כהונת עולם שם שכתב שכן נראה לומר כדעת הר"ן והרשב"א והרע"כ בפי"ה המ ועו"ש וטעם שפסק כר"י אי משום דנימוקו עמו. ואי משום דמסכים עם הכלל הגדול בנדרים הלך אחר לשון בני אדם. ואי משום דראינו כב' התלמודים שקלו וטרו אליבא דר"י ש"מ הלכה כותיה. וסוף כל סוף ממה דאנו רואים דתלמודא דידן מהדר לאוקומי גם דעת רבנן כותיה באתרא דקרו לקומא קומא דחלבא.

שערי תשובה סי' קל"א קל"ב קל"ג קל"ד קל"ה נא

ה"כ שמע מינה הל' כוותיה ככל ענין ואחר שעלה כידונו ברור דבר על נכון. התבאר דברו רבינו הגאון שבשתי השוכות שאנו עסקים בהן כמין חומר דכוון דעיקר שאלתו היא על היין והשכר. דאי אזלינן בתר הכוונה היין והשכר הכל הוא מידי דמשכר היולא מגפן היין זה ענבים וזה למוקים. אבל אי אזלינן בתר לשון בני אדם כלשון שמדברים בו הא ודאי יין לחוד ושכר לחוד וע"ז פסק הל' כר"י דמדמינן ליה לקונדיטון. או מעדשים לאשישים כן ממש הוא מיין נעשה שכר אע"פ שגל גוף העיקרי בו ולזה הרחיב הדיובור שאם נדר כל"הק הא ודאי נכנס כל דבר שמשכר. כי הכלל הגדול שכידונו הוא כנדריים אין לילך אחר הכוונה אלא אחר קומרות הרברים שמוציא מפיו. ועיין הרשב"ש סי' ק"ע ודוק כי לקל"ה לנו לרוך. ועכשיו שזיכנו ה' לתשו' הגאונים כ"י רחמי שס כתב סי' י"ט שהובאו שתי תשובות הללו דסי' קל"א ודלקמן סי' קל"ד כסקירה אחת בשם ר"ה גאון. ראה קורא נעים איך טרף שני הסומנים יחד והשמיט קד דהל' כר"י. תחילה הביא הקד דסי' קל"א כמות שהיא לפנינו כמות שהיא אות כמות וכסומא וכן אמרו חז"ל הנודר מן החלב מותר בקום ור"י אוסר (תכף כתב מה שהוא לפנינו אות כמות כסו' קל"ד) מן הקום אם נדר מותר בחלב ר"י אומר הנודר מן הנבינה מותר בת בין מלוחה בין טפילה ורמיניה וכו' הכל כאשר לפנינו עד "שכר הוא ברקוק". הקד רואה כי הרווחנו כ' דקדוקים שהיינו בהם האחד דפסק כר"י והרי לא פסק כר"י. שנית שהיינו תמהים דשתי תשובות הללו למה באו מופרדות אחר שבראים מענין אחד ואב אחד לכולם. והרי אינן נפרדות ואב אחד להנה הוא ר"ה גאון ז"ל אלא דהטעות הנודר מן הגבונים מותר בה נפל גם ככ"י ואי אפשר לומר ונקס והבותר ובחר :

סימן קל"ב

וישאלתם תנאי שאדם מתנה על עצמו בשטר ועשה תנאי קודם הקנין ולאחר הקנין התנה בלא קנין ולא בטלו הקנין שהיה מקודם כך הוא מן הדין כל תנאי שהתנו קודם הקנין ועל אותו תנאי נטל הקנין התנאי קיים ומאחר הקנין אין שום תנאי קיים דאמר רבא אין לאחר קנין כלום וכן אפי' בשום דבר בעולם אבל אם התנו לאח"כ ונטלו על אותו התנאי קנין והתנו שהקנין הראשון בטל הקנין הב' קיים והא' בטל כדשמואל דאמר שמואל תנאי דברים בטל תנאי קנין וכך הוא ההלכה.

סימן קל"ג

וישאלתם שנים שבאו לדין ותבעו ז"ל וכפר הא' והראה לו כתב ידו אם הוא קיים או לאו כך ראינו כיון שמראה כתב ידו אינו יכול לכפור וכך הלכה.

סימן קל"ד

וישאלתם על ענין הנודר מן החלב אם הוא מותר בקום כך הוא דתנן הנודר מן החלב מותר בקום ור"י אוסר מן הקום אם נדר מותר בחלב ר' יוסי אומר הנודר מן הגבינה מותר בה בין מלחה בין תפלה ורמיניה הנודר מן העדשים מותר באשישים ור"י מתיר ל"ק מר כאתריה ומר כאתריה באתרא דרבנן קרו לחלבא חלבא ולקומא קומא באתריה דרבי יוסי קרו ליה קומא דחלבא לפיכך אם ידוע ברבוב המקום שכל האומר יין סתם הוא של ענבים אין זה אסור אלא בשל ענבים אבל שכר אם אמר אדם בלשון הקדש הרי זה כולל כל המשכרין ואנו רואים שהיין בין ארבעים יום בכלל שכר הוא :

לו ז"ל סימן קל"ה

וישאלתם ראובן נשבע שלא יתפלל בכניסה פלוני ויש לו מקום קרוב ממנה ורצה לסתור

שערי תשובה סי' קל"ה

לסתור אותו ולפתוח אותו לכנסת מהו שישב באותו מקום ויתפלל מי אמרו' בין שבשעת שמועתו לא היה אותו מקום כבית הכנסת מותר לו עתה להתפלל בו או דילמא כיון שנפתח לאותה כנסת נעשה כמותה ואסור לו להתפלל בו כך ראינו כי ב"הכנ כבית דעלמא דמי ובבית תנן (גדרים דנ"ז) הנודר מן הכית אינו אסור אלא מן המשקוף ולפנים ומקשו' ולהוץ לא מותיב רב מרי ויצא הכהן מן הבית יכול ילך לביתו ויסגיר ת"ל אל פתח הבית יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגור ת"ל מן הכית עד שיצא מן הכית כלו' כיצד עומד בצד המשקוף ומסגיר מנין שאם עמד תחת המשקוף והסגיר או שהלך לביתו והסגיר שהסגירו מוסגר ת"ל והסגיר את הכית מכל מקום ומפרקי' שאני הכא דאמר קרא מן הכית עד שיצא מן הבית כלו' הכא נמי אסור להתפלל באותו ב"הכנ מן המשקוף ולפנים ואותו מקום שהוא לו אם ערכו בב"הכנ ונעשרה הפקר לכל הצבור ונקרא ב"הכנ ומו' שישב שם אומרים עליו כי ישב בב"הכנ הרי ראובן זה אסור להתפלל בו ; וא"ת בשעת שבועתו לא היה אותו מקום בב"הכנ כאשר כתוב בשאלתכם הרי פירשו חכמים כי הנודר והנשבע אוסר את עצמו בדבר שהוא מתחדש ודבר שלא בא לרשות הנודר ולאשר נשבע עליו דתנן (גדרים דמ"ז) קונם פירות האלו עלי קונם הם לפי אסור בחילופיהן ובנדוליהן שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובנדוליהן ואמרו' עדה בעי רמי בר חמא קונם פירות האלו על פלוני מהו בחילופיהן מי אמרו' גבי דידיה היינו טעמא הואיל ואדם אוסר פירות חברו עליו אדם אוסר דבר שלא בא לעולם עליו גבי חברו הואיל ואין אדם אוסר פירות על חברו אין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חברו או דלמא משום דחלופיהן כנדוליהן דמו לא שנא הוא ול"ש חברו ואסקינן בתשובה לכתחלה לא ואם עבר ועבר אלא מיהו מבעיא שמעינן שאדם אוסר על עצמו דבר שלא בא לעולם או שלא בא לאותה רשות בקונם ואי אתה צריך לומר בשבועה ואי אתה לומר דהא שבועה דראובן לא דמיא לקונם פירות הללו עלי ולא דמיא אלא לשאני אוכל שאני טועם דהכי קאמר לא מצליגא התם תשובה דהאי שמותר כנדוליהן ומאי דלא הוה בשעת שבועה ותנן בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו כנדוליהן ומאי דלא אסורים דמי ליה מי שאמר איני מתפלל בב"הכנ הוה שכיון שנתכוון לבית ידוע לו באותה שעה אם הוסיפו עליו נמצא בית אחר אבל אם לא אמר בב"הכנ הוה אלא בב"הכנ פלוני אם הוסיפו עליו ונכנס המקום שהוסיפו עליו ככללה ונקראת כלה א' הרי בא אותו המקום ככלל השבועה ; ובהריא תניא המודר הנאה מכני עירו אם בא וישב שם י"ב חדש אסור בו לפי הנודר מב"הכנ וינסף עליו בית אחר הוספה מוחלטת אסור בו אבל אם נעשה המקום משוגרה אותו שהוסיפו מב"הכנ ואומר רואיו חדר של ב"הכנ או שם לווי כל שהוא אין הצבור מתפללין שם אעפ"י שנטפל שמו לשם ב"הכנ מותר בו , כאותה ששינוי הנודר מן התמרים מותר ברבש תמרים מן הסתוניות מותר בחומץ סתוניות ר' יהודה אומר כל ששם תולדתו קרוייה נדר הימנו אסור כיצא הימנו וחכמים מתירין ע"כ ל"פ אלא שיוצא ממנו נקרא חומץ סתוניות או רבש תמרים אבל אם נקרא תמרים או סתוניות לא פליגי שהוא אסור ותקנת ראובן זה שנשבע שלא יקדיש את המקום הוה שלו וישימיהו מב"הכנ אלא יפתחיהו לב"הכנ על מנת שהוא שלו מותר להתפלל שם ואם התנה כי אחר מותו יהא הקדש בב"הכנ כלו' שפיר דמי :

אי"י הי"ם

לפום ריהטא עדיון לא מלאתי מי שהזכיר תשובה זאת . אבל עיון כנדרים דמ"ז ודנ"ז ומ"ט הרמב"ן כהלכותיו והריטב"א כפירושו לשם והרשב"א כח' לשם וסנ"ו כנימוקיו כאלו הסוגיאות ודוק היטב . נס זאת הובאם כתשובות הגאונים כ"ו ס' קי' ג' כשם רכינו קאיי גאון :

רב דוסא זצ"ל מאן דאשתבע דלא אכיל פת זמן קצוב מהו לאכול ספוג וכעין כיון דק"ל
 דהלכתא כרכי יוחנן דאמר בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ואין גילין בני אדם לקרוא
 ספוג וכעין פת שרו או דלמא כיון דק"ל דהלכתא כרכי יוחנן דאמר אפילו הרביק ולבסוף
 הרתיה חייב בחלה ומכרך עליו המוציא וספוג מעשה אילפס הוא ולא עוד אלא הרתיה ולבסוף
 הרביק הוא וכן עושים אצלינו שמרתיה שמן בטנן של מיני מתכורת ועושין גריסות מן הכצק
 ומטננין אותן כשהוא על האש והשמן רותח : ועוד מעשה דרב הונא דאכל תריסר ריפתי עד
 כל שאחרים קובעים סעודה עליו חייב לכרך וממעשה דרב יצחק עסיק ליה לבריה עד התם
 דקבעי עלווייהו דילפי' הכיון דקבע אנוש סעודתיה על כעין מכרך עליוהו המוציא וג' ברכות :
 הני ספוג וכעין אסירי על הנשבע על הפת ועוד שרי ליה למיכל דייסא ואע"ג דאקרייא נהמא
 דאמר ר' זעירא הני כבלאי טפשאי דאכלי נחמא בנחמא או לא וזה הנשבע או אחר דמאי דסליק
 אדעתיה והות כונתיה בעידן שבועה על הפת האפוי הידוע בתנור ובפורני בלחוד סמך על
 כונתו ושרי ליה למיכל מאי דליתיה אפילו (נ"א אפוי) בתנור ובפורני או לא הכין חו' דסופננין
 וכעין נחמא איקרון וסופננין דתחילת עיסה וסוף עיסה לא ירעי' היכי אינון ואנן אתרמיא לן כי
 הא מלתא משיעור שתין שנין דאשתבענא בשעת קניטת דעת כי הא שבועה וכל סבי ורבוותא
 דההוא זמן שרו לנא פת הצנומה בקדרה דלא אשתיר בה פירורין ואפי' פחות מכוית ולית בה
 תוריתא דלחמא כל עיקר אלא דהויא לה כעין שרוף ולא שרו לנו למיכלה בתורת אכילה ולעסה
 אלא למשרפה מישרף כעין שתיה והכין עבידנא באסמכתא דכלהון : ואע"ג דהוה פת מתחילת
 כיון דנפקא לה מתואר (נ"א מתורת) לחם ואימחיא לה והויא לה כעין מיחא לא מיקרייא נהמא
 כל עיקר וכי דתנן הנודר מן התמרים מותר ברכש תמרים ואי מעריב ביה בשרא דיקא או
 דוכשא טפי נפיק מתורת לחם והוי כעין חביצא או דייסא ודייסא גופיה הוי חיתר גמור למאן
 דאשתבע דלא אכיל לחמא והא דאמר רבי זירא דאכלי נחמא בנהמא לשון הכאי נירו ולי
 כמתכונתו אבל מה דכתתון אם אמר הנשבע שלא היתה כונתו אלא על הפרת האפויה בתנור
 ובפורני בלבד או אמר שהן (נ"א שאין) הסופננים והדוכשנים והכעין והאסקריטין וכיוצא בהן
 בדעת כ"ח (ב"ח אינו בנ"א) באותה שעה והייתי סבור שאינו כבלל שבועתי וכך היתה כונתי
 שאינו נאסר אלא באפוי בתנור ובפורני בלבד הרי הקולר תלוי בצוארו ואינו צריך להשאל
 דאפי' בשבועת מרמה באומ' שנתכוונתי כמה שאינו לשון בני אדם בשיחתן כזאת תנן נדר בחרם
 ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים נדר בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות הרי עצמי
 קרבן ואמר לא נדרתי אלא בעצם שהנחתי להיות נודר בו קונם אשתי נהנית לי ואמר לא נדרתי
 אלא מאשתי ראשונה שגדשתי כולם אין נשאלין ואם נשאלין עונשין אותן ומחמירין עליהם דברי
 ר"מ וחכ"א פותחין להן פתח ממקום אחר ומלמדין אותן שלא יהיו עושין כן ואמרין עלה מאי
 קאמר אמר רב יהודה הכי קאמר כולן אין צריכין שאלה בדר"א בתלמוד חכם אבל ע"ה שבא
 לשאל עונשין אותו ומחמירין עליו וכי הא מילתא דמיפרשא בשאלתכון קילא מן הכין טובא
 ובגון האי אם נשאל מתירין לו דלאו מרמה עבד אלא הכין הות דעתיה דהיא לשון בני אדם :

א"י הי"ם

שורש דינטס הללו פתוח כיו"ד סי' ר"ז וכה"ס סי' קס"ח ולפוס היהטל לא ראותי מו שחזיר אותה
 וכתבוכות קנאנוס כ"י ס"כ סי' ב"ה הוכחה כדמותה וכסע נ"כ רב דוסה ודוסה ודאי
 כנו של רבינו סעודה ז' ועיין לקטות הרמב"ן ד"ה ע"ה ועיין ס' המכריע ד"ן ע"כ
 סי' קל"ז

שערי תשובה סי' קל"ז

סימן קל"ז

רב שרידא גאון ז"ל : וזה תורף השאלה והתשובה . וששאלתם הא דאמרינן במסכת נדרים הלכה נזקקין לאלהי ישראל ופותחין בחרטה וקשיא לן הא דאמר רב אסי אין נזקקין לאלהי ישראל הוין מקונס אשתי נהנית לי שננכה את כיסי ושהכרה את בני וכו' ומיהו נזקקין לאלהי ישראל . הכין חוינן דגברא אנכרא לא מרמי דרב אסי ורב נחמן פלוגי ובשמעתא ודאי הלכתא כרב נחמן דפותחין בחרטה וכי הכי דמפרש ולא מבעיא דמתני' כנון ר' מאיר אומר יש דברים שהן כנוולד ואין כנוולד והכמים מודים לו ועוד אמר ר"מ פותחין לאדם מן הכתוב בתורה וכנון פותחין לאדם בכתובת אשתו ומעשה דרבי עקיבא וכנון פותחין לאדם בשבתורת ובי"ט ופותחין לאדם בכבוד עצמו וכבוד בניו אלא אפי' דגמ' בר' שמעון בר' וכר' ישמעאל בר' יוסי וכדביתיהו (נ"א וכתבינהו והאמת וכדביתיהו דאביי) דאלין כולהון ככי הוה פותחין לאיחרושי על נדירהון ושבועותי' אלא מיהו עיקר מלתא כדרב אסי ניהו ועל הכין הוא בנינא דענין זקוקא דמודקקין לשבועה להפר (נ"א להפר אותה) דמשוינן לה כנון שבועת שגנות דחנן שבועת שגנות מותרות ונדרו שגנות מותרין כנון קונס אשתי נהנית לי שננכה את כיסי ושהכח את בני ונודע שלא גנכה דהא כי אשתבע אסתכר ליה דגנכה את כיסו והכת את בנו ולא הות מלתא הכי וכיון דאלו הוה ידע שלא גנכה ולא הכתרה לא הוה משתבע הרי זרה מותר ולא מחייב בשבועתו דהויא ליה שבועת שגנות והכי קאמר רב אסי דודאי אמר בפיו דמשום הכי אשתבע אי נמי דמוכחא מלתא הוה ליה כתולה נדרו כדכר אחר וכי ההוא דתנן קונס שאיני נושא את פלונית כעורה והרי היא גאה , שחורה והרי היא לבנה , קצרה והרי היא ארוכה לא מפני שהיתה כעורה ונעשית גאה , שחורה ונעשית לבנה קצרה ונעשית ארוכה אלא שהנדר טעות וכתנן קונס בצל שאיני טועם שהבצל דע ללב אמר לו והלא בצל כופרי יפה ללב קסברי רבנן דלא מבעיא כהדא מילתא דמוכחא דהות ברעתיא בעידן נדרו ושבועתו חלוף מאי דאיתיה בודאי אלא אפילו אית מדעם אחרינא דלא הוה ברעתיא בעת הנדר או השבועה אי הוה דכיר לה או הוה ידיע בה בעת שבועתו לא הוה משתבע כאילין מלין דמיין ואית לן למפתח ליה ככי האי (נונא כצ"ל) ואדכורי מילי דאי הוויין ברעתיא לא משתבע ואפי' באלהי ישראל מודקקין לה ומתירין את שבועתו כד משכחי ליה פתחא דחרטתו . וחשבינן מאן דאנשי מדעם דאי הוה דכיר ליה לא אשתבע , מאן דאשתבע בשביל מלתא דאי דמיא ליה והות ברעתיא ולא הות כדאירמי ליה והלכתא כאילין מילי אבל רב אסי ס"ל דאי ודאי משתבע אדעתא דאירמיא ליה (נ"א והות ברעתיא ולא הות כדאירמי ליה) עת שבועתו ואשתכח דלא הוה הכי נשאלין לו ומתירין את שבועתו ולא הוה צריך למפתח ליה פתחא אבל לא דכור (נ"א לאדכורי) מלתא דלא הוה ברעתיא דאלו הוה דכיר לה לא משתבע לית לן בה והכי אמר רב יוסף האי שמעתא כהאי לישנא אמר רב יהודה אמר רב אסי אין חכם מתיר אלא ד' נדרים הללו קסבר אין פותחין בחרטה וסבר דמאן דהוא משתבע באלהי ישראל לא מוזקקין ליה היכא דודאי אמר בפומיה הני מילי דאתלי לשבועתיא בהן כנון אשתי נהנית לי כדאמרינן ההוא דאתא לקמיה דרב אסי אמר ליה במאי נדרת אמר ליה באלהי ישראל א"ל אי נדרת במאי לא מודקקין לאלהי ישראל מודקקין לך (אי נדרת במוהי מודקקין לך וכו' באלהי ישראל לא מודקקין לך , נדרים דכ"ב ע"א) וזהו פי' אין נזקקין לאלהי ישראל ורבנן אמרי היכא ודאי דארכיר נפשיה דאדעתיה אשתבע ולא אשתכחת כנון אשתי נהנית לי לא צריך שאלה דאמר רבי יהודה אמר רב אסי ד' נדרים הללו צריכים שאלה לחכם כי אמריתא קמיה דשמואל אמר לי תנא תני ד' נדרים התירו חכמים ואת שאמרת שאלה וכו' אצטריכינן שאלה לחכם לגלויי דעתיה ומאי דלא אדכרית בפומיה ;

שערי תשובה סי' קל"ז

נג

ואנן השתא אי עבדי קרוב לרב אסי (ג"א לדרב אסי) דמר רב יהודאי זצ"ל סליק ממתבתא אודקיקי לשבועות ולא הוה מודקיק, ומאן דבתריה הוה אמרי לית בן למעבד מה דלא עבד מר רב יהודאי אלא כי הא כי מתרמיא מלתא דאית בה תקנתא או מצוה כנון עשיית שלום בין איש לאשתו וכנון שלמא דצבורא דכנשתא וברומין לוח (ג"א מודקיקינן לה) במילי דמוכחן וברירן קרוב לכדרב אסי אבל פתחי כי ההוא דאתא לקמיה דרב ובר"ש ברבי וכרבי ישמעאל בר"י וכרביתחו דאביי וכההוא דאתא לקמיה דר"א וכיוצא בה לא עבדי.

אי"י הי"ם

הרבה עדים נאמנים יש לי שתשובה זאת הוא לר"ה גאון כנו ז"ל הא': הוא הרשב"א בחי' ערב"כ ע"ב ר"ה כך היא גירסת הספרים אין נזקקין לאלהי ישראל חוץ מאשתי שגנבה את כסי והכתה את בני ונודע שלא גנבה ושלא הכתו וכ"מ מתשובת רב האי גאון ח"כ בס דברים כהווייתן שכראש תשובה זאת ועוד למעלה שם ערב"כ ע"ב ח"ר אסי ד' נדרים וכו' וכו' וקי"ל כשמואל וכן פסק ר' האי בתשובה: ח"כ הוא מ"ש לפנינו קרוב לסוף התשובה שהביא הך דכו אמריתא קמיה דשמואל וכו' וסיוס וכתב "וכי אלטריוכינן שאלה לחכם לגלויי דעתיה ומאי דלא אדכריה בפומיה הרי דפסק כשמואל. ומדכור ואנן השתא אי עבדינן קרוב לדרב אסי עד וכו' לא בה לא עבדינן. (כאיוה שנוייס דל"מ ול"מ) הובאה בשם רבינו האי גאון כסוף ה' נדרים להרמב"ן במאמר מופרד כ' הר"י אלכנ' לוגי בראשונה היא המובאה לקמן סי' קמ"ה. ואחריו האי דקמן בשם רב האי גאון ז"ל ובהלכות הרמב"ן ערב"כ ע"ב ח"ר אסי הובאה כל סוף תשובה זאת בשם רבינו הגדול ז"ל (שיודע שהוא הרי"ף) וכן הביא הדברים כהווייתן הטו"ר סי' ר"ל בשם כתב רב אלפס. אמנם הריטב"א במפרש דבריו דכ"ג מהספר ע"ה הביא בשם אכל האידנא אמר רבינו האי גאון והעתיק אותם הדברים אכל ויתר בקיבור אכל הס. מנלך דמ"ש בהלכות הרמב"ן רבינו הגדול הוא ע"ס ול"ל רבינו הגאון וח"כ הוא רבינו האי גאון ז"ל וכן הביא הדברים בדמותן הר"ן בנדרים דכ"ב ע"ב בשם ר"ה גאון. אלא דדבר אחר עמד לנגדו כמה שאנו רואה להרשב"א בחידושו לשם שאחר שהביא כל הנז"ל משם ר"ה שגראה שקיתה בידו כל התשובה שהרי הביא רישא ומה שהוא קרוב לסיפא וכנו"ל טוב עוד למטה הביא דברים אחרים בענין זה משם ר"ה שאינו אלו שלפנינו כסוף התשובה ושוב כתב ובשם גאון אחר ז"ל ראיתי וכו' ועוד אמר דלא מודקקי רבנן לשבועות הלא כד מתרמיא וכו' עד לא עבדינן. והה פלא עלום איך יביא בשם גאון אחר דברים שכסויס תשובת ר"ה גאון ז"ל רהוה כוידה? ומכאן טובה תובכת ואת כל ונוכחת דכימיס ראשונים כבר נפלו החילופים והטעויות כתשו' הגאונים כאשר התלונן בדרך השואל ששאל לפני מוהר"י בן מונאש סי' קי"ד ועיין מ"ש לקמן סי' קפ"ז בהערה באורך בזה איך שיהיה למדנו כביורר ענין שכבר נודע לנו והוא שהרבה בתשובה מחליפוס האב ככן והבן באב והכל אחד אלל המעתיקוס ומה שכתוב שכימי הגאונים הראשונים לא היה להם התרת נדרים כן מלאתי תשובת לרבינו אהרן הכהן ראש ושיבת גאון יעקב הובאה בס' הפרדס דכ"ז ע"ה ושם כתוב למדנו מגאונים בקיאים ששמענוס שאין להם התרת נדרים כז"ה ולא לפתוח בהן פתח להקל שאין דורינו זכי לכך וכך הביא מר בר רב נחשון גאון ז"ל לבני מערב. וראיתי להעתיק עוד פה תשו' אחרת הובאה שם בס' הפרדס דכ"ז ע"ב וז"ל "ושאלתם נדר שיש בו שבועה יש לו התר הו לא". כך אמר רב יהודאי גאון ז"ל דאנו אין כנו כח ואין אנו יודעים לפתוח פתח לשבועה להתירה ודקאמר אמר רבה ככ"ח אמר רבי יוחנן מאי פתח ליה רבן גמליאל בההיא שעתא שבועה כמדקרות חרב ולשון חכמים (מרפא) עכשוו אין כנו כח לרפאת וכ"ש (שאין) שוין משנה דנדרים ואין יכולין לעמוד על מחילת שבועה ע"כ. גם זאת הובאה כתשו' הגאונים כ"י ח"כ סי' כ"ג בשם רבינו שיריף ז"ל והנ"ח ממנה ומסוימת תשו' זאת דסי' כ"ג ע"ס תשו' רבינו האי הובאה לעיל כקובץ שלנו סי' ע"ה. עד לריכין שלשה וכנו"ל אכל ככ"י מסוימת עוד בזה הלשון ובעל הלכות פסוקות כתב פרנס או טבח או חוץ שקפץ ונשבע שלא לעשות אותה מלאכה דאינו משורת הדין אם נתחרט על שבועתו ישאל עליה לחכם ויתיר לו. ולא עוד אלא שפותחין לו

שערי תשובה סי' קל"ז קל"ח קל"ט

פתח שיתחרט דאמר רבא הלכה פותחין בחרטה ונוקקין לאלהי ישראל . אלא שמר רב יהוראי גאון ז"ל נמנע מלהתיר שבועות ואשר אחריו נשאו ק"ו בעצמן . ואף אנחנו נמנענו . אבל לדבר מצוה עושין ויושבין ב"ד באימה וכיראה ומתירין שבועתו שהרי מצינו שאפי' נדר ע"ד רבים שאין לו הפרה . במקום מצוה יש לו הפרה . וכן הלכה .

לרבי' האי' ז"ל סימן קל"ח

וישאלתם אם יעמוד אדם וידור על דבר שיעשה או שלא יעשה אעפ"י שרכיב שמעו ממנו וכל אחד ואחד שם לבו אל טעם הדבר אעפ"כ יש לנודר לישראל ויש להכנס לפתוח לו פתח וכשאומר לו אם נדר על דעת כן והוא אומר לאו מתירין אותו מיד ואין חוששין למה ששמו הרכיב אל דעתם בשבועתו לפי שהנודר תלוי בדעתו ולא בדעת אחרים אבל אם נדר על דעת רבים כגון שאמר לרכיב על דעתכם אני נודר שאעשה כך או שלא אעשה אין לו דרך להשאל על נדרו לפי שאין הדבר תלוי בדעתו אלא בדעת אחרים .

אי"י הי"ם

תשובה זאת הזכירה כל הראשונים הרמב"ן והריטב"א כפי' למכות עדט"ז ע"כ וע"ד מרן ככד"ה יו"ד סי' רכ"ח והר"ן כתשובה סי' כ"ה אות ז' והרשב"ש סי' ק"ע ד"ה והפתח השלישי . ובס' תמים דעים סי' קל"ב הועתקה כדמותה כללמה . (כאזיה סגנוים דל"מ ול"מ) עד "כדעת אחרים" ושם מוסיף "הני מילי דאין לו התרה לדבר הרשות שאין לריכין להפרתו אבל לצורך דבר מלוא יש לו הפרה לפי שאין הרכיב וקכמים לכתל את המנזרה ולא חיול הנדר ולפוכך יש לו הפרה . ועיין לקמן סי' ש"ס תשובה לר"ה עלמנו כל זה שקיים כתמים דעים יותר באורך וא"כ מב' תשובות הללו הא דקמן ובסי' ש"ס דלקמן ככה התמים דעים ועשאן תשובה אחת ודוק . גם זאת הובאה בתשובות הגאונים כ"ו ח"כ סי' ט' בלא שם בעלים אבל היא דחוי לרכיבו האי שהרי תשו' קודמות לה באותו קובץ כולם לר"ה ז"ל ושלחתינה ג"כ כותב כה ועוד לו ז"ל כמו שכתב בכל הקודמות וא"כ השמיט הסופר . ועוד לו ז"ל . וברור .

סימן קל"ט ועוד לו ז"ל

וישאלתם על רבים שקבלו על עצמם שיעשו תענית או שיתקנו תקונים ואח"ך נודע להם כי הטוב והישר לשנות את הדבר בודאי ובכירור שיש להם לשנות כ"ש שאם רצו לפחות ולהוסיף שאין בכך כלום ואם החרימו על שום דבר רשאין הן להתיר החרם (נ"א ואין בכך כלום) אלא שראוי להיות השינוי (נ"א הסדר) שנראה להם בדעתם כי הוא הטוב והישר :

אי"י הי"ם

עדיין לא ראיתי מי שהזכיר אותה אבל יש כתשו' תמים דעים שם סמוך ונראה כפי' קל"ה תשו' להרי"ף מענין זה ממש אבל אינה זאת ועיין לעיל סי' ל"ג ועיין הרשב"א ח"ה סי' רל"ד וסי' רל"ה . וטוב מלאתי במשטוי החרס להרמב"ן הובאה בכלכו דקכ"ו ע"ד חז"ל ורכינו שלמה מאיר עוני הגולה פירש נדר שחורר ע"ד רבים כגון שהיה כרכיב והדירו על דעתם וכן מצינו בתשובת רב האי גאון ז"ל ע"כ ה"כ היא זאת שלפנינו . גם זאת הובאה בתשו' הגאונים ח"כ כ"ו סי' ט' כזה הנוסח אבל מה ששאלת על רבים וכו' הכל כאשר לפנינו :

וישאלתם מי שנשבע להתענות כיום פורים (נ"א מהו) כך אנו רואין והענין הוא כן שאין במשתה פורים לדחות שבועת שם שמים ולעשותה כמצוה שהוא מושבע עליה מהר סיני ואפשר שיעשה סעודה כלילה ויוצא בה ידי חובתו וכך הורה רב שר שלום ז"ל.

אי"י הי"ם

הביאה כדמותה השכלו הלקט סי' כ"ו כשם כתשו' הגאונים מלאתו וכן הביאה התניא דנ"א ע"א. גם זאת הובאה בתשובות הגאונים כ"ו ת"כ סי' יו"ד כדמותה. והינה מקיימת דרך הורה רב שר שלום כאשר לפנינו אלא שסי' שלאחר זה כנשבע בעשרת הדברות ששם כתשו' הגאונים כ"ו הוא סוף סי' יו"ד עלמנו כתוב בזה הנוסח רב שר שלום כתב הנשבע בעשרת הדברות וכו' והאמת הוא כאשר היא בנוסח ה"כ שאותה דלפנינו לקמן סי' קמ"א היא לרש"ש כאשר הביאה הערוך עלמנו וכלקמן. יראו המבקרים כמה יש לסמוך על רשימות תשו' אלו אם לא נכדקו בו' בדיוקת וחקירות:

סימן קמ"א

וישאלתם הנשבע בעשרת הדברות. ובס"ת אין לו הפרה לעולם שכיון שיש בעשרת הדברות כלל התורה ומקראות והזכרות בספר תורה הם ואין לו הפרה והרב ברנ'לוני ז"ל (נ"א כתב) אפשר כהאי נשבע בספר תפלות ותחנונים דנקיט ליה בידיה אי נמי דאמר בו או במה שכתוב בו.

אי"י הי"ם

ב' דינוס אתנו בתשובה זאת הא': נשבע כיו"ד הדברות ובס"ת אין לו הפרה לעולם והיא תשו' רש"ש משמיה דרב יהודאי גאון הביאה הערוך בערך שבע וכנו"ל. והב': שבעה בספר תפילות ותחנונים משמיה דר"י אלברנ'לוני ז"ל מחלק בדבר בין היב"א דנקיט ליה בידיה וכו' ונראה להדיא דקאי על תשו' אחרת שלא הוזכרה למעלה מזה והמאסף חיבר דברים בקילור כאלו לזכרון קא אתי ואפי' שאין להם קשר כ"כ. וכד דיוקין שפיר כן הוא הענין שעל תשובה אחרת קאי והיא תשובה שהובאה ביטנות סימן רכ"ה בלי שם בעלום כדרכם של אותם התשובות. אבל היא באמת לרבינו האי גאון ז"ל הובאה באורך בהרשב"א ת"א סי' תתנ"ד והביאה הטו"ר סי' ר"ל ומרן בכר"ה סי' רי"ב ואין ספק דעליו קאי הר"י אלברנ'לוני לחלק חילוקיו הנו"ל והוא ברור ועיון הדק היעב באותה תשובה דמ"ה שאין להתיר כע"פ הוא מכח חומרה כאשר יפה הכרית הרשב"א שם ודוק כי קלרתי. ועיון הל' נדרים להרמב"ן שם' אושו ה' ד"ג סע"ג שכתב ואע"ג דאשכחן לגאון דאמר דמאן דאשתבע בס"ת או כו"ד הדברות אין לו הפרה עולמית לובא למוחש למילתא כלל וכדבריו אלו ממש דכתב הר"ן בנדרים דכ"ב ע"ב וידוע דמתורתן של הרמב"ן והרשב"א הוא יונק. ועיון טו"ר וכו' סי' ר"ל וסי' רל"ז ככ"י. עיון מ"ש לעיל סי' ק"מ שכבר בתשובות הגאונים כ"ו הובאה כדמותה עם דברי הרב אלברנ'לוני ז"ל.

לגאון ז"ל סימן קמ"ב

השומע אזכרה מחברו בכל לשון צריך לגדורו או דלמא אין מגדן אלא על לשון קרש בלבד. תשובה מי שמנדה בכל לשון מגדה וחסידים הראשונים עושין כן.

אי"י הי"ם

עיין להרמב"ם ח"ג פי"א הי"ד שכתב וכן הורו הגאונים וחוץ מזה לא ראיתי מי שזכיר אותה. גם זאת הובאה כדמותה ככ"י סי' י"א כשם לגאון ז"ל.

שערי תשובה סי' קמ"ב קמ"ג

סימן קמ"ג

לרבינו האיי ז"ל. נוהגים העמים אשר סביבותינו לומר ביו"הכ כל נדריו ואומר דברי הערמה לשנה הבאה אין ראוי לעשות כן ואותם אשר התירו ותקנו דבר זה סמכו על דעתם והחסידים הקדמונים לא נהגו לעשות הערמות בנדרים ובשבועות כליל יום כפור וחם וחלילה וכבר ראינו ועיינו בדברים אלו וידענו מקבלת חכמה ידועה ענין הנדר והשבועה ואין לסמוך בדבר אשר ה' לא צוה.

לרב האיי בר מר רב נחשון ז"ל דהלכה כרבא דמחמיר וראינו אנשים בארצות עושים כמשנה אחת אשר קצת נאונים סמכו עליה לעשות הערמות וחרטות כליל יו"הך אנו אין נוהגים ואין ראוי להיורט מפירין נדרים ולא נוהגים להפר לא בראש השנה ולא ביו"הך ולא שמענו מרבנותינו ז"ל שיהיו נוהגים זה כל עיקר וגם אתם הנוהגים זרה החמירו ועשו כמנהג חסידים הראשונים ואל תשנו ממנהג ב' הישיבות. ופן תאמרו הן מצאנו חכמה כמה הערמות עשו רבנן ז"ל כגון מערים אדם על תבואתו וכו': חם וחלילה לעשות כן בנדר ובשבועה כי דבר גדול הוא. ובא אלינו איש חכם וחסיד זקן ודרש בישיבה כתיב ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש זה נדר ואת הירח זו שבועה (*) ואם אתה עובר או מערים על שום א' מהם מיד ונדרת וצריך תשובה גדולה שאין תשובה כמותה מאי טעמא משום דהשם נוטל נקמה ממך ואתה משתחורר בסכה זו לעוברי השמש והירח ועל כן כתיב בתריה העידותי בכס היום וגו'. כי אבוד תאבדון וסדר משנה תוספת על סררי שלנו ראינו בידו שהיה מביא ולא זכינו להעתיק שסכתו גדולה ונחפו ללכת ואתם אחינו הזהירו בענין זה ושוב לכם.

איי"היים

עיי מה שכתבתי באורך בסו' ל"ח מה ששייך גם לתשובות אלו. ועתה ראיתי להרד"א שהביא משם רבינו האיי סתם דברים אלו הכתובים פה כש"ר"ה בר נחשון וכמה גורמים הכלולים סתמות כזה ועיין א"ח דק"ז ע"א וכבר העתיק דבריו הכלכו כדרכו ה"ד לעיל סי' ק"ל. ועיין ריא"ז ה"ד כש"ה סוף יומא וז"ל רבינו השמיט דין כל נדריו מפסקיו וכו' וכ"כ רב נטרונאי ורב האיי שאין לאומרו ע"כ וגם ריא"ז כתב בסתם רב האיי והוא רב האיי בר נחשון כמ"ש לפנינו ועיין בחידושי דינים שכתב ר' ירוש' הקדמונים בס' חיים וחסד שהביא משם ר"ה ז"ל לעשות התרת נדרים גם כשעת מיתה.

ראה ידו המבקר! חידוש נפלא שראה הנאון ביד אותו חכם וחסיד סדר משנה תוספת על סררי שלנו! וזה מכון למ"ש רב שירא לקמן בסומן קפ"ז ולעיל סומן' ת"ר סררי משנה. ראיתי להעתיק פה ששה סימנים בענין כל נדריו שיטן בזה אחר זה כתשובות הגאונים כ"י ח"ב מסו' י"ב עד סי' י"ז: וגם מקצתם איתנהו בקובץ שלפנינו ובטור א"ח ובה"ח איתנהו רובם חוץ מסו' ט"ז לרי"ג והשאר העתיק ה"ח מבעל העתים כשינויים ומא"ח העתיק הכלכו כדרכו הובאו דבריו לעיל בהגהותיו על סו' ל"ח. ויען שיש להגיה מאלו על אלו וגם היוה שינויים ראיתי להעתיקם, וראה קורא נעים! איך מאסף תשו' שלפנינו העתיק מקובץ כ"י זה שהרי אתה רואה שכל אלו הסימנים ישנן בזה אחר זה גם כ"י מסו' ט' ואילך עד סי' י"ז גם כאן מסו' קל"ח עד סי' קמ"ה. אלא דמאסף קובץ שלפנינו הוסיף וברע והשמיט. והשמיט הך דרי"ג והוסיף היוה דברים כתשו' ר"ן ורב האיי בר נחשון. ומזה מוכח דמאסף אשר לפנינו היו לפנינו כ' קובלים תשובות הגאונים קובץ כ"י זה ועוד אחר ומכין שניהם סידר תשו' אלו לפי רטובו והמבקר יספוט כי לו משפט הכחירה וע"כ משלו. וזה תוארם: סי' י"ב

(*) א"ח בלדק ישאל השאל איזה יחס ושייכות יוכל להמצא בין השמש והירח ונדר ושבועה ואם באמת לא נסינו לדקדק בדרשות הכתובים הנה עכ"ז המבין יבין כי אינה יחס וקשר ואם רחוק מוכרח שימצא בין הרמו והנדר אשר אלו נרמו ולעצור לא אוכל כי בעלי הקבלה זה שמו אשר יקראו לנדר ושבועה כי הנדר תלוי במדה הרמוזה אללם כשמש והשבועה במדה הרמוזה בירח. ואם במקרה נפל כפי הדורש המשל הזה או הלכיים ידיעות הנקובלות במסוה הדרושים יספוט הדורש.

סימן י"ב לגאון ז"ל (הובאה בא"ח דק"ו ע"א בשם גאון סתם)

יכולים הצבור להתנות ביה"כ כל נדרים שנודרין משנה זו לשנה אחרת. נדרים אין נשנין בשתי ישיבות היום יותר משנה וכן אמר מר יאוראי ז"ל דאנן לא גרסינן נדרים ולא ידעינן לאסור ולהתיר בה לא נדר ולא שבועה.

סימן י"ג לרבינו סעדיא ז"ל (הובאה בטור א"ח סימן תרי"ט ובא"ח שם)

בליל יו"הב עומד ש"ץ ואומר כל נדרי ואסרי וחרמי ושבועי וקונמי שנדרנו ושחרמנו ושאסרנו ושנשבענו ושקיימנו על עצמנו בשבועה וכו' עד ככתוב ונסלח לכל עדת בני ישראל וגו'. אבל מי שנשבע כל השנה שבועה לבטלה לא.

סימן י"ד ועוד לו ז"ל

אלא שאמר בסוף דבריו (ראה שם בטור השינויים) וכי תקון רבנן לומר כל נדרי לעדה ששננה ואסרה איסר על נפשה בכית הכנסת כגון נדרי אונסים ושננות צבור כדכתיב ואם כל עדת ישראל ישגו.

סימן ט"ו לרב נטרונאי גאון ז"ל

אין נוהגין לא בשתי ישיבות ולא בכל מקום להתיר נדרים לא בראש השנה ולא ביו"הב אלא שמענו שבשאר ארצות אומרים כל נדרי אבל אנו לא ראינו ולא שמענו מרבתינו.

סימן י"ו לרבי יצחק בן גיאת ז"ל

ואנו אומרים דהתרת נדרים ושבועות בסדר הזה לא למדנו ולא שמענו. ובנדרים גרסי' הרוצה שלא יתקיימו נדריו של כל השנה יעמוד בר"ה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור כל השנה הרי הוא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר ומקשינן אי זכור בשעת הנדר עקרירה לתנאיה וקיימי לנדריה אמר אבוי תני ובלבד שלא יהיה זכור בשעת הנדר רבא אמר כגון דאתני בר"ה ולא ידע אמאי אתני וקא נדר וזכור בשעת הנדר דאתני. אמר בשעת נדרו רעו שעל דעת ראשונה אני נודר בטל תנאו וקיים נדרו. רב הונא סבר למדרשיה בפירקא א"ל רבא תנא מסתים לה סתים כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים ואת דרשת ליה בפרקא. הא למדת דאפי' מאן דאתני אעיקרא לא סבר רבא לאורויי כ"ש נדרים ושבועות שעברו כבר שאין מתירין ואין מורין להיתר ומה מועלת להתרה. לפי שמתנה לאחר נדרו שיהא בטל הילכך אין אנו סוכרים ולא נוהגים לעשות כן.

סימן י"ז לרבינו האי בר מר רב נחשון ז"ל

וכל זה כרבא שם דמחמיר לפיכך אין אנו עושין במשנה זו ואין אנו נוהגים מפירים נדרים ולא נוהגים להפר בין בר"ה בין ביה"כ ולא שמענו מרז"ל שיהיו נוהגים זה כל עיקר אף אתם החמירו כמותינו ולא תשנו ממנה הישיבות. ע"כ.

ועכשיו כעת ההעפקה השנית (כי איזה סימנים נהבדו בכ"דוואר וע"כ נחאחר הדפוס) אנה ה' לידו ס' בכורי העתים תקל"ח ורחימי סם לאהובינו הגאון שי"ר נר"ו בעמוד ל"ה שהביא הדין דשכלי הלקט שהבאתי לעיל סי' ל"ח ונתקשה ככל אשר נתקשמו וכתב וז"ל הטעם: אולם גם כאן ימלא מה שהבאתי פעמים רבות שחסרון או הוספת מילה תרבה קושיות לחנם שמקור דברי הטור הם בהר"אש בסוף יומא ושם כתוב בכיאר רב האיו בר נחשון וכן בכלכו סי' ק"ח א"כ רב האיו סתם המוכה בשכלי הלקט הוא כלי ספק בין רב שירא ואין כאן קושיא כלל ע"כ. ושפתים וסק משבז דכרים נכוחים כי עכשיו בתשובות חלו אשר ילאו לאור נתכררו הדברים כשמלה.

שערי תשובה סי' קמ"ד

סימן קמ"ד לרבינו האי ז"ל

הא דאמר ריב"ל כל מעשה בראשית בקומתו נבראו לרעתו נבראו לציונו נבראו ואשכחן דאמור שאמר הקב"ה לכל בריה ממעשה בראשית היאך אתה רוצה שאבראך והוא אומר כך וכך והוא בוראו לציונו כלום יש בו ממש קודם שיבראנו שיהא לו ציון או מהות ילמדנו אדונינו רבינו

עמרנו על שאלתכם וראינו להשיב לכם והנה שלחנו לכם פעם אחרת על הרברים האלה אבל יש שפירשו שכל מין ומין מבעלי חיים ברא המקום כנגדו ברקיע ממין המלאכים הרוחניים ואמר להם היאך אתה רוצה שאברא כמודך בעולם היאך אתה רוצה שתהא כמודך בעולם ולרעתו בראו ולציונו ושאונו אומ' דריב"ל הכי קאמר לציונו ולרעתו שעכשיו (של עכשיו כצ"ל) שצפה הקב"ה וגלוי לפניו מה תהא דעתם וציונו ולפיהן בראם ועכשיו אחר שנבראו אנו אומרים כי דעתם וציונם שהוא עכשיו מוכנים היו מאז ואשר כתבתם בקומתן לישנא דרבוותא בקמתן וכן אמר אסור לאדם שיעמוד על שדה חברו בשעה שעומדת בקמתה וגם כן אמרו מאימתי אדם יורש את אשתו קטנה בש"א משתעמור בקמתה זו הוא לישנא דרבוותא

אי"י הי"ם

אלו דאם בעל הערוך דברו רבינו הגאון ז"ל כערוך חכ לא הוה מכיף בקומתו מלא ריין וגם כערוך קם הוה מכיף דבריו וגם רש"י בר"ה רי"ח ע"ה וכתולין ד"ס ע"ה והריטב"א כח"י כ"י ה"ד הרכ פתח עינים בר"ה רי"ח לא ראו תשו' זאת

ונראה שהיתה תשו' אחרת שקדמה לזאת שלפנינו שהרי הוא אומר "הנה שלחנו לכם פעם אחרת על הרברים האלה" והאמת כן הוא שיש תשו' אחרת לר"ה ז"ל בענין זה ממש והיא כתשו' הגאונים כ"י ח"כ סי' ג' ותימה על הרכ פתח עינים הו"ך לא הזכירה שם בר"ה אחר שקזכור קובץ כ"י זה כמה פעמים כספר פ"ע ונעתיקנה אות כחות כיון שיש בה סינויים רבים

הא דאמר ריב"ל כל מ"ב בקומתו נבראו וכו' ואשכחן כפי' גאון ז"ל שאמר הקב"ה לכל בריה ממע"ב היאך אתה רוצה שאבראך, והוא אומר כך וכך והוא בוראה לציונו כלום יש בו ממש קודם שיברא שיהיה לו ציון? ילמדנו אדונינו! (תשו') פי' ראשכתתון אין אנו יודעים אותו ולא סבירא לן, וקושיא דאקשין ליה איתיה, ואפי' (למ"ד) לרעת הפילוסופים כי המינין של בע"ח יש להם משלים ורמות דיוקני כמו הוהם למטבעות שיש ג"כ בחכמת המקום, אף על פי שהרברים רחוקים הן בעצמן, ורחוקים מדברי רבותינו חכמי ישראל למעלות ההם צביונות (?) לפיכך אלו דברים בטלים הם. ויש שפירשו שכל מין ומין מבעלי חיים ברא כמותו המקום ברקיע ממין המלאכים הרוחניים, ואמר להם היאך אתה רוצה שאבראך כמודך בעולם? היאך אתה רוצה שתהא כמותך בעולם? ולרעתו בראו ולציונו. ושאונו אומרים: כי ריב"ל הכי קאמר לציונו ולרעתו שעכשיו (צ"ל של עכשיו גם בב' הנוסחאות) שצפה הקב"ה וגלוי לפניו מה תהא דעתם וציונו, ולפיהן בראם. ועכשיו אחר שנבראו אנו כשיבראו אחר כי דעתו וציונו. (כאן נראה חסרון דברים ויתוקנו עם זאת שלפנינו) ואשר כתבת בקומתן, לישנא דרבוותא בקמתן. וכן אמרו אסור לאדם שיעמוד על שדה חברו בשעה שעומדת בקמתה, וג"כ אמרו מאימתי אדם יורש אשתו קטנה בש"א משתעמור בקמתה. וזהו לישנא דרבוותא ע"כ

הראשיתו כענין כי מתחילת התשו' עד ויש שפירשו הוא אופן אחר מנזאת שלפנינו. וא"כ היא התשובה הראשונה שילאת מיד רבינו הגאון ז"ל ועליה הוא רומז בתשו' תשו' שלפנינו. ועוד למדנו דלשון השאלה של תשו' שלפנינו. ופירושו שמכיון שהשאלים הוא פי' גאון. וכזה חתום לן מה שאנו רואים דהערוך ורש"י

ורס"ז ז"ל פירשו אותו בפשטות. וכדוראי שגמלאוהו כשס גאון קדמון לר"ק ז"ל ולא הזכירוהו כדרכס. ולא ראו תשו' גאונינו ר"ה ז"ל רכתב על פי זה דרכרים כעלים קס. ומה שגראה שרכינו הגאון מודה גס כשתי התשובות הוא מה שהביא כשס"ו שפירשו ומה שפירש הוא ז"ל ולזה אין ספק. ואני כעמיתו כחכורו **נצה ישראל** נתתי כפי החכמים המתוכחים כדי לסייע להקטור המקובל תשובה זאת הפירושים וזקתי הדברים עפ"י מאמרו רז"ל אחרים ומופתים קגיוניס עם כ' משתחיים רוחים אל השכל הישר הנטוע בנו, ואכת"ל.

סימן קמ"ה

וישאלתם

מאן דמקדש קדשי עניים או לב"הכנ לא יזכיר שום הקדש אלא לימא הרי זו לעניים או לב"הכנ ואסור לו לאדם להיות רגיל בנדרים והנודר נקרא רשע ושאינו נודר נקרא כשר כדתנן בנדרים רשעים נדר ובקרבן ובשבועה בנדרים כשרים לא אמר כלום אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות והפרת נדרים בנ' הדיוטות ומומחה אפי' ביחיד והלכה פותהין בחרטה ונוקקין לאלהי ישראל ועומד ויחידו ובלילה אודקיק ליה רב לרבינו חננאל עומד ויחידו ובלילה ואפי' הוא בשבת ואפי' היה להם אפשר מבעוד יום ובקרוכים שאינו כששפט ולשון חכמים מרפא בעלמא הוא זה מן ההלכה אבל מר יהודאי גאון ז"ל לא נשנת נדרים בישיבה והגאונים שאחריו נמנעו מלהתיר נדרים אבל (נ"א אלא) לרבר מצוה כגון שימת שלום בין איש לאשתו וכגון ד' נדרים שגראה כאלו נדר טעות ולא בחרטה ורוקא בהתרת חכם החמירו אבל (נ"א בהפרת) בעל לא החמירו דבעל מפר כיום שמעו בין בנדר בין בשבועה זה לשון הרב ז"ל.

אי"י הי"ם

תשובה

זאת מקיימת כזה לשון הרב ז"ל. ומאן הוא זה הרב זה אס לא הרב הר"י אלברג' לוני ז"ל שכן הוכחו הדברים כסוף הלכות הרמב"ן לנדרים נרפסו כס' אשי ק' במאמר מופרד, שמתחילה דברי הר"י אלברג' לוני בימנו מר יקורה לא נשנית נדרים בישיבה וכו' עד בין כנדר בין כשבועה (וקיים) כדברי הרב אלברג' לוני ז"ל. ושוכ הביא הקיף דרכינו האיי דלעיל סוף סי' קל"ז וקר"ן כנדרים דכ"ב ע"כ הביא מתחלה הקיף דר"ה גאון ז"ל הנז"ל וקיים וכתב "אל כל הרב הנשיא אלברג' לוני ז"ל כתב כשס מר יהודאי גאון שהקמור עוד כנדרים וכו', עד בין כנדר בין כשבועה ע"כ דברי הרב הנשיא ז"ל. גס זאת הוכחה כתשו' הגאונים כ"י ת"ב סוף סי' כ"ג ומתקלת "הרב ז"ל.

סימן קמ"ו לגאון ז"ל

וישאלתם

גוי שמילא מים בשבת והביא מרשות הרבים לצרכו מהו לשחות ממנו ישראל הכי איתחזיאת לנא מלתא דכל מאי דעכיד גוי לצחכיה דנפשיה שרי ליה (נ"א לישראל) לאסתפוקי מיניה בין הוא ובין בהמתו דקתני נכרי שהרליק את הנר משתמש לאורו ישראל אם בשביל ישראל אסור, מלא מים להשקות את בהמתו משקה אחריו ישראל אם בשביל ישראל הוא אסור עשה ככש לירד בו ירד אחריו ישראל אם בשביל ישראל הוא אסור מעשרה ברכן גמליאל וקנים שהיו באים בספינה ועשה בו גוי ככש לירד בו ויררו בו זקנים ור"ג וקתני בכריתא גוי שלקט עשבים להאכיל בהמתו מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל וכו' בר"א שאין מכירו אבל מכירו אסור דחיישינן דכיון דירע ליה ואיתיה בהרית דלמא מאית ומייתי בשביל ישראל כללא דמלתא דאי ירע ישראל דגוי לצרכיה דנפשיה הוא דאיתניהו שרו ליה למשתי מנהון ואע"ג דאיתניהו מרשות הרבים ואמרו' עלה אמר מר בר"א שאין מכירו אבל מכירו אסור הא רבן גמליאל דמכירו הוה אמר אביו שלא בפניו הוה רבא אמר אפי' תימא (שלא) בפניו נר לאחד

שערי תשובה סי' קמ"ו קמ"ז קמ"ח

לאחר נר למאה דמותינן טוב ואמרינן מותבי ישראל דמכירו למאי דקא מתריץ רבא דוקא
דידע ליה ואית ליה אחות בהדיה אי נמי דצריך ליה במדעס א"נ כיוצא בהן דכי הלין מלי דאית
למימריה ומייתי בשביל ישראל אבל סתמא אע"ג דמכירו לא אית למוחש ליה ושפיר דמי

אי"י הי"ם

תשובה

זאת היא לרב משק גאון ז"ל והכלבו קינדה הרבה הכל הוא הוא. אלא שלאחר וספיר
דמי דמסייס תשו' זאת שלפנינו מוסיקי כה עור דין אחר וגוי שפסק לו שכר מותר
לשלוט בידו אגרת. ועיון שכ"ה ה' שכת' ל' מה שהביא משם רבינו יעקב. ועיון עור א"ח סימן
שכ"ה וככ"י סס. נס זאת הובאה כתשו' הגאונים כ"ח כ"ק כ"כ כשם לגאון ז"ל והנ"ל ממנה.

סימן קמ"ז

וששאלתם

הא דאמר ר' יצחק מוליכו ד' אמות הלכה כך ועברי' הכי ומיהו צריך לישב
כל פחות מד' אמות אבל בעמידה אין בכך כלום ואסור לעשות כן ואם עושה
כן הרי זה מחלל שבת שהרי מעביר ד' אמות ברשות הרבים בעמידה אעפ"י שהולך ועומד
הליכה א' היא וצריך לישב כל פחות מד' אמות ואפי' בשדה או בכרמלית שאין בה סקילה ואם
העביר בתוכן ולא יש בכל פחות מד' אמות חייב מלקות מדרכנן דקאמרינן אבל יש ובקעה וכו'
ובסופא קאמרי' ואין נושאין ונותנין בתוכו ואם נשא ונתן פטור אבל אסור מדרכנן וחייב מלקות
מדרכנן דקאמרי' כל פטורי רשבת פטור אבל אסור.

אי"י הי"ם

כבר

הובאה לעיל סי' מ"ד ושם כתבתי שהוא לרב שר שלום.

סימן קמ"ח

וששאלתם

אמ"ר יוסי והא חלקי עם אוכלי ג' סעודות בשבת והואיל וג' סעודות מצוח
רבה היא מכל הנני אנפי דפרשינן צריך איניש למוחה בהו ולא לפשע
מלמעבדינהו מיהו אצטריכי' לפרושי דנהגי בהו עלמא בתרי אנפי איכא מאן דנהגי למעבדינהו
זה לאחר זה כגון שיש לאדם ב' תבשילין או כפוס מאי דאית ליה ומקרי תכא ומשו ידיירו
ומקדש על הכוס כפ"הג בקול והיינו קדושה רבא ושרי המוציא אתרתי ריפתי כדפרשית דנקיט
תרתי ובצע חרא ואכיל מאי דבעי ומשי ידיה ופורש מפה ומכרך ב"המו והדר משי ידיה ולא נהוג
כל"ע לקדושי כפ"הג על הכוס כדקדמיתא אלא משו ידיהו ובצע אתרתי ריפתא כל עידן דאכיל
בשבתא ואפי' מכמה זמני ומייתי מן מאכל דאית ליה ואכיל מאי דבעי והדר בריך ברכת המזון
ומסלקי תכא.

ואית דנהוג למעבדינהו כל חרא באנפי עצמה חרא כלילה וחרא בצפרא וחרא בטנחה והיינו
עיקר ג' סעודות ובהכי נפיק אינש ידי חובה דהיכי אפשר להני דנהגי למעבד לתרתי
דיומא בחרא תכא אפשר יתיב ודעתיה למיכל ותכא ותבשילי קמיה ומפסיק סעודתיה ומכרך
ברכות שאין צריכות לו וקרוי להיות עובר משום ש"ש לבטלה.
ועוד מההיא מתני' רפ' כל כתבי הקדש דאדכרו בה רבנן מצות ג' סעודות שמעת מינה דהכי
הוא סדר ג' סעודות דקתני מצילין מזון ג' סעודות הראוי לאדם לאדם לכהמה לכהמה
כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון ג' סעודות שחרית מצילין מזון ב' סעודות למנחה
מצילין מזון סעודה אחת בלומר שעדיין יש לו לאכול ולהשלים בה מצות עונג שבת בנ' סעודות
ולולי

שערי תשובה סי' קמ"ח

נז

ולולי זה לא היו מתירין לו חכמים להציל מן הדליקה ולא התירו אלא לשיעור מצות עונג שבת ולא לאכילתו.

ומאי דאדברו רבנן בהדחת כלים דלא שרו להדיח אלא מה שצריך לאכול בו בשבת לפי זמן סעודותיו ולא קאמרי התם משום עונג שבת בלחוד דאי משום עונג שבת בלחוד לא היו מדברי אלא ערבית שחרית ומנחה כדקתני בהצלת מזון ואלא הכי קתני ת"ר קערות שאכל בהן ערבית מדיחן לאכול בהן שחרית שחרית מדיחן לאכול בהן בצהריים דכיון דזמן אכילה היא ואיכא אינשי דמתענגי ובעו למיכל בצהריים שרו להדיח כלי אכילה דצורך שבת הוא בצהריים מדיחן לאכול בהן כמנחה מן המנחה ולמעלה שוב אינו מדיח דלאו אורח ארעא למיכל טוב ולא צורך היא והוה ליה מכין לחול אבל כלי שתיה מדיח כל היום שאין קבע לשתייה.

והני דנחוג למעבד תרתי סעודתא דיממא על חדא תכא אמרי לך ודאי מצוה מן המוכחד למעבד בשחרית ובמנחה מיהו שאר עמא דלא שכח להו ולא אפשר להו לתקוני מאכל לתרי זמני לשחרית ולמנחה כי היכי דלא ליפשעו במצות ג' סעודות שרינן להו משום כבוד שבת להפסיד^(*) אכילתן ולברך ברכות על המזון באמצע ואע"ג דרעתיהו למיכל טפי דהני ברכות לאו לבטלה אינון אלא לקיומי ג' סעודות שצונו המקום מברכי' להו וכדראשכחין דשרו רבנן בערב שבת אם היה אוכל ושותרו וקדש עריו היום שפורש מפה ומקדש ואח"כ שרי המוציא וגמר לסעודתיה ומברך ב"המו והני אמרי לך לא דמי התם אע"ג דשרו רבנן לפרוש מפה ולקדש ולהוור להמוציא לא שרו לברך ברכת המזון אא"כ גמרו סעודתיהו אבל הכא דלא גמרו סעודתיהו ותכא קמיה איניש ותכשילי היכי שרי להפסיק ולברך ולהוור ולברך אי משום ג' סעודות אפשר לקיומיהו במנחה וכ"ש דעיקר המצוה במנחה הילכך לא אפשר תרתי דיממא למיהו אלא חדא בשחרית וחדא במנחה והכי מסתברא לן והוה יסוד מצוה ומיהו נהוג עלמא למעבדינהו אחדא תכא שלא כהלכה וממאי דגרסינן גבי י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ומשירין מזון ב' סעודות כרי לאכול עד ד' שעות דמשמע מינה דסעודה ג' במנחה היא ע"כ הרב ברנ' לוני ו"ל.

אי"י הי"ם

הביאה השב"ל ר"ך ע"כ בקיבור נמרץ עם הראים האחרונה ותו לא וכסס נחלקו הגאונים . ובס' הפרדס דל"ט סע"ה הביאה ג"כ בקיבור . אבל מובן שהיא לקוח מזהת שלפנינו . אלא שהיא מובאה בכלל השאלות שכתב על גילויין שלהם בזה הנוסח : השכתן כתובות שאלות של ארוינו שיריה גאון ז"ל וארוינו רב האוי ז"ל שהשיבו לאבא מרי ורכין (ז"ל ורכינו) הלוף ז"ל . הרי השערה אחרת שעס שכתוב שהיא לר"י אלכברג' לוני ז"ל עכ"ז שורש השור' היא לרב האוי ז"ל . וכיון דידע המאסף כן אספו בקובץ זה . ומ"ש בפרדס מובא שהיא השאלה לרכינו נקיס מקירוואן ז"ל שכן דרכו לכתוב על רב שיריה ורב האוי כנו ז"ל ומ"ש לאבא מרי ורכינו הלוף הוא ר' יעקב הידוע שכן דרכו לתארו למי שמכיר רגול , ועיון תשו' תמוס דעיס סי' קי"ט הובאה לקמן סוף ס' ש"ות ושס . וש"ר להרב שורוי ברכה א"ח סי' רל"ה אות ב' שעל סעיף ג' יפסיק הסעודה וכו' כתב : תקון זה כתב הש"י כמו בס' האורה סימן כ"ה למאן דלא אפשר ליה לתקוני תרתי מהכלי לתרי זמני . אבל מנחתו לרכינו הרב אלכברג' לוני כתשו' כ"ו דכתב דהוי ברכה לבטלה . ומאי דנהוג למעבדינהו אחדא תכא הוא שלא כהלכה . ע"כ . הרי שתשו' שלפנינו הוא דרודה דמוהרי"ה ז"ל והוא דהוי בקובץ שכיר יוד רסומתו הרב אב"ד של אקוונא יע"ה . ומ"ש משם ספר האורה כן הוא לפנינו בס' הפרדס ר"ח ע"ה בכלל דינים שמביא מס' האורה עיון עליו דכריס כהוויחן . ולדעתו גם מ"ש בס' האורה הלזה גם מ"ש בס' הפרדס דל"ט סע"ה וריש ע"כ הנו"ל הכל דכריס מתשו' ארובה זאת שארשה ילאת מב"ד הגדול של ר"ה ז"ל . וכבר שלחו הקובץ לירי ותשו' זאת כדמותה ממש הלא היא כתובה בס' סי' ע' ומוסיף וז"ל : ובעל הלכות

כתב

(*) ה"ה להפסיד כן הוא בכ"י אשר לפני ולפ"ד ז"ל להפסיק .

שערי תשובה סי' קמ"ח קמ"ט ק"ן

כתב ת"ר כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת ג' ר' הרקא אומר ד' והלכתא ברבנן ולא למיכל
אלא לקיים ג' סעודות ואע"ג דלא מסלק תבא ברישא ומברך ושרי המוציא ואפי' כביצה ומברך
עד ג' און

סימן קמ"ט לרבינו האי ז"ל

וישאלתם הא דאמור רבנן לא יאחו אדם תפילין בראשו וס"ת בורועו זה ס"ת שאמרו
כנון שכתוב בו מן אנכי ה' אלהיך עד וכל אשר לרעך שהן תרי"ג אותיות
כנגד תרי"ג מצות שבחורה

אי"י הי"ם

הערוך בערך תפל העתוק דכתיב ככתבן משש רב נחשון ג' און ז"ל וסבור הויתו להפטר שהיא לרב
האיו כן רב נחשון ומשש האב לשם הבן ופול הטעות כמו תש' רב שריח בשם בנו או להפקד
וכזה הוינו מקיימים רשימת המאסף שלפנינו. אבל זה אינו שהרי כתשו' שלאחרים כתוב ועוד לו הוא
יודעה ומפורסמת לרב האיו כ"ר שריח ז"ל וא"כ גם זאת לדעת המאסף היא לו ולא לרב האיו כר נחשון.
ולמי נחמין? דהוה חר לגבי חר עס בעל הערוך. וכתשו' הגאונים כ"י ח"כ סי' ע"ב הובאה
בשם מר נחשון באשר הובאה בערוך וא"כ הוה תרי לגבי חר ועכ"ז מי יודע?

ועוד לו ז"ל סימן ק"ן

וישאלתם בעל קרי בין באונס בין שלא באונס ט' קבין ונותנין טעם הראשונים (ג"א ונותן
טעם ותו לא) על שלא באונס מפני שלא יהיו בני ישראל משמשין מטותיהן
כתרנגולין בעל קרי מותר להניח תפלין דמקשי' בסוכה נימא קסבר ר' יוסי בעל קרי אסור להניח
תפלין ותידין אבוי הכא בילדים ונשותיהן עמהם שמא יבואו לידי וזרנל עברה דרבר ברור הוא
שאסור לשמש מטתו היינו שתפלין שבראשו (ג"א בראשו) כדנרסין ברת שיש בו תפלין אסור
לשמש בו את המטה עד שיניחם כלי בתוך כלי וכל שכן כשהן בראשו.

אי"י הי"ם

עיי הרו"ק בפ' מי שמתו וכן בטור ח"א סי' פ"ח. וכן בספר המנהיג כרף הקודם לרו"ג בע"ד
בהכניאו ענין ט' קבין לבעלי קריון כתב "ובתשו' הגאונים מלתתו וכן כתב רבינו משה וכו'
לזאת מסכמת בעיקר הדיון ועיין תשובה הרובה לרבינו האיו ז"ל הובאה בכלכו דקנ"ד ע"א לפטור מן
התפלה בעל קרי שלא יוכל לרחוץ וקיים וכתב וזכרוים אנו כמה שבתות ברב אהרן ג' און שהיינו מתפללים
והוא יושב מן התפלה עד הערב ע"כ. ועיין הג"מ פ"ו מה' תפלה אות ר' מ"ש ג"כ משם רכ"ו האיו
ז"ל "קונו מיהא מנהג כל ישראל שכל בעלי קריון אעפ"י שאין להם מים אין מתפללין עד שירחטו
ע"כ ויהא בלשון שהכניאו הרו"ק והטור הנו"ל. הרי שכל מה ששק הר"מ פה"ל שם בלשון מנהג ופיטור
החולה הכל מדבריו רבינו האיו ז"ל, וסרו מהר תלויות המנהג ז"ל מעל הרמב"ם שכתב אבל חולה
שראה קרי לאוכסו פטור מן הרחיצה ואין בה מנהג ע"ז הקשה המנהג ז"ל וז"ל ע"ז לזה תלה הדבר במנהג?
ע"כ. ואחמ"ר לוכא רוח קושיא שאעיקרה טבילת בעלי קריון הוא משום מנהג כרי שלא יהיו ת"ח
מזוין אלל בשותיהן כתרנגולין דכבר בטלה תקנת עזרא לגמרי. וא"כ דוקא בעלי קריון היתא למנהג.
אבל זכ שכללו הוי עמא תוכו ככרו קיס ליה כדדבא מוניה ועליו לוכא מנהג. ועיין לקמן סימן קע"ד
ואילך והוא ברור. ועיין ג"כ לרבינו ירוחם כ"ג ח"ג שכתב אבל לתפלה לרי"ך ע"ט קבין מים וכ"כ רבינו
האיו ז"ל דלא יתפלל בעל קרי עד שירחוץ ע"כ.

איך שיהיה מתשו' זאת שלפנינו מתברר להחיה שרבינו האיו ס"ל דמדיון התלמוד מותר בעל קרי
כתפלין ולא נשאר כי אם משום מנהג שלא יהיו בני ישראל וכו' (ודוק דהוא אומר "כני ישראל ולא
ת"ח

ת"ח כאשר לפנינו) והם ממש דכרו הרי"ף והטור והג"מ בשמו אומרים: "כיון דבגמ' לוכא קה מולתה נקוט מנהג" וכו' ונתבררו הדברים כשמלה וכוה יתורלו קלת פליחות בעל כפתור ופרס פ"ה די"ט ע"כ ד"ה וכן תמלא ודוק היטב. ועיין בש"ת מן השמים שבסוף הרדב"ז ח"ה בסו' ה' ורחא פלחות עי"ש. כן הובאה דמות שו"ת בש"ר גאהן ז"ל בש"ת הגאונים כ"י ח"כ ס' ע"ג והנה' ממנה. ושם ח"ה ס' פ' כתוב ז"ל: דר"ח ז"ל בדתנן היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר ש"מ שאסור להתפלל כשהוא בעל קרי וכן עמא דבר. ונהנו כל ישראל למנוע מן התפלה עד שיטהרו בנתינת ט' קבין. ואפילו ד"י בן בתירא לא פטר אלא בדברי תורה אבל בתפלה לא פטר ע"כ.

פה עמוד קורא נעים! והשמיעך חדשות שעכשיו שמפני סיבה שנאכרו הלו הקימונו על הכ"דוהר הוכרתיו להעתיקם מחדש. כעודני מעתיק סי' זה ורחותי תשו' ר"ה הובאה בכלבו הכו"ל באומרו "וזכורים לנו ברב ההר" וכו' נזכרתו מה שהעלתי לקמן סי' קפ"ז סעיף ג' בהכתיבי דברי המחירי בהקדמתו לחכות שכתב דחו רב האיו ז"ט שנה והוספתי להביא מ"ש בעל מקדש מעט דגס הוא מסכים שחי תשעה ותשעים עכ"ז ככתבתי במהמר מוסגר דהל הגאון ש"ר נר"ו שומעים דהוא אחרון וכבר ביקר בחודין ובקדקים (והפי' ששני חיבורים הללו לא רחם שהרי המחירי נרפס בשאלוניקו לא כבוד ועכשו חזר ונרפס כוויין יע"ה וגם ספר מקדש מעט לא כבוד נרפס ואפשר חס היה רואה אותם היה סוזר בו) ועכ"ז העלה בתולדות רבינו הגאון ז"ל לרא' חיו כי חס ס"ט שנים כמו שתעוין לקמן בסו' קפ"ז. אבל עכשיו ברחותי לשון זה תכף קמתי קל חיש ורחותי באגרת רב שרירא המובאה כיוחסין ושם בסופה כתוב שנפטר לב"ע רב אהרן הלזה בשנת אלף רע"ח לטערות שהוא לחשבון יטירה ארבע אלפים תש"ך. וח"כ יולא מזה שרבינו הגאון ז"ל נולד בד' אלפים ת"ש וכשנפטר רב אהרן כבר היה לו עשרים שנה לכל הפחות דענין בעל קרי הין הדרס עומד בו עד שיעמוד בקמתו. וכיון שיש לנו ב' קדמונים מעידין בגודלם שנפטר ר"ה ז"ל בן תשעה ותשעים וכד"ה תשל"ח. ח"ה כ' ורחו שנוכל להחליט דנולד בד' אלפים ת"ש או תש"ג תש"ד דוקא לא למעלה שכבר מעידין כנו שנפטר בן ז"ט שנה בתש"ח ולא למטה מד"ה תש"ד שאין הקטן זוכר ויודע דינו בעליו קרויין ולדעתו נתברר הדבר כשמלא.

ועוד לו ז"ל סימן קנ"א

וישאלתם הא ראמר רב יהודה א' ישאל אדם צרכיו לא בשלש וכו' והוקשה לכם זכרנו לחיים ששואלין בנ' ראשונות ובספר חיים בנ' אחרונות כך מנהג בכ' ישיבות ששואלין במנן זכרנו לחיים ובהוראה וכתוב לחיים ובשים שלום בספר חיים מר"ה עד יו"ה וב' ולא קשיא אדרב יהודה שבשאר ר' יהודה בצרכיו יחיד קאמר כגון יחיד שיש לו לבקש דבר הצריך לו וכמו שאמרו חכמים נחום המדוי אומר שואל אדם צרכיו בשומע תפלה ואמר רב חייא אמר רב אף עפ"י שאמרו חכמים שואל אדם צרכיו בשומע תפלה היה לו חולה בתוך ביתו אומרה בברכת חולים היה צריך לפרנסה אומרה בברכת השנים ושאר רב יהודה אל ישאל אדם צרכיו כגון זה קאמר.

וראיה לדבר שלא אמר אין שואלין אלא אל ישאל אדם כגון יחיד אבל צבור כגון זכרנו לחיים שכל ישראל צריכים להם שואלים ולא קשיא אדרב יהודה וכ"ש בין ר"ה ליו"ה שבכל העולם נדון בו וצריכים הכל לשואל כל צרכיהם ושעה צריכה לכך היא דצרכי רבים היא ולא קשיא.

אי"י הי"ם

הביאה כהג"מ פ"ה מה' תפלה חות ה' משם רב האיו גאהן ז"ל וכן הובאה בלקטות הרמב"ן די"ט מהספר ע"כ ועי"ש שהאיר עינינו שמקור דבר זה הוא ממס' סופרים והוא כפי"ט ה"ח

שערי תשובה סי' קנ"א

ה"ח ועיין ג"כ להרשב"א בחי' לברכות על דל"ג שגם הוא הזכיר תש' זאת דרבינו האי ז"ל אבל באופן אחר והדין דין אחד . וקיים גם הוא וכתב וזכרנו לחיים איתיה במס' סופרים שהיא ממסקנות קטנות המקובלות מן הראשונים (*) וכן הביא בה"ח דל"ג ע"א ו"אע"ג דאמרי' לא יסאל אדם לרכיזי לה' כג' ראשונות וכו' וכו' תשובה לנאון הכ"מ לרכיזי ויחיד ובמס' סופרים כתוב בקושי התירו לומר זכרנו ומי כמוך והתשב"ץ בחי' לר"ה דכ"ג מהספר ע"ד כתב ובה"ג אומר שאין לאומרס . ורב האי כתב שיש לאומרס וכן נהגו ויש ראה ממסכת סופרים והמנהיג דו"כ הביא בשם רבינו יעקב שהוא ר"ת . וזאת הובאה ממ"ש בתש' הגאונים כ"ו ח"כ סי' ל"ג בשם לנאון ז"ל . אבל קודם לה בחי' ל"ב מובא תש' אחת לרכיזי האי ז"ל והיא אותה שהביא הרשב"א בחי' לברכות וכו' ל ובשם ר"ה ז"ל והיא אות כחות ממ"ש ע"כ לא העתקתי אותה . וג"כ מתוכר לה מה שהביא הרשב"א בסופה בשם הלכות גדולות עד שגרה להריה דהרשב"א מקובץ הכ"י הזה ר"ל מהסיפה זאת עלמה העתיק רמות שור'ת כמו שהיתה לפני אות כחות והוא פלא כמה קדמון הוא סידור זה ואסיפת תש' הגאונים זאת .

ואחר

ההסקפה הנאותה בן ריזך להיות שהקובץ כ"י הלזה הוא קדמון להרשב"א . שהרי שם בח"א סי' ר' והעתק לעיל סי' ט"ו כתוב "ולי אני ראובן בן חיים" וזה קורא בנרון שהוא אסף וקיבץ אותם התש' והוא סדרס . וזה הרב ר' ראובן בן חיים ז"ל כבר ידענו שהוא רבו של רבינו המאורי ז"ל כאשר הוא הרכה לספר בשכתו בהקדמתו המלאה והרחבה למסכת אבות שדפיס הרב המפורסם מר שניי נר"ו ועתה נדפס מחדש בוויין ליוקר מליאותו וכבר נראה בחוש הראות שם באותה הקדמה שהרב

(*) והרמב"ן ז"ל בלקטות ד"ט ע"ב וע"ג כתב וז"ל : וכשחקרו על הדברים חזן מתלמודנו מאלנו במס' סופרים שהיא גמרא ירושלמית ואחר שהעתיק מה שהעתיק ממנה לכדונו כתב וז"ל : הנה זה הוא ענין הגמרא הזו עם קלת שבוש שיש בלשונם מטענות הסופרים מפני שלא הוגלו בה חכמים ותלמידיהם . אבל מ"מ הנו למדין מונה הסבא שלהן וכו' עיי"ב . ועיין גר"ח ח"א סי' ט"ו שכתב שיש במ"ם הלכות עמומות וסתומות כדברי ספר החתום . גם ההעתיקות משוכסות הרבה ע"כ וכיון לדעת הרמב"ן ז"ל . והרב בית דוד ח"א סי' ס"ה כתב דמס' סופרים הוא מומן התנאים עיי"ש ולא ידעתי מנא ליה והר"ה שכתב בה"ס"ת כי מסכת סופרים נחמרה בדורות אחרונים ועיין יד מל"כי דקע"ד סי' י"ב ולהרב חיד"א בס' עין זוכר ד"ס ע"ה ובכרך י"ח ח"א סי' תקפ"ב אות ז' ובש"ה ח"ב אות ו' ותראה כל מה שפלפלו בענין זה . ואני אומר בחפזי שאחרי ראותנו דברי הרמב"ן הנו"ל , ואחרי ראותינו שמוכרים בה תנאים ואמוראים אחרונים כגון רבא ורב אשי . א"כ מודרשים אנו שאירע גם למס' סופרים ככל מה שאירע גם לב' התלמודים בבלי וירוש' . הכל כמ"ש רבינו שריה גאון באנתו החמודה גם למדרשים וילקוטים וכו' . גם לכל ההלכים אחרי העדרים האלה . הכל כמ"ש רבינו מוספין והלכים בתלמודים מובאה ביחסין ובע"כ היא בתוך הנהגות על סי' קפ"ז לקמן , והוא : דככל דרא ודרא היו מוספין והלכים בתלמודים כל דבר דהוה פשיט לקמיה וקשה לבתראי עד שנתרחבו התלמודים כמו שהם לפנינו . ור"ה"ת ד"ס גאון ז"ל ממאי דאמר שמואל קבעיתו נמי בתלמודא ? ראה חתוכה היא . וניכרים הדברים האמתיים האלה לכל באי שערי ב' התלמודים והמדרשים בתורה שכן כפל הענין דוקא והיינו שר"י הח"ח לסדר התלמוד ירוש' ולשקע בו המשניות (עיי' בדברי לקמן סי' קפ"ז באורך) ובכל דור ודור היו מוספין בו כל הנשאר בע"פ דהיה פשוט לראשונים וקשה לאחרונים . ומי יודע כמה מהדורות נעשו בו . וע"כ אנו מולאין בו שעות אמוראים מדרות אחרוני אחרונים מאותם שחיו אחרי פטירת ר"וח . שהעלינו בח"ב מחבורינו זה סי' מ' בהערה מבקרת קדמוניות . שלא חי ר"וח כי אם מאה וששים שנה ולא יותר והכל בראיות מופתיות כמו שטענין שם בע"ס . וכן בבבלי גודע ומפורסם שהחילו לסדרו רב ושמואל . רב דרא ודרא היו מוספין והלכים ונעשו בו כמה מהדורות כמו שהבאתי ג"כ מהרמ"ע מפאנו ז"ל לקמן סי' קפ"ז . ואפי' רב יהודאי גאון אומר כי היה סוגיאות אס דרך פלפול , אם דרך פסק , אם דרך אגדה , כגודע ומפורסם גם זה כמו תחי' מס' קידושין ואגדת פ' הפועלים מדפ"ה סע"ד מד"ה ור"ה רבינו יוסי מט"א כי האי מעשה עדפ"ד ר"ה ואפי"ה לא סמך ראבר"ה אדעתיה ועיין פירש"י שם שכולו תוספת גאוני הראשונים דרך אגדה כאשר שיער יפה יפה הנאון שיר"ג נר"ו בח"ד מספריו או אחת מאגרותיו אשר ראו פני הדפוס , איני זוכר עתה היה מקומו בהמת . ואני אביא עוד אחרת והיא אותה שהביא רבינו המאורי ז"ל בחי' ליבמות על דף א"ב ע"א דע"א מהספר סוף ע"ד וז"ל : "יש ספרים שכתוב בהן בסוף סוגיא זאת דברים שהם כנגד מה שכתבו . והואם הדברים אינם מפה הגמרא הלא תוספת דרך פסק לקאת ראשונים וגאונים וכך היה נסח שבהן" עיי"ש שהביא הנסחא וכן במדרשים בדרתי בחמלת ה' עלי כשמת בחי' השמים בהערה מבקרת קדמוניות הנו"ל שיש מדרשים במ"ר מחבורים מחכמים אחרונים לזמן ביטול הראיה שהיה בתר"ע לשטרות שלחשבון יאירה הוא מד"א קי"ח ולמטה . וא"כ גם מס' סופרים הוחלה להתחבר בזמן המשנה או תחי' זמן האמוראים הירושלמיים כדברי רבינו הרמב"ן ז"ל וה"ו מוספין בה בכל הדורות והוא האמת לע"ד ובה פרוה באורח רהיית הסכם שיש"ר מאקאגריה בס' מזרף לחכמה דכ"א ע"ב שהראה אותה להרב קרבן אהרן ז"ל בעברו דרך ויניאליה עיין שה"ג ח"ב אות ספרא עיי"ש .

שהרב ר' ראובן זה בשעה שכתבה המחבר כבר נלכ"ע. ועדיין היה הרשב"א חי כמו שמזכירו עוד למטה
שם הן בעודנו חי וקיים מהמאוריו. ה"כ החר כל זה אינו דחוק שאסיפת תשו' הגאונים מרבו של
המאוריו הגיע ליד הרשב"א והעתיק ממנו דמות שור'ת וכמעט נתברר הדבר שכך אירע :

סימן קנ"ב

וישאלתם

זמרא במנא פי' שם סוגיא דזמרא שאינו בלשון הקדש בין דמנא בין דפומא
מנא לן דאסור וכן חזן המננן בלשון ישמעאל דכתיב אל תשמוח ישראל אל
גיל וגו' ואסיקנא אפילו במשתה אסור :

אי"י הי"ם

זאת התשו' ה' מההוכחות הגדולות לקיום השערתי לעיל על סי' מ' ומ"א, והוא : דכמה דברים שבאו
בתשו' הר"ף שודעס המאסף הקובץ הזה שהם של הגאונים כנסם בתוך שלושת השחר הנית.
שהרי חד מנ' ריגוס שכסו' רפ"ה שכתשו' הוא זה : שש"ץ המננן כשורו ישמעאל מסלקין אותו והביאה
ג"כ בשמו ה"ח כסו' ע"א ופי' שהוא **בישער אל ערב** עיש"כ והוא הנקרא היום בערבי
המוני **מאוואל** והוא הוא הרין שלפנינו שכבר נכתב עליו הנפק
מרכיו הריטב"א כסו' על שמעתין דגיטין ד"ז ע"א וז"ל זמרא מנ"ל דאסור. כתבו
בשם הגאונים דאינו אסור הלא שיר של חשק וכיוצא בזה, אבל דברי שירות מותר ע"כ.

וכרי

שתורה לי קורא נעים ! שכונת הריטב"א היא על תשו' שלפנינו אפי' שכתשו' שלפנינו אינו
כתוב להדיא שיר של חשק הלא חזן המננן בלשון ישמעאל. ולהראות לך שהענין אחר הלא
שבא במילות שונות. ע"ז מוכרח אני להעתיק לפניך הפס קלה ענין זה ממה שהארכתי אני הדל
בס"ה **ברך של רומי** בפסק התר המוסיקא בפה, הוא הנקרא **קורו**, כב"ה אפי' כדמות
אותה של כנסיותיהם נגד תשו' הכ"ח הירועה והוא ששם בס"ה ק
הנו' הבאתי תשו' שלפנינו ובשאתי ונתתי בה, וזו הלכה העליונה ברהות ברורות דלא מייורי הלא כשיר
של חשק שכלשון ישמעאל שעל הרוב תרי רובי שיריהם הם חשק מחושק שורף כליות ולב ולא בדרך
גזומא. ועכשיו זכני ה' וראיתי דברי הריטב"א הנו"ל והם סיוע גדול לכל דברי. הפעם אודה את ה'
אשר כוננתי לדעת גדול והוא אמיתות התורה. ועוד האיר ה' את עיני וראיתי לרבינו הר"ף פ' חין
עומדין שכתב וז"ל פי' גאון הא דאמרי' זמרא בפומא אסור הני מילי כגון נגינות של אהבת אדם לחבירו
ולשבת יפה כיופיו כגון שהישמעאלים קורין להם אשער, אבל דברי שירות ותשבחות וזכרון חסדיו של
הקב"ה חין אדם מישראל נמנע מזה ומנהג כל ישראל לאומרם בכתבי חתנים ובכתבי משתאות בקול
נגינות ובקול שמחה ולא ראינו מי שמיחה בזה עד כאן ועיון שלטי הגבורים שם אות ב' (ואחר שראינו
דברי הר"ף מובאים בשם פי' גאון ודאי נוכל להחליט שתשובה שלפנינו הוא לרב האוי גאון אחרי שעל
הרוב גאון חסם שמה הר"ף הוא ולא אחר. וזה לשוני : ושוב אחר סמוך מלאתי בתשו' הגאונים נקרא
שערי תשו' סי' קכ"ב וז"ל ושאלתם זמרא במנא וכו' וכו' (הכל כהאר לפנינו.) הרי להדיא שלא אסר
לחזן הכנסת הלא לשון שאינו לשון הקדש. אבל על גוף הניגון במילות קדושות לא הוכפת ליה ולא מידוי.
ואל תאמר שהתם מייורי חזן לב"ה ע"ז הלשון אסור והניגון כל"ה ק מותר. וכב"ה ח"ה"ן דאפילו
הניגון אסור. דאין הסברה מוכחת כן דאם תאמר דגם הניגון של העמים אסור. ימלא בעל דין מקום
לחלוק ולומר : ומאין נשארנו לנו הישראלים הנגונים והקולות העריכים של שירי דוד נעו"י אשר היו
נשמעים בערי קדשינו. והלא מקרא מלא דיבר הכתוב "חיד נשיר את שיר ה' על ארמת נכר" וממילא
נשתכחו ואכזר כל לנו. ואומרים שלא נשאר לנו כי אם נגון לרוד ברוך ה' צורי הנאמר ככל תפלות ישראל
במולתי שבתות קודם ערבית ורק הוא לברו נשאר מנגוני ישראל הקדמונים מתרו טעמי הא' : שיהיה
שהוא קול ממחר ומתגבר בקול נגון שירי המלחמות הנקראים **מאד"ג אפי' מי' יטארי** והמזמור הוא
תורות להמלמד ודיו לקרב. וזאת שנית : והיא פלגית באמת !
והיינו שכל
ישראל

ישראל בכל מקום שהם באיזה ואכריקה ואיכרופא ספרדים, אשכנזים, איטלקים, כולם משתוים כנגון מזמור זה באיזה שינויים נכרים. והוא באמת דבר פלא שמשתוים כנגון זה מה שאין משתוים בשום נגון מנגוני התפלות והעבודות. כי בארצות הערב קולות ערביות, ובטורקיה טורקיות ובאדום ארמיות. ואני שסכבתי כמעט בכל חלק וחלק מהנז"ל שיעור מספיק מעיירות גדולות שבהם דקדקתי כזה ומלאתיהו אמת ויוב. והווי ידים מוכיחות שזה הקול נשאר לנו ירושה מאבותינו ותו לא. וה"כ בכל מקום שגלו נתלמרו ישראל נגוני ארץ מגוריהם ובא"י וכל העריכיא וארץ מלרים מכללם קול נגוני התפלות והקדושים והקדושות כולם הם קולות ערביות אפי' על קול נגוני המאוול הנקראים בשער אל ערב. וכן בטורקיה קולות טורקיות וישתנו בכל דור ודור לפי שינוי הדורות ורצון המשוררים הישמעאלים כנודע וכן ע"ז הדרך בכל הארצות ממזרח שמש ועד מכוואו. האם נאמר שכל ישראל שבו ברוחה וטעו בדיון פשוט כזה. אלא ודאי דלא קפדינן כי אם על הלשון שיהיה בלשון הקדש אפי' במשתאות וב"ש כב"ה, אבל על הנגון מה נוכל לעשות אחרי כי לא נשאר לנו זכר מהנגונים הקדושים? וע"ז יפה דקדק הגאון כתשו' שלפנינו לומר: "שאינו בלשון הקדש" ולא אמר שאינו כנגון הקדש רמזין בא לנו? וכן בסוף דבריו אמר ברקדוק וכן חזן הכנסת המנגן בלשון ישמעאל אפילו במשתה ולא כנגון ישמעאל והוא ברור. ועל מה שאמר הגאון ז"ל לנגן בלשון ישמעאל אפי' במשתה. האמת הגוד דכל ימי היותי מתפלל בנה שהייתי רואה לכמה חסידים ואנשי מעשה שלא היו מטיין חזן ולא היו מניחין לנגן אפילו בטוילים בלשון ערבי אם לא הפייטן היה מחבר שיר ל"הק באותו נגון הקדש הערבי. ואני הדל מפני רצון מורי הרב החסיד מלך ירוש' כמוהר"ח א' הגאון ז"ל בעל ס' מנחה עהורה וחקי חיים נטפלתו ליסד פיוטים על משקל שירי ערב וכמעט לשון נופל על הלשון ולשומעים ינעם יותר שנהיים חיבות ערביות ואינם אלא עבריות כיון דשני הלשונות מעוררים זה בזה ופניהם איש אל אחיו. ולכאורה הייתי תמוה עם מורי הנז"ל ז"ל וחילוי ממ"ש הרמב"ם בפירושו לאבות פ"א בשחלק הדיבור לה' חלוקים ע"ז כתב וז"ל: ודע דהשירים המחוברים מאיזה לשון שיהיה לריך שיבחנו בענינם אם הם הולכים על הדיבור אשר חלקנהו. ואמנם ביארתי זה אפי' שהוא מבוחר מפני שראיתי זקנים וחסידים מאנשי תורתנו, כשיהיו במשתה היין ובחופה או זולתה ויראה אדם לשיר שיר ערבי. אפי' ענין השיר שבת גבורה או גיבורות והוא מן החלק האהוב. או בשבתי היין ירחיקוהו בכל לך מן ההרחקה. ואין מותר אללם לשומעו וכו' והו סכלות גמורה שהדיבור לא יאסר ויותר. ויאהב וימאס מלך הלשון הנעשה בו אלא מלך ענינו, שאם הענין הוא מעולה יחייב לאומרו באיזה לשון שיהיה ולהפך בהפך ע"כ.

הרי דהרמב"ם לענין השירים הכל שיה אליו לשון הקדש כאשר הלשונות לכד שיהיה הענין נאות. ומדברי הגאון כתשו' שלפנינו נר' לפוס ריהטא דגם מלך קדושת הלשון דיוקין ומלאנו סעד גדול לרעת אותם החסידים שזכרתי ושזכר רבינו הרמב"ם ז"ל. האמנם כד דיוקין שפיר הגאון ז"ל והרמב"ם אינן חלוקים בעצמם דבאמת גם הגאון ז"ל קפיד בשירים מלך הענין ולא מלך הלשון. ומה שאמר בלשון ישמעאל והוא הערבי, היינו מטעם דעל הרוב תרי רובי שירי ערב הם שירי ענבים וע"כ למשל היה "שירי ישמעאל ענבים, שירי אדום מלחמות, שירי ישראל שבחים להקב"ה וגלותן של ישראל" וע"כ אסרו לשמוע שירי ערב כולם דבחר רובא אזלינן ואסרו אפי' במנה כל שלא חובר עליו שיר לה"ק. מפני שירוע טבע המשוררים כי בשמעם הנגון ככלי זמר אם כנור ואם עוגב ואם דומה להם, והיה כנגון המנגן ותנח עליהם הרוח להוילא מלות השיר מפייהם יחד עם הכלי זמר גם בלי כונת הלב. והוא טבע קיים במשוררים. וע"ז אסרוהו אפי' במנה אם לא שכבר חובר על הנגון הערבי שיר לה"ק. ע"כ דברו בס"ה הק' הנו' הרכיבים לענינו. ועתה אל ה' ויאר לנו למנוה דברי חפץ בחו' הריעב"א הנו"ל שלא הביא משם הגאונים כי אם לאסור שיר חשק ומהיכן הוילא זה? אם לא ממה שדקדק הגאון ואסר בלשון ישמעאל ולא שאר לשונות דוראיו כונתו לאסור לשון ישמעאל מפני שרוב שירי הערביים הם ענבים ומחוסקיים כס"ף תועבות כנודע המפורסם. וכן פי' אותה הרי"ף בתשו' הנו"ל והא"ח כשמו. וכן הוא נוסח התשו': ש"ן שמוילא מפיו דכרים שאינם הגונים כגון שמוילא מפיו דבר נכלה וכיוצא בהן כגון (עיין א"ח הכנסת הנו") שמרנן בשירי ישמעאל שקרוין **בשער אל ערב** וכו' עיש"כ וכן הביאו הכלבו דקכ"ה ע"ד בשם רב אלפסוט"ס נפל בו וכמקום

שערי תשובה סי' קנ"ב קנ"ג

בכלבו ז"ל בשער אל ערב כמ"ט כה"ח וכבר ראינו בכל הילוך הגהותינו דהכלבו אינו אלא מעתיק
 מה"ח. יהיה ח"ק שיהיה הרי להרויח כביעתא בכותשא שזה שאר נגנן בלשון ישמעאל היונו מפני שהוא
 מוילף מפיו דבר נכלה ועיין ש"ע ה"ח סי' ג' כמור"ס שהביא ס' הכלבו הנז' והמנ"ה פי' על נגון
 שמורגלון בו לע"ז עי"ש זה אינו באשר בררתו וותר מכרו יכולתי שהוא מפני שמוילף דבר נכלה מפיו
 ולא על הנגון גופיה. וכן הביא אותה הרב"ז דפ"ו סי' תת"ט ו"ל ולענין ש"ך שהוא נעים קול ומזמר
 כבתי המשתאות בשירי ענבים ובשירים של דופי מוחין ואס' חין רויה לשמוע מעבירין אותו. ועל כיוצא
 בו נאמר נתנה עלי בקולה ע"כ שנאמרה כן השיב הרי"ף בתשו' עכ"ל. ואיך ה"ל יבאר המנ"ה בשם ס"ח
 קו' ר"ח דכנגון המורגלים לע"ז מוירי. לא נוכל לכחד דבריו ס' החסידים בהנפי נפשא. מותר לכל
 מה שהעלינו בפסק המוסיקא בלי ספק שהרי הוא אומר: לא ולמד ארס לגלח אותיות ולא ינגן לפנינו
 זמר נעים פן ינגן הגלח בע"ז שלו אותו נגון. וכל נגון שמנגנים בפניו ע"ז לא יעשה אותו נגון להקב"ה
 ע"כ. ואין ספק שהוא דין בפני עצמו ומילי דסידורתא ואין לו ענין לא לפרש בדבריו תשו' הרי"ף המובאה
 בכלבו הביאה מור"ס שס' באשר עשה המג"ה. ולא ליקר אכן פינה על דבריו שאחר האמת לפי כל
 המבואר בפסקינו הנז' בראיות מופתיות. אין ענין ס' החסידים לדון. ושור' להרב דבר משה ה"ח סי'
 ג' שנגש על דבריו המג"ה הללו ובתכ שמה נוסחא אחרת נזרמנה לפנינו כזה ע"כ וכבר בדקתי בס'
 החסידים דפוס ה' שיש כויד שרפס ככולוניו שנת יפר"ח. והוא הלשון שהעתיקו ממנו לעיל. ואין נפתל
 ועקש ולרעתו לשון שיר העורב הכתוב בכלבו אפשר הטעות. כמו שכן נראה שגם הוא הרב ד"מ
 והרב מוהר"י חאנרדלי בתשו' מוהר"ס ש"ח סי' ה' מפני טעות זה שבכלבו עשאוהו דבר קל ובתכוראס
 בשביל דבר קל לרנן בשירי העורב אמרי' דראוי לסלקו כ"ש כמקל באיסור חמור מדכריקס עכ"ד והלו
 ידעו דר"ל שירי ערב והוא דבריו נכלות ושירי ענבים ודופי לא היו קורין אותו דבר קל והרי אמרו כל
 המנכל את פיו וכו' וכו' וכו' כ"מ. הרי דטעות ס' הכלבו הטעה להחמיר ולפרשו נגון ע"ז. ולהרבנים
 הנז' להקל. ובהעתקה הראשונה שנאכרה זכורני שרשמתי ענין כזה ממור"ס די לונזאו ז"ל הביאו הרב
 חיד"א ז"ל. והרב חפשי אחריו ולא מלאותיו חכל על דאכרין. ובתשו' הגאונים כ"י ח"ב סי'
 ט"ו הובאה תשו' שלפנינו בשם ר"ח אכל חסר בה תיבות אלו "וכן חזן המנגן בלשון ישמעאל" והאשר
 דברים ככתבן.

סימן קנ"ג

וישאלתם ענין התפלין כבר אמרו חכמים אמר עילא כל הקורא ק"ש בלא תפלין כאלו
 מעיד עדות שקר בעצמו ואמר רב חייה בר אבא אמ"ר יוחנן הרוצח לקבל
 עליו מלכות שמים שלימה ויטול ידיו ויניח תפלין ויקרא ק"ש ויתפלל וזו היא מ"ש שלימה
 מכלל דהקורא בלא תפלין דמלכותו חסרה ועוד שנו חכמים כל שאינו מניח תפלין בכל יום
 עובר בשמנה עשה.

ועוד שנו איזוהו עם הארץ רבי יהושע אומר כל שאינו מניח תפלין מפני שהוקשה כל התורה
 כולה לתפלין דכתיב למען תהיה תורת יי בפך וכל שמניח תפלין כאלו כל התורה כולה
 בפיו מפני שקבל עליו מלכות שמים שלימה.
 ועוד אמר מר ביאת הארץ דכתב רחמנא למה לי דכתיב והיה כי יביאך ה' אל ארץ הבנעני
 וגו' וכתוב בפרשה והיה לאות על ידכה ולטושפת בין עיניך אמר הקדוש ברוך הוא עשה
 מצוה שבשבילה תכנס לארץ ובשבילה תזכה לחיי העולם הבא.
 ואם בא אדם לומר תפלין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים כך פירשו חז"ל במה דב"ה
 בשעת השמד שגזורים כל המניח תפלין יקרו את מוחו אמרו חכמים כל היודע עצמו שהוא
 צדיק גמור כאלישע בעל כנפים שעשו לו נס בשעת השמד ומסר עצמו למיתה וניח תפלין ואם לאו
 אל יביא עצמו לירי סכנה שאם אתה אומר כן ס"ת גדול ומקודש שיש בו כמה פרשיות והוי"ו
 שגם

שערי תשובה סי' קנ"ג

שלם ואתה פותח בו וקורא בו בכל זמן וק"ו תפלין מכאן אתה למד שלא שנו חכמים תפלין צריכין גוף נקי אלא בשעת השמד ולא בזמן אחר.

ועוד שנו חכמים תינוק היודע לשמור תפלויו אביו לוקח לו תפלין כדי לחנכו כמצות וכו"ש בן י"ג שנה שהוא חייב במצות תפלין וכל הפושע במצות תפלין רנין אותו בניהנם י"ב חדש ומאן נינהו פושעי ישראל בנופן אמר ר"ש י' לקיש קרקפתא דלא מנח תפלין.

ועוד שנו חכמים ליום הדין אם יש תפלין עם עונות בכף מאזנים בעון שפשע ולא הניח תפלין היא מכרעת ואם היה זהיר במצות תפלין כף של זכויות מכרעת והכי איתא בירושלמי שאין לך גדול בכל מצות שבתורה כמצות תפלין שהוקשה כל התורה כולה לתפלין בין תורה שבכתב ובין תורה שבעל פה שנאמר למען תהיה תורת ה' בפיך.
לשר שלום

קלף של תפלין ורצועותיהן צריכין עבוד לשמן וצריכות עור כהמה מהורה מי שאין לו תפלה של ראש יניח של יד וכן מי שאין לו של יד יניח של ראש ויברך על כל אחת מהן ומי שיש לו ב' תפלין של ראש ואין לו תפלה של יד שולח עור על אחת מהן ויוצא בה ידי חובתו והני מילי בחרתא דלא הניחן בראשו אבל בעתיקתא דהניחן בראשו לא דאמרינן תפלה של ראש אין עושין אותה של יד לפי שאין מורידין מקדושה המורה לקדושה קלה אי נמי היכא דאתני עליהן מעיקרא דרעתיה לעשותן של יד שרי וזמן הנחת תפלין כל זמן שלא שקעה חמה ואפי' בין השמשות נמי זמן הנחה הוא ומנהג ב' ישיבות שחולצין לאחר כימי השמים על הארץ של ערבית ותפלה של יד צריכה שתהא כגובה שבוזעו כנגד הלב ותפלה של ראש מקום שמוחו של תינוק רופס.

והמניח תפלין תדיר אפי' לארבעים וחמש שנים אין צריכות בדיקה שכיון שתדיר בהן להניחם אויר שולט בהם ואין מתעפשות מכפנים ואם אין מניחם אלא לפרקים בודאי צריכות בדיקה וכך שמענו מחכמים וזקנים ששמעו מרבותם שני פעמים בכל שבוע שנים שהן שבויע.
רב עמרם ז"ל

והעושה תפלה עגולה סכנה היא אמר רב פפא דעבידא כאמנוזא שכיון שמגלגלת כאנוז בשעת שנופל על פניו ברחום וחנון דרבך ראשו בקרקע ומצעררת אותו ואתי לירי סכנה רצועות שחורות הלכה למ"מ דוקא מבחוץ אבל מבפנים אפי' ידוקות או לבנות כשרות אבל אדומות לא יעשה מפני גנאי ורבר אחר ננאי שדומה לתכשיטי נשים ורבר אחר שמה נראית בראש בצרעת.

תיתורא דתפלין שלחא עלאה דתפלה דזרוע שלא תאמר במוטפות של ראש שאין לה לא שלחא אחת אלא צריכא שלחא אחרת כדי שיהיה שתי וערב זה ע"ג זה כנשר על הנהר דנשר בלשון ארמית תיתורא שמו פירוש מעברתא דתפלין זו מעבורת של תפלין שמכניסין בה ארז הרצועה בין של ראש בין של יד.

נרתק זו כיס של תפלין שכל כלי שמניחים בו חפץ נרתק שמו כדאמרינן מוציא חמה מנרתקה קצוצה תפלין עצמה.

רב צמח גאון ז"ל

שיעור רצועה של יד עד ראשי אצבעות ואיזוהי אצבע ששמה אמה כשהיא כפופה על פיסת חיד מניח תפלה של יד במקום שאמרו חכמים על ידכה זו קיבורת וקושר את הרצועה בין קשר של יד לתפלה של יד ומשלשלה וצריכה שתהא משולשלת עד אצבע של אמה כשהיא כפופה על פיסת חיד.

ומאן דמהפך רצועה או של יד או של ראש מיחייב למיתב בתעניתא משום דהוה ליה כפושע שהיה לו לתקנה בשערת הנחתה שהמצוע צריך אדם לבוין דעתו לעשותה וכ"ש תפלין דרבנן קרושה הן ובוין שלא עשאן במצותן צריך תענית .

אי"י הי"ם

תחילת

תשו' זאת עד תורת ה' כפיך היא לרב יאורחוי גאון . שכן הובאה בא"ח ריש הלכות תפלין כשם שאלו מקמיה רב יאורחוי ז"ל באיזה שניינים אבל הוא הילוך זה ממש . וקשינו הגדול הוא ששם בא"ח בסוף התשו' מביא חילוק ד' ת' שהביאו התו' בר"ה ר"ז ד"ה קרקפתא בכלל תשו' זאת כאלו הכל מדברי ר"י גאון ז"ל מה שאינה לפנינו והשאר הכל הילוך אחר . ומתשו' זאת טובה תוכחת שגורסת המכילתא היא שלא כמו שהביא והוה התוס' שם והקמ"ג ה"ד הרא"ש ש' בס' בשמים ראש סי' כ"ב ומוהריק"ו שורש קע"ד כל העוסק בתורה פטור מן התפלין . אלא כל שמניח תפלין כאלו כל התורה כולה בפיו . כאשר ופה שמע הר"י מפאריש ז"ל רבו של הקמ"ג בתוספותיו על מס' שכת הביא דבריו מוהר"י קולון שם ועיין תוס' שכת דמ"ט ע"ה ד"ה באלישע . ומה שפירש מוהר"מ מלובלין בשיטתו בהילוך פי' דברי התוס' הוא המיתות התורה ומסכים מחד עם תשו' שלפנינו יותר מפי' מוהרש"ה ז"ל דוק ותשכח . ועיין רבינו ירוסם ה"ד מב"י ה"ח סי' ח"ל מה שהביא כשם יש מפרשים והוא לקוח מתשו' זאת שלפנינו . ועיין לרבינו ירוסם כי"ט ח"ה שהביא תשו' ר"ש ג' חפני שכתב כיון דלא הובאה בגמ' ברייתא זאת לאו דסמכה היא כדברי הרא"ש בבשמים ראש שם . נמלא דבזמן הגאונים כבר נפלו שינויי הנוסחאות במכילתא הכז' ועיין באגור סימן ס"ו שהביא נוסח המכילתא מורכב מב' הנוסחאות המניח תפלין כקורא בתורה והקורא בתורה פטור מן התפלין וקיים וכתב : דר"ש ג' חפני כתב דליתא להאי ברייתא ע"כ ועיין תשו' מוהר"מ כ"ב הארוכות סי' תרמ"ט שכתב וז"ל קרקפתא דלא מנח תפלין פי' ריב"ן דאמר במכילתא כל העוסק בתורה פטור מן התפלין וק"ש כעוסק בתורה וזאת נחמתי שפושעי ישראל בגופן ע"כ והוא פלא חיי ראשי ! שא"כ פושעי ישראל בגופן לריכוס לעסוק בתורה כדי שנחמת מוהר"מ כ"ב ז"ל תמלא מקום לחול . ועיין בשו"ת מן השמים שכסו' הרדב"ז ח"ה סי' כ"ו שגם הוא מן המבקשים זכותו והוא פלא :

באנו

לתשו' רב שר שלום כאמר : שהיה מוזכרת בהג' מ"פ ד' מה' תפלה כשם העיטור והביאה מב"י ח"ה סי' כ"ה כ"ך ראינו שהגאונים וכל ראשי ישיבות וכו' עד כימי השמים על הארץ . ותשו' רב עמרם הביאה הטור סי' ט"ל בשמו וט"ס נפל בדבריו ובמקום לארבע או חמש שנים לריך להגיה לארבעים או חמשים שנה וכן הביאה כמות שהיא לפנינו הא"ח ד"ט סע"ד וכבר ראה מב"י ז"ל דברי הא"ח והגיה דברי הטור ממנו וכזו"ל וגם בזאת שלפנינו נפל טעות נגלה לארבעים וחמש שנים והיה כתוב וחמשי' בר"ת והושמט היו"ד ונשאר וחמש וברור :

ומד"ה

והעושה תפלתו עגולה עד סוף הריכוז הובא בדמות שור'ת בערך ערך תפל בלי הזכיר שם הגאון כדרכו על הרוב . וגם בערך חתר פי' תיתורא כמ"ש לפנינו ועיין תוס' מנחות דל"ה ע"ה ד"ה תיתורא וד"ה מעברתא ועיין ריר"ח סי' ה"ט ח"ד :

ומד"ה

ומאן דמהפך רצועה וכו' עד תוס התשו' הובא בהרא"ש פ' אלו מגלחין על דכ"ה וז"ל תשובת גאון דאפיך רצועה של ראש או של יד וכו' עד ולריך תענית אלא שמוסיף בה שם : אבל לחייבו ארבעים תעניות כרב הוגא לא ! ומרוב חסירות הוא דעכר ע"כ מה שאינו מסיים כן בתשו' שלפנינו . ועיין כ"ו ח"ה סי' כ"ז מה שפלל על תשו' זאת שהביאה הרא"ש ועיין אחרונים :

סימן קנ"ד

רב יוסף גאון ז"ל

רצועה

של תפלין שנפסקה מהו לתופרה ובמה תופרה אמור רבנן דרצועה ליכא תפירה בגוה כלל אלא מולקה ומגניזח .

שערי תשובה סי' קנ"ד קנ"ה

אי"י הי"ם

תשו' זאת הביאה הר"ם ש בשם גאון הביאו מכ"י א"ח סוף סי' ג"ל וכן העתיקה דמות שור'ת רבינו ירוחם נתני' י"ט ח"ד ועם שהיא סתמית לפנינו הם פתסוה דמיוירי דוקא ברלועה המקפת הרשם והזרוע ומוזה הוא מקור הדין של רבינו הטור סוף סי' ג"ל כסתמות עי"ש ועיין בפסקי ריקאנטי סי' ד' שכתב וז"ל רעועת תפלון שנפסקה מותר לתפסה כגודיו וכן משמע בדברי ר"א ממין וכדברי רבינו שמשון ע"כ. ותמהני מה הלשון אומרת "וכן משמע"? אחרו דבחדוה פו' בעמוד קורא'ה סי' י"ו סעיף כ"א מ"ש בהקומץ רל"ה ע"ב פוק חזי מאי עמא דבר כפי' ר"ת הוכה בתוס' שם והוא: "היתר נוהגים בו" א"כ נמלא דתופס כפי' ר"ת להקל ולא כפי' רש"י להחמיר? ואעתיק לפניך מ"ש מורי הגאון מרן אבא ר"א אליעזר הגדול ז"וק"ל בתיבירו על ס' ירחיס נקרא **עמודי הארזים** וז"ל ומ"ש רבינו פוק חזי מאי עמא דבר פו' היתר נוהגים בו הוא כפי' ר"ת ה"ר והר"א ש והמרדכי ז"ל וכן פסק הסמ"ג, ושם הביא דעת רבינו עי"ש וסמ"ק שם ונסתייעו מהירושלמי וכן ס' ל' להרש"ט פלכו הביאו הרב ה"ח ה"ר כפ"י שם ובהגמ"ו שם פ"ג כתב בשם השימושא רבא להתיר וכ"כ בשמו הר"א ש ואלום המרדכי כתב להפך וכדעת רש"י דפי' פוק חזי מאי עמא דבר דכבר נהגו בו איסור וכדעת זה קיימי רוב הפוסקים. הגאון ז"ל בתשו' הביאה הר"א ש (קיה זאת שלפנינו) וכן היא מסקנת הר"א ש שם וכן פסק בנו הטור סי' ג"ל וכן פסק בתשו' הרשב"א הוכחה ככ"י וכ"פ ס' התרומה הוכח בהג"מיו וכפ"י. וכן פסק הכ"י ז"ל וכן דעת הר"ר הלחמן במרדכי והמרדכי דעתו כן וכתב דפי' מספקא אסור דהו"ל ספק בדאורייתא ולהחמיר וכ"ש שרבו האוסרים. ואסור לע"ד גם מנ"ת ולפחות אסור בכל ספק דעלמא ולמ"ד דאוסרו מד"ס אסור מד"ס ושו"ר להרב"ח שהסכים לאסור. ומיהו כתב הר"א ש דהיינו דוקא עד שיערין. אבל אם נפסקה אחר שיערון לית לן בה. והעיקר בזה מ"ש מרן כ"י ז"ל שם משם הרב תרומת הדשן שמשערוין בפשיטות דרלועה מהקיבורת עד האלכב בלא כריכה סביב הזרוע. אבל כל יתרון טורף שהוא כשכיל שטורף הזרוע כמה פעמים כמנהגינו אין להקפיד בכך עי"כ וכוונן. עכ"ד ותמהני על מרן אבא ז"ל איך לא הביא הך דפסקי ריקאנטי ועמד עליה וכו"ל.

סימן קנ"ה

רב ששנא גאון ז"ל

בתשעה באב גופו מותר להניח תפילין דהא כבר אמרינן אב"ל מותר להניח תפילין ומיהו אבל דאבלות חרתא ולבו מריר על מתו חייב להניח תפילין תשעה באב דאבלות עתיקא היא ודשנן בה מכמה שני על אחת כמה וכמה שחייב להניח תפילין וכך הלכה למעשה ככ' ישיבות מניחין תפילין בט"ב.

אי"י הי"ם

בשב"הל

הביאה כדמותה וכשם בעליות רב ששנא וסיים "וכן נמלא בתשו' רב האיי גאון ז"ל וכן השיב ר"ש בר יצחקי. ועיין טור א"ח סי' תקנ"ה מחלוקת הר"א ש ומותר"מ כ"ב ז"ל בזה דלהר"א ש מניחין מכל הטעמים המספיקים הכתובים בתשו' זאת. ודירו' ח נתיב ח"ו ח"ו כתב: "ט"כ יש שפסקו שחייב בתפילין וכן כתב גאון בתשו' ומכ"י כה"ח ס' תקנ"ה הביא תשו' הרשב"א בזה הנוסח: "תפלין בט"ב נמלא לגאון רבינו האיי שמותר להניח ולזה הסכים הרמב"ן בתה"א ותשו' זאת הוא ל' נדפס'ה בהרשב"א ח"א סי' רי"ד ומר שמי הרב המפורסם מוהר"ח נר"ו בשם זאת שלפנינו שם בהנהגותיו נקראות דחמים לחיים ונ"כ בשם תשו' הרשב"א ח"א ק"ק ס' קנ"ה ואינם בירי. וסבור הייתי לומר דזאת שלפנינו היא לרב האיי ז"ל וע"ס נפל כי מני יודע אחרו שקובץ זה רובו הם תשו' רבינו האיי אבל טוב רחמי להרב כסא אליהו סי' תקנ"ה שעל מ"ש הלק"ט ח"ב סי' קל"ט כמות"ר מוהר"ס גאלאנטי ז"ל

ז"ל היה מניחם בביתו ואח"כ היה הולך לב"ה. ע"ז כתב "וכן רהיטו להרשב"ח בתשו' כ"ו בשם ר"ה גאון והרמב"ן פס' תרס"ח וכן נוהגים רבים בתורה להניח תפילין בט"ב אך בהלנע לכת מדבריו אלו נראה דמדבריו רב האיו גאון ז"ל היה מוכח להדיא דמניחם בהלנע מה שהיו נראה מתשו' זאת שלפנינו כלל שם כי לבי אומר לי שהרב כסא אליהו לא ראה כי אם אותה שהביא מרן הב"י שהיא הגדפסת לפנינו בהרשב"ח ה' הנו"ל. עכ"ז סדר דבריו ותחילתן וסופן אינם מניחים לומר זה עכ"פ אין מניחים את הודאיו וטולין את הספק אחר שיש ב' עדים כשרי' זאת שלפנינו והשב"ח ה' ראה לרב ששאל אין אנו יכולין לוחסה לרבינו האיו ז"ל.

איך

שיהיה היום הזה ראיונו כי כל מאיו דמתגלים לנו תשובות הגאונים יותר מתקרבים אל סדר והנהגת המקובלים בדו"א ובריו"א. ועיין מה שכתבתי לקמן על סי' רס"ג שהיא תשו' בתוספת ענין על אסור תפלין בכה"מ. ובמכורי נצח ישראל כבר יצאתי ודי טובתי בכל מכל כל. ועיין תשו' הרמ"ע סי' ק"ז ועיין מה שנתמה עליו בשו"ת כנ"ה ועיין ברבי יוסף מה שנדחק, ובאמת המנהג הפשוט היום הזה בק"ק בית אל שכע"ה ירושלים טוב"כ הוא כמו שהשרישו אבינו רועינו הרב שר שלום שרעבי ז"ל. וכן הנהיגו אחריו מרן מלכא מוהר"ט ז"ל כעל ס' הלכות וי"ט ואחריו הר"ס שרעבי ז"ל נכדו של רש"ש הנו' ואחריו חתנו מורי הרב המפורסם מוהר"ח גאון ז"ל וכן עד היום והוא: להתפלל בפומבי כיום ט"ב שחרית בתפלין ובכ' זוגות ככל שאר לומות ממש והיונו: כי כל הכא ועמד להתפלל שם מניחין תפלין ומתחילין ומעירות ותפלה בסדרה והשירה ואין כותבין במקומה האיונו. ויולד ועמידה וחזרה בסדר ובכונה בכל שאר הלומות. ואח"כ אומרים וארץ שפל רומי כאשר נתון במחזור ספרדים עם התכנונים אשר בו. ואח"כ מוציאים ס' ת' לכוש שחורים ועדין כל הקהל מעוטפים בטלית ותפלין ואומרים בשעת פתיחה ד' ה' קיטה הכתובים בסידור הנו' לשעת הוללת ס' ת'. ואח"כ בשעת הולכת ס' ת' אומרים הקינה "במקום ישמחו השמים ומביאים הק"ת על הבימה בלתי שום שינוי ותמורה. והרב החסיד (שהוא לעולם הש"ך בין בחול בין בשבת וי"ט וכו') עלמו קורא פ' כי תוליד בניס בקול מר בטעמים ונגוני מגילת איכה (*) ואח"ך הוא עולה ג' ומפטיח ההפטרע פסוק ל"ה ופסוק בהעתקה ספרדית (ואני ת' לפה קורפו העתקתיה אטלקית ועלתה לרנן) לעורר לב השוממים. ואח"ך אומרים אשרי יושבי ובא ללון וכו' וכו' וכעוד שהם אומרים זה מביאים מטפחות מרוקמות ודימוני כסף ומלבישים הס' ת' ואומרים התקבל ומקוררים ס' ת' להיכל עם פסוקי יהללו וכו' עם הנגונים של שאר הימים. ומשלימון החפלה עד ברכו ועלינו לשבת כשאר הימים וחולטין התפלין ומקפלים הטליתות ויושבים לארץ ומתחילין הקינות מפ' האיונו וכו' ובסוף מגילת איכה עד קרוב לשעת קורס חלות היום והולכים לבתיהם. ורהיטו להעתיק באין תשו' רב האיו גאון ז"ל הובאה במנהיג סוף הלכות ט"ב יען אינו כנמלא. וז"ל וכתב ר"ה ז"ל במקום שנהנו להוציא ס' ת' בשחרית בלא תיק ושלח יאמר אשרי העם שככה לו. וכמנחה בתיק ואומר אשרי העם וכו'. אל ישנו ממנהגם מפני המחלוקת עכ"כ. ה' יראנו כנחמת ליון במב"ח. וכתשו' הגאונים כ"י ח"א סימן קכ"ג הובא תשו' אחת בלי שם בעלים בענין זה אבל כסגנון אחר מכל וכל זה נוסחה:

ושאלת תשעה באב מניח אדם תפלין, ואע"ג שהוא חשוב כאבל, אבל אַבְל לא יניח תפלין ובחול המועד לא יניח תפלין בשבת ויו"ט כך הוא הרבר. והיחיד באבלו הוא שאין מניח תפלין מפני שנאמר ליחזקאל פארך חבוש עליך ואמרינן (מ"ק דט"ו) אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה חוץ מן התפלין. אבל ט"ב שהוא אבל לכל ישראל מניחין תפלין ומקיימין את המצוה עכ"כ. ומוכרחים

(*) ובשאר ב"כ שבע"ה ירוש' טוב"י קורין נס ק"ש ערבית ושחרית בנגון מגילת איכה משא"כ בק"ק בית אל דהיא נקראת בנגונים בדקדוקים ובטעמים כמו שאר הימים. ומי יתן והיה לבטל המנהג הזה משא"כ. כי באמת שעת חפלה לחוד. וזה הכלל! בין יבא לליון נוהל היום אם בקולו. בין בעתה בין אחינסה בין כמו שיעלה ברצונו הפשוט יש"ל. אכתי עבדי ה' אין ובאמונתנו התמימה ועבודתנו הטהורה חיינו ונחיה. ואין לערב כשעת עבודה שום תלווה ושום איכה חלילה! והדברים עתיקים למאמינים מושפטים ודקוקים בעלת העלות ושבת הסבות.

שערי תשובה סי' קנ"ה קנ"ו קנ"ז

ומוכרחים אנו לומר דלא פלוגי כהא דכ"י עם זאת שלפנינו דהא שלפנינו מיורי מיורו כ' ואילך כאשר פסקו כל גדולי הפוסקים וזאת דכ"ו מיורי על ווס ה' שהוא פשט הסוגיא ודוק היטב. עכ"פ מנינו לגאונים שונים כולם מסכימים להניח תפלין כט"ב ובתו"מ ועינין מה שכתבתי לקמן סי' קס"ו.

סימן קנ"ו

סומא פטור מן התפלין ומן הציצית דכתיב וראיתם אותו פרט לסומא

אי"י הי"ם

סברא יחידהם היא זאת ואין לה חכר לפוס ריהטא ככל הפוסקים עיין טור וכ"י ה"ח סימן ט"ז אבל טוב מלאתי לרכיבו ירוחם כי"ט ח"ה שכתב חז"ל "סומא פטור מן התפלין כך פשוט כספר העתים שכתב בפסקא לגאון ז"ל ע"כ הנה זאת הוכחה שזאת היא קבולת הריב הנשוא ז"ל כאשר היה לבי מהסס. ועינין לקמן סי' קס"ח שהוכפלה ודעום עליה לר"ש קוויארף.

סימן קנ"ז

ולענין מוזהר רב הילאי ז"ל כל פתח שיש לו פצימין חייב במוזהר חוץ מבית הכסא מפני הטנופת והוץ מבית שאין בו ד' אמות על (ות ?) ד' אמות שאין ראוי לדירה ואפילו לול פתוח בין בית לעליה חייב במוזהר והלכתא מוזהר מצוה להניחה בתחילת שליש העליון בפתח הסמוך לרשות הרבים ומצותה מימין הפתח בכניסה דאמר ביתך דרך ביאתך בימין והשוכר בית מגוי כיון שעיקר בית של גוי הוא ומוזהר חובת הדרר היא אסור לישראל להניח את המוזהר בבית של גוי אלא יטלנה עמו ויוצא שישראל מוזהרים ואין הגוי מוזהר על מוזהר שכך שנינו לענין ציצית אין אדם רשאי למכור טלית מצוייצת לגוי עד שיתיר ציציותיה וכ"ש מוזהר שהיא קרושה חמורה ומוזהר שנמצאת בין הספרים מצוה לחזור ולקבעה בבית אחר ולא להוציאה מקרושתה כמו שפירשנו וברצועות תפלין ובמפות שלהם וישראל שמכר חצרו לגוי ועקר המוזהרות שהיו בחצרו יטלם ויקבעם בבית הדרר בו וא"צ להרשות. רב עמרם ז"ל

והלכתא מוזהר כהללו של פתח בטפת החיצון הסמוך לרשות הרבים והלכתא עשאה כמין נגר פסולה שמנהג של מוזהר לווקפה ולהעמידה כספר אם הטילה ועשאה כמין נגר פסולה. כי הרויקי ודאי חייב בשתי מוזהרות פירוש הכר ציר מקום שנוקבים בסיופון להכניס בו ציר העליון של דלת והלכתא מוזהר שהעמיקה טפח פסולה וכן שטלה עליה מלכך פסולה וצריך מוזהר אחרת וג' זינין של ז' אותיות כי קאמר רבא. שבע אותיות מעונורת שלש שלש זיונין בין בס"ת ובין בתפלין ובין במוזהרות ובין בכל כתיבי הקדש כל מקום שאתה מניע אות א' מאלו שבע עשה להם ג' זיונין והאותיות הן שעטנו גין למה כדי שיראה בעולם כנ' זיונין לג' רוחותיו והלכתא פרשיות של מוזהר סתומות דאמר ר' חלבו חוינא ליה לרב הונא סריך לה מאחד כלפי שמע ועושה פרשיות סתומות וכך מנהג כב' ושיבות והלכתא כר' יוחנן דאמר מוזהר שכתבה שתיים ושלש ואחת כשרה ובלבד שלא יעשנה בקובה ובלבד שלא יעשנה כונב.

לרב נטרונאי גאון זצ"ל

מוזהרות רבים נבדקת פעמים ביובל ומוזהרות יחיד פ"א בשבוע והלכתא היא מוזהרות יחיד מוזהרות בירת של כל א' וא' מוזהרות רבים מוזהרות שער המדינה גדולה ובורקין אותה שמא נשטמש הכתב או נמחק או נימוק הקלף כשם שבורקין את התפלין והלכתא בית שיש לו ב' וג' פתחים צריך

מוזוה בכל פתח ופתח ואעפ"י שרניל בא' מהם יותר מכולם ואוצר שפתוח לבית צריך מוזוה בין באותו פתח בין בכל פתח שיש לו דתניא בהריא אחד שערי בתים ואחד שערי הצורות ואחד שערי מדינות ואחד שערי עיירות והפרד ולולין ומתכן ואוצרות יין ואוצרות שמן בלם חייבים

במוזוה רב כהן צדק ז"ל

ומוזוה נכתבת על רוכסוסטוס במקום שער ואף על הקלף ועיקר במקום בשר ומאן דקבע מוזוה מיחייב לברוכי אקב"ו לקבוע מוזוה ומוזוה נוהגת באנשים ובנשים כנדולים ובקטנים בית חדש שנמרו חייב במוזוה

אי"י הי"ם

שורשי דינוס הללו עיון להרמב"ם פ"ז מה' מוזוה וכתור וב"ז וז"ר סי' רפ"ט. ובדברי הגאון לענין תחי' שליש העליון נוטים לדעת הרמב"ם שם הלכה ז"ב כגד דעת הר"ם דמתור לכתחילה כתחי' המשקוף ודוק היטב.

ודבר

אחד עומד כנגדי והוא מה שאני רואה להגאון בתשו' שלפנינו שנתן טעם חדש שלא למכור טלית מצויינת לעכו"ם כאלו הוא משום קדושה ומשה ליה למוזוה ובאמת אין סוגיית מנחות דמ"א מוכחת בן ולא אסתמיט חד מהפוסקים לומר טעם זה ועיון עור וב"י ה"ח סי' ק' כבוד בזה. והא' לך לשון בעל ה"ח ד"ד ע"ה סי' ל"ה: "ומ"ש רז"ל המוכר טלית לעכו"ם יתיר מיטותיו". לא מפני קדושה אמרו כן אלא מפני "הסכנה שמה יתעטף בו הגוי ויתלוה עמו וישראל בדרך וכו' ויעמוד עליו ויהרגו" ע"כ. ולשאל שישאל מה לו לבעל ה"ח להויתר מלכבו טעות שלא ועלה על לב לעולם? אחרי דתלמוד ערוך בירדו ואין בו כי אם תרי טעמי מתרי אמוראי ח"ה משום זוג וח"ה משום סכנה. ואלו משום קדושה לא היה אדם שחשב בזה ומאי אתא לאשמעינן בעל ח"ה ז"ל? ולבי אמר לי כיון דבעל ח"ה היו תשו' אלו בידו כאשר הראינו למדי בכל הילוך הגהותיו אלה. ה"כ מוכרח ראה תשו' שלפנינו דמוכח מניח דמשום קדושה הוא דאין מוכרח. ע"ז דוחה אותה באמת הכנין מבלי שזכור אותה. והוא האמת.

והא'

לך לשון הש"מ כב"מ על דק"כ ע"ה משם הר"ר והונתן: ובגוי אם נכנס אחריו מזה ליעלה שמה ויעלנה הגוי וינהגו בה מנהג בזיון. אי נמי שמה האורח שוראה שם מוזוה וכנס שם שיהיה כבוד ישראל דר שם ויהרגו או יעלילו עליו עלילות ע"כ הרי טעם למוזוה שזה לזיונית והכל לדעת מ"ד משום סכנה. ומי שראה לבאר דעת הגאון דקיימינן ביה דהא אתא לאשמעינן וידקדק היטב במאי דקיים "וכ"ש מוזוה שהיא קדושה חמורה שאינו מתיישב כלל. ואם ילחץ המבאר רגלו ל הקיר לפרש דכ"ש במוזוה שהיא קדושה חמורה דקאמר גאון ורלה לומר כ"ש שיטעה הושראל שהכות הזו שיש בה מוזוה הוא בית ישראל כשר יען דאם כזיונית שהוא קדושה קלה טועה שהמתעטף בו ישראל כ"ש שטועה ככות שיש בו מוזוה שהיא קדושה חמורה שוראי הדר בה ישראל לכל דבריו הוא. גם אם יפרש זה הדוק עכ"ז מאי דקאמר לעיל שאין הגוי מוזהר על מוזוה לא אתי שפיר. ועל הכל קשה מה לו להגאון להויתר דינו במוזוה מדין זיונית. ולמה לא יביא בפניו עיקר הכריתת הובאה כב"מ הנז"ל? ומי יורע אם לא היתה כריתת זאת מסודרת בנוסחאות הגאונים כאשר לפנינו. כאשר באמת יש נוסחאות רבות ומשונות כשמושא דבא שמקלטים הובאו לעיל סי' קנ"ג ועיון להרא"ה ש הלכות מוזוה שהביא והעתיק דברים כהויתן ומה שהמה על הנוסחאות ההם הרב הנשיא אלכרנלוני ז"ל. ואף זאת כאחת מהם. ואפשר לומר בדרך דוק דהגאון הוכרח ללמוד מוזוה מזיונית יען ככריתת שלפנינו כב"מ לא משמע בה איסור להניחה כי אם אומרו "נוטליה" שאם הושראל הוא הדר לא יעלנה והוא איסור וסכנה חמורה וכמעט שהיא דארישא קאין ואם הגוי הוא הדר יוכל ליעלה ולא קאין באיסור ולא בסכנה. אבל אה"ג אם הניחה אין איסור בדבר. וע"ז למד מזיונית דהתם כפי' קאמרו"אין מוכרחין אלא רעיון קשה

שערי תשובה סי' קנ"ז קנ"ח קנ"ט

קשה דאם למד מלכות הרי התם אין טעמו משום קדושה וכנו"ל ומהוכיח בה לו טעם חדש זה ?
ולענין פי' עשה כמין נגר. ראה זה חדש ! פי' הנאון הפך פירושו של ר"ת מן הקלם אל הקלם
ועיין הר"מ פ"ה מה' מוזהר ס"ח ועיין הגמני"ש פ"ה אות ו' ורעיון בה' מוזהר להרה"ש באורך
ועיין טור וב"י ו"ד סי' רפ"ט. ועדיין לא ראותי ממנו שזכור פירוש מבואר כזה מפי הגאונים :

ודעת רב כהן דק"ז ל' כמזוזה על הדוכסוקטוס וכנ' הוא ממש דעת הר"ף והרמב"ם דבקואי
דכרכי הגאונים עיין טור וב"י ו"ד סי' רפ"ט באורך ועיין תוס' מנחות דל"ב ד"ה אורי
ואורי ועיין הל' מוזהר להרה"ש ז"ל :

סימן קנ"ח

לענין ציצית רב הילאי ז"ל

והלכתא אסור לטוות ציצית מצמר שנעשה בו מלאכה וטווין אותו לשמן ושנינו גדילים
תעשה לך תעשה ולא מן העשוי הילכך אין עושין ציצית אלא מצמר נקי שלא
תעשה בו מלאכה כד"ל

שר שלום ז"ל סימן קנ"ט

וששאלתם גזרה שלש יקדע סדינו ונתפרנו בתוך שלש והתורה אמרה תעשה ולא מן
העשוי והוצרך לכם במקום ציצית או לגבי כלאים בלא ספק שהוא במקום

ציצית ולענין ציצית הוא דקאמר והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי תעשה בציצית הוא הכתיב
גדילים תעשה לך בכלאים לא כתיב הילכך בציצית הוא דמתקיימא ולתפור בקרני סדינו מטלית
של צמר גפנים כדי שיטול לו ציצית אסור עד שיהו צידי סדין של צמר ארוגים עם סדין באריגה
אבל להביא מטלית מבחוץ ולתפרה בסדין אסור ואין עושין כן

וטלית כל זמן שמתכסה בה צריך לברך ואפי' כמה פעמים ביום וכן הלכתא ואי איניש צנועה
הוא דלא שארי לגלומיה כוליה יומא כי אימת דשארי ליה והדר מכסי ליה צדיך לברוכי
והפוחת לא יפחות משבע והמוסיף לא יוסיף על שלש עשרה כך פי' כשהיה תכלת ביד ישראל
כשהיו מטילין ציצית לבנה כך היו עושין לאותו שליש גדול חוליא א' של ציצית לבנה וחוליא
א' של תכלת וכמה שיעורה כדקאמרי' אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת אמר רב ירמיה
בר אבא אמר רב תכלת שכרך רובה כשרה ואפי' לא כרך בה חוליא אחת כשרה וכמה שיעור
חוליא תניא ר' אומר כדי שיכרך וישנה וישלש והיינו חוליות דקאמרי' תנא הפוחת לא יפחות
מז' והמוסיף לא יוסיף על שלש עשרה ובאיזה צד סודרין כשהוא מתחיל מתחיל כלבן וכשהוא
מסיים מסיים כלבן וכך היה גדול א' קשר התחתון חוליא של לבן ועליה חוליא של תכלת ועליה
של לבן וקושר קשר העליון ואם רצה להוסיף חוליות עד י"ג מוסיף כסדר הזה וגבול של ציצית
מקשר גדול עד ג' אצבעות דאמר רב פפא הלכתא ד' חוטין וצריך ליתנן בתוך ג' אצבעות של
קרן ומשולשת ארבע שיהא ארכו של ציצית כשהן כפולות ארבע אצבעות ואמרי' אמר ר' יעקב
אמר רבי יוחנן וצריך שירחיק מלא קשר גדול מן הקרן טלית שנקרעה חוץ לשלש ותפור כיון
דאית בה ג' על ג' עליה תורת כנר תוך שלש לא יתפור כיון דלית עליה תורת כנר כמה דליתא
דמי ואפי' תפור

אי"י הי"ם

עיין בהרה"ש הל' מוזהר סי' ו"ה ועיין טור סי' ה"ג על מקומם. ומה שפירש בסוף התשו' על טלית
שנקרעה חוץ לשלשה וכנ' הכיפה הרה"ש כהל' מוזהר כשם פירוש רב עמרם גאון דמות שור'ת.
סי' ק"ט

וששאלתם לענין גדה אסור לעשות לה חופה ולכרך עליה ז' ברכות הואיל ואין לה ייחוד וכך ראוי בזמן שרוצים לכרך ברכת נישואין משאילין אותה אם כשרה היא לכרך עליה אם אומרת כשרה מכרכין ואם לאו אין מכרכין וכך הוא המנהג ושוב ויפרה וכבר כתבנו בפ' כתובות .

אי"י הי"ם

מי לא יראה פסק הר"מ כפי' מה' אישות ה"כ וה' לקוח מתשו' זאת וגם מה שפייס הרמב"ם וכתיב : ואם עבר וכירך אינו חוזר ומכרך גם זה מבוחר יולא מתוך תשו' זאת רבאמת לכתחילה מיירו ולא בדיעבר . ועיין ה"ה ס"ס שכתב : שכן כתב הר"י בן מינאש וכן דעת קל"ט גאוני . אבל ה"ה ז"ל לא ראה תשו' זאת . ודברי הר"י בן מינאש אלו מובאים כש"מ לכתובות על ד"ר ע"ה רכ"ה ע"ה מהשיטה ושם הביא משם הרמב"ן ז"ל וז"ל הלרוך : לכתחילה ודאי גדה לאו כת חופה היא **וכן אמרו הגאונים** מיהו בדועבה כיון דקי"ל יש חופה לפסולת אפי' דלא חזוין לעולם לכיאה ולחוד . ה"ה גמי לא גרעה מניהו ע"כ והוא מה שכתוב לפנינו בתשו' זאת וכך הוא המנהג הטוב ויפה דבר' רוקח לכתחילה ובחמור והוא ברור . ועיין ב"ה ה"ה ע"ה ס' ס' וי"ד ס' ק"ב :

ומכאן

למדנו כפי' . שהיה לרבי' האי' הגאון פי' על מס' כתובות . וכבר הובא ממנו כש"מ לכתובות ובפרט בפ"ה . אבל לא היה ביד רבינו בלללל הוא בעינו . הלא שמכיוו משם אחרים דוק ותשכת . ונראה שרבינו האי' ז"ל חיבר פירושו זה בלשון ערבי ממה שאני רואה פי' כינוי חינו' המובא שם כש"מ על דס"ט ע"ה בלשון ערבי מנחלח (כבר פרשתיהו ותרגמתיהו לקמן בהערותי סימן קס"ז ס"ה) ולכא' למומר שהו' לשון הר"י בן מינאש גופיה . חדא , שאם באמת הו' היה משיב תשובו' על הרוב בלשון ערבי כנודע מתשו' . עכ"פ פירושו על התלמוד היה דוקא בכתבם בלשון תלמוד שכן כתב היהו גופיה בתשו' ס' ו"ג ראויהו להקדים תחילה עניקוים ואח"כ לחזור לפרש אותה בלשון תלמוד . לפי שכה יהיה הרגילות מורדף יותר ממה שיהיה בלשון ערבי עכ"ד . וה"כ ה"ה דכינוי חינו' פירושה הוא . ועוד ממקום שכאנו נראה כן לקדיח שהיו פירושו כתבו בלשון עברית תלמודית ופירוש רבינו האי' ז"ל כתבו ערבית מזה נראה דהעתיק הדברים כולרתן מפ' ר"ה שהיה לפניו והכוח ויבחר . ועיין להגאון המפורסם מר אהובינו שו"ר נר"ו בתולדות רבינו הגאון זיע"ה שכתב שרוב התשו' כתבם בלשון ערבי הנדרכת בארזו וכימיו וגם ס' משפטי השכועות וס' המקת עי"ס ותרופה למאוכך בהערותיו הקודרות כדרי חררים .

לרבינו שדירא ז"ל סימן קס"א

וששאלתם

חלה גדולה שנותנין אותה לכהן מותר לקרות לה שם ביי"ט של פסח קודם אפייתת שלא אסרו לקרות ביי"ט של פסח שם אלא לחלה של אש שאם קרא לה שם אין יכויל לשורפה דקי"ל אין שורפין קדשים ביי"ט ואם אפה אותה אחר שקרא לה שם הרי אפה מה שאסור לאכלו ביי"ט דאסור לעשות בו אלא אוכל נפש בלבד אבל חלה גדולה כיון שבהן טמא אוכל אותה הרי היא כשרה לאפותה ביי"ט וכשהוא קורא עליה שם ביי"ט אינו עובר על כל מלאכה לא יעשה בהם אבל חלה של אש בא"י ודאי לא תקרא לה שם עד שחאפה ובשאר ארצות לכתחלה כך ראוי לעשות וכך המנהג אבל אם טעה וקרא לה שם מותר לאפותה במקו' שיש בהן קטן שהרי היא ראויה לו כדשמואל דאמר אין תרומת חו"ל אסורה אלא למי ששומאה יוצאה עליו מנופו ואם לא קרא לה שם לא יפריש מראשית העיסה סתם ויאפה אותה לפי שאין העיסת ראויה לכך אלא אופה את כלה ומצרף את הלחם בסל'א ומוציא ככר'א מן הסל מעשרים

שערי תשובה סי' קס"ב קס"ג קס"ד

לרכיני יוסף נאון סימן קס"ב

וישאלתם והלכתא אופין חלה של אש בפסח וכן כשאר י"ט ואין שורפים אותה דאין שורפים קדשים ב"ט אבל מניחים אותה לאחר י"ט ושורפים אותה ולענין ברכה אין מברכים אלא על חלה של אש ושל כהן ואין קונין חלה מכהן כלל לפי שקרושת הגוף היא ואין יוצאה לחולים אבל כל המפריש חלה מחזור על כהן ונותנה לו וזה מעשה ומנהג.

לרב נטרונאי ז"ל סימן קס"ג

וישאלתם לענין הפרשת חלה מן העיסה אם צרי' לשער א' מ"כ"ר או לא כך ראינו שלא הצריכונו חכמים לשער אלא אפי' לש סאה כלה בערובה א' אין עליו להפריש אלא חלה א' כדכתיב ראשית עריסותיכם חלה ונו' ומראשית עריסותיכם וזה שחיבו חכמים א' מ"כ"ר מתח' חיובה של עיסה וכמה שיעורה מ"ג ביצים וחומש ביצה קמח . וכך אנו נוהגים בזמן הזה בחלה ראשונה שהיא לאור אנו עושין בה כמו שתני עושים במקרש באותה חלה שלא היתה ראויה לאכילה דקי"ל והלכתא בר"א דאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה שאם בא להפרישה ולהניחה אתיא לידי חימוץ ועובר משום כל יראה וכל ימצא ואם בא להשליכה לאור אין שורפין קדשים ביו"ט ואם בא לקרות לה שם ולאופה עובר משום לא תעשה מלאכה דקא עביד מידי דלאו צורך אכילה הוא הילכך קורא לה שם אחר אפייה ומניח לה עד חולו של מועד ושרוף לה וכן הלכתא

אי"י הי"ם

ג' סימנים הללו עדיין לא מלאתי מי שהזכרם כפי' משם הגאונים . ועיין ס' הפרדק לרס"י רי"ד ע"א וע"כ שנהגים הדברים לקוחים מבין שלשת התשובות הללו . ותל"מ .

לו ז"ל סימן קס"ד

וישאלתם נדה שטבלה בים עלתה לה טבילה או לא כך ראינו שגדה דאורייתא עולה לה טבילה בים מפני שהים כמקוה ומקוה בה טובלים כל חיובי טבילה נדה ויולדת ומצורעים וטמאים בנבלה ובשרץ ובעלי קריין הוין מוכ שנאמר בו ורחץ בשרו במים חיים וטהר ועכשיו כל נדות שבשיראל ספק זבות הן ואין עולה להן טבילה במקוה אלא צריכות מים חיים שכך שנינו כל הימים כמקוה שנאמר ולמקוה המים קרא ימים רבי יהודה אומר ים הגדול כמקוה ולא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה רבי יוסי אומר כל הימים מטהרין בווחליון ופסולים לזבים ולמצורעים ולקדש בהן מי חטאת וכל נדות ספק זבות הן והלכה כרב דאמר זבה שהפסיקה טהרה בג' שלה סופרת למנין ו' שבעה וה"ה לגדה וספק זבת היא .

אי"י הי"ם

מ"ב מימי חרפי מקדמוני מ"י וחתימתי כתוב בגליון תשו' זאת וז' מועתק את כחות : אמר המש"ח ס"ט : תשו' זאת הובאה ביטנות סי' ר"ו בקיבור . אבל כמה תמוהים הדברים גם שם גם כאן שהרי קי"ל אפי' ודאי זכה אינה לריכה מיס חיים כי אם הזכ לכר ולא הזכה כמ"ס בתוספתא רפ"א רזכים חומר כזכ מכוכה שהזכ טעון מיס חיים והזכה אינה טעונה מיס חיים וכ"ן בתוס' פ"ה דמגילה וכ"כ התוספות דבכורות רכ"ז ע"כ ועיין ר"ס פ"ד רזכים והדבר ל"ת עכ"ד בגליון . ועכשיו חמי מולא בהמנהיג הל' נדה סי' קי"ט שהביא בשם מלאתי בתשו' הגאונים תשו' זאת שלפנינו ושפך עליה כאש חמתו, וכתב : והתשו' משוגשת מאד ואינה לריכה לפנינו , דאמרוין בתורת כהנים חין כין זכ לזכה קלא

שערי תשובה סי' קס"ד קס"ה סה

אלא שהזכ טעון מים חיים ואין הזכה טעונה ביות מ"ח ע"כ עלזו לבי כה'. ואין ספק שלזה כיון הכלכו
סי' פ"ו דל"ו ע"ה שכתב וז"ל ואשה ששקתה כמה ימים או שנים אחר הספירה ולא ראתה בהן הבא
עליה בכרת עד שתטבול אבל אונה לריכה מים חיים שאין מים לריכוז רק לזכ כמו שאמרו ז"ל תומר
כזכ מבזכה וכו' עי"ש. ואין ספק עוד שהכלכו המעתיק כדרכו מהא"ח. העתיק גם דבר זה מהא"ח
יו"ד שערוין הוא ככ"י (*). שכן דרכו לרשות איהו תשו' גאון (כשהיא נגד תלמוד ערוך) מכלי שזכור
אותה כאותה דלעיל סי' קכ"ז עי"ש. ובענין תשו' שלפנינו עיין עוד לקמן סי' ק"ע וקע"ד וקע"ה :

סימן קס"ה

וישאלתם הא דאמור רבנן בועל בעילת מצוה ופורש צריכה ז' נקיים וטבילה בעיקר ובה
או לא תינוקת חשו לה חכמים שמא עם טורח דם בתולים אי אפשר לבא דם
בתולים בלא צחצוחי זיבה וכיון דמשום הכי הוא. לא שנא ראתה ועודה בבית אביה וניסת
ול"ש (הגיע זמנה לראות וניסת ול"ש לא הגיע זמנה לראות וניסת) צריכה שבעה נקיים וטבילה
בעיקר ובה :

והלכתא. עוברת ומניקה שראו דם הרי הן כשאר כל נדות וזבות בין לז' נקיים בין לטבילה והא
דתנן ר"א אומר ד' נשים דיון שעתן אלו הן בתולה ומעוברת ומניקה וזקנה והלכה היא
לענין מגע דקדשים ותרומה דהיבא דוסת בשעה ראשונה דלילה וננעה כל היום כולו שלפני
וסתה בתרומה ובקדשים שמים עשרה שעות קודם וסתן מטמאות אותו כמ"ש רז"ל בבעילתו
דכתיב והזהרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו בטומאתם כטמאם את משכני וגו' אזהרה
גדולה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן וכמה עונה הילכך לענין מגע הוא דשנין
הלזן ד' נשים משאר נשים אבל לענין ז'נ כלן שוות הן. רב פלטוי ז"ל :

אי"י ה"ם

שני דינים אלו דכסו זה הס' ב' סימנים מקולרים בימות סי' ר"ז ור"ח ובחדשות דפוס כרלון הטר"ח
סי' כ"ד וסי' כ"ה. וכואת שלפנינו יש חסרון ניכר ל"ש הגיע זמנה לראות וניסת, ולא שנא
לא הגיע זמנה לראות וניסת כך הוא בדפוס כרלון הנו' וכך יוגל להדיא מתשו' רב הילאוי דלקמן סי'
קס"ז וכך הוא בפרסד"ו ע"ה עי"ש.

הרוחנו כזאת שלפנינו שירענו מו בעל דבריו והוא רב פלטוי ז"ל. ויותן לי רשות להעיר על הגאון
ש"ר כר"ו כמה שהטריח קולמוסו עם כתשו' דפוס כרלון בהקדמתו המפוארה אות ח"י
לשער על תשובת שאין עם בעליהן עליהן למי הן. אם לרב נחשון, אם לרב ש"ש כיעוש"כ. ואני
אומר: הילאוי שגלא בעלמנו להאמין בכל מה שמרשים המרשים. וכמה פעמי' מוחלפת השוטה מקובץ
לקובץ מוסכות שם כאשר העיר בדרך איהו ניהו שם אות י"ב. וכאשר גם אני בענין הולך לאט לאט
בהבאותי אלו אם להאמין למרשים אם לאו. וע"ז הוא שנטפלתו לתור ולחפש ולבקש כמה עדים
מסויחוס לפי תומם שיעידו לגון אלה לפניך וכדומה. וגאון דורנו כר"ו יבא עלינו בהשערות על תשו' דלאו
מר חתים עליהו. אתמהה! הא קמן! תשו' שלפנינו. שאינה לא לר"ן ולא לרש"ש כי אם לרב פלטוי
וערוין מי יודע?

סי' קס"ו

(*) היום הוא נמצא בעו"בי אומיר יע"ה עיין להרב המפורסם מר שניי מוהר"ח נר"ו בס' חקקי לב ח"א דז"ך ע"ד.
ומקדם היה בע"הק ירוש' תו"כ ביד מרן מלכא מוהרי"ט"ה עיין עליו בס' הלכות יו"ט דק"ד ה"ד לעיל סי' מ"ז. ומי
יתן והיה שיטתלו עם להדפיסו בדפוס ליוורנו הנמצא עם והוא מזה מן המוכר כי רובו מורת הגאונים הוא כאשר הראינו
בכל הילוך הנהגתינו אלו :

שערי תשובה סי' קס"ז קס"ח קס"ט

סימן קס"ז

וישאלתם

הא דאמר רב ושמואל הלכה בועל בעילת מצוה ופורש אפי' בתינוקת שלא הניע זמנה וכ"ש כשהניע זמנה לראות וכן מנהג בב' ישיבות ובכל מקומות ישראל שאפי' קטנה בת עשר שנים ונשאת בועל בעילת מצוה ופורש רב הילאי ז"ל.

סימן קס"ז

וישאלתם

יכולה אשה לטבול באמת המים שאין שם מ' סאה מכונסין או דילמא כיון דרדופין מימיו אעפ"י שאין שם מ' סאה מכונסין כך שני חכמים במ' סאה הוא טיבול במ' חסר קרטוב א' אינה טיבול היו מים רדופין ואשה יכולה לטבול בתן כרג זה שהיא במים ומים חופין מלמעלה והם עולים עליה בזמן שמקימה את עצמה כרג עולה לה טבילה בין מכונסין בין רדופין בזמן שיש באמת המים מ' סאה.

אי"י הי"ם

עיינ

טור וב"י ור"י קל"ח וק"י ר"ח כאורך וכשתפש ככל הראשונים שהזכירו תמצא כי מקור דכריקס מהגאונים נבעו ואינו יכול להאריך ועיון לקמן סוף סי' קע"ה ר"ה הוכח דסכר נהרה ועיון הלכות גדולות דפ"ה ע"ב ועיון ס' הישר לר"ת דע"ד ע"ד כאורך כזה מה שתפוסת עס ר' משולם בר נתן ז"ל:

לרכינו האו ז"ל סימן קס"ח

וישאלתם

הנושא אשה בתולה וכי' הלכתא הנושא אשה בתולה כשהוא בועל בעילת ראשונה שהיא מצוה פורש ממנה ואסור לבעול בעילה שניה עד שתספור ז' נקיים ותטבול במים חיים מפני שדם בתולים גורם לרם נדה שיצא עמו וכשהיא נבעלת בעילה הראשונה אוחות אותה הערה ותחללה וכזמן שהאשה מתחללת היא פורשת נדה ובענין מדה שכתוב באסתר ותחלחל המלכה מאד אמר רב מלמד שפירסה נדה.

אי"י הי"ם

זאת

היא התש' לרב תהיו ז"ל שהזכיר הר"ה ש"ה ד"מכ"י וי"ד סוף סי' קל"ג לקזהיר על פרשות דם בתולים כדם נדה ושליכה ז' נקיים כדם נדה. וכן הביאם בשמו רבינו ירוחם נר"ו ח"א. הכל כולם מביאים אותה בשינוי לשון קל"ט. אבל תמהני כמה שמלריך גם רבינו תהיו ז"ל גדול הדור האחרון, אשר עיניו פקוחות, טבילת מ"ח!! ואין ספק כי שיטתו דספרי הוא, בראותם התש' הניתנין למעלה, וכך מריך להיות כהכרח. שהרי כבר כתבנו שתש' זאת הביאום הר"ה ש' וריו"ח ואלו כנוסח שהיה לפניכם כתוב לטבול במ"ח לא היו שותקים עליה כשם חופין. והענין דהא דס' ליה לגאון אדרי ונאור רבינו תהיו ז"ל שאלו עונות גדול כזו מכ"ד הלך והוא ברור. ועיון הרשב"א ח"א סי' רמ"ד בעיקר דין שלפנינו:

רבי' שרירא ז"ל סימן קס"ט

וישאלתם

על הנדרה שאינה יכולה לטבול מפני צנה ומפני סכנה ושחמים רחוקים ושאינכם יכולים לעזוב ארת המקום ולירך אל מקום אחר, לא מצינו תקנה לנדה כל עיקר לבעלה אלא בטבילה אבל להשתמש בבית ולהיות עושה כל מלאכה והיא נונעת בכל והכל נוגעים בה ולהתפלל ולנחוג בכל טהרות בעלמא כיון שרחצה אף על פי שלא

טבלה תעשה כל כך אבל לבעלה הוזהרו שלא יבא עליה עד שתטבול.

א"י הי"ם

כרמות שאלה ותשובה זאת יש בתשכ"ז ח"א סימן מ"ו הביאה מרן ב"ו סוף סימן קפ"ז ביו"ד ובדורותינו אלו רבו שאלות כאלו, וידינו הסורות ולכחוסתים ונגשו. כי אין חכמה ואין עלמה להחזיר את האיסור כאשר יפה הורו רבינו שירא והתשכ"ז. והסאולוס הנוערים שכדורינו. ודמה כי מקילור ועינור. ומיסור וכיטור, ידיעתנו אין לנו מולאוס תרופה למכתס. ה' ירחס בעמיונו. ותהי זאת נחמתינו כי אין כל מדש תתת השמש.

סימן ק"ע

וששאלתם

נדה מברכת ברכת המזון ומתפללת או פטורה היא מחמת אונסה כחולה או דילמא מברכת ומתפללת בשאר לשונות או דילמא כיון דתפלה בכל לשון לא שניא. כך ראינו שהנדה מתפללת ומברכת בנדהה כמנהגה ואינה חוששת לרבר נהי דאסורה לביתה כלום נפטרת מן המצות הא אמר רבינא נדה קוצה לה חלה כיון דחייבת לתפריש אפשר להפריש בלא ברכה מה לי ברכת מצות ומה לי תפלה ועוד בעל קרי וביטוש משתו שכתוב בהם וטמאו עד הערב הכי נמי דלא מצלו ולא מברכי' ברכת המזון וברכת פירות ובין ומצורעין הלא מתפללין וכי אוכלין הלא מברכי' וכי אפשר לומר כן שאין מתפללים ולא מברכי' אלא מתפללין ומברכי' ואין בכך כלום ובן נדה במותן. ואי קשיא לכוהא דתנאי שכל ועלה בעלייתו אומר אקב"ו על הטבילה אלמא קודם טבילה לא מברך ונילה מינה לנדה וכל הטמאים דלא מצלו ולא מברכי' ברכת המזון לאו הכי הוא דלא קשיא החם כיון דאפשר לאלתר דטביל מברך אבל לענין תפלה וברכת המזון מי אפשר כל יומי דטומאה לטיטבל לפיכך מברכת ומתפללת ומברכת להפרשת חלה. ונדה כל זמן שהיא טובלת במים חיים לטהר כדי שתהא מותרת לבעלה צריכה לברך מפני שחובה על אשה לטבול במים חיים אבל אנשים אין עליהם חובה עד זמן וזקתי עליכם מים טהורים וטהרתם.

א"י הי"ם

מלשון

כך ראינו עד לשון ומה לי תפלה. הביאה הכלבו דק"ן רע"ב בשם רב נטרונאי וכן לרוב להיות שהיה לו ז"ל שהרי בסוף התשו' כתב "מעני שחובה על האשה לטבול במ"ס וכבר התגלה לנו דעתו ז"ל לעול סי' קס"ד וכן לקמן סי' קע"ה שכן ס"ל לו כך כתבו תלמודיו בשמו (עיון לקמן בהגהותיו סוף סי' קפ"ז סו' סעוף ה' ודוק) ועוד ראינו אחרת. דהא משום בתשו' שלפנינו כעל קרי לנדה ככל פינות חלקיו. ואלו רב האוי גאון ורב אהרן גאון שאנו להו בעל קרי מוזב וזכס ונדה. דוקא משום מנהג. ובאמת כוב וזכס ונדה ס"ל כרב נטרונאי ז"ל שמתפללת וכו' מהרהיית אמנות שהביא גם כן גם לקמן סי' קע"ד וקע"ה. לא כן כבעל קרי משום מנהג וכנ"ל. וא"כ אין תשו' זאת לרבינו האוי ז"ל כי אם לרב נטרונאי ז"ל. ובעל המנהגים דכ"ד ע"ה הל' נדה סי' קכ"ה אחר שהביא כל הראיות הנ"ל דאין דברי תורה מקבלין טומאה סיים וכתב וז"ל: וכן כתב רב האוי גאון, ורבינו האלפסי ורבינו יעקב (הוא ה"ה) זר"ש מנרפת הורו כן ואמרו שמתר לפרסם הרבר ולקורות כי הוא קילול ה' שטובלות ומעכבות הכרחה עד אחרי הטבילה וכו' עי"ש. וכן בעל הגמיו"ו פ"ה מה' תפלה כתב כן משם ר"ח עיש"ב. ועיון תשו' בשמים ראש סי' קי"ע ואלו הוה רואה כמה גאונים קיימו בסברה זאת עם ראיותיהם הנכונות לא הוה כותב מה שכתב. וגם המנהג כעל כס"ד לא הוה כותב שהדעת מכרעת בדברי רבינו. אחר שהאמת אין ד"ת מקבלין טומאה. דמה שאסרה התורה כפי' הוא בדרך סוף ואין

שערי תשובה סי' קע"א קע"ב

ואין ללמוד ממנו למקום אחר כדו להקל. ודוק כי לקרר אני לרוב. ובאמת יפה תמה הרב מג"א ח"א
 סי' פ"ח דכיון דר"א רגשים כבר"מנו נזא דאורויתא: וא"כ איך יוכלו לפטר במנהג שאין לו יסוד עב"ד
 ותמיהתו חיה יחודה וקיימת לעד. ומה יטעון נגדו בעל כס"ד הנו"ל שאחרי דברי בעל התשו' של בשמים
 ראש אין הדבר כמו שחשב בעל מ"א סי' פ"ח שאין למנהג הזה יסוד עב"ד ובאמת תמהני! אשר מי
 ובררו לנו מנהגי התלמוד הם לא הגאונים והרי"ף והרמב"ם והרא"ש אשר מימיהם היו שתיים, ואחרי
 שהם אמרו למנהג הזה אין לו יסוד אליהם שמתעוים כ"ש הוכח דאיכא ספק לבעל ספק מ"ע דאורויתא.
 ואיך נשמע לבעל התשו' הזאת ואין ראיותיו מכריעות? ואיך יכנס משפט שיקול דעתו בדבר שהוא
 חוק כמו שהוא באמת ענין הטומאה. ומה דמות למי הגלים ודבר אחר דבאדיא אמר קרא "ויתד תהיה
 לך על אזני, וכו'" כלל העולה. שכל דבר דתיי שאין השכל מחייבו איך ובמה נגיע לענין רוחני בעשיית
 המצוות עשה ול"ת ההם אין לנו אלא להשען על הראשונים אשר דרכו על כמותו יס התלמוד כגאונים
 והרי"ף והרמב"ם והרא"ש ודרמו להו. ואת אשר יתירו לנו מותר וכמעט אסור להתחסד, ויתר מדי
 והדברים עתיקים למבינים מחודדים ובפרט כדור הזה ועיון תשו"ר הגאון בתמים דעים סי' קי"ט הוכחה
 בתוך הגהותי לקמן סי' שכ"ג ודוק מונס.

ולענין

ברכת הטבילה נראה מבעל תשו' שלפנינו כדעת בעל ה"ג שהביא הטור יו"ד סי' ת"ק
 דתברך שתטבול, וכיון דאיתיה בתקנתא לא חייש על עובר לעשייתו. אבל דעת הגאונים
 והרי"ף לעיל סי' וי"ו ולקמן סי' פ"א שני והרמב"ם והרא"ש הביאו הטור שם והמנהיג ה"ד
 לעיל שהביא גם סי' ר"ת ור"ש מלפנת הוא לכרך קודם שתטבול וכן פסק מרן בס' הקלר שם ועיון שיורי
 כנ"הג מה שכתב משם סי' ברכת אברהם סי' ח"ן ואינו בידי. ואנחנו ואבותינו הנהגנו נשותינו לכרך
 קודם שתטבול ולהתפלל וכ"ש לכרך ברכת המזון. ומי יניח כל אלה הראשונים וילך לרוץ אחרי סברות
 האחרונים? ועיון לקמן סי' קל"ז בסוף התשו' מ"ש "יש מן הראשונים ודוק."

סימן קע"א

וששאלתם

הילכתא היתה למידה להיות רואה יום עשרים ושינתה ליום ל' זה וזה אסורין
 והכין גמרא הניע יום כ' ולא ראתה סותרת לשמש ער יום ל' וחישת ליום
 ל' הניע יום כ' וראתה הותר יום של ל' ונאסר יום כ' שאורה בא בזמנו.
 היבא דסכיר נהרא ולא הוה ביה פירצי דשפכי מיא להדרי לא סלקא לה לאתתא טבילה בנויה
 והיבא דלא נפישו מיא למירמא בה איתתא כולה קומתא מינגרדא כבינתא ושפיר דמי.

אי"י הי"ם

עיון

לעיל סי' קס"ז מה דשיק לסי' ס"ה.

לרבינו האי"ל סימן קע"ב

וששאלתם

אשה המקשה לילד וראתה דם בקשויה נדה הויא פירוש ו"א יום שבין נדה
 לנדה הלכה למשה מסיני והי ניהו תלתא דובה ושבעת ימי נקיים ואי חויה
 יומא דחר סר הררא אל נדותה.
 אנשי מזרח נדה משתמשת בכל צרכי הבית חוץ משני דברים אינה מוונת לו את הכוס ולא
 מצעת לו את המטה.
 ובני ארץ ישראל אינה נוגעת בדבר לה ולא בכלים שבבית ומרוחק התירו שתניק את בנה.

מ"ש אנשי מזרח וכו' חוץ מב' דברים וכו' הוא תימא דבתלמודא כפ' אע"פ דס"ח הוא היה מונה ג' דברים והוא: הרחלת פניו וריו ורגליו וכן פסקו כל הפוסקים. ואפשר דהגאונים לא היו גרסי אסור שלישי זה. דבאמת קשה דבמאי קא מוירי? אם נוגעת בגוף בעלה מאי אריא הרחלה אפי' כניעה בעלמא אסור? ואי כדפירשו מפני קושיא זאת הרב המגיד בפכ"ח מה' אישות ה"ח והרשב"ח בתורת הבית ופסקו הטור וב"י ו"ד סי' קל"ה דאפי' מולקת שאינה נוגעת אסור. אמרו לך הגאונים מאי שגא הא עכל כתיבה מיר ליר דלרעת הרמב"ם ודעת המפרשים ה"ד הרב המגיד שם דמותרת חוץ ממזיגת הכוס דשייך חיבה על היין. ולא ביולקת מים שהוא דרך שימוש ועבודות ולא דרך חיבה? וא"כ אי לא הוו גרסי הגאונים האיקור השלישי הלזה, הכל יבא על כיון. ועיין במנהיג דנ"ד ע"ד שהעתיק דברים אלו אנשי מזרח וכו' ואנשי מערב וכו' עד מדולק התירו שתניק את בנה ואעפ"י שלא הזכיר תשו' הגאונים. כבר נראים הדברים מועתקים מתשו' זאת בדבריו. אבל הפרש יש כי הוא העתיק ג' דברים ומנה ק' דהרחלת פניו וריו ורגליו. אבל אינה ראויה דכיון דראה המנהיג שטח הסוגיא הנו' ופסק הפוסקים שמונים שלשה. הנה גם הוא כהעתיקו דברי הגאונים הוסיף בדבריהם החלוקה הנ'. ולכי מהסס הרבה שבגירסת הגאונים לא היתה החלוקה הנ' הזאת. וכמה שינויים מליבו כנוסחאות הגאונים ולאחזקתה הוא זאת ואילו ותכרר לנו למיתות דבר זה תשיב על דרך טוב קושייתנו הנו' כמין חומר. ותל"מ:

סימן קע"ג

וישאלתם

לירה צריכה שבעה נקיים רצופין או אפילו מפורזין ת"ש דת"ר ושלישים יום ושלישת ימים יכול אפי' יהיו מפורזין ת"ל יום מה יום כולו רצוף אף שלישים ושלשה רצופין והילכך שבעה נקיים ודאי רצופין ואם חפסיק טומאה בנייהו הרי היא טמאה היושבת על דם טוהר אסורה לשמש כגון שהיתה משמשת עם בעלה בל"ג ימים של זכר או בששים וששת ימים של נקבה כיון ששלמו ימי טהרה ופסק קץ ימי טהרה שאמרה תורה אעפ"י שאין רואה דם כל עיקר אל ישמש עמה מאי טעמא שכיון שהוחזק מעין משופע ובא היישין שמה רואה עמו במטה באותה לילה ונעשית נדה גמורה ועשו חכמים בה הרחקה יתירה לפרוש ממנה אותה לילה של שלישים ושלשה לזכר ושל ששים וששה לנקבה.

אי"י הי"ם

על

זאת ועל כיוצא לזאת הוא שלעק הר"מ כפי"ח מה' איקורי ביאה הנו' כחומר: "וכן זה שתמלא תשובות למקלת גאונים וכו' אין זה אלא טעות הוא באותן התשובות עי"ש והביא ג"כ רבינו ירוחם כנר"ו סוף ח"א והוא הוסיף ג"כ דברים קשים עי"ש באורך. ועיין ג"כ במנהיג שהעתיק תשו' רבינו סעביא מהערביו שמקל גם כרס טוהר והיא התשו' שהזכירו התוס' כנדה דל"ה ע"א סוף ד"ה אביי וכן הזכירה הסמ"ג לאוין קי"א בשם ר"ם בחיבור טומאה וטהרה שיקד"ו וכן הזכירה מוהר"ר קולון שורש קמ"ד. ועיין פירוש לרש"י מד"ד ואילך מה שהאריך בענין היולדת והרואה יראה שדבריו שם הוא העתקת תשו' רב סעדיא גאון הזאת וקטורה מעט. ועוד שם ענין זה דו' ימים רצופין כענין ואפשר שלדברים ההם כיונו התוס' שם בריש ד"ה אביי. ומ"ש מו"הר בס' פרי האדמה ח"א ות"ד על רפוי המנהג בע"הק ירוש' תו"כ. כאלו היה המנהג להחמיר בירוש' אינו יודע מה לומר כי אם להעיד כי בימינו ובימי אבותינו כי שמה ושכו כסאות למשפט נהגנו כפשיטות כדעת הרמב"ם ז"ל זולת זרע הרב פרי האדמה היו איזה מהם חוכים להחמיר. ואחי ורעי הרבנים המוכהקים המאספים מנהגי ירוש' תו"כ לא יכלו להביא המנהג הפשוט אחרי כהיחס דברי הרב פרי האדמה כי כן הוא להם מו"הר הרב

שערי תשובה סי' קע"ג קע"ד קע"ה

הרב החסיד מוהר"ח גאון ז"ל שלח לאסוף הכיתות כי אם מה שכתוב בספרים (*) וזאת תהיה לעדה נאמנה והשיכותי מעל חכמי ירוש' הע"י המקילים את תלוות בני ישראל. כי מעולם לא הוקבע המנהג ה"כ אינו ענין לתש' מהר"י קולון ולמ"ש מוהריק"ש סי' קל"ד שנסתייע מהם מו"ר בעל פרו האדמה ז"ל וכמעט אסור לנהוג תומרה זאת כמ"ש מוהר"י קולון שם דהיה תומרה דתתי לדי קולת. ומה שדחה מב"י ז"ל בכ"י ור"ד סי' קל"ד אינו שייך ח"ו לע"ק ירוש' תו"כ ולא לכל מדינות האסיה והאפריקה חלילה כי עדיין בקדושתיהו קיימי תל"ית. ושומע לנו ישכון בטח וכפרט כדורות הללו ורו בדברות שתיים אלה למכונים מתודדים.

סימן קע"ד

וישאלתם

הרואה קרי ביום הכפורים חייב לטבול דתנו רבנן הרואה קרי ביום הכפורים יורד וטובל ומבערב ישפשף וכן בשאר ימות השנה יטבול משום נקיות אבל כך ראינו ביום הכפורים אין (הדין כן בצ"ל) אבל יש לומר בשאר ימים בזמן שהיה מחנה דכתיב והיה מחניך קרוש וכתיב ויצא אל מחוץ למחנה ולא יבוא אל תוך המחנה אבל בזמן הזה שהכל טמאים בטומאה חמורה והיא טומאת מת שהרי אין פרה ארומה מה הנאה יש לבעל קרי בטבילה והרי כבר טמא טומאה חמורה שאי אפשר שלא נגע בעצם המת או בקבר או שנכנס לאהל המת או שנגע בקטנותו כמת אעפ"י שעברו עליו מאה שנה וטבל בכל מימות שבעולם לא עלתה לו אלא באפר הפרה היילך אין צריכין בעלי קריין טבילה אלא רחיצה ויפה ומעולה לנקות עצמן לבר וכן המשמש מטתו כך כבעל קרי מפני שהם שוין.

סימן קע"ה

וישאלתם

הטובל לכבוד שבת ולכבוד יום טוב צריך לברך או לא כך שנו חכמים מיום שחרב ב"ה המק אין טומאה וטהרה ואין עלינו חובה לטבול לא בע"ש ולא בערב וי"ט שאין עלינו טבילה מן התורה אלא לביאת מקדש אבל עכשיו דאין מקדש קיים אין עלינו טבילה וכיון שאין עלינו חובה לטבול אם טבל אסור לברך אבל נדה שהיא מחוייבת כשטבלה במים חיים לטהרה לבעלה צריכה לברך אבל אנשים שאין עליהם חובה בזמן הזה לא עד שיתקיים וודקתי עליכם מים טהורים וטהרתם. רב נטרונאי ז"ל. והמשמש מטתו אע"ג שהוא

(*) ואם ראה תראה מ"ס שם במוהני ירוש' ה"ח סי' ז"ב וז"ל: "המנהג בעצרת נשמים וכו' ובזמן גדולי הדור האחרון מו"ר מוהר"מ סוויין ז"ל אירע כן ועלתה הסכמתו שלא לעשות כסדר מרן וכדעת הרב ברכ"י ז"ל. ה"כ הרי שהביאו מה שלא כתוב בספרים לזאת הסיב כי מידי הייתי זאת וממני ילאו הדברים בלי ידיעת הרבנים המאססים וע"י ודרך נס היה שכיום אחד בפרדסות רחל אמנו וע"ה היתה דרך מקרה מקרה הדברים הכתובים על הלוחות מיד הרבנים המאססים הנז' ה"י לפני הרב המעתיק הו"ה הרב החסיד רחומה דנפשו מוהר"ר ידידיה אבולעפיה נר"ו ובר"ך מפי יעתיק את כל הרשום בכתב-וכיון שראיתי דהעתיקו המנהג כדעת מו"ר בעל דברות המים ז"ל מכלי שיזכירו המעשה הנורא שאירע בשנת התקל"ב עם מו"ר מוהר"ם סוויין ז"ל והרב המתחסד עם קונו מוהר"ר רפאל סנרי ז"ל שהרב סנרי ז"ל מפני שהתנגד אל קולת מוה"ר מוהרמ"ם ז"ל סמך על דעת הרב ברכ"י ילאו דברים קשים מפני השליט מוהרמ"ם ז"ל ובשנה הו"ה. וכן נפסיה דהמלך רפאל הכ"ז ז"ל בתוך ח' ימים ולא בדרך נוחמא. וגם לא נזכרו מדברי הרב ברכ"י ז"ל וע"כ בראיתי כי יוקבע הלכה לדורות ע"י זה. על כן תקף בלי שום אימה לקחתי הרשות לעצמי והייתי מקרא לפני הרב המעתיק כל הדברים הנז' כאלו אני מקרא מתוך הכתב. וכדיק בתומו כותב ומעלה על ספר וכדפס. ואחי הרבנים המאססים הע"י נתרעמו עם הרב המעתיק לפני מו"ר מוהר"ח גאון ז"ל ואני הצללתיהו דאפי. כי אמרתי כי מידי היתה זאת כי אין מן הדין להניח להבאים אחריו כסומא בחוכה ולא נגיד להם את כל העבר. ומעשה רב כנודע ובפרט כי התרחס ניסא. ה"כ נמצא כי מן השמים הסכימו עם מו"ר מוהרמ"ם ז"ל. אי שמים! הבאים אחריו בהמות ירעו? ידעו כל הדברים אשר ארעו ולפי העת והזמן ישפטו הם. כי רשאים הם. ומיתי לי כי מו"ר מוהר"ח ע"ה עם כל פרישותו הנהא דדבר הרבה ואמר לי איישר! ודי בוס למען ידעו דור האחרון.

שהוא כבעל קרי בעל קרי כתיב בו ורחץ את כל פשרו וצריך כל גופו ואפי' הפיפה בעי' אבל משמש מטתו כיון שכתב ורחצו במים ולא כתיב את כל בשרו צריך מאכנתו ולמטה ושפשוף יפה ואין צריך לרחוץ כל גופו

אי"י הי"ם

כבר הארכתו לעיל סי' קס"ד וק"ע שאתם התשו' הם לרב נטרונאי ז"ל ואונס לרב האוי ז"ל ח"כ חף שתיס זו כיוצא בהם מהטעמים הנז"ל. וכפרט שכבר רשם המאסף שם בעליה באמצע סי' קע"ה. ועוד ראיה שהמנהיג קודם די"ג שכתב מנהג טבילת בעלי קריון משם "ובתשו' הגאונים מלאתי וכן כתב הר"מ וכו' וכנ"ל לעיל סי' ק"ן. ע"ז סייס עור והכיוא בזה הלשון: "ובתשוב' אחרת מלאתי והכיוא קיטור סי' קע"ד וקע"ה שלפנינו. ונ"כ סייס הדברים בהכיואו לשון "אנשי המזרח אינן טובלין לא מקרי ולא מתשמים" המובא לקמן סוף סי' קע"ו. הלא שבמקום שמסויס בלן "משחרב כ"המ" וכו' עד קום הדברים שם השמיט כ"ז וסייס: "ואנשו המערב טובלין אפי' כיוס הכפויס" וכו' וכן צריך לומר גם פה ונשאר הדברים בקולמוס המעתיק בו מי יודע! אחרי דהורקו תשו' אלו מכלים לכלים שונים.

כלאחר יד מלאנו ראינו דעת הרמב"ם בה' שבינת העשור פ"ה ה"ה ובפ"ד מה' תפלה "שאין לטבול כיו"ה ק"ך בתשו' רב נטרונאי שלפנינו ובהותם הטעמים הנכוחים למבין. וכבר כתבתו בסוף ק"ן שרבינו האוי ז"ל מורה בהם לענין דטילה תקנת טבילת בעלי קריון. ולא נשארה כי אם בתורת מנהג. ועיין טור ח"ה סי' תרי"ג באורך. ור"ה ז"ל הו"ד בשלטי הגבורים סוף מס' יומא והר"ן שם ותשו' של ר"ן זאת לא שזפתה עיני עד היום הזה ולא ראיתי מי שזוכרנה. והכל תולין דין זה באחרונים. ושרשו פתוח בתורתן של גאונים בדברים ברורים פשטלת. והרוחנו עוד שהתברר לנו שאין תשו' אלו קבולת ר"י אלכרגלוי ז"ל שהרי הר"ה ש"ז ז"ל והטור ז"ל הכיואו משמו להפך דיוורד ועובל כיו"ה ק"ך ראיך וקבן תשו' הגאונים ולא יגלה לן דעתו להפך?

ודע שרבינו הרמב"ם ז"ל באגרתו ל"ר פתח ב"מ ז"ל דיון כ"ה העיר על עלמו שמים וארץ שלא שינה מנהג אבותיו והיה טובל לקרוי. ויסקר פי' דובר שקר על רבינו הרמב"ם בענין זה בפסחים קילונים ויולאים מבית הדפוס יוס יוס להקל בכבודו של מאור גלותינו זיע"ה:

סימן קע"ו

וישאלתם אם יכול אדם להניח תפלין לאחר ששימש מטתו או לא כך ראינו שאם יכול לשמור עצמו שלא יתלכלך בטומאה ויודע לבוין מקום טומאה רוחץ מקום טומאה וריו ויניח תפלין ואם אינו יכול לבוין מקום נגיעת טומאה או יטבול ויניח תפלין או יבטל מן התפלין אותו היום.

אנשי מזרח אינן טובלין לא מקרי ולא מתשמים משחרב ב"המ אין המנוגעין מטמאים ובזמן הזה אם ח"ו יהא תלמיד או חכם מצורע אין דוחין אותו לא מב'הבנ ולא מבית המדרש דליכא השתא והיה מחניך קרוש.

אי"י הי"ם

מדי"ט הסומן עד אנשי מזרח ולא עד בכלל הוכח בארקות חייס ד"ז ע"ה דמות שור'ת בשם "מלאתי בתשו' הגאונים עיני שם באורך אבל אינו יודע לנו התשובה הזאת. כי אונס לא לרב נטרונאי ז"ל ולא לרבינו האוי ז"ל. איננה לה"ן שהרי הוא אומר דעכשוו שאין לנו מקדש אין טבילה לבעלי קריון וכנ"ל. ותשו' זאת אומרת "או יבטל מן התפלין אחריוס". ואינה לר"ה גאון ז"ל שהרי הוא מאריך משום מנהג טבילה לבעלי קריון או ע' קבין ולא די לו "ביודע לבוין מקום טומאה כמו שהוא בתשו' שלפנינו כי ע"כ לא אוכל לבוין מי בעל דברים. ומי יודע אס לא זה הוא פסק רב אלפס שכתב בתשו' כחש'

שערי תשובה סי' קע"ו קע"ז

בתשו' בשמים ראש סי' קי"ט עוש"ב ובעל כס"ד ז"ל לא מלא ודיו ורגליו בכית המדרש . אמת יש בהרו"ף סוף יומא ענין השפשוף של מקום הקרוי אבל אינו ענין לזה וענין הר"ן סס ודוק . ועל שאר התשובה אנשי מזרח וכו' ענין מ"ש בסי' הקודם סמוך ונראה .

סימן קע"ז

וישאלתם

הלבנתא כהן דעבר ונסיב גרושה כל בני דהוו ליה ובנתא חללין אינון ופסולין לכהונה לעולם אבל ישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה והאי חלל זכר אע"ג דנסיב בת ישראל כל בנותיה פסולות לכהונה ובנין הכי נמי ומיבעי לאפרושי' ואכרוזי עלייהו וליפרשו כהנים מנהון ולא ליתקלון בהון . וכהן פושע הוה דרחמנא קדשיה ליה ולזרעיה ואיהו קא מחיל זרעיה ומיתבעי לשמותיה עד דפריש מינה ואלקוייה ויראו אחרים ויוסרו ואי הוה חיישין דאזיל לדוכתא אחריתי ופרים ידיה הוה קיצין ליה ריש אצבעתיה וקבעין בידה מומא דלא ליפרוס ידיה ודוקא דלא הדר ביה ועומד .

ש"ץ צריך להקרות לכהנים ופעמים שיגע החון אומר לאחר שיודע וקורא עם הכהנים ושוחק החון ורווח ואין בכך כלום וכך אנו עושים בישיבה . וכהן שאינו עולה לברך העם אינו מתברך ואם אומרים לו ואינו מברך ראוי לגרותו משום ושמך את שמי על בני ישראל ואינו רוצה .

אי"י הי"ם

הובאה

ככ"י אה"ע סי' ו' בשם א"חובב"ש וכתשו' אחרת לגאון . כמעט מלשון ומבעי לאכרוזי עד תמה באיזה קיטורים עי"ש ודוק . אלא שלא נודע לנו למי זאת שלפנינו . גם בתשו' הכ"מ בכרלין ד"ד ע"א שם הובאה ריש תשו' זאת בדמותה לכד ששם מוסיק בראיות והמהסך קובץ שלפנינו השמיט הראיות וחזן מזה הן הן הדברים בדמותה . אלא זאת שלפנינו השלים אותה ככל אשר הביאה מב"י ז"ל הנז' . וכדפוס ברלין השמיט כל הדברים האלה . ואם נסמוך להשערת הגאון ש"י נר"ו בהקדמתו המפוארת לאותו התשו' אות ו"ח א"כ מוכרחים אנו לומר שהוא לרש"ש ז"ל . אבל כבר כתבתי לעיל סימן קס"ה מה שיש בו די . ועתה מוסיק ונאמר . שהרי לפנינו מ"ש שם דפוס ברלין סי' קכ"ג על ישראל שיש לו פורני וכו' ובראש הקבוצה כתוב לרבינו משולם . וסוף סוף היה תשו' לרב יוסף גאון הובאה בכלבו דק"ג ע"ד עי"ש כי הן הן הדברים . וכן לעיל שם סי' כ"ד יש תשו' לענין פנימת כוס והובאה בפרדס בין תשובות רבני איברופא ולא בין גאוני ככל דוק ותשכח .

כלל

העולה כי דיינו להאמין כל תשו' ותשו' ברושמה אשר עליה ולא כנגדרות אחרים . אם אין לה קשר או כיוצא בו . א"כ , כחזור , תשו' שלפנינו עדיון לא נתברר לנו למי היא ? ולבי אומר לי שהיא לרב האוי ז"ל ורגלים להשערתי הם כמו שאומר : דמלכד מה שיחס מוה"ר בעל ברכות המים ז"וק"ל תשו' אלו בכללם לרב האוי גאון ז"ל ומלכד מה שהובאה בא"ח בשם גאון סתם שעל הרוב יהיה רב האוי מלכד כ"ז אנו רואה אותה של לקמן סי' ק"פ וקפ"א שהם ענין אחר עם זאת שלפנינו ושם כבר הוכחתי שהם לאב וכן זיע"א כמו שמובאים בפרדס בתוך שאלות שנשאלו אב וכן ז"ל א"כ אף זאת באחת מהם . ועכ"ז אינו מחליט ודי בזה .

ונניח

כל זה שהיא אריכות דברים מבלי שהיא בהם טעם בשר ודבר במ"ש בסוף תשו' שלפנינו . ופעמים שיגבע החון . וכו' הנה גם פה לא אחשך פי מלתת שיר ושכח והודאה על חוץ מנהגן של ישראל וקבלת אבותיהם שהיא תורה שלימה שלנו כלי ספק . הא קמן דין זה הנהג כמעט בכל תפלות ישראל שכימי חנים ומועדים ושמתת חתנים וכדומה שמרכיבם בנגונים . ואם החון אפי' שאינו כהן אס' אין קולו ערב עומד מזידו מי שקולו ערב ומקרא לכהנים בנגון . וכן עכמה מקומות מקרא הרב שכעיר ברכת כהנים וכפרט בימים גוראים כדי להתברך גם מפיו . ומהיכן בא להם דין זה ? לא ידעתי : כבר עשיתי את שלי לחפש חיפוש מחיפוש ככל הראשונים והאחרונים ולא מלאתי מי שמזכיר

שערי תשובה סי' קע"ז קע"ח

דין זק. ולא הזכר כי אם כשהחזן הוא כהן עיין א"ח סי' קכ"ח סכ"ב ועיין כל הנלוים אליו. ואין זכר מזה ל"מ ול"מ. האם אין זה ענין המחזיק קבלת האכות בשלשלאות של כרול? הא ודאי כן הוא בלו דות ספק. ועיין ערוך ערך חלון וכבר הניחה הר"א בשמו והשבה ל' כסס גאונים ועיין אחרונים. ומי יודע אם גם זאת לא ככלל היתה עם אותה אשר הוכחת בערוך?

סימן קע"ח

אלין עשרה מילי דחסידותא דהוה נהיג בהו רב ובתריה לא יכילו כולהון שמעיה לאחוקי בהון וכל חד וחד מנחון אחויקו כחרא מנהון:

חד. דלא הוה מסני ארבע אמות בקומה זקופה, ונהיג רב יאודה אחריו:
 שנית. דלא הוה מסני ארבע אמות בגלוי הראש, ונהוג רב הונא אחריו:
 שלישית. דקיים שלש סעודות כל ימיו בשבת, ונהג ר"נ אחריו:
 רביעית. וחמשים שלא היה מביט לצדדין ואפילו לפניו, דאמר שימי וכו' אלמא עד דשמע קליה לא ידע, ונהגו רב יוסף ורב ששת אחריו ולא יכלו לעמוד בה עד שסימו את עיניהם:
 ששית. כד הוה עייל לבי מדרשא הוה מקיף ולא הוה פסע ועייל קמי רבנן דלא מטרח צבורא ונהגו ר' זירא ואבוי אחריו:

שביעית. דלא הוה אכיל מסעודת הרשות משום חלב ודם וניד הנשה:
 שמינית. דכל דקפיד עליה אול איהו לגביה ומפיים ליה ונהג רב זוטרא בריה דרב נחמן אחריו:
 תשיעית. שהיה רגיל תדיר בתפילין ונהג רב ששת אחריו:
 עשירית. שהיה קולו ערב והיה רגיל לירד לפני התבה ולהיות מתורגמן לרבו ולכל מי שצריך ולקיים מה שנאמר כבר את יי מהונך ונהג ר' חייא בר אדא אחריו דקאמרינן רב חייא בר אדא בר אחתיה דבר קפרא הוה והיה קולו ערב כשפורס על שמע ויורד לפני התיבה אמר אהניי לבוראך ממה דאהנייך הר"כ כבר את יי מהונך:

אי"י הי"ם

גם ביוחסין הוא היה מונה עשר קדושות הללו ולא הזכיר מנין ליה. וכן הביאם בשמו בעל סד"ה ז"ל דס"ו ע"א ולא ידענו עד היום רוב הדברים הללו היכן מקורם בתלמוד ושנהגו רבנן בתראי אחריו. כל חד כדיריה דבר א'.

הא' הביאורו היוחסין והסד"ה דק"ח ע"ד על רב יאודה מכלי שיאמרו מהיכן סוליאוהו.
הב' מוכרם שהוא רב הונא בריה דר"י בקידושין דל"א ע"א.
הג' ושנהג רב נחמן אחריו הוא בשבת דק"ע. ואמר ר"ן תיתי לי דקוימית ג' סעודות.
הד' והה' הם כסוף מנחות דק"ע א' וכרס"ו שם בפירושו השני ע"ס. ומה שנהגו ר"י ורב ששת אחריו הרמב"ן בפירושו לקידושין על דל"א אומר דבר זה על רב יוסף לבר. וז"ל: "דבר יוסף פסק ונסתמא הוה כדאמרינן באגדה משום דלא מלי קאי כנפשיה דלא לאסתכלי בר מר' אמות דידיה" ע"כ. וכן הביא בפירושו לא נודע לקידושין שם (והם מרב קרמון בימי הרשב"א כ"כ רב"א כתשובותיו סי' א' ע"ס).

הו' אם הרב סד"ה לא מלא המקור מה אני לכא בקהל?
הז' הוא בחולין דכ"ה. ואני לא מלאתי מענה על מה שהקשה בעל ההגהה של יוחסין. דאי משום חלב ודם וניד הנשה מאי שנת סעודת הרשות אפי' סעודת מנוה. ולתלמודא שלא הזכיר הטעם ניחא. אבל באן קשיא ולפי תומר הנושא נובל לומר דכיון דהתמורה הוה בערך ל"ת וסעודת מנוה הוה בערך עשה. א"כ אחי עשה ודחי ל"ת. ואפי' שמעולם לא שמענו. מי ששקל הדברים הללו בערך זה. עכ"פ ניתקן הדבר לאומרו למי שזרר בעומק הדברים דכאמת אין כח ביד תומרא רחוקה בזאת לדחות כח

שערי תשובה סי' קע"ח

כח סעודת מלוא שיש בה שורש מלוא לגבי אכל. וכפרט אס יתבעל המעשה אס לא ואכל כמו שיעוין
 בש"ע יו"ד סי' של"א ועיין ש"ך סי' רע"ו ס"ק כ"ו לענין קיום מסכתא. ובהלכות גדול כבוד הכריות
 ודלתי אתיקורי הוה מתייקרי ברב זוע"א בשעת שמחת מלותם כסעודת מילה ונישואין, הא ודלתי גדול
 כבוד הכריות שרוחם ספק חומרה זאת. כל זס אזני בותב לפי חומרת הנושא באשר אמרתו. אכל לפי
 פשט תלמודין אומר: "לא מתהני מסעודת הרשות" מורה שאין הענין לא משום איסור מאכלות. ולא
 משום איסור קדושת חומרה ורדמו. כי אס משום שלא ליהנות מממון אחרים על דרך שאמרו הרוכה שלא
 ליהנות אל יהנה כשמואל הרמתי שכל מקום שהלך ביתו עמו כדי שלא ליהנות מסעודת אחרים בשום
 אופן. ולהפך באלישע שנהנה מבית בעל השונמית.

ואם כניס אהנו בגירסת הירוש' שגרים החוס' רי"ד (קידושין דע"א) כפ"ג דיומא ה"ז יתיישב
 הכל על נכון והילך גירסתו: חד אסי אמר לר"פ כ"ח נמסור לך את השם ה"ל אינו
 יכול דאנא אכיל מעשר. **ואמר רב** מאן דרניל בשם לא יוכל מיכול מכר נש כלום ע"כ
 הנך רואה רב ס"ל דמאן דרניל בשם אינו נהנה משל אחרים. וכדלתי רב רניל
 בשם היה וע"ז לא היה נהנה מסעודת הרשות. ואל תאמר מאי שנא סעודת מלוא דהותרה לו הרי
 נהנה מאחרים הוא. דאנא הוא דאמרי כמ"ס מוהרי"ט בחי' לקידושין שם דפי' דלתי דקאמר בירוש'
 מעשר הוא מעשר עני שזהו כמו שאוכל משל אחרים שהרי אס יש לו ק"ק זוז אינו רשאי לאכול אכל
 ת"ומ וכ"ד מ"כ חלקן של כהנים הוא ולא של אחרים מקרו דכתיב כי חקך וחק כביך וגו' וכתיב אני
 חלקך ונחלתך כחוק בני ישראל וע"ז אתי שפיר דהיו מוסרים את השם ללמעשים שבכהונה אפי' שהיו
 אוכלים תרומות ומעשרות את"ד עי"ש. וא"כ גם סעודת מלוא חק לישראל הוא לאכול מסעודת מלוא
 וכאמור ומדובר לעיל וא"א בלאו הכי. ואס לא יהנה מי שרניל בשם והיו נהנים אחרים בהכרח. וע"ז
 לא מקרו הנאה משל אחרים שכלאו הכי בעל המלוא לרוך להולאת סעודת מלוא ורדמו ממש
 לת"ומ ומתנות כהונה דל"א בלאו הכי. ובוה אתי שפיר מ"ס בתלמודין שאין "לא מתקני" ועיין שער
 יוסף דפ"ג מהספר ע"ג וע"ד ותל"מ כפרט זה:

הח' הוא כיומא דפ"ח מעשה עם אותו טבח ועוד שם רב פסיק סדרה וכו' אול לגבי וכו' ומשני רב
 שאני ופירש"י מחמיר על עצמו היה. ומה שנהג מר זוטרא אחריו היינו ודלתי מ"ס במגילה
 רב"ח ע"א דאמר שרי ליה לכל מאן דמלערן. וא"כ כ"ש אי אחר היה נקיט ליה מילתא ודלתי דהוה
 משתדל לילך אללו ולבקש מלפניו מנו. ועיין סד"ה דל"ג משם יוחסין דעל מר זוטרא זה קרי ליה מר
 זוטרא ברית דרב נתמן וכן הוא לפנינו בחשו' זאת:

הט' והיו"ד לא נודעו לסד"ה מקורם. ובהיותי נכוד בענין מבהיל זה איך לא רמז מכל אורך
 וסידור דבר בתלמוד. בו בפרק היותי כותב אגרת לאומיר וע"א לת"ח אהוב ה"ו
 וכ"כ התיקתני רוח בטני עד שכתבתי לו שידבר עם חכמי העיר הגדולה הקיה וע"ז אולי זמלאון פשר
 דבר. ואדהכי והכי לא מנעתו עלמי מחיפוש ומלאתי להרב פתח עינים במנחות דק"ו הנו"ל שהביא
 כמעט כל לשון זה מס' הפרדס כ"ו באווה שנויים כמו שיבא. וסיים וכתב ואין ספק דהני מילי הם
 ממדרש או קבלת גאונים עב"ד ודבר ה' בפייה אמת וקרו לפנינו קבלת גאונים. והרי כי יש אגדה ג"כ
 כמו שהכתתי אותם לעיל משם הרמב"ן וחי' לא נודע. וגם הר"ן ז"ל הביאו הוא ז"ל על פ"ק דקידושין שם
 דברים כהיוון וכבר ידוע דהר"ן מעתיק מהרמב"ן והרשב"א תמיד. ומכלי שזכיר שם ועיין לו עוד
 במחזיק ברכה ה"ח סי' תכ"ו מה שרמזו מהעשר קדושות אלו ושם בק"א ביאר הדברים יותר. זו בלבד
 יש להעיר עליו שלענין קיום ג' סעודות דנהג ר"ן אחריו. כתב וז"ל: מ"ט ומ"ן עפ"י זס מ"ס כפ' כל
 כתבו תיתי לו וכו' ע"ש. ואני אומר מאי עפ"י זס? והלא היה היה ולא אחרת. וחסן מזה לא יש שום
 חידוש בענין זס. ועדיין לא נתראה למאוננו והוא פלא איך לא כמלא זכר מכל זה בב' התלמודים
 ובמדרשים שלפנינו. וקומו הרובים! וקומו ויראו כמה ידעו הגאונים ואיך הוה נהרין להו כל עניני
 הראשונים במחשבתם למסעיקם ובמה סמדות ננוות הוה כירס ונאכדו מודינו וכשארנו האחרונים
 כסומא בארובה ולא בר"ג. ואחר כל זה מן הדון לענות אמן בכל כתיבו אל מ"ס הנאון רבינו שרירא
 בתשו' דלקמן סי' קפ"ז באומר: "דכל דבר שאומרוס הגאונים ואין מביאין ראיה באווה מקום הוא
 לריך

דרך לקבלו כמשה מפי הנבוכה ובע"ה על מקומו כאשר הדבור לגדל ולחזק יסוד אדיר הוא בכל תווקי סופר עד שיכלו שפתי הקורה מלומר די :

באנו אל הסימויים שבין ס' הפרדס כ"ו הנו"ל לתש' שלפנינו הם אלו : שכתש' שלפנינו מביא ראיה בקמטית ממאוי דאמר שימו וכו' אלמא וכו' כתי' השני של רש"י שם ובס' הפרדס לא הכיח . בששית בס' הפרדס הוא כדגריסין רב לא מערת ליבורא ולפינו אנו אומר "כדגריסין" ובאמת כן עיקר דסיכון גריסין רב לא מערת ליבורא ? בשמינית כחן אינו מביא הראיה מדגריסין ביומא ושם מביאם . בעשירית שם השמיט מה שכתוב לפנינו "דקאמרינן רב חייה בר ארף עד סוף הדיבור וענין השמטה זאת האחרונה נותנת יד לתאמין שמחבר ס' הפרדס העתיק הענין כולו מוזאת שלפנינו וכוונן שלא מלא בתלמוד ולא במדרשים הוכן נאמר ע"ז השמיטו . ודע דאינו כס' הפרדס הנדפס כי אס כס' הפרדס כ"ו שעדיין הוא בעולם . (*) ולרקה גדולה עשה לנו הרב חיד"א ז"ל שהרפס בספרו דבר יקר זה וכבר באה לי התש' מתכמי אומרי הנו"ל ולא חידשו לי שם דבר כי אס מ"ש כפתח עינים הנו"ל וס' דבש לפי מע' ח' אות עו"כ ומע' ה' אות כ' וס' כרות עולם דפ"ע ז"ל וע"כ .

סימן קע"ט

וישאלתם מי שנחשד בעבירה ואין עליו עדים כמעשה אלא בספירה שמספרין וקודם לזה יצא עליו ערות שפרוץ היה מה דין יש עליו כך ראינו שיש עליו מלקות דאמר רב מלקין על לא טובה השמועה שנאמר אל בני כי לא טובה השמועה וה"מ שנחשד כפניות וקודם זה דא עשה תשובה על מה שעשה אבל נחשד באשת איש אין מלקין אותו שלא יצא לעו על בניה שהם ממורים וכן הלכתא :

וישאלתם עד שיראו כמכחול בשפופרת הנ"מ לענין קטלא אבל לאוסרה לא בעינן כמכחול בשפופרת אלא כראמר שמואל ובמנאפים עד שיראו להם מנאפים רב נטרונאי ז"ל ע"כ :

אי"י הי"ם

הביאה רבי' ירוחם נתיב כ"ב ח"כ כס רב נטרונאי ז"ל . ועיין ביטנות סוף סי' י"ו וכולהו מייור דפי' "מלקין על לא טובה השמועה" שכבר נחשד פעמים רבות . ולא על שמועה אחת . או כמו שתאמר אותה חסרה דקמן ותו לא . וכן מבואר להדרי' בתש' שאלות שנשאלו מרבינו האי ורב שרירא אביו הובאו בפרדס דכ"ה ע"כ שכתב אכל משום **הישד מצוי** מלקין אותו ו"ג וכו' דהא אמ"ר מלקין על לא טובה השמועה וכן נהגו בושיבות . וכן אותה דהובאה בשערי דרך ר"א ע"כ סי' ר' דמלקין על לא טובה השמועה הוא על מי שאלה עליו קול לא פחות מג' פעמים רבות מקרי רגיל כנודע . והוא ברור . ונ"מ מזה דאס הגיע הנחשד כערך לא טובה השמועה והלקינו אותו הא ודאי האוי להשביעו בלהבא שלא יעשה עוד כדבר הרע הזה אשר עליו הלקינו אותו משום לא טובה השמועה התמורות . וזהו מה שקיים בתש' רבינו הגאון הובאה בפרדס הנו"ל באמרו והם ישביעו את הנחשד לאחר שמלקין אותו מ"מ ושלא יוסף עוד לעשות מה שעשה הרי זה יפה . אבל על מה שעבר אסור להשביעו ע"כ . (עי"ש שהאריך בראיות מקובלות על השכל הישר הנטוע בכו) ואס הנחשד הלז לא נחשד כי אס פעם אחת בעבירה . כגון דא ודאי לא לבר שאין משביעין אותו על העבר רמכ"ש דקשר מנאו וכנו"ל אלא אפי' להבא אין משביעין אותו שלא יעשה דמהיבא תיתי להאמין שכבר עשה עפ"י עדות ע"א כפעם אחת ולחייבו שבועה שלא יעשה להבא ? ומאוי חזית דממכת אע"א ולא סמכת על חוקת כשרות האיש הנעלה הזה שמעולם לא שמעת עליו שם דופי כי אס הפעם הזאת עפ"י ע"א ? ואיך לא הוו תרתי דסתין

(*) ובהעתק הב' הלזה שאני מעתיק פה כ"א יע"א שמיים סימנים הללו מפני שנאבדה העתקה שמעתי שהוא נמלא פה אכל הוא ביד אדונים קשים .

שערי תשובה סי' קע"ט ק"פ

דסתתן להלקות העד כדרך שהלקות לזננוד מפני כי הוסיף דכה . ולהשביע לנעלל שלא יעשה כאלו כבד
האמת שעה . ואלו האמת שעה אפי' כדרך ספק למה הלקות על הספק לזננוד ורדמו ליה . זו
באמת אין הדעת סובלתו . אלא מוכרח רכל דמלקות את העד שהעיד עליו , ילא נקי הנעלל מלפני
כ"ר בכל כבוד שבעולם כי אפי' היה ספק שעה לא יעדי עלן וממילא אין כאן שבוכה בלהבא שלא
יעשה . וזהו קשרן של דברים בתשו' רבינו הגאון שם "ואם (אין כנ"ל) שם חסד מלקין את העד שהעיד
עליו בעבירה . כלומר ולנעלל אין משביעין אותו כלל כיון דליכא חסד אכל אי ליכא חסד ולא טובה
השמועה ומלקין אותו וכדלעיל לזה השלים ואמר ואם ישביעו את הנחמד לאחר שמלקין אותו מ"מ
שלא יוסיף לעשות עוד הרי זה יפה כלומר במקום שליכא חסד מלקין את העד ואין משביעין אותו
בלהבא . ובמקום דליכא חסד לא זאת שאין מלקין את העד . אלא שמלקין אותו ואח"ך משביעין אותו
שלא יעשה כדרך הרע הזה כלומר שלא יוסיף עוד אל לא טובה השמועה . והיינו ממש הך דלעיל
כחבורינו זה סי' ז' שעל מי שאינו חסד כחשד מלוי או כמו שתאמר לא טובה השמועה מיורי הסימן
ההוא שכן הוא אומר : מי שז"א עליו שם רע שהוא כמו ענין מוסיף דכה דע"פ . ע"ז השיב : דלא זאת
בלבד שאין משביעין אותו על לשעבר אם עשה או לא עשה מהראיות המופתיות שכבר הובאו בתשו'
הארוכה שבפרסם הנו"ל אפי' כמו שנחמד כמה פעמים . לא עוד זאת שאין משביעין אותו גם בלהבא
שלא יעשה דמהיכא תיתי להשביעו כל דלא נתברר לא עפ"י עדות ולא על כי לא טובה השמועה האי
כדיניה והאי כדיניה . וע"ז שפיר קיים שאם יתברר לב"ר שעשה הא ודאי אחר שיענישוהו וישביעוהו
להבא שלא יעשה עוד . וה"ה ממש והוא הטעם דאם הגיע הנחמד בערך לא טובה השמועה כמו
שתאמר חסד מלוי בו פעמים אחרות דהא ודאי מלקין אותו בעל"ט כדיניה . כגון זה ודאי דמשביעין
אותו בלהבא אחר המלקות אחר דכבר הגיע בערך שהב"ר מפני חוזק חסדתם הלקוהו א"כ ודאי ג"כ
משביעין אותו שיה לרין היכא דנתברר בעדים דמתן פלג להו כי שתי תשו' הללו ואימא שלש שלפנינו
כתיבזר זה סי' זח"ט הם קיטור אותה הארוכה שבפרסם וכולן מב"ר של ר"ה ואביו ז"ל ילאו כי הרעוונים
שבהנה קוראים והולכים לתמם . ואפשר ילאו לפרקים שנים מתחת ידם ואפשר הם קיטור המאספים
כאשר ידענו מכמה אחרות וכבר נעשינו בני בית להשערות המתיות הללו כהילוך חבורינו זה ראשון
וגם שני בע"ה . ועיין להרב המפורסם מר שני נר"ו בס' חקקי לב דקט"ו ע"ד כל מ"ש על תשובת
הללו דקיימוהו כהו . ואין זמנינו מסכים להאריך בדברי האחרונים כי אם לומר שתיים זו . ואחת שנעלם
מעיני כבודו לפום ריהטא שתשו' הארוכה שבפרסם הנו"ל היה לר"ה ור"ש אביו כמ"ש להדיא שם בריש
עמוד והוא מיוחס אותה לר"ש ואינו כן . וגם אותה דלעיל סי' ז' אע"ג שהובאה בהר"ק בדמותה היא
לר"ה ז"ל וכנז"ל וה"כ בהכרח יתוישבו הדברים כמון חומר . ובאשר הארכתי , אחרי כי ממקור
טהור אחר ילאו . וזאת שנית שהוא נר"ו הגיה בתשו' הפרסם הלזו "ואם יש שם חסד" ובאמת בפרסם
אינו כתוב כי אם "ואם שם חסד" והאמת הוא דלריך להגיה "ואם אין שם חסד" ירעה דכשלא יש שם חסד
מלוי בו בדאמר לעיל כי אם מפני העד האחד הלזה לנו חיון הוא הראשון והוא האחרון המוסיף דיכה
הא ודאי מלקין אותו ובאשר הארכנו לעיל ותו ל"מ . וכענין זה דלא טובה השמועה עיין להרב הנו"
כר"ו שם ברקי"ח ע"ד ופרסם למאונך . וכענין השאלה הני' שבס' זה דאין לריכס כמכחול כשפופרת .
כאמר : שזהו דעת הגאונים שהביאו כל הפוסקים הובאו בטור וב"ה הע סי' י"ה ואין ספק דתשו' זאת
היא חתיה בקנה לדמות התשו' שהובאה בשערי דרך ר"ה ע"כ סי' ו' הנו"ל דשם מלריך דוקא כמכחול
כשפופרת מה שאין הדין זה כי אם לקטלא . ודוק דהילוך א"ל לב' והכא הסכים כמה שראוי להסכים וחלק
במה שראוי לתקן דרוק היטב .

סימן ק"פ רב שרירא ז"ל

וישאלתם

כהן דנסיב גרושה ושמתו יתיה תרין תלתא זמני ולא שבקה ואמר לא נחא לי למהוי
כהן משמתין ליה לעולם עד דפריש מינה ומגרש לה ואע"ג דאמר לא נחא
לי למהוי כהן לא משנתין ביה דאמרין מנין שאם לא רצה דפנו' ת"ל וקדשתו בעל כרחו וכל

כל דאמר בעיני למעבד עבירה לא שבקי' ליה וכ"ש כהן דרחמנא קדשיה ואיהו קא מחיל ורעיה לישתמת תדיר דכל דאיתיה בהרה בעבירה קאי ולכרוז על בניה דחללי אינון ובגתיה פסילן לאינסובי לכהנים דתנן בת הלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם :

אי"י הי"ם

זאת היא ממש שהביאה מכ"י ה"ע סי' ו' כשס' ח"כ כשס רב נטרונאי . והרי היא לפנינו כשס רב שרירא . וכן לריק להיות . שהרי הוא המשיב תשו' שלאחריו באורך וברוחב הובאה כפרס ככלל שאלות שנשאלו מלפני ר"ה ור"ס אביו שס בר"ט ע"כ ואל תתמה על החפץ שהרי תשו' דלקמן סי' ר"ו ככהן שנשאלו היא מובאה לקמן כשס רב נטרונאי וכן הביאה כל הפוסקים כמו שארשום שם ועכ"ל כס' הפרס הובאה ככלל שאלות של ר"ה ואביו ז"ל ונכריס דברי אמת שהרי לקמן סי' רל"א יש תשו' לרבינו האוי עוד הפעם בענין זה וברעיונים כאלו ממש כי ע"כ אין ספק שכל הסימונים השיוכים לדון כהן עכריין וקדומה הם לאב וכן זיע"ה ועיין לעיל סי' קע"ז ועכ"ז הכותר יבחר .

סימן קפ"א

כהן שמטמא למת ילקה ארבעים וחלכתא כהן מטמא לאחותו ארוסה ואין מטמא לאחותו נשואה : ומלקות דאורייתא אע"ג דלא נהיגא מכת מדרות נהיגא מלקות תורה ארבעים חסר אחת מכת מדרות אינו כן לא חובטין אותו עד שיקבל או עד שתצא נפשו ובמה הוא חובטו ומכרו באפסר כפול לשנים ואין צריכין חשבון אלא שורא דרייני :

אי"י הי"ם

בתשו' שהשיב ר"ה ואביו ז"ל הנזכרות כסו' הקדומים שהובאו כפרס מכללן יש שס בר"ט ע"כ תשו' ארובה ככהן שמטמא למת דלוקה מלקות מ' גס כז"הו . וזאת שלפנינו בסעיף הא' הוא הקילור אך כסתם מכלי שיפרש הם מיוירי גס לז"הו . ושם הואיל ואתא לידיה לברר לענין טומאת כהן אימתו לוקה מלקות תורה ואימתו מ"מ מדרבנן סוים וכתבו ז"ל : ומכת תורה ארבעים חסר אחת ומכת מדרות אינה כן אלא חובטין אותו עד שתלא נפשו . ולא אמר דמלקות דאורייתא לא נהיגא כז"הו ולפנינו חיבר המאסף הא' דמלקות תורה לא נהיגא כיום הזה ובאמת אין לו מוכן אם לא שמ"דה ומלקות דאורייתא הוא מנהגון אחר . וכבר נראה דהפסיק המאסף בריוח בין הדבקים בכותבו שני הסעיפים הללו ולא על מנן הוא ובאמת כן הוא בישנות סי' רפ"ב שנשאל בז"הו מלקות דאורייתא או דרבנן והשיב כלשון שלפנינו עד דיבור שתלא נפשו ותולא . ובתשו' שערי דק דל"א ע"כ סי' ע"ל הובאו כדמותו כאלמו כמו שהיא לפנינו כשס רב נטרונאי וא"כ מונה מוכח דמאסף תשו' שלפנינו בעומרו לקרר תשו' רב שרירא הובאה כפרס הנז"ל פסק ממנה דכהן המטמא למת לוקה את הארבעים . אבל ברצונו להודיע לפי סברתו שאין הלכה כמותו שגס בז"הו ילקה מלקות תורה . ע"ז לא כתב בדיון הראשון כי אם סתם ולא פירש גס לז"הו וסוים דבריו בהביאו אותה של רב נטרונאי כדמותה דבז"הו מלקות תורה לא נהיגא והביאה עם כל כורור דבריו בהפרש שיש בין מלקות תורה למלקות דרבנן , כאשר עשו גם רב שרירא בסוים תשו' הנז"ל סבירר ההפרש הזה .

ובתשו' הנאספות כ"ו שלח לי במתנה כבואי פה כ"א יע"ה השתא הכא התרי"ח רב רחומאי הרב המובהק עמיתו בתורה כמוהר"ר אליהו ישראל נר"ו רבה דעמיה ברוך עמו מלריס יע"ה כמו שאדבר ממנהות הספר הזה ועוביו והקפו במקום אחר בע"ה , הנה שס כסו' כ"ט מלאהתיה דמות שו'רות כאשר לפנינו ובשערי דק ובשס רב נטרונאי , וא"כ נתקיימה השערתו בכ' עדים כשרים . ועיין מ"ס לעיל סוף סי' ט"ו ודוק .

שערי תשובה סי' קפ"ב

סימן קפ"ב

וישאלתם אדם שעבר עבירה וניכר בשבת או ב"ש ומתיראין למוצאי שבת שמא יברח ויתלה עצמו ביד גוי מהו להכניסו לבית הסהר או להלקות בשבת או ב"ש ודאי יכניסוהו לבית הסהר ואל ילקו אותו בשבת או ב"ש מפני חילול ויש דברים במלקות שיש בהם חילול ואל תחושו להכניסו לבית הסהר שלא יהיה צואר הדיינים תחת צוארו ומותר :

אי"י הי"ם

בהשקפה ראשונה היונו מוכרחים לומר בתשו' שלפנינו לאו רב שרירא גאון הוא . שהרי להר"ח הכיח מב"ר ה"ח סוף סי' דס"ג כשם השב"הל כשמו "דאין מלקין ואין מכניסין לבית הסהר כי"ט וכ"ס בשבת דהני מילי דינא חונן וכו' ואם כרח חזן עליו כלום ע"כ ה"כ נמלא דפליג ר"ס גאון עם בעל התשו' שלפנינו מן הקלה אל הקשה . אלא דלפוס ריהטא גם זה אינו שהנה מלבד מה שקשה דעיקר סברת רב שרירא הנו' המוכחה כב"י מה שקשה בס' שבות יעקב ח"א סי' קי"ד מענין מקושש ואמרו בסנהדרין דמ"א שהתרו בו ועדין מקושש ומשמע פשוטה דקרא שהניחו אותו במשמר מיד אף ביום השבת . ועוד עיקר דינא דאין רזין כי"ט הוא גזרת חכמים שמא יכתוב פסק דין וזה לא שייך כחכישה בעלמא ער שיטא דינו אחר השבת עי"ש ולפוס ריהטא שפיר קא מתמה . ועוד הא קי"ל דשמתא דמורה ובישנות סי' יו"ד נשאלו שאלת קרובה לזאת אם מלקין ומחרימין בשבת והשיבו אין מלקין בשבת או ב"ט דמלקות במקום מיתה עומד . אבל בחרס ובשמתא מחרימין ומשמתין בשבת ע"כ . וה"כ כ"ס דבעל תשו' זאת דישנות דיתיר לחכוש אותו דקי"ל עפי מחרס ושמתא דאין אנו חובשין אותה אלא כדי שלא יברח ואין בו ריח דין כלל .

ואעיקרא לרירי הוא תלמוד ערוך בשבת דף כ"א ע"ב וז"ת : אבא בר מניומי דהוא אבא בר מרתא הוּוּ מקסי ביה דבי ריש גלותא זוזי אייתרוהו קא מלערי ליה הוה שרי רוקא אמר להו ריש גלותא אייתו מלכה סחיפו עליה . אמר להו אבא ב"מ לא תריכוהו הכי אמר רב יקודק רוק דורסו לפי תומו . אמר להו לורבא מרבנן הוא שבקיהו ע"כ הרי דהו מלקין אותו בשבת לפני ריש גלותא ואילולי דידע דהו לורבא מרבנן לא היה אומר שבקוהו ותפוק ליה דהוא חסור ? מי שמודרז על רוק שלא ודרסו אותו לפי תמוס ועבור עבירה דתמורה בזה בשבת לולי דהו לורבא מרבנן ?

לא אכתר דמב' בת"מ סי' ל"ו לענין לחכוש את הלוח ביש לו ואינו רואה לשלם אם מותר או לא אוקמה הך סוגיא דזה היה נעשה ע"י עכרי ריש גלותא דהו פריטי והו עכרי שלא כדון כראיתא כפ' מי שאתו דס"ז ובשאר דוכתי וז"כ הו עכרי שלא כדון עי"ש . אבל הרואה וראה דמסי' מב"ת אנכ ריהטא כתב כן שהרי כבר הוכחנו דהיה הענין לפני ריש גלותא , וריש גלותא גופיה כמס זהיר במלות אם באיסור שבת אם במלות עשה דכבוד תורה . ואם הוא הדין נותן שלא לחכוש לא היה עושה . וכעין זה כבר הקשיתי זה למעלה מעשרים שנה בקותי בתומס רכתא וע"א בדרוש מפורסם באותה העיר גדולה של ח"ו ונכתב בס' הק' **ישמח לב** . ושוב מלאתיה בהרב כ"ח שם על מקומו . ואחר דאיכתב הנפק על ביאור אמיתו כסוגיא זאת גם מפני הכ"ח ז"ל להתיר החיוב ללוח מסוגיא זאת . א"כ הוא הדין והוא הטעם להתירו גם בשבת כי אותו היום שבת היה . וכמה ריש גלותא וקור במלות שבת וככו"ל . ואם כה תאמר ה"כ לפי דכריך אתה מתיר המלקות ביום השבת לעיני השמש והירח הפך תשו' הבאוטס הושנות הנז"ל והפך מ"ש הרמב"ס פכ"ה וז"ל אין עושין בשבת העפ"י שהעונש מ"ע אין רוחה את השבת . כיור הרי שכתתיב מיתה או מלקות אין מלקין שנה' לא תבערו אש וה' לשאר עושין ע"כ . ועיין אחרונים על ח"א סי' של"ט מה שליונו ומה שפלפלו כדון זה ואכת"ל :

המורם מכל האמור דלכל אפיא מלקות אסירא . ותקשי להו מהך סוגיא . אלא מוכרח אתה לומר או כמ"ס מב"י בת"מ סי' ל"ח הנז"ל או אפשר דמלערי ליה דקאמר תלמודא לאו היונו מלקות . אפי' דממה שאמר ריש גלותא שבקוהו מוכרח דהו ידי המשרתים על אבא בר מניומי עכ"פ

נוכל לירדק ולשכח אותה סוגיא ככל לשון שאנו שומעים ולא תקשו לתשו' הגאונים והרמב"ם דפוסקים
 דין זה בסכינה חרופתא . אבל כד דיוקנין שפיר לשון תשו' הגאונים ולשון הרמב"ם הם הם המילויים
 עלמם מקול הקורא . שהרי המדקדק בדכריהם וראה דלא קא משתעו כי אם במלקות היוולא מכח
 המשפט שקדמו כמו שהיא המיתה שאין ממתין אלא עפ"י כ"ד וכן הוא אומר בתשו' הישנות דמלקות
 במקום מיתה עומדת . נמלא דמיורי במלקות תורה או מכח מדרות הבאים אחר המשפט שכבר חיבו
 כדיון וכך הוא חייב כגון זה וראוי אין מלקין בשבת אם מטעם שהוא גמר דין וכמעט תחילה וסוף דין
 גמור . ואם מטעם ל"ת אם כמ"ש הרמב"ם ז"ל , אבל אם יהיה חוזה עושוי כרי שורה או כרי שלא
 יכרח וברומה לפי לורך השעה כמו שהיא דכחא בר מנומי שלא היה יולא מכח דין שרונהו שראוי לכך .
 אלא עושוי בעלמא יהיה בהכחות יהיה בחרמות יהיה בחיובם וברומה כגון חופן זה הא וראוי פטור
 ומותר שאינו לא דין ולא גמר דין דרין אינו נקדח כי אם על דרך ושפטו העדה או והיללו העדה או
 וענשו אותו וקדומה לא בעישויים בדבר שהשעה לרוכה לכך , ודבר זה אינו לריך ראיות וכל התלמוד
 קורא כגרון על זה , ובפרט הר"מ הכי קאמר להדיא אין עונשין בשבת וכו' וכיאר דבריו : כיאר הרי
 שנתחייב מיתה או מלקות וכו' נמלא דאינו אסור כי אם לענוש בשבת על עונש היוולא מכח המשפט
 שקדמו דכבר נגזר עליו עונש כך וכך , על דא וראוי אסור להוטיאו מן הכח אל הפועל , ולתת גמר לאותו
 עונש שגזר עליו המשפט כיום השבת . אבל כתורת עושוי בעלמא מותר גמור כלי ספק . וכל זה כרי
 ליטב אותה סוגיא על פשיטות פשוטות כי באמת אין מניחין סוגיא ברובתא והולכים לגור אל דברים
 מסופקי ההבנה אשר סובלים ביחוד מספיק ומסכים אל מעשה רב שבתלמודיו . וזה דרך כל מפקש ה'
 בדרכי ההוראה אשר דין ישראל כגון עלוהם וה' וילנו משגאות גור"א .

באנו

אל תשו' רב שרירא גאון המוכחה בב"י סי' רס"ג נשארה מוקשית גם מהיסוד הגדול והנורה
 הגו' אשר ראיתם . מלבד קושית הרב שכות יעקב הגו'ל ממקושש שכבר עמד עליה הרב
 מוהר"י חזולאי ז"ל בס' לחם מן השמים הנדמ' כח"א דפ"ט ע"א והשיב דנעלם מהרב ש"י מ"ש רבינו
 בחיי דהמקושש הקריבוהו לפני משה והניחוהו במשמר כליל מולאי שבת עי"ש שהאריך . כי ע"כ אין
 ספק כי בחיינו כידונו לתלות בט"ס תשו' זאת שהביא מב"י בשם שכו' הלק בשם ר"ש בראיותינו כמה
 שגאות נפלו בתשו' הגאונים כמו שהעיר בדרך השאלה שבתשו' מוהר"י בן מונאס סי' קי"ד הובא לקמן
 סי' קפ"ז בהערה () ובראיותינו ג"כ שמקלרי שכול' הלק השמוטוה ואינה לפנינו בנדרס ובראיותינו
 ג"כ שגם מרן השמיט דין זה מנ' הקלר הלא דבר הוא . אמת שמור"ם ז"ל פסק דין זה כס'י של"ט . אבל
 שפיר כתב הרב פמ"א ח' ב' דט"ז ע"א דאין להסכים דעת מור"ם והלכוש עם המורים להחמיר מפני
 דמנהגם לאתווי כל הדעות הנמלכות בפוסקים ע"כ . ואפי' דאין דעתו כן על הלכוש מהטעמים הכתובים
 חללי במקום אחר עכ"פ על מור"ם הקרא בקול גדול שכן הוא ויש לי ראיות גדולות על כלל זה ממ"ש
 הוא עלמא בתשו' ואבמ"ל .

יהיה

אין שיהיה עכ"פ אין דבתר דמרן גרורין הרי השמיטו וסוף כל סוף אחרי כי אל ה' ויאר לנו
 שבעין תשו' שלפנינו הביאה הרב כנ"ה ח"א ח"א ס' של"ט משם רב שרירא שכתב וז"ל : אסור
 להלקות בשבת כך מלאתי בתשו' כ"ו לרב שרירא גאון וכן כתוב בתשו' הגאונים סי' יו"ד (היא אותה
 שבישנות הגו'ל) וכו' וכו' . ומותר לחבוש ארס בבית הסוהר בשבת בתשו' הנזכרת לר"ש גאון עכ"ד .
 ולפוס דיהטא נוכל לומר שאוזה תשו' מוטעית נודמנה לפני בעל שכלי הלקט וע"ז מקלרו השמוטוה
 וכן מרן השמיטה מנ' הקלר . אמת שהרב כנ"ה ע"כ ע"כ ע"כ ע"כ ע"כ ע"כ ע"כ ע"כ ע"כ ע"כ ע"כ ע"כ
 שכתב וז"ל תשו' ר"ש שכתבתי במ"ה מלאתי שנדפסה בשב"ל הביאה רבינו המחבר בס'י רס"ג ע"כ .
 ואחמ"ר אינך ריהטום כתב כן דמלכר שלא נדפסה וס' שב"ל הלא היה כיד מרן ז"ל כ"ו כאשר הוכחתי
 לעיל כסימנים הקורמים , אפי' שבימו נדפס בויניוליה הקולור פשנת רכ"ו עכ"פ כיד מרן ז"ל היה
 נשלם וככ"י . עור זאת דתשו' ר"ש שהביא בב"י היא מנגדת למה שהביא הוא ז"ל בשמו ממותר לאסור .
 וכבר ראיתי להרב יד אהרן מ"ב שם שנראה שנרגש מזה וע"ז כתב וז"ל : ודע דמ"ש הכנ"ה מותר
 לחבוש וכו' בתשו' הנזכרת לר"ש גאון , ט"ס נפל וז"ל אסור ע"כ . ואעפ"י שלא הזכיר ליה ממ"ש
 הכנ"ה ג' גופיה כשיורי ולא טעם למה ט"ס נפל כהביאו כידו לשון הכ"י . עכ"פ ככה נראה שקולר בדבר
 וכך

שערי תשובה סי' קפ"ב

וכך כוונתו להקשות לכל הפחות מתשו' ר"ש שהביא מב"י. ואחריו המחילה רבה ריפא שבר זה על נקלה שמלבד שלא הזכיר הור"א ז"ל מ"ש הכנ"הג בשו"ת וזה ראיה שלפום ריהטא נדמה לו שתשו' ר"ש שכ"י חיווי להתיר החיבוש. כי ספרו לפניו היה. עוד זאת דממה שבנה הכנ"הג לרין זה כמה בפ"ע נראה שבאמת התשו' שמלא בכ"י היתה להתיר דאי לאו הכי היה מבושה למעלה בזה האופן אסור ללקות בשבת כך מלאתי וכו' וכו' ויביא כל מה שמלא בתשו' הישנות ורש"י ושוב וכתוב וכן אסור לחבוש וכו' עס בתשו' הנז' ולא לעשותו דין בפ"ע ועט שלזה יש להדחק עכ"ז הפשט לה יופשט כי מכל זה נראה דתשו' שלפנינו היתה לפני הרב כנ"הג בקובץ אחר וכשם רב שרירא וקילר בה כדרכו. ומ"ש בשו"ת אגב ריהטויא כתב כן כמו שנראה ג"כ ממה שכתב שדפס בשב"הל והוא לה גרפסה נמלא דכו בפרק לה ראה דברי הב"י במקורס. ועיון להרב המפורסס מר שניו נר"ו בס' נשמט כל חי ח"א סי' ל"ב שהביא תשו' שלפנינו ולא נרגש מכל האמור ובפרט במה שהביא הרב כנ"הג הנז' והוא פלא על רוב עוביו ורוב היקפו כי רב הוא. ואגב אורחין ראיתי לו עס שהביא מ"ש הרב חוד"א ז"ל בפ"י על ס' החסידים סי' ק"ט שהביא תשו' לרב כהן לרב גאון שהביאה השב"הל כ"י דמי שעבר עבירה בשבת מלקין אותו בשבת רכיון דמלקות במקום מיתה עומדת וכו' וכד מלקינן ליה מכפר וכו' והקשה השב"הל מהא דאין דנין בשבת. והרב חוד"א ז"ל תירץ דכיון דגזירה דאין דנין בשבת היינו משום שמא יכתוב. במלקות לוכא לורך כתיבה ע"כ עיש"ב. וזוהו ילא כל מה שכתבו לעיל לאורה דכל מלקות וחבוש שהוא לעישוי בעלמא שאינו עונש הכא כרו לקיים בו מה שנתחייב בדיון כל שאינו זה מותר. ואין ספק דתשו' שלפנינו וכי שנות הס באות לפלוגי על רב כהן לרב כמה שמתיר המלקות דוקא והוא ברור.

ועתה

קפ"ז כינוי וכינוי הניעוני תשו' מלוקטות כ"י קדמון מתנה מאלה הרב המובהק אליהו כהיר הוא הרב שבמגריס נר"ו וסס ראיתי שכ"י ל"ח הביא תשו' שלפנינו כמעט אות באות ער"י דברים במלקות שיש בהם חילול. אבל רשום עליה לרב פלגוי ז"ל וסמוך לה כ"י ז"ט שבס' הב"י הלזה מביא הא דלעיל סימן קפ"א בשם רב נטרונאי כאשר כתבתי לעיל כסימן קפ"א. אס כן ידוע מוכחות דהמאסף שלפנינו אסף כ' תשובות אלו הכתובות זא"ז והכניסם בתוך שלו ג"כ זא"ז כ"י קפ"א וקפ"ב ואס כן הוכררו הדברים שאפי' אותה דלעיל כ"י ק"פ ושלאחריהן כ"י קפ"ג וקפ"ד הם לרב שרירא שתיס זו אינם מתורת רב שרירא גאון כאשר עלה ברעתן מעיקרא ונעתיקנה אות באות מפני איזה שינויים שבה וזה נוסחה: לרב פלגוי ז"ל. וששאלתם אדם שעבר עבירה וניכר בשבת או ב"ט ומתיראין שאם יניחוהו ער מוצאי שבת שמא יברח ויתלה עצמו ביד גוי מהו להכניסו בבית הסוהר ולהלקותו בשבת או ב"ט. תשובה יכולין להכניסו לבית הסוהר. ואל ילקו אותו בשבת מפני שיש במלקות דברים שיש בהם חילול שבת עכ"ל. ולולי דידוע מוכחות כאלה אמרתי דהמקור מקור אחד ממה שאני רואה שהמאסף שלפנינו העתיק שתי תשו' הסמוכות לולי זה הייתי אומר דעדיין מספק תורתו של רב שרירא ז"ל לא ילאו שכן היה דרכם של ראשונים כשהיה באה להם שאלה שכבר נשאלה לגאונים שקדמוס היו מעתיקים תשובותיהם ועל פיהם משיכים שאלהיהם דבר מכלי שזכירו שם, כי יודע כי תלמודיהם של ראשונים היו ומומיהם היו שותים. ולפעמים היו מוסיפים אזהה דברים כאשר הבאנו למדי בכל משך הילוך הגהותינו אלו. וגם בתשו' זאת איכא שינויים רבים, ובפרט כמה שהוסיף בסוף התשו' זאל תחשו וכו' ער מותר, שכל הוספה זאת אינה בתשו' רב פלגוי ז"ל שכ"י הלזה וכראין הדברים תמידין ומוספין מקולמוסו של רב שרירא ז"ל לכ"י בתשו'.

כ"י

ע"כ חילין דהו כרו דלא לאפשי פלוגתא וגם לא לתלות בט"ס נאמר שתשו' רב שרירא שהביא מרן כ"י ז"ל מיוירי שכבר דמוהו במשפט וכבר חייבוהו בדיון לענוש אותו מלקות וכדומה. ושלחו הריונים מלבקש אחריו ונזכרו בשבת. וע"ז הו"ס לקובשו בבית הסוהר כרו שלא יברח ולמולאי שבת וענישהו באותו עונש שכבר נזכר עליו בדיון שדנוהו קודם השבת. וע"ז שפיר כתב דהני מילי דונא אינון ואין דנין בשבת. דבאמת עיקר מה שנתנין אותו בבית הסוהר הוא על דאי עונש שכבר נתחייב בו. וא"כ באופן כזה מה לי מלקות מה לי מיתה מה לי חבישה כיון שכיון נמנר דינו ועונשו ואין דנין בשבת. אבל כדון תשו' שלפנינו ואותה רב פלגוי דכ"י אשר בידי הנז' איור דעדיין לא דמוהו אלא נותנין אותו

אותו בבית הסוהר כרו שלא יברח ואפשר שלמחר ילא זכאי כרינו ולית רית דין . או אפשר שהוא עושוי בעלמא ולא דין גמור וע"ז פסקו דמותר . ותכלין אני מולא לביאור זה ממה שאני רואה כלשון התשו' שהביא מב"י ז"ל בשם ר"ש שכתוב בה "מי שעבר עבירה בשבת או כחול ולא נזכר אלא בשבת" מאי האי "ולא נזכר אלא בשבת" ? ומתחילה עלה בדעתי להגיה "ולא נזכר אלא בשבת" כמו שהוא בתשו' שלפנינו ובתשו' ר"פ הכז' ושוב באמת הדרו כי והעיקר הוא "ולא נזכר" והיינו שכבר דנוהו וסויכותו בעונש פלוני ושכחו להוילאו לפועל , ולא נזכר הכ"ד אלא בשבת דבאופן כזה אם רוליס לחוכשו כרי לקיים למחרתו הדין שדנוהו הוא דין גמור כאשר הארכנו למעלה בפי' דברי הרמב"ם ז"ל ובהו יתקיימו כל הדברים כמוצאיהם למסעיהם . ודקדקתי היטב בסדר שהביאו דין זה מור"ם והלבוש כלשון : אסור לתפוס ולהכניס בבית הסוהר מי שנתחייב איזה עונש כרי שלא יברח וכו' ע"כ . ולשאל ישאל מאין בא להם למור"ם והלבוש לשון זה "מי שנתחייב איזה עונש" והלא המקור הוא בתשו' רב שרירא הובאה בכ"י כאשר רשום בהגהה . ושם בכ"י ליתנהו דברים הללו אם לא שבהכרח פירשו הדברים כן מפני שכתוב שם "דלא נזכר אלא בשבת" שהכונה שכבר דנוהו וכבר סויכותו איזה עונש כיום הדין ולא נזכרו להוילאו לפועל אלא בשבת ורוליס לחוכשו בשבת כרי שלא יברח ולמחר יענישוהו העונש שכבר סויכותו כדון כגון דא ודאי הוא דין גמור וע"ז אסור . לא כן אם עדיין לא דנוהו ולא נתחייב ורוליס לחכוש אותו כרי לעמוד על דינו אם זכאי אם חייב . כגון זה אינו נקרא דין ובהו נתיישבו כל תשובות הגאונים למקומותם בארשו'תם והבותר יבחר :

סימן קפ"ג

וששאלתם

גרם כבוי כ"ט אסור או מותר כך ראינו שאסור דעולא אקל' לבי רב יהודה אמר ליה לשמעיה קום זקיף כוזה בשרגא והתם לא מפסקא די"ט הוה והותיב ליה ר' אבא לעולא הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה כיון דנוטל משמנה הוה ליה גרם לכבוי ולענין כבוי שבת וי"ט שוין ואת אמרת לשמעך קו... זקיף... בשרגא דקא גרמת ליה כבוי ואמר ליה לאו אדעתאי :

והלכתא

כמאן דאמר שני ימים של גלויות שתי קרושות הן דאמר רבא הלכה כארבעה זקנים ואליבא דרבי אלעזר דאמר שתי קרושות הן וההוא בר טביא דאיתציד ב"ט ראשון ואישתחיש ב"ט שני :

אי"י הי"ם

מצאנו

ראינו חד מהגאונים ועל הרוב הוא רב שרירא גאון ז"ל דגרס כיכוי כיו"ט אסור כמו שכתב לא נופל דבר וכדעת הר"ש שם בפ"ב דבילה דכ"ב ע"א בעובדא דעולא דהיקלע לבי רב יהודה נגד דעת התוס' שם בד"ה והמסתפק אשר תירץ כעוב טעם ודעת קושיית התוס' שם כיצור"ם וכטור וב"י א"ח סי' תקי"ד ובאחרונים ועיין בתי כהונה ח"א סי' ת"ו ועיין שורשי היס ח"א שורש גרם כיכוי כיו"ט דעות שונות בפירוש דעת התוס' והר"ש ואין מלאכתינו כ"א לזיין ולא ללאת חוץ מהכוונה בפלפולו דברים .

ומה

האחד

שיכנס תוך מרכז כונתו בכיור תשו' שלפנינו הם ב' דברים : להעיר חוץ דמ"ש בתשו' זאת דהתם לא מפסקא דיו"ט הוה כהכרח ע"ס נפל וז"ל לא מפסקא לן דיו"ט הוה שהרי אמר ליה לשמעיה קום זקיף שרגא , ואיך יאמר לו בשבת קום זקיף שרגא ? וגם שמעיה חוץ ושמע לו דכל שמעיה שכתלמוד שמשמע ממנו לשון משרת כנודע , לעולם ששטוה הוא תלמידו ומקבל ממנו השמועות של תשבע"פ מרבו ולזה נקרא שמעיה ויען שהתלמוד היה משמש לרבו ע"ד שאמרו כל המונע תלמידו מלשמשו וכו' והיה חובה על התלמיד לשמש את רבו וכמ"ס כל הדברים שהעבר עושה לרבו תלמיד עושה לרבו חוץ וכו' על כן הושאל לשון שמעיה לענין תלמיד

שערי תשובה סי' קפ"ג

תלמוד המשמש לרבו ולעולם לא יתואר תואר זה כי אם כשימוש תלמוד לרב דוק ככל התלמוד ותמלא
הרברים מכוונים על משקל זה ושורש פתוח לזה כמ"ס בכרכות דמ"ה ע"ב מאן יהיב ליה נגרי דפרזלא
וכשמעיק ע"כ שהיו רוצים לשמש גדולים בתורה ובעלי שמועות כדי להתלמד מהן והוא ברור וכן ממ"ס
סס ר"ז ע"כ גדולה שימושה יותר מלימודה. וה"כ תלמידים רעולא יאודי דתאי מיאורה וסינה הלכות
הוא ואיך שמע לרכו לזקוף שרגא אם לא ריו"ט והוא והעיקר כך היא ריהטא דשמעתתא ריו"ט הוא
ועכ"ז היתוכיה ר' אבה בסתמות מדין שכת ועולא נענע לו ראשו ורובו ולא השיב לר"א שאני יו"ט דגרס
כיכוי בו מותר אלא השיב לו "לאו אדעתאי" כלומר לא עלה על דעתי בהשקפה ראשונה שענין זקוף
הנר ידמה למסתפק ממנו דאסיר ועכשיו בקושיך זאת נתעוררתי ואפן ואראא דהאמת אתך ר"א דמס
לי נוטל את השמן מהנר מכל וכל בהסתפקו ממנו וגורס כיכוי, ומה לי מטה אותה ללך אחר כדי שיפול
השמן לאחוריו סוף סוף גורס כיכוי הוא והגורס כיכוי לא שני לו בין יו"ט לשבת דכבולתו אסור.

הישני

יפרד והיה לב' ראשים כשינוי הגירסאות. האחר: דבתלמודין גרסינן דהיתוכיה רבי יהודה
בופיה לעולא. והגירסא שהיתה לפני בעל התשובה הזאת היא דהיתוכיה רבי אבה. ואינו
רחוק שכבר מנינו בתלמוד ררכי אבה היה לפני רב יאורה וגם פעמים אחרים היתוכיה רבי אבה לעולא
עיון סדר הדורות מערכת היו"ד ר"י ומערכת העין עולא עי"ש ותראה למאונך. הכ' דבנוסחת תלמודין
לפנינו לא אמר עולא מידי לשמעיה. אלא הוא מריליה קס וזקף לשרגא. ובאמת הנוסח האמיתי הוא
זה אשר היה לפני בעל התשו' שלפנינו. דלפי נוסחתנו היום בתלמוד לריכוס אנו להדחק בכ' דוחקים
כדי לישב הרברים. האחר דאם שמעיה רעולא מריליה עשה מה שעשה א"כ מה לו לרב יאורה כי יזעק
נגד עולא ויקשה לו בדרך פנים בפנים ממענה שלימה? הימור שלא מדעת רבו עשה מה שעשה וכמו
שכן היה האמת שהשיב עולא לאו אדעתאי שרצונו לפי' רש"י הוא: שהשמש מדעתו עשה מה שעשה.
וא"כ כל כי תאי הוה ליה לרב יהודה למודע ולא להקשות לעולא. וכדי לוישב זה לריכוס אנו להדחק
ולומר רבי יאורה סבר דכיון דשמעיה הוה וסינה הלכותיו של עולא, א"כ בהכרח תורה דיליה היא
ובדאי כבר הורה לו לעשות כן בי"ט אחרים וע"ז הקשה לו בדרך ישר אשר קרוב לזה נדחק השבלי
הלקט כמו שיבא לקמן. הכ' רכפי נוסחא זאת שלפנינו בתלמוד מוזכרים אנו לפרש "לאו אדעתאי"
דאמר עולא חוץ מהכונה המורגלת בכל התלמוד דכל לאו אדעתאי שבתלמוד לא יתבאר כי אם לא
דקדקתי היטב כשדברתי דיבור זה או עשיתי מעשה זה כלומר שלא במתכוין ולא ענין מתחת ידו (*).
ומעולם לא יתפרש על פועל אחרים שעשו שלא ברשות ויודעת שכנגדס. באשר נדחק לפרש רש"י "השמש
עשה מה שעשה" כלומר עשה השמש שלא ברצוני וידיעתי וזהו לאו אדעתאי. ומוכרח היה רש"י להדחק
ולפרש כן כיון דגירסתו היתה כאשר לפנינו שעולא לא אמר דבר לשמעיה ואיך א"כ יפרש לאו אדעתאי
לא דקדקתי היטב כנהוג? והרי עולא לא אמר דבר כדי שיחזור לאחוריו, וע"כ שפיר נדחק ופירש
"לאו אדעתאי" חוץ מכוונתו המורגלת לנו בכל התלמוד.

וכן

בעל שבלי הלקט היתה לפניו גירסת רבותינו הרפתוס אשר לפנינו בתלמוד וע"ז פירש דמה
שהקשה ר"י לעולא היינו דברשותו עשה השמש ואמר ליה לאו אדעתאי, ע"כ. וה"כ גם הוא
יפרש לאו אדעתאי שלא ברשותו נגד הפשט. אבל לפי הגירסא שהיתה לפני בעל התשו' אשר לפנינו
שעולא הוא שאמר לשמעיה קוס זקוף שרגא תבוא תשובת עולא לאו אדעתאי כפשטה כלומר לא
דקדקתי היטב כמה שאמרתי לשמעיה ובאשר פירשנו למעלה. ובאמת כבר כתב הרמב"ן במלחמות
בכמה מקומות כי נוסחאות התלמודיות הספרדיות הם היותר מדוייקות כי ממחלכ הגאונים נחלכות
ודבר ה' בפיהו אמת, וז"ל בעל המנהיג בה' פסק סו' ז"ט "ואיבין כיו"ט משום כיכוי כמו בשבת
כי הוה רעולא אמר ליה לשמעיה כיומא עבא זקוף לי שרגא ואותפיה רבי אבה והתניא המסתפק מן
השמן שבכר חייב משום מכבה אמר ליה לאו אדעתאי והטעם דלענין כיכוי וגורס כיכוי יו"ט ושבת שוין
כי לא הותרה כיו"ט אלא הבערה לזורך אוכל נפש אכל הכיכוי שאינו זורך אוכל נפש לא ע"כ.

ראה

(*) עיון שבת דף ז"ה ע"ה בפ"י ראשון של רש"י ועירובין דף כ"ט ע"ב. כתובות דף ס' ע"ב. סנהדרין דף ה' ע"ב. קידושין
דל"ג ע"א. חולין דף ו' ע"א ובמנחות דל"ה ע"ב פירש"י שנג הייתי ובכרכות דכ"ו ע"א פירש"י לא נתתי לבי.

ראה קורא נעים ! איך אינם אלא דברים מועתקים מתשובה שלפנינו עם הגירסא הנכונה דוק היטב הכל כדרכו של המנהיג שאינו אלא מעתיק תשו' הגאונים ומכניסם בתוך שלו כאשר הראנו למדי ככל הילוך הנהגותינו . ואנב אורחין אומר כי זה פלא בעיני איך הטור ומכ"י כי הוק כירס' המנהיג איך לא יזכורוהו כי אם פעם כיוכל וכן אומר מה שדקדקתי היטב כהילוך הנהגותי אלה שבעל ארפות חיים המביא בספרו להקת פוסקים ראשונים מעולם לא הזכיר ס' המנהיג . וכנר' דכל הראשונים כהרשב"ה והרא"ה ותלמידיהם לא ראוהו ולא שמעו את שמעו שהרי דין דקוספת פתילות דהותר ולא היו גרס כיכוי כיון דלאורה הוא לריק הביאו ה"ח משם הרשב"ה והרא"ה וכבר קדמם המנהיג שם סמוך ונראה יעו"ש אם לא שלא ראוהו מעולם .

לכד זאת נשאר לנו להודיע דע"ס נפל כתשו' שלפנינו פמ"ש דאמר רבא הלכה כד' זקנים וכו' ז"ל דאמר רב . ואי אפשר למתני הט"ס כסוגיית שלפנינו בעירובין דס"ל ע"כ שהרי שם עוד למטה מקשה רב תסדא מדרב אררב ותו' רבא משום הכנה וכולם קדמו לרבא וקורא ברור . עוד לריק להודיע כי מד"ה וקורא בר טכייא שייך לתשו' שלאחריה ולא ריתתי לשנות הדברים ודוק .

סימן קפ"ד

וישאלתם

כי ניתצר ביו"ט ראשון ואשתחית ביו"ט שני מי שרי למשחטיה וכן רגים שצדום גוים ביו"ט א' מותר לאכלן ביו"ט שני ולכן פירות שתלשום גוים ביו"ט ראשון מותר לאכלן ביו"ט שני או לא .

בך

ראינו שבלן בין בר טביא ובין רגים שצדום ביו"ט ראשון ובין פירות שתלשום גוים ביו"ט ראשון וכן ביצה שנולדה ביו"ט ראשון כלן מותרין ליו"ט שני כיון ששקעה חמה של יו"ט ראשון ונכנס יו"ט ב' שוהה בכדי עשייתן ומיד מותרין ודוקא בשאר ימים טובים אבל בר"ה אסורין מפני שקדושה אחת הן ומפני מה נשתנה ר"ה מכל ימים טובים מפני שהדבר תלוי בקידוש החדש וכראשונה.היו מקדשין על הראייה ושנו חכמים פעם אחת נשתהו העדים לבוא להעיד על הירח ונתקלקלו הלויים בשיר שלא ידעו אם שיר של חול יאמרו או שיר של ר"ה התקינו שלא יהיו מקבלים אלא עד המנחה ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה מאי ולמעלה עד ערב השמש נוהגין אורנו קדש ולמחר קדש שכבר באו ואמרנו ראינוהו מבערב וכיון שעבר זמן מוסף ולא הקריבו בו ביום מוסף נוהגין אף למחר קדש ומקריבין בו מוסף , לפי שני ימים טובים של ר"ה קדושה אחת הן ואפי' בזמן המקדש נוהגין שני ימים של ר"ה לפי אין קורים אותם שני ימים טובים של גלויות ומוה הטעם הוי חמורה ומשונה ר"ה מכל ימים טובים ולפי' בר טביא ורגים ופירות וביצה של יו"ט ראשון מותרין בשני כמו שאמרנו למעלה דאמרין אמר רב פפא הלכתא גוי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחוכר כגון תמרים וענבים כאלול ותשרי והביאם לו ביו"ט הראשון של גלויות לערב כיון שיצא יו"ט ראשון וקדש היום ונכנס יו"ט שני שוהה בכדי שיכנס לכרם ויבצור ולאחר מותר לאכול מהם וכן ביצה ומה טעם שכך אנו אומרים אם תמול יו"ט ראשון ודאי הוא ט"ו בתשרי היום חול הוא ומותרין וכן ביצה ואם היום ט"ו בתשרי הוא הללו מחול נתלשו וכן ביצה וכן עירובי תבשילין דאמר רבא מניח אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחבירו מניח ביו"ט ראשון ומתנה ואומר אם היום ודאי יו"ט הוא למחר שהוא ע"ש חול וכבר מותר לאפות בע"ש שהוא חול לאכול בשבת ואם למחר שהוא ע"ש יו"ט ודאי הוא מחול אני מניח עירובי תבשילין וחמישי בשבת זה עדיין חול הוא ודוקא כי קאמר רבא בשני ימים טובים של גלויות אבל בשני ימים טובים של ר"ה לא אמר ותוב קאמרין שני יו"ט של גלויות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה ור"א אמר נולדה בזה אסורה בזה אבל שבת ויו"ט או יו"ט ושבת רב אמר נולדה בזה אסורה בזה ורבי יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה ושמואל דאמרי תרויהו נולדה בזה

שערי תשובה סי' קפ"ד

בזה אסורה בזה ופירות כותיהו וכך הלכה דאמר רבא הלכתא כוותיה דרב כהני תלתא בין לקולא בין לחומרא לבר מן מת שהקלו בו חכמים דאמר רבא מת ב"ט ראשון יתעסקו בו עממין ב"ט שני ישראלים יתעסקו בו ואפילו בשני ימים של ר"ה ואע"ג דקדושה אחת הן מה שא"כ בביצה וכן הלכה ואין לזוז ממנה :

ואי קשיא לרבני בשכר כבר מפורש טעמו של דבר שהן אינן בני תורה ואתם ברחמי שמים בני תורה וחכמים בתורה אתם ח"ו לפשוט לכם כבני בשכר ששלחו לו ללוי אלא אתם חשובים לפנינו כמותינו :

אי"י הי"ם

מצאנו ראינו ראיות רש"י ז"ל בפ"ג דביצה דכ"ד ע"כ ר"ה ולעכב להקור כלול יו"ט כ' בכרי שיעשו וכפרט אותה דבר טובא דבערוכין דל"ט פה הגאונים ז"ל בתשו' שלפנינו והוא דעת רבינו גרסום . ורבינו קלונימוס איש רומא זקן ויושב בישיבה ובקי בכל הש"ס כמו שהביאו שם רש"י בסוף אותו דיבור ומ"ש רש"י שם "ויש לי ראיות הרבה הנם כתובים לפנינו כס' הפרדס דף יו"ד ע"א עמוד שלם מאריך בזה עו"ש ותרוה למאונך ובעירובין שם בסוף ד"ה פסק כתב ותשו' הגאון יש כודי כן עו"ש וכן דעת הר"י והרמב"ם והראב"ד והרשב"א ורורו"ח . והר"ן כתב שדברי רש"י הם עיקר כולם נקבלו ובאו במתן ב"י ה"ח סו' תקט"ו וסוים וכתב ולענין הלכה נקטינן כהנהך דבאותה דשרו דרביס וגדולים הם ובמידוי דרבין א"ד עו"ש והא"ח דפ"ז ע"א כתב וז"ל והר"י מקורא ז"ל כתב לערב הוא ליל יו"ט כ' כף פ"י רש"י ויש חולקין עליו ורבותי הווי נהגין מדינה ומדינה מנהגה . והרמב"ן ז"ל פסק כמו הר"ש וכן הרבה מן הגאונים ע"כ הרי מלאנו מי שמזכיר הגאונים כס' זאת וכן השב"ל אחרי שהביא כל המתלוקת הזה בעינו ולדעת המתירין לירק וכתב "וכל הגאונים ז"ל כד פוסקין" . וה"כ זאת שלפנינו היא מהן כלי ספק . ותימא על מב"י שהיה ביר הא"ח כ"י איד לא אהק אותו הביתה ביתה יוסף אחרי שמזכיר דעת הר"י מקורא והרמב"ן והרבה מהגאונים הוספת גדולי ההוראה וכפרט הגאונים הוספת חוזה להיתר זה . שהרי לא חשבו מיעוט רבים מהגאונים כ' לכל הפחות . רבינו גרסום ג' . רבינו קלונימוס איש רומי ד' . הר"י ק' . רש"י ו' . הרמב"ם ז' . הראב"ד ח' . הרמב"ן ט' . הרשב"א י' . ריו"ח י"א . הר"ן י"ב . הר"י מקורא י"ג . הא"ח י"ד . ורבינו יצחק בר יקר ט"ו . והריב"ס ט"ז הביא סברתו ריו"ח נתיב ד' ח"ד הרי ט"ז פוסקים כולם אנשים מגדולי הראשונים מתירים בשופי מה דלכטווד ביום ראשון כלול ב' בכרי שיעשו וכן המנהג פשוט ככל ארלות המזרח באין פולה פה ומלפלא לבר מב' יו"ט של ר"ה עד שהגויס הליידים ידעו דין זה וכמה פעמים אירע בקושטא רבתי וע"א שאיזה מנשיאי ישראל מערב מועד כמולאם הלייד שלהם כערב יו"ט של ר"ה הווי שוכחים כי הוא יו"ט של ר"ה ומלויס אל הלייד בעד הדגים כמנהגם והלייד הישמעלי או הנולרי משיב בשפה רפה אל נח אדוני כי יו"ט של ר"ה הוא וז"א והשר או הגביר הישראלי שוחק אל דבריו ואומר לו איישר ! לא ארעתאי , וכרומי וע"א נהגים בו איסור ותמה לו איד פשט להם המנהג לאיזור אחרי שרעת' קלונימוס איש רומי הוא מהמתירין א"כ בהכרח הנהיג היתר בזמנו כרומי א"כ מי אסרו ופה קורפו רובם ככולם הם מארלות המזרח והרבנים הקודמים כולם למדו תורה משאלוניקוי עוב"י כאשר הכרחתי במקום אחר דעיר קורפו וע"א בכל מנהגים אחר שאלוניקוי תגרר דוקא כאשר ברתי הרבנים כשמלה (*) א"כ לא ידעתי כרומי וע"א מהיכן כל להם המנהג לאסור ? אם לא שהרבנים האחרונים שברומי לפי שאינן בני תורה דנו אותה ככותאי . וכמו שקיים בתשו' זאת ואי קשיא לבני בשכר (כ"ל ולא לרבני) כבר מפורש טעמו של

דבר

(*) ועיין להרב דבר משה יו"ד סי' ל"ד וכבר אתברר לי מנהג קורפו בזה חדא שהעידו לי בתורת עדות נמורה שמוה"י ביבאם ז"ל היה אוכל וגם הר"ח מורדון כ"ע הראה לי שאלה שאלו מואכטי יע"א להרב פירו ז"ל על יו"ט הסמוך לשבת ואסר להם כמו שהוא הדין וממילא משמע דכשאין יו"ט הסמוך לשבת היו מתירין וע"ז ספיר חל הספק מחסרו ודיעת ההפך וברור .

דבר שהם חיוני בני תורה וכו' כמלא בשאינם בני תורה וש לאסור להם. הכל כנגד זה ראיתי בס' הפרדס
 בסופו ממש שכתב וז"ל ולהתחמס כנגד נר שכתבתם מפני בני אדם שנהגו לאסור יש בו דברים
 המתורים ואחרים נהגו בו לאסור אלא דבר זה אין אומרים כך באחינו ישראל כי הן דאמרינן דברים
 המתורים ואחרים נהגו בה לאסור אי אתה רשאי להתיר בפניהם אמר רב חסדא בכותאי ומקסינן
 ובבבלי עלמא לא אמרינן ומותבינן מעשה דכבול ומעשה דעכו ומפרקינן בני מדינה נמי כיון דלא שכחי
 רבנן קמיהו ככותיים דמו הכל אחינו ישראל בעלי תורה וחכמה לא אמרינן הכי ועוד דאמרינן בכותאי
 משום דמדמו מילתא למילתא אבל באחינו לא אמרינן הכי והכי איפסיקא במתניתין ע"כ ודבר זה הוא
 מכלל תשו' רבינו משולם בר משה לחיו ר' נחמה כו"ע"ס. כלל הדברים הנראה דכמעט בכל ישראל
 לא אמרינן לדון אותם ככותאי ושאינו בני מדינה דכר' דלא הוה בהם כלל הוה תורה ודעת. כך נראה
 פשטן של דברים ויש לישב בדוחק עם תשובה שלפנינו. וא"כ חזר הדין דמטעם זה אסרו ברומי מפני
 שדנו אותם ככותיים בלי ספק אלא שכבר כתב התשכ"ז ח"א סי' כ"כ שבכל מקום שיש שם ת"ח מעיין
 במילי דמתא כי על פיו ולא ועל פיו יבואו כדוני תורה חשיבי בני תורה אע"ג דכולהו ע"ה עי"ש
 וא"כ רומי והרומה לה מעולם לא נשאר בלי מנהוג מורה וראין המעט אס רב וכד דיוקין שפיר דבריו
 התשכ"ז משם תורה וולאה שלא להורות להם היתר באלו הדברים שהרי בפ' קאמר עפ"ו ולא ועפ"ו
 יבואו הן לאו הכי לא, וידועים ומפורסמים המה נלעו האזכרופה אשר אנכי בקרבה בעונותי כי איש
 הישר בעינו יעשה והדברים ארוכים וורדים ונוקבים עד תהומא דלכא ושתיקותי יפה לי, ויפה כתב
 הקדוש הרמ"ע מפלנו סי' ט"ז ד"ו ע"כ וז"ל ואף במקום חבר עיר אס באמת ובתמים הוא יודע
 באנשי מקומו שתורה יבקשו מפיהו ע"כ המאורע דבר יום ביומו ינהוג עמהם בתורת חסד ובלבד כהלכה
 ככותי אביו של ר"ג במשנה דמסקת יו"ט פ"כ אבל אי חשירו בעיניו דמסרבי כותאי ומדמו מילתא
 למילתא יחמיר עליהם ככל משפטי ההוראה כרב מנשיא שהורא לאסור במת וכלה וכלאויס וזאת
 התעורה בישראל עכ"ד וש"י משיב דברים נכוחים. ואני הדל באלפי מעולם לא הוריתי ברומי להיתר
 ובאוסורויהו קיימו עד יבוא מורה לרק. או עד שיתאספו איסופה גדולה של חכמים גדולים בהוראה
 בתורה וביראת חטא להסכים ולהתירו כי בו בפרק ליכא לחוש למדמו מילתא למילתא. כיון דיכול
 וטוען לטוען דבר זה דוקא מותר מפני שז"ל היתרו מב"ד הגדול ועל דבר זה יש לי טומוס של ראיות
 מספיקות ואכמ"ל עוד.

ומ"ש

בעל התשו' שלפנינו לפיכך אין קורין אותם ב' ימים טובים של גלויות שורשו פתוח בעירובין
 דע"ל ע"כ ה"ו הכי של גלויות בגולה מצבי לנה? ופירש"י של גלויות משמע בהני שאין נעשים
 שנים אלא בגולה ע"כ ועיין מ"ש בח"כ סי' מ' בתשו' ר"ה ד"ט שני ש"ג בזה.

סימן קפ"ה רב נטרונאי ז"ל

וישאלתם כל מיני תבלוין של קדרה נדוכין בדרבן ב"ש וא"צ לשנות לבר ממליחיה ומוריקא וכן הלכה :

והלכתא

חלוק שתפרו גוי או בנר שצבעו גוי לישראל אסור ליטלו מן הגוי ב"ש אבל ודאי
 אם שיגר לו גוי דורון לישראל כלים שנמרה מלאכתן מערב י"ט אפי' ב"ש מותר
 לקבלן ממנו שאין זה חמור יותר מדגים ופירות בני יומן וב"ש בליים חפודים שאיסורן קל :

אי"י הי"ם

רי"ש תשובה זאת דתכלין לריך להאמין להמרשים שהיא לרב נטרונאי כי אני לא מלאתי מי שהזכיר
 דין זה בשמו. אבל מי לנו כפי דבריו הנאונים כהר"ף וכן פסק בפ"ק דבילה די"ד וכן הוא
 דעת הרמב"ם והרשב"א ה"ד מב"ו ח"א סי' תק"ד ופסק כן להלכה. אבל הדיון הב' המתחול והלכתא
 חלוק שתפרו גוי אינו לרב נטרונאי כ"א לרב למח בר שלמה שכן ה"ד אות באות בהג"מ פ"ב מה'
 יו"ט אות ל' וגם במרדכי ובקטור מרדכי דבילה סי' תרס"ה הביאו וכסס רב למת סתם. וכבר נראה

שערי תשובה סי' קפ"ה קפ"ו קפ"ז

שגם המאסף ודע שאינה מתורת ר"ן ונתן ריוח בין הדברים: אבל לא ראיתי לפוסקים אחרים שהביאו דין זה ובפרט הקימא היא על מרן ב"י שרבו לאסוף הכיתה דונים המובאים בהג"מ וזה לפוסק רוקטא השמיטנו לה ידעתי למה! סוף דבר לא מנאתי כשם פוסק שהזכיר דין זה כ"א כ"ס הפרדס כדמי וי"ט שס' הסורה לרס"י די"א סוף ע"ב פסק וז"ל ונוי שאינר דרוח לישראל כלום תפורין שנמרו מלאכתן מעיו"ט מותר לקבלן הימנו כיו"ט ע"כ שגראה דברים מועתקים מתשו' זאת וכן שס"י דונים הרבה מועתקים מתשו' הגאונים כמו שתראה בסמינים הבאים: ועיין ח"ח הל' יו"ט רפ"ו ע"א סי' ל"ד.

סימן קפ"ו

וישאלתם ביו"ט צריכי' אנו לבצוע על שתי ככרות או לא הוו יודעים שצריכים אנו לבצוע על שתי ככרות ביו"ט כדרך שאנו בוצעין בשבת מה טעם לפי שבשבת עצמה לא נתחייבו ישראל לבצוע על שתי ככרות אלא משום מן זבי"ט נמי כיון שלא ירד מן בשבת חייבים אנו לבצוע על שתי ככרות ובשבת נמי דתניא ששת ימים תלקטוהו ר"י או מר למדנו שלא היה יורד מן בשבת ביו"ט מנין ת"ל שבת לא יהיה בו:

אנשי מורה שוקלים בשר ביום טוב ובני ארץ ישראל אפילו תלות בכף מאונים לשומר ר"י מן העכברים אסור מן הרא אין משניחין בכף מאונים כל עיקר:

וישאלתם יכול אדם לירד לבור ביו"ט להוציא דלי או לא: כך שנו חכמים אך אשר יאכל לכל נפש האי נמי צורך נפש הוא ואנו שואבים מים מתחום שבת אפי' בסוף אלפים אמה:

אי"י הי"ם

תשובה זאת הובאה כדמותה ככלמה בס' הפרדס דל"ט ע"א מכלל תשובה שהשיבו ר"ס ור"ה בנו ז"ל. ופסקו הר"מ בפ"ל מנה' שבת ה"ט ובתב"ה ה"ה שס"ו ז"ל כתוב בהלכות כשם הגאונים דבימים טובים כמו חייב לבצוע על כ' ככרות והאריכו כטעם זה ח"כ היא זאת שלפנינו והוא לר"ס ור"ה בנו ז"ל ונכריס דברי אמת שכן לקמן סי' רכ"ב היא תשו' מזה הענין לר"ס ז"ל וכס' הרוקת דמ"ז ע"ד וכו"ט ביו"ט על כ' ככרות ועיין ח"ח רפ"ה כנימוקו וטעמו של בעל תשובה זאת אלא שס"ס נפל ט"ס כמקום שלה היה שהיה:

ומ"ש אנשי מורה שוקליו בשר וכו' הוא תימא דכרוכ הדברים אכן כתר אנשי מורה גרירן שהס בני ככל כנודע וכדין זה קי"ל כאנשי ח"י כיעויין בטור וב"י ח"ח סי' ת"ק אס לא שהיה התשו' להגאון שהזכירה השב"ל שכתב וז"ל אבל שרבינו ישעיה פסק הל' כר"ס דאמר שוקליו מנה כנגד מנה כיו"ט וכו' וכן פסק גאון אחר עכ"ד והביאו האגור סי' תרל"ח והב"י שס' כסו' ת"ק ח"כ היא זאת שלפנינו דזאת אומרת אנשי מורה שוקליו.

סימן קפ"ז רבי שרירא ז"ל

וישאלתם ראית ביניכו תלמידים, והם שועלים קטנים, דלית בהו **ממשא** (שערי צדק) וחולקים ואומרים על גאונים עמודי עולם, מנין להם דבר זה. ומוציאים ספריהם (א) (ב) והם לא יבינו פועל ה', ומעשת ידיו, ולא השינו אפילו דבר קטון ממה שהשיג

תלמיד (א) והאשר שכוונתו אל מ"ס בירושלמי דפואה פ"ב ח"ה רבין אלו כתבתי לך רובי תורתך לא כמו זר נחשבו? מה בינו לבין ח"ה? אלו מוציאים ספריהם ואלו מוציאים ספריהם ע"כ. ועיין יפ"ת ש"ר רפמ"ו מה שפירש עי"ס, והאשר שהגאון נשתמש מלשון זה על התלמידים שועלים קטנים, כאלו מה בינם לבין הגאונים עמודי עולם? ולא כלום! אלו מוציאים ספריהם, ואלו מוציאים ספריהם, כלומר סברותיהם ולא ידעו להכדיל בין החי ובין המת ודוק. (א)

(ב) ח"ה - לולי דברי הגאון שהחבר שהביאו כר"י יחינו יכולים לפרש שמוציאים ספרי הגאונים מחזקתם ואינם מחשיבין אותם ככלל ספרי הדת שעליהם ראו להשתען וכן שגור בפי חז"ל ככלאמר חסיד זה ועליל זה.

תלמיד תלמידיהם של קטון שבגאונים, כדאשכחן לחד מן הגאונים, בתר דנח נפשיה אשכחן ביה זכור גברא ההוא לטב כל הווי דרכנן קרטאי דא עם דא, ושית סדרי משנה, דאתגניז מיומי הלל ושמאי, וכמה ענינים דלית להון שיעורא, דאפי' במתיבתא דרקייעא יסדרון הלכה כמותו, ואיך באים שועלים אשר לא ראו מאורות וחושבים לאמר סרה על ה' ועל נחלתו, מי שהניף בתליסר נפי כל התלמוד ועמד על כל מה דהוה מימות יהושע בן נון איש מפי איש הלכה למשה מסיני ואומר תועה על תלמיד קטן שבקטני הגאונים (נראה שאין הרברים מקושרים היטב אבל מובנים הם) כי כולם רברי אלהים חיים, ואפי' בבית מדרשו של משה רבן הנביאים, לא ירחו אותם ממקומותם וחכמתם ופולפוליהם הוא הדבר אשר צוה ה' אל משה, ואף על פי שאומרים הכי הוא ואין מביאין ראיה באיזה מקום הוא, אין לחוש על דבר קטון או גדול, וכל החולק על שום דבר מכל דבריהם כחולק על ה' ועל תורתו:

אי"י הי"ם

על דא ודאי כרוכי מבכרוני כרוך פוקח ערוסי! שהיא התשובה כדמותה כללמה, אשר הוכחה בריש תשו' שערי דרך כמערכה אל הדרוש, אשר חיוה מחכמי הדור הע"י קראו עליה ערער, ומבלי השקפה הנאותה גרסוה מהסתפח בנחלת ה' וכבר הוכח סוף תשו' זאת מדיבור "וחכמתם ופולפוליהם" עד סוף התשו', בשו"ת מוהר"מ אלשקאר סי' ג"ן וסוף סי' ס"ח דמות שור'ת ממש, ובתלתא הויא חוקה, ולקמן בעו"ה בסוף דברינו בענף ה' יבא הדיבור כזה בכיור עולם.

אבל טרם כל דבר חוכה עלינו לעמוד ולבאר דברים אלו שיצאו מקולמוס גאוננו ז"ל: **וישית סדרי משנה דאתגניזו מיומי דהלל ושמאי** מתי האי? תורה שבע"פ

ניתנה לכתב כיומים הראשונים? והלא גם את אחרונים איסורא רבינו עליהו עד תחילת זמן הגאונים וכמו שיבא? וכדי לבא לירי כיור ויזקק הענין האדיר הזה במרתי בדעתו לחלקו לה' ענפים גדול לקל מעל הקורא ככל מה שאוכל, הענף ה' יתפלל להביא סכרות החולקים אם תושבע"פ נכתבה אולם, ולהכריע בראיות מן התלמוד כבלי וירושלמי, ומדרשים שלכל הפחות אין שום חד מהלכדים וש לוראיה מופתית מהתלמודים והמדרשים דכוותיה אולם ריהטא דשמעתתא וכיון שכן הדין נותן להשמע אל הגאונים אשר הם ירשו את מורשיהם חכמי התלמוד, ואחר דהתברר דמן התלמוד ליבא שום ראיה מופתית לחד מהלכדים, א"כ לגאונים משפט הכורה והם הנלכדים ראשונה להודיע לנו מה, ומי, ואיך, ובפרט בדבר הנוגע לקורות תושבע"פ. והענין עלמנו יביאנו להתפלל בענף ה', והוא בביאור אגרת רב שירא גאון הוכחה כיוחסין הידועה והמפורסמת אם נוכל לברר מתוכה בראיות מופתיות כחד מהב' לרדים, הענף ה' יתפלל בדעת שאר גדולי עולם כר"ש הנגיד, והרמב"ם, והראב"ד והמאירי אם דבריהם ברור מללו, ואם ראוי לסמוך עליהם, הענף ה' יתפלל בספרים שכאו לי מן החדש אחר שגמרתי ענין זה על מתכותו אם להימין אם להשמאל ע"כ מה שהעלינו אגן בעניותי, ואחר שהארבעה ענפים נטפלו ככל האמור כמערכה אל הדרוש בא יבא הענף ה' בביאור תשו' שלפנינו שהיא עיקר מערין להורות מכל אורך דברינו כד' ענפים הקודמים ומראיות אחרות מופתיות שנמלא את ודינו בהם, כי תשו' זאת הכי יבאה מקולמוס גאוננו ולית בה חששת זיוף אפי' בדרך תלוס, ולא בדרך הפלגה, ואבא תבך אל

הענף הא' והומר: לא אבחר שעל חקירה נפלאה זאת עמד עליה הגאון המפורסם מאריה דארעא דישאל מרן זקני בס' הנושא חק"ל ה"ח ר"כ ע"כ וכיו"ד ח"א רס"י ע"א, וכלב ימינו כש' לתמוה על הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לס' היר שכתב: "דער רבינו הקדוש ראש כ"ד, או ככא

שערי תשובה סי' קפ"ז

נבוא שהיה באותו דור כותב לעלמו זכרון שמועות מרבותיו, וכן כל אחד כותב לעלמו כפי כחו, עד
שבא רבי וקבץ כל השמועות, וכל הדינים וכל הביאורים כולם וכו', וכן ר"ש הנגיד במבוא התלמוד
כתב: "כי התכנים הקדמונים כל אחד ואחד העתיק לפשו מה שלמד, בין דבר שהוא הלכה, בין
שאינה הלכה, ובשבא רבי להעתיק הוזהר לכתוב וכו'. וע"ז תמה הרמ"ז ז"ל האם הותר לכתוב איך
אמרו בתמורה די"ד רברים שבע"פ אי אתה ראוי לאומרו בכתב? וגם איך אמרו "אלה אתה כותב
ואי אתה כותב הלכות? וגם ר"י איך אמר "כותבי הלכות כשורפי תורה? וגם מה"ק"ל לתלמודא
על רב דומי שהיה רולף לכתוב הלכה לרב יוסף? ועוד בגטין ר"ס הו"ל להקשות לרבה ור"י דגם בימי
הנביאים הקירו לכתוב משום עת לעשות לה', ומכל זה ויותר מזה, הניח דברי הר"מור"ש הנגיד בל"ע,
ותפס במושגים כדעת רש"י בכמה מקומות ומכללם בכ"מ רל"ג בר"ה מדה ואינה מדה שכתב דבימיהם
לא היה גמרא בכתב, וגם לא היה ניתן לכתב, אלא לפי שנתמעטו הלכות התחילו דורותינו לכותבה,
ע"כ. מבואר מבריו דגם הש"ס סגיד רב אשי, לא שסידרם בכתב אלא בע"פ, ובדורות סמוך לזמן
רש"י, התחילו לכתוב, וה"כ כ"ס דס"ל הכי במשניות רחבי, וממ"ש עור רש"י ר"ק "בימי רבי גס
בר"ה "הדר דרש להו, כתב: "לפי שירא פן ישתכחו המשניות וכו', ואי רבי כתב המשנה לא יתכן
לשכות, אלא ודאי כמ"ש "את"ר ז"ל, אמת שהרב חיד"א ז"ל כ"ס פתח עינים די"ב מה"ס תמה על מרן
זקני ז"ל באומרו: "איך סבל לומר דעד דורות סמוך לרש"י לא נכתב התלמוד? אחרי כל מה שכתב רב
שרירא גאון כתשו' המוכח בווסתין וכו', וגם מ"ש הרב ר"ש הנגיד שקדם להר"י, ושפירש"י הוא
כמו שהוכח בעין יעקב התחילו דורות אחרונים ולא דורותינו (ובתלמוד ויון עם הנהגות הגאון הל"ח
נר"ו כבר עשו מעשה והשמיטו דורותינו וכתבו דורות אחרונים מבלי השאיר זכר לגירסת ראשונה כלל
וכלל שרי להו מאריהו דנעשו ההנהגות בימים האלה פרעה גדולה, וה' הטוב יכפר בעד) וכאלה דקרוקים
שדקדק על הגאון הרמ"ז עיין עליו באורך, והגאון הרמ"ז ז"ל אור כנכר תלמו בחק"ל יו"ד ח"א
בקובע' כונן לחקר רש"י ע"ה לברר המיתות הענין כמו שנהגה להדיח מפרש"י דאחר חתי' התלמוד
בזמן הגאונים או רבנן סבוראי הותר לו לקחו החר זה מעלמם, ולא קודם לכן, והתחילו דורותינו
שכתב רש"י, ר"ל דורות הסמוכים לו, כמו שהוא האמת שבין התחלת זמן הגאונים, לזמן רש"י, לא
היו כי אס"ג' או ר' מאת שנה, ותו לא, ונוסחת "דורות אחרונים" הכתוב בעין יעקב היא היא כלי
ספק, ושענין זה הוא מערכה מול מערכה בין רש"י וסיעת מרחמיהו, ובין ר"ש גאון ואחוזת מרעהו,
שרש"י במקומות הנז"ל, וגם מ"ש בעירובין דס"כ ד"ה "כנון מגילת תענית" כתב: "שלא היתה הלכה
כתובה בימיהם אפילו אות אחת חוץ ממגילת תענית, וכ"כ גם כן מוהרש"ד ח"מ סי' א', וכן כתב
הריטב"א שם בעירובין כדברי רש"י ממש, וכן כתב הסמ"ג להדיח בהקדמתו והתלמוד לא נכתב עד
זמן הגאונים, וכ"כ הר"ז ה"ב המאור ריש פ' כל כתבי שהתירו דורות אחרונים לכתוב תרגום והלכות
היירי דבטור ליבא, ושכח שר של שכחה, וסמכו על ר"י ור"ל דמעיינו בספרא דאגדתא וכו', מזה מוכח
להדיח רבבי במשניות, ור"י בתלמוד ירושלמי, ורב אשי בפבלי, לא התירו לכתוב דאי התירו תפוק
ליה מדרבי ור"י ורב אשי? גם המדרבי פ' כל כתבי כתב בשם ר"י דוקא בימיהם שלא היו שוכחין ולא
היו כותבין תלמוד וכו', אבל אין בתראי דכתבין כל מילי וכו', גם הסמ"ג בלאוין ס"ה, כתב דבימי
התנאים והאמוראים לא ניתן לכתב התלמוד, אבל עכשיו שכתבה השכחה, אנו מתירין לכתוב הכל,
ובן נראה מפרש"י בגטין דפ"ה ד"ה תנאי, ובן מהתוס' רחולין דק"י ד"ה רתנן, שכתבו דמשניות אפילו
זרעים וטעמות היו שגורות כפיהם וכו', ובן ממ"ש בבבליה די"ו, גבי ההוא סמיה דהוה קא מסדר קמי
דשמואל, ועיין פירש"י שם, ובקידושין דס"ו ובן ממ"ש בשבת דס"ו דמתני ליה רב חנן לחייה בר רב
וכו', ומחוי ליה רב איפוך וכו', ואם היה בכתב איך טעה? ואם היו ב' נוסחאות א"כ הוה ליה למתני
שניהם, ובן ממ"ש בסנהדרין ד"פ מתני ליה ר"י וכו', אמ"ל ר"י אבא לא תתני הכי וכו', אלא הכי
אחתייה, וריהטא דבולה הק סוגיא מוכיח דהמשניות לא היה להם בכתב כ"א בע"פ, ונשאר סברת
המערכה השנית שהיה: ר"ש גאון, ור"ש הנגיד, והרמב"ם, כולה מקשה מכמה סוגיות ערוכות,
ושמועות רחכות, וכבר ידוע דכמה פעמים נדחו דברי הגאונים בשאינם על שרשי הגמרא, את"ר,
הגאון הרב מר זקני בקיטור נמרץ עיין בדבריו באורך, והאמת שכל ראותיו הם כלפיד יבער, אשר

אין דרך לנטות ימין ושמאל, ומנר אחר יתחמץ לכב אנוש, מה תשובה נבקש על ד' ה' עמודי עולם, שהחליטו דהתורה שבע"פ ניתנה ליוכתב מימות נביאים ראשונים? היעלה כדעת שלא השגיחו תלמוד ערוך לא במקום אחד כ"א בכמה מקומות הנו"ל? הא ודאי לא יתכן דרך ה', ובאמת הרי אנו האחרונים נתונים נתונים בון שתי חרבות חרות, אשר אין דרך לנטות, שהרי מפשטי הסוגיות הנו"ל מבואר יולא בקל קרנא שאפי' בזמן אחרון עדיון התלמוד לא היה נכתב, ואיסור הכתיבה רביע עליוהו, ומדברי כל אלו הגדולים, רש"ג, ורש"ה, והרמב"ם והראב"ד דשתקו עליה ולא השיגו, נראה להדיא דהיה נכתב על יד על יד מימות תנאים ראשונים לכל הפחות, אמת שעב"ז על רש"ג נוכל לדקוקי הנפשין ולומר דקודם רבינו הקדוש לא הותר, עכ"פ, לא יגהה מזור, שמלכד שגוליד ג' מחלוקות בדבר, דהיינו ר"ש הנגיד והרמב"ם והראב"ד והמאירי לא יחסרו הכתיבה מעולם, ורש"ג יתיר אותה מזמן ר"הק וחילך, ורש"י וסיעתיה ואסרוה מעולם ועד עולם, אם לא, כדורות האחרונים על כד ההכרח, ובכל התורה כולה קי"ל אפשי פלוגתא לא מפשינן, ולכל אפיא לריכוס אנו לומר דהמחלוקת ופירד לב' ראשים, ודעת רש"ג, ור"ש הנגיד, והרמב"ם, והראב"ד, והמאירי, דעת אחד, והוא שמעולם לא נאסרה הכתיבה, ואף שגוליד ג' מחלוקות אלו ולא נחוש אל כל האמור, עכ"פ הרי רש"ג קורא בגרון דמימות רבינו הקדוש וחילך הותרה הכתיבה, ועכ"כ פסיעה ופסיעה הוא הגאון משתמש בלשון כתיבה דוקא כמו שקבץ הדברים מהרי"א ז"ל וכנו', וגם מ"ש כסוף דבריו תלמוד ומשנה לא אכתיבו, וכו' כבר נדחק בזה מהרי"א ז"ל וישב הדברים, ועם שיש לנו ערעורים גדולים עליו וכמו שיבא, עכ"פ או דוחק זה או פירוש אחר יותר מרווח לריכוס אנו בעל כרחינו לומר בדברי הגאון ז"ל, כי איך אפשר שמחבר אחד יכתוב דברים דמרפסן אונרו מיניה וביה? ובמה פעמים, אחרי סידור המשנה נשתמש הגאון לעולם בלשון כתיבה לשבעה וגם לשמנה פעמים ומה היה לו כי באחרונה הפך לכולהכחיש כל מ"ש למעלה? וא"כ אם באנו לישב דבריו הא ודאי מוכרחים אנו לישב סוף דבריו שכתב "לא אכתיבו" ולא כל אותם פעמים "דכתיבה" כתיבא בהדיא, ובכל התלמוד קי"ל "מני חרה מקמי תרת" כ"ש שגדחוק חרה מקמי ששה, או ז' פעמים וא"כ לכל אפיא גם דברי רבינו הגאון (כי ממנו תולדות חיים לכל התורה כולה וכ"ש לספור קורות תורה שבע"פ כי אלו שומעים בלי ספק כי בקי וקדמון הוא) הם נגד סוגיות ערוכות שנראה להדיא שאפי' בימי רב יוסף עדיון לא ניתנה תורה שבע"פ ליוכתב, ועל כל המעט בעינינו להניח דברי ד' ה' גדולי עולם כר"ש הנגיד, והר"מ, והראב"ד, והמאירי, ובמה תקיף חיליהו כספר החתום! הא ודאי לא זו הדרך ולא זו העיר, ועכ"כ חילין דהוו שמעוני אחי ועמי! הנני אומר לבנות בית לשם ה' אלהי, ולישב הדברים בשורשן ועומקן ורומן, אבל טרם אקרב לגלות כל סתום, מחלה אני פני הקורא החביב בעשר חלו'ת שאל ומהר להוילא דבר מפיו נגד כל מה שאכתוב עד תום כל דברי מתחילתן לסופן ועד עיונו בהם ובעובדין והיקפן, ואחרי כן הרשות נתונה בידו, אם להימין אם להשמאל, כי חלילה לי לומר קבלו דעתי, והא אוקמוה ושפיר, ומעתה תחולת דיבר מחוייב אני להודיע לקורא ענין שיש בו מן הטורח הגדול שירעהו והוא זה: כי זה זמן בכרלין נרפס ספר אשר יקרא את שמו חופש מטמונים, ומכלל הספר הזה יש בו שני דברים הנוגעים לנו התלמודיים, הראשון, הוא אחד משמנית שבשמנית מספר הפרדס לרש"י אשר בידו רפוס קושטא' שהמוילא לאור לא ידע, או לא רצה לודע שכבר יולא ספר זה לאור העולם זה חמשים שנה (ועכ"ז יש בו כדי לחמע ולהגיה בו הראשון דבר מה באשר עשיתי בגליון ספרי) והב' האגרת רבינו שרירא גאון אשר עליה אנו דנין נוסח משונה בכל מכל, והשינוי הגדול והנורא אשר יקרה לכב אנוש וילפת, הוא דהנוסח האחרון הזה השמיט בק"ע (כאשר אברר לקמן בעו"ה) כל לשון כתיבה שהשתמש גאוננו באותה האגרת החמורה לא נותר כל ירך בעץ אפי' כמלא נימא, ודבר זה אינו מקרה כי אם קום עשה בכל פינות חלקיו ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת (ושחייבים אנו לשלם תודות להמוילא לאור תעלומה העפ"י שהפריו על מרותיו עמוד ס"ח וחילך להפוך הקערה על פיה כדי לשבח מקחו, ודבריו לא מלאו ולא ימלאו חן ושכל טוב בעין כל יורד חרבי בטני הענינים כאשר ניבא הוא בעלמו עמוד ס"ט, עכ"פ חלילה לנו להיות לו כפיו טובה מהטובה הגדולה אשר עשה לנו, כי באמת הם מטמונים נלרכים כדי שעל ודם יבורר לנו כל סתום ויהי אלהיו עם המוילא לאור הזה ויעל לעשות כאלה רבות אבל כתנאי וע"מ שלא יחרץ משפט ע"ד קטון או גדול

שערי תשובה סי' קפ"ז

עד עמדו לפני הערה, רכנו הדור הע"י וזהו דרך כל מבקש ה' אומר: מה שהוא אמת ויטיב ונכון עד גאל ישראל ששתי נוסחאות הללו בהשמטת כל לשון כתיבה מנוף האגרת או הפכו נולדו ממחלוקת העמים והנורה הזו, בין רבותינו גאוני ספרד הקדמונים והאחרונים, לבין רבותינו גאוני ארפת הקדמונים והאחרונים, כפי הסוגיאיות הנז"ל, כי ע"כ חובה עלינו טרם כל דבר לסיס כל מגמת עיונינו תחילה אל המחלוקת הזו על מה ארנו הטבעו ולעמוד עליו ולבאר הדרך היטב, ואחרי שיעלה בידנו ברור המחלוקת על מתכונתו ותראה במופת חותך שנוסח האגרת המובאה בספר יוחסין הוא נוסח הספרדי, ר"ל כי לא די שהוא לרעת גאוני ספרד, אלא שהוא רעת הגאוני עלמס ונכתב בספרד, והנוסח שבספר חופש מטמונים, הוא הנוסח הארפתי, ר"ל כי לא די שהוא לרעת גאוני ארפת, אלא יורר מתוכו כי בק"ע איזה ארפתי אחרון שבאותם הדורות אשר הוא העתיקו אינה בק"ע כל אותם הדברים לרעת רבותינו הארפתיים, כדי שלא יהיו דברי גאוני רש"ג אשר עיניו פקוקות בעינינו ראוים אליו ולזמנו, נגד רעת רבותינו הארפתיים ואחרי שילאתי מהודעה גדולה וכלרכת בזאת, אבא בדרך ישר לבאר המחלוקת על מה ארנו הטבעו, דהנה רעת רבותינו הארפתיים, ובראשם מאור גולתינו רש"י ז"ל הוא ידוע ונגלה, ואין לריך אריכות דברים, שכבר נראה כחוש הראות, כי נמשכו אחרי פשטות הסוגיאיות דתמורה וגטין, שבאמת ע"פי פשיטותן אין לנו פירוש אחר, כ"א שתורה שבע"פ נסדרה ככל הדורות דור אחר דור, אבל לא נכתב אפילו אות אחת עד תחי' זמן הגאוני, ורכנו ספרד מאנו שמוע הפירוש הפשוט הזה, אם מקיבה שראו אגרת ר"ש גאון זאת בכחוליה כי מככל באתה התורה לספרד, ומשם נסעה דרך האיטליא ומשם לארפת ואשכנז (ב) והם היו בקיאים בדברי הגאוני יותר מכולם כי פה אל פה דברו עמם, ואם מסיבת הסברות הגדולות והמכריעות אשר השכל הישר שופטן מזר עלמו כי א"א שכל הקובלים הגדולים ורחבים כמי אוקיאנוס נשארנו בלי כתיבה עד זמן הגאוני כי לאו כל מוחא סביל דא, ולקמן בעת שאחזור על הענין בדרך כל מברר דבריו בטוב טעם ודעת, שם ארחיב הדיבור, ושם אשפוך את כל לבי לפני הקורא הדורש האמת.

יהיה איך שיהיה הענין, כבר נראה לעיני השמש והירח שגאוני ספרד כרוזה קרו כחיל שהיתה כתובה אלא שהיתה כמוסה ביד ראשי סנהדראות, ואנו עכשיו אין עסקנו כי אם למלא פשר דבר מה יענו כיום שירוכר בהם הסוגיאיות הנז"ל. ונלע"ד דגאוני ספרד מפרשי הני סוגיאיות ודומיהם על פי היסוד המונח להם והוא: דלעולם עיקר היסוד הכתיבה לא לעלמו ולא שאסור לכתוב תורה שבע"פ גם בלא טעם דזה ודאי אינו, אלא דעיקר היסוד הוא שלא ללמוד תורה שבע"פ מתוך הכתב כי אם בע"פ ממש, (*) ומסיבת היסוד זה נאסרה גם הכתיבה כדי שלא יכוזו ללמוד מתוכו על דרך גדר וסוג וכו' ולא מטעם שנוכל למלא, וכיון דגדולי ישראל אשר מהם תלא תורה כחס בודס להזהר ולעמוד

(ב) לא הוכל עד אשר דברתי שתי דברות מתרעמות גדולה שיש לי על החכם המפורסם השד"ל נר"ו בספרו יודאישמוס האיטלקי שבכתבו שם שלטת התורה והחכמה למספר דורות בני ישראל לא הזכיר הספרדים תלמידי הגאוני כי אם לגנאי באומרו: "שמהם פשטו השיבושים והדעות הזרות" ומי יתנך כאח לי הגאון שי"ר נר"ו מספרך אשר כתבת בתולדות ר"ן בעל הערוך (הערה כ"ו וכ"ו) ובתולדות ר"ה גאון הערה ב' ג' הרברים והאמת האלה שספרדים תלמידי הגאוני, והאיטלקים תלמידי הספרדים, והארפתיים והאשכנזים תלמידי האיטלקים, ועם זאת הדיד מיוחסים כהנה שבאשכנז (עיין ועד לחכמים מע' ה"מ דכ"א ע"ה) עכ"ז אהבת האמת אשר בקרבך קדוש חייבך להעיר האמת בנה שהוא. ועתה חנן לי דב רחומי אחי"ם לי נר"ו בעי"ת טריאסטי יע"ה שאר חלקי כרם חמד בתורת שאלה, ובפתיחו אורז עיני כל מעיני בראתי שי"ר נר"ו שכתב כח"ו בעמוד ג"ט וז"ל: "ועוד זאת אומר ולא אתאפק כי בעיני תכונת וטהרת הכפש של חכמי ספרד גדולה וחזקה היא מאד מאד ואין ערוך אליה, דרך לימודיהם וסברותיהם העמוקות והישרות בתלמוד והלכות, וגם בחכמות, וארח שירותם ותהלותם לזר ישראל, מתקו גם שניהם עד להפליא ולא בעבור למדו חכמת יונית נחלו מעלות האלה, רק להפך למדו גם חכמה יונית בעבור תכונת נפשם החזקה, ולא יראו רע, מאשר נכון לכם בטוח בה" עכ"ד דברי אלהים חיים. ושוב ראיתי לרבינו העליון בפתיחתו לאבות ז' ל"ב ע"כ ואלך בסדר הרבנים שהאריך בשבח גדולת גאוני ספרד אחר פטירת ר"ה ז"ל עד שכתב שהיו התלמידים חזורים, והתורה מתמרת ומתפשטת בכל ארנות ספרד מקלה ועד קלה, ואחר זה היו בארפת רבנים גדולים אלא שלא היו שם באותם הזמנים ישיבות מפורסמות על דרך שהיו בספרד.

(*) וטעמים מספיקים אל הטויו הזה, עיין בהקדמת ס' אור ה' להפילוסוף האלהי ר"א ן' חסדאי ותרזה זמאונך ועי"ם כי משלנו דמוזן אנשי ככ"הג כבר התחילו לכתוב.

ולעמוד על נפשם לבלתי וכשלו באיסור לימוד מתוך הכתב הווי מותרים לכתוב ולסדר הדברים בכתב ולומדים בע"פ שלא מן הכתב, והווי מאי דריוש ריב"ן מתורגמניה דר"ל כתוב: "כתוב לך את הדברים האלה, וכתוב" על פי הדברים האלה! הא כיצד? דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בע"פ, דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם בכתב, דבי ר"י תנא "אלה הן אתה כותב, ואי אתה כותב הלכות, אמר ר' יוחנן לא ברית הקב"ה ברית לישראל אלא כשכול דברים שבע"פ, שנאמר "כי על פי הדברים האלה כתיב אתך ברית והא' ישראל" ע"כ. דהנה גם מדברי ריב"ן מתורגמניה דר"ל שבאו ראשונה, גם מדברי ר' יוחנן שבאו באחרונה, מבורר וולא, דעיקר האיסור אינו אלא דומיא דדברים שבכתב, כמו שבדברים שבכתב אפי' שאין יכולת בטבעו לאומרם בכתב, כגון שהוא סני נהור כרכ ווסף, עכ"ז הם חסורי הלימוד הם לא מתוך הכתב, והם סני נהור הוא יתרגם ולא יקרא, כן נמי דברים שבע"פ, אע"פ שיהא שכתב גדול, ואי אפשר לו ללוקחם בע"פ אסור לאומרם מתוך הכתב, והווי אומרו ריב"ן, "דברים שבכתב ה"ה רשאי לאומרם בע"פ" אלה מתוך כתב, "ודברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם בכתב" אלה בע"פ, ומסיים והולך סתמא דתלמודא על דרשת ריב"ן מאי דתנא דבי ר"י "אלה הן אתה כותב, אבל אי אתה כותב הלכות הכוונה, "אלה הן אתה כותב" וחייב ומוכרח ללמוד מתוך הספר, ובע"פ אתה אסור "אבל אי אתה כותב הלכות" כדי ללמוד מתוך הספר, אלא חייב ומוכרח ללמוד בע"פ, ומוכרחים אנו לפרש כן דעת ר"י גופיה, ודעת סתמא דתלמודא, שהרי רי"ש דקא' דריוש אלה אתה כותב, ע"כ כונתו כדי שילמדו מתוכו ולאסור הלימוד בע"פ, ולא שהכתיבה מטה, שהרי לעיקר מלות כתיבת ס"ת הרי איובא מקרא' אחר "דכתבו לכם את השירה הזאת" ואחר שכן, דרשת "אלה הן אתה כותב" אינה אלה כי הם לאסור הלימוד בע"פ, כאלו יאמר, אלה הן אתה כותב כדי שתוכל ללמוד מתוכו, הא' לכו הכי אתה אסור בע"פ, וא"כ ממילא בדברים שבע"פ הוא דבר והופכו מוכרחים שבכתב, והוינו אי אתה כותב הלכות על מנת ללמוד מתוכן, ועל הכתיבה גופה לא קא' משתעי, ובהיתרא קאי, דכמו שבכתיבת הדברים שבכתב לא לעלמו ולא למלות כתיבת ס"ת, כי הם לענין איסור לימוד בע"פ, כן נמי איסור כתיבת דברים שבע"פ באומרו "אי אתה כותב הלכות" לא לעלמו ולא לאסור כתיבת דברים שבע"פ, כי הם לענין לימוד מתוך הכתב, וכן משמע ליה לסתמא דתלמודא, גם בתמורה, גם כגטין, שלעולם כשהביא דרשת ריב"ן המפורשת דעיקר האיסור הוא האמירה מתוך הכתב (דנמלא למד דהכתיבה מותרת, דאי הכתיבה אסורה באיסור חמור מלך עלמו גם בלא טעם, מה לו לדרוש אי אתה רשאי לאומרם בכתב כאלו איובא כתב, והא' ליובא דהוא איסור חמור מלך עלמו? אלה מוכרח דהכתיבה מלך עלמה מותרת ולא נאסרה) תכף סמך עליו באומרו: "דבי ר"י תנא, או "ותנא דבי ר"י" כאלו הכל דבר אחד, ובאמת לפי פשטן של דברים זה אינו שהרי ריב"ן אומר האמירה בכתב, ולכתוב בלי לימוד מתוכו מותר במור, ומדתנא ר"י מוכח שעיקר האיסור הוא הכתיבה, ע"ז הביאו סתמא דתלמודא תכף אחר דרשת ריב"ן, להורות דהכל אחד, דריב"ן דורש "מכתוב לך את הדברים האלה ועל פי הדברים האלה" ור"י דריוש כל דינו של ריב"ן מתוכת "אלה לבד והוינו: "אלה הן אתה כותב" ללמוד מתוכו, ואסור בע"פ (שפירוש זה לא יוזח מעל דרשת ר"י והא', דאתה כותב לא בלא למלות כתיבת ס"ת כי הם לאסור הלימוד בע"פ) וממילא "אבל אי אתה כותב הלכות" הוא דבר והופכו, והוינו לאיסור הלימוד מתוך הכתב דומיא, דדברים שבכתב וכאמור, וע"ז מסיים סתמא דתלמודא במאמר ר' יוחנן דעיקר הכריתת ברית הוא על דברים שבע"פ, שלא והווי נאמרים ונקראים מתוך הכתב (סברת ריו"ח הלזו אני מפרשה לפי סגנון רש"י, והפירוש האמיתי עיון לקמן בענף הד') נמלא הדבר מבורר לדעת גאוני ספרד, דריב"ן ותנא דבי ר"י, שהם עיקר ומקור לדיון זה, לא קא' נשתעו בשום אופן לאסור הכתיבה לדברים שבע"פ, אלא כל כונת דרשתם הוא לאסור האמירה והקריאה מתוך הכתב ותו לא, ואיסור הכתיבה הפומבית, ועונש הלומד מתוך ספרי תורה שבע"פ עדיון לא ידענו לא מדרשת ריב"ן, ולא מדרשת תנא דבי ר"י, וזה נלמד ממאי דאמר ר"ח בר"א משום ר' יוחנן "כותבי הלכות כשורפי תורה, והלמד מהן אינו נוטל שכר" דאין לומר דר' יוחנן ס"ל דעיקר האיסור הוא הכתיבה, והוא הגדר הא', והלימוד מתוכן הוא הגדר הב', וע"ז אין לו עונש כ"א דאינו נוטל שכר, אבל על כותבים הוא העונש משום דהווי כשורפי תורה דזה אינו ודאי, דמסיכן בלא לו לר' יוחנן דין זה אם לא או

שערי תשובה סי' קפ"ז

מדרשת ריב"ן שבידאי היתה קבלה בידו, או מדרשת ודיוק תנא דברי"ס, ושם כבר הוכרר כשמש בחזי השמים דעיקר האיסור הוא האמירה והקריאה בכתב, ולא דעיקר האיסור הוא הכתיבה, ועוד דאיהו גופיה כהדיא קאמר, שעיקר הכרית אשר כרת ה' עם משה וישראל היוו משום דברים שבע"פ, ואע"פ שכוונת הדברים הוא על שמירתן ואמונתן וכדומה, עכ"פ מדבריו למדנו שעיקר הטעם שנקראו בשם זה היוו משום שמחויבים לאומנם בע"פ שלא מן הכתב, אבל כתיבה בלי קריאה כדי שתשאר לזכר עולם מהיכן נולד האיסור? ואם ס"ל לר"י ויח' להפך, ונוכל לומר דפליגי על תנא דברי"ס, או מפרש א"כ הוה לו להודיענו מאין הוליד דינו המפורש הזה? אלא ע"כ יפרשו להם גאונים ספרד דר"י ויח' אתא להוסיף האיסור של הכתיבה הפומביית שאם נתנו ליכתב אף שלא ללמוד מתוכן כי אם לזכרון, יבואו מן הקטר אל האיסור, וזהו הנדר והסוג, כי לאו כ"ע דינא גמירי, ולאו כ"ע מיראי ה' ומחושבי שמו, וע"ז אמר "כותבי דריוקא, שמלאכתם בכך, כמו כותבי ספרים ומזוזות ותפילין שמלאכתן לא לעמלן אלא לאתריס הרי הם כשורפי תורה ממש, כמו שפרש"י שאין מזילין אותם מפני הרליקה, וממילא ריבוי הכתיבה ללא צורך גדול (שהטורח הגדול הוא כמו שהיו כותבין כל אחד לעמלו וזכרון שמועות והלכות כמו ששמעו מרבים) הא ודאי הוי כשורפי תורה בלי ספק, והלמד מהן אינו נוטל שבר, ר"ל שכל שהספרים לא כתבום כ"א לעמלן לצורך הזכרון כמו שהיו נוהגים, והגיעו הדברים ליד כותבי הלכות ולקבוע מלאכתן בכך, הא ודאי אסורים להשתמש מהן, אפי' ללמוד מהן, ר"ל אפי' בדרך שהיו עושים בזכרונותיהם שראויים מתוך הכתב וקוראים בע"פ גם זה לא, ואם נהנה מהם, הרי איבד זמנו לכעלה, ואינו נוטל שבר, ותקנה גדולה היא זאת לגזור מלמענה והקב"ה יקיים מלמעלה, שלא יעלו שבר מהנחת ספרים אלו, דאי לאו הכי, כל ערום יעשה בדעת, ויקבע מלאכתו בכך, ואחרים משתמשים מהם בראיה בכתב, וקריאה בע"פ, וע"ז מתרבים ספרי תורה שבע"פ, ומלכד שיש לחוש, שע"י רבויים יבואו ללמוד מתוך הכתב, מה שהוא עיקר האיסור, אלא עוד זאת, דכל שהם מרוכזים, הם יותר עלולים לשריפה, מפני שאין מזילין אותם, לא אכחד שרש"י פ' הלמד מהן מתוך הספרים ע"כ. אבל אין להביא ראיה מפירושו ז"ל, שהוא מוכרח לרחוק עלמנו ולפרש כן כיון שהוא סובר, דכל מין כתיבה אסורה, בין לעמלו בדרך סוד כמדם, בין לאתריס, א"כ מאי כל הלמד מהן אינו נוטל שבר? אם הוא לא כתבן, וגם לא ילמוד מתוכן כי אם ראיה בעלמא למה לא יטול שבר? וכי טוביה חטא וזוגר מיוגד? ע"ז נדחק לפרש שמה שאינו נוטל שבר היוו משום דלומד דברים שבע"פ מתוך הספרים, וזה באיסורא קאי, אלא דכאמת שפיר אמרתי, דפי' רחוק ואתי מרחיק דאי ללמוד דברים שבע"פ מתוך הספרים מאי"ל אינו נוטל שבר, איסורא קא עביר! ואפי' למתן דאמר דאיסור זה הוא מדרבנן, הרי אמרו העובר על דברי חכמים חייב מיתה, ולכל הפחות לא סגי דלא ליהוי ליה עונש, ואיך נפטר הדבר באינו נוטל שבר? ולדרכנו הוא מוכן מאליו, דכל דבר תורה שבע"פ שלא כתבו, מי שכתבו לעמלו (בדרך זכרון שמועות, וסידור חיבורים, שכתבו גדולי הדור לעמלן כדי שיהיו סדורים למגריסיהו בע"פ) הם אסורים ללמוד מהן, אפי' בראיה בעלמא כיון שנעשה בהן איסור, והלומד מהן אינו נוטל שבר כלל, והוא עונש כי היכי דלא לכתבו, ולא יהיה חוטא נשכר, וע"כ יתפרש כל הלומד מהן, כל הנקנה מהן בלימודו בכל אופן, ר"ל אפי' המותר, דהיינו ראיה מבפנים, וקריאה מבחוץ בעל פה, עכ"ז אינו נוטל שבר, וקנס קנסו רבנן לכותבי הלכות ע"י גזרתם זאת והוא ברור, ושוכ מלאכתו לקי"מ פ' כל כותבי סי' ד' דברים כהוותן על שומע דברים מפי הקורא בספרים שלא ניתנו ליכתב דאינו נוטל שבר כיון דשמיעתו ע"י עוברי עברה, והוא ממש כונתו עלז לבי כה', והיה נראה לרחוק ולישכ דברו רש"י באופן אחר אלא שאינו נראה כלל דאנו בורחים מארי ונפגע בדוכ ודוק.

ומעתה

לא נשאר לנו לישב לדעת גאוני ספרד, כי אם אותה שהקשו בתמורה, על רב דימי שהיה רולה לשלוח אגרת כתוב בה תושבע"פ, לרב יוסף ולא מלא ע"י מי לשלוח, והקשו בגמרא מהני תרתי מימרי דר"י, ודרוב"ן, וחדא תוספתא דר"י, דלפי פשטן של דבריה נראה דאסור לכתוב, ותירץ דילמא מילתא חדתא שאני, דהא ר"י וירוש"ל מעייני בספרא דאגרתא כשכתא ודרשו, הכי "עת לעשות לה" ספרו תורתך אמרי, מוטב תעקר תורה, ואל תשכח תורה מישראל, עכ"כ ואם כפי דעת גאוני ספרד דהיו כותבין וזכרון שמועות כל אחד כפי מה שמע מרבותיו, ועיקר האיסור אינו

אינו אלא ללמוד מתוך הכתב, א"כ מה כל החרדה הזאת עד כי הולרכו לתרץ מילתא חדתא, תופוק ליה
 דכל תורה שבע"פ ניתנה לכתב, ולא ניתנה לקרות מתוך הכתב. וזוהי עיקר קושית הגאון הרמ"ז
 ז"ל ובנו"ל, ועיקר סמוכתן של גאוני ארפת בלי ספק. אבל כד דיוקין שפיר, גם רכסי קושית זאת,
 גאוני ספרד יחזירונו לבקשה כהרף עין כשנדקדק דקדוק קטן, והיונו: דאם האמת הוא, דכל עיקר
 האיסור הוא על הכתיבה, ולא על הקריאה, או גם על שניהם, והכתיבה היא גדר ראשון, וקריאה היא
 גדר ב', וכדעת גאוני ארפת, א"כ למה הקשו בגמ' "ואי הות ליה אגרתא מי אפשר למשלה?" הכי
 הוה ליה להקשות "ומי הוה מזי למכתב אגרתא?" (*). והא אמר ר' יוחנן בותבי הלכות בשורפי תורה? והוה
 איתיה הקושית יותר חזקה, וכמעט לשון נופל על הלשון עם מימרת ריו"ח כמין חומר. ועוד יש להעיר
 במאי דמתרץ תלמודא דילמא מילתא חדתא שאני מאי קא מביא ר' יוחנן ז"ל דמעיינוי בספרא
 דאגרתא, אימור התם שאני דהאיסור כבר נעשה, וכבר נכתב הספר, והלומר מתוכו אין אלא דאינו
 נוטל שבר, וע"ז מטעם כל דהוא הותר הנדר, אבל כאן שהוא כותב איגרתא בק"ע שהוא עובר על
 "כותבי הלכות" דהתמירו טפי בכ' גדרים ממעיינוי בספרא דאגרתא, האחד: דהתם אגרתא, והכא
 הלכות, והכ': דהתם לא עברו ר' יוחנן ז"ל על כתיבתם החמורה, כי אם על קריאתם קילא, והכא קא
 עבר רב דימי על כתיבתם, ועל כן באמת לא דמי כאוכלא לרנא, אבל על פי יסוד גאוני ספרד,
 דהכתיבה הסדויית, או כמו שתאמר לעלמו, הותרה מעיקרא דליכא למיחש לרבנן קדושי שילמדו
 מתוך הכתב שהוא עיקר האיסור "דברים שככתב א"ח ראוי לאומרם בע"פ" ובה כל שטח הסוגיא כמין
 חומר מבלי שום דוחק, דהנח על כתיבת אותה הלכה בכתב לא הוה קשה לן על רב דימי בשום אופן,
 כיון דידענו דהכתיבה הסדויית מעולם לא נאסרה, אבל עיקר הקושית תפול איך היה אפשר לפרסמה
 שזה ודאי נאסרה, ומכ"ש לרב יוסף דהוה סגי נהור, והיה מוכרח שאחרים ילמדו לו הכתב כדי שישמע
 ויהי עובר הקורא לו העבירה החמורה והוא: "דברים שבע"פ א"ח ראוי לאומרם בכתב" והכא לא
 הוה אפשר כלאו הכי, וע"ז סתמא דתלמודא לא סידר קושיתו על הכתיבה דוראיו ידע שלא נאסרה, אבל
 סידרה על השילוח דהוא הפירסום, וכפרט לרב יוסף דהוה סגי נהור והוא חומר: "ואי הות ליה
 אגרתא (דבאמת היה יכול למכתבה) מי הוה אפשר למשלה?" "למשלה דיוקא, אי מזר הפירסום,
 ואי מזר דרב יוסף סגי נהור הוה, ואתי בוראיו לעבור הקורא לו הכתב בק"ע על איסור חמור ההוא,
 וע"ז תקשה מב' ג' מקומות, מקשה ממימרת ר' יוחנן, "כותבי הלכות בשורפי תורה" לענין הפומביות
 שכבר פי' לעיל, הכונה "כותבי הלכות" שקבעו מלאכתן בכך, והוי פירסום שאין אחריו כמוהו, והוא
 קושית על פירסום השילות, ומביא מריב"ן, ותנא דבי ר' יש' דבחדא נפקין ובחדא שריין, על עיקר איסור
 לימוד דברים שבע"פ מתוך הכתב שבוראיו כגדון זה, ודאי יפלו באיסור זה, יען רב יוסף סגי נהור הוה,
 וע"ז החזיק הקושית בכל היתרות החזקים מכל הגדרים, ר"ל שהקשה מכל תלתא מימרי דר' יוחנן, וריב"ן,
 ודברי"ט, וסת' דיתרץ הקושית העיקרית שהיא: איך היו לומדים לו לרב יוסף מתוך הכתב? שזו היא
 העיקרית באומרו: "מילתא חדתא שאני" וע"ז יכולים ללומדה מתוך הכתב, ושפיר ר' יוחנן ז"ל
 דהיא היא, דהם הוו מעיינוי בספרא דאגרתא משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, ודכוותא הכא נמי,
 וממילא הקושית האחרת המובלעת בדברי המקשן, והוא השילוח שהוא הפירסום היתה לאין, דאי הותר
 הלימוד מתוך הכתב שהוא עיקר האיסור כ"ש הפירסום שהוא השילות, ועוד אפשר לל' חש לתרץ
 בפירוש, שבאמת אין בו ריח קושית, דמה דמות יערוך אל כותבי הלכות שמלאכתן בכך אל כתב הנשלח
 פעם ביוכל בין איש ובין אחיו? וזכר לרב מהא דשלח ליה שמאל לר' יוחנן (חולין דף ז"ד ע"ב) תלוסר
 גמלי ספק טריפתא, ופירשו התוספות תלוסר גוילין כתובים שאלות, כמלא דהוו מזי למכתב תושבע"פ
 וכי ספקי טריפות לאו תורה שבע"פ נינהו? ודומק לומר דשאלות בלו תשובה אינם בכלל האיסור, דהרי
 כששלח לו ספק טריפות ולא דבר אחר, היונו משום דודע דהוה כקי בטריפות כדאמרינן לעיל דכ"ח
 ע"ב, ועיין רש"י ד"ה חכים, דשמאל כששלח לו אלו הספקות ולא אחרים, היונו משום דידע דלא היה
 יכול

(*) א"ה" א"פ"י דברי הגאון המחבר אינם צריכים חזק כל ישר הולך בעיניו וראה כי הוא זה דקדוק אמתי ובהכרחות מה שדיוק לעיל על
 לשון "אי אמת ראוי לאומרם" כמעט חזר להיות מוסת חותך סבך הבינו כלסון ס"ה גאוני ספרד.

שערי תשובה סי' קפ"ז

ובל לתרס, וכוה היה חוזה ר"וח דיש לו רכ בכבל, דהו לאו הכי גבורתה למבני בעיו? עוקר
החכמה הנפלה לא תתראה כי אם בהתרת הספקות, לא בקיומם, וא"כ כיון דהיו ספקות בלתי אפשרי
התשובה והתרתם, לזה יאמר האומר דהותרו, וע"ז דקדק רש"י "ספקי טריפתא, מיני ספק טריפות,
ואני שמעתי הנך ספקי עופות טמאים כפרק אלו טריפות דס"כ, עכ"ד. כונתו מבוארת לפרש דכאמת
שלח לו ספקות ולא הותרו ולא הופשטו מעולם, כגון הנך המוכחים כפרק אלו טריפות דס"כ, דלעולם
נשאר בספק איסור, דהו היה פושטס ר"וח לא היה אומר אית לי רכ בכבל, עכ"ז עדיין לא ימלט
מהדוקק דמלבד דמאן פלוג לן בין שאלות לתשובות, דסוף סוף הכל הוא תושבע"פ, והרי כתב י"ג גוילין
ומי התיה לו? עוד זאת דלא סגי דשמואל כששלח לו י"ג גוילין מלאים ספקות, ודאי שהיה חושב
שיפשוט לו אחר או ב', ולא שיסאר הכל בספק, ועכ"ז כתב לו כדי לקבל תשובה בכתב, דהו לאו הכי
היה מוכרח ר"וח לבא מא"י לכבל, או לשלוח שליח מיוחד, והוא דבר רחוק, וכמה גבהו טורין
דברכן ביניהם? ומי מפוס שכל הספקות נשארו בספק, ולא פשט גס אחר, ובפרט שאותם הספקות
המוזכרים בפ"ט דס"כ אינם כי אם שלוש שורות שבאו'מר לא י"ג גוילין, וא"כ ודאי דפשט לו מקלתס,
ועל מקלתס שלא הופשטו קרי עליה "אית לי רכ בכבל" דרנה לומר, דאפילו שאני בקי בטרפיות מאין
כמוני, עכ"ז ידע שמואל לשלוח לו ספקות שלא יכולתי להתיר לו כולם, כלל העולה דשפיר כתבתי
דלכל הפחות זכר לדבר איכא מהך סוגיא דעוקר איסור הכתיבה לא היה כי אם הפומביית ולא הסודיות
הנכתבת ביכ"ן של קדושים, והא דרב יוסף שאני דהוה סגי נהור, וכן יש להביא דהיה ממ"ש בכתובות
דס"ט, "תלה ליה רב לרבי בימי חיטו" ולפי פירוש ד"ת, ורבינו יוסף מייבאש"ד כש"מ לשם, הוא שכתב
רב לרבי כתב כולו שאלות, וזאת נכתבה ביריעה וינחנה בין יריעות שאר תשובות, ורש"י פי' שכתב
השאלה הזאת בימי שיטו באגרת שלומים שכתב לו, ורבינו החי"ז ל"פי"ה"ר שס"מ בערבי, ותכלית
פי' "בימי חיטו" שכתבו בגלויות שלמעלה ושלמטה, במקום שמשם מתחיל הכתיבה, ובמקום שמסיים,
ששני מקומות אלו הם חלקים וכלל הפירושים הוי"א כתיבה, וכתב על מנת לקבל תשובה כמו שמסיים
סס תלמודא הו כתיבנא ליה וכו', שלח לי וכו', ואי כתיבנא ליה וכו', שלח לי וכו', נמצא דכבר היה
ממתין תשובה, ועל התשובה ודאי לית מאן דיאמר דלאו תושבע"פ היה, וא"כ ליקשי תלמודא, ומי
מלו רבי שלח ליה? כאשר הקשה על רב דימי, ודוקק גדול לפרש "הו שלח לו" ע"י שליח, ועוד מפורש"י
ד"ה דמשמע נראה תשובה בכתב כיעו"ש, ומי זוטרי לן מאי דאמרי' בשבת דקב"ע ע"א: "כתוב
אפנקסיה דועירי, כתוב אפנקסיה דלו" וכולהו הלכות גדולות ושמועות רחבות? ואם גאוני הרפתים
יפרשום על דרך מגילת סתרים, כאשר החליט הגאון הל"ת נר"ו שס בהגהותיו, גאוני ככל וספרד,
יפרשום על משקלס הנחמד ויותר נועים הרברים לפירושם שכל אחר היה כותב לעלמנו זכרון שמועות,
מפני כי היתה הכתיבה הסודיות לכל החורה שבע"פ התר גמור, ולא היה האיסור כי אם בלימוד מתוך
הכתב, וכן משמע להדיא ממ"ש בירוש' שכת"פ"ה"ה דרבי אבהו אשכת סימא והוה אנפיהו נהירין,
וכשכא לפני ר"וח גילה לו שמלא תוספתא עתוקא, ופי' הרב קרבן העדה תוספתא ישנה שלא ראה
אותה מימיו מלא, וראה בה דברים חדשים ושמת בה, וכן מ"ש (ע"ז ד"ט) ספרא כלידא תנא תוספתא
ופי' הערוך ערך ספר רמנהב התנא לכתוב תיבות מליאות, ואי תושבע"פ לא נכתבה כי אם בתחילה
דכנן סבוראי, איך משלו המשל הזה על הרמת ישראל "תנא תוספתא" עד שנשתמשו ממנו לסימן
וזכרון? הרי התנא והאמורא לא כתב כלום, ועל המעט מזכרון שמועות והדומה, לא יוקבע משל
פומביו כזה, הלא ודאי דהו ידעי דהתנא היה כותב הכל וגונו, ה"כ כלידוף כל הרחות, איך ספק
שענין רב יוסף דהוה סגי נהור שאני, וכן נראה להדיא ממ"ש בכתובות דמ"ט, וב"כ דקל"ט דשלח
רבין באגרתיה מי שמת וכו', והלא רבין כתב תורה שבע"פ באגרת, ולמה לא הקשו בגמרא, ואיך כתב
ושלח תושבע"פ? כההיא דהקשו על רב דימי כן גילגו של רבין, אם לא דענין רב יוסף שהיה סגי נהור
שאני, וכזה סרו מהר כל תלונות הראשונים והאחרונים מעל גאוני ספרד, דהם עפ"י מונחם האמיתי
הזה, ותישבו להם כל הסוגיות הנז"ל, דכאמת הכתיבה הסודיות היתה מותרת מימו עולם ומשנים
קדמוניות, ולא באסרה כ"א הפומביית, וב"ש לקבוע מלאכתן לכתוב הלכות, הגם שיהיה כדי לראות
מתקום, ולא ללמוד מתקום, עכ"ז נאסרו מהטעמים האמורים, הו משום דלפי ריבויים סו כשורפי

תורה, והי משום דלאו כ"ע רכנן קדושי דיהיו זריוון למגדסינהו ע"פ, אבל הסודיית לגדולי הדור שכל אחד כותב לעצמו, ומסדר לפניו החיבורים כדי ללמדם ברכים בע"פ, ויהיו שנוטים בפה כ"ע, בפה אחד ולשון אחד, ה"א ודאי דבר בזה מעולם לא נאסר, וראיה ממ"ש בעורוכין דס"ב ע"כ שאמרו "כגון מגילת תענית דכתיבה ומנחה" ושם פירש"י לרדכו, שלא היתה דבר הלכה כתובה בימיהם אפי' אות אחת חוץ ממגילת תענית, ולהכי קרו לה מגילה, והיין ראיה מפירש"י שהיא לרדכו הולך ודוחק עצמו בכל המקומות שכתלמוד המדרכים מענין הזה לפרש עפ"י היסוד המוסר לו, אבל הדרכה מכאן ראיה לרעת גאוני ספרד, דמאי "ומנחה" ? לא די דכתיבה מאחר שלרעת רש"י והאחות מרעהו כהדיא קאמרו שלא היתה דבר הלכה כתובה בימיהם אפי' אות אחת, וא"כ די לומר מגילת תענית דכתיבה ויכול להורות ממנה במקום רבו, וא"כ נחזור ומאי "ומנחה" ? אבל לפי דעת גאוני ספרד מדוקדק היטב הדק, דבאמת כל תורה שבע"פ כתיבה ביד השורדים אבל לא מנחה אכ"ע, או לעיני השמש, כ"א באמת כתובה היתה וגטוה ומוטענת ביד ראשי סנהדרות, וזה השינוי שהיה במגילת תענית, דלא די דכתיבה כמו כל תורה שבע"פ, אבל ג"כ מנחה לעין כל, שכל הרטה ליטול יבא ויטול, ואפשר וקרוב לדאי שהיו יכולים ללמוד מתוך הכתב, ואנכ אורחין אומר, דבזה סרו מהר תלויות הרב מהר"ח בעץ החיים, שהקשה לרעת גאוני ספרד, למה לא יאמר ממנו דכתיבי ומנחי, ואחרי המחי"ר לא דקדק יפה כלל, דדוקא מגילת תענית כתיבה ומנחה ביד כ"ע, אבל המשניות והסודיות והתלמוד שכלל דור ודור כתיבי ביד הגדולים, והיו זריוון למגדסינהו ע"כ, ולא מנחי אכ"ע, והוא ברור. וכן משמע בירוש' פ"ד דמגילת ר"ש כרי ולחק על לבי כנישתא, חמא חד ספר, מושיט תרגומא מגו ספרא, אמר ליה אסור לך! דברים שאמרו בפה בפה, ופירש הרב יפה מראה שהיה התרגום כתוב בספר, והיה המתרגם קורא התרגום מאותו ספר, וכן פי' הר"ן הירושלמי הזה שהביאו הרי"ף פ' הקורא עומד ע"ש, נמצא רביון דהתרגום הוא פי' התורה שכתב, על פי הדברים הנאמרים בתורה שבע"פ כנודע ע"ז לעק עליו שלא ולמוד מתוך הכתב, ולא לעק עליו, למה הם כתובים ? שכבר ידע דעיקר האיסור הוא דוקא ללמוד דברים שבע"פ מתוך הכתב, דהיין לפרש"י מושיט תרגומא מגו ספרא, דהיה לו ס"ת בעברי לפניו, והיה מושיט התרגום מתוך הספר, דזה היינו אסור, משום דברים שבע"פ ה"א ראוי לאומנם בכתב, אלא כדאמר עולם במגילה דל"כ, שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה, וא"כ הספר שהיה לפניו הוא ספר כתוב תרגום, והיה האיסור מפני שהיה לומר מתוך הספר, דברים שזריכים לאומנם בע"פ, דאי היה עיקר לעקתו על שהיה כתוב, היה לו לומר אסור להיות לך ספר כתוב בתורה שבע"פ, כי כל המכניס ספרים חוץ מהתנ"ך מהומה גדולה מכניס כחך ביתו כ"ש בכ"ה, והראיה המופתית היא ממקום שכתבו שהיו עולם לאסר לתרגם מתוך הס"ת, כי אם מפני שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה, ותיפוק לי שמא יאמרו התרגום כתוב בספר מיוחד, ובשרואים למתרגם עיניו למטה וקורא מתוך הספר, או יאסרו שהוא מתוך ס"ת העברי, ויאמרו תרגום כתוב בתורה, או יאסרו שהוא כתוב בספר מיוחד תרגום, ואיסור הכתיבה לרברים שבע"פ גדול הוא בששך, אלא ודאי דקי"ל לעולם, דעל התרגום עצמו, אם כתוב בספר מיוחד ליכא שום איסור כלל, וגם אם למד מתוכו בשעת הדחק ששכת החוץ בעת שהוא עומד כתיבה ה"א ודאי הוא עת לעשות לה', ונאמר בכל עת וככל זמן לעת ה'אריך, ואיין בו ענין פיקול, אלא שלא עלה לרזון כ"כ, כי היה לו להזהר שלא לשכוח דבר מתלמודו, ולא להיות נמנה בין המתחייבים כנפשם, כדקאמר תנא בפ"ב דאבות, אבל אם יאמרו תרגום כתוב בתורה, הוא ענין הפוסל כל הקריאה ולית בה תקומה, ואעיקרף פחד שמא יאמרו תרגום כתוב בתורה, קורא כגרון דבכר היו יודעין דהתרגום כתיב ולא מנח, דאי לא היה רוח כתיבה בעולם לתרגום, היך יהיו חשודים החוץ והמתרגם בעיני ההמון דעברי תרתי ? לכתוב דבר שאסור לכותבו, וגם לכותבו כחך הספר תורה העברי, זה ענין שלא יקבלהו השכל כי הוא כדמות גורה לגורה, וכן היה דגטין ד"ס ע"א דלא מלאו בתלמודא תירוץ לר"י ור"ל דהו מעייני בספרא דאגדתא בשכתא, כי אם משום עת לעשות לה' ? הפי' הוא פשוט, בשביל שהיו לומדים מתוך הספר, וזה ודאי באיסורא הוה קאי, ולא קאי על הכתיבה, דמעולם לא נאסרה (ומ"ש ריב"ל בירוש' בפ' כל כתבי האי הגדה, הכותבה היין לו חלק לעו"ה, אפטר דס"ל רביון דאגדה היין בה מן ה'אריך כ"כ כמו הלכות ממ"ש הרב יפה מראה שם ע"ז

שערי תשובה סי' קפ"ז

לא הותר כלל אפי' כתיבה, וכן נראה מהסו"ת דר' חייא בר אבא הובא (ס) וכיון דר' ז' הוא לומדים מתוך הספר ע"ז הולכרו לתרץ משום עת לעשות לה', הכונה, כיון שלא היו יכולים ללוקחם בע"פ גם אלו כמו שהיו עושים במשניות, והכרויות והתלמוד, כדי לגורסם ברכים, או בשעה שהיו לריכס, כיון דאגרות אין בהם מן הזורק, ואין למדין מהם הלכה, ולא יועילו כ"א למוסר השכל, והלכות דרך הרץ וכדומה, ע"ז כיון שלא היה זמנם מספיק ללוקחם בע"פ, ע"ז היתרו פרושים את הדבר ללמוד האגדה מתוך הספר משום עת לעשות לה', דסוף סוף קילח מהלכות דבהם נאמר "אלה אלה כותבי ואי אתה כותב הלכות, ואגרות אינם בערך הלכות, וע"ז בחרו להשתמש מאיסור קל, ולא מאיסור חמור, וכבר ראיתי להגאון ה"ח נר"ו בהגהותיו אשר נדפסו בתלמודים חדשים שביוון, שרולח להכרית, דאגדה אינה בכלל הלכות לגמרי, והותרו מימי עולם ומשנים קדמוניות, והביא ראיה אי מדרוק זה שזמרו "כותבי הלכות" ולא אמרו "כותבי אגרות" ואי ממעשה דברכי חייא, המובא בירושלמי פ"ג רכלאים, ובפ' הנושא ובכ"ר פ' ל"ג דהיה מסתכל בספר אגדת תהלים, וע"ז דחה דברי רש"י דכיוול האגרות באיסור כתיבת דברים שבע"פ, והוליא פשט הסוגיא לענין שבת, כמו שיראה היראה בדבריו נר"ו, ואינו יכול להאריך עוד כי אם לומר, דהירושלמי בכלאים, ובפ' הנושא אינו אומר כי אם אגרות עיונין בספר תהלים אגדה, וה"כ מי אמר שהיה ספר אגדה בידו, אימור שהיה ספר תהלים בידו, ומעיון בו לחבר בו אגרותיו? אי נמי שלא היה לו שום ספר בידו, כ"א מסתכל בתורה שבע"פ באגדת תהלים, וכן משמע לי מלשון הובא בכ"ר "מסתכל הוית באגדת תהלים" ולשון הסתכלות רובו על הסתכלות השכל נאמר, ועם שהוא קלת דחוק עכ"ז אין ראיה חתובה מכאן שכבר היו כותבים ומותרים לעיון מתוכם, דא"כ מה כל החרדה של ריב"ל לומר: "הכותבה אין לו חלק לעו"ב, והדורשה מתערך או מתערך (ועיון יפ"מ שם) וכי מני חסיד רבי חייא רבה הקדוש לרורשה מתוך הספר? ולהיות מכת המכורכים ב"מ! ועוד שבכל המאמרים שהובאו בשמות דבה פ"מ מ"ז בענין זה מתחילת הפרשה עד סופה כוללים גם אגרות בכלל איסור דברים שבע"פ ה"א רשאי לאומרם, ומהם שהקדימו אגרות להלכות כיעו"ש. ועוד מה שהוליא מהפשט ענין האגרות, דלא לענין איסור כתיבת דברים שבע"פ איירי, לא סבירא לי שהרי ר"ח בר אבא אמר אי אית בה דבר טוב יתקטע ידא דאכתבא משום דהו דברים שבע"פ בכתב כמו שפי' יפ"מ שם, ואין לדברים הללו פי' אחר, כללן של דברים שהגאון ה"ח נר"ו בכלל עלינו את הדברים.

יהיה איך שיהיה הרי מלאנו עוד ראיה דהיה כתיבה, ועיקר האיסור לא הו כ"א על הלימוד כדעת גאוני ספרד והוא ברור ומבורר.

ואל יקניטוני חכמי ישראל שאני מפרש ד' מאמרים שיררו כרוכים בירוש' פ' אין עומדין בזה אחר זה על משקל האמור חר הוא: "היגע תלמודו בכ"ה לא במהרה הוא משכת, הכ": "ביות כרותה היא היגע תלמודו בליגעא לא במהרה הוא משכת, שכתא ואת לטועים חכמה, הג': הלומד אגדה מתוך הספר לא במהרה הוא משכת, הד': בשם ר"ת הסובר תלמודו לא במהרה הוא משכת, מה טעם? פן תשכת את הדברים אשר ראו עיניך, ע"כ. ולא נאריך בקושיות ודקדוקים שכבר מפרשי הירוש' טחנו הרבה, ולא הוליאו דבר שיש בו כדי שביעה, והקדוק הגדול שבכולם הוא: דנראה תרתו מאמרי דסתין, דב"ה הוא מקום שרכים דעים בו, ואפי' שלא בשעת התמידין כסדרין, עכ"ז הוא ראות הרכים, ולכל הפחות אינו מקום מולגע, וה"כ איך יתפרש בלגעה שאמר אח"ך? ולפרש כדרך לניעות, והערר גאוה, כמו שפירשו המפרשים, נוליא הדברים מיני פשיטותן, אמת שהרמב"ם (פ"ג מהת"ת דו"ב) נראה דלא הוה גריס "היגע תלמודו בכ"ה" כי אם "היגע בתלמודו" וה"כ שפיר פסק הך דבלגעא (ועיון כ"מ נראה דהוה גריס בכ"ה) איך שיהיה לפי גירסתנו קשיא, ועוד היכי הוה ראיה על הסובר תלמודו מקרא דהשמר לך פן תשכת את הדברים אשר ראו עיניך? והרכ מוהרר"א ז"ל בפירושו לשם פירש וז"ל: "פן תשכת את הדברים וכו' נ"ל דאתרווייהו קאי, הלומד מתוך הספר, ואינו אשר ראו עיניך, וגם לשון "ראית השכל" והכנת הלב יש במשמע לר"ת, כי הדבור אי אפשר לראותו בעיניו כי אם בעין השכל" עכ"ד. ושפתים ישק משיב דברים נכוחים, ונשענים על משפטו הטבעי וחוקותיו, שהגם טבענו מחייב שאין לנו יכולים ליקח סידור דברים ברורים בע"פ, אם לא נלקחו מתחילה

מתחילה מתוך הכתב, שעל ידי רשימת הכתב שנשארה בין עינינו אנו זוכרים הדברים, והיינו ששכלנו
מזיור הכתב בין עינינו בעת השנון בע"פ, ועל יד על יד, הוא עובר בזכרוננו בין דפיו ועליו ועמודו
כאלו הכתב לנגד עינינו, ודבר זה הוא סגולת הטבע האמיתית שלא ישכח דבר וחלו דבר, והוא רמז
נכון בלויי יתברך, "השמר לך פן תשכח את הדברים" ואף ילוינו על דבר שהוא תחת הנמנעות בטבע
קיים, שאם טבענו הוא שכחן גמור, מה נעשה כי יקום אל לזויתנו כיום הזה? וע"ז נותן עעס נכון
"אשר ראו עיניך" ואחר שראית הדברים מתחילתן בעיניך עיני בשר, לזיור שלא תשכח הוא טבעי,
והוא אמיתות התורה, ואחר שעשה זה ישתדל שבעת שיחזור על לימודו בע"פ, יהיה המקום פנוי,
שכאופן כזה ודאי ויכל ליקח הדברים בע"פ, והיו לו שנונים על מתכונתם, וגם ישתדל להסביר
הדברים על פי שורשם וטעמם, וסדר הליכותיהם מן הקל אל החמור, ביאר עוליס הענינים במדרגתם,
ובאותה ענה בעיניו וראה, כי הדברים יהיו תקוקים כאשר בזכרוננו, ואחרי אשר הגענו לירי ביאור
אמיתי ומקובל על השכל הלוה, ויש בירינו כירורים גדולים, כרעת גאוני ספרד, דכנעה גדולה היו
רואים מתוך הכתב, וזהירין למגרסוניהו ע"פ, ה"כ למה לא נפרש כל ד' מימרות על משקל אחד, כזה
האופן: מתחיל קאי על השנון ממש, למלא תרופה שיהא שנון הרק היטב כפי הגורם, ולזה מלא לו
תרופה שיהיה יגע ככ"ה, שהמקום גורם, אי מלא קדושתו, ואי מלא שהוא פנוי מכל מחשבה חומרית,
כי אין בו כי אם ד' כותלים פשוטים, והיכל ודוכן, ומפני פינוי המחשבה, נאסרו בו לזיורי העושות
והבע"כ כנודע, וה"כ מקום פנוי מועיל הרבה לשנון, וע"ז יאמר האומר, ומה תיקון אם שכח הסידור
או הענין, ומאין יבא עזרו לזכור הדברים? ואם השתמיט מזכרוננו ענין אחד איך וכמה ישנן אותו
ככ"ה? ע"ז אמר כל הלומד תלמודו כלנעה, רומז אל ההלכות אשר היו כתובים להם כלנעה, והיו
רואים הדברים מתוך הכתב הכמוס וגורסין בע"פ, וע"כ מי שמתנהג על האופן, באמת לא כמהרה
הוא משכח, שתמיד הוא בעין שכלו סידור הדברים כזה אחר זה, כמו שהם כתובים על הלוחות אשר
ראה, ובדרך הערה אסמכיה על מ"מ "ואת לזועים חכמה" בדרך הערה ממש שהוא חוץ מפשטו
לבגמרי, כמו שכן היה דרכם כנודע, שגם אופן משוכח זה היה מועיל להם לזכרון כל דבר קטון וגדול
מתשבע"פ שיולא מפיהם, ויען שרבר זה בע"כ טמן אותו כרמז עלום לומר כלנעה, שהכונה הוא על
ראיית הדברים מתוך הספר כלנעה שהם ההלכות, ע"ז גולה הדברים כאומר: "הלומד אגדה מתוך
הספר לא כמהרה הוא משכח" הכונה, כיון דבאגדה התירו לעלמן ללמוד בגלוי מתוך הספר, וכמ"ס
בגטין הנ"ל והוא ר"ח גופיה, ע"ז כאן גולה הדברים, כלומר ראה איך לימוד הדברים מתוך הספר מועיל
לזכירה, ה"כ גם מה שאמרתי לך כלנעה ר"ל ראית הספרים אותם שהם כלנעה כהלכות, כלנעה, ואותם
שמותיהם כההרסוף כההרסוף באגרות ולעולם ראית הדברים מתוך הספר הוא מועיל הרבה, וכן לחכם
ויחכם, שבענין ההלכות שעדין לא הותרו בפומבי לא היה יכול לנלותו, כי אם לומר "כלנעה" והמבין
יבין שכלנעה היו יכולים להביט מתוך הספר ולגרוס בע"פ, וע"ז אח"ל להוסיף גם הסברה וכנ"ל שהוא
ג"כ מועיל לזכירה, וכל ארבעתם מקרא אחד דרשו שהסברה הראשונה והאחרונה, ויוליס "מפן תשכח
את הדברים" ר"ל התחכם להודרו ולעשות ענינים שלא תשכח, והיינו המקום פנוי לחזור תלמודך ואין
למעלה מכ"ה, והשתדל להסביר הענינים בשורשם, ואם כה תאמר, ואת כל אלה ידי עשתה, ולבי
ולוק כמו אין זכירה בו, לזה מסוים "אשר ראו עיניך" לא תקח הדברים בע"פ מעיקרא, כ"א אחר
שראיתם מתוך הכתב, הא כלנעה כהלכות, הא כההרסוף באגרות, וכזה כל ד' מימרות ממקרא אחד
נדרשו, ונדרשו כמין חומר ודוק היטב.

הענף הב'

ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת שרעת גאוני ספרד (שהכתובה הקודמות ביד
גדולי הדורות מעולם לא נאסרה) מבורר יולא מפשטו הסוגיות, דכבלי ודירוש',
ולכל הפחות אין מו שיוכל להכחיש, כי לא יתנגדו לסברתם הנחמרת הזאת יען וכיען יתפרשו כמין חומר
לפי דעתם דעת עליון. מעתה חובה עלינו לשים משטר קולמוסנו לברר דבריהם אחד אל אחד שלא
ישאר בדבריהם דבר נפתל ועקש ולא כלום, וראשון לכל דבר שבקדושה הוא גאונו רבינו שיריה זיע"ה
כי נפשו אנו חיים כפרט בענינים עתיקים כמו אלה וע"כ ראשונה חל עלינו חובת ביאור אגרותיו
החמודה, אשר ילאת מקולמוסו הטהור לישר כה כל מעגל עד מקום סוד שכלנו מגעת, ר"ל לעמוד
על

שערי תשובה סי' קפ"ז

על בדקי וסדקי תשובה זאת הנקראת אגרת ככל מה שדברר מענין כתיבת המשנה והתלמוד עד סידור
 זמן הגאונים (שמעס ואילך לא אזכרנה ולא אדבר בה כי מכיר אני את מקומי שאינו כפי כתיב חכמת
 הביקור ומכ"ש בסדרי הדורות והדומה לזה, ואני ענין זה לחכמים ורעיו כינה לעתים שיש להם יד
 ושם לעמוד בהכלי חכמה זאת באורך וברוחב ידיעותיהם) ואגב אורחין, האיל ואתא לירן חובה עלינו
 לפרש דברים שביטן, ובמקום שהמרו להאריך נאריך, ולהפך בהפך, ובמקום שנגיע להפרש הנוסחאות
 בין נוסחת היוחסין ובין נוסחת החופש מטעמונים, נרשום הדברים באותיות מרובעות, ובתוך תלמי
 לבנה יבואר נוסחת מי זאת או מהיוחסין, או מהחופש מטעמונים בראשי תיבות ח"מ, או משניהם
 ובשיחויבנו הענין להאריך בשינוי הנוסחאות גופם, או כל ענין שהוא חוץ מדרכנו כביאור תשובת גאוננו,
 אזי כדו שלא לכלכל הקורא נרשום הדברים בסימנים מיוחדים, ועל כל סימן וסימן נברר הדברים
 כשמלה, איך נוסחת היוחסין היא הקדמונית והאמיתית, ולא חלו בה ידים, ולא נפלו בה כ"ה טעויות
 בדרך טעויות סופר, ותו לא, וגם אלו נעדי וכתבם, ולהפך בנוסחת ח"מ כי לא זאת כי כולה קמטוטים,
 עוד זאת כמו שכבר מלתי אמורה, יתברר לקורא כי בק"ע הוא מט כל מין לשון רושם וכתיבה מתוך
 דברי הגאון ז"ל, גם בלא דעת וסידור הדברים עד שבאופן השמיט הנוט אחריו דברים בלתי מקוריים
 ובלתי מקושרים, שא"ל לתלות כ"ז בטעויות סופר בשום אופן.

ותחילת

כל דבר ראוי לנו לבאר השאלה אשר נשאלה לפני גאוננו ז"ל לכמה ספקות מתחלקת,
 כדי שתהא תשובת הגאון הרמה והנשאה, כהירה וזהירה, לעין הקורא מבלי שום
 מובנה, ולפום ריהטא השאלה הזאת נחלקת לחמשה ספקות.

הספק הא'

הוא נחלק לה' סעיפים בנויים בחכמה, וסידור נכון, שכל סעיף הבא אחר מי
 שקדמו הוא בנוי בדרך את"ל פשיעויותא. הסעיף הראשון. כיולר נכתבה המשנה
 ואין ספק שהוא כמו שביארו בעל ח"מ, והוא רכיון דהתורה שבע"פ המקובלת איש מפי איש עד
 מרע"ה, הוא מה שנמצא כתוב היום במשנה ובתלמוד ואין זולתה, א"כ הסברה נותנת כי אנשי כנ"ה
 היותר קרובים לנביאים, הם התחילו במלאכה זאת לכתוב על ספר קבלתם, וז"ה: "אם אנשי כנ"ה
 התחילו לכותבה, וכתבו מקצתה (ר"ל רובא) חכמי כל דור ודור עד שבא רבי וחתמא.
 הסעיף השני. ראש ת"ל דכן הוא האמת, והוא קבלה איש מפי איש ורבי הוא שחתם המשנה וסדרה,
 וע"ז רובא סתמא היא, וזה סימן מובהק שהיא קבלה, ע"ז קשה לן: כי הרי אמרו סתם מתני' ר"מ
 הוא. נמצא שקיח סברת ר"מ מחודשת ולא קבלה היא. הסעיף השלישי. דאף את"ל ע"ז מה שתרמה
 כיון דהדבר סתמא (כאלו כבר ידעו, שפי' סתם מתני' ר"מ היא, ר"ל ללשונו וסידורו) עכ"פ זהו
 שקשה מה שאנו רואים "ש"רוב החכמים המפורשים בה" (ח"מ) ר"ל בסדרותיהם הם אחרונים
 וכולם תלמידי ר"ע, א"כ נמצא דהיא תורתן של אחרונים ולא של ראשונים. הסעיף הרביעי. דאת"ל
 גם על זה דהם המקבלים, ולא שהם הולידוה, אכתיו קשה, שהרי יש לנו כללם שלמרונו רז"ל בתלמוד
 הלכה כר"ע מחברו, וכר"י מחברו, וכר"מ מחברו, ובר"ל שמוזע מוכח דהיא תורתן של
 אחרונים, דעל קבלה "היכי שייך מחלוקת כדו שניסר הכללים הללו? ואחריו כו' ודעינן שאלו החכמים
 ש"רוב תורתנו מהם היו בולס בסוף בית שני, א"כ הרי שבקו רובא לבתראי, נמצא דהראשונים לא
 כתבו כי אם מעט מזער. הסעיף החמישי. "וב"ש א"ל נכתב כלום מן המשנה עד סוף ימיו
 של רבי. ר"ל דאף את"ל, דהכל הוא תורתן של ראשונים כעיקר הקבלה, ובה לא נפל מחלוקת כמו
 שהוא האמת, וא"כ חזר הדין דרובא לא שבקו קמאי לבתראי כיון דברובא כל שהוא עיקר לא נפל
 מחלוקת עכ"ז קשה כמות, כמה שער זמן רבי לא נכתב כלום. וז"ה: "וב"ש א"ל נכתב כלום
 מן המשנה עד סוף ימיו של רבי. ר"ל א"כ איך אפשר בעולם שלא נשכחו כל הקובצים הגדולים,
 ואיך יעלה בדעת, שנשארו כל אורך הדברים הללו בתורה שבע"פ? זה דבר שאין השכל סובלו, ובמעט
 היסוד הזה נותן עיקר הקבלה בסבנה עצומה, וכך אנו לרובים לפרש כונת השואל, דאי כונת"ל לא
 נכתב כלום, נפרשהו לא נתקדם כלום הא ודאי נוטיל הענין מידו פשוטו, כי איך יעלה בדעת
 שארשי שכבר ידע השואל לכל הפחות ש"רוב החכמים המפורשים בה בולס היו בסוף בית שני שהוא זמן
 קרוב לק"ן שנים קודם רבי, ובהדיא קאמר כן, א"כ הרי ודע השואל שקודם רבי זמן כביר נתחדש
 הרבה

הרבה ממנה, ואיך ה"כ ויסיף להסתפק שמה לא נכתב כלום עד סוף זמן רבי, שר"ל לא נתחדש כלום. הרי אין מקום לחול לו הספק בשום אופן, כי עדין לחלוות דיו של השואל קיימת כמה שקותר כל ק' זה עד היסוד בו, אלא ודאי שכוונתו הוא לשאל ממה גאונו ז"ל שאחרי שבדאי כל מ"ש כמשנה ובתלמוד הוא מקובל ממרע"ה, וזאת התעורה בישראל, וכל הספקות שנסתפק ידע השואל שהגאון יתירם כהתר בקיום פינה זאת. ר"ל שהכל או רובא הוא מתורתן של ראשונים, והיא הקבלה הנאמנה, ע"ז באחרונה דתק ונכנס לספר הספק האחרון במסגרת להספקות הנז"ל, כלומר שהגאון ז"ל בהשיבו תשו' נלחץ לקיים הפינה הנאמנה שהכל קבלה ממרע"ה שכבר היא כדעת השואל ובאמור, עכ"פ ישתדל למטא תרופה לקבלה הזאת הארוכה מארץ מדה, ורחבה מני ים, לכבר איך נשארק ולא נשכחה, אם האבות וראשי סנהדרות לא כתבו כלום? וע"ז כתב הסעיף הזה בלשון "כ"ט" דרטון השואל לגלות כל לבו לפני גאונו כי רטנו בחיזוק הקבלה, באלו יאמר: דאס הספקות שקדמו נותנים יד לפושעים להסתפק בקבלה שאינה ממרע"ה כי אם מדור אחרון סמוך לתרכין בית שני, כ"ש וק"ו שניתן יד לפושעים אם נאמר שהיא קבלה ממרע"ה, ולא נכתב כלום ממנה, עד סוף ימי בית שני או עד ימי רבי דהא ודאי ותאמרו כל פועלי און, ועס ה' ידכאו, ויאמרו כי שקר נחלו אבותינו, כי איך אפשר על ילודי אשה שיסבלו משה עשרת אלפים גמלים ספרים בזכרונם? וענין זה קשה מכולם, ובוה עלו אל השואל ה' סעיפים בספק הראשון העלוס קשורים זה בזה שכל סעיף אחרון הוא פשיטות לראשון שקדמו בדרך את"ל פשיטותא היא כנודע. ועכשיו השואל יוסיף עוד ספק אחר והוא:

הספק הב' ואף גם זה בדרך את"ל, והוא: כיון שהשואל עיניו אל הגאון ז"ל, ובו בטח לבו שדאי כתשובתו יקיים לו הפנה האמיתית שהמשנה היא הקבלה האמיתית, ויפרש לו, למה נכתבו בה דברים בשם אחרונים, וגם יקיים לו שכל דור ודור נכתבו זכרון שמועות כפי סדרי הענינים, באופן שתיר לו כל ה' סעיפים הס' הא' מבלי שום מבוכה הוסיף, דאת"ל דהיה כתיבה, ושכבר נראה שהיו מאז שנים קודם רבי, סדרי מסכתות מסודרות בעלמן יפה ופה, עכ"ז נסתפק באומרו: "ועוד אם סידור הדברים מסודר כהוגן יען עכ"פ עדין קשה מה טעם עשו בזה הענין (ר"ל) מה טעם הקרימו כפודים לשקלים, וסוכה ליו"ט, ושתיהן לר"ה, וכן כל מסכתא ומסכתא שלא נסדרה עם חברתה על הענין? ואחר שאלה השואל מספקות הנופלים בעיקר הקבלה שהיא כללות המשנה, ולבו בטוח שכאשר עלה כדעתו כן יהיה, ושהגאון יהיה נטפל להסביר להשואל הדברים בקיום כל השרשים אשר ירה בהם אכן פונתו בדרך את"ל, ולא נשאר לו, כ"א ספק אחרון, והוא על סידור המסכתות, וגם ספק זה יהיה נפשט מפני הגאון אפי' בשוק, בהן או לא, כי לא מעלה ולא מוריד, ע"ז נפנה לחדש ספק אחר והוא:

הספק הג' בענין התוספתות והכרייתות וספק זה חילקו לב' סעיפים. הסעיף הראשון. הוא אומרו: "והו התוספתא! ששמענו שר' חייא כתבה, לאחר חתימת המשנה נכתבה, או בזמן אחר? ר"ל אם נכתבה בזמן רבי או אחריו. הסעיף השני. דאת"ל דלא אוכפת לדע או שלא נודע עכ"פ יש לנו לדעת מה ראה ר' חייא לכותבה? ר"ל מה הכרח ראה לו רבי חייא להוסיף עוד חיבור אחר? הסעיף השלישי. דאת"ל שהיה לו הכרח לתוספת דברים, כדי לבאר עניני המשנה הסתומה וז"ל: "אם לתוספת דברים שהם מפרשין עניני המשנה א"כ זהו שקשה: "אמאי הכי תרין רבי ולא כתבן? דבאמת היה לו לרבי לבארן, ולמה יניח דברים סתומים הנרכיבים ביאור, כיון שמלאכת רב"ק היתה להסיר המבוכות, א"כ למה יניח מבוכות אחרות? ואין לנו לומר שנתחדשו סברות אחרות, אחר חתימת המשנה, וע"ז הולכיה בכרייתא, והתוספתא, דזה באמת אינו, שהרי כל הדיונים המבוארים בכרייתא, והתוספתא, הם מבוארים בשם החכמים הקודמים לרבי המוזכרים במשנה. ולזה חיזק השואל הסעיף הזה באומרו: "ואלא משם חכמי המשנה הם אמורים ואחר שכיר השואל הסעיף הג' בכל פינות חלקיו, ויאל לו ממנו, שגם הכרייתא והתוספתא, היא קדמונית בערך המשנה, א"כ יפול הספק עלמנו שנפל במשנה והוא:

הספק הד' באומרו: "וכן הכרייתות כולד נכתבו וע"ז התחיל ספק זה במילת "וכן" ר"ל שאחרי שהתברר שהכרייתא גם היא קדמונית, א"כ בהכרח יפול הספק עלמנו שנפל

שערי תשובה סי' קפ"ז

שנפל במשנה כיצד נכתבה שר"ל אם חכמי כל דור היו כותבים מה שברור בידם, או נשארה עד זמן אחרון כימי ר' חייא, הכל ממש כערך הספק הראשון ובכל לדדיו כמו שנפל לו בענין המשנה. וכן מוסיף והולך.

הספק הה' בענין התלמוד לא נופל דבר דכבר נראה בחוש הראות דהשאל חכם שכחמים ובקי בתלמוד, וידע שהתלמוד יש סברות חכמים מכל הדורות מזמן רב ושמואל, עד רבינא ורב אשי, ועד רבין סבוראי, ה"כ נמלא דכמו שקיו הדונים שבמשניות ושכבריות, ושבתוספתות וכו' בימים הראשונים מתרחבים מדור לדור, כן התלמוד היה מתרחב ומתפשט בכל דורות אחרונים, וה"כ גם עליו ופול הספק "כיצד נכתב" והוא ספק מחולק בד' סעיפיו כמו שחולק ספקו של "כיצד נכתבה המשנה" לא נופל דבר, ואחר שיצא מספק הה' הזה, נכנס בספק הדורות, מזמן חתימת התלמוד ואילך, שבספק זה ותשו' הגאון זאת, ודינו אל תהי בה מטעם האמור, ע"כ הגיעה שאלת השאל החכם וכיאורה הרק שיטב.

והגאון ז"ל כרוחב מבינתו נטפל לא לכד להשיב להשאל עפ"י סריי ספקותיו, כראיות ברורות מן התלמוד, אלא עור זאת השתדל בתוך דבריו לבאר לו כל סתום בטוב טעם ודעת, ומעיקר אש פניו לחזק הקבלה האמיתית שהיא מימות מרע"ה בדרך כלל, ושרכיבו הקדוש לא פעל בדברים ההם, כי אם תירון דברים וסידורם, והוא מה שכבר עלה בדעת השאל שרבי חתמה, וע"ז התחיל כלשון "וראי שיתא סריי משנה רבינו הקדוש תרלינון **כי היכי דגרסי להו הלכתא דבתר הלכתא ואין להוסיף ואין לגרוע והכי אמרינן בגמ' דיבמות בפ' הבע"י (דס"ב ע"ב) מתני' אימת אתקין בימי רבי** (יוחסין. אבל כח"מ כלבולים וטעות).

כונתו מבוארת לומר: שהדונים העיקריים, כבר היו מימות נביאים ראשונים, וההלכות הם קדומות, וישן שהיו איוה שניים, ודברים מוקשים, והפרש בין השונות, כי אי אפשר בלאו הכי לפי אורך הדורות והכלבולים, ובאשר יבאר הדברים באורך לקמן, ע"ז הוכרח לתקן וליושב הכל כי היכי דלגרו כ"ע הלכתא דבתר הלכתא, ר"ל כל הדברים כאשר נפלו מתחילתם, ואפי' באיוה דברים שנשתנו הדורות, שלפוס ריהטא היה מן הראוי להוסיף ולגרוע לפי השתנות הזמנים. עכ"ז כיון שנה הדון ההוא רבי במשנתו, הרי הוא כאלו תקוק על ס' תורת משה, וע"ז ספיר מביא ראיה מאותה דפ' הבע"י דעל משנתו דשהתה עשר שנים ולא ילדה, רלו לומר דהני מילי בדורות הראשונים, אבל בדורות האחרונים ששנותיהם מועטות, די בשתי שנים ומחלה או למרבה ג' שנים, וע"ז דחה שם תלמודא באומרו: "ליתנהו להני כללי! מכדי מתניתין מאן תקין? רבי! וכימי רבי שהיה אחר דור שאמר "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" נתקנה משנה זאת, דשהתה עשר שנים, נמלא דכבר תרלה, והניחה הלכה לדורות, אפי' שרבי היה מדורות אחרונים, ואחרי שרבי קבע הדון במשנתו, אין לנו לבקש פטורים וחילוקים, כי עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע, ואחר שהגאון החלוט בהא"ל של השאל, דהכל הוא תורתן של ראשונים, בא לו להשיב על סעיף הב'. מהספק האדיר הזה והוא, דא"כ למה שבקו רובא לבתרא? והוא משיב דלא זאת רלא שבקו רובא, אלא אפי' המיעוט לא שבקו, כי הכל הוא תורתן של ראשונים בין סתמי ההלכות הפסקות, ובין הפלפולים והטעמים, ומביא ראיה ע"ז מעובדא דהלל שאמר מי גרס לכס וכו' שלא שמתס כל לרכס וכו', ומחסרון השימוש שקנטרן בו, ממנו גרע סדר לימודן של ראשונים שהיה להם קבלות הדינים ופירושיהם נרמזים בכתובים כמו שהוא התלמוד האחרון ממש לא נופל דבר, והם הענפים, דהיינו אם פסק דוחה את השבת, וענפי הענפים והיינו שבת ולא הכיח סבין מע"ש, והקבלה הזאת רמוזה בתיבת "כמועדו" אפילו בשבת, היש ראיה גדולה מזאת "דכולהון מילי דקמאי גרסי וטעמיהון תבו" וע"ז נרגש דא"כ יאמר האומר, מי הם אלו שמועותיהן? אלו שונים ושמותיהן? אין לנו מזכירים? ולהפך שמות האחרונים בפומן ולא הראשונים, ולזה משיב "דהכי הויא מילתא" ר"ל זהו הטעם דהראשונים לא אתידעו שמתהון אלא שמותם של נביאים וכו' בלבד, "משום דלא הוה מחלוקת ביניהון אלא כל טעמי משנה (ח"מ) הוו ידעין להון, ידיעה ברורה, ותלמודא נמי (ח"מ, ויוחסין, ותלמוד אי כמי" והט"ס

והט"ס קרוב, ובנתנה ותרש יוכת) הו ידעו להו ידעם ברורה, והוויות ורקדוקים הוון
תנו (ח"מ) במשנתו ע"כ דבר. ודבר שחדש וכן היה הגורסא באגרת שבאלר ספרי קמ"ר וויין
 יע"ף (עיון לקמן בהערה כ"ה) כונתו מבוארת שמלכד שכבר הוכיח מההיא דפקסוס, דהראשונים הו
 לומדים הדינים, וענפי ענפיהם עם טעמיהם, רנה להוכיח שגם הפלפולים והקושיות וההוויות
 והכעיות אשר כל הלומדים בכללם בשם יקראו "תלמוד" גם זה היה להם, והביא ראיה אמיתית מרבן
 יוחנן בן זכאי וכו' ואחר שהוכיח דכ"ז הוא **להודיעך דאפי' היות דאבי ורבי**
 (יוחסין, ובח"מ חסר כל זה) לאו מדעתיהוהו הו לא כולהו נהיוין לראשונים, ה"כ ככל זה יחזק קושית
 השאל יוטר שהרי רובא של המשנה סתמא היה וקי"ל סתם משנה ר' מאיר, ומה שאינו סתם הוא
 מוזכר בשם החכמים האחרונים, סמוכים לחרבן, ואפי' אם בדבר שגולר המתלוקת, מוזכר להזכיר
 האחרונים ולא הראשונים מפני דלא הוה בהו מתלוקת, ה"כ בדברים שהם הלכות פסוקות למה לא
 יזכיר שמות הראשונים, ולמה נאמר סתם משנה ר"מ היא? וכדי לבא אל המכוון הזה למה אמרי' סתם
 משנה ר"מ, ומהו פי' מאמר זה, הוכרח הגאון להטיע לנו הטעם קלרה בקילוך הדורות, איך וכמה
 הגענו לידו מדה זאת שיהיו כל הדינים הפסוקים על סר"מ, ואגב אורחיה הגאון יסדר לנו סדרי
 הדורות והחכמים שאיו עהם, ומה שאירע להם בכל דבר הנוגע ונלמד לעינו, אבל כחותה על
 הגמלים כדי שלא ללאת הרבה מהכונה, וע"ז התחיל "וכמה דהוה בה"מ קיים כל חד מרכותא הוה
 מגמר להו **טעמי** אוריותא ורמשנה (שהם הלכות פסוקות) ודתלמוד (שהם הפלפולים והראיות
 וההכרחיות) כמילי דמתכר להו בשעתיה והוה נפושת תבמה ולא הו זריבין **לטרהי**
אחריני (יוחסין) ר"ל דהמלמדים כל אחר ואחר, הו מלמדים לתלמידיהם כל הקורה כולה וככו"ל
 לפי לחות לשונו, והו חכמים גדולים, ופקחים עלומים שהו מכינים כנקל, ומסבירים הדברים עד
 שמסיבת פקחותם לא נולד שום מתלוקת כי אם היה דסמיכה, וגם הלל ושמואי לא נתלקו כי אם כג'
 הלכות יחידות, מכל זה מוכח, דהו נהיוין להו שבילי דתלמודא בשבילי ירושלים, ואחר החרבן
 והשמדות, התלמידים בעל כרחם לא שמשו כל לרכס כי השמדות מנע מהם השיקור, ומזה נולד
 המתלוקת, ובפרט "מן כד נח נפשיה ריב"ז והוה ר' גמליאל (דיכנה) **והוה נמי עדין**
 (יוחסין) וכן הוא בכ"י שבאלר ספרי קמ"ר וויין יע"ף) ר' דוסא בן הרבנס, שהו זקן מופלג כנודע
 שהעור משום חנו זכרים ומלאכו, **ואחרי** (ח"מ) מן הנך ראשונים **הוה פלוגתא בין**
ב"ש ובין ב"ה (יוחסין, ובח"מ חסר כל זה) ואע"ג דאחרו ב"ש ונקבעה הלכה כב"ה
 (עכ"ז) היתה פלוגתא בדורו של ר"ג בדברים אחרים בין ר"ה ור"י תלמידיו ריב"ז והזכור
 הגאון כל החכמים שהו באותו דור ואמר: **"והוה נמי בההוא דרא** (יוחסין, ובח"מ
 חסר כל זה) ר"י הגלילי וכו' (ביוחסין מוסיף ר"ה בן תרדיון והוה טעות, ובח"מ ליכא) ועוד הוסיף
 להודיע לנו: "ורבנן אחרוני נפישו דהו בההוא דרא, ושניי להם שהו תלמידים, וחכמים
 היו בימיהם כגון ר"ע וכו', ועד אותה שעה היה ר' יהודה (וכן הוא בכ"י שבאלר וויין יע"ף
 ובח"מ אלעזר עשות) כנליבין, ואע"פי שהיה ר' יהודה כנליבין בזמן הבית **עדין אחר**
חרבן הבית היה שם (יוחסין, ובח"מ חסר כ"ז והנחת דברים בלי קשר) וזמן אשוב
 היה וכו', שבאותו זמן ישבו לאתו הלכותיהם שהו כאלו אבודות וכו', וענין ראב"ע
 וכו', דמסס ואמת הגאון ז"ל דבריו שאמר לעול דהו רבנן נפישו, אשוב מסר ר"ע את עלמו
להריגה (ח"מ חסר) והעמיד ר"ע תלמידים הרבה, **והוה שמדא** (*) **על**
תלמידים של ר"ע והוה סמכא דישראל על תלמידים שניים (יוחסין) ובח"מ חסרן
 ובלכול וטעות) וכו' וכו' **כדאיתא ביבמות ור'** (יוחסין, וח"מ חכ"ז) מאיר
 היה גמיר וכו', והאריך הגאון על סמוכת ר"מ, ושהיה ברור רשכ"ג הנשיא, ורבי נתן הכבלי שהיה
 האב"ד, ור"מ היה חכם, וסיפר בקילור ענין המוכח בהוריות, וסיפר מהחכמים הגדולים שהו בדורו,
 ומכללם **"אלעזר בן ירמיה, וחנן בן פנחס, ור' חנינא בן גמליאל"**
 יוחסין

(*) נפ' הכע"י דס"ג אמרו שמתו באסכרה, ולשון שמדא נראה מיתה בידי אדם.

שערי תשובה סי' קפ"ז

(יוחסין, ובח"מ כולו קמאונים) עד שהגיע לדורו של רבינו הקדוש שאליו פני ה' הגאון מועדות. אחרי שאגב אורחיה הודיע חכמת ר"מ, ולחיותו וסמיכותו, כי גם לזה היה לו לורך גדול, ושם סיפר שרשב"ג גדל לבנו חמודו ר"ק ז"ל לת"ת, וסיפר מי ומי היו רבותיו, ואחר כן סיפר כי מלך אחרי אביו, ומי היו חכמי דורו, ומי היו תלמידיו באומרו: **"ותלמידים אחרים כגון ר' חייא וכו' (יוחסין, ובח"מ שיכושים כי באמת כל אלו שמזכיר אחר ר"ח והיו נקראים תלמידים וכו', ולא חכמים אחרים) והם (ר"ל רבי וחבריו ותלמידיו) הרבילו תורה הרבה, ובכל השנים הללו נתפרשו כל ההלכות שהיו תלוים בכית המדרש מאחרי (ח"מ, וכיוחסין מפירו) ההפסד הגדול שהיה בחרבן הבית (יוחסין, ובח"מ חכ"ז) והספקות שנולדו (ח"מ, וכיוחסין "שהו") להם באותם המהומות וכל החלוקות (יוחסין, ובחופש מעמונים "חלוקות" טעות) שנולדו (יוחסין, ובח"מ שהיה) בג' דורות הללו נפסקה ההלכה בהם ונודעו ביניהם דברי היחידים ודברי המרובים (יוחסין, ובח"מ שיכושים) בתי דערכי רבנן כהו טרחי כפוי, ורקו כהו דיוקא דכתר דיוקא ודקדקו הרבה על (ח"מ) כל השמועות והמשניות לתקנן, ולאו דאוסופו על מימרא דקמאי מאנשי כנה"ג, אלא טרחו טרחי נפוי ורקו דקדוקי רברי, עד דאסיקו מאי (ובח"מ מאי טעמא והוא טעות כמו שאבאר) דהו אמרין הנך ראשונים, ומאי דהו עבדין עד דאפשיטו להון כל ספקי דאית להו, ולא הוה חד מן הראשונים דכתב מנהון (ח"מ) מדעם עד סוף יומי דרבינו הקדוש כדברים הללו גאוננו כבר התחיל להגיע אל מחוז חפצו להורות לשאל כבירור גמור איך מה שאמר לו מתחי דבריו "כולהון מילי דקמאי" הוא אמת ויזכ שיהי מורה לו בחוש הראות איך רבי וחבריו ותלמידיו כסידורם המשנה, לא דאוסופו על מימרא דקמאי מאנשי כנה"ג, אלא טרחו טרחות גדולות, ודקדקו דקדוקים לאסקוי שמעתה אליבא דהלכתא, עד שכרוב טרחתו ופולפולם הגיעו לימר מה שהיו אומרים הראשונים, ר"ל לפסוק כרינים מה שפסקו הראשונים, ולעשות מעשה המלות והדומה כמו שהיו עושים הראשונים בלתי תוספת, ובלי מנרעת, וכ"מ דהראשונים היו אומרים אותם הדינים עלמם מבלי שיחגעו בשום יגיעה, והאחרונים אמת עלה להם בכל מה שאמרו הראשונים, אבל בטורח עלום, ואחר שעלה בידם בירור דעתם, ומעשיהם של ראשונים קבעו אותם במשנה להלכה לדורות, וז"ל: "אלא טרחו וכו'", עד דאסיקו מאי דהו אמרין הנך ראשונים, ומאי דהו עבדין, עד דאפשיטו להון כל ספקי דאית להו, ר"ל דע"י הטרחה עלה בידם עיקר הדין ועיקר המעשה של הראשונים (ולא הטעם כמו שהוא כנוסח ח"מ) דע"י הספקות שנולדו בג' דורות של מהומה נולדו ספקות בענפי הדינים עלמם אם לאסור אם להתיר וע"י טורח הדקדוקים נפשטו וסורו לפסוק (היינו אמירה) ולעשות ככל אשר היו פוסקים ואומרים ועושים הראשונים, ואחר שכירר הגאון דבר זה כשמש בחטי השמים, לזה נרגש שמה ואמר האומר א"כ מה חידש רבינו הקדוש וסיעת מרחמיו? ולזה משיב, "ולא הוה חד מהראשונים, דכתב מנהון מדעם עד סוף יומי דרבינו הקדוש הכונה: זה הוא הקידוש שחודש יען שמכל אלו הספקות שנולדו בענפי הדינים וענפי ענפיהם, דרך משל נוטלין את הידום, ואח"כ מכבדין את הבית או להפך, מכל זה וכדומה לזה, לא היה שום חד מהראשונים שכתב שום דבר, וטעם הדברים: כי הראשונים מעולם לא נולד הספק ביניהם, כי אפי' הוויית דאביו ורבא הוה כולהו נהורין לראשונים כמ"ש לעיל ואיך יהיה נולד הספק? ואי ראשונים האחרונים כיון שהיו בג' דורות של מהומה לא היה להם שעת הכושר לשמש כל דרכם לרבותם כ"ש שלא היו יכולים להתטפל ולברר דברים הללו עד שבה רבינו הקדוש, וטרח הוא וחבריו ותלמידיו, וע"י התבררו כל הדברים כשמלה מה שהוא כלי חולק ומה שהוא להפך וכדומה. וכסוף ימיו נכתבו בספר, ר"ל כל הדברים שהוכרחו לכירור עם כל הדברים שהיו מכורחים ונרשמים במגילות, וזכרון שמועות ומסקנות שלמות שביד גדולי הדורות עד שנעשה חיבור שלם כמו שיבאר דבר זה הגאון כמה פעמים לקמן (ג) ועכשיו**

(ג) בנוסח ח"מ כתוב בזה הלשון: "עד דאפשיטו להו הנך ספיקא דלא הוה אית לראשונים מנהון מדעם, ועד סוף יומיהו דרבנן ליבא דכתב מדעם כל עיקר, ולא נמי פה אחד ולשון אחד הוה נרסי", ובאמת כבר נראה השינוי העשוי בידיים. שהרי

ועכשיו שכבר ביאר לנו הגאון, ה"כ רוחים שהרוחנו במלאכת רבינו הקדוש, והוא: פישוט הספקות, ובירורן ובתיבתן כתיבוב, מה שלא היה לראשונים, כי אם זכרון שמועות.

עוד הולך ומוסיף להודיענו, שעוד ריוח שלישי הרוחנו במלאכתו הקדושה והוא אומרנו: וכן נמי לא הוו גרסי (אלו הראשונים שהזכיר למעלה) כולה (ר"ל מתניתין) כפה אחד ולשון אחד, אלא טעמיהו הוו ידעין להון וכלהון דעת אחת הוה בהון, ר"ל שאפי' שכל אחד שונה בלשון משונה מחברו עכ"פ הרעת דעת אחד לאסור או להקיר וכוונא, וזה הריוח שהרוחנו במלאכת רבינו הקדוש שהכל לשון אחד ופה אחד, ועכשיו מוסיף ומודיע הריוח ה' והוא: **ורא הוה בגירסיהו פלוגתא** (יוחסין, ובח"מ חסר וכמאלו הדברים מכלולים ובכתי מוכנים ודוק) וידעין מאי דהיתיה דברי הכל, ומאי דהיתיה פלוגתא, ומאי דהיתיה לרבים, ר"ל שאפי' שהיו יודעים, איהו דין הוה דברי הכל, ואיהו דין יש בו פלוגתא, ויודעים ג"כ לדרי המתלוקת, לאיהו דר הוה סברת היחיד, ולאיהו דר סברת הרבים, עכ"ז לא הוו גורסין בגירסתה דרין עם המתלוקת שלו, כמו שהוה היום בסדר משנתנו שתקן רבי, וזהו הריוח ה' ומוסיף עוד הריוח החמישי והוא: **ולא הוה להס דברים מתוקנים, ומשנה ידועה וכו' עד כל אחד ואחד מתני לתלמודיו כאיהו דיבור (ר) שירא, ובאיהו דרך שירא יש אוחז דרך קצרה וכו' ואית (ח"מ חסר) דתני כללות, ואית דפרטין, ואית דמרווחין (ח"מ), וכוחסין מומחין, טעות) ופסטיין דמוי ודמוי, ר"ל דמלכד דהרוחנו פשיטות הספקות וכיורון**

שהרי הגאון לאו רובלא הוה לחזור ולומר שהראשונים לא הוה אית להו הגך ספיקא, שכבר הודיע דבר זה כמה פעמים אין מספר. אבל בעל הנוסח הזה היה בידו להשמיט כל השורה האת כמו שתראה עוד למטה, שהשמיט ולא חמל על דברים רבים, אלא שראה דלא היה נשאר שום קשר לדברים אומרנו אח"כ "ולא נמי פה אחד הוה גרסי, דחזור על הראשונים ואם ישמיט כל ענין זה יחזור דברים אלו על מי שדיבר מהם סמוך ונראה שהם דורו של ר"הק שכבר היו גורסים כפה אחד, וזהו עיקר מלאכתם. וה"כ הוה תרתי דסתרן ע"כ בעל הנוסח הוכרח להניח דבר זה שידבר על הראשונים. והסך הקדשה, שהכונה על הספקות שלא היו להם שהוה דבר ידוע ונגלה. והגאון לא ישליך טיפת דיו לאבדון. ועוד והיה היותר גדולה, מה ראה הגאון להפסיק בתוך דבריו שמדבר על אופן מלאכת ר"הק מה פעל ועשה, להודיענו שעד סוף יומיהון דרבנן ליבא דכתב מדעם, שהוה דבר שאין לו קשר עם מה שהוה מספר והולך. שהנה שורת מחבר אדיר כמו שהוה גאוננו, מחייב שאחר שפייר דע"י טרחות שטרחו רבינו הקדוש וכני דורו פשטו כל הספקות, תכף יבאר שלא זאת עשו בלבד, אלא שגם סידרו הכל כפה אחד ולשון אחד. וכן כמה תיקונים שעשה והגליל, כמו שבאמת הולך ומספר אותם הגאון אחד אל אחד, לא להפסיק כדי להודיענו אינתי הית הכתיבה? באמת דבר זה אין לו שחר, אבל מה יעשה בעל הנוסח הטרפתי הזה שגאוני ארזו כך סבירא להו, דעד דורות האחרונים התחי הכתיבה? ע"כ בעל כרחו לכלכל לנו כל הדברים, ובמקום: "יומי רבינו הקדוש יוד ויכתוב" יומיהון דרבנן, שארי ליה מאריה! ועוד מאי מדעם מדעם ב' פעמים? ומאי כל עיקר? אין דרך מחבר הגיוני בגאוננו, להכביר און השומע להשתמש מלשון אחר בתוך שורה אחת ואף גם זאת דרך מחבר מובהק לפרש דבריו הדק היטב, ולהסיר כל מין שפק מעל אמריו אם לא בענין אשר שם כל מנמת פניו לבאר ולבררו לא בענין שמבירא מילתא אנב אורחיה כמו שהוה ענין הכתיבה שלא נכתבה עד סוף יומיהון דרבנן שהוה ממש מילתא אנב אורחיה, לפי סידור בעל הנוסח הזה, וה"כ מאי כל עיקר? אין דעת גאוננו מנופל עכשיו בפרט הזה, ואין טעמו מחייבו להחליט בדבריו בכל עיקר (ועיין מוהרל"ג ר"ד ע"ד, ועיין ש"ת חכס לני סי' ק"ן) אם לא שבעל הנוסח באמת דעתיה עליה לדבר כל מין לשון כתיבה מהאגרת החמודה האת, וע"כ החזיק דבריו בהוסף "כל עיקר" לשרש אחר סברת הכתיבה עד דורות אחרונים ולפי נוסחתינו יבואר הכל בחר היטב, וקשר הדברים כמין חומר עיין בהס הדק היטב, ואפי' אם לא נוסף תיבת "מנהון" בנוסח יוחסין עכ"ז כונתנו בהירה בשמים דהכונה על הס' שגולדו בג' שנים של מהומה דעלייהו קא משתעי הגאון ז"ל ולא ע"כ תושבע"פ וכמוהן הפשוט, כ"ש שאבו רואים בנוסח ה"ח"ת "מנהון מדעם" נכדים דברי אמת שכן יבאו הדברים מפי הגאון ז"ל כיון דעלייהו קאי ר"ל על הס' שגולדו בג' שנים של מהומה, ובעל הנוסח אינו חשוד כי אם להוסיף ולגרוע בענין השייך רעיון של כתיבה לשרש אחריו, והשאר מניח הדברים כמו שמלך והוה ברור. שאעפ"י שתיבת "מנהון" אינה ביוחסין ראו להשתמש ממנה כי ודאי הושמטה והענין עד לעצמו.

(ד) בנוסח ח"מ שנים, וכתב במקום חיבור, דיבור, והוה הולך לפי דרכו לשרש אחר כל מין לשון שיובן ממנו כתיבה, אבל זה לא מעלה ולא מוריד, דאם שנוכל לומר דאמת בנוסחתו דיבור במקום חיבור, אבל הוה כותיה ולא מטעמיה. מפני שכן משמע ריהטא דלישכא שעל אופן שנוכל לומר דאמת בתלמוד קא משתעי הגאון. וה"כ לפי זה יותר שייך דיבור מחיבור בלי שפק כיון שלכל הפיא אסורים היו ללמוד מתוך דבר, והרב שונה לתלמודו בע"פ, ועל אופן כזה שייך לשון דיבור ולא לשון חיבור והוה ברור.

שערי תשובה סי' קפ"ז

וכירון וסודורן, כחיבור ובכתיבה בלשון ופה אחר, ובסידור הפלוגתות, וגירסתם, עוד זאת הרוחנו
שהכל מתוקן בסדר ואופן אחר, שקודם לכן, דין אחר התקבל בלשון קצר במשנת ראב"י, ודין אחר
התקבל בלשון רחב, ודמיונות היוצאים מדמיונות אחרים, אשר ללמדם יכלו ימים ולילות, ולכותבם
ספרים ומגילות, ורבי במשנתו תיקן גם ענין זה, וקצר במקום שאמרו לקצר, והאריך במקום שאמרו
להאריך, ועוד הולך ומוסיף רוחים אחרים, וכולם נסקרים כסקירה אחת מפי גאוננו ז"ל וקוא: וכל
חד וחד עד ומשום הכי **פרישין** (ח"מ, וביחסין פירש"י מדפים ניכר) בגמ' ה' מני ר'
פלוני היא וכו' ומדקדיקין כמתניתא במולתא ומילתא מינה (ח"מ "ואפילו טעות גמור)
ומוקמינן רישא כחד תנא וסיפא כחד תנא, והנך מתניתא כולהו מקריין ברייתא
בתר דתריז ר' **מתניתין** (ח"מ וביחסין "ברייתא" ע"ס) דילנא ר"ל עוד הרוחנו שהקדים
לנו את הראוי להיות מוקדם, ואיחד את הראוי להיות מאוחר, שהמלמדים הקודמים לא רדקו בזה,
ועוד הרוחנו שהכל נקצר בלשון לח ומלומד, כי הקודמים היו בהם בלעני שפה, ולישנא קיימא,
והוא רבי בחד הלשון הלמה מכל אשר בחד, ועוד הרוחנו שמשנת היחיד הנאמרת עד עתה בלשון סתם
כאלו הלכה קבועה: ואעפ"י שמי ששנאה ידע שהיתה ס' יחיד, אבל היה שונה אותה בלשון סתם כאשר
שמעה מפי רבו, משום חייב אדם לשנות משנתו בלשון שנאה רבו, וכא רבי והוליא גם המכסול הזה,
ועוד הרוחנו שהקודמים סדרו משנתם כפי סבתם, ולא איכפת להו או רישא כחד תנא, או סיפא
כחד תנא, ור"ק אישר לפנינו הדרך גם בפרט הזה, אלא שכל אלו המשניות בתר דתריז ר' מתני' לא
בערם מן העולם אלא הניחם, ויהיו נקראים ברייתות, ע"כ הגיע אל גאוננו מן הטרוד לבאר לנו
כל הרווחים שהרוחנו במלאכה הקדושה הזאת שנטפל בה רבי.

ועכשיו יחדש בטובו עוד טרוד גדול שחייבו לרבי להטפל במלאכה זאת כי יאמר האומר השונה
החידושים (שכל דור דור לא חסרנו) מה לנו בחיבורים חדשים? מעשה אבותינו
בידנו, והרי עם כל אלו הכלבולים שזכר, עם כל זה תהלות לאל נתקיימה קבלתנו ולא חסרנו דבר,
על זה מוסיף להודיע שלא כל הערכוביות הנזכרות לבר, חייבו לרבינו הקדוש להתטפל במלאכה זאת
כי אם שראה כימיו מיעוט הלב, והשכחה הגוברת עד להפליא, ואין חכם כבעל הנסיון שהוא קודם
קוליו היה מפרש במשנתו י"ג פנים, ר"ל בי"ג אופני סידור הלשון וחיבור הדברים, והוא חכמה נפלאה
לומר דבר אחד בי"ג סידורי דברים, ולמד מהן ז' לר' חייא, ושוכ חלה ושכח כולם עד שהוכרח לחזור
אחר ר' חייא על השכחה, ואחר ההוא כובס על השאר וז"ל: "והו אמרו קמאי וכו' עד וחייא
עשה אותי, ועד, וכיון דחזא רבי דאיכא שינויא כולי האי בתנויי דרבנן אף על גב
דעממיהו לחדא מולתא סלקין חס דלא נפק פסידא וכו', עד כפתחו של היכל וכו'
אחרונים ר"ה י' שמוע. ר"ל דכיון דראה בחוש הראות הנזק המפורסם היוצא לומר דבר בכמה
פנים, אעפ"י שהדין אחד, והכוונה אחת, וראה ג"כ מיעוט הלב הולך וגובר, ומעין החכמה הולך
ונקטס, וא"כ בהכרח התורה היא הולכת ומשתכחת כמו שכבר התחיל דבר זה מרבו רבי אלעזר בן
שמוע, ע"ז תכף לא אחר הנ"ה הוא רבינו הקדוש לעשות את הדבר הזה, ועכשיו נרגש גאוננו ז'
דא"כ רכבר התחיל מיעוט הלב מומן רבו, למה לא התעוררו אותם הראשונים שקדמו לרבי להתטפל
במלאכה? ע"ז משיב: "ואחסנוהו לרבי מן שמיא דהוה ליה תורה וגדולה וכו', ושקטו
רבנן כיומי דרבי וכו', ואסכים לתרוי הלכתא וכו', ולא לגרום כל חד וחד לישנא
לנפשיה. הכוונה, אמת היו יכולים רבותיו של רבי להתטפל במלאכה זאת והיו לריכוס לה, אבל אם
חסר אחת מכל סממניה היא לא תלמך, והוא: העושר, והשלטון, והישוב המדיני, שכל אלו נקבטו
ובאו בימי רבי, וע"ז היתה שעת הכושר למלאכה זאת בימי רבי, ע"כ עלה אל גאוננו בירור הטרוד
למלאכת רבי ז"ל, ושהוא ולא אחר היה ראוי למלאכה זאת, ויען שמדבר לדבר ילא הגאון מן נקודת
מרכז הכוונה שנטפל עליה להשיב, והוא: שכל מה שבא במשנה הוא תורתם של ראשונים מאנשי
כנ"ה ומעלה, והופסק הדבור הזה מן ההכרח הגדול שהיה לגאוננו ז"ל לסדר לנו העניינים כאשר
נפלו מתחילתם עד זמן שמלא רבינו הקדוש עלמנו מקוייב לעשות המעשה הגדול והנורה הזה. ע"ז
חזר גאוננו אל הנקודה אשר נקע ממנה, לחזור זאת הפעם, ולתת אותה טעם הנכון שכבר התחיל

בו באומרו: וכמה דהוה כ"ה מ קוים, וכו', להשלים אותו בעד חיזוקים אחרים, ועוד ביחודים אחרים, שכולהו מילי דראשונים דהוו גרסי הס משניות רבי, ושאיפי' המסכתות כבר היו מסודרות מופסקות ועומדות, אלא שהיה ערכוב בלשונות והאופנים והסדרים, ורבי תקן כל זה, והוסיף איזה פירושים, או דברים ששנו בימיו, וחזן מזה כבר הכל היה מקדם קדמתה, ולכא' אל תכלית הקדוש הזה הוכרח רבי לסקתומי מתני' באותו סידור ובאותו לשון שהיה מסדרה ר"מ שהיה קצר וקרוב לשמוע וללמוד וללמד, כי דבריו של ר"מ היו מחוככים ומסודרים כחיבור וסידור יפה מפני שהיה תלמוד ותיק לר"ע אשר נאמר עליו, שלכו היה פתוח כפתחו של אולם, ובכל זה יגיע מרן הגאון אל מחוץ אפני להשיב נפש השואל השוקקה, בתשובה נלחח, ואת כל ונוכחח, ולזה אחר שקיים הגאון להודיע הצורך הגדול במלאכת רבינו הקדוש, כי היכי דלגרו רבין כפה אחר ולשון אחר, קשר הדברים יפה כנתינת טעם לאמר: "משום דהנך ראשונים דקמי חרבין הבית לא אצריכו להכי הואיל ותורה שבע"פ הוא, ולא אתמרו טעמיהו כדברים ידועים כגון תורה דכתובה, אלא ידעו ונמרי טעמא כלבכהון (ה) וכל אחר מנמר להו לתלמודיו כארס המספר לתכרו ומלמדו באיזה לשון שירצה, וכיון דמכנפין ברשבת הגזית ובבתי מדרשות הם מסודרים לאומרם מיד וממשלתא אית להו (יוחסין, וח"מ חסרונות ושיבושים) כלא עקתא וכלא פחדא, ומן שמיא וכו' כדאמרינן (סנהדרין רפ"א) תניא א"ר יוסי בתסי' וכו' וכו', וכולה (ח"מ) כריותא עד משרכו תלמידי שמיא וכו', ורבין דכתרייהו דבימי רבין גמליאל (ח"מ. ויוחסין "הלל" וט"ן) ורבין שמעון בנו (הוא אבי רבינו הקדוש, רבינו רב"ג דיבנה היו הממלוקות אחרים בין ר"א ובין ר"י, א"כ רשכ"ג זה הוא אבי של רבי) אכתיקא שקלו וטרו והות פלוגתא דתנאי כהרי הדרי ולא אפשר למגרסינהו כפה אחר ולשון אחר, וכיומי רבי בנו של רשכ"ג (הנ"ל דרוק) אסתיוע מילתיה ותרלינהו וכתבינהו, וקוו מילי דמתניתין כמשה מפי הגבורה אמתן ובאות ובמופת דמיון (ו) ולא מלכיה חכרינהו וכו', ומנא ל?

(ה) גם בזה אין רגון הגאון וכונתו פה לברר אם היה כתוב דבר מקמאי או לא, שאין זה מנמת פניו בכל התשובה, אלא רגונו לומר דכיון דהיא תורה שבע"פ ואסור ללמוד ממנה דבר מתוך הכתב, א"כ בהכרח כל אחד היה כותב זכרון שמועותיו, או היה שונה לתלמידיו, בלשון ובדרך שירצה או שנוח לו והוא ברור בכונתו.

(ו) בנוסח ח"מ. "וביומי רבי אסתיעא מילתהו דמילי דמתני' כמפי הגבורה אמירן, ובאות וכמופת דמיון" גם פה עשה את שלו בעל הנוסח להשמיט לשון כתיבה מהאגרת, אבל רמס וטרף כמה דברים עד שהכח אחריו דברים בלתי מסודרים שאינן יוצאים לא לבד מפי הגאון ראש המדברים בכל מקום, אלא אפי' מהיותר בלעני שפה שבכרפתים והאשכנזים הקדמונים, מאי "מילתהו דמילי דמתניתין"? באמת אין לך דבר המביא לידי חרישות אונים גדול מזה! ולא עוד אלא מפחדו שמה יוכן דבר של כתיבה השמיט, "כמשה מפי הגבורה אמרן" וכתב "כמפי הגבורה אמירן", שאם נלזיר כמשה מפי הגבורה, נלזיר תכף הכתיבה, ככל אשר כתב משה מפי הגבורה, ע"כ השמיט גם את זה, ולא זכר שבהשלמת הגאון מאמרו דברים אלו: ככל "באות וכמופת דמיון" בעל כרחו ביא אותנו לזייר דבר מסודר ונאה ומחובר וכתוב בין עינינו, למעלה מהטבע בכל האותות והמופתים אשר ראו עיני אבותינו בעיני כשר להם, וכמו שעד היום, כאות וכמופת דמיון לנגד עינינו ד' חיבורי יד החזקה אשר יצאו מקולמוס ראשון במעלה ואחרון בזמן רבינו הרמב"ם זלה"ה. אשר בראותנו מבוכת התלמודים, וראתו מחמתיהו, כבא שערי חיבוריו בתורה, ובזמירות נריע לו על מלאכה נפלאה ומסודרת בלשון צח ונקי שיצאה מלפני המלך בלבוס מלכות ועטרת זהב גדולה, וכמו שהרשב"ד בעל כרחו סיפר בשבחו, ובו נשבע בחיי ראשו שמלאכה גדולה עשה, ואין אנו מרגישים כ"כ בחיבור המשנה, יען לא הרגשנו, כבער המבוכות והסידורים, והלעני שפה ולשון אחרת שקדמו לרבי, כמו שאנו מרגישים מחכמי הדורות שאחר התלמוד שקדמו לרבינו הרמב"ם. וזכר זה ברור כשמש בחיי השמים, ואחר שיתאמת אל הקורא המעמיק והיודע פרק בחכמת הלשון ובחיבור דברים, גם ממ"ש עד עתה, ובפרט למה שנוסיף להכריח בהערות הבאות שבדברינו כן הוא שכן"ע השמיט בנוסח ח"מ כל לשון כתיבה, וכל לשון הגורל לשפוט כן. הנה מקום הנה מלון ללמוד עוד לעד קטן ולומר דאחי שיתברר אל הקורא כמו שאמרנו להנוסח האמיתי הוא של היוחסין. וכל לשון כתיבה המובא בו הכי יצא מקולמוס הגאון ז"ל. א"כ מינה יוצא דמעולם לא נאסרה הכתיבה לזכרון שמועות והדומה. ועיקר האיסור לא היה אלא ללמוד מתוך הכתב דברים שבע"פ, ומעולם לא נאסרה הכתיבה הסודית, הא לאו הכי כאן היה ראוי הגאון להתעורר, ולפקוח עיניו, אחר שאמר "ותרלינהו וכתבינהו" לתת טעם בעיקר איך הותר הנדר לרבי לכתוב דברים שבע"פ

שערי תשובה סי' קפ"ז

לן מרתנן מעשה וכדק' זכאו וכו' וכו' והתנוה מעשה וכדק' זכאי (יוחסין
 ז' עזאי טעות מדפיס) ואסקינן תלמיד היושב לפני רבו הוה וכו', **דאלמא** (ח"מ
 ויוחסין ד"ק, אבל ד"א בעלמא ט"ס) מן הסוף זמן דהלל ושמיאי, דתנו רבנן מעשה
 וכדק' זכאי בעוקלי תלמידי רבי הכי במתניתין ולא **שנייה** (ח"מ
 ויוחסין ולא תנייה ט"ס) ר"ל רבין דרבי אחרון הוה הוה ראו להזכירו כשם רבן, ולא כשם תלמיד,
 אלא שלא ראה לשנות בהוה דברים הכרחיים מפני כבוד המדומה, וכמה נאה גם שמועה זאת!
 ועוד מרתנן וכו' מאברין תנן או מעברין **דאלמא** (ח"מ ויוחסין ד"ק, אבל ר"א
 ט"ס) לרבו גופיה דתרייה למתני' מספקא ליה וכו' (ו) שמעוין מינה דבלשון
 זה אמורה קמיה דרבי וכו', ואף מסכיותה נמי הוה **מפסקן** (ח"מ וכו' שכויין,
 אבל ויוחסין כ' דפוסים מספקא ט"ס) מקמי דרבי מדקאמר וכו' פתח תני לה בעוקלין
 דלית ליה וכו', ואיכא דוכתא דהוסיף בהו' פירושי וכו' לבר מן מילי דאתנינן
 כיומיה וכיומא דכתריה, מדקאמרין זו משנה ראשונה, משנה אחרונה
אמרו וכו' **וכן** (ויוחסין וח"מ חסרונות ושיבושים) מסכת עדויות, דאתני כיומא
 דאתוקס רב"ע, דאמרין אף עדויות **נשנית בו ביום ושנינו** (ויוחסין,
 וח"מ שיבושים דבר פלא) כל בו ביום וכו'. ועוד הפעם כיון שילא מעט מהכוונה חזר לקשר
 הדברים, ואמר: "אבל מסכיותה אחרניותה אע"ג דטעמהו הוה תנו להו
 כד חזי, וסתם מתני' **ודאי** (ח"מ) ר' מאיר, **ולא** (ויוחסין, וח"מ טעות מלא אמרין
 מלכו, אלא הוה דרמיה דר' מאיר הוה גמיר". כאן הגיע רבנו הגאון
 להתור לשאל כל הג' סעיפים שבספק הא' לפרש לו האי דאמרין סתם משנה ר"מ היא כי לא מלכו
 אמרן כי אם מפני שהיה תלמידו של ר"ע שהיה גם הוא לב רחב, והאריך הגאון לברר מעלת ר"ע ור"מ
 מן התלמוד, וכן ובאר לו שמה שאמרו ג"כ סתם תוספתא רבי **נחמיה** (ויוחסין וח"מ חנינה טעות
 ניכר) וסתם ספרא ר"ע, וסתם ספרי ר"ע, וכולהו אליבא דר' עקיבא, הוה על דרך האמור בסתם משנה
 ר"מ שהכל הוא תורחן של ראשונים, וכדרך שאחר ר"מ תלמידו של ר"ע כן נמי בכל הבריות והתוספתות
 וכו' הכל הוא תורחן של ראשונים, אלא שאותם החכמים תלמידו ר"ע, לקעוס וחכרום בדרך שהיה
 שונה להם ר' עקיבא רבם ולזה כתב: "זהו כרייתת ותוספתת וספרת וספרי **אילין**
ברייתא כולהו הוו תנו להו רבנן קמאי ואתו ר"י ור"ן ור"ש (ויוחסין.
 וח"מ חסרונות ושיבושים) גלקטינון **כל חד** **מנייהו דיליה תוספתא ר"ן**
ספרא ר"י, ספרי ר"ש, ומתני' ר"מ (ויוחסין וח"מ חסר) וכולהו אליבא
 דר"ע, כי כולם תלמידו ר"ע הם, אבל כרייתת אחרניותת, לא איכפת לן
 בהו

ע"ס חקה ומה ראה ועל מה נעשן? או לומר משום עת לעשות לה', או מטעם שיהיה, ומדשתיק גאוננו מלהודיענו
 דבר גדול כזה, אלא אדרבא הולך ומספר כדבר פשוט ענין כתיבה, ולא חלי ולא מרגיש להאיר עינינו בטעם מה, מזה ראייה
 חותכת דמיוני עולם הכתיבה הסודיית לא נאסרה כ"א עיקר האיסור הוא הלימוד מתוך הכתב, וזה כבר נשאר עד תחי'
 זמן הראשונים, וכמו שסיים הגאון אגרתו בפרט זה לומר: "דהו זכרין רבנן למגרינא ע"פ ועל מקומו נרחיב הדיבור עוד.
 (1) לא תירוק מינה דא"כ הרי שלא היתה כתיבה בעולם דל"כ נתי"ס וחזו? דאימור דהיתה בע"פ ולא נמלאה כתובה
 דאין אנו מכריחין דהכל היה כתוב, אלא אנו מכריחין דלא נאסרה הכתיבה הסודיית או כמו שתאמר שהאיסור לא
 היה כי אם ללמוד מתוך הכתב, וא"כ אימור זה, או אימור שהיתה כתובה ובאכזה ובשארם בע"פ גמור, או אימור שהיו שתי
 נוסחאות כתובות, אחת מאותם הקוראים לעיינין אלפין באשכנזים, ואחת מהכותבים הפרש בין עיינין לאלפין כספרדים
 שגלו לבין בני סס, ולא לבין בני יפת האשכנזים ורפתיים, וכבר הוכחנו לקמן שעד היום שהכל כתוב בספר, לא נשתמש
 בלשון כתיבה לענין תורה שבע"פ, כ"א בלשון שינוי ותנן וכדומה וכבר נעשה לשון שינוי מטבע לתורה שבע"פ, ואין להביא
 ראיה ממנו, וא"כ אימור דהיו ב' נוסחאות כתובות לפני רבי, ושתיהן מתפרשים כהגון, וע"ז נסתפק מן העיקרית והשורשית,
 וכל זה יוכל להתפרש בטופי באין מעיק, כיון שרבינו הגאון כל כונתו בהביא משנה זאת אינה אלא לברר דרכי לא לברר שלא
 בדה מלכו שום דין, אלא שדקדק לשנות משנתו (בדברים שראה בהם הטרור של לשנות) כמו שהיו שונים הראשונים
 והדברים ברורים כשנמלה. ולקמן בעקף הרביעי נוסף לדבר עוד מפרט זה.

שערי תשובה סי' קפ"ז

פו

כסו **משום** (יוחסין - וחופש מטמונים חסר) דהני מוכרחין דרכנן הוו **דלקטינהו**
וחברינן (ח) והנהו הוו תלמידי ר"ע והאריך הגאון עוד בפעם בשבט ר"ע ור"מ
 תלמידו, הכל כדי להוכיח למה בחר רבי דרכס לתרומו מתני' כוותיהו, וגם יודיע הגאון מה הוסיף
 רבי במשנתו, ומה שהוכרח לשנות בה גם דברי החידושים, והביא ראיה על זה עד אומרנו: וכך
 חזו כולי עלמא **צורתא** (יוחסין, וח"מ "שופרא" ואפשר בק"ע כדי לשרש אחר מחשבת
 הכתיבה) דתרתא דמתני', ואמיתת **אילין טעמא** (ח"מ, ויוחסין "הדברים" והכל
 אחר, אבל יותר נאה מ"ש ח"מ) ודיוקא דמילה שבקו כולהו הנך **תני תניני**
 (כין יוחסין וח"מ) דהוו תני, ופשטין לין הלכתא בכל ארץ ישראל **והנך** (ח"מ,
 ויוחסין "והוין" טס"ן) שאר הלכתא כולהו אשתביקו כגון בריותא **דמעיינין**
להו מאן דשמיע להו (ח"מ, ויוחסין ליתא ואינו לריד) וכמאן דמעיון בפירושי
 או בלישני **רויחי** (ח"מ וכ"ו ווין ויוחסין "לויחי" טס"ן) אבל סמכא דישראל על
 אלין הלכתא הוה וקבלינהו ישראל כד חזינון (ט) באמונה וליבא אדם
 דאפליג בהון. עד כאן היה גאונו הולך ומתיר כל חד מד' סעיפי הס' הא' כל אחר לעצמו,
 דהיינו, הראה שהכל הוא תורתן של ראשונים מאנשי כ"ה ומעלה, והראה מפני מה אמרו' הס'
 משנה ר"מ בטוב טעם ודעת, והראה גם כן למה רוב החכמים המזכירים הם תלמידי ר"ע, והראה
 ג"כ שבספקות שגולדו מחדש, כזה הוא שגל מלוקת, ופסקין הלכות כד הרבים או הנראה אל
 הסכרה, וכיון שהתירו והוכירו כל ד' סעיפי הספק הראשון בפרטן, על כן כנבחר ולא הגאון להשיב
 עכשיו בכללות על עיקר הספק הא' "מ"ט שבקו קמאי רובא לבתראו" שכלשון זה סגר
 עליו השאל ספקו האדיר, המחולק לר' סעיפיו וע"ז מקיים ואומר: "על הדין אורחא
 תרלינהו רבי לשתא סדרי, ולאו דשבקו קמאי רובא לבתראו, אלא
 קמאי לה הוו לריכו לחיבורים, ומילי דמגרסן ע"פ אינון וכל חד וחד
 מרכנן ידעו לקו בקבלה, ולא הוו לריכו לחבורינהו ולמכתב כינויהו (אפשר
 ל"ל דיניהו) עד דחריב כ"המ וקמו תלמידיהו ולא ידעו כוותהו והוו
 לריכו לחבורי, דהא ר"א בן הורקנוס וכו', אלא שלא אמר דבר שלא שמע
 מפי רבו (י) לעולם, ולהכי אצטריך רבי לחבורי ולתרומי ש"ס משנה בטר
 דנח עלמא ב' דורות מן ההוא שמרא של חרבן הבית, ואחר שגאונו השיב לשאל
 על

(ח) בנוסח הח"מ "אבל ברייתא אחרות, לא איכפת לן כסו דמוכרחין דרכנן, וסמכיהו אינון תלמידי
 ר"ע, גם פה היינו יכולים לומר דאשמיט לשון "לקטינו" ו"חברינהו" כדי שלא יובן ממנו כתיבה, אבל כד דייקין ספיר
 יותר נראה נוסח זה, שאין בו כפל הענין עוד הפעם לקטינהו וכו', ועיקר טעם הגאון יסוב להודיע, למה לא איכפת לן על
 ברייתא אחרניתא, ויהיב טעמא ממש דמוכרחים דרכנן ושאריו לסגוד עליהם הוא דוקא על תלמידי ר"ע, וא"כ ברייתות
 שלא יצאו מתחת ידי תלמידי ר"ע לא סמכינן עלייהו, ובדרך זה יתקשרו דברי הגאון ז"ל ונראה סדר הלשון כמטבע היוצא
 מתחת יד הגאון ז"ל. ובו יא' בעל הנוסח זכאי מבית דינינו.

(ט) בזה לא הרגיש בעל הנוסח והניחו בכתוליו, מאי חזינון? שמענון מבעי ליה למימר. אלא מוכרח דהיתה כתיבה
 דפשה בכל ישראל ר"ל חכמו כבוד, אבל זהירין למגרסינהו ע"פ וכמו שודיע לבסוף.

(י) בנוסח ח"מ השמיט והסך הדברים זו"ל: "אלא קמאי לא הוו לריכו לחיבורי מילי דגרסי בפה אחד, עד
 דחריב בה"מ, ותלמידיהו דלא הוו כותהו משמיהו הוו אמרין, דהא ר"א בן הורקנוס וכו', אלא
 שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו, ודאי צטריך רבי למאי דפרישנא בטר דנח עלמא ראייתיה מן ההוא
 שמרא. והקורא המשכיל היורד חדרי בטן כל ענין וענין בעיניו יראה לבעל הנוסח הוה שכדי להשמיט ענין הכתיבה
 והחיבור מכל וכל הוציא הענין אל דבר אחר, לא זאת שאינו ענין כלל למאי דקא משתבי הגאון ז"ל, אלא עוד זאת שאינו
 מקושר בשום פנים, ראשונה, דמקום "ומילי דמגרסן על פה אינון, דכתוב ביוחסין שהוה נתינת טעם למה לא הוו לריכו
 לחבורי כדרך הגאון, בכל האגרת שחזר לעולם, הטעם המפסיק הוה, כדי לתקוע יתד במקום כאמן, בעל הנוסח שינה
 וכתב: "לא הוו לריכו לחבורי מילי דגרסי פה אחד" ר"ל שלא היו לריכוים למלאכת רבי, שכל המשניות יהיו בלשון ופה אחד,
 והנה מלבד דענין זה לא יפול בט"ס, כי אם בשינוי וחילוף בקום עשה, עוד זאת דע"כ לפי הנוסח הוה, הניח דברי הגאון
 בלא טעם וסבירא למה לא הוו לריכו לחבורי מילי דגרסי פה אחד סוף סוף הוא ענין המועיל ולא מניק ללמוד כולם
 בלשון אחד, ואין דרך הגאון להניח דברים בלי טעם וסבירא אלא אדרבא דרכו לחזור ולשנותן כמה פעמים, אבל לפי
 נוסח

שערי תשובה סי' קפ"ז

על ר' סעופי הספק הב' בטוב טעם ודעת, ובראיות מופתיות על כל דבר ודבר (כי על הסעוף הה' שהוא ענין הכתיבה שמר עלמנו להשיב באחרונה כי שם מקומו וען שהוא ספק נופל על כל התשבע"פ עד סוף חתו' התלמוד, וכמו שהשאל הרחיב ספקו במשנה, ובכבריות ובתלמוד לא אמר כי אם "וכן התלמוד כי"ר נכתב" וכו' ודוק היטב) דרך ובה לו להתפעל להשיב אל הס' הג' על מאי דחזינן דאית בהו

נוסח היוחסין הוא כמין חומר, דכיון דהוא בכתיבה ויש לו נוק שמה יבואו לקרות מתוך הכתב. א"כ דבר זה אינו נעשה ונגמר, אלא מפני ההכרח, וע"ז שפיר סיים ללא הו' זריכי לחיבורי ר"ל כתוב לפניס, יען בלאו הכי מיילי דמגרסן על פה אינון, ר"ל שאסורים ללמד מתוך הכתב, וא"כ למה היו זריכים לחיבור מסודר לפניס? ואי מפני השכחה, מזה לא היה פחד, כי היו איש תחת גפנו, ותחת תאנתו, וכל חד וחד ידעיה להו בקבלה, ולא היה פחד שכחה, א"כ לא הו' זריכי לחבורי ולמכתבינהו, עד דחריב בה"מ והוכפלו הזרות, וגברה השכחה, והיו התלמידים ללא ידיעה כותהו זריכים לחיבורים, ושפיר ראייה מר"א בן הורקנוס שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו, ולמה לא שמע כל מה שידע רבו אחרי ששימש כל זכרו כידוע? אלא שמפני הכלבולים, והשמדות והחורבנות, לא היה לו לרבו זמן מספיק להוריש לתלמידו כל מה שידע, ולא הוא היה יכול ללקוט הכל, ובין כך, ובין כך, אבדנו כמה שמועות, שאנו מוכרחים בכל דור ודור, להחזירם מתוך הפלפול ודרכי ההוראה וההקט, וכפי משקל זה דברי הגאון ז"ל שקילים בשקל הקדש, שע"י חיבור בכתיבה גנוז, אפי' יהיו אלף צרות בדור אחד שמסיבתם המלמדים והתלמידים לא יתראו זה ע"ז, עכ"פ ברור שיסקטו מוצף הזרות, ויחזרו על לימודם ע"י החיבורים הגנוזים, אבל לפי נוסחת הח"מ, מאי ראייה מר"א בן הורקנוס? עד עכשיו אומר הגאון שהקדמונים לא היו זריכי לחבורי מיילי דגרסי פה אחד, ועכשיו זריכי, מפני טעם מה לא אמר ולא מידי? ולא שייך לומר טעם שכחה, וגשאר בקולמוס הגאון, שהרי המוכח הוא בגירסת פה אחד, ועדין בלי שום זכר כתב כלל, ומאי הניח, ומאי ראייה מר"א בן הורקנוס שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו? שהכונה ודאי שחסר מידעית רבו מפני הכלבולים, ומאי תיקון לזה בגירסת פה אחד ולשון אחד בלי שום כתב? והרי גם רבו מוכה ריב"ז, ודאי שהיו כל שמועותיו פה אחד ולשון אחד, ועכ"ז לא ידע מקצתן ראש תלמידיו מפני השמדות, ובכך נראה שבעל הנוסח הרגיש בעלמו, שאחר שהשמיט כל זכר כתיבה וחיבור מהאגרת והסך הדברים וכו"ל, ראה עיניו שראית ר"א בן הורקנוס אין לה קשר עם הקודם כלל, ולזה במקום "והו' זריכי לחבורי" הכתוב ביוחסין, שינה וכתב "והו' אמרין משמהו" כלומר מלבד דהרוחנו שהשמטנו "זריכי לחבורי" דמשמע חיבור כתוב, עוד זאת דע"י זה באמת תבא ראית ר"א בן הורקנוס כמין חומר, שהרי לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו, מכלל דהו' אמרין משמהו, אבל לשוא סקר, דגם זה מלבד שאינה ראייה כלל דהו' אמרין משמהו, שהתם עיקר הכונה היא, שאפי' היה יודע להשיב מסבתו, היה מיראי ההוראה, ולא רצה לומר דבר מסבתו מה שלא שמע מפי רבו, אבל מי מפני שאל יסאלוהו דבר ששמע מפי רבו, שהיה אומר אותו משם רבו ולא בסתם? כיון דתלמידו היה ומימיו היה שתיה לא היה זריך להזכיר שם רבו בכל פעם, וא"כ מאי ראייה דהו' אמרין משמהו? ואחרי מופלג האיר האת עיני ומצאתי ראייה חותכת לדברי בפ"א דערלה מ"ז ר"א אומר המעמיד בשרף ערלה אסור, אר"י שמעתי בפירוט וכו', ועיין להרב שזנים לרוד שם שפירש דכיון דר"א לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו על זה לא חילק בין עלים ועיקרים לפניס יען שהוא לא שמע מרבו, כ"א הדיון הכללי ולא הפרטי, וע"ז אמר לו ר"י שגם הוא היה תלמיד ריב"ז שכבר שמעו הוא הדבר בפ"י מפי רבו עי"כ. למדנו מזה תרתי כדאמרן ממש, למדנו שכונת שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו, היינו שלא הורה שום דין הכללית בהקט שחילק דעתו כמין חילוק זה שבין עלים ועקרם שחין פרי שהוא דין פשוט וכלמד ממה מקצועות שבדין ערלה ובפרט ממשנה ט' שם ודוק כי מיראי ההוראה היה, ולמדנו דדבר ששמע מפי רבו היה אומר בשמו, ולא היה מוכיר שם רבו שהרי דין זה אמרוהו במשנה בשם ר"א, הכל ממש כדאמרן עלו לבי בה'. ועוד דאפי' ידעה הדוחה כל מה שיעלה במזגו סוף סוף לא יוכל להכחיש שם דברים בלי קשר כלל למה שקדם, והוא הפסק החוט של חסד המשך בדברי הגאון ז"ל, דמשקרא אומר: "דקמאי לא זריכי וכו' עד דחריב בה"מק, שנעשה מה ולא כלום, כי אם בהפסק חידוש חדש דתלמידים שלא היו יודעים כמוהם אומרים משם רבותם, בראיה מר"א בן הורקנוס מה ענין שמיטה אלל הר סיני? מה ענין אומר הלכה משם רבו למאי דהוינן בה? ובפרט למאי שיבא אחר זה בגמר הדברים "ולא הכי אצטריך רבי, או "ודאצטריך רבי" מה קשר ודמות עם הקודם שהיו אומרים הלכה משם רבותם, בחיי ראשי אינו יודע מה לומר על בעל הנוסח הזה כי אם, כי לא די כי דמי האי מרבנן כדלא גמרי אינטי שמעתתא, אלא עוד זאת ושתיקותי יפה לו, ומי לא יראה אמתות דברי אלה על פני כל הנוסח הזה כי עלה כולו קמטוניה ודוכים עד להפליא מה פירוט בדברים אלו, ודאצטריך רבי למאי דפרישנא, שאינם לא גמר לדברים שקדמו יען שלא סיים בלשון "ולא הכי אצטריך" ולא התחלת ענין, שהרי לא אמר כלום אחר"ו כמו שבאמת שם סיום הענין, ויודע שלשון "ודאצטריך" הוא התחלת דיבור ונתנית טעם חדש או יסן ולא חזינא כהאי סומנא ועוד מה זה "למאי דפרישנא"? ולמה לא יאמר אותו בפירוט כדרך הגאון ז"ל בכל האגרת לחזור ולחזור לברר הדבר הדק היטב? אבל האמת עד לעלמו שרצה להשמיט לחבורי ולתרוצי וכו' הכתוב ביוחסין, ולא מצא דברים נאותים ליתן במקומם, ונתפחד שלא ילכד ברשתו, ע"ז השלים הענין בכותבו "למאי דפרישנא" כלומר מה שסדרתי למעלה והוא: "חיבורי מיילי דגרסי פה אחד, וכאן בלאו הענין כבר לחזור ולשנותו וע"כ החליפו "למאי דפרישנא" וזה מלבד הקמטוניה "דכ"א במקום דכ"א" ודאיתבהו" במקום "ב' דורות" וטעות זה האחרון הוא טעות לא יוכל לתקון ואיני יודע אחר טעיות מנוולים כאלו הם ראויו לשנותו על הנוסח הזה אפי' בדרך מראה ודאי.

בהו מוקדם ומאוחר וז"ל: "ולעכּוּן מסכּוּיִתָּה דחזיתוּן דלית כהוּן מוקדם ומאוחר, רכי כד תרלינון למתני' לא סדרינון למסכּוּיִתָּה חדא דבתר חדא וכו' וכו' אבל הלכתא ופרקי כל מסכתא ומסכתא הכי תרלינון רכי חדא בתר חדא דאמר רב הונא כחדא מסכתא לא אמרינון אין סדר למשנה אבל בתרתי אמרינון אין סדר למשנה, וכל חדא מנייהו איכא למימר תנא רבי ברישא, והיכא דאשכחינון סתם ואח"כ מחלוקת בחדא מסכתא אמרינון (ח"מ, ויוחסין ד"ק ור"א חסר כל זה והוא טעות מן המעתיק מאמרינון אין הא', לאמרינון אין אחרון) אין הלכה כסתם וכו' ומיהו אמרינון, כבי דנזיקין (יוחסין) דכולהו חדא מסכתא נינהו, ודקא אמריתו וכו' עד יוש להס סדר" (הכל בנוסח היוחסין, דבנוסח ח"מ לית בה יתיר וחסיד וחליף חשך ענין וערפל, ואלו נשארנו לנוסח זה הרי אגרת רש"ב כמי שלא באה לעולם ולא בדרך גזומה ה' ימחול למעתיקים ההס ולא יראו השחת) ואחר זה תקף נכנס הגאון ז"ל להשיב על הס' הג' בכל ד' סעיפיו על א' ה' ועל אחרון אחרון. דהנה מתחיל חיוק רעת השואל דר' חייא ודאי הוא מאריה מתנתה ועל זמן שחיברה לא יוכל להתכרר ועין התלמוד הוא מסופק אי רבי חייא כפטר קודם רכי או אחריו, א"כ ממילא גם זמן חיבור הכרייתות הוא כספק זה שהוא כמשפט המתהפך בשווי, אלא שדבר זה יוכל להתכרר ממקום אחר דבימי רבי נתרנו התוספתות והכרייתות, ומביא ראיות על זה וז"ל: "ולעכּוּן תוספתא, ודאי ר' חייא הוא תרצא (יוחסין ח"מ) ולא מסוימא לן מילתא אי ביומי דרבי וכו' דמתמיהיכו בהנושא וכו' (כח"מ וכן בכ"י שבאולר וויין וש דברים יתרים עם שהס מן הענין אינם מקושרים, וה"כ אין אנו מריכוס להס, ודי לנו בנוסח ויוחסין שהוא מסודר יפה יפה) אלא מה מספקא לן, מיהו אמרי רבכו דביומי רבי איתרלן וכו', ומתחזי מה הוא מומר דמסכת חגיגה (כח"מ עשוות בשמות ומחלפת השוטה) ואשתכח דהו ידעי הלכתא וספרא וספרי ותוספתא וכוליה תלמודא וזאת הוכחה גמורה דבימי רבי כבר היו התוספתות, ואחר שכיר הסעיף הא' שספק הג' בא לו תקף אל הסעיף הב' והוא: דא"כ דבימי רבי נתקברו הכרייתות והתוספתות, מה הכרח ראה ר' חייא למלאכה זאת? ואם ראה הכרח לפרש המשניות א"כ למה ינח ר' דברים סתומים? הוה לו לבאר המשניות היטב וכוה וכלול כל מלאכת ר"ח ולזה אחז הספק ואומר: "וראמריתו מה ראה ר' חייא לכותבם? ואמאי לא כתבם רבי? ולזה משיב: אלו בקש רבי לכתוב (יא) ולתבר כל מה שהיה שכווי בימיו אריכו מילי ואתיקרן אלא ר' עקרי הדברים תקן וכתב וכגון כללות (ח"מ, ויוחסין וכגון קלות) ולישנא קיטא, דאפי' מחדא מילתא מבמר ממנה כמה טעמי וכו' וכו' ואתא ר' חייא ופסע בכריותא פרטי וכו' והאריך הגאון ז"ל קלת הדיבור בזה, להורות הפינה האמתית והיא: שבמתני' כלל הכל, ושהעיקר לענין הלכה היה מתני' ולא בריית' דאי רכי לא שנה ר' חייא מנין ליה, ולזה השלים דבריו באומר: "ורובי דטעמי דנפישין ומרווחין בכריותא עיקר דלהון במתני'

(יא) בנוסח ח"מ עמוד כ"ד כתוב: "אלו בקש ר' לומר על כל מה שהיה שונה מילי אריכו אתיקרו, אלא ר' עיקרי דברים תקן וכגון כללות ולישנא קיטא" גם פה נראה לעין כל, איך החליף והסמיט כרצונו והניח דברים בלתי מובנים, דהנה תחיל אין מי שיכול להכחיש הפלא הנראה לפי גירסת בעל הנוסח דאחר השואל לעולם משתמש בלשון כתיבה על ר"ח ועל ר' איך לא נזרקה מרה מפי הגאון ז"ל לעורר יסגים ולומר: ודהמרינו מה ראה ר' חייא לכתבם ואמאי לא כתבם רבי? לא ר' חייא כתבם אלא תרצא או סדרם, ואלו בקש רבי לסדר ולתקן ולחבר וכו' ומה דלא התעורר הא מיהא הו מקצת ראייה חשובה בנוסח יוחסין בלי ספק. ועוד מי לא יראה, דבק"ע הוביא שתי תיבות "לכתוב ולחבר" ונתן במקומם תיבת "לומר" שאינו ענין כלל וכמוכן, מאי לומר? לתקן מכעני ליה למימר כדמוסיים "עיקרי הדברים תקן" ועוד מאי "לומר על כל מה שהיה שונה? אין לו מובן כלל, וח"ו שיבא דברים אלו מעוקשים ובלתי מובנים מפי גאונו ז"ל, מי בעל דברים ישתמש במקום סידור או תירוק או חיבור בלשון אמירה? חיי ראשי! גם גדול היה לנו טבעל הנוסח לא ידע בין מיינו לשמאלו וע"ז זה האיר את עינינו למצוא התעמועים ולכרר האמת.

שערי תשובה סי' קפ"ב

במתני' ועל עיקר דמתני' סמיכין וכו' וכו' עד משום דריוקא מתני' כותיה דקא
תני שלא יהיו פרצות יתירות על הבנין ואחרי שכירר דהברייתא והמשנה חדא מולתא
ר"ל שהכל תורתן של ראשונים בהכרח, וע"ז נרגש שמא יאמר האומר, הרי הספרא והספרי מלאים דינים
כרימון ונראה כאלו מוליאים אותם מחדש מן המקראות ע"י דקדוק חכמת הלשון, ועומק פשטי
המקראות, א"כ כמלא דהיא תורתן של אחרונים, איש איש כדורו, ע"ז משיב בחכמתו מה שהוא האמת
כפי כלי שערו הספרים הם בתורה באומרו: "וספרא וספרי דרשו דקראי אינון,
והיבא רמיזא הלכתא בקראי ר"ל שהספרא והספרי מלאכתן לדרוש ולתור ולבקש הקבלה
אשר בידם (שהיא הדינים שבמשנה ובברייתא) היבא רמיזא בקראי ולא שהם מוליאין אותו דין מחודש
ח"ו! וכמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לס' זרעים, וסברה גדולה היא שבימים הראשונים שלא היה להם כי
אם תורה שבכתב, בהכרח כל אחד דורש ומבקש אחר קבלתו בעומק פשטי המקראות כי משם חולבו
וכמו שזילפא כירר לויכא דבר בברייתא דלא רמיזא במשנה באופנים שביאר למעלה בן ליכא דבר
בקבלה שהיא המשנה והברייתא והדומה דלא רמיזא באורייתא וכלי ספק זאת היתה תלמודן של
ראשונים בימי המקדש, ולזה קיים כדבר מוכרח ופשוט באומרו "ומעיקרא במקדש שכי
ביומי דרבין קמאי לפום הדין אורתא הוו תני להון" ואחר שז"ל הגאון
מחוכת ביאר דבר זה על מתכונתו והנהיגותו לעינין כב' דברות אמרות טהורות הללו, הזר עוד
הפעם על הברייתות והתוספתות להרחיב הדיבור עוד ולהכריח שהגם אלפי חכמים היו להם
ברייתות ותוספתות לאלפי רבבה וכולם יסבו בלכתם להרחיב ולבאר כל מילי עמיקתא דתיבין במתני'
וגם קורס לכן אפי' בכלל היו להם ברייתות ומשניות, עכ"ז כולו הני ברייתות לא נקבעו ללימוד
לכ"ע, כמו שהוקבעו ברייתות ותוס' ר"ח ורב אושעיא שאלו המוסכמים וותר, מפני שהיו תלמודי דרבי
וינקו משיו ואפשר מטעמים אחרים (כמו שאנו רואים עד היום שלכל חיבור מפורסם יש לו אלפי
אלפים פירושים באופנים וסגנונים משונים זה מזה, ואנו בוחרים וסומכים על הביאורים שז"ל מפי
מוסכמים כרש"י ורשב"ם והדומה) וז"ל הגאון ז"ל "וכר חזו רבין דברייתא אחריכו
דלא הוו מר"ח ור' אושעיה וכו' ומילי דלא דייקן והני ברייתא דתרלי ר"ח
ור"א וכו' ועליהון אמרי' כגמ' תכו רבין, ואעפ"י בן הוו שכיחי ברייתא
אחריכו וכו' וכו' כדאמרי' תני רב משרשיא בקידושין דכי לוי **והוא נמי**
שמעיה דר' (יב) (ח"מ, ויוחסין "והוא נמי כבר שמעיין טעות נמר") כבר קפרא וכו' ר"ח
וכר' אושעיא ורבין **דהבא דהו קמיה רבינו** (כ"ל ויוחסין "דכבא וקמיה
רבין טעות, וטעות סופר ניכר בין דהבא לדכבא" ובין רבינו לרבין, וח"מ דכבא קמי וכו' הוא נ"כ
טעות, חדא דהגאון כיון שהוא היה מבבל הוא כותב מהבא כמו שנראה לקמן הערה ח"י, ועוד חסר
"דהו קמיה שר"ל שהיו קודמים לו כמו שמביא ראיות ע"ז ודוק) הוו להו מתניתא וכו'
כשירדתי לנהרדעה וכו' אחר רבי חנינא בן אחי ר' יהושע לבולה וכו' מאי
בולה פומבדיתא והלל הזקן עלה מבבל (לשון הגמרא נקט וע"ז לא אמר מהבא ודוק)
והיה נשיא בא"י (עיון להגאון שיר"ה) בהקדמתו המפורסמת לתשו' הגאונים חרשות שנרפסו
בבבלין ד"ו ע"ה מה שהמה על הגאון בזה עי"ש) וביומי דר' ובתריה הנהו מתניתא
דבבלאי (כח"מ חסר דלח, וביוחסין מופרד "ככל אי' בין שני שיטות ונראה כב' טיבות) הוו
מקריין משנת ר' נתן בא"י ומדשמואל נמי (זהו ראייה על מ"ש וביומי דרבי **ובתריה**)
אמרינן בכמה דוכתי תנא דכי שמואל, והנך משניות דהוו תני להו ת"ח
הראשונים (ר"ל קורס רבי) **חזין מר"ע הו מתאמרן נמי** דאמרי בכמה
דוכתי תנא **דבי ר' ישמעאל** ותנא דכי ר"א ז' יעקב (ח"מ, ויוחסין טעויות
שאין מתישבים) והוויין נמי ברייתא לראשונים ראשונים וכו' וכולו לא
קבעינהו למגריסניהו כ"ע כדאקבעון ברייתא דר"ח ור"א ולא אמרי' מנייהו

תנו

(יב) וכמו שאמרו בסנהדרין ר"י ומנחות ר"פ סתם למדין לפני חכמים לוי מרבי.

תכו רבכין אלא תניא ותניא (כח"מ, ויוחסין טעיות) ועכשיו מלא הגאון את עלמו מקוויב להודיענו דבר, שאל נחמה על החפץ איך לא פשטו גם שאר הכרייתות כימי הראשונים כמו בימים אחרונים, שהיו עדיפה מהם, והם הספרא והספרי, לאו מתחלה פשטו רבכין בהו במשנתנו דמשעת תקונה פשטה אלא תלי תלי ר"ל מועטים הוו בקיאוס בהו בדאמר ר"ל לה"ל, "רחיתי לכן פדת יושב ודורש כמשה מפי הנבוכה" וסוף דבר היתה תוספתא אחת בתורת כהנים, ור"י יוח לא ידעה, ואפילו שדברי תורת כהנים הם כמשה מפי הנבוכה, ר"ל שמוילא הדינים מעומק פשטי המקראות וחכמת לשון הקדש, שבאמת הוא דבר גדול עד שקרא הלימוד כזה "כמשה מפי הנבוכה" שר"ל כמעט פשט הכתוב (ועיין פי' רש"י שם ודוק שפי' זה נראה יותר פשטי) ובאמת ובתמים יש נחת רוח עטוס בלימוד על חופן זה, ובפרט למי שלא היה להם כ"ה תורה שבכתב והשאר רובו בעל פה ברבנן קמאי שבזמן הבית שהזכיר הגאון למעלה, ועם כל מעלת לימוד ספרא וספרי הללו, ר"י יוח לא היה בקי בהן, עד שמרוב חשקו נפק ותנייה כנ' יומי, וסברה בתלתא ירחי (וג') וז"ל: "וספרא וספרי לאו מתחילה פשטו וכו', כמשנתנו דמשעת תקונה (ח"מ) פשטה וכו' עד דסברה בתלתא ירחי וזאת ראייה חותכת שמכיל הגאון ז"ל שלא פשטו באותם הימים כ"ה המשניות והכרייתות דר"ה ור"א, אבל שאר הכרייתות והתוספתות וספרא וספרי (שכולם הם ביאורים לאופנים שונים על שרשי הדינים שבמשניות והכרייתות דר"ה ור"ח) לא פשטו, וע"ז האריך עוד הגאון ז"ל לבאר שבמימים אחרונים אחרי רבי היו לריבין רבנן כתראוי לכרייתות, אלא לפשטו מהם הייזה ספקות ולהבין קיטור דברי המשנה, וגם שהלימודים בלי טעם ופסול וסברא כמו שהוא המשנה, אין בה נחת כל עיקר, וע"כ הוו לריבין רבנן לפסולא וסברא, שהמשנה אינה אלא גזרות בלי טעם כחיבורו של הרמב"ם ז"ל (ועיין הקדמת בית הכחירה להמאירי ותתערן כדשן נפשך) וכיון שהולרכו להם קבעוס ללימוד, ומי שהיה בקי בהן היו העולם לריבין לו על דרך: "הכל לריבין למאירי חטיא" וקוה מן החכמים על היותו בקי בהם קרי אנפשיה רב תבואות כח שור וז"ל: "ובתה הכי אקבעון ספרא וספרי ותוספתא וכוליה תלמודא והכך כרייתא לא (ח"מ חסר) הוה אית להו קץ וכו' ורבכין אמוראי דבתר רבי הוו לריבין טובא לאלין כרייתא וכו', ושכחו רבכין למאי דגמיר טובא, ומגליין ליה טעמי תורה וכו' וכו' מאי טעמא? דמאן דגמיר יכול לאורויה וכו', והיבא דפליגי אמוראי וסוגיון דעלמא כחד מנהון ותניא ככרייתא כאירך עבדינן כהוא דתניא מתניתא כותיה כדאמר ר' וכו' דהכל לריבין למאירי חטיא דזוהו גמרא ואחר שהודיע לנו הגאון מהלכות הגדול שהיה לנו בכרייתות לפרש המשניות ולפסול וסברא ולהבין דבר מתוך דבר, ושהכרייתות כבר היו מקדם קדמתה, ע"ז מקיים דבריו דמפני כל הטעמים האמורים ראה ר' חייב לברר מכל הכרייתות והתוספתות שהיו לפניו ולפני פניו דבר הראוי, ולתרגם ולקבעם ככרייתא דליה שהם עכשיו הכרייתות שבידינו שכבר אמרנו שהכרייתות שלפניו היו הרבה והיה טורח גדול להפוך בדפיהם ולשנותם בע"פ, וע"ז תרגם וקארגם וזקק וליבן הדברים, והשאר נשאר, ועכ"ז אם לריך התלמוד להביא אייזה ראייה מאותם הכרייתות שהניח ר"ח ולא שנאם משתמשים מהם, ומא שלא הולרכו נשארן, ולא סמכינן עלייהו כמו דלא סמכינן לאורויה ממסכתות קטיועות, כמו הלכות דרך ארץ, ללאו הלכתא נינהו ולזה סיים הגאון ז"ל וז"ל: "הבין (ח"מ וכן בכ"ו שבאור וויין וע"א וכל"ל) ראה ר' חייב ותר לריבין לכרייתא דיליה וכד משכחינן וכו' לא סמכינן עלייהו וכו' ובכרייתות כמי אחרות דקרו ליה קטיועות (ח"מ, ויוחסין קטנות) דלאו לאורווי מכייהו כנון הלכות

דרך

(יג) ומאן הוכחה שהיה בכתב סודי אלא שהיה אסור ללמדו מתוך הכתב, והיו מוכרחים ליקח הדברים בע"פ כדי לפסל בהם ולהסבירם, הא לאו הכי ממי למד ר"י יוח? ולמה לא יאמר נפק ותנייה מר' פלוני כמו שמצינו במקומות אחרים? ואם נשתדל לחפש בתלמוד נמצא אלף ראיות ע"ז, ולדעתי, כל "נפק" דק והשבת, וכל "פוק" עין וכדומה הנמצא בתלמוד הוא על משקל זה.

שערי תשובה סי' קפ"ז

דרך ארץ והגדות אחרות, כלל הדברים שעיקר הכריות הם אותם המתנין כי ר' חייא ור' אושעיא, וגם אותם שהתלמוד דקדק בהם וסמך עליהם, ובכל ארוכות זה עלה אל הגאון ז"ל תשובה נלחת אל הספק הג' בכל פינות ג' סעיפיו ופשוט להם הכל, והיונו שהכריות נסדרה בימי רבי, ושלא היה אפשר לרבי לפי ערך מלאכתו הקלה והמרוויקת, להרחיב הדברים עוד ושעיקר גוף הכריות הן הן תורתן של ראשונים באורך וברוחב כל חד וחד לפום ארוכה וחיליה ולושניה הוה מתני להו, והיה לנו לורך גדול במלאכת ר"ח ור"א, ואחר שביר כ"ז גאוננו כשמש כחלי השמים, וכפשוטו כל קמטי הס' הג', הענין הזה עלמנו וביארו אל הגאון להקיץ הנדרמים, וכיקש לעוררם על מה שנראה מתוך שאלתם שהניחו שאלתם על התלמוד לבסוף ושאלו עליו כיצד נכתב, וכבר ביארנו לעיל דספק זה הוא מחולק לר' סעיפיו כמו שהוא מחולק הספק הא' של "כי לר נכתבה המשנה", שביארנו ראם המשנה תורתן של ראשונים מאנשי כ"ה הג' למה מזכירין בה סברת האחרונים, וכדומה משאר הסעיפים, כן נמי הוא הספק בתלמוד דאם הוא תורתן של ראשונים למה נזכר בשם אחרונים? ואם התלמוד אחרון ה"כ אינו ראשון, ור"ל ה"כ כל המשנה ומתן שבו הוא אחרון בזמן ולא הוה לראשונים מניה מדעם, ע"ז כגבור ולא הגאון ז"ל לגרם הטעות הזה מקרב השואל והשלים דכריו ובתב: "ותלמוד נמי דשאלתון עליה" כלומר וכראם מתוך דבריכם שהוא אחרון בזמן לא קיח כי אפי' ראשון ראשונים הוה להו תלמוד אלא שאין גרסתם שוה כי כל אחד מתני לתלמידים כל הדברים הבאים בתלמוד (הוא הנמרה) באופן משונה מחברו כענין ממש שהיה בעיקרי הדיונים שבמשנה שכל אחד היה שונה בלשון וסדר משונה מחברו, כן היה הענין ממש בטעמי המשנה והספולוס, וההוויות כל אחד היה לו אופן וסדר משונה, אבל כל הנחלים הולכים אל דין אחד וטעם אחד, והאריך בראיות מופתות וו"ח: "ותלמוד נמי דשאלתון עליה, אפי' ראשון ראשונים הוה אית להו תלמוד דהא תמרי וכו' והו עיקרין דידהו קלין וסמורין וכו' וכו', ודברים הרבה מאלה, וכד' הו אמרי ראשונים הלכתהו וכל חד וחד כדברים ליה, חילין מילי הויין תלמוד דילהו לגלווי עעמי תורה, וכד' אמרי' בעירוהו וכו' וכן נמי הוה אית להו אנפי אחריתי מתלמודהו למקזי חידושין וכו', ומנח לן דהוה להו תלמוד דהא על ריב"ז אמרו, דעד הוויות דאביו ורבא הוה גמיר וכו' וכו', ובתר דתקיין רבי הלכתה ומתכו' דידה הוה תלמודהו, **דמפרשי ביה** (כין יוחסין וח"מ) דוקיח דמתכו' ופרטי וכללי וטעמיה **דררשא** (ח"מ) כדתכו רבנן (כ"מ דל"ג) הווי דן למשנה וכו', ואמרו עלה הא גופא קשיח, וכו' אמר ר' יוחנן כימי רבי (ח"מ ר"ע טעות גמור) (יד) נשנית משנה זאת וכו', הדר דרש להו וכו' ותלמוד הא

(יד) כאן בעל החופש בעמוד ע' אות ה' חיוק הטעות, ועשה לו כפא וסמוכות דהנרסא הזאת היא הנכונה ביעוין דכבריו. ואחי תמה מהכותב דברים בפני חכמי ישראל שיועדים להבחין אם הם בהשגחה אם לאו, איך ימלא לבו ליכנס בנבול שאינו שלו ולהחליט דברים אשר לא כן, אעיקרה מי יסמוך על נוסח עני ורש ומוטעה גמור כנוסח בעל החופש הזה? ומי שטעה להטות לקמן עמוד ל' ר' עקיבא במקום ר' זורא, כ"ש שיטעה לכתוב ר"ע במקום רבי, וכאלה טעיות לאלפי אלפים אין מספר, וא"כ אפי' אם היתה גרסתו בזה נראית אין ראוי לעשות ממנה עיקר, כ"ס וק"ו דהיא הטעיה גמורה, במקום רבי ר"ע, חדא נמי הוה בימי ר"ע דנשנת משנה זאת, עד דשקבו כולי עלמא מתני' וחלו בתר גמרא? והלא באותם הימים לא היו לומדים כ"ה הלכות מלכים ומלחמותיהם, עד שטעה ר"ע ואמר היינו מלכא משיחא, ועם שהיו לוכמה אלפי זוגות תלמידים עכ"ל לא ראינו בתלמוד, שבזמנו היה לורך בתלמוד, יותר מבמשנה, לא כן בזמן רבי דנפתחו מעינות החכמה, ונטפלו לחבר המשנה ולסדרה בחכמה כפלא שבדברים קצרים תכלול הכל, ובאמת ממלאכה כפלאה זאת ראו לורך הספולוס והסברא, והבנת דבר מתוך דבר, כדי לבא לרשת נחלה בלי מזרים כזאת דאילו רבי ובית דינו לא היו חדים וחלקים, ובקיאים בדרכי המשנה ומתן התלמודי, וגודל הבקיאיות, לא היה עולה בידו מן הרחבה חיבור מושלם וקצר כזה, וע"ז שבקו מתניתין, וחלו בתר גמרא, וע"ז שייך ספיר למתני בימי רבי (נשעם הדבר הגדול הזה וכמו שפירש"י) נשנית משנה זאת ולא בימי ר"ע, דבימי ר"ע לא נעשה שום מעשה הגורם להשקוקות הזה בשום אופן, ועוד מלשון הכריתא גופה דהביאה הגאון כדמותה, משם מוכח להדיא, דבימי רבי היתה ולא ר"ע שהרי הוא אומר: "הדר דרש להו, ואי ר"ע שנה משנה ראשונה, ורבי משנה אחרונה, כמ"ש הגאון גופיה, "הדר דרש להו רבי, מאי הדר? "ודרש להו רבי, או "עד דדרש להו רבי, הו"ל למימר?

הוא חכמת הראשונים דסברין ביה טעמי משנה בתר וכו', ולא רבו שלמדו משנה אלא שלמדו תלמוד וכו' עד זה מא לטרוון וכו' ואחר שביר הנאון ז"ל איך הוה להו לראשונים תלמוד, ואיך ומה היה התלמוד שלהם, ואיך גם כן לא היו קורין אופן לימוד זה כי אם בשם תלמוד, כמו שקורין אותו האחרונים ממנו, ע"ז הוכרח לכתוב דהנס שהיה להם תלמוד והמשא והמתן והדומה, עכ"ז וכבר שלא היה חיבור מסודר וכתוב לפניכם בשם אופן לא על עיקרי הדיונים שהם המשנה והברייתא, ולא על המשא והמתן והטעמים שכללם הוא התלמוד, וע"ז התחיל וכתב "ולא הוה להון להכך קמאי, עד דאפטור רבי חיבור כתוב ונרסינן ליה על פה אלא כגון פירושי כתיבי להו (טו) דמפרשינן השתא אחנכא לתלמודי

דלשון "הדר דרש" ר"ל הבעל הדרשה הראשונה חזר בו וזה דבר ידוע בכל התלמוד, וכבר בעל החופש מדויל ידוע משתלים שהלבוש נכעמיה וכתב: "וכיון שראה רבי זאת דרש להו וכו', ומיבנת "הדר" העלים עיניו בה, וכן לא יעשה בין הקריטיקיים האמיתיים, ועוד דברי הגאון בעלמו, וכל שטח דבריו קורין בנרון, הטעות המפורסם היה שהרוב עיקר ראיות מבריתא זאת הוא להכריח שאחר סידור המשנה וכו' לתלמוד כדי לפרש בו דוקיא דמתני', ולהטעים מלאכת רבינו הקדוש שכן הוא אומר: "ובתר דאתקין רבי הלכתא, ומתני' דרש הוה תלמודא דמפרשי ביה דוקיא דמתנין וכו' וכו', כי לא דתנו רבנן וכו' וכו', ואמרינן עלה הא גופא קשיא, אמרת בתלמוד אין לך מדה טובה הימנה, וכו' נמצא דעיקר ראיותו הוא לאחר חיבור המשנה, שבקו כ"ע מתני' ואילו בתר גמרא. ואי נשנית בימי ר"ע אדרבא משם ראייה להפך לאחר חיבור המשנה הפסיקוהו זה החשק, כלומר אינו נרדף או יש דבר שהוא נרדף יותר והוא המשנה, וזו יותר ראייה חזקה שבימי רבי נשנית משנה זאת, ועליה הוא סומך הגאון להוכיח שאחר חתימת המשנה נתוסף חסך לימוד התלמוד כדי לטעום טעם דקדוקי המשנה וסידורה וקיצורה בחכמה עמומה, ומה שהביאה למעלה לראיה שקודם רבי היה תלמודא, לא על זאת כלבד סמך שכבר ידע שבימי רבי נשנית, וכמו שכתב סמוך ונראה, ועליה תקע יחד במקום נאמן, אלא התחיל להביא ראיות שדור שחברו כבר היה תלמוד דור אחר דור, והביא תחילה הא דריב"ז, ושבו הא דר"י הוי וזכיר בתלמוד בדרות שלאחריו, וזה שלאחריו כבר דור רבי, נשנית משנה זאת אולו כ"ע בתר גמרא, דגם מזה מוכח להדיא דלימוד הגמרא ידוע מקדם קדמתה, ובימי רבי נטו אחריו הרבה כדי לטעום בכחו טעמי ודקדוקי משנה, דאי מחודש לימוד התלמוד באותו דור לא היה לו לומר ואילו בתר תלמודא, כי אם לומר התחילו כ"ע לקבוע עממן לגמרא או כדומה לזה, וממאי דלא אמר הכי מוכח דלימוד התלמוד היה ידוע להם מימות תנאים ראשונים, וזהו תוכן ראית הגאון למעלה כדרך כל מדבר ומחבר סמוכין סברותיהם בכל מה דאפשר להו ע"ד משל דר"ע בב"ק. משכח דברבי שקיל. משכח זוטרי שקיל. כן נמי הגאון אחר להוכיח מנאות דריב"ז ור"י הוה תלמוד למים הראשונים נשתמש גם מנאות המשנה שנשנית בימי רבי, דממנה מוכח להדיא דהתלמוד לא דבר חדש היה בימיו, וע"ז תקף נכנס להביא אותה משנה לראיה אלימותא, על מאי דחידש לן שאחר סיום המשנה נגדל החשק בתלמוד עד להפליא עד שאמר בימיו, שאין לך מדה טובה הימנה, מפני שהיתה מוכנת המשנה וסודרה לפנינו ע"ז חידוש התלמוד, וע"ז אולו כ"ע בתריה, וכמעט היו המשניות בחוקת סכנה שמה יהיו נשכחים כיון דכל גירסתם היתה בע"פ ואסורה מתוך הכתב, וע"ז הדר דרש להו הוי רץ למשנה, ומה לי להאריך עוד בדבר זה כי תעתיבי בעל החופש בכל מה שכתב בזה שם ועקשות ראיותיו ביד רמה, והכל כדי לשכח מקחו אשר כל מוס הטעיות והחסרון בו הם הכריחו להרחיב הדבור כ"כ ודי בזה. ושוב כשכל לדי פתיחת רבינו המאירי לאבות הוכחו קצת דבריו לקמן, ובידורתי יפה יפה שהילוך פתיחת המאירי אינה אלא אגרת ר"ם הלזו בדקדוק גס נ"כ מסתייע ומשנה זאת דהדר דרש להו וכו', על דרך שהיא בנוסחא שלפנינו ביוחסין בדקדוק עולם וז"ל בד"כ ע"א: וכן התלמוד עצמו איך משני הראשונים היה להם תלמוד משא ומתן בהלכות שהיו גורסין וטובים ז'לו ב"י מדות שהתורה נדרשת בהן, ובכל הנרדף לכן וכמ"ס ברכות ד"ח ע"א דריב"ז שלמד היות דאבי ורבא כלומר כל מה שהיה נרדף לתלמוד אפי' מה שהיו עתידים לפלפל בענין הבאים אחריהם, ולישב הדברים והוא מה שקראוהו דבר קטון, וכמ"ס בתלמוד בב"מ ד"ל ע"א, אין לך מדה גדולה מזו והקשו עליו ממה שאמרו היו רץ למשנה יותר מן התלמוד ותיירו בימי רבי נשנית משנה זאת, שראה שהיו מניחים את המשנה, ושנה להם כן כדי שתהא משנתם סדורה בפייהם עכ"ד. ראה קורא נעים! אם אין לפניך רעיוניו ודבריו של ר"ם גאון ז"ל באגרתו שכנוסח ביוחסין בפ"י רבינו המאירי כמו שהוא כן כל הילוך פתיחתו, ולמדין בפירושו דבימי רבי נשנית משנה זאת, ולמדין נמי שאפילו שכנתה, היו אסורים ללימוד מתוך הכתב, וע"כ נשנית משנה זאת היו רץ למשנה, כדי שתהא משנתם סדורה בפייהם, ונתבררו הדברים כשמלה תלי"ת. ועכשיו בהיותי בוויין בדקתי בכ"י אשר שם שהוא על נוסח ח"מ וכאן כתוב להדיא בימי רבי נשנית וכו' ולא נשאר לבעל החופש כ"א שרתו.

(טו) בנוסח ח"מ כתוב: "ולא הוה להון להכך קמאי דעד דאפטור רבי דנרסינן ליה פה אחד, אלא כגון פירושי דמפרשינן אחנכא וכיוצא בכו לתלמודי דילכא דכולהו נמירין ליה, והאי כתוב באגפא חדא, והאי כתוב באגפא אחרת כדחז"י כאן משביע אני להקורא נעים סילכס מעיל דקת הביקור כשריין לעמוד על בירור דבר זה, לראות בעינא פקוחא מי הוא המוסף ומי הוא הגורע, ר"ל אם מעתיק האגרת המובאה ביוחסין הוא המוסף כל לשון כתיבה כעלילת בעל החופש עמוד ע"ג. או אם מעתיק אגרתו בשם חפס מחופש הוא הגורע, ואין ספק כי המעתיק שחופש י"א

שערי תשובה סי' קפ"ז

לתלמודי דילנא, והאי כתיב באנפא תרא, והאי כתוב באנפא אחרונא,
הכי הווי מפרשין משנתהון וקררו להו לפירושיהון תלמוד, כונת הגאון מבוארת
כזה להשמיענו דקודם שכתב רבי חיבור המשנה, הווי גם כן שני חופני לימודים, האחד: דיניס
פסקוקים כמו שהווי המשנה, והב': הפלפול והפי' והטעמים. כמו שהווי התלמוד, וכל שני מינו
לימודים הללו, לא הווי לכל חד בדויה לשון אחד ופת אחד לכל רבנן, כי אם כל אחד הווי שונה
הדיניס הפסקוקים, שהם המשנה, וטעמי הדיניס, והמשנה ומתן. שהווי הנקרא תלמוד, במנין לשון
משונה מחברו, ובמנין וסדר ואופן כפני עלמו, לפי ערך המלמדים והתלמודים, כמו שהווי גם כן
בימינו, ועד ימות עולם, ואחרי חיבור המשנה הרביעית אותה המבוכה שהיתה בלימודה, והווי כולם
שוניס בפה אחד ולשון אחד, אבל ערין בימי רבי עלמו הווי מפרשין משנתהון (שלימוד על חופן זה
הווי הנקרא תלמוד) כל אחד כסדר ואופן משונה כמו שהווי מקודם דעדיין לא הולכרו לתקן גם דבר
זה כיון שהווי לבס פתוח כפתחו של אולם, ולזה מקיים דבריו "והווי ריוחא לביא ולא הווי
זריכוס (ר"ל ללימוד התלמוד שהווי הפלפול) אלא עיקרים (ולא אורח דברים) וכד אסתויס
משנה, ונת כפשיה דרבי, אמעט לבס ואזריכו למלקט תלמודיהו
ולמגריסיה (טו) (אלא שכרי להכין הדברים בשורשן הוכרחו להוסיף בתלמוד אחרי אחרוני על
אותם של הראשונים ו"א): ואוספו ביה כמה ארחתא אחרוניתא (על) דתקיכו
ראשוני ראשונים (לדוגמא) כראמרין מנא ה"מ, ודרשינן קראי (שהווי מעין
מלאכת קוס"פ בתוספת חיקור וביאור) ותקיכו ביה חידושי ותולדות, מלתא
מלתא, כד מפרשינן כי הווי דהווי בימי קדמוניס. ר"ל שהתקינו חידושי דיניס
דהיינו הבעיות, ופושטין אותם ממשנה או בריתא, ומזה ילאו תולדות לאלפיס בכל דין ודין. ולא
שהווי חדשים ממש, אלא שהווי ככללים בקיטור לשון המשנה והבריתא, ובקיטור הלכותיהם, ועל ידי
הפלפול והבעיות קודו מפורשים ומבוררים כי הווי שהווי יודעים ומוכנים לראשונים, מכלו כל
הטרחא הזאת. והולך ומוסיף הגאון שלא זו בלבד החידושים בדרך תולדות הווי שהווי ביה בתלמודם
אלא גם ביאור דברים עמוקים שלא הווי מוכנים לאחרונים שלפי שלבן של ראשונים הווי כל זה ללא
זורך שכבר הווי חדים ומכונים כל דבר בקיטור מילין וזהו אומר: "ותקיכו ביה (בכל תלמוד
שמתחדש בכל דור ודור) מאי דלא הווי זריכין ביה סכך קמאי, כגון פי' דברים
עמוקים, דהסכך קמאי שהווי לבן רחב, לא הווי זריכין לפרשן (ועכשו שכורר
הגאון שמועט הלב כזה קודם רבי וכ"ש בימי רבי ו"א): ונת מעטה אחרים
(ש)

חייב מבית דינו הדרך כי הווי הנורע גם בלא דעת, ובלא עיון, ובלא חכמה, והסחיר אחריו דברים בליס ומטולאויס, ונפל
בעומוני חלכאים. מי לא יראה החסרון בידים שחיסר "חיבור כתוב" בק"ע, והניח דברים ע"פ המיס ממש. הרי הווי אומר:
"ולא הווי להון להסך קמאי, מבלי שיאמר מהו הדבר שלא היה להם. ולא יטעה המבקר הנחמד לפרש כך: ולא הווי להון
שום ענין מסודר וכו' אלא כגון פירושי דמפרשין אנתא לתלמידי שהווי אומר אחריו דגרסינן ליה פה אחד מוציא הגולה
מתחת יד המעתיק דעל מה קאי תיבת ליה כל שלא הזכיר שום דבר פרטי קודם ועל מה קאי? ועוד מי חכם ויבן זאת כי
באמת אין שום סדר והכנה לדברים הללו ככתבן ולא הווי להון וכו', דעד דאפטר ר' (מה אפטר?) דגרסינן ליה (מהו?)
פה אחד וכו' ותלויה לגאון ראש המדברים בכל מקום שיכתוב דברים בלתי מקושרים ובלתי מובנים כאלה, אם לא שרמס
וטרף שתי פרידות טובות "חיבור כתוב" ולא ידע מה יתן במקומם כי לא הווי ידע מאי קאמרי רבנן, ע"כ הניח הדברים
בלתי נשמה והלך לו, וזה מלבד דכן מוכח רישטא דכל ליטנא שהווי מביא משל דומה למשל, כמו שהאחרונים יש להם
פירושים נכתיבים לאופנים שונים, וכולהו סלקי להכנה אחת כן היה להם לראשונים, וא"כ מה אלו בכתביה אף ראשונים
בכתביה, אלא דכ"מ דראשונים גרסי להו בע"פ, והאחרונים הותרו לגורסם מתוך הכתב, ויבא האמת לכל מודה על האמת.
ולא אכחד שכ"י אשר באוגר וויין יע"א אשר הווי רובו כנוסח בעל חופשי. גם בזה הווי אות באת ממש עם נוסחת
החופשי אשר לפניו אבל אין האמת נעדרת גם שירכו העידים המכחישים אותם כשיהם להם עידי הכחשה מן השכל הישר ומדרכי
ההוראה ומומשט השלון וסיודר הדברים.

(טו) הרי לך קורא הטוב מופת אחר אומר למלקט תלמודיהו שהווי קיבון המבינה, כדי שיוכלו לסדרו ע"פ כמו שמיסיס
תקף "ולמגרסיס", ודוק בכל דברי האגרת הזאת שכשמוכר הגאון ענין כתיבה או חיבור או ליקוט, תקף כמה זכור
לפרש דבריו שהכל בגרסה שלא מן הקתב.

(של ראשונים ראשונים שהזכור למעלה) החכמה דתנן וכו', וכסתמו מעינות החכמה (יוחסין) והכו הוה כמו כיומי דרבי (וכשנפטר רבי) שעליו קאי הגאון למעלה סמוך ונראה, וכד אסתים משנה ונח נפשיה דרבי) נולדו ספקות אחרות בכונת סידור משנתו, ודעתו ד"ע, אם מפני סידור משניותיו, אם מפני קילור לשונו, ואם מפני שנגרר אחר דעת יחיד, וע"ז ילפו ואתוספו פלגולים חדשים וז"ל: "ותקינו בה דקדוקי אחריו מלתא דכתר מלתא למאי אכתוב ואמרובין מכרי תכא ליה הא, למה לי למתני הא? והיכא דלא יכיל לתרובה אמרובין כובמות, כאן שנה רבי משנה שאינה לריכה, ומפקיבין אצרכתא דכל מלתא ומלתא, ואמרובין מאי קמ"ל? ופרטיון פרטי, ומדמיון דמווי, כולהו הכי מילי, כד הוה כימי רבי, הוה פרוש להו פירושא דבל מלתא ומלתא, למאי הלכתיה, ואצטריכו למולי אחרניותא דלא הוו לריכוין להון קמאי היכא דהוא רבי מדעם ולא חזיוה רבנן בתראי פרישהו כי היכי דלא לסמוך עליה כגון דסתם רבי דברי יחיד (יו) וכו', ורבות כאלה וכו', והיכא דסתים כמקום מחלוקתו וכו', ואמרובין בה סולן וכו' וכו', ואי אית כמתני' שבשתא, ובריותא עדופא מינה, מכריכו לה למלתא וכו', ואי פליגי תנאי, אמרובין כמאי קא מפלגי וכו' והלובא דמאן ניהו" ע"כ האריך הגאון להראות בראיות מופתיות, שלבד מסיבת סידור המשניות, ודעתו של רבי כפסק הלכה נולדו עוד פלגולים אחרים, ונאריך התלמוד הקדמון באנפי אחרני, וזה מלבד קושיות ובעיות, ודרשות רבנן בתראי, ולזה השלים דבריו באומרו: "לכד מן פלוגתא דאמוראי וקושיהון, ושינויהון, ותיובתהון, וכו' ולמכתב ארתי (ח"מ, ויוחסין ד"ק ור"א ארמני" (וח טעות גמור) דתלמודא (א"א) דנפישו טובא" כלל דברי הגאון בכל האמור הוא להשמיענו שבין כל אופני לימודים שזכר מרש ועד כאן, ובין כל אותם שלא בא זכרם מפני ריבויים, הן כולם כאחד נקראים בכללם תלמוד, אלא שבאותם הדורות לא היו נקראים ונלמדים וגשמעום על אופן אחר, כמו שבאמת עד היום כן אנו עושים לתלמודינו לפרש ולכתוב הדברים, לפי כח הלמד והמלמד, ולזה סיים עוד: "והכו הוה בעידנא דרבנן קמאי וכו' וכו' לפוס מאי דיכיל תנהון, עד לרמווי דמווי, ונתן טעם הגאון כאלו יאמר אל תתמה על החפץ, איך ילויור זה? שהרי כבר אמרנו דקודם דאפטר רבי חבור כתוב ומסודר היה הענין והסדר הזה במשניות גופיהו וז"ל: "והא אמרובין דעד דאפטר רבי, גמרהון דכולהו תלמידו (שהוא חבור המשנה) כל חד וחד תלמיד לפני רבו הוה וקמי (כל"ל) דאתרוין מתני' כל חד וחד תלמודו לפי משנתו היה (ר"ל כל תלמוד הוה גרוס מתניתיה כלשון רבו) ובהר דאתרבה (רבי לסדר המשנה) בכל יומי דרבי כל חד וחד (מהתלמודים) פשיט להון (לתלמידיו) מתניתין (כלשון סדרה רבי, וכפי דעתו ד"ע, ושכ מלמד טעמי הלכתא וזהו אומרו): "והוה גמר להו טעמי הלכתא דילוג (אבל כלשון שהיה יודע כמו שהיה קודם סידור המשניות) ובתה דנח נפשיה דרבי אצטריכו למלקטיה, ולמגרסיה כפה אחר ולשון אחר" (וט) ואחר סיוד הגאון היסוד האמתי הלוח

(יו) אני נזכר בכח האהבה לקורא המבקר, שאם יש לו נוסח ח"מ (כ"ט שורה ה') שתכף בהגיעו פה יקום כנבוד ויקח לי משם הדברים האלה דקיימין בהו ממש, אשר העתקתי פה אות באות מהיוחסין, וברי לי שלא יבין אפי' אות אחת, ומרוב שימו וכעסו ישאג באריה הנשמת לבו, ויקרא בקול גדול, הכי עכברי רשיעי דכללי משפרי סופרי, והניחו יתום הגולה והגדעה, והנשברת, הוא הנוסח, ולמה לא מרחם יומת, ולא יראה אור הדפוס?
 (חי) כאן לריכס אנו לשלם תודות לחסרון ידיעת המעתיק, הרפתי, או האשכנזי, שכת"מ שכתב ארתי מלא וי"ו, ועי"ז לא טעו המרקים מכתב לכתב כמו שגרס לנו שלימות ידיעת המעתיק הספרדי בדקדוק הכתיבה שכתב ארתי חסר, ובהריק המעתיקים מכתב לכתב נדמה להם החית למס, וי"ל להם "ארמני" במקום ארתי ניה שלא היו יכולים לטעות בנוסח החופש הכתוב ארתי מלא וי"ו.
 (יט) ר"ל דהו"רכו ללקט התלמוד שהוא ביאור טעמי המשנה, ולסדרו כלשון מסודר אחד כדי שיוכלו למגרסיה בפ"פ, וגם זאת

שערי תשובה סי' קפ"ז

הלוא, והוא, שתקף אחר חתימת המשנה, ופני' רבי, כבר הסגנו ללקוט ולקדר התלמוד שבידו, כלשון אחד, ופס' אחד, ואנו יודעים שקידור התלמוד הוא מהאמוראים, ולא מהתנאים, וכדור שלהארי פטירת רבי עדיון היו תנאים, וא"כ איך יתקיימו שני הכללים האמתיים הללו? לזה הוכרח להפסיק הדיובור ולהודיע לנו, שאפי' שהיו נקראים תנאים שהיה להם כח לפלוני, כדאמרוני רב תנא ופלוני, עכ"פ לא היה כחם ופה להוסיף מתנותיו, וברייתא, כי כל דבריהם תלמוד יתקרי, ולא משנה וברייתא, והגב אורחיה בזה יודיע לנו זמן סוף המשנה, ומני הם הנקראים כשם כלול של תנאים ואמוראים ביחד, ומני הם שלא נקראו כי אם אמוראים לכך, ומכלל דבריו הודיע לנו הגאון שלשלת יחוסו שהוא מרכה בר אבא, והא"ך הוא הגאון הולך ויורד עם הדורות הבאים בזה אחר זה עד שהגיע לזמן נחותי בכל, והודיע לנו מי הם היו דסקלון ונחתין, ואיך בזמן אביו ורבא נפיש שמדא בא"י, ואמעיעטא הוראח תמן שר"ל שמרוב הטרות, הנשארים שם נטפלו כעניני הדרשות והרמוזים, ולא בעיקר הדינים והחכמה התלמודית המאירת עינים, באשר נראה מכל המדרשים שכולם כמעט הם אגדות א"י ו"ה הגאון ז"ל: "ובתר רבי הוו תנאי מן התם (מא"י) כגון ר' יונתן (כ"ל עיין סדר הדורות ריש אות יו"ד) ור"ש ור"ג ברבי, ומן הכא (ך) ר' יאשיה דמין הו"ל מיהו לא תני מירי מתניתין (ר"ל לא חרשו דבר כמשנה וברייתא) הלא ההוא דהוה תניא קמו הכי, כדמפורש בספרו של אדם הראשון (כא) ר' ר' נתן סוף משנה, וקוו נמו רבנן אחריו דאיתונן תנאי ואמוראי כגון וכו', ואית רבנן

זאת הוכחה אחרת שהיתה כתיבה, שזה הליקוט והסידור א"ה בלי כתיבה אלא שבאיסורו קאי ללמוד מתוך הכתב, וע"י יפה סיים למגריס ע"פ.

(ך) ר"ל מן ככל אחרים דהוה ביה הגאון ז"ל, והוה ראיא להצטרי לעיל להגיה (במקום "ורבנן דבבא" הכתוב ביוחסין, או "ורבנן דבבא" הכתוב בח"מ) "ורבנן דבבא" והוא על ככל מקום גאוננו ז"ל, והטעות בין "דבבא" ל"רבנן" הוא קרוב הרבה לנפול, וכמובן, וזאת השערה קרובה לאמת שהעתק חופש מטמונים, הוא אחרון לאותו של יוחסין, וראה שם "דבבא" ונתן במקומו "דבבא" רזוני בזה להוכיח עוד הוכחה שהעתק היוחסין בתומו הולך, ואם נפלו בו טעויות נערי כתיבם, והעתק הח"מ הוא הבא אחריו, והוא אשר רמס וטרף כמה דברים, אם כזרון, אם כשגגה, אם כמיעוט השקפה, ואם בחסרון ידיעת המעתיק מכל וכל, מדקדוק הכתיבה והלשון, וסוף כל סוף מחסרון החכמה, וסידור הלשון עד שסכו פני כל ההעתק חרולים חרולים, וה' יכפר בעדו, כי ודאי עשה ברוחה פקח פליליה, וזכו אחר זה דקדקתי בתולדות ר"ך כ"ע להגאון שי"ר גר"ו הערה ל"ב שקדמה להדפסת ח"מ בט"ו שנים שגם הוא גר"ו הגיה "ורבנן דבבא" והוא פלא על ופני שלימותו, מי שמונה פסיעותיו של ר"מ בוטריל כ"ע בדקדוקים עצומים (עיין לו שם בתו"ד הערה ל"ג) וחד מהם ממילת "בבא" יגיה כאן "דבבא" ולא "דבבא". איך שהיה אלהים לידי עוד חיווק נחמד להשערתי שגוסח ח"ע הוא מועתק מנוסח יוחסין, כשינויים שכיכה ע"כ, והוא הוא המניה דמן "דבבא" ל"רבנן" כאשר הגיה הגאון שי"ר וכו' אחרון בזמן.

(כא) גבויתי בויון מלאתי באור הספרים אשר לה קובץ קטן מתשו' הגאונים והוא קובץ קי"א שכתבו וז"ל: "שאלה לר"ה גאון ז"ל: וששאלתם ספרו של אר"ה מצוי הוא או לא. לא היו לנא ולא שביח לנא, ולא רבר שניו הוא אלא שהיא מילתא ביה פירוש רורות והכמהין כרשומאל ירחינאה ומפרש ביה ר' ר"ך סוף משנה רבינא ורב אשי סוף הוראה ובאגרה דויקרא ר"ה תחומא כי תודיע אין מלך המשיח בא ער שיבראו כל הנשמות שעלו במחשבה להבראות ואלו הם (הנשמות) האמורין (האמורות) בספר אר"ה זה ספר תולדות אדם ע"כ לשון התשובה שמתלתי כתוב וחפשתי במדרש תחומא בפ' תודיע ואינו אצל הוא בב"ר פ' כ"ד ועיקר המאמר שהיה לו להסתייע ממנו היה אותו שהובא שם בב"ר לעיל מזה על פסוק גלמי ראו עיניך גולם שראו עיניך כבר הם כתובים על ספר של אדם הראשון היו זה ספר תולדות, ולעיל מזה הוא אומר שהראה הקב"ה לר"ה דור דור ודוריו וכו', ומה שיש לומר דבבר הכיה רבינו הגאון עדיפא מינה והיא היא דשמואל ירחינאה דפ' הפועלים דפ"ו ע"ה לדידי חוי לי ספרא דר"ה, ובתיב ביה שמואל ירחינאה חכים יתקרי רבי לא יתקרי, ואין ספק שאלה זאת ע"ה היא ג"כ מקורו של שאלו לגאוננו ז"ל על זאת שלפנינו ששלח להם דמכתב כה "כדמפורש ספרו של אדם הראשון ר"ך סוף משנה, על זה שאלו לו הם מצוי זה הספר, דכשלמה מה שאמר בתלמודא לדידי חוי לי ספרא דר"ה, הנה מה טוב שוכל לומר מצוי היה אצלם, אבל שיאמר הגאון כדמפורש וכו' כאלו תחת ידו ומפורש ביה גם על רבי ר"ך זה פלא! ורחוי לדעתו, וע"ה השיב להם בחכמה רמה שלא היה ולא נברא ספר כזה, אלא כל דבר שאנו רואים שנשתל בו בכל חכמו ואינו יולא לאורה, א"כ מוכרחים אנו לומר שכך עלה במחשבה תחילה כדשמואל ירחינאה השתל בכל כחולא עלתה בידו הסמיכה, והוא אמר לדידי חוי לי, כלומר ראיתי במול שלי שלא עלה בידי אחר כל עמל וטורח הסמיכה והרי הוא כאלו כתוב בספר, וכן הכא אחרי שהשתל רבי לסדר המשניות ולהקל הלימוד, היה מן דרך טבע שימשך העינין לג' דורות אחריו, ולא יפסק בו החוט של חסד מדורות התנאים, ועכ"ה ראינו שגם כל השתלדותו להגדיל תורה ולהאדירה, עכ"ה בו נפסק החוט והוא היה סוף משנה, א"כ נמלא דבריו הוא כמפורש בספרו של אד"ה ר' ר"ך

שערי תשובה סי' קפ"ז

צא

רכנן אחריו דהוה אמוראי בלחוד כגון וכו', ורבה בר אבא זקנו וכו' ובתרא הכי הוה ר' חנינא וכו', ובתרא דריהון רב נחמן וכו', ובתרא הכי אכיו ורבה, ונפיש שמרא בא"י ואמעיעה הוראה תמן, וכחית מאן דהוה תמן מן בכלאי, כגון רבין ורב דימי וכולהו נחותי דנחתין להבא (עוד רחיק דקרי לככל "להבא" מקום מושב הגאון ז"ל) ואחר שילא גאוננו ז"ל מהודעות יפות, וכריאות, ונלרכת, ומקושרות הטוב אל ענין דהוה קא משתעי ביה, תור אל הנקודה אשר נסע ממנה, להודיע שכל דור ודור היה מתארך התלמוד, ומקורים אותו בפה אחר ולשון אחר כמו שהוא לפנינו הן ספר הן יתר וזה אומרו: "וככל דרא ודרא מן אליון דרבי וכו' ותא דרא אחריו, ואמעיע לכה והנך מילי דהוו פשטין להון לראשונים, ופרשי להון לתלמידיו, והוו כגון פירושי דלא זריכי למגדסוניה ולמקבעינהו בגמרא, הוו הסתא בהוה דרא ספוקי, ולריכין למקבעינהו בגמרא, וכנירסא, ואמריין להון כמתיבתא, וקבעין להון בגמרא, ונרסין להו בע"פ רבנן" (כב) והכא רחיק על זה מהיה דאמריין בעירובין דל"כ ע"כ "קבעיתו לה כמו בגמ'?"

ואב

ור"ן סוף משנה כלומר כך גזרה חכמתו יתברך והוא ברור לע"ד בכוונת רבינו הגאון ז"ל בתשו' חדשה זאת שאנה ה' לדינו, עכ"פ ברור לי כשמש שמש' חדשה זאת היא שלוחה אל קירוואן לביאור תשו' שלפנינו, וזה חד מהדברים שהם רחיק למ"ש לקמן שבדאי כמה שלוחה גרמה תשו' ר"ש החמודה הזאת שאלו ממנו או מבני חמודו שיבארו להם ממנה כמה דברים, ומכללם הך דתושב"ע"פ אם היתה כתובה וגנוזה או לא והשיב להם מה שאנו מוצאים בפי רבינו שמהל הנניד שותה מימיו, ועיין מ"ש לעיל סי' ד' להגיה תיבת "ורבי" הכתוב בשאר נוסחאות יעו"ש, וכונתו להגיה מפני שבין השנים, אבל עכשו אני רואה, שמלבד שגם כאן אומר רב שיריח רבי ור' נתן סוף משנה א"כ בתלמוד הויה חזקה, ומלבד שהוא תלמוד ערוך לפנינו בכ"ה הנ"ל, עוד זאת שאינו מוצא כל כך זמן ארוך מהלל עד רבי, אם לא שכתב מיום לידת הלל הזקן, שאז דאי כמלא הסבון מדוקדק, ואדרבא זריכים אנו לנוסחאות אחרות, שכתוב בהן "ורבי" כדי שיעלו בדינו ש"א, כיר' נתן היה גומ' ר"ג דיבנה ובנו רשב"ג כנודע ודוק, ולא ראיתי מי שנתעורר על זאת דרבי נתן הקודם לרבי, ואי לא דמסתפינה הייתי בור' ר"ג ורבי יהונתן, שהוא תלמידו של רבי, שהוא סוף התנאים משם, ויש לנו ממנו הרבה מפורשות כמו תנא, ותשו' זאת תוכיח על הגהה זאת שהרי הגאון ז"ל מרבי יהונתן קא סליק להודיענו דלא תני מידי ממתני', אלא ההוא דהוה תניא קמיה ומסתייע ע"ז, באומרו כדמפורסם בספרו וכו' ה"כ מזה מוכח דהוה גרים ר' ורבי יהונתן גם בתלמודין, אבל מהנעשה שאין בדינו להגיה תלמוד או כאמר שהעיקר בגירסת היוחסין ד"ק ור"א שגורס בתשו' שלפנינו ר' נתן וכן אני מוצא בכוורי ח"ב סי' ס"ז שאחר שספר דורו של ר"מ שחבירו היה ר' נתן הבבלי כנודע כתב ח"ב: "ואחרי אלה רבי הוא רבינו הקדוש הוא ר' יהודה הנשיא, ועמו ר' נתן ור' יהושע בן קרח, וכו' ע"ש, ובעל אוצר נחמד כבר כרגש איך אפשר למנות רבי נתן הבבלי ברור רבי? וכדחק הרבה עי"כ. אבל לפי גירסא זו שלפנינו ביוחסין אתי ספיר שהרי בפירושו הגאון אומר: "ומן התם, שר"ל מאיר' נתן, כמלא דאינו ר' חבירו של ר' מאיר הידוע, דהוא היה מבבל, ועוד שהוא עושה אותו חבר לבניו של רבי ור' יאשיה דמן הוצל, ואי אפשר סיהי ר' הבבלי, ובהכרח זריכים אנו לומר שכל ר' יהונתן ור' יאשיה שבתלמוד הוא רבי נתן אחר האחרון וכן א"י הוה, ולא ר' יהונתן שמו, ועל ר' נתן האחרון הלזו הוא שאמרו רבי ורבי נתן סוף משנה, וע"ז ספיר מסתייע הגאון מנאמר הזה, ושייך ספיר להקדים רבי לרבי נתן כיון שהוא האחרון דאי לאו הכי היה לתלמוד לומר ר"ן ורבי סוף משנה, ומתייבס דברי החבר, אשר קדם כר"ן שנה להגאון ר"ש, באומרו: "ועמו ר' נתן טפל לו, ומזה למבקרים שיטפלו בזה לברר אוכל מתוך פסולת, ומה שהשלים החבר שם שאחריהם (של רבי וחבריו) בעלי משנה הבקראים נתאים, והאוצר נחמד רצה לתלותו בט"ם, ולע"ד הם דברים מבוררים עם דברי הגאון פה, שבאמת דור שאחר רבי יקראים בעלי משנה רבני תנאים, אי"פ שיהיו אחרי רבי, ולא היה להם כח להסיק במשניות, ולא תנו מידי ממתניתין אלא ההוא דהוה תניא קמי רבי וזהו חידושו של החבר ודוק היטב והוא האמת. וע"כ משלי."

(כב) בנוסח היוחסין כתוב "וגרסינן להו גמ' רבנן, וכן" מ" וגרסינן להו כולהו רבנן, ואני בחרתי במקום בג"מ שביוחסין ובמקום "כולהו" שכתב מ"ו, "בע"פ, ועצם הדברים שראינו סדר הנהגתו של הגאון באגרת הזאת, שתכפף אחרי שידיענו הסידור והחיבור והקביעות לעולם, יסתמש בגירסא בע"פ, מאי דקמן? כמה פעמים למקבעינהו? ותכפ כמודרו יאמר ולמגדסוניה, "וגרסינן, "ואירין רבנן למגדסוניה ע"פ דלקמן, אם לא כדי להודיע לנו, מנהג הכתיבה, ואיסור הלימוד מתוך הכתב, וע"כ גם כאן תכפ כתב וגרסין להו רבנן בע"פ, ובכתיבה הספרדית הנהגה אל לנו עד היום יש מקום לטעות בין מי שכתב בר"ת בע"פ, למי שכתב בג"מ, שבע"פ יכתב כך בע"כ, "ובגמ' יכתב על אופן זה בג"מ" והמעיין הראשון שביוחסין טעה במקום בע"פ כתב בגמרא בשלימות בלא ר"ת, והמעתיק שבחופש, כיון שראה שתיבת בגמרא איך ל"כ מוכן ובפרט שמוכן שהוא לימוד מתוך הספר. נתן בעקום "בגמרא" כולהו, ולדעתי היא השערה אמתית אשר ראוי לטעון עליה ובפרט למי שבקי בכתיבה הספרדית הנהגה אל לנו, והעתק היוחסין הוא ספרדי מובטן ומהריון וחזותו מוכיח עליו. גיח ורדנו, חלמיש למעינו. בחמת דקדוק הכתיבה והלשון וסידור הדברים.

שערי תשובה סי' קפ"ז

ושבו חזר להביא ראיה איך מבוחר מתוך התלמוד שהדור היה הולך ומתמעט, והשכחה הולכת ומתגברת והביא ראיה על זה, ודברים שנכנסו בתוכן להודיע לנו איך היו מתנהגים בסדרם התלמוד דור ודור, ואיך היו מדרקדקין לסדר אפי' המעשיות שאדעו כשם אותה חכם שסיפרם, ואיך כל הדקדוקים קלים וטמורים, מעלים אותם על ספר וקבעין להם בגמרא, ועיקר הדבר: שאין כל חדש בעיקרים וטורשי הדונים, כי אם תוספת ביאורים, ופשיטות היונה בעיות, והעיקר בולו היה מקדים קדמתה, אלא שאותם ההרחבות הניחוס הראשונים לפי פשיטותן, ולפי רוב לבם, כדי שיבואו דורות אחרונים, ואם יאטרכו להם יבארום, ומקום הניחוס הראשונים לאחרונים להתגדר בו, והביא גאוננו ז"ל גם על זה ראיה מספקת, וכזה עלתה התשובה לרבינו הגאון כמין חומר, על השאלה אשר שאלו מלפניו, אשר נשקף לכו של דרוק עליה כאלו ק"ו כל התלמוד אינו קבלה איש מפי איש עד מרע"ה, אלא כל דור ודור תולדות חדשות הנידו לא שערום ק"ו! וע"ז נטפל גאוננו ז"ל בכל תוקף וחוץ האגרת החמורה הזאת, והאריך בראיות מופתיות מקובלות על השכל הישר המושרש בנו להוטיא מלבן הטעות הממית הזה, כי באמת כד ריוקין שפיר כל פרעו השאלה, בספקיה, וסעיפי ספקיה, כולם כאחד הם שאלה אחת ולא זולתה, והיא שגראה באלו תורה שבע"פ היא תורה חדשה, ולא קדומה ומקובלת מפי מרע"ה, וע"ז סוים גאוננו עולם תשובה זאת וכתב: "זאת התשובה למאי דאמריתו מ"ט שבקו קמאי רובא לבתראי? דאי משכחיתו דבר מופלג דאמרקו בתראי (היינו טעמא) דקמאי שבקו להון להתגדר בהון ולאכפושיו כמי כאלון מילי דאחוסף בהו תלמודא דרא דכתר דרא"ל דאס תראו דהרוב מהאחרונים אל תתמהו על החפץ דזה הרוב אינו תורה חדשה, כי אם ביאורים וספקות והתרתן על תורתן של ראשונים, היא הקבלה, יען הראשונים בקום עשה הניחוס לאחרונים, אם לרוב פשיטותן, ואם להתגדר בהם והכל אחר, אבל הכל כמות שהוא, ומה שתלמוד ותיק עתוד לחדש הכל היה ידוע להם, והיא סברה נכונה, ואמתית בכל פינות חלקיה כי החכם כשמסדר דבריו במדה ובמשקל, ומקדים דבר המוקדם, ומאחר דבר המאוחר, כבר כלל כל מאי דמאת מימר, ח"כ כשיבוא האחרון ומאריך אינו אלא דעת הראשון עלמנו שכבר ידעו ונשארו בקולמוסו, וזהו ממש מ"ש "לית דבר בקבלה דלא רמזיא באוריותא" וזהו ג"כ "לית דבר בכריותא ובתלמוד דלא רמזיא במשנה" וכעובדא דאילפא הנז"ל, וכן הוא בכל פסקי דינים שלפנינו דלית בהו דבר וחתי דבר שאינו מוכן מתוך התלמוד, וכזה היה גדול כחם של הראשונים, ועד אחרן הרשב"ה, ובזכר לקמן (בהערה כ"ג) כשם מוהרלנ"ח, כלל העולה שמ"ש ר"ז שאפי' מה שתלמוד ותיק עתוד לחדש, הראה הקב"ה למשה מסיני, הוא דבר הנקנה במופת חותך כמופתי ההכרעה והתשכורת, וזהו כל חכמת הגאון ז"ל באגרתו זאת לברר דבר זה כשמש בחלי השמים עד שהחזירו כמושכלות האשונות, זכותו וכן עלינו, וע"ז מוסיף הגאון ז"ל, ומביא ראיות על פינה אמתית הזאת ז' מאה בעני בעו דואג ואחיתופל כנגדל פורח, נמלא דבכר היו לראשוני הראשוני ראשונים ספקות ובהכרח היו פושטים אותם אלא שלא קבעום בתלמודהון, והניחו יתרם לעוללוהם, ולכאים אחריהם, וע"ז מסיים הגאון: "דלפום הכי איתוספא הוראה דרא" (ביוחסין חסר) בתר דרא עד רבינא, ובתר רבינא אפסיקא" וכו'. ר"ל שמרבינא ואילך כל מה שיחודש לא יוקבע בתלמוד כדי שיהיה לו כח חריז, והוא: שיקבל באומה מבלי חולק, זה הכח נפסק לבר אותו דבר מועט שהיה תלוי פרשהו רבנן סבוראי, ואוסיופיהו ביה, וכמו שזכיר עוד הגאון ז"ל, וחוץ מזה לא היתי איניש שיוכל להוסיף על התלמוד, אפי' בדרך שקלא וטריא, וטעם הדברים כיון שלכל ספקותינו אינו מביאים ראיה מהתלמוד, אפי' מסדר הלשון ממה דאמר הכי ולא אמר הכי, וממאי דאשמיט הא ולא אשמיט הא, וכיוצא מדרבי ההוראה, אשר מחתימת התלמוד ועד היום הזה, ועד כי יבא שילה, ואחר שכן אי הוה כח זה בגאונים, ובכאים אחריהם להוסיף על התלמוד, הוה חוזרים גם דכריהם הקבועים בתלמוד כחתימתן מסיני, מבלי שיוכל שום אחרון לחלוק עליהם, ובאמת לא מן השם הוא, שהרי גם דורות אחרונים אחרונים, לאו קטלי קני באגמא מנחה, ויכולים לחלוק על הראשונים, שקדמום בראיות מן התלמוד, וכמ"ש גאון עוזנו מרן הקדוש בתשו' חכמת רובל דפוס שאלותיו סי' קנ"ה, ע"ש דבריו החשיים והאמתיים, וגם במה מדבריו הגאונים נדחו מפני שאינם על שורשי התלמוד וכמו שיבא לקמן בעו"ה

שערי תשובה סי' קפ"ז

צב

בענף ה' ועל זה ועל כיוצא בזה, חתימת התלמוד נקרא "סוף הוראה" ר"ל שיט ביד החכמים האחרונים לחלק על הראשונים שקדמום בראיות מופתיות מן התלמוד, אבל לא על למעלה מזה, שכבר התלמוד ופלוני ורוב עוביו ורוב הקיפו נתקבל כאומה לתדיר ומקודש, ובו נהגה יומם ולילה, וממנו תורה והוראה יולאה לכל ישראל (כג') ואחר שהגהון ביורר תשובתו, כשמלה בת מאה אלף יריעות, והשתרל ככל מאמני כחו להקיף מלכין של שאלון דהתלמוד אינו תורה חדשה, שלא היתה לראשונים, כי באמת הוא קבלה ככל יקודי התורה והלכות דעות הכתובים בו, וכיורר וזיקק הדברים, להראות לכל באי עולם במופתים חותכים שכל דור ודור מטבע הענין היו מוכרחים לסדר ולקבוע גמרהון, מפני שכל דור ודור לפי מיעוט הלב, היה מוסיף להתרחק התלמוד והולך עד זמן חתימת התלמוד, ה"כ מזה ודאי יולא מבורר כמושכלות ראשונות, דה"ה בשום אופן כלי כתיבה, וכמו שכן נראה ג"כ מדברי השאלים שכבר היו יודעים שנכתבו, אבל שאלו שאלו "כיו"ד נכתבו על אופן הסידור ועל הזמן, ואם באמת עתה כדבריהם כן הוא, כי מר טבע הענין ה"ה בלאו הכי: ר"ל שה"ה למסדר דברים וקובעם לדורות מבלי שישתמש במלאכת הכתיבה, והפ'ו לראש ראשי מילין זה אחר זה, כמו שהנו עושים בדרשות כדי לדרוש אותם בקהל בע"פ, וזה לא יכול הגהון להכחיש להם, וכפרט שכל דבריו, ובכל מרוכת התשו' כבר הורה בפירוט שכל דור ודור נכתבו ונסדרו, וכבר גדולה היא שכן נפל הענין והוא: שהתרי שראו דורות הכאים אחריו רבי זיע"ה מלאכתו החמורה בחיבור המשניות, כבר הוקל להם הענין לעשות בכל המתחדש, כדמות שעשה רבינו הקדוש בש"ס משנה, והוא עבד קיים ככל דורות האחרונים, להדמות לראשונים, ודבר זה אינו ריך ראיות (ועיין הרמב"ם בהקדמתו לס' זרעים בד"ה אחר כן דברים כהיותן) וגם כבר ביוררנו בהערות דכל לשון כתיבה שיט באגרת הגהון ז"ל הכי יולא מקולמוסו מבלי שום ריח ספק, ונוסח בעל ח"מ כמעילה קאי, ה"כ ממלא שנאונו ז"ל כתב הנפק על ס' השאלים דהיתה כתיבה בעולם, ומעולם לא נאסרה כשום אופן

(כג) וכלל דברי הלה כבר יולא מפי תרי מרבין בזיון עמוד ק"ח ועמוד ק"ט, הלא שהשאל כלבדורותיו למדעי בעיי, ולהניח עולם חרבנס בלי שליט יסוב וע"ז עוד הפעם מוכנים עצמו בין הדברים וסם נעמוד ק"ח כתבו ז"ל: "אמר השאל סוף סוף קשה ביד מי היה הכח לסגור דלתי הסוראה" עכ"ד. באמת התמהה! ביד מי היה הכח? ביד מי שהיה לסגור דלתי הסוראה בא"י בזמן נחותי בכל שהיא קודם חתימת התלמוד זמן לא מעט. והוא השמד המר והנמחר, אשר לא חסרנוה דור דור וע"כ פשהגע השמד עוד בכל היה הסיבה לחתי התלמוד, וחתימת זמן הסוראה, ר"ל חתי' לאותו כח קדמון ולאיותו סגנון, וגשאר לנו הכח לדמות מילתא למילתא באיזה ספק רמתילי דדמותו אל מקור מפורש הנמצא בתלמוד, אבל כל מה שיתחדש אחר זה לאו תורה חתומה היא, כיון שיוכל אחרון לחלוק על הראשון שקדמו בראיות אחרות מופתיות שיביא מן התלמוד גופיה, וכאשר נתברר, וזה היה כח ה"ק, והרמב"ם, וכל גדולי הראשונים אחר חתי' התלמוד, ובוה היה גדול כחו של הרשב"א ובני גילו (מוהרל"ח ח"ד פ"ג) ומה ענין שלשלת הקבלה לזה כדי שיבא עלינו סם השאל בעמוד ק"ט בכת גדול? לב רחב אנו מנקמים להבין הדברים על מתכונתם ואינו כי לקח אותו אלהים עם הכפלת נרות רעות המראה ודקות הכשר. ומה ענין שלשלת הקבלה לזה? הם! וזה הדין, וזה הטעם עצמו, ר"ל ריבוי הנרות ומיעוט החכמה שבדורו וכדור שלפניו ולפני פני פניו הוא היה הנרמא, שלא ניתן לא לנו ולא להם לפסוק במחלוקת הנמרא, כלום, כי כבר מתוקן הוא בפסקי הראשונים ואחרונים (תשב"ץ ח"ב ד"ו) כללן של דברים שכל מה שהשיבו הב' ת"ח הנז"ל בענין זה סם בזיון הוא כמין ב' טיפי מרגליות, עליהן אין להסוץ, כי לא מטעם שלשלת הקבלה אנו באים, כי מטעם נרות הלב, והדרכא ראית העיבור שהביא השאל תוכיח שלא נפסקה הקבלה סנס שאין לו שורש ומוצא בכל הש"ס כדברי השאל אנו נמשכים אחריו וקבלה בידנו שהסדר הוא תקנו הלל בן זנו של ר"הק, אבל לא ידעתי מקום לדבר זה, כך הם דברי הרשב"א ח"ח סימן ר"כ"ו, וכ"כ התשב"ץ ח"א סימן ק"ל ורס"ח ח"ד הלל האחרון שהיה בינו אביו ורבה, והיה ג"כ אמורא, והוא המסדר הקבועים שלנו כמו שהוא מקובל בידנו וכמ"ס הרמב"ן בס' המצוות שלו (ועיין מה שהארכתי בפרט זה לקמן ח"ב סוף סימן מ' בהערה מבקרת קדמוניות תורה למאונך) ובאלה רבות קבלות אחת ותשע ואנו נשענים עליהן, כעור הנשען על הפקח הנדיר, וענין רבין סבוראי שהביא השאל בהקשות: "איך הרכו רבין סבוראי את עצמם להכניס דברים חדשים בנוף התלמוד? לאו שמא מתיה? חדא שהדברים שהכניסו לא היו כי הם סברות וטעמים, וכער יכתבם, וידועים ומבוררים כמה הם, כמ"ס גאונו באגרת הואת אשר אנו עסוקים בביאוריה, ה"כ הכי כילי לא הוסיפו ועוד מה לתנן את הכר? הם שהיו קרובים אל הסוראה ודעים היו שאותם הדברים שהוסיפו היה השרות בידם, ובדאי קבלה היתה בידם, כיון שעד ימינו היו לומדים התלמוד בע"פ, ובדלקמן ענף ג' וד' ואלו הם מן הדברים אשר לא יועילו ולא יולו, ואין בהם כדאי להעלות בספר ובדיו, אם לא מי שלא שימש ת"ח, ולא דרך בדרך המסא והמתן התלמודי כשאל הזו שכן ניכר מתוך כתבו, יעדיף מטובו הקורא הכעים, וירכה לסלוח אם הענין הכריחו ללאת מהכונה בדברים הנוגעים למונתו בביאור תשו' גאונו.

שערי תשובה סי' קפ"ז

אופן, עכ"פ מלא גאונונו עלמו מחוייב לברר וללכך לפני השאלים באר היטב שירעו נאמנה החיוב הגדול שהיה מוטל על ישראל ועל רבניו לגרום הדברים בע"פ שלא מן הכתב, ומתוך דברי השאלים מוכח להדיא דנדמה להם שחיבור המשנה והתלמוד היו ככל חיבורי זמננו שכתבים ונחתמים לאתרא הדעתא ללמוד מתוכם, וע"ז היה החיוב מוטל על הגאון ז"ל להוסיף מטעותם הלוא, ולברר להם ולומר: "ודכתבתון כיודי נכתבה המשנה ונכתב התלמוד, תלמוד ומשנה לא חכתיבו אלא תרובי הוו מתרבי, וזהירין רבנן למגרסינהו ע"פ אבל מנסחי דכתבי (כד) דאמרינן בתמורה דברוס שכע"פ א"ה רשאי לאומרם בכתב, שנה' כי על פי הדברים האלה כרתו ברית, אלה אתה כותב, ואי אתה כותב הלכות, כונתו מכוונת להשיב להם ולומר: זה ששמעתם שהיה כתיבה, כי לא אפשר בלאו הכי היינו דוקא לתרץ הדברים ולסדרם בלשון ופה אחר, ולאחר את המאמר, ולהקדים את המוקדם, וכדומה ממלאכת הסידור והחיבור והדומה להם, אבל תדעו נאמנה שמעולם לא **אכתבי**ו ר"ל לא ניתנו לכתב כדי שילמדו מתוכם כי זה באיסורא קאי עד תחילת זמן הגאונים, ואפי' שהיה הכל נחוב ומסודר ומחוייב **הוו זהירין למגרסינהו על פה אבל מנסחי דכתיבי** ר"ל רמעולם לא היו לומדים מתוך הכתב, ואפי' בדרך עיון בעלמא אלא היו רואים מתוך הכתב, ולוקחים הדברים על פה כדי שאחר שהיה שנון בע"פ חומרות הדברים בלי הכנה כלל, אבל שנונים היטב בע"פ כק"ס, אחר כן היו מעיינים בהם ומסבירים אותם ומשפלים בהם, כמו שעשה ר"י וי"ח דתני תו"כ בתלתא יומי, וסברא בתלתא ירחי, וזהו ממש אומר: "למגרסינהו ע"פ, אבל מנסחי דכתיבי" וע"ז שייך שפיר אומר "זהירין הוו רבנן" דבאמת לשון זהירות אינו שייך אלא כשהמכשול לפניו, וזה המכשול לא יתכן אם לא היתה הכתיבה לפניו, שהיא המכשול האמתי שמה ע"ז יבא ללמוד מתוך הכתב, אבל אם אין כתיבה בעולם אין מכשול ומאי "זהירין" דקאמר? והלו לא היו זהירין מאי היו? הרי אין כתיבה לפניו! ובעל כרחם למגרסינהו על פה, וע"ז שפיר הביא רמב"ם מרן הגאון ז"ל מהתלמוד שפיר האיסור הוא: "דברים שכע"פ א"ה רשאי לאומרם בכתב, שר"ל עיקר האיסור הוא האמירה מתוך הכתב, ולא הכתיבה בלי לימוד מתוכה, וע"ז סיים להביא מאי דתנא רבי ר"ש "אלה אתה כותב ואי אתה כותב הלכות" שכבר הארכנו לעיל בעיקר ביאור הסוגיאיות הללו דהך דריב"ן, והך דתנא רבי ר"ש כחדא נפקין וכחדא שריין, ולא מתפרשין לעלמין, דכמו שדרשת ריב"ן לא איירי כי אם באמירת דברים שכע"פ מתוך הכתב, ולא על איסור כתיבה, כך תנא רבי ר"ש לא איירי כ"א על איסור אמירת דברים מתוך הכתב, ולא על איסור הכתיבה כלל, ומאלה

(כד) בנוסח ח"מ גם פה הוסיף וגרע ח"ל: "ודכתבון כיודי נכתבה המשנה ונכתב התלמוד, תלמוד ומשנה לא איכתביבו אלא תירצו איתריבו, וזהירין רבנן למגרם ע"פ, אבל מנסחי לא דאמרי" גרע "דכתיבי" והוסיף "לא" ובוה עלתה להמתיק כל התשובה לדעת רבותינו המפרשים, שלא היתה ריח כתיבה עד תחילת זמן הגאונים, ולהראות גם פה איך נראה השילוח די מבורר לעין כל אינו כרץ אריכות דמלבד מה שהקיינו בגוף דברינו לעיל, מאי זהירין? דאם אין כתיבה בעולם לא שייך לשון זהירות, וזה די והותר, לחיובק ביאורנו האמתי דהיתה כתיבה בעולם, והנוסח הזה הוא נידון בשילוח די, בלי סוס ריח ספק, עוד זאת קשה דאם כבר כתב הגאון דלא אכתביבו כלל, ולפי דעת בעל הנוסח הוא שר"ל שלא היה ריח כתיבה בעולם, ולא שהכונה הוא שלא הותרו ללמוד מתוכו, א"כ מאי האי דקאמר "אבל מנסחי לא"? כריבא למימר? כיון דלא איכתביבו כלל מהיכן נמלאו הנוסחאות כדי שיפרש דבריו הגאון כ"כ לומר: "למגרם ע"פ" "אבל מנסחי לא"? ודאי לא, כיון דלא אכתביבו, ואפילו מי שהאז ממהדורי מילי, לא יכתוב דברים בלי הכרח כאלו, כ"ש גאונונו דכל דבריו הם מילי דמוכחי בדבורי, אבל לפי ביאורנו הנו"ל, גירסא זאת ג"כ אפילו דנגב תיבת "דכתיבי" הוא כמין חומר, דאחר דבירור "לא איכתביבו" הוא כמו לא ניתנו לכתב דתלמודין שפי' הוא שלא נתנו ללמוד מתוכו. אבל הכתיבה היתה בעולם ע"י מסיים שאפילו שהיתה הכתיבה, עכ"ז זהירין רבנן למגרם ע"פ "אבל מנסחי לא" ר"ל שהיו נוהגין שלא ללמוד מתוך הכתב, והוא מפרש בזה מ"ש בתמי' דבריו "לא אכתביבו" ודוק היטב, ולדעתי אפשר שהנוסח האמתי הוא: "אבל מנסחי דכתיבי לא" ר"ל יגרסו בע"פ ולא מתוך הספר, וביוחסין הוסיפה תיבת "לא" כי מי יודע? לעולם אינו ענין כלל דהכל הולך אל מקום אחד, אם נגרום "אבל מנסחי דכתיבי" כמו שהוא ביוחסין לפנינו כונתו מכוונת כמ"ש לעיל שהכונה שהיו רואים מתוך הכתב וגורסין בע"פ, ואם הוא בנוסח ח"מ יתפרש כאמור "אבל מנסחי דכתיבי לא" ר"ל היו זהירין שלא ללמוד מתוך הכתב אפי' אות אחת כ"א רחיה בעלמא כדי ליקח הדברים בעל פה.

שערי תשובה סי' קפ"ז

צג

ומאלה אתה כותב נפקא דבר והופכו, כמו שדרשת "אלה אתה כותב" א"ל לפרשה על מלות כתיבת ס"ת, כי אם על מלות אמירתן מתוך הספר, ואיסורן כע"פ, כן וא"ל אתה כותב הלכות, דרשנין מניה אינו על איסור כתיבה, כי אם על איסור קריאתן מתוך הכתב, וכאשר הארכתני לעיל, וכן קד"ר כותבי הלכות כשורפי תורה, לא הזכירו הגאון ז"ל, אפשר דס"ל דלאו הלכה הוא, ואפשר והוא האמת כ"ש לעיל דקאי על כותבי הלכות שמלאכתן בכך, כמו כותבי ספרים ומגילות לאחרים, כי באופן כזה ודאי הם כשורפי תורה, שע"י רוב מליצותן יבואו מן ההתר אל האיסור, כי לאו כ"ע רבנן דהו ז' והרין שלא ללמוד מתוך הכתב, וע"ז ה"ן ספק שהיו הכתיבות חמדות גנוזות ביד גדולי הדור, וראשי ישיבות, כי יראת ה' הוא האורס, ומי יאמר לא כן לגאונים כדורם כרכיבו שירד וכו'. דהו נהירין להו שבילי דתלמודא יותר משבילי דנהרדעה. ומי לנו בקיאים ככל עיניו הראשונים בקיאות נהיר ובהיר בשחקים אשר ראוי לסמוך עליו יותר מהם? ויאמר לי הקורא החפשי המבקש דרך סלולה מחקרו הנעים! הגע עלמך שגאוננו ר"ש ובנו מלאו גמרות, והלכות, ומשניות כתובים מימות נביאים ראשונים, כי אינו דבר רחוק אלא קרוב למאד שעדיין התורה היתה שוקטת על שמריה בכל, וראשי סנהדראות וגאונים, לא הורקו מכלי אל כלו ובגולה לא הלכו, וכרי להו לאב ולכן שראו את החדש שהיה כתיבתן ותתימתן של ראשונים, כמו בימינו שיש לנו כתיבתן ותתימתן של ראשונים (כה) וכמו שבאמת מעידין בגדולן בתשו' זאת שבשערי תשובה דאיתין עלה לעיקר מטרו, ובפירושא קאמרי שלאחר שלב"ע חד מהגאונים מלאו באמתחתו "סיתא" סדרי משנה דאתגניזו מיומי דהלל, וכבר בתקולת דכרינו כתבנו עליה הנפק דכתלתא הויא קוקה, א"כ נמלא דגאוננו ז"ל ובנו חמורו הומוקו לעוון עענת כרי שהיו חמדות גנוזות מימות הגאונים ראשונים, וכיוצא בדבר מעיד לקמן (יוחסין ר"א רפ"ח ע"א) "שמענו מן הראשונים וראינו כתוב בספרי זכרונם" (כו) ואחר כל ידיעות בריאות ועובות שהיו לגאוננו ובנו ז"ל רואים סוגיאות הללו וכיוצא בהם דלפי פשטן מבורר ווא"ל איסורא דרביע על כותבי הלכות, עד דהו כשורפי תורה, הנה נמלאו הגאונים כמו שנתנוס בין ב' חרכות חדות, התלמוד קורא בנרון לאסור איסור לכתוב אפי' אות אחת (לפי' פשט פורש"י בכל התלמוד) וכנ"ל זה רואים מעשה רב ועדין כחותמו זכין לו שהיו מותרין לכתוב ולחבר, א"כ בהכרח יפרשו כל הסוגיאות הנז"ל כמו שביארנו מרישא דקדרא, והוא שהאיסור הוא דוקא ללמוד מתוכן, אבל לכתובם כדי לסדרם ולתרגם, כלשון ופה אחד כדי להיות זהירין למגדסינקו ע"פ, ועיקר הכתיב יד יהיו גנוזים ועומדים ביד השרירים, הא ודאי פטור ומותר, וגם דכריו פה בתשו' שלפנינו הנז"ל באומרו: "סיתא סדרי משנה דאת גניזו מיומי הלל" מוכח לקדרא כן דלעולם היתה כתיבה, אבל בתנאי שתהיה גנוזה ביד השרירים, ולמה יאמר

(כה) ואני הדל באלפי נמלא אצלי באמתחת הגאון הרב מר זקני, בעל חקרי לב ז"ל חת"י של רבינו הגאון מוה"ר קארו ז"ל, ומוה"ר י"א טייטלבוך והמביט, ומהרש"ם ומהר"מ"ט, והרב ישראל בנימין (ועיין מו"ר בס' גט פשוט סימן קכ"ט ס"ק קכ"ז סבכדבריו כן הוא שחותם בנימין חסר יוד אחרונה) והרב יאשיהו פינטו, והב"ה, ומוה"ר איסקאפא בעל ראש יוסף, ומוה"ר אליבילד ז"ל, שיש מהם שהם חתומות מזה קרוב לג' מאות שנה, ובדילי שס' חתימותיהם, יען שבאו לנו מירושם מאב לבן, מהרב זקני ר' אליהו חזן, חברו של מוה"ר י"ט ז"ל, והוא הנחילם להרב מר זקני בנו, בעל עין יוסף, שיטה על ב"מ, חברו של הרב כנ"ה, והוא הורישו לבנו הרב שנית חיים, והרב שנית חיים לבנו הרב חוה דוד, והרב חוה דוד לבנו מוה"ר חיים ז"ל, והוא לבנו הגאון המפורסם בעל חק"ל, והוא להגאון מר אבי, ד' אליעזר הגדול ז"ל בזוהר מיוחדת גוה הלשון: "הספרים שלי להחכם בני אליעזר, ומר אבי ז"ל לי אבני הכותב המדבר משיח"ו, וס' יוכני להנחיל אותם עם כל ספרי, לבני הרב בשנים יוסף יפה טו"ה הר' אשר שמו כשם רבותיו וזקניו, הגאון בעל עין יוסף, והגאון בעל חק"ל כן יאמר ה' בעל הרמזים, ואחר שכן מה תמיה על הגאון שלשלת יוחסין דרכיני שירא ז"ל, אם יעירו רא"ה חמדה גנוזה מימות הלל, אחרי היות התורה שוקטת על שמריה בבבל ובבנו ז"ל.

(כו) כאן נפל האמת במקרה והזדמן שבנוסח ח"מ עמוד ל"ח השמיט "מ עתיק וז"ל: "שמעינן מן הראשונים ובספרי זכרונם" מפחדו שאל גס לשון הכתיבה פה תהיה לאבן נגף וגור מכשול אל היסוד המוסד לו, כי כתיבה לא הואי מעולם לתורה שבע"פ, והמעתיק הבור רק לא ידע דאינו ענין כלל, אי מלך שענין כתיבה זאת, היא סיפור קורא הדורות מראש, ואינו באיסור, ועוד דלא קאי ספרי זכרונותיהם על מר בר רב אשי ובני דודו, אלא קאי על הראשונים הקודמים לגאוננו שהתירו הכתיבה, וכתבו גס וזכרון גס זה, אבל מן שמים נלחמו עם המעתיק להוציא הגולה מתחת ידו, ברוך המאיר עיני חכמים, ולא יחרוך רמיה לידו אמר רחמנא.

שערי תשובה סי' קפ"ז

יאמר "האנחנו מיומני הלל"? ולמה לא ראו חור? אם לא שמעית לפי תומו הגאון מאיר עינינו, ומודיענו איך היה מנהג כתיבות הלל של תורה שבע"פ, דהו מוכרחים להיות גנואים ביד הגדולים, ולא נאסר כי אם לכתוב הלכות פומביות ככותבי תפלין ומזוזות לכ"ע, דהא ודאי לאו כ"ע רבנן קרושי דיהיו נזהרין למגרקובו ע"פ, ויבואו מן ההתר אל האיסור, וכו' ספרק בודאי ופשוט הוה כותבי הלכות בשורפי תורה, מפני שאין מלילין אותם מפני הרליקה, ואחר שהסוגיות בולס כמות שהם יתפרשו על אופן זה, כמין חומר, ובפרט אותה סוגיה דעירובין אומרו: כגון מגולת תענית דכתיבא ומנחה, דברווא קרי פחול דהו כתיבות אחרות דכתיבי ולא מנחי, ואחר כל זה מי הוא זה ואזוה הוא שלא יפרט כל תשר' הגאונים מר"ש ור"ה בנו הנו"ל על משקל זה ממש? אחר דבכל דבריהם מעידים, וקוורוס ומעידים דהיתה הכתיבה מותרת מיומי עולם ומשנים קדמוניות, ובפרט אותה שכתב כפי' לעיל אומרו: "ולא היה להון להכך קמאי, עד דאפטר רבי חבור כתוב, וברסין ליה ע"פ, אלא פירושו בתיבני להו כגון דמפרסין אגכחה, לתלמידי דילכא, דכולהו ברסין ליה, ודאי כתיב באפשא חדא, ודאי כתוב באפשא אחרית, כמלא מפורש דקודם דחיבה רבי, החיבור הכתוב בקיורו הלשון ופה אחר שהוא המשנה כדי שיהו גורסין אותו ע"פ, היה להם פירושים כתובים, אלא שלא היה בערך חיבור, ולא היה אלא כמין פירושים, אבל לעולם כתובים וגורסין אותם בע"פ, קרי נראה לכריח מתוך דברנו גאוננו גם כזה, דהכתיבה מעולם לא נאסרה, כי האיסור היה ללמוד מתוך הכתב, וע"ז בכל מקום שהכרח מביאו לגאון להזכיר הכתיבה, או החיבור, או הליקוט לעולם מזרזו להשלים דברו ולפרש, שלעולם הלימוד היה בגורסת בע"פ, ולא מתוך הכתב, וזאת כתבתו לעיל בהערה כ"כ וכ"ד.

הענין הג'

גם אם יאמר האומר כי לא ימלטו מן הדוחק, לפי ההרגל שהרגלנו אכחנו האחרונים בלימוד פשט הסוגיות הנו"ל ורומיהן לפי מה שגברנו אחרי פי' ופליגי דכותבו הרפתים, עכ"ז האל הוא דאמרו מי נגלה עפר מעיניך גדול אוננו הראב"ד, אשר הופיע רוח הקדש בבית מדרשך, ובכתב דברים ראויים לפי גודל לכך כלב האריה המבעית בתלמוד: "כי טוב לסקול דוחק אחר במשנתנו יותר מלהוליא משפט מעוקל" (ש"מ לכ"ב ד"ן ע"ג מהשיטה) וכן הכא יותר ראו והגון לכאף כל הסוגיות עפ"י סגנון זה לרעת ר"ש הגאון וסיעת מרחמיהו, מלהוליא חלק משפטים מעוקלים נגר השכל הושר הנטוע בנו. א. שאעיקרה ענין זה, שכל התורה שבע"פ שכוללת כרכים גדולים ורחבים בהמשניות, והכרייתות, והתוספתות, וספרא וספרי, ותלמוד בבלי וירושלמי, אשר גדול כיוס סכ"רס, ולא כדרך גזמא, לומר עכ"ז שנאשרו בע"פ וכלי כתיבה עד תחי' זמן הגאונים, זה דבר שאין השכל סובלו, שהוא כמעט מהגזמות של רכב"ח ולא כדרך הפלגה, כי סוף סוף מזמן ר"י כבר התחילו הדורות לנפול נפילה שאין אחריה כמוה, ואכיו כבר אמר חנן כאלכעתא בכירה לשכחה, והרי כל עצמו שנתארך התלמוד בכיוריס, כהריח קאמר הגאון, והוא האמת מנר עצמו, מפני שנתמעט הלב, והרי אתה דן ק"ו, אם כהיות להם המשניות והכרייתות לברס הוה לריכיס אל ביאוריס מפני כי נתמעט הלב, כל שכן בשנתרכה התלמוד דרה בתר דרא, דודאי הוספת מיעוט הלב, הוספת חיבורים ארוכים בע"פ, זה פלא! ולמה לענון הבכה נתמעט הלב, ואל הזכירה לא נתמעט אלא בתוסף כחו שהרי בזמן שנתמעט הלב מיעוטא דבחר מיעוטא בסוף זמן התלמוד הוה לריכיס אל כח הזכירה דחיר וזקן יותר מהראשונים בחלק אלפי ירות, כדי ליקח בתורה שבע"פ כל החיבורים הגדולים והנכובים החלה, האם אין זה נפלאות אשר לא נבראו ומשפט מעוקל אל השכל האהוב המורש בנו? מי שחמרו חנן כאלכעתא בכירה לשכחה וסבלו משא עשרת אלפים ספרים בזכרונו? זה דבר שאין הדעת סובלתו. ב. שלא ראינו בתלמוד אימתי הוטר דבר חמור זה לכתוב התורה שבע"פ, או אפי' המשניות משום עת לעשות לה', זה לא נמלא בתלמוד, וכפה כ"ע הוא כך - אבל בתלמוד לית רית מזה, ואם כה תאמר ומאי קושא? אדרבא בזה אתה מחזיק דעת הסוכרים דמעולם לא נכתבה תורה שבע"פ עד תחי' זמן הגאונים, והוא היא הראיה? גם חנו לא תאשך מלהשיב לך כמדריך! המעט בעיניך דבר גדול והתר בזה לפי דרכך? ח"כ למא ישתוק גאוננו באגרתו החמורה הזאת להאיר עינינו ולומר: "וכזמן גאון פ' נמנו וגמרו כל הגאונים לכתוב כל התורה שבע"פ משום

עת לעשות לה' הפרו תורתך" וכיולא לזה? כי וראוי ענין גדול כזה קלא הית ליה, וזריך הסופה גדולה של גאוניס וכמה הלפי סופרים לפניהם, שהגאוניס מפיהם יקראו והסופרים יכתבו, ומעשה מפורסם בזה חיד העלים עיניו בו גאוניס המאיר לארץ באגרתו הקמורה? והלא כמה דברים קלים מחלו, שאם ידענוס הרי הם כאלו לא ידענוס, העלם בספר ובריו, כ"ש דבר הדור ונורא כזה ישתוק ממנו? הלא ודאי אין לך משפט מעוקל אל השכל הישר, לגזור הפך זה, הלא מוכרח דהתך הכתיבה היתה מימות תנאים וברון שמועות וכדומה, וכל מילתא חדתא יכתובה ויגנוזה ביד ראשי סנהדריות כדי למגרסינהו ע"פ. ומעט ומעט כשראו שנתרבו החיבורים הגנוזים, והיה בלתי אפשר לשמרם בע"פ, הותר הדבר מדיניה ללמוד מתוך הספר. וע"ז לא ידענו באיזה זמן ובאיזה אופן כי ההכרח הוא כמלך פורץ גדר לעשות לו דרך, ואין ממחין בידו, ונפרה נהרה ופשיטה, ודבר זה בלמת יקבלו השכל באהבה וחיבת הקדש. ה' השתא דריותית להכי דלכל הפקות דעת רבינו שרירא הגאון ברור מללו גם בתשו' זאת דיוחסין וגם בזאת שלפנינו דהכתיבה מעולם לא נאסרה לפי כלל ההמור ומדובר, אחר שכן למה נאמנו לפי' רש"י וותר מפיו הגאוניס ז"ל אשר מימיהם אנו שותים, ולמתנגד שיתנגד מפני איזה טעם שימלא חני אכא עליו בכח גדול וכיר חזקה כמו שבא ר"ת לפני רבי' משולם, הלא היה כתובה בס' הישר דע"ד ע"ב וז"ל "תמה אני עליך שאתה מאמין לפי טעותך לרב יאודאי להתיר גדה לבעלה שהיא ככרת וכו', ולרב שרירא להגבות לב"ח מטלטלי דיתמי, ואינך מאמין לרב עמרם (שמפיו אנו למדן כל ברכות ותפלות, כגון ברכות מפטיר ורוב ברכות שאינן בתלמוד ולא במס' סופרים) לכרך על הדלקת הנר בשבת, הוי פקח ושתקת ולא יענישוך מלאכי שלום ע"כ. וכן לענין פרשת קרבנות היום בשאר ימות החג, כתבו התוס' כמגילה ד"ל ע"ב דלא מלינו סמך בתלמוד אך בסדר רב עמרם ישנו ע"ס. ולקמן נאריך עוד בכיוריים אחת ותשע, דכל שלא נמלא מופת חותך הפך דכריהם של גאוניס, החולק עליהם בחולק על התלמוד, עיין לקמן באורך בענין זה. ודון מכל זה לנדון שלפנינו שוראי נגדור בתר הגאוניס ולא בתר רש"י, אחרי שאינו הלא פי' שמפרשים הגאוניס בהמשך כל הסוגיות ופירושים וותר מרווח בריהעא דשמעתתא כאשר הארכנו, וכבר כתב התשכ"ז ח"א סי' קמ"ב ד"ע ע"ד דפי' הגאון וותר כגון מפיו רש"י, וראוי לסמוך עליו כי דבריו רכבי קבלה ע"כ (כז) והזמן הספיק לברר דבר זה כשמש בחמי השמים. עתה כי אל ה' ויאר לנו לזכותנו בתשו' ר"ה גאון ז"ל דיוט"ב ש"ג ששם ביאר הסוגייה רביא באופן מסכים ומשובח, הוא הסוגייה אשר רבו עליה מפני ביאור רש"י דחוק ואתי מרחיק, ואין השכל הישר שופטו, ועתה הרחוב ה' לנו כביאור הגאון ז"ל, ונסתמו פי המקורגיס ואין להאשים רש"י ז"ל כי באיזה ענינים שיש להם יחס עם קורא הדורות, מחסרון יריעות מועתקות מאב לכן כאשר היו לגאוניס, נטה קו, וביאר הדברים חוץ מכונתם, והא דרין באחת מהן, כי לאו כחריפות ופקחות ובקיות התלמודי תליא מילתא, כ"א ביריעות שרשיות ומקובלות ומועתקות איש מפי איש ממקום שלא פסקה תורה אפילו רגע מיום גלות יהודה מעל ידמתו עד סוף זמן הגאוניס, וכל מתחיל להרוח ריח חמת, וורה ככל רעהו להפנה האמתית הלזו, ובפרט כדבר זה שהוא סיפור קורות תורה שכע"פ, דכשארס הוא יותר מתפלסף ויותר חכם בחכמת הכקור, יותר ואמין כסיפורי הקורות לראשונים, ולא לאחרונים, ובפרט לרב שרירא, שלא קם מבקר מובהק בקורות תורתנו וחכמינו כמוהו, וכאשר גאון דורנו המאיר לארץ ולדורים, במקורותיו ויריעותיו החרות והסודרות כדרי

חברים
 (כז) ועיין להמאירי בפתי' לאבות דל"ד ע"א ששם שהאריך בשבח רש"י סיים וכתב "הלא שלא כיון הרב בהם לענין פסק ע"כ. והם הדברים אות באות שמלא הרב שה"ג (ח"ב דע"ז ובנדפס מחדש דפס' דמין רמ"ה) בכתב יסן נוסח והוא הוא הכ"י נוסח שכתב שם דס"ה ע"ב. ותימה על המעיר שם חיד לא נרגש בזה, ומה שהביא בדפוס החדש שם דרמ"ה מהכחם המליץ המשואר בתולדות רש"י אין הספר מצוי אגלי זכר לי מהד. אבל אומר שכל ראיותיו הם אמתניות להשתדל לכונן דעת רש"י להלכה. ואם לא נתכוון אין לנו שום קושיא עפ"י כלל זה והוא האמת ודוק כי לקבר חני נריך. ועכשיו בא לירי שה"ג הולאה חדס בוויולנא מלאכה יפה. ומ"ם המעיר שם דכבר היתה ביד הרב חיד"א ז"ל פתחה לאבות להמאירי ז"ל לזה אינו כאשר יפה העיר מוהר"ו ן כ"ט נר"ו בהערותיו להולאה החדשה פ' המאירי לאבות הלה והדיון עמו בכל מ"ם שם כנגד המעיר הנו"ל שכל מ"ם כזה היה שלא בהסקפה וברור. שהרב חיד"א ז"ל לא ראה כי אס"כ יסן נוסח בלי שם בעלים ולא ידע כי הוא להמאירי ז"ל.

שערי תשובה סי' קפ"ב

חדרים, על כל פרק ופרק כשיגיע לידו לזכר מרכיבו שרירא, ומלא פיו תהלתו, הן בתולדות הערוך, הן בתולדות בנו ר"ה גאון, הן בהקדמתו המלאה לה רוח דעת ויראת ה' שכתב הנאונים דפוס ברלון, עד שכתב על הגרת ר"ש שביוחסין שאנו בה וז"ל: "והיא נפלאה מאד כביאור שנות קדמונינו חז"ל **ובכירור כל דבר על אמתתו** והבאת מאמרי התלמוד הגאונים לדבריו, וכל חוקר בקדמוניות ישמח וישבע מעדוטים בקראו בה (תולדות ר"ן בה"ע הערה ל"ב) הלך רכרו חוקר ומנינו, והי' ה' אלקיו עמו ויעל. ד' והוא חס לא נאמין לקול האות הראשון הוא ר"ש גאון ז"ל כב' תשו' הנו"ל, כי אפשר יבואו עלינו בטענות הזיוף לזאת שלפנינו, ולאגרתו שביוחסין עם נוסח החשד שכופש מטמוניו, כי כסו פניו חרולים חרולים וכנו"ל, נאמין לקול האות האחרון רבי' שמואל הנגיד ז"ל תלמידם של גאונים שבאמלעות ר"ן מקירוואן קנה לו שם טוב זה ע"י שאלותיו לר"ה גאון ז"ל וקבלת תשובותיו ממנו, והוא חילן גדול לסמוך עליו בענין זה יותר מרש"י וסיעתיה בחלף ידות, ולא ולמד מה כתב גאון דורנו הנו"ל בתולדות ר"ה חז"ל הערה כ' וז"ל: "אעפ"י שאגרת ר"ש שביוחסין היתה למקור תמיד לס' הקבלה להראב"ד כמו שהראתי בכמה מקומות, מ"מ במקום שרכיבו שמואל הנגיד עזב דרכי הגאון ז"ל, עזב אותם גם הראב"ד עכ"ד. וסברא גדולה היא דכיון דר"ש הנגיד התכתב הרכה עם רכיבו האוי גאון ז"ל, בהכרח כשאנו רואים שעזב דרך ר"ש גאון, הרי הוא כאלו קורא בגרון שדך קבל מר"ה כמו ז"ל מאין המלט. וידענו כמה גדול כבודו של ר"ה כמו ז"ל ועליו ואמר ר"ש אביו ז"ל, בני אס' חכם לבך ישמח לבי גם אני. ג"ס אני ירטה שאפי' שכסופת חכמתך רוב עוביך והיסקף אני חזר כמין ג"ס, כלומר טפל, עכ"ז אנני ואשמח ביוצאי חלצי, ואחר שכן הרי ר"ש הנגיד קורא בגרון הכתיבה מימי עולם, ולמה נסמוך על רש"י יותר ממנו? אין זה דרך מבקר וירד חדרי בען הביקור בשום אופן שבעולם. ומי זוטר מה שר"ש הנגיד כרוזא קרי, שלא זאת שר"ה כתב המשנה, אלא שגם החכמים הקדמונים כל אחד היה **מעתיק לנפישו** מה שלמד, בין דבר שהוא הלכה ובין דבר שאינו הלכה, ור"ה ק רוחו הוא קבלן ועשאן חיבור שלם, הרי דברים מכוריים שכתבו יוצאים מפורשים מפי תלמיד הגאונים ממש, כמו שהוכחנו ממש שהיתה הכתיבה, אבל היתה לזכרון ולא ללמוד מתוכה והיו אומרו **"מעתיק לנפישו"** שהוא ממש כתיב ולא מנח לפני כ"ע, ולבי אומר לי שאין ספק שעל תשובת ר"ש הגאון ז"ל כבר נסתפקו בה לימים קדמונים אולם ספיקות, ושלאו לרבי' האי כמו הגדול לכאדם כמו שמנינו אותה שלפנינו בקובץ זה לעיל סי' ע"א (*) וכן אין ספק, כי רבי' שמואל אסתפק בתשו' זאת במ"ש "לא אכתוב" ואח"כ יאמר "מנכתי דכתיבי" מה ר"ל? וכיאר עליה הגאון כמו שר"ל, לא אכתוב, לא נתנו ליכתב כרי ללמוד מתוך הכתב, אלא חס כן נתנו ליכתב כל ה' לעלמו לזכרון, ולעולם יהיו זהירין למגריסיהו ע"פ, כמו שדך לריך שפרש, אי אתה כותב הלכות שקביא הגאון לראיה לדבריו, ואח"כ כמו ח' א כתב הלכות, ר"ל אי אתה כותב כרי ללמוד מתוכן, ואין לו פי' אחר, ובאשר הארכתו לעיל, כן "לא אכתוב" רכתב הגאון הוא על משקל זה, ואחרי שדברי רכיבו שרירא גאון מורים פי' זה וטענין אליו, ואנו מוצאים באחד משותי מנייהם של הגאונים עלמס דכרוזא קרי כחול הדברים כנתינתן, למה נעקש עלינו את המקראות ונתלה בטעות סופר, מה שאין לנו ראיה לא מדר השכל ולא מדר הדת? ואם נסגור עינינו גם אל פנה אמתית הזאת, אין לך משפט מעוקל גדול הימנו. ד' מי לנו זקן בית התלמוד, ובקי בדברי הגאונים, ומבקר גדול, וחכם הגיוני, ובעל קריטויק, בהרמב"ם, אשר שמו לא ימחה לעולם ועד בכלל כל חכמי ישראל, והרי גם הוא קורא בגרון בהקדמתו לס' היר' דער רכיבו הקדוש, ראש כ"ד לו נביא שהיה באותו הדור **כותב לעצמו** וזכרון השמועות ששמע מרכותיו, והוא מלמד על פה ברכים, וכן כל ה' וא' **כותב לעצמו** כפי כמו (ר"ל כח חכמתו, וכח הגיון לשונו, וכח קבלתו) מביאור התורה ומנהלכותיו כמו ששמע, ומדברים שנחששו בכל דור ודור, בדיונים שלא למדו מפי השמועה, אלא במדה מו"ג מרות שהתורה נדרשת, והסבימו עליהם כ"ד הגדול, וכן היה הדבר תמיד עד רכיבו הקדוש והוא קיבל כל השמועות, וכל הדיונים, וכל הביאורים, והספורים וכו', ככל התורה כולה, וחיבר

(*) עיין לעיל בסוף הערה כ"א התשובה כ"י שמלאתי מחדש ומ"ש שם ורון מינה ואוקי באתריך.

שערי תשובה סי' קפ"ז

צה

וחיבר מהכל ס' המשנה וישננו (רוק לשון שנו שהיא בע"פ, שבאמת המשנה כתיבה ולא מנחה) לחכמים רבים, ונגלה לכל ישראל (ר"ל שיש חיבור זה בעולם, ושהוא עיקר תורה שבע"פ, ולא שכל ישראל היה להם החבור הזה באמתותיהם, רבאמת החששא קרובה שמה ילמדו מתוכו) ובתוכוהו כולם (ר"ל החכמים הגדולים, והראיה ממה שכתוב אחר זה) ורבנו בכל מקום, כדי שלא תשחבת תורה מישראל (ר"ל מי שהם הרובלים הם שכתבוהו) ולמה עשה רבינו הקדוש כך ולא הניח הדבר כמות שהיה? לפי שראה שלמורים מתמעטין והולכין, והגרות מתחדשות וכו' וכו', ע"ז חיבר חיבור א' להיות ביד כולם כדי שילמדוהו במהרה ולא ישכח (ר"ל בלשון ופה אחד) יהיה ביד כולם וכו' וכו', עד נמלא רבינו רב אשי וזכריהם, סוף גדולי חכמי ישראל "המעתיקים" תורה שבע"פ עכ"ד. ראיתי להעתיק כמעט כל דברי הרמב"ם למקומותם בארצותם, למען יהיו לאחרים ביד הקורא שאחרי שעמד על אגרת רש"ג כפי פשוט ביאורה שביארנה, ועמד על דברי ר"ש הנגיד, ותכף ילמדו דברי הרמב"ם בלבושין ובקומתן, אראה בנחמה! אם לא יאמר שדברי הרמב"ם הם מועתקים מאגרת ר"ש הנז"ל, שדברי הרמב"ם הם קיטור הלוך רש"ג באגרתו המעודה לא נופל דבר, וידענו כמה היה בקי הרמב"ם בכל תשו' הגאונים, כמו שנראה מספריו הבאורים, וגם מהקדמתו לש' זרעים, וגם יסוד אותה ההקדמה והלוכה, לקוח הוא מאגרת רש"ג זאת, וידענו ג"כ כי לא היה כדורו איש שהתלמד כדורו לפניו כמוהו, וראי לא נעלם מעיני אבי התעודה, סוגיות פשוטות דתמורה ודיגיטין הנז"ל, והלא משם הולך דינו בסוף פ"ב מהלכות תפלת השחר, ובפ"ה מהלכות מעשה הקרבנות, הלכה ב', ואיך אפשר לומר שנעלמו מעיני קדשו, אם לא יפרש הפירושים האמורים או כיוצא בהם? וגם הראב"ד אשר מקולו לא יחת, ומתמוך חכמתו לא יענה, עד כי היה לו כאויב, למה שתק ולא השיב עליו בהקדמתו זאת בתוקף עמוס כדרכו, כיון ששתי סוגיות הללו זועקים לאמר, דתורה שבע"פ לא נתנה לכתב כלל! והרי בכל התורה כולה קי"ל, דאם הראב"ד לא השיב עליו אמרין שתיקה כהוראה דמיא. ובאותו דין נחשב הראב"ד לאחיות מרעהו גם לענין הקי"ל כמדע ומפורסם. וא"כ למה נפל הגורל על ענין זה שלא נחשוב דעת הראב"ד לשר המסכים בזה? הא וראי בן הוא בלי ספק שהראב"ד דילתון אמרי דלגא הוא, שכיון שלא השיב עליו בזה, הרי גם הוא קורא בגרון שהכתיבה לזכרון שמועות לעלמו מעולם לא באשרה, והוא ברור יותר מביעתא בכותחא, ומי זוער לן מה שהביא הרב מוהר"י אזולאי ז"ל שם בפתח עינים נגד הרב הגאון מרן זקני ז"ל אותה שכתב בפט"ו מהלכות מילה ולוה "והגיע לירי במלרים מקלת גמרא ישנה כתובה על הגוילין כמו שהיו כותבין קורס לזמן הזה בקרוב לת"ק שנה, וכתב מוהר"י אזולאי ז"ל דהיה, כי תבא לחשבון, תמלא שנכתבה גמרא זאת כמו ק"ס שנה אחר תמימת התלמוד, ועוד הביא שם' המטות לאוין קל"ט, כתב רבן הוא בנוסחאות המדוייקות שנקראו על זקני התלמוד עי"ש. ומה שהשיב עליו הגאון הרמ"ז בחק"ל יו"ד ח"ה קו' כוונ לחקר דש"י "דכתב וישן זה שהיה על הגמרא להשכיח מקחו כתב בן מי שכתבו והקדים הזמן, ואנא מזרעא דיוסף באלף גלגול מחילות אמינא דהין אלו אלה תשובות נכונות ושערי דחיות, וכי אני הוא הכותב ומעלה על ספר וכדיו, או איש כגילוי אומר לעינינו הכיטו וראו מליאה טובה זאת שמלאתי! ידע מה למעלה ממנו כי גדול אדוננו המבקר הגדול, הפקח העמוס הוא, ומי שלבו כלב האריות, הוא העד הוא הדיון בזה, ראה זה מלאתי אמרה קהלת שקהל כל חכמה שבעולם, ומאין הוא? הרמב"ם, אשר משתו יגורו אליו, ולא ברך גוזמא, ואי ח"ו היה מה להסתפק בכתיבה הקדמונית היא הפי' כמלא נימא, חלילה להרמב"ם אבי התעודה שיעלה דבר זה על ספר חוקה לדורות עולם! וא"כ לא הנחת בן לאברהם אבינו, ולא בדרך הפלגה, ומי לנו גדול כדורו מרכיבו הרמ"ע מפאנו שכתב בסו"ק ז' שדברי הגאונים דברי קבלה עליוהו כתיב טובה חכמה עם נחלה המה ירשו את מורשיהם רבנן סבוראי והרבה קונטרסים הגיעו אליהם ממ"ק דאות בהו גילוי מלתא למאי דלא אתכריור בגמרא דילן להדיא, עכ"ד. והוא מכון למה שקורא בגרון רב שרירא גאון בתשו' שלפנינו שהיא עיקר מעורין לכל אורך דבריו בסו' זה, וכל זה תימנה על הגאון הרמ"ז ז"ל אשר עיניו פקוחות איך לא השגיח בכל זה? אמת שמלך אחד הגאון מרן זקני וזותיה בקופתיה, כי בר דיוקין שפיר, מוהר"י ז"ל הקיפו כדברים כמעט שלא מן המוקף, שהרי הגאון הרמ"ז ז"ל מילא את ירו כראיות מופתיות, תפוחי זהב כמשכיות מהסוגיות, ומפירש"י

שערי תשובה סי' קפ"ז

ומפירש"י וכל הראשונים, ומהר"י אזולאי ז"ל רחה הדברים בספורי הקורות ונוסחאות, באמת לא זו הדרך ולא זו העיר, וכפרט מה שהביא לו מאגרות רב שירא גאון והעתיק לו כל המקומות שנשתמש בלשון כתיבה, וכשהגיע למ"ש בדק"ו ע"ח "משנה ותלמוד לא אכתוב" ע"ז רחה הענין באמרו: "כזה הגאון פנו אל השאלה ומיורי ברורות הראשונים קודם רבי" א"ד. ובאמת אחר המתי"ד אין זו כי אם עלילה, שהיו השאלים מעולם לא עלה בדעתם שהיה התלמוד קודם רבי, וכינו הגאון ז"ל הוא שכיר וזקק דברי זה, והס לא ידעו מזה דבר, וען משמע מתוך שאלתם באמרו: "וכן הבריות כולד נכתבו" ? "וכן התלמוד כינר נכתב" ? "ורבן סבוראי כינר נכררו" ? ע"כ היו שאלתם על תלמוד אחרון שבידנו כינר נכתב, ועליו הוא שמישב שלא נכתב, ועוד מה יעשה כמה שכתב אחר זה, "אבל מנסחי דכתובי" נמלא דהמשנה והתלמוד היה בהם נסחי דכתובי מימי עולם, ודוק לומר מנסחי דכתובי אחר חתימת המשנה, כמו שיראה הרה"ק, בפטו הדברים, וכפרט כמה שכתב להדיא הגאון ז"ל "דער דאפער רבי חבור כתוב וכו", פירושו כתיבי להו" הרי שהיתה כתיבה קודם רבי מימי עולם, ועוד מה יענה על ר"ש הנגיד והר"מ, והראב"ד הכותב עליו הנפק בשתיקתו ? וכבר ראיתו מה שנתחב מיהר"א ז"ל שס"ב דאפטר לומר דלא הו כותבין כ"א ריש מלון וסימנים לדבר כמ"ש הליכות עולם עכ"ד. ואחר המתי"ד דברי הר"מ הנז"ל אינם סובלים הרכבות כאלה, שהיו בפירוש קאמר "כל אחד וא' כותב לעלמו כפי כחו מביאור התורה, ומהלכותיה כמו ששמע" ע"כ. "כפי כחו" וכמו ששמע" לא ותפרשו על סימנים וריש מלון, וגם מה יקבץ רבינו הקדוש מריש מלון וסימנים, שאין מבינם אלא מי שכתבם ? כמו שהוא עד היום, ורבינו רבי יהודה הנשיא קדוש היה וחכם גדול, אבל לא נבוא לירד חררי בטני הרמזים והסימנים, ואוי לנו ולתורה שבע"פ, אם היתה נסמכת בקנים רלוים כאלו ! ומה ראיה מבעל הליכות עולם, חכם אחרון ? ואפשר שרצה לרפאת שבר זה (הנראה לפוס ריהטא שדברי הרמב"ם סתריי נינהו אל תלמוד ערוך) על נקלה, כללן של דברים, שאם היינו נשענים על טענות שטען מזהר"א ז"ל נגד הגאון הרמ"ז ז"ל, הא ודאי הגאון הרמ"ז ולא זכאי מבית דינו, שבאמת, כמו שכבר אמרתי, הוא הקיפו בהלכות ממש מן המוקף ראיות חזקות כראי מוטק, אבל מה נעשה שנגרר אחרי פירושו ובסקוי רבותיו הפרטים והאשכנזים ובראשם רבינו רש"י ז"ל שסם התלמוד ליסד יסוד זה שהתלמוד לא נכתב כ"א בתמי"ז זמן הגאונים כפי מה שנתראה להם מהסוגיאיות הנז"ל, וע"ז ככל מקום שבש"ס, נדחקו לפרש הדברים עפ"י יסודם זה, ואחרי המתי"ד רבותיו הספרדים הסמוכים לגאונים בכל, ובקיאים יותר בדבריהם, לא כן קבלו, ולא כן ידמו, ולכבם לא כן יחשוב וגדול כחם לפרש פשוט כ' הסוגיאיות דתמורה ודגטין כאשר בדרמס ורפנס, דעיקר האיסור היונו לתלמוד מתוך הכתב, ומפני איסור זה לא הותרה הכתיבה הפומבית בשום אופן, שמה יבואו מן הקתר אל האיסור לתלמוד מתוך הכתב, וע"כ הו זהירין רבני קרישי למגדסיניה על פה, וזהו מה שאנו מוצאים בכמה סוגיאיות שהביא הגאון הרמ"ז ז"ל, שם בכונן לחקר לחוק דבריו בגון אותה דבינה ד"ו ודקידושין רס"ו ודשבת רס"ח, ודסנהדרין ד"פ, דכללהו מוכח שהו גורסין בע"פ המשניות, ודאי שכן הוא, וכן מה שהביא מהתוספות רחולין דק"י ד"ה דתנן, שהיו המשניות שגורות בע"פ, וזה הוא פי' ר' פלוני מתני ר' פלוני אתניה שהכל היה שונן בע"פ, וכזה לא נסתפק אדם מעולם, אבל להוליך מזה שלא היו כל המשניות והתוספות כתובות ונגזרות ביד גדולי הדור, זה ודאי אינו, ואפי' שאנו רואים בגמ' שזאלין היכו תנן כך אזי כך ? כמו שהוא בסוגיא דקישע, דמזה יוכיח הגאון הרמ"ז ז"ל דלא הו כתיבי, דאי הוה כתיבה ניתו ס"ת ונחוו היכו תנן ? עכ"ז אינה ראיה כלל, דאפשר הו נוסחאות מחולפות כמו עד היום בזמננו, ורצו לברר איזויה הנירסא הנכונה אלא כיון שעיקר למודם היה דוקא ע"פ, ולא מתוך הכתב ע"ז שאלין באופן למוד ע"פ והוא : היכו תנן, ולא היכו כתיבי, וכמו עד היום שהתלמוד כתוב לפנינו אנו אומרים, אית דברסי, ולא אית דכתבי, ולא יש נוסחאות כי אם יש גירסאות והדברים ברורים כשמלה כת מאה אלף יריעות שלא מפני דקדוקים כאלה נוכל לחלוק על עמרו עולם כרש"ג, ובנו ר"ה ז"ל, ור"ש הנגיד, והר"מ, והראב"ד, ועל כולם המשפט הנורק אשר השכל הישר שופטו מזה עלמו, והוא : דכל המשניות והבריות והתוספות וכו', וכל תלמוד שמתחדש בכל דור ודור, עד רבינא ורב אשי הו כתיבי ולא מנחי, ולעולם הו זהירין למגדסיניה ע"פ

ע"פ, ולא מתוך הכתב, וגם לא היו מזכירין בפיהם ברהינות ותשובות, ענין כתב, כי היה סוד כמוס
 ביד גדולי הדור, יותר מסוד השיכור, ומי ששט כיום התלמוד מומי נעוריו, אשר שם חנינות גדולות
 והלכות, בכיחוריו הגאונים ופסקי גדולי המחברים יודע ועד כי מפני תולדות יותר חלושות מאלו
 נכנסים הראשונים והאחרונים באלף דוחקים יותר דחוקים מאשר לפנינו (עיין עירובין דל"ט ע"ב אמר
 רב אשי ומאי קושיא ועיין מה שפי' רש"י ז"ל שם, ומוטב לתרומי הכי ולה נוקי שבשפתא עי"ש) ובסכינא
 חריפא, ופסקיו כמה משניות ובריות, וכמה גופי הלכות גדולות ושמעות רחבות והכל כדי לבאר
 הדברים, עפ"י משפטי הסברה הישרה, והאמת הברור, וכמ"ש אבינו הורינו ומאור גולתנו ר"ה
 עלמו ז"ל בריש תשו' התקיעות שבס' תמים דעים סי' קי"ט הובאה לקמן לארכה ולרחבה בסוף סימן
 שכ"ג בהגהותיו וז"ל "ודבריו הרבים הוא היסוד המוכיח על כל משנה ועל כל גמרא" וס' למור"ה ז"ל.
 ¶ מזה להביא מן החדש מה שמלתיו לרבינו המחירי בפתיחתו למס' אבות, נדפס בשאלוניקי עם
 ס' דרכי חיים להרב המפורסם מר שניו כמוהר"ק נר"ו (*) ונעתיק דבריו רבינו המחירי ז"ל פסקי
 פסקי הרכיבים לעינינו וז"ל: "ודע שכל הזמנים שהוזכרו עד סוף זמן הנביאים, והוא זמן חרבן בית
 ראשון לא ראו עלמם לרכיבים לכתוב דבר מן הראוי להיות נמסר בע"פ, ולא היה להם כתוב רק התורה
 והנבואות כי כל הכריך להם מביחוריו המצות החלמודיים הכל היה נמסר להם איש מפי איש בשלמות,
 ומה שהיה מתקדם ויטערו בו להתכוננת לפי פרוש הענינים נמסרו להם העיקרים והמדות שמהם
 היו מולאים תעלומותיהם לאור ומכררים כל הדינים, ומה שלא יספק בהם ההקש והסברה, לפעמים
 היו הולכים בו אחר הרוב, באומרו אחרי רבים להטות, ולפעמים היתה הנבואה מבררת להם כל
 תעלומה, כמו שידעת מדברי קלת חכמינו השלמים, שהנבואה תניד השנות עיוניות אשר לא יוכל
 העיון להשיגם כל שכן הסברה, כי כמו שגייע לכח המדמה השנה, מה שלא יגיע אליו מן החושים כן
 יגיע לכח השכלי השנה מה שלא ישיגו בעיון ובהקדמות ובסברה, אבל מ"מ היו נושאים ונותנים
 מדרכי ההקש והמדות והסברה לסויה לאור תעלומותיהם, וכ"ז באין מחלוקת ביניהם כלל, כי היו
 אז נמסרים לנביאים, וקרים למשמעתם וגשמעים אליהם, ולפעמים היו סומכין על דברים שהיה
 ענינם מקובל להם שכך הוא הל"מ, והוא בדבר שאין העיון והסברה, ולא אחת מהמדות שהתורה
 נדרשת בהם שולטת בו, ולפעמים ג"כ היו סומכין קבלותיהם במקראות דרך הסמכתא בעלמא, והכל
 היה נשאר להם דרך קבלה מאיש לאיש, עם מה שיחדשו להם מנהיגיהם לפי הזמן, ולפי האורך המתחדש
 בלא מחלוקת וכו' וכו', אבל כשהגיע הזמן לאנשי כנ"ה הכירו בהתחלת חסרונם והיו כותבים
כל אחד לעצמו מה ששמע מרבו הם ראשוני החכמים כמה ששמעו מאחרוני
 הנביאים, אחר שהרגישו בהעדר הנבואה, והתחלת המחלוקת עם הבאים אחריהם כמה שהיו שומעים
 איש מפי איש, והוא מה שאמרו בראשון של יבמות רי"ו ע"א ה"ר דוסא בן הרכינס, על מדוכה זו
 ושכ חגי הנביא, ואמר ג' דברים, חרה לרת הבת מותרת לאחים, ואידך וכו', ואידך וכו', **ולא
 נודע זה הסיפור אלא מדרך שנמצא כתוב בן** שהרי ר' דוסא זה היה
 בזמן ר"ע, ומוזמן ר"ע לזמן חגי קרוב לת"ק שנה, ואעפ"י שאמרנו שם שר' דוסא בן הרכינס
 שהיה זקן מופלג ביותר הוא שאמר מעיד אני עלי שמים וארץ שעל מדוכה זו וכו', ששמענו של דברים
 שכפניו באמר כן והוא היה המעיד אפשר שכך מלא כתוב, והעיד מפי איזה כתב של איזה מומחה
 שאין לעדות של הוראה דקדוק בענין זה כלל (כת) וכו' וכו' ונשוב לענינינו והוא שכזמן **אנשי
 כנ"ה**

(*) עכשיו דפיסו בוויין האוביני החכם החוקר מוהר"ר ז' כ"ט וכדלקמן הערה ()
 (כת) כס מנן אבות ק"ק להשג"ח במ"א כתב ויש מהנביאים שהאריך ימים עד ימות תנאים כמו שזכר ביבמות, אר"ד בן
 הרכינס וכו' עי"ש באורך ומלאתי כתוב בגליון הספר מכתובתי ומתי' וזה לשוני, עיין מאירי בפתיחתו לאבות שאדברא
 הכריח מזה דהיה כתוב אלל ר"ד בן הרכינס קבלה זאת מפי הנביאים בטוענו טענה טבעית דאיך אפשר דתי"ק שנה? ואלו
 היה כותב דבר זה חר מרבני גרפת ואשכנז הקדמונים אשר מפעם הקדום לסבול כמה נזומות שפיר דמי' אבל באין בדורו
 כהשג"ח, וחוקר ומבקר, ורופא וכו' ונבור בארי, איך יסבול לכתוב דבר זה? והוא פלא. המשי"ח ס"ט עכ"ל. ושאל
 רשימתי זאת נזכרתי ולקחתי בידים המחירי שאנו בו. ועכשיו אני רואה להרב יעיר אין דכ"ה ע"ב שכתב וז"ל: "והרמב"ם
 כתב בפשטה שרבי דוסא ראה לחגי אך ס' וחסין וס' הדורות יספוק עלימו דאפשר קבלה בידו, עי"ש, ואני בעניי אומר כי
 דבר

שערי תשובה סי' קפ"ז

בנ"הג התחילו לכתוב מה שהיו שומעין זה מזה כמו שכתבו כזו של
ובמות, וכן מה שנאמר עליהם במס' זאת (פ"ק דאבות מ"ה) הם אמרו ג' דברים וכו' ועב"ז הוה
זה מעט, וזאת בדברים זרים רמזאות ענינם רחוק, כי היה לבס רחב כפתחו של אולם, והוה נשענים
על טוב מזנס, ויושר הכנתס, ורוחכ לבכס, והפלגת שקידתס, וכאשר תמו הדורות ההס, וכאספ
עזרס הקופר אל עמיו, הגענו לזמן אנשי חכמי התלמוד, וראשון שבהס היה שמעון הדיק שהיה
חרוך

דבר ה' צפי הרמב"ם אמת, כי כן אמרו בפסיקתא פ' אמר ר' דוסא ראה את חגי הנביא וכו' ע"ס. ואני אומר גם זאת הוה
בידי כנראה לקמן סי' ש"ב ואסתמיט מכאי לפי שעה, אבל איני יודע מה כל החרדה. וכי כל כך קדמון הוה רבינו טוביה
בעל הפסיקתא? לא היה כ"א בשנת ד"א תקנ"ו כמבאר סס קרוב לריש הפרשה, וה"כ מאי חדו? אם הוה יחליט דבר שהוא
למעלה מן הטבע הוה לנו מוכרחים לקבל דבריו? ואין לומר שכך קבלה בידו, שהיו הוה משלים דבריו "כדאיתא בבימות",
כמלא דאין לו קבלה אחרת, כי אם פסטה דשמתתא שהוא מבין ממה שר"ל סרהה את חגי וכל גדולי ארומה הבינו שכן
קבלה בידו ובכתיבה, ובפרט למה שהוכרחו לקמן אכן בעניותין שאמר לשון "מעיר אני שעל מדוכה זו" "מקובל אני מפי חגי".
זה הכלל, כל הדברים הנזומים, אם לא ילאו מפי התלמוד והסדרשים, ואנו מואלים חד מגדולי הדורות מפרטי ע"ס ח"א ק"ב
אל טבע מעשה בראשית מחוייבים הנו לקבלו, כי גם שכלנו מתת אלהים הוה ואסור נמוד לזערו, ואש"ת"ס. ואחר זמן
ראיתי בירוש' פ"ק דיבמות שהובא סס מעשה זה דר"ד בן הרכינס, ועס שאין בו לא לשון מעיד אני, ולא מקובל אני, עכ"פ
יש ענין סס המורה להדיא שחי' דוסא בזמן עזרא חגי זכריה ומלאכי, שהיו על ר"א בן עזריה אמר "מכירו אני שהוא דור
עשירי לעזרא ועיניו דמיון לדידיה" א"כ כמלא דכבר הכיר פנים בפנים לעזרא והוה פלא! ואין ספק דמכאן הוה החלטת רבינו
הרמב"ם, אבל מה נעשה שהמחירי גם בחידושו ליבמות תכב זו"ל, לא שהניעו ימיו של ר' דוסא לימיו של חגי הנביא, אלא
סקבלה מומחית היתה בידו על כך, ובעל כרחנו להורות לבעל מאור עינים ח"ב פכ"ח דק"ב ע"כ שהביא הספרש שבין הירוש'
והכנלי בספור זה, וסיים וכתב: אשר ע"כ לא יקשה אם תמלא לס ז"ל סיפור אחד בעינו לאופנים שונים וכו' אחרי שכל
בעל דברים וכו' הוה לומר את אשר שמעתי הגדתי, ע"ס. הנאונים כ"י שהעדיף מטובו הסכס הסוקר מוה"ר זלמן
ש"אלה (לר' שריא גאון ז"ל) הוה ראמור רבנן בימי ר' דוסא בן הרכינס התירו צרת הבת לאחין וכו' ובסופו אמר
להו מעיר אני עלי שמים וארץ שעל מרוכה זו ישב חגי הנביא ואמר ג' דברים וכו' מי חיה ר' דוסא כולי האי
מתחלת בית שני ועד סופו רהא ר' עקיבא יצא בגלות שני: (ר"ל ור"ע הוה בזין ר"ד בן הרכינס כדאמר לו חסס הוה עקיבא וכו' ז' כ"ס).
תשובה הכין חזינא דלא קאמר ר' דוסא בן הרכינס אני ראיתי את חגי הנביא מיהו זקן גדול היה והארץ בשנים וכירוע
דשיחה כל דור ודור ומגברא וגפישא ברור שלישי בתר מאה ומאתין שנין ובתר הכין שבעתתא
והלכתא מנקטן ושיחות ומאי דרמי לה משתכה רוביהון ואנחנא בריר לנא טובא ממאי רהוה ביומי מר רב פלטי ומר רב אחי
ומר רב מתתיה גאונים נוהס ערן במאי דבריר לנא מאי רהזינא וירעינא דוכתיא דחד וחד ומושב רליה והרבה משיחותיהון
ויומא ויומא מן פירוקא הובא הוה יתיב ומאי רריש ומאי אתמר במתיבתייה וכן יומיה טפי ממאי דבריר לנא מאי רהוה בשני
מר ר' אוכמאי ומר ר' אברהם נוהס ערן ואית מרינא ושמועות דקיימן בליבנא כמאן רהזינא ושמועיהו ואלו העדנו עלינו
את השמים ואת הארץ דהכא מר ר' צמח גאון ודרש כן וכן הוה אפשר אף בידע ר' דוסא בן הרכינס אי לא אפשר רהזייה
לחגי הנביא כיון דהארץ שנים הארץ ירע מן גאון רהליף ביומיה טפי מן מאן רהוה רלא חוי ליה הנהו סבי רהזיניהו רבי
דוסא ותנו ליה וליבא קושיא בהא מילתא ע"כ. כמלא מבורר דהנאונים כבר התעוררו ע"ז והשיבו דהיתה קבלה ביד ר' דוסא
בן הרכינס, שכיון שהאריך ימים הכיר לזקנים שהארכו ימים והכירו את עזרא חגי זכריה ומלאכי, וה"כ גם לשון הירוש'
הנו' ויכל לפרשו שכן קבל מהזקנים זורת עיניו של עזרא דהוה דרך משל כיונים על אפיקי מים, ובראותו עיני ראי' על
אותה זורה החליט ואמר עיניו דמיון לעיניו והוה עפ"י קבלת מהזקנים שהכירוהו ולא שהוא האריך ימים כ"כ. ור"ש גאון ז"ל
היה יכול לפרשו שהיה כתוב אלנו כך ושלשון מעיד אני ולא מקובל אני מורה כן כאשר כתבנו לקמן על מקומו אלא שלא
פירש כן להודיע לנו עדיפא מהא, דבאמת מה כל חרדה של השואלים, כאלו בהלך שלש מאות שנה שבין חגי זכריה ומלאכי
לא היה יכול ר"ד בן הרכינס להיות שמורה הקבלה בידו אפילו בדברים בעלמא? כיון שהיו בעיר אמת. וספיר הביא הגאון
ראה מהנאונים שהקמונים שקדמוו בערך זמן זה ועב"ז שלשלת הקבלתם בידו אפילו בדברים של מה בכך ומאי חידוש
ודוק שעל זה לא רכס לומר שהיה כתיבה בידו קבלה זאת. וגם הדל באלפי זכריה ה' וראיתי בחרנ"ל יע"א ב"כ של הריב"ס
ושל התשב"ץ. והסכרתי מקומותיהם ומקומו של הריב"ס היה סמוך לכניסת ב"ה לכך לזד ימיו ממש ובנו אחוה עם לכנים מזופים
באבר יפים ונעימים ותלו עליו עששית דולקת כל היום וכל הלילה כמו שהוא לפני הסיכל. ומקום של התשב"ץ היה לזד
ימיו בקרן שלפני הסיכל. וגם מקום זה סגרו אותו בעלים והיינו יורדים לאותו ב"ה ככ בשלמים מדרגות וכבר היו כל הכותלים
נופלים מפני כובד העפר של הסוק והיה כמעט נוטה לגפול. ואני נטלתי עם הקהל במאמר הסר הגדול הרפתקי מארישאל
באלי לבכות ב"ה אחר ושהשררה היתה ברטונה לעשות כל אותו המחור רחוב גדול. וכן בירושלם בד"הכנ של ת"ת קודם
שכננה היה כודע מקומו של מוהרל"ג בקרן שהסיכל השני הקטן שכן אמר חכס זקן ירושלמי כמוהר"ר אברהם פיזאנטי ז"ל
להגאון מרן אבא ז"ל. ואני הייתי קטן בן שנים, וגם מקומו זה היה סגור בפנים. העולה מכל זה שמי שדר בעיר הוה
ואבות אבותיו, אינו חידוש אי יטארו קבלת הראשונים בידו, אפילו של ד' ה' מאות שנה כמו שהוא מן זמני לזמן הריב"ס
ז"ל. ועיין בגזרי מ"א סי' נ' וכ"א דברים ברורים בזה ועיין קול יהודה סס.

אחרון לאנשי כנסת הגדולה, וראשין לחכמים כמו שכתבנו, ונתרחקה לו עוד זאת המדה לכתוב
ענינו כמו שהוגד מדבריו בזאת המסכתא, וכן מה שבה מסיפור דבריו הנכתבים בתלמוד דברים
יש להם מכוון בהשגשגות לענינו מסכתא זאת, כהמס' ז"ל במס' נדרים ר"ט ע"ב, אמר שמעון
הנדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא וכו', ואחריו של שמעון הנדיק וכו' וכו', ואחר דור שמעיה
ואבטליון נתמנה נשיא הלל הזקן וכו' והלל זה עלה מכלל וכו' וכו' דור חמישי (מהתנאים שאחר החרבן)
הוא רבינו הקדוש, זה שהוליד, כחמלת ה' על עמו, רבן שמעון שהזכרנו ושמו ר' יהודה הנשיא, ונקרא
בפי כל רבינו הקדוש וכו' ורבינו הקדוש זה קבל מאביו ומר"ח בן שמוע, וראה בזמנו לרות גדולת
מתפשטות והתלמידים מתמעטים, וחבר ס' המשנה בששה סדרים הידועים בק"ץ שנים אחר החרבן,
וכלל בו כל מה שנתקבל בתורה שבע"פ מביאורי התורה והמלות ומה שנתחדש בכל דור ודור ממה
שנודע לו עם **מה שמצא לכל החכמים הן מסכיות שלימות** כמו שאמרו ביום
שנתמנה רה"ב ע"נ נשיא בו ביום נשנית מס' עדויות וכמ"ס [בסוף הוריות לדרוש לן מר מילי דעוקלין, הן
מה שלא נמלאו מסודר וסדרו מתחלה הן מה שהוסיף בכח שכלו וסברתו וכו' וכו' (עיין מדכ"ג וזילך)
וכן חברו קלת חכמים אחרים תבין לאותם הזמנים כריות אחרות משנת המשכן (:) (*) ודרך ארץ רבא
ויוטא ומס' סופרים (עיין לעיל סי' קנ"א מ"ש ס"ס) וכו' וכו', וכן נתחברו באותם הזמנים כריות
אחרות שלא נודע לנו, וכן בר קפרא חידש תוספתא בכל ש"ס כעין כריות של ר"ח ור"א, אין בהם
הפרש כלל אלא בלשון, לא בסידור ולא בענין, זולתי מקלת מקומות מועטים, והיא הסיבה שלא נמלאו
אותם התוספות בשלימות כידוע היום, וכן זו היא הסיבה שהרבה פעמים אנו מוצאים קלת כריות
כש"ס שלא נמלאו בכריות ר"ח ור"א, ולא ידענו איזהו מקומן וכו', וכן מצינו תנא שלא נודע לנו
מקומה, מפני שהרבה מן החכמים היו עושים משניות וכריות מעלמן אנו קורין אותם תוספות וכו',
כן קודם זמנו של ר"ח כמו שאתה רואה תמיד, תנא רבי ר' חמי, תנא רב שריא, בקירושין רבי לוי
תנא רבי ר' ישמעאל, תני רבה בר מרי בדקה לוי כמתניתיה וכו', וכן תמיד אתמר בש"ס ר' פלוני אתא
ואותו מתניתא כידוע, וכל אלו וכוונת בהם, הם כריות שלא הוקבעו ולא נתפרסמו אלא **שהיה**
כל אחד מהם כותבם כמו שהיה מקובל מרבו, או ממה שהיה למד הוא מעלמן, ומתוך
כך לא קמו עליהם וכמו שאמרו כל כריות דלא מתנייה כי ר"ח ור"א לאו כריותא היא, ולא מותבין
מינה כבי מדרשא, מפני שהם היו מיסודו של רבי, ומדבריו נעתקו, והשאר לא היו חבורים מפורסמים,
אלא כל ה' שונה כרוננו וכו', ורבינו הקדוש ידע הכל כמ"ס בכרית דמ"א, רבי הוה גמיר תריסר
אפי הלכתא וקבין בכחו ובחמתו, ובזר הראוי לברור מדבריו הקודמים עם מה שהוסיף הוא עליהם
לפי דעתו הרחבה ושכלו הגדול, וסדר הכל אחת אל אחת, לפניו לא היה איש אשר ירקח כמהו,
ואשר יעשה כמתכונתו ואחריו לא יהיה כן וכו' וכו' ואח"ך באו דבריו של ר"ח לתוספת ביאור וכו' וכו'
ונשוב לענינינו, והוא שאחר שיהי"ק חיבר המשנה, ור"ח הכריותא, כמשכו אחריו קלת חכמים, וחבר
רב חבור כס' ויקרא וקראו ספרא וכו' וכו' וגולה בהם מלפני המשניות שבאותם הענינים ואז ירד רב
לכלל בק"ץ שנה אחר החרבן (כט) ומלאה שם רב שילא וכו' ונתחברו שאר חבורים שלא הוזכרו, כגון מכולתא
ופסיקתא, ומדרש השבט, וספר המדרשות, כגון רבה ותנחומא, ומדרש תהלים, ומדרש חזית, ומדרש
נחמות, ומדרש תמורה (ל) וס' הבהור ושיעור קומה, ופירקי היכלות וכו', והתחיל זמן האמוראים וכו'
דור ה' וכו' ודור ב' וכו', ואחריהם התחיל זמן רבנן סבוראי וכו' וכו' ואחרון שבהם היה רב שנא ממנו

בין

(*) א"ה מי יתן וידע היס יחס בין משנת המסכתא לר"ס ובין אדרה דבי משכנא: איך סביב ראובן שתאר זה עולם מרום הרים עד ראשי גאונים יס':
(כט) כבר נראה שרבינו המאירי נגרר אחר סדר הקבלה לרבינו נסים הביאו לקמן דפ"ה ע"א בדור ה' לאמוראים וז"ל: ובסדר
הקבלה לרבינו נסים מצינו שירידת רב לבבל הייתה בשנת תק"ל לטטרות ק"ץ לחרבן הבית וכו' עי"ס. אבל כבר בא
חכם הוא הגאון ש"ר כר"ו בכרס חמד ח"ד מעמוד רכ"ה וזילך ובערך מלין, והעלה בראיות מופתיות שהוא שנת תק"ל לטטרות,
ק"ץ לחרבן, ויפה שיער דהסופרים קשרו זמן חבור המשנה עם ירידת רב לבבל שהוא זמן ידוע ונגלה, וכן למעלה רבינו
המאירי כותב זמן חיבור המשנה ק"ץ לחרבן, ובאמת אינו אלא ק"ץ לפי הראיות יפות ובריות של הגאון ש"ר כר"ו ועיין מ"ס
לקמן בסוף הגהותי. לסימן מ' שכתב בהערה המבקרת קדמוניות ודוק. ומי יודע איש לא ס' הקבלה זה לר"ז ז"ל אינו סדר
תנאים המובא בועד לחכמים ובכ"ח סס.

(ל) נדפס בס' הפרדס לרש"י ובסוף ס' שה"ג ת"ב להרב חיד"א ז"ל ויש להגיה מזה לזה.

שערי תשובה סי' קפ"ז

בין זמן רבני סבוראיו לזמן הגאונים, ונמלא בהתחלת הגאונים שעברו מן השנים ד"ח ותקנ"א, ואז בעל כבוד ישיבת התלמוד ותעבור הקנה, והוא שכל ימיו רבני סבוראיו היה כבוד גדול כמין מלכות לראשי הישיבות והיו עדיין לומדים על פה התלמוד כי לא נתפשט מכל וכל חיבור הגמרא ואחר זה התחיל זמן הגאונים וכו' וכו' עד שהגיע הזמן לרבינו שרירא אביו של ר"ה ז"ל והוא מורע רבה בר אבהו מגזע בית דוד, והוא ר"ש אביו של ר"ה גדול יותר מאד בחכמה ובמעשים, ובעושר ובשיאות מורע וזוככל בן שאלתיאל, והאריך ימים עד שסלק עזמו מהישיבה והשיב בחייו ובנו הקיס תחתיו לכל דבר שבקדושה ר' האיו ז"ל ושב על כסאו ועיניו רואות גדול (כבודו) והוסיף והרכיז תורה, על כל אשר היה לפניו וחיה ז"ט (ע"ס נפל וז"ל ס"ט שנה, וגם בעל מקדש מעט הוא דאנטי העברי בד"ו ע"א כתב שחי תשעה ותשעים, ואל הגאון שי"ר נר"ו שומעין כי הוא אחרון, וכבר בדק בענינים הללו בחורין ובסדקים, אלא דיש סמוכין גדולים שי"ר ז"ט שנה כרבני המאירי והמקדש מעט שהרי הכתי לעיל סי' ק"ן תשו' הכלבו דקנ"ד שר"ה הכיר לרבינו אהרן גאון, ולפי אגרת ר"ש הכו"ל, נלכ"ע רבינו אהרן באלף רע"א לשטרות שהס ד"ח תש"ך לניירה, והס נאמר שנפטר ר"ה בר"ח תשל"ח והיה לו ז"ט שנה ח"כ נולד בר"ח תרל"ט, ובזמן פטירת רב אהרן גאון כבר היה לרבינו האיו כ"ח שנה, ויכול לומר "וזכורים חנו כרבינו אהרן גאון ועל הגאון שי"ר נר"ו לעמוד על מצבה זו ולישר כל מעגל, וע"כ משלי, ובהיותו כוויין קניתי לי סה"ג הנדפס בוולנא עם הערות, ושם ראיתי דתעורר מזה, אבל לא הביא גירסת המאירי והמקדש מעט ז"ט כמקום ס"ט לסויעו.) וגעלם כבודו ערכו וי"ט אחרון של פסח וחבר ספרים מעט מהס ספר קדוין (לא) וספר השכועות, וספר מקח וממכר אלא שהרבה בתשובות שאלות מאד ורוב הנמצא ממנו מחבוריו ותשו' הם דברים ראויין לסמוך עליהם והיה מרובע, בגאונות רב האיו גאון, בן רב שרירא גאון, בן רב חנניאל גאון, בן ר' יהודה גאון ובסוף ימיו הגיע הזמן לד' אלפים ותשפ"ח, ויש אומרים תשל"ח (לב) והוא היה סוף הגאונים ע"כ. וכבר רמז רבינו המאירי פתיחת זאת בהקדמתו לס' בית הבחירה, וז"ל בד"ע ז"כ, וממה שאני נריך להודיע עוד הוא שאני מכיין להיות חבר המשנה לר"ה קיסר זה החבור ועיקרו לזה שכבר הקדמנו בפתיחת פירושי התלמוד, על ר"ה קנ"ע שלא נתחבר מעולם חבר מפורסם בחכמת התלמוד עד כאן, וראה כעס סידורו לחלק כל דרכי התורה ומצותיה כששה סדרים כמו שביארנו כונת סדורו שס (לב) ואחריו נתחברו כביאור דבריו ספרים הרבה, וכפרט ספרי התלמוד אלא שהוסיפו להם מה שנתגלגל להם בהכריהם על ידי איוה סכה עם מה שנתחדש להם ע"י מעשים נולדים ומתחדשים וחברו מזה ספריהם באריות דברים, ובכלכל הסדר כמו שכתבנו שם.

ע"כ וכן נמש הוא דעת הרב בן חסדאי בהקדמתו לס' אור ה' ע"ש:

הראיתך כעיניך קורה נעים! רעת שפתי רבינו המאירי איך ברור מללו שהיתה כתיבה בעולם מזמן אנשי כ"ה ולמטה וכל החכמים של המשנה והברייתות, והקוספתות והמשניות והמדרשים

- (לא) עיין תולדות רבינו הגאון ז"ל להגאון שי"ר נר"ו הערה כ"ב.
- (לב) ישמח הגאון שי"ר נר"ו בהשערותיו בתולדות רבינו הגאון הערה ב' שכן העלה נגד תשו' רש"ל, וממנה נשתמשת בכל הילוך הגהותי.
- (לג) בפתיחה הנו' הושמט כונת הסדר הזה שאומר רבינו המאירי לא ידעתי למה, ואפשר שהיתה לו פתיחה אחרת כוללת סדרי המשנה והתלמוד ומי יתן ותלא לאור ונפקחו עינינו והיינו באים בכח גדול על המתלוצצים, על מי שבקש יחס סדור המסכתות (עיין כ"ח ח"ג עמוד א') ושוב ראיתי שם ד"ו ע"א שכתב ח"ל, וכבר נתעוררתי בפתיחת פירוש התלמוד אשר לנו דרך התגלגלות הנורך וההכרח אשר הביאני לשלוח יד בביאור ספרי התלמוד וכו' עי"ס הרי גם מכאן ראה כי פתיחה אחרת חיבר בריש חיבורו, ואינה זאת שעל מס' אבות. והוא ברור. וכשהייתי בווין השתא הכא בחורף תרט"ב נתן לי במתנה אביו החכם החוקר מוה"ר ז"ל ב"ט נר"ו הספר הזה שהדפיסו מחדש בוויין עם הערות ותולדות רבינו המאירי ביד ה' הטובה עליו, ושם הודיע מהחסד הגדול אשר עשה עם ספרי רבינו הממכר ז"ל שהגיעו לידו בדרך מציאה, והוא ממכרם לאור הספרים הדוכוסי שבפארמא הגדול והנורא. ומודיע מכל חיבורי רבינו המאירי שם באורך, ומענין הקדמה זאת לא דבר מאומה כי אם בעמוד ח' כתב וז"ל "הקדמת פיה"מ סדר מועד להרמב"ם נכתב סביב ועל כך הקדמת הממכר ע"כ. ולא הודיענו אם הקדמת הממכר היא הנדפסה לפנינו בבית הבחירה, או אחרת והיא הנזכרת אשר אני מחפש אחריה, ע"כ מזה למי שהולך לעקד ספרים הנו"ל לברר דבר זה על מתכותו.

והמדרשים, וכמה ספרים קדמונים שבידנו כולם היו נסדרים בכתיבה, אלא שער סוף זמן רבנן סבוראי היו גנוזים ולא היו לומדים כי אם בע"פ, וכימיהם נחפשו חבור הגמרא, כי עד סוף ימי רבנן סבוראי לא נחפשו מכל וכל חבור הגמרא כלומר היה גנוז, וכל ישר הולך אשר יקח בידו פתיחת רבינו המאורי ז"ל והגרת החמורה של ר"ש, המובאה ביוחסין בעינינו יראה דהמאורי ז"ל אינו אלא כמעתיק דבריו אות באות, ומקלר במקום שנראה לו לקלר ולהאריך במקום שנראה לו להאריך, אבל הוא היה מאין המלט, וה"כ גם רבינו המאורי כן הכין פשטות הגרת ר"ש דהיו כתובים, אבל "הוא זמירין רבנן למגריסיהו ע"פ" הכל באשר הארכנו לעיל, לא נופל דבר אפי' דבור אחד, והוא: כי אסיפת המשניות כבר היתה אלא שלא היו כסדרים, ולא באופנים משוכחים, ולא כפה אחד, ולשון אחד, אבל כבר היו מסכתות שלמות מסודרות ומתוקנות על אופנים שונים כמו שהוכחנו גם מהגרת ר"ש גאון ז"ל לעיל, גם מסי' זה גופיה, גם מדברי ר"ה ז"ל לעיל סי' ד', והם הדברים שהוכחו במ"ו שער שמאי והלל היו ת"ר סררו משנה, ומהלל ושמאי ששה, וגם מדברי ר"ש הנגיד והרמב"ם, ועכשיו האיר ה' את עינינו, ומלאנו לרבינו המאורי והורה לנו כל למאון, והתברר דהכתיבה לא גאסרה מעולם, או כבר הותרה מימות אנשי כנ"הג.

ומי לא יראה כמה דיונים שהם הלמ"מ, ובולם הם תושבע"פ ככל פינות חלקיהם. ועכ"ז כתבום הנכבאים? כמו שרבינו הרמב"ן בורוע קדשו קבלם בס' המלות קרוב לסוף השורש השני וחד מהם מ"ם בסנהדרין רכ"ב ער דתתא יחזקאל מאן אנמרניהו והכונה דהרי קי"ל אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא דהיתה קבלה בידו הלמ"מ ועפ"י הנבואה התיר לכותבה וסתתיה נלמדת מתוך הספר כשאר דברי תורה, ולהכי בהרבה מקומות קרו דברי קבלה דאורייתא, כמו שהאריך הרמב"ן שם, והוא ממש ככל היסוד מוסד שאנו בו דבכל הדורות היו מתירין איזה דברים ללומדס מתוך הכתב, הנכבאים התירו הדברים הללו של תושבע"פ הנמלאים בתוך נבואותיהם, וסתנאים התירו מגלת תענית, ורשאי האמוראים התירו ספרי דאגדתא, והתלמוד האחרון התיר מלתא חדתא, ובאו רבנן סבוראי והתירו הכל, אבל ברורות שלמעלה מנכבאים אחרונים היו נוהגים הרבה מלכתוב תושבע"פ כדי ללמוד מתוך הכתב והיה חמור להו עובא, ובשהיה הענין גדול ודוחק הרכה ונלרך לדורות היו כותבין הדברים כדרך סיפור בעלמא, דלאו סיפיה ירשיה כמעט דברים גולמיים בלי שורש וענף כדי שלא יהיה להם פירוש אחר כ"ה ביסודי הדיונים ותושבע"פ ולא באופן אחר.

הא קמן

מקראות שאין להם הכרע קדושים והולכים באמוראל' א' סימן י"ו וי"ז שאחר שהיה דוד חד מרואי פני המלך שאול ויהאכרו מאד ויהי לו נשא כליו, וגם לאביו ישי הנכנס באובלוסא ויואל באובלוסא מכירו היה הרק היטב שהרי אחד מהנערים אמר למלך ראותי בן לישי בית הלחמי וכו' וישלח שאול מלאכים אל ישי ב' פעמים בכבוד גדול שישלח בנו דוד כמבואר הכל שם לעיל סי' י"ו ואחר כל זה מה פי' מרווח או אפי' דחיק ודחיק מרתיק נוכל למטא בהבנת הכתובים הבאים אחריהם שם בסי' י"ז ובראות שאול את דוד יולא לקראת הפלשתי אמר אל אבנר שר הכבא בן מי זה הנער? אבנר! ויאמר אבנר: מי נפשך המלך! אם ידעתי, ויאמר המלך שאל אתה בן מי זה העלם, ובשוב דוד מהכות את הפלשתי, ויקח אותו אבנר ויבאנו לפני שאול וכו' ויאמר אליו שאול בן מי אתה הנער? ויאמר דוד בן עכרך וישי בית הלחמי. האם אינם אלו מקראות דלית להו כד נגר דלפרקינהו שהרי הם מרפסן אגרי לכל האמור למעלה באשר הקשו כל הבאים אחריהם כים התלמוד כיבמות דע"ו ע"א, וכל המפרשים אחור ז'ער ולה מלאו כל אנשי חיל ידוהם בשום ביאור גאה לשמוע, וגם לתרכ אכרכנאל ז"ל, שאמר שמפני הרוח רעה היה שובח מי היה אביו, ודויק כמה שאמר "בן מי זה העלם, ולא מי זה העלם, עכ"פ יגע ולא הוכח לנו, כי אם לשאול רוח רעה מכעתהו, אבנר היה שפוי כדעתו, והוא שר הכבא, ובוראי מכיר לרוד ולאביו, וזה דבר שאין השכל מחויבו, לומר ששר הכבא לא יכיר כל רואי פני המלך וגדלו למשפחותם לבית אבותם ואין לנו לומר שכדי שלא יאטער שאול, בשומעו שהוא דוד וידוע לנו מאן, כי חלוו אשר חלה גרם לו שלא הכיר מי דוד ומי בן ישי, וע"ז גם אבנר עשה עצמו כאלו לא ידעו, דאלו היה בן מה לו לישבע שכועה חמורה כזאת, מי נפשך המלך אם ידעתי? ועוד מפני מה באת לו הרוח רעה עכשיו כראות שאול את דוד יולא לקראת הפלשתי, ולא קורס

שערי תשובה סי' קפ"ז

קודם כשהאריכו הרבנים בין דוד ובין שאול במשא ומתן שיש בו כל לרכו, אם היה כדאיו דוד ללחום את נכור כדאיו הפלשתי הערל, אם לא, באמת הגנה מקום הגנה מלון, שאול ישתומם ויפנה לדרדיו וישאול בן מי זה העלם!!! אם לא שבעל כרחינו נודה בלבב שלם למה שקבלו רז"ל בסוגיות וכתובת הנז"ל, שכל המשא ומתן הלזה שבין שאול ואבנר אינו אלא פלסול עמוס על ביאור מקרא מלא, לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה', ואיך לא נודה להם ככל דעתינו, אחרי שבקראו אנו בשאול כי מנעוריו היה ירא את ה', שאם לא נשתבח לחכם ומשורר ונעז"י, עכ"פ עליו אמר הכתוב שאול בחור ה', ודרשת רז"ל לא מלתא זוטרתי היא, שאמר שאול כבן שנה לחטא, וא"כ אחר שלא היה נמנה בין המקבלים ולא היה כפי בתושב"ע"פ, למה לא היה לו לחוש ולדרקק ולפשפש למי יתן כתו בת מלך אם לראוי לכוא בקהל או לא? ואפי' בפקסוק בעלמא, ומתחי' בשעת הירה, שהיה הפלשתי מחרף מערכות אלהים חיים, מרוב תונתו לא נזכר על זה, ואיננה נזכר ואמר בדעתו, מי יודע אם יוכל להגיל, ואם יולד מי יודע אם לא יפלו גם שניהם, וסוף סוף גם אם יחיה, טובה הללתי לטובר והסרת חרפת ישראל מאיסור לאו זה, אבל כראותו שאול יולא לקראת הפלשתי, ירעה שראה אותו מבלי שום פחד ואימה, ובגבור ואיש מלחמה ובמ"ש רד"ק, כבר דן בדעתו שהלל יולד וראוי, ותושע לו זרועו להביא גם בידו ראש הפלשתי וכו' בפרק חיובא רמייא לקיים תנאו ולתת לו את כתו, וכו' בפרק באמת נתעורר כאיש אשר יעור משנתו ושאל לאבנר **בן מי זה הנער**? כלומר הידעת כי אבני אחי מרות המואביה? היש תרופה לקיים תנאינו ולתת כתנו לו לראש ולשלא לעבור על איסור לאו כזה? ויאמר אבנר חיי נפשך המלך אם ידעת! כי אינו כפי ביאור מקרא זה על מתכונתו, אם גם זרע נקבות מכלל האיסור אם לאו. **ויאמר המלך** א"כ **שאל אתה** לכ"ר הגדול ויורונו משפט אמת **בן מי זה העלם** ירעה אם נגד אחרי הזכרים או גם אחר הנקבות, ודא ודא חרא, אדכבי והכי כבר נלח דוד, ואבנר הביאו לפני המלך, כמו שאומר למלך שאל לו, שגם הוא מהמקבלים, שאם שאול לא ידע מאת אשר משחו שמואל, עכ"פ ודאיו ידע כי תלמידו הוא ומימיו נאמנים הוא שותה, ובדראי כבר היה מהסנהדרין אחר שהוא, דהע"ה, זיע"ה הוא טבעת זהב משלשלת הקבלה אשר לא ימח זכרה מקרב ישראל, ושאל תקב שאל לו **בן מי אתה הנער** ירעה נגד אחרי הזכרים דוקא או גם הנקבות בכלל, ויאמר דוד: כן עכדך ישי **בית הלחמי**, כלומר הלוא ידעת אם לא שמעת כי למשפחתם לבית אבותם כתיב, ומשפחת האב קרויה משפחה, ומשפחת האם אינה ולא כלום? ובאמת שתק שאול וקבל ביאור הכתוב ממי שאולר הקבלה בידו, ותכף מנהו על אנשי המלחמה לשר גדול משרי הלבא, כאשר יאמר הלועז ג' וינראל אין קאפו, כי אבנר היה משנה למלך, ונקרא שר הלבא סתם כגורע' וביהונתן ראה מה כתיב ביה **ויהי כבלותו לדבר** (דוד) **אל שאול** וראה יהונתן כי הדין עמו, ומותר לבא בקהל, ולהיות נוסו בעל אחרות, תקב **ונפיש יהונתן נקשרה בנפש דוד** ולמה עכשו ולא קודם? ראוני, תקב משעת הנלחין, ומה זה הדיוק "כבלותו לדבר"? ומה דיבור של חכמה מלא בדבריו, בהודיע שם אביו ומשפחתו, כדי שיגרוס דיבורו לאהוב אותו כנפשו? אם לא שגם יהונתן היה יושב ומינר על פרט זה, כי איך יתחנן עם איסורי לאוין, ואם שמר גבורתו וקלותו ראוי לאהוב אותו, עכ"פ היה מנר על שמוכרת אביו לקום תנאו עם חר מאסורי לאוין, וכאשר בלה דוד לדבר דבור של חכמה ודרקק **"בית הלחמי"**, תקב מלאה אהבת יהונתן מקום לחול עם זרע מיוחד אחריו בסוימניו, כל זה באמת עבר בין שאול ובין דוד בלי ספק, שאם נאמר כי שאול ודוד לא היו שומרים את התורה, לכל הפחות בדברים המכוררים כשמלה ולא יתעסקו בפלסולם כקיום עשין ול"ת שבה, מי וקיימנה? חילק וכולק? ולדבר הזה לא יסופק בו אדם מעולם, ובפרט מלך הראשון שעמד לישראל, הלא במשנה תורה, שבא בו הלוי למלך, והיתה עמו וקרא בו, ובפרט מלך הראשון שעמד לישראל, הלא תראה קורא חביב! שהוא זורדו לקיים כל האמור בפרשת מלך, הא וראוי כן הוא בלי ספק, אחר שכלאו הכי, כן טבע כל עניני החלוקה, להיות האדם כהם זריו ונשכר ומדרקק בהם, כי כל דבר חרש מעורר הזורז וההשקפה הכלותה כגורע. ואחר שזה אמת מופתו, שראוי ופשוט כן אירע המשא ומתן הלזה בענין נשואו כתו של מלך לדוד, וכך נגמר דינו להתר, והיה שאול עם דוד פנים בפנים, והיה עם שמואל ובית דינו כי זהו עיקר יסודינו, לברר שאי אפשר שיענין גדול כזה, ומקרא מפורש כזה, ושליכם

שאל בחיר ה' אחרי גור, כי תלולה לכל בר דעת ומכיר כטיב קורת אומותיו ורתנו שיחשוב הפך זה, ואחר שכן הענין הכרוך כשמש הלזה, הוא עלמנו ועלה אותנו ממדרגה למדרגה וממעלה למעלה, לחשוב מחשבות, מה פעל כדור המשא ומתן הזה המרעיד הלבבות, אם לננוס ואם לפטור משיט אוסורי לחוין? הא ודאי כל משכיל יודה בדעת שלם, כי אין ספק, כי בו בפרק, דוד הוטב חרה לו והוטב כפלו פניו, כי ראה עלמו שהעלוהו לגדרום לידון ובפגם משפחה עלום ונורא, וגמורו שאמר בלבו, הא תינח היום כי שמואל וב"ד קיים וכלתי להגיל עלמנו עם דין זה הנה ורגול "מואכי ולא מואכית" מה נעשה לזרענו וז"ל אחר מות שמואל? ועם שנס אויביו ימותו כדואג האדומי ורדמי, עכ"פ האויב תמו חרבות לנלח, ומה רפואה אבקש שלא יבואו למחר לפסול זרעיו והמה מלכי יהודה וישראל? הויטב בעיני ה' שלא אשתדל למחות כענן בקר טענה של הכל כזאת, עם שאלך בכבודי ובעלמי לפני שמואל רבי, אשר בידו להגיל בכתובתו וחתמתו לדורות עולם? ותכף קל חיש כנבור ילא, ויקס ויעמוד לפני שמואל הרואה כאמור אליו: הושיעה נביא לכך חכמה! הלא אתה משתתני בשם ה' למלך על ישראל, וכיון שהוא בשמן המשחה, המלכות ירושה היא, כמו שהודעתני רבי! מקרא דלמען ואירך ימים על ממלכתו, ומה אעשה אם יקומו דורות הבאים, שגואוס חנם, ויפסלו זרעי במקרה ולא יבא וכו' כחרכ חדה בידם? מהין להם רחיה מבורת על הביאור הקבלי הלזה, אעפ"י שהוא ג"כ שכלי, ומבורר מן קבלות האחרות אשר אתה הוכחת כיום הזה? כי ידוע כי המקראות לעולם הם ביד המנגדים בקומד ביד הזור, יטוס אל כל אשר יחפוטו? ויען שמואל ויאמר לדוד: מה תועיל כי תפגע בו? ומה רפואה אבקש לדורות הבאים? ויען דוד ויאמר: שאלתי ובקשתי, שתכתוב זאת זכרון בספר, ותתן בירי, ואני ארוסנו לזרעי הבא אחרי, ואחרי כן ילאו זרעי אחרי, כבעל טוב ושטרו בירו מקויוס בקווס כ"ד של שמואל וכות דינו, בו בפרק שרתה רוח הקדש על שמואל, וכה אמר לדוד, וכה ענהו: הלא אתה ידעת כי דבר זה שאתה מבקש אינו אלא ביאור מקרא שכתוב, מפורש ושום שכל "מואכי ולא מואכית" ודבר זה לא נתן לכתב וליופרסס, כדי שיהיה בידך לעדות ולרחיה מהימנא, אשר כל הבא ועמד וערער, תלא לפניו באשר אמרת כבעל טוב ושטרו בירו, כי הוא איסור חמור, וגם כן הכתיבה והנניזה שבאולרות הקבלה לא מהני, כל ששם אדם לא יוכל ללמוד הביאור מתוך דברים שבכתב, וא"כ מאי הנהיא כתיבתי וחתמתני? אבל זאת אעשה שאחר שכבר כתבתי בספרי ספר שמואל את כל הקורא בין המלך שאל וביניך, שע"י שרות רעה בעתתו, בקש מאת חביך שתעמוד לפניו ושתהיה נושא בליו והיית זמן רב עיול בלא בר לפני המלך, וגם שבשעת מלחמה דיבר עמך באשר ידבר איש את מכרו, ולא שאל עליך מה ומי ואיך, וידעו כל הקוראים דברי אלה ויאמינו כי גם המלך וגם משנהו אבנר הכיורד וידעוך כטיב הידיעה ככן בית ממש, על זה אני אבא להפוך הקערה על פיה, ואספר שבשעת חלות תנאי הנשואין שהוא שעת הכלחון שנלחת לגלות, אכתוב שהמלך שאל לאבנר בן מי זה העלם, כלומר לפי הפשט שלא הכירך מעולם, אבל הוא משתגע לתרי אנפי, כלומר בן מי זה העלם, אם נלך אחר הזכר או לא, וגם תשובת אבנר הנתבנה כשבעה חמורה, כאשר היה באמת שנשבע שלא ידע מי דוד ומי בן ישי, וגם זה משתמע לתרי אנפי, כלומר שלא ידע הדין, ושהמלך גור עליו שישאל, וגם זה ושתמע שישאל לב"ד, והגור דין אתן אותו כפיך עם תיבת בית הלחמי שר"ל, משפחת האב קרויה משפחה, וגם אטמון ברמו, שאהבת והונתן עמך, לא נגמר כשולה עד שכלית לדבר דבר של חכמה זה, ותשקוט הארץ, ועלתה בדינו תרתי לטובותא, האחת, כי לא עברנו על איסור חמור לכתוב דברים שבע"פ, והב' כי נעשה כל חפץך ורצונך ותנוח דעתך, והיה כי יבאו עליך בעלילות מלעדי נבד באלה, אף אתה חגור חרכך על ירך גבור, ולא לפנייה עם מקראות הללו דלאו סיפיהו רישיהו, ואמור אליהם, אי פניס שלא עמדו בקיני! הגם על שמואל וב"ד תפטירו כשעה תניעו ראש, כי לא ידע מה כתב תוך כדי דבור? ה"כ לאו ובארו לי מקראות הללו מה פירושן פירוש רהוי לסופר מוכהק ונביא לכך חכמה כמוהו, ומובלגא מלנייכו לבי מסותא, ובשסס בהכרח לא ימלאו מענה להשיב, כי אפשר לחבר אל האהל שני הפכיוס, בו בפרק אמור להם הפירוש האמתו הלזה בעל פה כנהוג וכטענה מספקת, כי לא היה אפשר לכתוב דבר זה מבורר לדורות, כמו שלא ווכלו להכתיש השמש בחמי השמים, כי איסור דברים שבע"פ בכתב הוא נודע ומפורסס, וכהו וכבשו פניהם בקרקע וילכו לדרכם. והוי בשמוע דוד דברי איש הרוח, השתחוה

שערי תשובה סי' קפ"ז

השתחוה אליו אפים ארצה, ויקם וילך אליו אל עירו ואל שער מקומו כלב בטוח.
וזכרני שבהיותי ברומא כל לירי פעם ראשונה סי' מבוא האפל לכן זאב אשר בעקר ספרים
לקהלתנו הנו' וראיתי לו עס שפטט כררכו להשליך ארס בכל דבריו, וגם כזה לא מנע
עממו, מלבכל עממו והילדים רכים הנכנסים במבואו התאוך עם תמיהות מפלואות הללו, ועל דברי
רו"ל כיבמות דקיומינן בהו כתב שמי שרוחו נוחה בדרש ילך ויראה דבריהם עי"ש, כי אין הספר מלוי
עתה בידו, אבל זכרני שקרוב לרברים האמורים לעיל בקיטור נמרץ כתבתי בגליון הספר ועודנו עומד
עס בכבליוטיקא הנו"ל, כי הליקתני רוח בטני על כל הדברים הפשוטים של רו"ל והאמת האלה, אחר
כל ההלכות האמתיות שהלענו, וזהם יסוד מוסר באומתנו שתושבע"פ לא ניתנה ליכתב, והשכל מחייב
שדאי היו לריכוין לכתוב דבר מה לחיזוק ממלכת בית דוד, ובהכרח כך נפלו הדברים מעיקרן מבלי
שום ריח ספק.

ובאמת כן הם הדברים בלי ספק, שכיון שדרך ספור בעלמא הותרה לכתוב וללמוד מתוכו,
על כן קרוב הדבר למאד מאד שזאת היא הדרך הראשונה שמלאו נביאים ראשונים לכתוב כל
הלכה למעשה שבה לפני כ"ד הדרך בדרך סיפור כענין שלפנינו, או דרך תוכחה כדברים שבע"פ
הבאים בס' יוקהל ונחמיה והכל כמדברים על הידוע והדומה, מבלי שיוכן באלו כאוס לפרש את דברי
התורה או להורות דין, ואם נמלא להם האופן נקל להשטיח ולכתוב כענין באופן שהנגלה מסיפור
המעשה בחומרותיו עם הנסתר שכיון בו הכותב, יהיו לאחידים ולא יתנגדו, מה טוב ומה נעים
לרומא, מה שללמוד מקרא ואת ערוכתם תקט (שמאל ה' סי' י"ו) שכל היואל למלחמת בית דוד,
גט כריתות היה נותן לאשתו שהפסט לא יופסט, ומוכן ממנו ג"כ דין זה באופי. וכולא כדבר ממש
הוא מ"ש בשפת דס"ג ע"א שאמרו תכשיטין הן לו, שנאמר חגור חרבך על ירך גבור הורך והדרך,
דנמלא מבורר, לפי פשט הכתוב, דכלי זיין הם תכשיטין, ורב כהנא הקשה האי בדברי תורה כתיב?
כלומר שכיון שהתורה שבע"פ לא היתה נלמדת מתוך הכתב, היה הדין נותן לחזור על משנתו כדי
שקרא מוזמנת בזכרון המורה לישתמש ממנה תכף כחבר על ירך גבור, שכשעת הליך תכף נותן ורו
עליה ומוליה מתערה לנלח, וזהו ההור וההדר לתלמוד חכם, וכמו שפי' רש"י, כלומר שרב כהנא
הבין שמקרא זה לא הלבישו דוד ב"ה לזרו לת"ח על דברי תורה, ולעולם אפשר דכלי זיין אינן תכשיטין,
וע"ז בארי יקום מר בריה דרבינא לומר אין מקרא יולא מירי פשוטו, יראה שלא לבר בדברי תורה ממש
אין מקרא יולא מירי פשוטו, כאשר ידעת רב כהנא, ואי לאו הכי הרי הגענו כ"מ לאותם שדרשו
אברהם ושרה חומר וטורה, תלויה לך רב כהנא מלחשוב זה, אלא גם בדברי הנביאים והכתובים שידענו
וקבלה בידנו, שהרבה דינים ופירושים וביאורי התורה הלבישום כסיפורים ותוכחות ומליצות ושירות
ותשכחות, כל שיכלו למלא אופן נקל שהנגלה והנסתר לא יתנגדו זה לזה, הא וראי נשתמשו ממנו
באופי, וכן הכלי זיין כפשט הם תכשיטין על ירך גבור, והשמעות שנוות בזכרון הת"ח ובעל
הוראה, הן הם לו לעטרת תפארת, ובהמת דבר זה לא ידעו רב כהנא, שגם בדברי הנביאים
והכתובים, אשר ידענו אשר רובם נחנו לדרש, קי"ל אין מקרא יולא מירי פשוטו, וז"ל הרמב"ן בס'
המנות בס"ב לא אמרו אין מקרא אלא בפשוטו, רק אמרו "אין מקרא יולא מירי פשוטו, מורה
כוונתם, דשתיהם המת, הפנימי והחיצון, ויסכל הכתוב את שניהם ע"כ. וכל זה תינח אם היו
יכולים למלא אופן נקל שהנגלה והתוכיות יקו לאחידים, או וראי אין מקרא יולא מירי פשוטו כאשר
אמרנו, אבל אם לא ימלאו אופן נאות לחבר אל ההלכה להיות אחר, רלוני לומר, להסכים פשט הדברים
עם מה שכיון בו הכותב אזי לא איכפת ליה, וכותב, דרך משל שאל שאל על דוד, כן מי זה הנער,
ואעפ"י שפשוטו ה"א לפרשו, ששאל על עצם דוד מי הוא זה, שכבר הכירו, וידעו מלפני, עכ"ז
יותר לכותב להשתמש בלשונות הללו, אחר דשייכו שפיר על הסיפור הנסתר שכבר אירע באמת, שכן
שאל שאל, כן מי זה הנער אם ראוי לבא בקהל אם לאו, וענין זה הוא סיפור דברי הימים ממש,
ועל דברי הימים כבר היתה קבלה ביד רו"ל, לא נתנו דברי הימים אלא לרדוש כלומר שדברים כפשטן
לא היו ולא נבראו, והוא מ"ש במגלה די"ב ע"א, ר"ש ז' פ"ו כי הוה פתח בדברי הימים הוה אמר
הכי, כל דבריק אחר הן ואנו יודעין לרדושן, ופירש"י, כל דבריק אחר הן, כנגד הספר היה אומר,

שערי תשובה סי' קפ"ז

ק

כל דכריך ד"ה אחת הן הרבה שמות אחת מזכיר, פלוני ופלוני, וכולן אחד הן, ואנו יודעין לדרשן, אעפ"י שסתמת וכו' ע"כ. כמלא מזכור דר"ה אין פשוטו עיקר בשם אופן, ולא נכתב כי אם על הדרוש, כדי להיות לזכרון לדורות כל המעשיות ב"ד, וכמה הלכות רבותה שנפקדו בדורות הקדמונים, וכמה ענינים שארעו שלא נתנו ליכתב, משום דברים שבע"פ ה"ה ראוי לאומנם מתוך הכתב, וע"ז חדשו הסיפורים והתוכחות והשקרים והמשלים בכתב, ובתופס רמזו כל הענינים הארוכים הגנוזים, הראויים להמרס בע"פ דוקא, כענין שנהגו בתורה שכתב ממש, אלא שכתורה שכתב, הפנימי והקולון יסבול הכתוב גם שניהם במ"ש הרמב"ן, וכנביאים ג"כ יסבול גם שניהם על הרוב, וכדברי הימים, הפנימי העקר, והקולון לא היה ולא נברא, והוא ממש כל סיפור המובא ביהושע סי' ט"ו אשר יכה את קרית ספר ולכרה, ומה שדרשו בתמורה דו"ר ע"ה על כמה הלכות שנשתכחו כימי אכלו של משה והקויון עתניאל בן קנו מתוך פלפולו. ובר"ה כינולו כמה שמות עתניאל, יעבץ ויהודה אחי שמעון וכולם נכתבו דוקא לדרשה, להורות שהיה רחש לתושבע"פ אחרי מות משה, ושחקף לפטירת מרע"ה כבר גברה השכחה, וע"י התקירה והדרושה והפלפול של עתניאל הכריח שכן היו הדברים, וכל הזקנים ע"י פלפולו נזכרו באמת הדברים כנתינתן, וכמ"ש ר"ט לר"ע בירוש' פ"ק דיומא אני הוא שראיתי את המעשה ושכחתי ואתה דורש ומסכים לשמועה, וכשבע באקפח את בנו שלא הוטה ימין ושאל, בן ממש אירע לזקנים שע"י פלפולו של עתניאל נזכרו הלכה וכל ענין ארוך זה התלבש בסיפורים גשמיים ושינויי וחילופי שמות בדרבנא ככל ד"ה כרי שיקו שורש להדברים הארוכים הגנוזים, וכאמור לעיל בענין שאל דוד והרומה לא נופל דבר. וכמו שלכל התורה שבע"פ, ירמק פי' הנוגע לתורת משה, היתה כתובה וגנוזה בארוך וברוח, כל שהדורות היו מתמעטין, כן כמו כל הפירושים וכל הרמזים הללו שכנביאים ושכתובים, וכפרט של דברי הימים, ודאי שהיו נמוות לחלפים ולרכבות, כיון שכלו נתן לדרש, ומעתה לא יתפלא האדם אם יראה מ"ש מר וטרה בפסחים דס"ב ע"כ, "כן אלל לאלל (שכדברי הימים) טעינו ד' מאה גמלי דרשה", דבאמת אחרי דר"ה, ניתן כולו לדרשה, בהכרח באו בו הכתיבות הגנוזות, יותר משאר כל התורה שבע"פ, והוא קרוב לפשוטו של דבר, לבר המספר הגזומי הידוע בפי חכמי התלמוד, אשר היו רגילין בזמניהם כגודע.

אלא

שכאמת כל ימי היותי מנטער להבין דבר זה על בורין, רגזי כמה דאמר "טעינו" באלו מעשה שהיה כך היה ומאין טעינו? ולאן שלחו? כמו שמצינו בחולין דל"ד הובאה לעיל בענף ה' דשמואל שלח ליה לר' יוח' תלוסר גמלי ספק טריפתא, או תלוסר גזילין במ"ש התוס', כמלא דנשלח מבבל לר' י', והכא לנו לירע מהיכן טעינו? ואין לומר שגם זה דרך גזומי על דרך משא עשרת אלפים גמלים, וכמו שלא היו כ"כ גמלים, כן כמו לא טעינו, אלא עקר כונת המאמר, אינו אלא להשמיענו שהיו הרבה ותו לא, ולעולם לא יערר הו' ולא רובים הו', דבאמת מלת "טעינו" פועל עבר, ומעשה שהיה אינו יולא מירי פשוטו, ולעולם שומה היתה בלבי לירד אל תוכן ענין זה.

ועכשיו

אני רואה שכמעט נפקחו עיני וכוונתי אל האמת, והיינו שלעולם מעיקרה ובראשונה כל גניזות תושבע"פ והמדרשים כל דבר הנכתב ואינו נקרא תיו כולם גנוזים בא"י אם מטעם כי מציון תלה תורה, ואי ג"כ שקורס ביאת רב לבבל לא היתה תורה שם כאשר הארכנו לעיל סימן ט"ל משמיה דחכיבכו ומאור עינינו הגאון שו"ר נר"ו, והוא האמת בלי ספק, ולא עוד אלא, כי היתה גזרה בכל תוקף שלא יוציאו לחו"ל, והוא שכתב ר"ה לירתי דהוא כהנא דרמך בא' שהיו בבבל "ספרים שזכתה בהם ה"י אין מוציאין אותם לחו"ל" (ירוש' פי' זה בורר ה' ט') וראה על עקרי הגניזות ולא על ההעתקות, שאם העתיק על מנת להוציא היה מוציא, וכמ"ש לקמן שם, וספרים אלו אינן ספרי תורה, כאשר העיר בדרך הרב פני משה שם, דהיה לו לומר, או ס"ת, או אוריא במנהג תורש', וא"כ אולם ספרים היו? אם לא הגניזות הללו בלי ספק, וכיון שמציון תלה תורה, וכ"ד של א"י הם עקר הקבלה א"כ להם דוקא ראוי לשלוח באוריו וגנוי הקבלה. וכל גזירה זאת נמשכה עד זמן שהיו קיסרי רומי עובדי חלילים, שבזמן מלכותם היתה יד חכמי ישראל תקיפה על הרוב כאשר ראינו ברכינו הקדוש ובנו ר"ג ונכדו רבי יהודה נשיאה, שהיה בזמן הקיסר דיאוקליטיואנוס רועה תורים, שערוין לא התגדרה מלכות רומי, אבל משתגדרה מלכות רומי, והכבודו עול הגזירות על ישראל ועל רבין, ועל התורה ועל

שערי תשובה סי' קפ"ז

ועל העבודה, התחיל הזמן הנק' "זמן נחתי בכל" בפי רב שרירא גאון באגרתו הובאה למעלה, שכולם היו גולים לבבל מטעם השמר, וכאשר נאריך בע"ה כ"ב סי' מ' בהערה המבקרת קדמוניות, וכיון שגלתה סנהדרין לבבל מפני כי שם מלכו פרסיים, והרומיים חקקו חק שלא לעבור מנקה פרת ולהלאה, ע"ז הגלו עממם כל הגניזות של תשבע"פ, כי ידוע, כי אומה זאת מאותו זמן ועד היום ככלל רעתם עלך אורייתא קדישתא, וכאשר גם על ביאור זה עיניו בהערה הנז', ועל אותו זמן (של נחתי בכל שהוא ד"א ק') רומזו מר זוטרא (אחרון שהיה בזמן רב אשי שנלב"ע בד"א קפ"ז) ואמר "טעינו ד' מאה גמלי דררשה" ירעה כשגלתה סנהדרין מא"י קרוב לד"א ק', הגלו עממם כל אולר הקבלה וכל הגניזות, ולכך מדרשות שכן הלל לאלל טעינו כפועל ד' מאה גמלי, מלבד משה גמלים רבים מגניזות אחרות שהביאו עממם, וזהו מה שאנו מולאין בפי רבינו הגאון בתשובה שלפינו **"וישית סדרי משנה דאתגניזו מימות הלל"**, והלא אתגניזו בא"י, כי שם היו שמאי והלל, וימי הביאס לבכל עד שנמלאו בנזו אותו גאון, אם לא שהביאוס עממם נחתי בכל עם כל אולר הקבלה הנפלאה ושם נשאר, והגאונים ירשו את מורשיהם חכמי התלמוד.

ולבי אומר לי רבותי! שלא זאת שכ"ד הגדול שב"ו הגלה שמה כל גנוי ואולרי הקבלה כאשר ביררנו, הלא שנס זאת גורו, כי כבלה וזכאו ושמה יהיו, ושם אדם לא יוכל להחזירם לא"י, אפי' בזמן שמולך בה קיסר מקיסרי רומי אהוב היהודים כולואנטוס חורף הנוטרים ודרמי ליה, כי באמת אין להאמין, מפני שאם קיסר אחר נוהג טובת עין עם ישראל, ומחבבם, ונותן לו כתבי חירות אחת וחשע, למחר יקום אחר תחתיו, ונשכח את כל השבע כאשר ראינו גם כדורותינו הלא אשר נקראו דור דעה, ודור השוואת הדעות הפילוסופיות, ראם אין דמינו מכוב, דבר זה שאני אומר, מלבד שהשכל מחויבו, אחר וידעתנו הברורה בהנהגת המלכות הזאת, בר מן דין מבוחר יולא מתוך מאמר אחד סתום וחתום בירוש' פ' חלק סוף הלכה ה', וזה תולאו, "אמר" שמעון בן לקיש, אם יאמר לי אדם שיש דברי הימים ככלל הרי אני הולך ומביאו משם, ועכשיו אם מתכנסין הם כל רבותינו אין יכולין להביאו משם ע"כ. והמאמר הלזה סתום וחתום, ועם כל פי' הרב פני משה, נשאר סתום ממה שהיה כבר, מה ענין דברי הימים? שראוי אינו מה שבידונו, שהרי נתון הוא בתוך ספרי הכ"ד, וכודאי הוא כמו שפי' שם הפ"מ, וכאשר הארכנו לעיל, שדרשות דברי הימים, כיון שלא נתן הלא לדרשה, רבו מלמנות, וכל זה היה כחוב וגנוז בא"י טוב"ב, כי משם ילאת תורה, וקודם שהתנלרה מלכות רומי, לא היו יכולים להוציאם מא"י כדאמרן ספרים שזכתה בהם א"י, וע"ז אמ"ר שמעון בן לקיש (שחי עד זמן ר"י נשיאה השני המבוחר בירוש' כפ"ג דהוריות, שנלב"ע ר"י נשיאה הלזה בימי הקיסר הנוטרי קוסטאנטינוס גזור הגזרות כאשר הארכתו בהערה מבקרת קדמוניות הנז"ל) מעיקרא קודם התנלרות מלכו רומי אם יאמר אדם לי שיש ד"ה בכלל, אינו מאמין, ואם יש, מוכרח שהוא מוכף שם מא"י, והייתי הולך אני בעלמי ומביאו משם כי גנוי הקבלה לריכוס להיות ביד וברשות כ"ד הגדול שממנו תורה יולאה, ועכשיו, ירעה אחר שהתנלרה מלכות רומי ובלתה סנהדרין והגלו עממם כל אולרי וגנוי הקבלה, וגזרו ג"כ שלא יולאיו משם, אפי' אם מתכנסין כל רבותינו להקיר הדבר בזמן איוה מלך חסד וכדומה, אין יכולין הם להביאו משם, שכבר נגזרה גזירה למגדר מילתא, כדי שלא תשתכח תורה מוישראל, ואין כ"ד יוכל לבטל דברי כ"ד חכרו, ולדעתו הוא פי' מרווח ואמתי, ראוי לאו הכי, אין לו הכנה, למם מקודם הים מביאו משם? כאלו הים אסור להיות שם, ומאי שנא עכשיו רבהפך הענין מן הקלה אל הקלה? ומהו הכונה מתכנסין כל רבותינו, כאלו יש בזה ענין כללי לרת, לאסור או להקיר, כדי שיכנסו כל רבותינו למנון? ומאי אין יכולין? באיוה וכולת רשב"ל מרבר, אם יכולת גופניו, מה יכולת גופניו שייך? ואם יכולת רוחני, למם לא? ועפ"י האמור לע"ד, לא לכך שהתפשטו כל קמטיו, הלא כי נעשה מאמר זה כמעין וממנו יסקו כל העדרים, להודיע ולהודיע תרתי תלת הקרמות נלרכות לסיפור קורות תשבע"פ, א': שהיתה כתובה וגנוזה תשבע"פ. ב': שלא היו יכולים להוציאם מא"י קודם השמר ואם הוציאוה מתזרין העטרה למקומה. ג': רבזמן השמר גלתה הקבלה כמות שהיתה גנוזה, וטעינו ממנה כמה? מאות גמלים והולוכים לבכל. ד': שגזרה כ"ד הגדול שכאותו זמן שלא יולאיוה משם, וע"ז נמלאו הרכה גניזות קדמוניות מזמן שמאי והלל עד זמן הגאונים והוא ברור בשמש, שכן אירע.

יחשוב הקורא החביב שאני ילאתי ממרכז הכונה, תלילה! שכל כחי אני משתדל בחבורי זה
 שלא ללאת מאנף הכונה ולחץ ואפי' פסיעה דקה, וגם בכל מה שהארכנו, הרוחנו שנתחזק
 יסודינו דהכתיבה גנוזה, ואיסור הלמוד מתוך הכתב, עד להפליא, וכל מה שגרכה חיוזקים ורחוץ
 שיתברר מתוכם יסוד זה, יותר נשקיע שכלינו מועף הדוחקים ושכלינו אשר חנן אלהים בנחם יאמר:
 כי טוב לנו ליסוד יסוד מוסר הלזה: שהכתיבה גנוזה ואיסור הלמוד מתוכה, כי בזה יתושר כל מעגל
 בשופי, וכל המקורות שבתלמוד שנים ושבתלמוד ושבגאונים וקו לאחרים בודינו, מליך לגוד אחר
 יסודו של רש"י ואחות מרעהו שגם הכתיבה היתה אסורה עד זמן אחרון, כי ביסוד זה נגשש בעור
 באפולה, ואנו לריכוס להתטפל ולישכ כל הפרטים המפורטים אחר הנה ואחר הנה בכמה מיני יאזכרם
 ודוחקים, לריס ומלוקים, והנפש לא תמלא, והדבר ברור בשמש.

ז' * דאף אם נסכול אלף לערים וגזור הפך כל האמור, ושקיה הכל בע"פ עד זמן הגאונים, הרי עי"ז
 אנו נותנים הקבלה האמתית, בסכנה עלומה שאין אחריה כמות, שמי שיראה בתלמוד, אכן
 באלבעתא בכורה לשכחה, וכנגד זה יראה הכרח זה להאמין שעם כל השכחה הנפלה היתה נשמר הכל
 בע"פ אם יודה הרי האמין דבר שלא לייור כלב, ותורתנו שבכתב ושבע"פ מכרות ואומרת המונה בזאת
 לא כי בשום אופן, ואם יכפור דמו מידינו ידרוש שאנו העמקנו עליו אמונות בלתי מתישבות על לב
 מבין, ובי מלתא וזוטרתי היא זאת? לא, כי חיי ראשי, הוא דבר הנוגע לככת עינינו ויותר מזה, כי אם
 ח"ו נפל ספק בלכות אגשי אומנתו באמתת הקבלה הזאת, למה לנו חיים? ודבר זה לא וכל להכחיש בו
 כל מתחיל בחקירת האמת. ואבאר את דברי בטוב טעם ודעת, איך הוא דבר הנוגע לככת עינינו.

שמע כה בן הויני! אמרתי ואומר, "הכתיבה מימות עולם גנוזה ואיסור הלמוד מתוכה, ומי
 וכחישני? אחר, כי אמר מר"ב רביש שבבע"פ ה"א ראשי **לאומרם** בככתב, ולא לכותבם

כאשר פירש"י, לא כן, כי ה' לא לום לאיסור הכתיבות הגנוזות והסודיות לעת מלאו זו שכחה, כי אם איש
 אה וירעת פרק בפילוסופיא האלהית, בהכרח יודע תדע, כי לא יולם ה' אלהים דבר נגד הטבע, או
 מה שהטבע לא יוכל להשיגו, ואחר שדבר זה הוא יסוד מוסר באמונתנו הרוחנית והשכלית שהיא באמת
 עמודי גולה, רטוני, שאמונה הנחמדת הזאת, היא שעמדה לנו בגלות החל הזה לסכול את משאו ואת
 עניו בסבר פנים יפות, מפני מרגלית האמונה הבהירה שבידינו, אחר שכן, איך יעלה בדעת להאמין
 שהאל הגדול הטופה ומביט עד סוף כל הדורות, הוודע בטיב חמרינו העבור, כי השכחה רובלת תחת
 משא גשמיותו מאין המלט, כאשר כן טבע כל יאור, גם בני אדם, אשר בעפר יסודם, איך אחר כל זה
 יאסור גם הכתיבה הסודיות המועלת לזכרון בראה בעלמא מכל וכל? ואם באת להאמין זה, לא וחשוב
 שהרי אתה מעור ומאמין בפיך ובלבכך, שקודם שהנחילה לנו הקדוש ב"ה עמר ובטלה, באלו תאמר,
 ברא לנו תורה שבכתב (אשר ה"א לה לחיות בלי ביאור רחב רחב והיינו תושבע"פ) ברא לה כברה משחית
 לחבל הוא, יאסור הכתיבה מכל וכל, ולמי אלה לפניך? למי שדעתם כל עמם, מיוס אהתם מרחם
 אהם, כי טרפס ארי הזמן ההוא ונפסד, ונשכס חכמה העמל והיגון, אשר האדם וולד להנה. אראה
 בנחמה! אם יוכל איש באנשים למלאו לי חבר לאמונה מנגדת השכל והדת כזאת בכל שלשלת הזהב
 התלויה על זארינו מהאמונות והדעות אשר הנחילנו לנו תורתנו וחכמיה. מנגדת השכל: הא דאמרן,
 מנגדת הדת, מטעם כי מנגדת השכל וכל מושכלותיו ראשונות ושניות מאין המלט וכמו שיבא,
 ואעיקרא, אין בדתינו שתתעלה דמיון מלות עשה ול"ת, כדמות זאת, להלחם נגד הטבע מלחמה חזקה
 ולהכיא אותו כחוק מכל לך ופנה, עד כי לא יחיה אחריו כעלו, וכמ"א הארכנו להראות שכל הדברים
 הטבעיים שאינם תחת יכולת האדם ורשותו, ונראה בהשקפה ראשונה שבאו עליהם חיות מלות כאלו הם
 תחת ידו, כשנשקיף בהם בעין ההשקפה החדה והנאותה, יתראה לנו כי משמים הביע ה' ראה את
 טבע חומר האדם, כי ברע הוא חומר גם ועבור כליו ומטורף, וע"ז ממכון שבתו השנית ללואת
 עליהם, ר"ל לחותם המלות, מעשה כפועל, כדי להכריח הטבע, ולהעירו משנת תרדמת חומריו בכל
 מה שיוכל, למשל: "זכור את יום השבת לקדשו" וזכרו על היון מעשה כפועל, "זכור את היום הזה אשר
 ילאתם מממרים" הנחת תפלין בכל יום כפועל, "זכור את אשר עשה לך עמלק" קריאת פ' זכור דאורייתא
 אחת בשנה כפועל, ואם יארכו תקפנו, להאריך פה ולהרחיב לשון על אחינו בשרינו כשפתי חלקית, הנה

שערי תשובה סי' קפ"ז

אל תשמים ושקיף על כני ארס לראות היש משכיל זכור וזכור מה שעשה למרים, ואחרי כי מעשה מרים, אשר דברה באחיה במשה, כתוב בתורה, בשעת לשון הרע, שהוא שעת מעשה, אזני המלשין תשמענה גערת נעים וזמירות ישראל "תשכ באחיך תדבר בכן אמך תתן רפי" הרי בהכרח, זכור וזכור מעשה מרים מאין המלט, ובאלה רבים, דוק ותשכח, וטעם הדברים, כי הזכירה והשכחה הם טבעיים ומוכרחים, ומטבעם הקומרי והעכור אינם נכנסים בעול הלווי בטבע קיים, אם לא כלות בלרו מעשה בפועל ושהרגל. המעשה יהיה וימני או זמני, שההרגל הזה יבאחו לירי זכירה, ובמ"א כבר הארכנו בפרט זה (לד) וכבר ביארנו בראיות מופתיות מספרינו הקדושים, וגם מספרי העמים, כי מנהג השמעת קול ההמון, אם בהבאת הרגל, ואם באיזה נענוע, בשעת קריאת תמחה את זכר עמלק, הוא מנהג קדמון באומה מאז היתה לגוי, ועיקרו מיוסר כדי לקיים, ואל תשכח בלב, כי הא לא הכי לווי "אל תשכח בלב" הוא שוא ותפל, ועם מלוא לעורים הכיטו לראות, ולחריסם שמעו, הם אחים ולא יתפרדו, וכח"א נפקין וכח"א שריין ולא מתפרשין בעלמין.

ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת, עד שחזר דבר ברור וללול כשמש בתקופת תמוז נאמר בריש גלי כי הא דיון דכוותא ממע כי גם פה לשואל שישאל בכל כחו להאמר: ואיך יואם האל לא תכתבו תורה שבע"פ, אפי' אות אחת, ואפי' לזכרון בעלמא? הא אינו האל לווי הנופל תחת הנמנעות בטבע קיים, שהרי כשהנחילה לנו האל יתעלה הראה לרעת כי רטונו, בקיומה נלח, ולא תשכח מפני זרעו, דאי לאו הכי לא היה נותנה, ומדהנחילה בההכה וחבה לעמו ולאין מרעיתו, ע"י משה נביאו נאמן ביתו, אין לך סימן מובהק גדול מזה שרטונו בקיומה באשר אמרנו, שהרי מלבד כי השכחה היא טבעית בחומר הארס, ואפי' יושב תחת גפנו ותחת תאנתו, ודבר אין לו שיעיקהו, עוד זאת אין מי שיוכל להכחיש, כי הדורות נוקים לשכוח כשיובטלו לרותיה"ן ולרו"ת לרותיה"ן, ובאשר ראינו בשמואל הקטן, שבמשך שנה אחת שכח ברכת המינים, אחר שהוא המולידה והמתקנה, ובדורות שלאחריו כבר אמר אביו, אכן כאלבעתא ככירה לשכחה, מפני שבימיו הוכפלו השמרות והגזירות בא"י, כמו שירענו שבזמן אביו, הוא זמן נחותי בכל, והוא ממש תחי' התנלות הקיסר קוסטאנטינוס, כמו שתראה לקמן בהערה המבקרת קדמוניות שכתשו' חדשות אחר תום סי' מ'.

ואחר שזה חמת מופתי מאין המלט, ושהתורה כבר ראתה כל אלה מראשית החרית כמבואר בשתי פרשיות, בחוקותיו וכי תבא, השורפות כליות ולב, א"כ הרי הוא ממש מתנבאת בקולי קולות על השכחה והטורדה והשעמום והטירוף והטינוף והשגעון והעורון שעתידים לבא, שזה בלא זה לא אפשר, ועין וביען מחומר עכור קורטו, רמה ותולעה ובשר אכחנו, ורוח קימעה הוא בעכרנו, ואחר כל האמת הברורה הזאת, איך נובל לסקול שראוי להאמין שכל לווי ותברך לא תכתבו מתורה שבע"פ כלום? שהוא ממש חלו נאמין שלא נתנה כי אם למנין ונושנ'תם ולא כולו, שהרי ממתת שהע"ה כבר התחילו המלחמות, ויודע דתורה שככתב בלא תשבע"פ היא כספר חתום ובאסקופה בלי אזנים ובמי שלא באה לעולם, ולא בד"ג, אחרי שכל פסוקי התורה וחזרו ביד הלומדים והעושים בחומר ביד היוצר, כי אל כל אשר יחפוץ יטנו, ולא בדרך השלגה, הייטב בעיני ה' שניסד יסוד אמונתנו על

(לד) וזכר לדבר עיין ב"ז"ק"פ ויקרא ד"ח ע"ב "והא תניין ולא מתוך עבנות וכו' דלא יקום בר נש קמי מאריה בעיניו, והא לא יכול? ומאי תקנתיה? וכן לעיל מזה תמה מחבר הוור ואמר: ואיך אוקים שמחה ורגנה? והא לא אשתכחו? ע"ש. אלא הוא דמלה וכו' יעו"ש שפי' הענין ע"י סודן של דברים, ובאמת קושי הוור היא כתבור בהרים, איך נבוא לטבע שלא ידוע? ואיך נחייבהו שיסמח? אם לא שגורם שלא יעשה מעשה אכלות בפועל, והיינו לא ידוע, ירצה לא יעשה בפועל מעשים המביאים אותו ללבב דוח, והוא מה שהיה נעשה בהרואי ב"ד שלא היו מתאבלין עליהן, והיינו שהיו יוצאים לשוק בפועל וסואלים בשלום הב"ד והעדים הסך דיני אכלות שאסור בשאלת שלום, ובפורטים מדרכי ליבור שהוא יותר חמור היו עושין מעשה שמחה אוכלין ושומין ושמתין בפועל, ואם בכל אלה לבו יבוק כמו אבן כי רעה עינו באחיו הפורש מד"ץ אשר כהם לטבח הובל אין לו סוס איסור כי אינו יכול ללחוס נגד הטבע, וה' לא עוה לא ידוע, או יסמח על עיני הלביי חליה? ודוק שהוא אמתות התורה ובס' כרך של רומי בפסק מאבד עמנו לדעת ובדרוש אחד באיטלקי על האינדי'פירינא (מיטוט החשיכות בעינים הרותמים האלהיים והדתיים) אשר בחולי זה נחלה עמינו בדור הזה שאנו בו. שם הארכתני למענית ביד ה' הטובה עלי בלשון המשובח הוא האיטלקי אשר האדם יכול לדבר בכל ברכו.

על השורש הרעוע המנגד השכל והדת כזה? ומי יוכל להכחישינו על הדבר הזה? ולא לחוץ ידבר עמנו וכשמעך מה יבאר ומה יטעטע, אחרי כי דבר זה הוא ממש חד מהמושכלות הראשונות אשר לא ימוטו לעולם בטבע מעשה בראשית, כזה בן זה, שהרי ילד לב האדם רע מנעוריו, הוא מושכל ראשון, ומושכל השני היותו ממנו הוא מה שנבא והעיר באכותינו מרע"ה להמר, כי אחר יאכדון מהר מעל הארץ, ומתרה דמריה עלמא כמה הוי? הא שמעת שהוא כמנין ונושכ"ס. ומושכל הג' היותו ממנו הן הם הלכות התקופות, ורוח ולעפות, ויסקורים קשים ומרים הנכתבים ונחתמים באותם הכ' פרשיות היורדות ונוקבות חלל לבן של ישראל, ומושכל הד', בהכרח הם השור והשכר והשכחה והטוירוף והשעמוס עד להפליא, ואחר כל אלה הדברים הרעים שבירמיה, והאמת הכרורה הזאת, קום האמן האיש הישרלי, טהור האמונות והרעות, ווך הרעיונים האלהיים! שהקב"ה עס היותו טפה ומביט עד סוף כל הדורות, ויודע ועד שעתידה מכת השכחה להכות באגרוף בנו בכורו ישראל מרוב המהומות, את כל אלה, יאסור אחר על נפשו כנחשקים, ויטוהו לאמר: לא תכתוב תושבע"פ שהיא חיות תורה שבכתב, שעל שתיהם הוא מבטוח כי לא תשכח מפי זרעו? השמים! לא נקבל דבר זה אפי' יבא אליהו בסוקי אש ורכבי אש אשר לו! כי בעול האמונות כאלה לא נשתעברנו הישראלים מעולם, וזה חלק עונג שכלינו בעולם הזה, ובע"הב אינו יודע כמה, ואפי' הצדוקי והקראי לא יאמינו שהכטסת לא תשכח מפי זרעו היא באה על הרעיונים הסייריים שבשירת האוינו, או על תורה שבכתב בחומריותה בלבד, כי מה נועיל כי נפגע בחומר הדברים מכלי כל החפץ היקר הזה, שהיא תורה שבכ"פ, אשר לא ימח וזכרה מקרב ישראל? ואפי' הקראי הודוני או הטפס, אין עקר חיותו אלא ממנה, ובלעדה יגשש וימשש כעור בלתיים, ובפחזותו והמראתו שנה את שמה וקראה"סבל ירושה, כדי לתת יד בה להרכות הכליו והגיונו הרעים והחטאים לשכל ולדת, וסוף סוף הלך לאחור ולא לפניו, החמיר במקום שהיה ראוי להקל, ולהפך בהפך.

עד אין תוליכני שולל, עני עט סופר מהיר! מה זו מהרת להוסיפי מענין לענין, ולהוליכני אל ארץ ליה וללמות בין דתי ומנהגי הקראים אשר אין להם חלק בכינת אדם, ולא נחלק כנחלת שדי ממרומים, הם הקאי השכל הנחמד והנעים המושרש בנו, הנח להם עד שיקרום התחתון שלהם! מה לך ולהם? תזור לאחוריד ועשה את עולחיד ואת שלמיד כמה שהיונו בו, ואשים רכרו כפיד, כחרון אף שיש עמו שבעה, ולמען יעמדו ימים רבים, כה תשבע וכה תדבר וכה תכתוב.

היי ראשי! מי שמאמין כמו שנאמין אנתנו קהל ערת ישראל שחור"הק היא נלחית בכלליה ובפרטיה, ושנלחיותה לא תקיים כ"א בכיאה המלטיב הלבכות, היא תושבע"פ, דעם כל זה והין לקיים ולהאמין כי נלעוינו שלא נכתוב מהכיאה הנחמד אפי' אות אחת, ואפי' בחשאי נמור ובסתר המררנה, וכיד גדולי ישראל אשר כח בהם ליוזר ללומדה ע"פ, חיו ראשי! עוד הפעם, שהרי הוא קורא בנרון לא יתשך, שהוא מאמין ההפכים בנושא אחד כרגע אחד מאין המלט. ואין להאשים רבינו רש"י וע"ה וקיעותיה עד גדול הדור האחרון הגאון מרן זקני ז"ל בעל חק"ל שהאמינו כזאת, כי הם, זכותם ונן עלינו ועל זרעינו, לא פלפלו בשרשי וברקי האמונות בדרך הגיוני, ולא הקישו אותם אחת אל אחת, להביאן בכור כקונת המופתים ההגיוניים, כדי להוליא מאותו היקש המופתי שאר המושכלות הנמשכות ממנו בחיוב מוחלט, כי הדרך הזאת, לא דרכו בה, כ"א רבותינו גאוני ככל (עיון לקמן בח"כ בתשו' הפרשות לרבינו האוי גאון ז"ל סי' והרכה אחרות מר"ן מקירוואן ורבי' חננאל, ועיון בתשו' התקיעות היא באה לקמן סוף סי' שכ"ג) וגאוני ספרד, ובראשם מי שהגיעו דרכיו אלינו רבינו מאור גולתינו הרמב"ם ז"ל, וכי עתה באנו לעולם? האם שכחנו מה העיר הראב"ד על הרמב"ם פ"ג מהל' תשובה ה' ז' שאחד הרואה שם, בעינו וראה, כי שם האמת מונחת בין כ' המתוכחים הנוראים ההם, מי לא יראה כי האמת עם הרמב"ם ז"ל לעקר וסוד אמונה, וכמו שהראב"ד גופיה לא חלק עליו ח"ו, כנראה מתוך דרכיו, וכאשר נשארה בידנו אמונה תמימה ההיא עד היום' והוא עיקר מהי"ג עיקרים שבפי עוללים ויונקים, וכמו שהאריך הבררשי בהתנללותו עיון עליו, וכנגד זה מי לא יחדר וילפת מתרעומת גדול אדוננו הראב"ד כאשר תרם הרמב"ם ז"ל מי' על שאינו מי'ו? שמא זה כל האמת אחר, רלוני, עם רבינו הראב"ד ז"ל, כי באמת ובתמים, אין לנו להאשים לאנשים לדיקום וטובים, ומאמינים בני מאמינים

שערי תשובה סי' קפ"ז

מאמינים פשטנים הם לא ירדו מתוך הפלפול החד והחלק והשרשי לעומק היוזם אמונות שרשיות, כי הם זל באמונתם חיו ועברו את ה' מאהבה ומחובת הקדש, זכותם יגן עלינו ועל זרענו ועל זר"ז עד סוף כל הדורות (לה) אבל למי ראוי להעיר אותם משנתו למי שש"ט בתוכו'ת חכמה וחננו ה' מהדעות והאמונות לפי לרכו, לזה לנו אומרים: חנור סרפק ולא שרה לופים, והשיכה דבר בקיום הפנות האלהיות והשכליות למען תרעינה באחו אשה אל אחותה, ואם איש אתה ידעתי גם ידעתי כי לא תעזור כח להשיב שאלך דבר, וכעל כרחק להודות על האמת ולחרוט בעט כרזל ועופרת, ולומר: "הציווי האדרי שלא יתנגד אל טבע הנמנעות, אינו אלא **למדו ביאור תורת ישראל מתוך הכתב הגנוז**." והכתובה הגנוזה לקיום תורה שבע"פ, לנצח נצחים לא נאסרה, והוא נגד האמת שחאסר, כה יהיה תשובת המורה על האמת יהי אלהיו עמו ויעל, וגם אם כרוכ הימים ופזור האומק התירו פרושים גם את הדבר הזה, על כ"פ שרשה לא היתה אמונה או איסור סותרים מן הקלה אל הקלה אל טבע הנמנעות, ועדיין היינו יכולים לסכול על המלוא הזאת, אבל כטורח עמוס, ר"ל כי היינו יכולים ליקח דברים שבע"פ בהיות הכתיבות גנוזות ביד כל ראש גולה שכלל חקלים וחקלים לשבעה וגם לשמונה טופסים בעולם, ואם ר"יוז תנייה לתורת כהנים בנ' יומי הנחנו נשנה אותו בתלתא ירמי, וכן ע"ז הדרך כל שהוא עיקר נמלא דהפרש גדול בין הם מוכרסים לנו להתיר לכתוב מפני כי הלווי היה נופל תחת טבע הנמנעות (כי אז ח"ו יבא האדם לירי כפירה לחשוב שמו שטה, לא לפה והביט כי יבא יומיו ויפול הלווי או ההכטחה תחת הנמנע בטבע קיים, תללנה שתי אונים!! ואין להביא ראיה ממלוות פרטיות שנתבטלו בחרבן הבית וגלותן של ישראל שדעתה דהכי הנחילם ולא באה עלינו שום הכטחה נלחית, כאשר בערב היא באה על כללות דתינו שתעלה עם מקרא מפורש, כי לא תשכח מפי זרעו וכזכר לעול באורך, שתורה שבכתב בלי תשבע"פ כנוף בלא נשמה ואומתנו יאכד כל זכר לה רח"ל) לבין מה שנתיר הלמוד מתוך הכתב הגנוז, מפני כי הלווי חזר יותר קשה הקיום ממה שהיה קודם, וע"כ נתיר לפרסם הגניזות וללמוד מתוכם, כי באופן כזה אין מי שיוכל לטעון כנגד אמונתו, כי סבת השכחה הנאחות בספק הגלות, גורמת שתשכח תורה מכל וכל, כאלו לא היתה, ושהלווי בטלו הטבע כעפרא דהרעא, ונמלא מזה דלוינו לווי אלהי אלא אנושי ח"ו! דזה אינו, שהרי לא נאסרה הכתיבה מכל וכל, כי הרי היא כתובה ובנוה, ויבא זמן בזמן של רבינו הקדוש ויחזור ים התלמוד לאיתנו הראשון, כלומר לתקופו ולחוקו הראשון, ורוק היטב בחילוק הזה, כי נשמת רוח חיי ענין אדיר ונורה זה באפו, אלא כי רבנן סבוראי ראו בענין חכמתם להשתמש מקרא דעת לעשות לה' והתירו פרושים את הדבר ללמוד מתוך הספר, והוא מכלל הדברים הגדולים שאלהינו ברוך הוא ארון כל החכמות השלים תורתנו הנעימה והתמימה בלאו דלא תסור על ומין ועל שמהל זכותם יגן עלינו כור"ה. ומה לי להאריך עוד כי הם לסיים הענף הזה בכי טוב כמו שסיים הראב"ד שם באומרו **"ומי שעוזר זה הפירוש המקום יעזרהו כי הוא עוזר האמת והישר"** ואם הראב"ד ז"ל נכנס בכמה דוחקים עד שכמעט עיקס עלינו פשט המשנה והגמרא, והכל כדי שלא להוליא משפט אחד בדיני ממונות מעוקל, לפי דעתו דעת עליון, וגמר דבריו בבקשה ובתפנה שיעזרוהו בקיום הפירוש ההוא, אין מה נענה על פירושנו האמתי הזה בסוגיאות דתמורה וגטין שבאמלעותו, מלבד שמתושכות סברות ה' עמוד עולם אשר בית ישראל כגון עליהם, עוד זאת, והוא העיקרית, כי ע"ז זה תקובל קבלתנו כלכ כל חכם לב ברחמים וברלון ויסקרו פי דוברי שקר המדברים על קבלתנו הנאמנה בנאווה וכו', ואין ספק כי העוזר פירוש זה ומביא עליו ראיות להחזיקו ולאמנו, כדי שיכנו עלו דיק כל הבאים אחריו, אין ספק כי ראוי שתשרה עליו השכינה וזו"ס ויראנו מתורתו נפלאות.

הענף

(לה) בס' מנחת קנאות אגרות. להרב אבא מרי ז"ל שכל לירי מחדש סם ראיתי בעמוד קפ"ג שכל מה שכתב הראב"ד הנז"ל "וכמה גדולים וטובים ממנו הלכו בזאת המחשבה לפי מה שראו בעקראות ויותר מה שראו בדברי האגדות המשכחות את הדעות" על זה כתוב שם וז"ל "ותכן שהיו גדולים ממנו בקומתו וטובי מראה ובריאי כשר ואני לא אומר בעדס שהיו קטני אמונה" הם האמינו נשמות וכו' אלא אומר כי אבדה האמונה וכברתה מפיסה, והאריך עי"ס. ובחיבורי נצח ישראל הרביתי בראיות מופתיות תלמודיות פלוסופיות להוכיח שכדעת הראב"ד כן הוא, וענין עגלי ירבעם יוכיח כאשר האריכו הסבר והכזרי במאמר ד' סימן ז' י"ד ט"ו ואכמ"ל.

הענף הד' וידי הקורא, הרבה הלא תיך, יותר מדי הכבדותיך, כהנהגה זאת דסי' קפ"ז מה שלא דמותו ולא עלתה על לבי, כי פשע אריכות דברי אני אדע וחטאת ככרות אמרו נגדי תמיד, בשתי וגם ככלמתי כי נשאתי חרפת החכמים הגדולים שמנסתם קב ונקי, אבל לאע לי למען קדוש ישראל! הפלא חסדיך ועמוד מכסא ריך ושב על כסא רחמים לרון איתו לכך זכות מברעת, כי ההכרח הגדול והנורא, כאשר ידעת בלרות נפש תושבע"פ ברור הזה שאנו בו, הוא אללני לבא מפניך הקורא החביב, באורך הסלעות והביאורים והרקוקיט לכרר דבר זה על בורוי, כי גמרתני בדעתו בעורת העוזר שלה להניח פתחון פה מכל דר ופנה בכל מה שאוכל, וזה יעלה בידו, אם לא כניח דבר קטון וגדול שנאמר בענין זה, תלק בלי תשובה, כדי שלא יבא דורות האחרונים, הקולכים ומתמעטים כפרי הקב, להיות תולין עלמס בכוקי סריקו הנמצאים מפוזרים אחת הנה ואחת הנה. שאני קורא נעים, שאני! כי כבר השרטנו רבינו מוהרל"ך ז"ל כי האריכות עם תקון הענין ושלמותו טוב מהקילור עם הבלתי תקון (דף שי"ג ע"ב וע"ד) ואחר שזה הוא היסוד האמתי שעליו נשענים אלה הדברים אשר דבר משה מרש ועבד כען, ואל אלהים, הוא יורע, כי הוא ולא אחר, ה"כ מהיסוד המוסד הזה, ממנו יתד ממנו פנה, וממנו תשובתי, להרהיב כנפשו עו, להשתטח לפניך קורא נעים, למען תאריך אלי רוחך הטובה לתת און מקשבת גם אל כל אשר אוסף עור, לשום לפניך היום בענף הד' הלזה. גא ידור! אל תרף ממני ואל תלאה, ויהי אלהים עמך.

דע לך שאחר שכבר גמרתו ענין זה על מתכונתו, לא עבר חדש ימים, והגעני הירדוקאטור הישראלי בלשון איטלקי, סימן הד' לשנה הנ' לויאיתו לאור, ובעודני לומד בו וכוונא בו, בשעות שלאחר סעודת הלהרים כמנהגו מיום בואי לארצות האלו, שם ראיתי להחכם המפורסם הש"ל נר"ו מחזיק באיטלקי מפורש ליסוד מוסד שתושבע"פ לא ראתה פני הכתב, כי אם כתחי' זמן רבן סבוראי, בסמכו על דברי רש"י נגד דעת הרמב"ם, ואומר שם: שבספרו אוהב נרוב"ך ח"ג האריך כזה להביא ראיות מופתיות מן התלמוד בחיזוק סברא זאת: דהתלמוד ומשנה והתרגום לא ראו פני הכתב, כ"א אחר חתימת התלמוד, ומודיע עור באמרו: דהסכלות והסידרות שעות ('פאנאטיומו') לא אחרו פעמיהם מללאת לקראת נשק נגד סברתו זאת, אבל סוף סוף, הדוטור גראיך מלמד בבית המדרש של ברסלאוויה, בספרו סיפור קורות העברים (דפוס ברלין אהתנ"ג למוינס דף תקנ"ה) הזכיר כעוב טעם ודעת, איך אני אני הוא אשר הישרתי כל מעגל בהסרת הטעות הקדמון והמפורסם הלזה, אלו דבריו בקילור מועתקים מהאיטלקי. ואני בלמרוי כ' דלתות השתוממתי על המראה הגדולה מתרתי תלת טעמי קשטו. ה': איך יכתב סכלות וחסידות שעות על המחזיקים ברעת זאת, ומה ענין 'פאנאטיומו' לזה? וכי כל אדם אינו ראוי לפלפל ולהכריח להפך? ב': וכי הרמב"ם ז"ל הוא המולידה והמחזיקה לסברא זאת? הלא הקודם לו בזמן, תלמוד הגאונים ושיתא מומיהם, הוא ר"ש הגמיר ז"ל, הוא הכותב דברים מבוררים אלה על ספר בפשיטות עלום, וזה מלבד הראב"ד דשתיק עליה ולא השיגו כדרכו, ומלבד רבינו המאירי מאחרוני הראשונים, אשר כל יקר ראתה עיני כנודע, הנה גם הוא, דבר זה פושטו אפי' בשוק, כאשר העתקנו דבריו לעיל, ומלבד גם כן מה שהוכחנו, מכ' תשו' ר"ש גאון דעלוייהו קוימינן. ג': אומרו: "ראיות מופתיות מן התלמוד!!" הימלאו עור ראיות מהלו שבכר עברנו עליהם? זה פלא! אם לא שנאמר שנגרר ביאור כל אותם המקורות אחר פירש"י ואחות מרעהו, וה"כ ראיותיו הם כמויות על סברת רש"י ולא תלמוד ערוך, ועל זה יגדל התימה, וכי גברה הגברא קא רמית? זאת כל אלה, בבית מדרשו, והוא באחד פה העירה, לא היה כנמצא לא ספרו אוהב נר (שמוה השתוקקתי עליו כי חיי ראשי, מלאכה גדולה עשה והאיר עיני ישראל, ולא בדרך הפלגה אבל לא אחרע לי לקנותו) ולא ספרי כרס חמר שלא נתפשטו בכל ארצותינו כי ע"כ קליתו פני רב רחומאי הרב אה"ס לי נר"ו אשר כטריאוסטי ותכף עם האיובל הא' הבא מהתם להכא בכל שבעה ימים קיים בהם מזות שילוח, ובפתחי אורו עיני, חדא כי ראיתי סברותיו על מה ארניהם הטבעו, והם כמעט מקלת ראיות שנשמש בהם הגאון הרמ"ז ז"ל בחק"ל א"ס וככוון לחקר, וכנראה שאינו כנמצא בפאדוכה ספרו הגאון הרמ"ז ז"ל, אבל עכ"פ ספרי פתח עונים וראי מלויס, והנה שם על פי' רש"י רב"מ דל"ג, שממש עיקר ראיותו, שם באותו ענין עלמו מביא הרב חיד"א סברת הגאון הרמ"ז בחק"ל א"ס, שהיא סברת החכם שד"ל

שערי תשובה סי' קפ"ז

ש"ל עלמנו ומתי ליה אמוחא וכנו"ל, וזה פלא דהיה לו להזכירו, כי ספרי הרב חיד"א ז"ל, ובפרט כמו הלה, גלוים ויודעים, וזאת שנית, כי כחתי על מה ועל מה נפל המחלוקת לש"ס הלזה שחלקו עליו, אעפ"י שעדין אינו יודע מה ומי, ומפני זה הוא מתרעס באורוקאטור, כי בלאו הכי, לא הייתי מכין אידן וכמה: אבל בראותי מה שפלט קולמוסו שם בסוף עמוד ס"ו ורוב עמוד ס"ז ע"כ עפ"י יסודו זה נגד רבינו ומאור גולתנו הרמב"ם ז"ל, אמרתי אני אל לבי אכן נודע הדבר מפני מה יש מי שהתנגד אל סברתו זאת, אעפ"י שעדיין אינו יודע, כאשר אמרתי, מי ומה? ומתהנגרות זה ודאי נובעים דבריו באיטלקי מפורש הנו"ל, ולכי אומר לי כי אין ספק שלא באו על החכם ש"ל נר"ו מנגדו בטענות תלמודיות חכמניות פסקניות כדרך מתוכחים ביושר לבב, כי אם שיאלצו לקראתו עם טענות רחניות, קנאיות, שכורות ולא מיין התלמודי המאיר עיני חכמים כהלכה, כ"א מיין ה'פאנאטיזמו, אשר גם הוא היה בעוכרי הכרופא המעטירה הזאת, כאשר השלכתי לזוה טיפות דיו ארומות כשנים על פרט זה גם בקונטריסי קדושת יו"ט, גם כספרי נכח ישראל, ועל זה הוא שאנו רואים להחכם המפורסם הזה, שמלכי מזרח ומערב לא ויזוו אותו ממקומו, כל שלא באו לפניו בטענות שיש בהם כדי שביעה, כי אם יהיה זה חלילה לאיש מאישי ישראל כזה ממולא ברעת ובכשרון, ועבד נאמן לתושבע"פ שלא ינענע ראשו אם יתראו לפניו טענות מזדקות המשביעות לכל חי רעון, חלילה! עוד הפעם, ואפי' אם לא יהיה כח בטענות המתנגדות כ"א להביא הדבר אל המיוגע, רלוני, שיהיה הענין שקול ובלתי מכורר מן התלמוד למי משתי סברות מכריע פשט תלמודי למקורות שונים, עכ"ז נמירי היה מכריע נגד דעת רש"י, אם מטעם כי גדולים ממנו הכי ס"ל, וא"כ מאי חזית דסברת רש"י, ופירושו, לא איסטוריקו, ולא פוסק סומק טפי משכנגדיו רבולהו איתנהו כהו כנודע רוב עובים ורוב היקפם כיריעות שורשיות מועתקות מפה הגאונים? ואם מטעם כי לפי הדור בסכנת תושבע"פ שאנו בו ראו להכריע נגד דעתו ז"ל (*) מבלי שום ריח ספק, והחכם המפורסם הלזה שאלץ דילתון אמרי דילנא הוא! עבד הנרבע לעבודת הקדש, ומעפרות קבלת רז"ל ממלא עיניו כיונים באהבה וחיבת הקדש כאשר בקיאותו בו ובתורתו ובקיום מעשה המלות, ורי לנו מה שהעיד על עלמנו כיוצא בו נגד הזהר ז"ל: (ד"ט ע"א) "וכותן לבית וכליות הוא יודע וגם אתה ארוני תכיר ותדע כי עברי אנכי ואת אלהי ישראל אנכי ירא, ומתו"ש בכ ותשבע"פ לא אסור ימין ושמאל לא כמעשה ולא במחשבה, ובשמים עדי ובמרומים שהדי הוא יקח נקמתו מירי אם כלב ולב ארבר, עכ"ד ולאיש אשר הלה לו אידן נובל להאמין שאם היו באין לפניו בטענות המספיקות וראיות מופתיות בלי קנטורים, ודברים זרים, ומים המאחרים, שלא היה מודה על האמת חלילה! לא תהיה כזאת באדם מאושר כזה, וע"כ אלון דהוו הואיל וכבר כנכסתי בענין זה לתומי מבלי שאדע שהחכם הנו"ל נר"ו היה מן המשמאלים נגד מה שהחלטתי לעיל, מצוה עלי להתפלל בכל ראיותיו אחת אל אחת ולשאת ולתת עם דבריו כריע כאח ממש באהבה עלמית כדרך שני תופשי התורה בקדושה ובעתרה, אשר אין תכלית ויבוחם כי אם כביור האמת ואם נזכה שבעמודו על עומק דברי וראיותי וישקל אותם במשקל הזהב יסכים עמנו, הא ודאי זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, ואיני מתניף, חלילה לי! כי אם שידעתי את האיש ואת שמו, שאם התלבש בכל ראיותי, והסכים עליהם, הא ודאי בארו יקום וכלכיא ותנשא לגלות דעתו כרבים בכל לשון שהוא שומע, בעברי, באיטלקי, ובארפתו, ובאשכנזי, כי לא ישקוט האיש עד אשר יכיר הדברים, וימתיקם בלשונו הלכה אשר חנכו ה' ככל ספר ולשון הנו"ל, ולא בדרך הפלגה, ולא מילתא זוטרתא היא, חוי ראשי! אם יכיר

החכם

(*) א"ס - נמחילס מהדרת ויהנת כבוד הגאון המחבר בר"ו חוסטי סימן מקום למונים לרדות על דרכת הסכרע לבי דודר כי האמת לא תשקע בשום זמן, ומה לנו לטרות א תכלית ומניו אם לא יקובל ככל עת ונכלל מנכ והאמת היא אהויה מנכ עכמה ומניה ביהנת בכל מקום ונכלל זמן בחולין ובמקדשין בש"ס ושלל בש"ב, ובלתי זה למח לנו מלא חכמים עמל ורעות רוח לסנר כמה קולמוסים ולסנר כמה דיו אל תכלית בר ומובנל כה? וגיורת ברוס סודובר נבו עם החכם החוקר שד"ל אהובנו בר"ו סמטבעו שלא לשאת פנים נחקרוקו לא לדור ולא לדורסיו וכל מעיניו לקלוב אל מטרט האמת ולא יחסיא כאשר נגדתי כמה מלא בהעתי לאימת מפגוע ונמסך הספר - ומזו יקרא לדעתי המחבר הנו"ל פפמוס יחזיק בהחוקתי, ודי המחקרדים, ופעמים ידי המחקרדים מדעתי ושלל מדעתי.

שערי תשובה סי' קפ"ז

קד

החכם הגדול הזה דעתו, עוד הפעם, אם להימין, אם להשמאל, בטוב טעם ודעת, ובחדר מלשונות העמים הפקחים אשר לנו מתגוררים בהם, כי אחרי שכתלת דורנו ודור שלפנינו החלו עולין חכמי ישראל בכיבוד תקירה זאת ממזרח וממערב, שהנאונים חיד"ו ויר"ח (הוא מר זקני יוסף רפאל חזן ז"ל) העירו ממזרח ועמרו על מבוכה זאת, ואחרי דרך מבוא השמש פלפלו בזה כמבואר בכרם, ודאיתי מחמתיה, ובאתי אני אחרון לכל בית יוסף, והקרבתי שני הקלות יחד, ח"כ נאמר הל דורינו זה, התחלת במלואו? זול גמור, ונפלא בזה עוד עד מקום שיר שכלנו מגעת באהבת האמת, וניתן גמר טוב על מבוכה זאת עפ"י רוב מנין רוב בנין, וכניח להכאים אחרינו דרך כבושה לרכיב בענין אדיר כזה שחיי סיפור קורות תושבע"פ תלויה בו.

ואבא

בדרך ישר להתעפל ולהשיב על ראיותיו אחת אל אחת, ועל ראיה שכבר עברנו עליה, ודברנו בה ככל הטורף לא נאריך בה הדבור, ויפסיק לנו בהוכיח את הקורא מה שכתבו למעלה, ועל ראיה מקודשת, או שלא ביררנו דבריו כל לרכנו למעלה, נרחיב בה הדבור, אם מעט ואם הרבה, הכל לפי הטורף...

הנה

ראיותיו שבקשרו הנחמד אוהב גר, אין לנו לרכיב להם אורך דברים, אחרי, כי אינם אלא שמים זו, פו' רש"י רב"מ דל"ג, והירוש' דמושיט תרגומא מבו קשרא, ותו לא, וברשוית ראיות אלו, אין לי מה להרחיב הדבור עוד ממה שהקרבתי לעיל, והיונו, שעל ראיות רש"י נאמר, גברא אנברא קא רמנת? וראיות הירוש', אדרבא, היא ראיותנו, שלעק שהיה לומר מתוך הספר, ח"כ נמלא דהיה כתוב, אלא דהיה אסור ללמוד מתוכו, דזה האיסור נשאר רביע ע"כ תופשו התורה עד זמן רבנן סבוראי, ח"כ גם מהא לא אריוה, ואדרבא היא ראיה לאורך גינסא.

באנו

אל ראיותיו שכ"ח ח"כ עמוד קע"ח, כי אחרי שברר ופה ופה שלשון גירסא הנזכרת ככל התלמוד, אינה אלא בעל פה, שלא מתוך הכתב, ע"ז כתב וז"ל: 'ויחי מה, אין ספק, שהגירסא הנזכרת בתלמוד אינה אלא בע"פ לפי שכל עיני תורה שבע"פ לא היו אז אלא בע"פ, ולפיכך אמרו במדרש קהלת, ויותר מהמה בני הזהר, כל המכניס בתוך ביתו יותר מכ"ד ספרים מהומה הוא מכניס כביתו, מה שלא היו אומרים אם היה שהיתה להם המשנה כתובה על ספר, ואמרו כגון ספר בן סירא, וכן תנא, כי הם לברס היו אלס ספרים כתובים מלבד התנ"ך, ומלבד מגלת תענית, וקלת מגלת ספרים, שאינם ספרים, אלא מגלות קטנות, ואפי' רב אשי לא כתב התלמוד, כי מלאנו שהיו בעלי התלמוד מסופקים אם הוא או אחר היה בעל מימרה פלונית, כדגרסינן (חולין י"א א') אמר רב אשי, אמריתא לשמעתיא, קמיה רב כהנא, ואמרי לה, רב כהנא קמיה רב שימי, ובמקום אחר (כתובות י"ט א') מלאנו שהעמידו הקימין בא"ש לזכור שלשה תירוטים, אחד לרבא, אחד לאבוי, וא' לרב אשי, ואם רב אשי כתב התלמוד מה טורף לקימן? ועיין להקדמת ר' יעקב חאג"ו לפירושו על המשנה, הנקרא עץ חיים, ודעת הרמב"ם גם דעת רבינו שירא, דראיות הם מעיקרין, כיון שקוניות כל התלמוד מעירה נגדן עכ"ד.

אמר

המשיב, כן הדברים, נקרא למוד תושבע"פ גירסא כמו שטוחן גריסין מפני שהיה בע"פ, והיה אסור הלמוד מתוך הכתב, וע"כ היו לרכיב לחזור כמה פעמים, כדי שיהיו הדברים שגורין בפהם בק"ש, ומזה אין ראיה כלל, כאשר הארכנו למעלה, ומזה המין היא ראיותו ג"כ בכ"ח ח"כ עמוד ס"ב, באומרו, 'כי מי שאמר השונה בלא זמרה (סוף מגלה ותוס' סס) הוא ר' יוחנן, ח"כ גם בימי רבי יוחנן שהיה אחרי רבינו הקדוש, עדיין לא היתה המשנה כתובה עכ"ד. גם זאת אינה ראיה שלא היתה כתובה, כ"א שהיה האסור ללמוד מתוך הכתב, כ"א כשנון בע"פ דוקא דוקא וזהו הדין רבנן למגריסיהו ע"פ כתב גאון כמה פעמים לקיום פנה זאת וכנו"ל באורך, וע"ז אמר ר' יוחנן השונה בלא זמרה, שבאמת עלה עוכה קמ"ל ליקח דברים בע"פ בדרך נקל וטבעי (*) כאשר גם אני הבאתי

ד

(*) וכן העיד החכם אלון בספרו ספורים ח"כ סי' ט"ל שהיה אסור אלא היונים כתיבת החוקים בספר אך למדום את בניהם בע"פ כגון מיוחד למען יקבעו הדברים בלבוש ע"י טעם הנגינה, כי בזה יעשה רושם יותר בלב מאותיות אשר אין רוח חיים באדם ע"כ. (ירושלם ז"ד ס"ה)

שערי תשובה סי' קפ"ז

ד' מאמרים שירדו כרוכים בירוש' פ' אין עומדין וכולם יסכו בלכתם לתת עמה משכלת איך ליקח דברים כע"פ, והם אופנים המועילים לזכרון דברים, כלווי הכתוב עפ"י פשיטות פשיטותו "השמר לך פן תשכח את הדברים" כיעוין לעיל בדברי באורך, ה"כ גם אופן זה לשנות בקול זמרה, גם אופנים אחרים שהמניחו לחיזוק הזכרון, שהוכחו לעיל ויבאו לקמן, מהם כיוולא בהם, ומאז חרוש? וכן כל המכניס ספרים בתוך ביתו כדי ללמוד מתוכן כספרי תנ"ך, הא ודאי מהומה מביא בתוך ביתו, מהם ספרים חילוניים, כגון ספר בן סירה, וכן תגלת, שאיסורם איסור לא תלמד לעשות והרומה, כנודע, ומהם ספרי תורה שבע"פ דכתיבי ולא מנחי, שאיסורם איסור "דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם מתוך הכתב, והם היו גנוזים ביד גדולי הדורות, ואסורים ללמוד מתוכן, ומגלת תענית לבר, כתיבא ומנחא ביד כולי עלמא, והיו מותרין בודאי ללמוד מתוכה, ומגלת ספרים היתה מכלל הגניזות שברשות החכמים הפרטיים, וכמו שגריב הדבור לקמן, ואין לה דמות עם מגלת תענית, לא מינה, ול"מ, ומגלת תענית היתה מותרת ללמוד מתוך הכתב, ומגלת ספרים היתה אסורה ללמוד מתוך הכתב ככל תושבע"פ, ולקמן נאריך הדבור בזה, והראיה מסוגיית חולין "דהתלמוד מסופק על מימרת רב אשי האחרון מסדר התלמוד, אם הוא אמרה קמיה רב כהנא האחרון שהיה רבו (עיון סד"ה דקפ"ז ע"ג ור' ודוק) או רב כהנא אמרה קמיה רב שימי, דאם כן מכאן ראיה שהתלמוד לא נכתב, אומר: דבאמת ובתמים אני תמיה מהחכם הגדול הזה איך יסמוך על ראיה זו ראשו ורובו? וכי זו כלבד יש לנו למופת ברור שאחר רב אשי נכתבו כמה דברים? והלא עד רבינא שהוא סוף הוראה, שר"ל, עד סוף ימיו כל חכמי דורו שזמנו ע"ג שנים אחר פטירת רבינא, עדיין יש שמות תלמידיהם ותלמודיהם כדרך הוראה ממש, ולא כדרך פי, וא"כ נקשה, איך אפשר שרב אשי חבר התלמוד שלפניו, אחרי שאנו רואים סכרות והוראות מהחכמים שחיו אחריו קרוב למאה שנה? ורב אשי חכם גדול היה אבל לא נביא ולא בן נביא, אלא מאז אית לך למימר? והוא האמת והאקד, מבלי שום פקשוק, דבכל הדורות היו מפלפלים ומחשדים ומורים ומדמים דבר לדבר, ובאותו הדור היו הדברים פשוטים, ולא היו נקבעים בתלמוד "ואתא דר' אחרינא ואמעיב לבא והנך מילי דהו פשטין להון לראשונים ופרשי להון לתלמידיהו הוון השתא כההוא דר' אבא ספוקי, ולריכוזן למקבעינהו בנמרא ובגירסא ואמרי להו יתהון כמתוכתא **וקבעין להו בנמרא וגרסין להו בע"פ**" (עיון לעיל בענף הב' בנוף דברי על האגרת הזאת) וכו' כדאמרינון בעירובין דל"כ וכו' אמר שמואל וכו' קבעיתו לה כמו בנמרא? (יוחסין דפוס קראקא דקי"ד ע"ה) נמלא מדברי הגאון שכלל הדורות היה נקבע ונכתב ונגזז כל מה שהיה נראה קשה לשמוע ומהר לשכוח, והדברים אחרים שנתחדשו בדורם או הקדומים שהיה נראה להם כי פשוטים להם, ומכוררים, הם לא היו נכתבים ונגזזים ונשארים בע"פ, ובדור אחר היה נכתב ונגזז גם זה, וזוהי המלאכה הנעשית בתורה שבע"פ, מימות אנשי כנ"ה ועד סוף הוראה, אלא שהיו ראשים למלאכה זאת, כהלל ושמיאי בהפלגת ידיעתם, ובר"ע ור"מ כלחות לשוכם (ועיון ירוש' רפ"ה דשקלים דדרש ר' יונה על פסוק ואת עלומים יחלק שלל, זה ר' עקיבא שהתקין מדרש הלכות ואגדות ע"כ. דוק לשון שהתקין, שהוא על דרך, מ"ש בתלמודין "מכרי מתניתין מאן תקין? רבי" שהוא על הסידור, ועיון ירוש' סוף הוריות שהביא על פסוק ואינו חסר לנפש מכל אשר יתארה אלו משניות גדולות כמו משנתו של ר"ע (ובדפוס פני משה גרים של ר' חונא) ומשנתו של ר"ה וכו' עי"ש. וזה ראיה על מ"ש כירושלמי דשקלים הנו"ל שר"ע התקין משניות אלא שהיו גדולות, ורבינו הקדוש קלרן, ולגרסת ר' חונא מוכרח שהוא ר' חייה, ובעלי הפרשים לא נרגשו מזה) ורבי ור"ח תלמידו באסיפת הדברים ובתקונן, ורב ושמואל ואבוי ורבה כסידור הפלפולים המפורדים והמאורים עוני חכמים, ור"וח בהתחלת סדור תלמוד ה"י, ושיקע בו המשניות וסידור הפלפולים פסקי פסקי (עיון במס' סופרים פט"ו ה"ו "אבל משקע רבי המשניות" שרבי סתם זה הוא רבי יוחנן שהיה רבו של ר"י בר אבין, ועיון מאמר זה בירוש' סוף הוריות וסתמא דתלמודא קאמר לה חס, והוא ג"כ על ר"וח, ובעל פ"מ הביא הדברים מדי פשיטותן כדרכו על הרוב, ועיון ירוש' ספ"ג דעירובין שמע רבי מימר וכו' והכרתנו לקמן בח"כ סי' מ' נהגהתנו על תשו"י וט"כ ש"ג שהוא ר"וח דאקפ"ד, הובא בכבלי

שערי תשובה סי' קפ"ז

קה

ר"ה דכ"ה ודוק) ורב אשי בעשרו וזכמתו על סידור תרי רובי מהכללי ביושר ובכוסף, ובחכמת הקגון הנפלאה לעלות מן הקל אל החמור, ועדיין נשאר דבריו של רב אשי ודברי חכמי דורו בע"פ, כי נדמה לו שלא היה הדבר טרוך לאומרו, ועוד חמשים או שבעים שנה אחריו מתו נכתבו ונסדרו בתלמוד וע"ז נפל הספק אי הוה אמרה לשמעתיא קמיה דרב כהנא, או רב כהנא קמיה דרב שימי שכנכתב דבר זה בתלמוד, כבר עברו השנים ונפל בו הספק על שמות בעלי המומרא, ותנות דעתם כמו שהניחו דעתנו בזה, שבאמת אנו רואין כמה זהירין הוו שלא לשנות דבר מכל מה שנפל לפניהם, אשריכם קדושי עליון מקבלים נאמנים, ואשרינו שאנו משתעשעים בדבריהם וע"פ.

ובלכתך

כדרך זה ממש, דחוויה היא ראיותו (כ"ח ט"ג עמוד ס"ב) ממנה שחכמי התלמוד מסופקים וחולקים פעמים רבות לדעת מי הוא בעל המומרא, והאומרים אמר ר' פלוני ואמרי לה ר' פ"ט עב"ד. דבאמת לכשתכונן בדברי רבינו הגאון ז"ל הובא סמוך ונראה, וכשתכונן ג"כ דנעשו בתלמוד כמה מהדורות נשקף רכל הפלפולים והפירושים ואכעיות והתרתן וכדומה, המתחדשים לא באותו דור הוו נקבעים ונסדרים בתלמוד כי אם בדור הבא אחריו, דור שכבר חזרו הדברים יקרים, כי דור הולך ומתמוטט כנודע. וכשהיו באים לקבעם בתלמוד כבר עברו השנים וכבר נפל בהם הספק מי בעל המומרא, וע"ז היו כותבים, אמרי לה ואמרי לה, וזהו מה שכתבנו לעיל בהגהותינו על סי' קי"ט על ההיא דאמר גאון ז"ל כי הרבה בלא מנין יש בתלמוד שמועות שנאמרו בתוך מעשים. ונופא דשמעתיא לא נאמרה בדוכתא אחריתי, ולזה כתבנו בעניותינו דסברה גדולה היא, וען מעיקרא נאמרה בע"פ כמו שהיה הדין והרגילות, ונשארה בע"פ, כי עדיין לא נקבעה בתלמוד, ושוב עפ"י אותה שמועה תרינו היוה קושיא, או פירושו היוה כריותא, וכשכחו לקבוע בתלמוד גם השמועה גם פירוק הקושיא עמה, קבעוה פעם אחת, אבל התחבנו לקבעה באופן שיהיה נשמע, שהשמועה ההיא כבר נאמרה באנפי נפשה, ודוק שם לעיל בדברי וכו', ותראה שהיא אמיתות התורה, וא"כ בריות זמן זה שנשארה בע"פ, נפלו בה הספקות והשכחושים, והוא האמת שתעלה.

ועל

משקל זה ממש נשים: על ראיותו האחרת שם באותו כרך שלישי עמוד קל"ז וזהו תארה: "ושמאל הקטן שכתב ברכת המינים! האין זאת ראיה שהיתה הכתיבה אסורה"? א"ד נר"ו, ואני אומר דעם כל מה שהוכחנו, דלא כל דבר המתחדש, מיד היה נכתב ונגזר, נראה גם ראיה זאת, כי גם ברכת המינים, באחד מכל הדברים המתחדשים, כי לא היה בו אם שנה אחת בין זמן שחידשה לזמן ששכחה, וע"כ לא נכתבה ונגזרה, וכך דיוקנין שפיר היא הראיה הזאת עלמה תשיב אמריה וקולה בקול מים רבים, לאמר: לא אמות כי אחיה והחכמה תחיה את בעליה, כי ממני פריך נמלא, רטוני, כי ברכת המינים עלמה, תוכיח שכל תורה שבע"פ היתה גנוזה, שהרי לפנינו ברכת המינים, ועם כל קיטורה ופשיטותה, עכ"ז. מפני שלא נכתבה ולא הורגל לאומרה כל אותה שנה, כמ"ש הרשב"א בחידושו שם, שכתה, א"כ מה נענה ומה נאמר על כללות תורה שבע"פ, שהם קובלים אדירים משכרי וס התלמוד והסוסי והברייתות? ואיך נסתוס פי המקטרגים אם יבואו עלינו כטענה זאת של ברכת המינים? והוא ברור כשמש, דענין שכתב שמאל הקטן, שהיה ברור שעדיין לא הוכפלו הלכות, תוכיח, שכל תושבע"פ היתה כתובה ונגזרה, ומי זוטור לן מה שהובא לעיל, קרוב לסוף הענף השלישי דהשכחה כבר עשתה את שלה מימי אבלי של מרע"ה שנשכחו כמה אלפי הלכות?

ומעתה

נרימה פעמינו להשיב על דבריו בכ"ח חלק ג' כל שהן עיקר ונעתיק דבריו אב"ה וכשיב עליהן וז"ל בעמוד ס"ב, "ואמרתיו כי הפסוק עת לעשות לה'", לא רבינו הקדוש דרש אותו (כדברי הרמב"ם) אלא רבי יוחנן ריש לקיש דרשוהו, ולא על כתיבת הלכות דרשוהו אלא על כתיבת אגדה (גוטין ד"ס, תמורה דו"ד, סופרים פ' י"ז) וריב"ל היה חולק ואומר הדא אגדה הכותבה אין לו חלק וכו', ע"כ.

אמר המשיב

ימחול לנו החכם המשובח הלזה אם כריע כאח ממש נעשה לו הטבת חלום וכאמר לו תלמא טובא חיות פעמים שלש כי לא חלום אחד הוא כי אם כ' חלומות טובי ותקולי, החלום האחד הוא על הרמב"ם, ואת השני על התלמוד, והיה המקום הזה שכתב בו הרמב"ם שרבינו הקדוש דרש פסוק עת לעשות לה' כדו לכקש התר לכתוב המשנה? חפשי בהקדמתו לכ'.

שערי תשובה סי' קפ"ז

לס' זרעים, ובהקדמתו לס' היר, ולא חוינה כהאי סימנא, ואדרבא משם מוכח להדיא להכתובה הסודיות לכל התורה שבע"פ ביד כל ראש כ"ד וכיחא, לא כמנעה מומות יהושע בן נון ואילך וכאשר בורנו דבריו ופה במה שקדם, ואדרבא אינו הוא שלעקתי סס"ל לא ראינו בתלמוד אימתי הותר דבר זה החמור לכתוב תושבע"פ (לדעת האוסרין) או הפי' המשניות משום עת לעשות לה', זה לא נמלא בתלמוד, ובפה כ"ע הוא כך אבל בתלמוד לית ריש מזה עיון לעיל בגוף דבריו המשך הדברים הנאותים, ועכשיו ואמר לנו החכם הפקח הזה, הו"ו, שהרמב"ם הוא המוליד חדוש זה, ונפשו אחר דבריו, ומלאנו כי לא לבד שלא הוזכר פסוק זה בתוך דבריו סס, אלא אדרבא מגיד דבריו ליעקב כי מעולם לא נאסרה הכתיבה הסודיות ביד ראשי סנהדרות, ולא חידש הרמב"ם בהקדמתו סס כענין רבינו הקדוש ז"ל, כ"א מה ששמענו מפי גאונו ר"ש באגרתו הקדומה ממש ממש, אבל בקיבור נמרץ ומתוקק, וקוף"סודור חבור המשנה בלשון אחר ופה אחר: **וישננו** לחכמים ברכים (דוק לשון שנו שהוא בע"פ) וכתבוהו כולם (רומה לומר החכמים הרובלים) ורבוו ככל מקום, כדי שלא תשתכח התורה שבעל פה מישראל, בונתו מבוארת כאשר בואר הגאון ז"ל באגרתו דמסיבת עירבוב הלשונות והסדרים סד קלר וחד ארוך, חד בלשון משוכשת וחד בלשון פה, היתה גורמת שתשכח תורה שבע"פ מקרב ישראל, ולא על הכתיבה דכבר היתה מימי עולם ומשנים קדמוניות לפי דבריו סס, והוא ברור וותר מביעתא בכותחא, וכל העומד על דבריו הרמב"ם בהקדמתו סס, מד"ה "ומימות משה רבינו ועד רבינו הקדוש עד סוף הדבור כדי שילמדוהו במהרה ולא ישכח בעינו יראה ולכבו יבין דאין להוליא ממשתמעות דבריו אלא שבעה הקדמות אלו, א': שהכתיבה היתה מימי עולם ומשנים קדמוניות, ב': שהיתה סודיות ביד ראשי אב"ד, ג': שהיתה אסורה הלמוד מתוך הכתב, וכפרט ברכים הים איסור חמור, ד': שעד רבינו הקדוש לא היה קבור מסודר ומתוקן, ה': שחקרון הסודור והתיקון בלשון ופה אחר היה גרמא כנויקין שתשתכח תורה שבע"פ מקרב ישראל ע"ד ריבוי הלות, ופיזור גלויות והדומה, ו': שרבינו הקדוש לא חידש כי אם הסידור והתיקון הזה ותו לא (כ"א מעט ובמ"ש הגאון באגרתו והרמב"ם קילר בזה דוק), ז': שרבינו הקדוש לא אסר ולא התיר אלא תיקון, ר"ל, לא אסר הכתיבה הסודיות שכבר היתה מותרת, ולא התיר הלמוד מתוך הכתב שכבר נאסר באסורו עד הזמן אשר ההכרח פרץ הגדר ועשה לו דרך לעלמו (יהיה בזמן רבני סבוראי או קודם או אחר כי לא נודע עד היום ולא יודע, מאחר שהגאון רב שריה לא גלס דבר זה היסופר בקבר מי? ומה? ואיך? ומה שכתב במחזור ויערו המוכח לקמן הוא דרך רמז, ואין הענין מבורר) ומה עשה רבינו הקדוש? תיקון הלשון והסדר והקיבור הראוי וההרחבה הראויה, ונעשה חיבור שלם מתוקן ומקובל ועוב ויפה וקל להכין ולשמעו זהו פעולת האדם הגדול שכזכותו אינו חיוס, וזהו מ"ש ביבמות דס"ד ע"ב "מכדי מתניתין מאן תיקון רבי לא חידש, ולא כתב, אלא תיקון מה שהיה כבר.

אלו

הס שבעת ההקדמות יפות וברואות היולאות מהקדמת מאור גולתנו הרמב"ם ז"ל וכולם שאבס מבאר מים חיוס היא האגרת של הגאון ר"ש, המאירה כאור החמה שבעתים.

הרי

לך בהדיא דעת הרמב"ם, כי רבי לא התיר הכתיבה, שכבר היתה מותרת ולא התיר ג"כ הלמוד מתוך הכתב שכבר נאסר באיסורו, אלא שמלאכתו היתה תיקון וסדר ותו לא, הפך מה שכתב בשמו החכם השד"ל נר"ו גם בלי דשימת מקום, איה הוא המקום שכתב בן הרמב"ם? ואינו מולא התגלות להחכם הזה נר"ו, כ"א שנגרר אחר מה שכתב הרב חיד"א ז"ל בס' ועיר און דכ"ה ע"ד, שבאמת כל דבריו תמוהים שט כאלו רבי הוא המחדש הכתיבה דוקא למשנה, ולשאר תושבע"פ נאסר באיסורו, ומביא דבר זה בשם הרמב"ם ור"ש הנגיד, כאלו כחוזא קרו בחול. וממ"ש ר"ש הנגיד בתחו' דבריו "והוא ר' יהודה הנשיא כתבה למען חעמוד ימים רבים פן תשכח מלב הקוראים ותאבד, נראה ומזה נרמז לו שהוא הוא המתחיל בכתיבה ולא זכר שלמטה כתב ר"ש הנגיד על הקדמוס לר"ה ק כל אחר ואחר העתיק לנפשו מה שלמד שאין לפרשו קבל לנפשו מה שלמד ובמוכן הפשוט, ועוד שהרי בלשון זה השתמש באומרו וכשבא ר"ה ק להעתיק הולך לכתוב וכו', נמלא דההעתקה אשר בפה רבינו שמואל הנגיד הוא כתיבה ממש שכל א' כותב לנפשו מה שלמד, ומ"ש למעלה כי כתבה ר"ה ק למען חעמוד ימים רבים, ר"ל על הסידור והקיבור וכאשר פי' ר"ש הגאון באורך באגרתו הוכחה לעיל, והוא ברור כשמש

שערי תשובה סי' קפ"ז

קו

בשמש והרמב"ם הכא אחריו כבר פי' ואמר "כותב לעלמנו" וא"כ קשה להרב חיד"א ז"ל מנין הוליא דבר זה על הרמב"ם, אלא שבאמת כבר חזר בו במקומות שונים ומכללם בועד לחבמים אות באונים, שכראותו תשו' ר"ש דקיימון בה מדפסה בשערי דרך, כבר הכוה שהכתובה היתה מימי עולם וחזר בו, אבל קיאר הרבה, כיודע שרשימות הרב חיד"א אינם מרוויין כל אלא, כי אב למורו היה רשע ועושה חיבורים כדודע, ועיין מ"ש לעיל סי' ק"ך, וזה תימה לרב רחומאי הרב המובהק כמוהר"א פיפירנו כר"ו שלא זכר ש"ר בהגהותיו על פחד ולחק אות משנה מזה דרוק.

באנו להטיב את החלום הב' על התלמוד גופיה והוא: דר"ג ור"ל דרשו פסוק זה, אבל לא על כתיבת הלכות, אלא על כתיבת אגרות, מאריה דאברהם! היכן הוזכרה כתיבה בר"ו ור"ל או בסת"ד שהביא עובדה שלהם לראיה? התם תלמודא מתפר אחר ראיה כדי להתור לקרות מתוך ספר אפטרותא הכתוב חומשין, ולא כל הספר שלם משום עת לעשות לה', והביא ראיה דר"ג ור"ל מעייני כספרא דאגרתא בשבתא, ומקשה תלמודא, והיכי הוהר להם ללמוד מתוך הספר? הא תושבע"פ כמשמעה ואסורה ללמוד מתוך הספר? וז"ל "והא לא נתנה ליכתב"? ה"ל לא נתנה ללמוד מתוך הכתב. וכמו שביארנו לעיל ושכבאר לקמן כי שם מקומו, ותי' ביון דלא אפשר, "עת לעשות לה' וכו', הכא נמי, ביון דלא אפשר עת לעשות וכו' ואי עיקר האיסור היה הכתיבה, מאי קושיא? התם שאני שהאיסור כבר נעשה, וע"ז מפני הדחק התירו ללמוד מתוך הספר, כיון שהם לא עשו האיסור, לא כן ללמוד מתוך ס' אפטרותא הוא האיסור הראשון, ואפי' את"ל דגם על כתיבת ס' אפטרותא נפרד מס' נבואים שלם, הוא איסור הראשון, והלמוד מתוכו הוא הגדר הב' כענין איסור כתיבת האגרות עכ"פ בתמורה קשיא, דשם מתיר כתיבת אגרתא לרב יוסף, מהאי דלימוד אגרה מתוך הספר, ובאשר הארכתיו לעיל בנרף דברו.

כלל העולה, שפשוט הב' סוגיות דתמורה ודגטין לא איירו על ענין כתיבה כלל, אלא על איסור למוד מתוך הספר שהוא עיקר האיסור, ולא ר"ו ור"ל דברו על התר הכתיבה כי ידעו כי היתה מותרת, ולא סתמא דתלמודא משמעו על התר זה, כי סוד כמות היה להם הכתיבות, ולא שקלי וטרו, כ"א על למוד מתוך הספר, ולזה לא בקשו התר זה, דעת לעשות לה', אלא ללמוד מתוך הספרים, ר"ו ור"ל על ספרי אגרתא, וסת"ד דגטין על ס' אפטרותא, וסת"ד דתמורה על מלתא חדתא, והכל על התר הלמוד מתוך הספר, ולא על הכתיבה עצמה בשום אופן, ומה שהביא מריב"ל על הר"א אגרה הכותבה וכו' כבר כתבתי כמה שקדם דאגרה חמיר טפי לדעת ריב"ל, וענין אין בה מן הלוך, כיון דאין למדין מן הדרש, ובאשר הארוך הרב יפ"מ שם כפ' כל כתבי, וכבר כתב הראב"ד בפ' ס' מה' תשובה ה"ז דהאגרות משכשות את הדעות ביסודי התורה והלכות דעות, וא"כ אין להתפלל אם מזה הטעם עלמנו ריב"ל חרה אפו ונפלו פניו.

נמצא מתורר מכל האמור דמפשוט התלמוד אין להוליא שהכתובה היתה אסורה או מותרת בשום אופן, ואדרבה ממאי דנקיט לעולם כלשונו אי אתה ראוי **לאומרם** בע"פ ולא ה"א ראוי **לכותבם** זה מופת חותך שהיתה כתיבה בעולם גנוזה ועומדת ואסור הלמוד מתוכה, וודעתו כי אין להאשים החכם הזה, כמו שאין להאשים גדולים וטובים ממנו שנבדרו אחר פירש"י שפי' "ה"א ראוי לאומרם ה"א ראוי לכותבם" וזה גרס לו ששם בעמוד קל"ו הקוץ הדברים נגד מי שהיה רוצה לומר דגירסא אחרת היתה לפני רש"י, והיינו ה"א ראוי לכותבם וע"ז השיבו החכם הזה בטוב טעם ודעת באומרם "לא שהיה גורם כך בתלמוד אך בשכלו הטוהר הבין כי האמירה בכתב היא הכתיבה, ואם היתה כונת האמורה על האמירה ברכים, היה אומר "לאומרם מתוך הכתב" ה"ד נר"ו, ובאמת מגד אחר ופס החוקק שלא היתה גירסא אחרת לפני רש"י, כ"א שהוא רצה להוליא הענין מידי פשוטו לאומרם לכותבם, ואמרתו להוליא הדבר מידי פשיטותו, בדיוח ובדיוגה, כי איך יפורש לאומרם לכותבם, אחרי שאין לנו שום דוחק חלוני או מקומי? ודקדוק אומרם התלמוד "לאומרם בכתב" במקום "לאומרם מתוך הכתב", מלבד שאינו כדאי להוליא תיבת לאומרם מידי פשיטות פשיטותה, כי הטוען יבא טוען בכח גדול לומר לו: מאי חזית דתירוק מהא, תירוק מהא להפך אפי' דשוו שתי המלות כשיעוריהן, כ"ש שמלת לאומרם עפ"י פשיטותה לא תוכן בשום אופן לכותבם, ותיבת ככתב תתבאר

שערי תשובה סי' קפ"ז

תכתב כשופי מתוך הכתב "לאומרם ככתב" כלומר והכתב כידו ובהכרח לומר מתוכו, ובפרט כי יד הדוחה נטויה כי דבר והופכו תני תנא, דברים "שבכתב" ה"א ראשי לאומרם בע"פ, והואיל וכן נקט דבר והופכו ודברים שבע"פ ה"א ראשי לאומרם בכתב ומה דברים שבכתב, ר"ל דברים שהם מנוקף הכתב כן להפך וברור מאוד.

אמת דעכשו אני רואה להתשכ"ץ כמנן אבות הגו"ל, בהערה זו"ל: "מסירה זו על פה היתה כי לא היו רשאים לכתוב תורה שבעל פה, שנאמר בו על פי הדברים האלה וכו', ואמרו דברים שבעל פה אין אדם רשאי לכותבן ולולי שבגרה השכחה לא נכתבה המשנה, ומלאו סמך משום עת לעשות לה' הפרו תורתך כמו שנזכר בתמורה פ' יש בקרבנות ובפ' הניזקין, עכ"ר (לו) ודבריו אינם אלא מן המתמהין, אעקרא הוא גירסא חדשה לומר "הי אתם רשאי לכותבן, לא כשמעה בכל התלמוד בבלי וירוש', וככל המדרשו, וככל מקום שהובאו מאמרים אלו, כולם פה אחד גורסין ה"א ראשי לאומרם בכתב" כלומר ללמוד מתוך הכתב, והילך לשון המ"ר פ' כי תשא פמ"ז "כי על פי הדברים וגו' תורה בכתב ותורה בע"פ כתיב אהך ברית **על מנת שתהא קורא בהם כך**, אבל אם המרת אותם היו יודע שאתה מבעל הבית" ע"כ. ומה ראיה כדורה גדולה מזה דהאי לאומרם בעל פה הנאמר בכל התלמוד אינו אלא כמשמעו על איסור התלמוד מתוך הכתב, ולא על שאסור לכותבן לשומרן לרדות עולם, ואין ספק שהתשכ"ץ נגרר אחר פי' רש"י שפי' לאומרם בכתב, לכותבם, וע"ז הפירוש עשהו עיקר כאלו הוא לשון התלמוד גופיה, גם הראיות שנשמע בהם התשכ"ץ כמנן אבות הגו"ל ובשו"ת ח"א רע"ג ות"כ סוף סי' ג' להכריח מהם תרתי, חדא דהיה איסור כתיבת הלכות בעולם ושהותר משום עת לעשות לה' אינו יכול להולמם, חדא מהוכן מוכח דהאיסור קאי על הכתיבה ולא על הלימוד, דהא "לאומרם בע"פ" קאמרי, ואפי' אם נאמר דראיותו היה ממאי דאמר ר' יוחנן, כותבי הלכות בשורפי תורה מכלי שנסקיף אל כל ביאורינו למעלה, ומה שאנו עתידין לבאר לקמן בכיבוד דבריו ר' יוחנן אלו, עכ"פ קשה, מהוכן ראש שהותרו משום עת לעשות לה' הא לא הותרו אלא אגרות דבבר היו כתובים הפירו ר"י ור"ל ללמוד מתוכם, אבל לכתוב בק"ע מנה לן דרשו? ועוד בתלמוד לא למדו מזה, כ"א מלתא חדתא, ולא כל כותבי הלכות, ככל אופן. ובאמת אין דברי התשכ"ץ למקומותם בארש"ת, אלא בדבריו נבואה, וכן קשה לה"ר יפה מראה בפ' כל כתיבו זו"ל: "וכבר התיר רבי לכתוב תושבע"פ משום עת לעשות לה' זה באמת תורה חדשה הוכן נאמר דבר זה שרבי התיר לכתוב, הלא בתלמוד לא אמרו אלא "מתני' מאן תקיין רבי" ולדעת כולם אינו אלא סידור ונפקא מינה דלדעת גאוני בכל וספרד הוא דהיתה כתיבה בעולם, אבל באיסור הלימוד מתוכה, ורבי סידר ותקן והכל בכתיבה גנוזה ונשאר איסור התלמוד מן הכתב, עד זמן רבני סבוראי, ה"כ בין למר, ובין למר ר' לא התיר הכתיבה ולא נעפל בזה, למר, מפני שכבר היתה מותרת, ולמר מפני שעד סוף זמן רבני סבוראי נשארה באיסורה ה"כ זאת מאן דבר שמה? וכן אני רואה להרכ מותר"י די ליהוין בהקדמתו לס' מגלת הספר זו"ל: "ובעונותינו תכונת האדם הלכה ודלה מנומות רבי יהודה הנשיא הוא ר"הק אשר היה הראשון שהתחיל לכתוב כל דבר הלכה ולפרסמה, כי בתחיל היו כותבים איזו הלכה כדי שלא תשתכח מהם, וגם היו מסתוירים אותה, לפי שלא נתנה להכתב, וזוהי מגלת סתרים הנזכרת בריש פ"ק דשבת, ובריש פ' הורק, וכשאר מקומות בגמרא, ובראות רס"ק, כי לרות רבות

תמיד

(לו) ובשנה לידו ס' ראב"ן בשאלה ראייתו לרבדי"ו סו' סי' מ"ג על מה שהאריך להטיר לקרוא פ' קרבנות בע"פ משום עת לעשות לה' וכו' הוסיף וכתב זו"ל: "ותו הא דאמרין דברים שבע"פ ה"א ראשי לכותבן, וכאשר ראו דורות האחרונים האומרים שנתמעטו הלכות, ומשום שלא תשתכח תורה כתובה ואמרו עת לעשות וכו' הכי נמי לא שנה" ע"כ. ובאמת פליאה נשגבה גירסת ה"א ראשי לכותבן גם בראב"ן! ועוד אומרו האמוראים האחרונים כתובה זה"כ דבר חדש לאינו אלא רבני סבוראי אז שהתירו ללמוד מתוך הכתב, אז שכתבוהו לדעת רש"י וסיעתיה, ואמוראים לא שמענו בלתי היום, ועל הכל זה פלא, ולמה לא יחשוב ראב"ן ז"ל וכל מי שנדרו אחר סברה זו שהענין דבר והופכו מדברים שבכתב שכמו שבדברים שבכתב משום עת לעשות לה' הותרו ללמדם בע"פ, וכאשר הותרו לראב"ן שם לעיל דראיות מופתיות מזהות דכ"ג קורא בעשור שבחומם הפקודים ע"פ, וכו' וכו' כך הוא דבר והופכו בדברים שבע"פ כי משום עת לעשות מותר ללמדם מתוך הכתב וכאשר הארכנו בזה כמה פעמים.

תמיד בכל יום היו נתוספות ובאות על ישראל, והיו נודרין אנה ואנה, וגם גזירות רבות לבעול מת"ת, וחל ויירא שלא תשחקת תורה מישראל, וקיבץ החכמים אשר היו בימיו לאמר לו קבלתם בתורת משה, ודרש עת לעשות לה' הפרו תורתך והכל העלם ככתב על ספר, והוא חיבור המשניות בהר הטוב לפי שכלו הכהיר כאור מזוהר, ובעלם השמים לטוהר, ולא הוסיף ולא גרע בכתיבתו אפי' אות אחת מאשר קבל מרבותיו, ושאר חכמיו ונבוכיו שאמרו לו קבלתם בלשונם ממש העלה ככתב כי חייב אדם לומר בלשון רבו, וכו' וכו' עי"ש שהאריך עוד עד הגיעו אל שלשלת דורות המפרשים והפוסקים, ובאמת זו פליאה נשגבה מנין לו כל זה ככל אשר הקשינו להרב יפה מראה לא נופל דבר, וסברת הרב מוהר"י די ליאון הינה, לא בגאוני בכל וספרד, ולא בגאוני לרפת בשם אופן, והוא דבר חדש אשר לא נשמע בכל התלמוד דנאמר על חיבור המשנה עת לעשות לה', וכדון כוכל לטעון על כ' בתי נירי'ן הללו, אי רבי לא שנה, ר' חייא מניין ליה? אי הגאון ר"ש, ור"ש הנניד, והרמב"ם, והראב"ד, והרב המאירי, לא שנו לן שהיה היסור במלאכת ר"הק, והתיר פרוש את הדבר, אלו הרבנים תלמידי תלמידי תלמידי תלמידיהם מנין להו? ואין ספק שעל אלה כיון החכם גיוגער נר"ו, הובא שם בתוך דברי החכם השד"ל נר"ו, לומר שהיה סברת החרונים שנתחלף להם מלאכת האיסופה והסירור והחיבור והתקון שנטפל רבי באלו הוא הראשון שהתיר הכתיבה, ואם לזה כיון, ויפה כיון, והאמת אתו, ואפריון נמטיה, שבאמת סברא זאת שרבי הוא המתיר הכתיבה אין לה יסוד בתלמוד ולא בראשוני הראשונים דכל ההלכות ומאמרים הבאים בכ' התלמודים ובמדרשים המדברים מענין זה לא יתפרשו כ"א בחד מב' אופנים, או שעקר היסור הוא על הכתיבה, ומעולם לא הותרה לא בימי רבי, ולא בימי שום אמונה הכתיבה, כ"א בזמן ר"ו ור"ל האגרות, ובזמן רב יוסף מלתא חדתא, עד זמן רבנן סבוראי שהותרה כרעת גאוני לרפת, או שמעולם לא היה עיקר היסור בכתיבה כ"א בלמוד מתוך הכתב, וזה נשאר עד זמן רבנן סבוראי, וחזן מזה אין הכנה אחרת והוא ברור יותר מכיעתא בכותחא.

עוד

כתב (שם בכרם חמד עמוד ס"ב) וז"ל: ואמרתי כי ממגולות ספרים הנזכרות כה וכה בתלמוד אין ראיה כלל שהיו התנאים כותבים להם ספרים שלמים וגדולים באשר היא המשנה ואמרתי מנה ואמרו בעלי הדין בראותם חכמי התלמוד מסופקים בכמה מקומות, אי תנינן הכי או הכי, ומעולם לא אמרו, ניתי ספר וניחוי, ומעולם לא הזכירו בדיקת הנוסחאות בספרים שונים, והבאתי לפניך דברי ר' חייא (מלועז פ"ה) שאמר ומתנינא (ופירש"י על פה) שיתא סדרי, ולא אמר ובתיבנא כמו שאמר בחמשה חומשי, גם הבאתי ראיה ממה שחכמי התלמוד מסופקים וחולקים פעמים רבות לרעת מי הוא בעל המומרא ואומרים אמר ר' פלוני, ואמרי לה ר' פלוני, גם הבאתי לי עדות מן הסימנים המפורזים בתלמוד שאינם אלא להקל על הזכרון, גם הבאתי דרכיך וירודי אשר אמרת כחכמתך: "כי מלאכו שקבץ יחד כמה ענינים שונים זה מזה, רק בעבור שהלשון רומה בכלם, לפי שירע שהתדמות הלשון יסויע לזכרון, ואמרתי כי גם זה מוביח בי רבינו הקדוש לא כתב דבר.

אמר המשיב

על ראית מגלת ספרים לא נדבר עתה יען כבר חזר עוד הפעם עליה, ומרחיב פה, ומאריך לשון ח"כ שם מקומו פעם אחת ולא אשנה, ועל ראיה השנית, גם בואת כבר כתבתי לעיל על דברי הגאון הרמ"ז ז"ל דאין ראיה כלל, מכמה טעמי תירוטי, דאומא דהוו נוסחאות שונות אבל היו גנאות ביד גדולי הדורות, והיו נוהרין אפי' להזכיר בלשון נוסחא, כ"א בלשון גירסא, כמו שעד היום שאפי' שהתלמוד כתוב לפנינו, אמרי "אית דגרסי" ולא "אית דנקשו" ויש גירסאות ולא "יש נוסחאות" "תנן התם" ולא "כתוב התם" באופן שלשון שינוי נעשה מטבע לתורה שבע"פ, כ"ש באותו זמן שעדיין היה היסור למוד מתוך הכתב רביע עליהו, והכתיבות גנוזות, ודאי שאסור להשמיע דבר זה בפומבי כי יש כתיבה, ויבואו לחשוב שהיו לומדים מתוך הכתב, אלא דרבנן קדושי הוו והירין שלא ללמוד כלל מתוך הכתב כ"א ראיה בעלמא, ועז"ל לא היו יכולין לפרסם הענין ולומר, ניתי ס"ת ונחוי, ועתה כסוף הלימוד ממש אני רואה להרב פחד ילחך מערכת משנה אם כתבה רבי, דהוא משלנו, ויאל לישע נגר הקדמת מוהר"י חאגי"ו ז"ל ובכמה דברים הוא כקולע אל השערה, אבל מחטיא מעט מחסרון כמה ראיות שהאירו אל עבר פנינו, אבל באחת כיון ויפה וז"ל "ראיתו הכ' (של מוהר"י ז"ל) עוד מנינו חולקים וכו' עכ"ל, שוק חזי כמה רבו המחלוקות בין כן אשר לבן נפתלי

שערי תשובה סי' קפ"ז

נפתלי על המקרה, ואם תורה שככתב היא והוא מליץ להו למימר תא ספרה ונחוי, אלא הכל יודעים כמה נקל לפול הטעות בספרים הכתובים וכו' וזה הין להאריך כי למפורסמות הין לריך רחיה עכ"ד ושפתים ישק משיב דברים נכוחים, ועל שאר דבריו הין להאשימו מטעם האמור ודוק.

זאת שנית

מי לא עסקין שכמה דברים נשארו ע"פ ולא נכתבו, אבל שהיו מעט, ופול בהו הספק הזה היכי תנן? וחדא מהן היא דעירובין דכ"ג לפי הנוסח שהביא ר"ש גאון בהברתו החמודה הנו"ל דר' עלמו הוא דשאל "איבא חוניש דלשאל להו לבני יהודה מאברין תנן או מעברין תנן וכו' או מלשון עיבור או מלשון חבר, וסיים גאון דאלמא לר' גופיה דתרתיה למתניתין מספקא ליה, ובתלמודין שלפנינו כתוב "ה"ר אבא איבא מאן דמשאל וכו', ואין ספק שפול הטעות מן "איבא" ל"אבא" ושוכ כדי לכוין הלשון הוסיפו גם מלת "איבא" ונעשה "ה"ר אבא איבא" וכו' והאמת הוא "אמר רבי איבא מאן דלשאל" וזהו סרה קושיא הגאון הרמ"ז בסק"ל יו"ד דש"י ע"ד ודוק, ותמני על בעלי הגהות איך עבר היום לא נרגשו מטעות זה, אלא דמאד אחר חני תמיה על החידוש הזה, שהתלמוד יביא מימרה אחת בשם "אמר רבי" כאשר יביא מימרת אמורה אחר מבלי שיאמר "תנן" או "תניא" או "תנא" שורחי התלמוד מאיוה ברייתא שאב דבר זה והוא פלא (לו) לכל אפייה, אל גירסת הגאון

(לו) ושוכ ראיתי להתוס' בע"ז דל"ע ד"ה ר"ע היקלע לניזוק שכתבו דרש"י בתענית די' אגריס מר עוקבא כמקום ר"ע, דח"ו שר"ע היה מסתפק באתם הדברים הפשוטים, ועוד כי היה לו לתלמוד להביאה בלשון ברייתא מיהו הא לא קשיא דהרבה מקומות מצינו שמזכיר מעשה בר"ע וכו' עכ"ד. הנה נמלא דק"ל להתוס' דהתלמוד מורגל להביא ענינים מהתנאים ומימרותיהם בלי לשון תנן או תניא וכדומה. אלא מביאם כמו שמביא ענין או מימרה מאיוה אמורה פשוט, אמת, דלשון רש"י בתענית כבר מוכיח זה שהרי עיקר חקירת רש"י אינו אלא מסדר הלשון שהוא ר"ע איקלע וכו' שהוא לשון תלמוד ולא לשון ברייתא. דלשון ברייתא הוא מעשה בר"ע וכו' ואינו יכול לחפש אגב דיהאסי אס יס מי שכתבורר בישוב לשון רש"י הלזה, ויהי איך שיהי, עכ"פ הרי מצינו שהתוס' מעידין בגדלן דהרבה מקומות מצינו בתלמוד כיוצא בו, והאמת כן הוא, שהרבה מאורעים וממרות של התנאים מובאים בסתם בתלמוד בלי שום לשון שמובן ממנו שהוא ברייתא או משנה או תוספתא, ועיין שבת דכ"א ע"א אמר רב הונא אמר רבי, כדרך שמביא מימרות האמוראים, וכן סס דל"ב ע"ב פליגי בה ר"מ ור"י, חד אמר וכו' וחד אמר וכו' והוא לשון תלמוד אחרון ממש, וכן סס דמ"ו וכו' ד"מ, בעא מיניה ר"ש ברבי מרבי בסתם, וכך כל אותם הענינים שמספר בריש פ' הפועלים מרבי אלעזר ברבי שמעון ורבי, וכן בעובדא דתנורו של עכנאי (ב"מ דכ"ט ע"ב) דביתיהו דר"א אחתיהו דר"א וכו', הכל כאשר לכל הם מאורעים שארעו לתנאים גדולים ולא זאת בלבד שמביאים התלמוד מבלי שיקדים תנן או תניא או תנא, אלא עוד זאת מסדר סדר המערכה בלשון תלמודי גמור, חופת רבי לאתריה דרא"ש ל"א תרי דרבי שרפון (סס דפ"ה) ולא לשון הקדם כזה כאשר הוא לשון התנאים כדכור. וכל זה מוסת אחר לדברי התוס' הנו"ל, דאלו לא היו הספיקות הפשוטים ש"ה לחשוב שלא ידע ר"ע להתירן לא היה הדין להחליף הגירסא מטעם שנוי הלשון לבד, ואפילו שמספר אותו התלמוד בלשון ר"ע איקלע הרגיל לתלמוד אחרון, ולא בלשון מעשה בר"ע בלשון ברייתא שהרי כן מצינו בהרבה מקומות. אלא דהואיל ואתא לידן כהן שנה רבי הין מעבירין על המלות, וראוי לעמוד פה כמעט רגע למען דעת טעמן של דברים מאי שנה דברים אלו שמובאים על אופן האמור מענינים ודינים רבים המובאים בלשון ברייתא ומשנה ובהזכרת סס החיבור כמו תנן או תנא ותניא והדומה, אבל לפי היסוד האמת שיסדנו דכל המשניות והברייתות והתוספות כבר היו מסודרות וכתובות וגנוחות ועומדות, ע"ז כאשר מוכרח מחבר התלמוד להביא חדה מהנה לקיבעה ולסקענה בתלמודה, מעתיקה באתו לשון, ובאותו סגנון ומזכיר ג"כ סס החיבור שממנו העתיקה, כשהתמטו מחד להעשונות הנאותים לאותו חבור, אם תנן או תניא או תנא או ת"ס, ורמיכה, וכו' וכו', ובאשר נאריך לקמן עוד לענין מנלת סתרים, וכיון שהתלמוד אינו אלא מעתיק, ע"כ. לא זאת שיסתמש בלשון התנאים עצמו שהיתה ל"הק כזה, אלא שאינו מוסיף ואינו גורע מפני הכבוד וכדומה, כמו מעשה ופקד בן זכאי שבעוקלי תנאים שכן מובאה רבי וכך העתיקה, וכן הא שהוכרחנו לעיל סי' ט"ל כשהוכרח התלמוד להביא הברייתא עם פי' זעירי שכבר היתה כתובה וגנוה, הביאה בלשון אמר זעירי, שבאותו זמן כך היו קורין אותו בלי תואר רב, אבל רבא כשרפה להזכירו תארו בכל הכבוד הראוי לו ואמר כל מתניתא דלא מפרשא לי רב זעירי, עיין לעיל ותראה מלאוכך. וכל זה תינח בדברים שכבר היו כתובים וגנוחים בקמתן ובגביעין, אבל דברים רבים שנשארו על פה ולא נכתבו ולא נסדרו בפס אחד ולשון אחד עד זמן האמוראים כגון דא ודאי כשכאים לקיבעם בתלמודה אינם יכולים להזכיר סס תנן או תניא וכו' מפני שאינם באתם החבורים, גם על אופן מנילת סתרים וכדבעינו למימר לקמן, לא היה אפשר להזכירם יען שלא נמלאו הדברים כתובים כ"א מקובלים תלמיד מפי רב בע"פ מ"ם, ואחר שכן האמורה האחרון כודאי אינו מניד השמועה אלא בלשון שמדבר בה וגם מסדר התלמוד אינו קובעה בתלמוד כ"א בלשונות המורגל בה, והוא ברור כשמש. ובזה לע"ד הין אנו זריכים לדוחק התוס' ישינס ביומא דכ"ו שעל מ"ש בתלמודה סס על מחלוקת רבי יאשיה ורבי יונתן בלשון איתמר, כתבו התוס' שמפני שהיו תנאים אחרונים נקטו לשון זה המורגל על האמוראים ובאמת יפה אמרתי שהוא דוחק עצום, שהרי בכמה מקומות הוכחו מחלוקתם של תנאים אחרונים אלו

שערי תשובה סי' קפ"ז

קח

הגאון שומעין, דאי לאו דברירא ליה מילתא לא היה סומך ראייתו עליהם שר' נופים מספקא ליה, והוא ברור, וכן כלי ספק היה ענין "אודיחן" או "עודיחן" או מלשון ווס אידם, או מלשון יתנו עודיחן שכריש ע"ז (לח).

המורס

אלו כלשון תנו רבנן וחד מהם בסוטה דמ"ו ע"ב, תנו רבנן אשר לא יעבד בו וכו', וראה כמה מקורות אחרות דרכו בעל סד"ה שכלולס הם תביא או ת"ר, וה"כ מאי שנא הא? אבל לפי האמור, הענין כמין חומר דמחלוקתם המובא ביומא נשאר בע"פ עד זמן התלמוד האחרון, וע"כ הביאו כלשון איתמר, והוא אמיתות התורה. ובהיותו בוויין השתא הכא בחורף התרטו"ב העדיף מטובו החכם החוקר רב רחומאי מוהר"ן ז' כ"ט נר"ו ומסר בידי איזה תשו' הגאונים כ"י ומכללם תשו' לרבינו שרירא גאון ז"ל, ח"ל:

שאלה • כל היבא דאמרינן איתמר משום מאן הוא, ומפני מה אמרי' איתמר ולא אמרינן אביר פלוני? ...
תשובה • דבר זה שנוסדו אנו איתמר אין תלוי בו דבר של הלכה, ובי מדרשא הוא בסיומא שחיו מתנים את (עד) המקום הזה, ולא היו מתנים בו את אותה שמועה, ואח"ך באה להם ונודעה להם מפי אומרים, וכיון שנתבררה אצלם תניוהא בלשון איתמר ונקבעה בתלמוד כך ולא משום אדם ידוע הוא ע"ב.

כונת הגאון מבוזרת להודיע דלא מפני שכניס המימרא כלשון איתמר מבלי שם האומרה יש נפקותא להלכה וז"ל אין תלוי בו, ירעה מפני שכיון לטון זה דבר של הלכה לקבל הדבר או שלא לקבל, ועיקר הדבר הוא שכל אותם הדברים הקבועים בתלמוד קודם שיביאו אותם הפסקא כלשון איתמר כבר היו קבועים בתלמוד ומתנין אותה על פה כמנהגם עד ימי רבנן סבוראי, ושוב שמעו שמועה זו בבית המדרש מפי הגאונים וקבעוה כלשון איתמר הן בתלמוד הן בגירסא, ולא הוצרכו להזכיר משום אדם ידוע שכבר נחוקה עדותה בבית המדרש ונתפדר הדבר יפה יפה, ואפשר לקח חירות זה התלמוד האחרון שלא להזכיר דבר משם האומר, כדי שלא להביא שגשגות שמות מדור ראשון לדור אחרון, ואפילו שהיה הכל כתוב ונכחו עכ"ז כיון שהיו לומדין התלמוד בע"פ, היה בענין כבדות וטורח עצום, וע"ז אמר גאון "ולא משום אדם ידוע" כלומר כיון שכבר נתקבל העדות בבית המדרש לא הוצרכו להזכיר שם בעל המימרא כידוע. **על דא** ודאי ברובי מברכיין ברוך מאיר עיני חכמים שהוא הוא מאיר דהוינן בה לא נופל דבר, שכל מימרא קדמונית או מחלוקת נתאים שלא נודעה עד זמן האחרון, כיון שאינו בכריתא ולא במשנה, על זה מביאים אותה בתלמוד כחד מהסוגות אשר הורגל בה תלמוד אחרון, ושינוי זה לא מעלה ולא מוריד לענין דינא וכמ"ש רבינו הגאון ז"ל דמפני שינוי זה אין תלוי בו דבר של הלכה והוא ברור. ואחר שהגיע לידו תשו' רבינו הגאון הלון ילאתי לחפשי חיפוש מתפוס אולי אמלא זכר מזה בראשונים ואחרונים, ומלאתי הרב יד מלאכי ערך איתמר סימן ה' שנתקשה על ההיא שכתבו התוס' שנים הנו"ל, ועפיר קא מתמה מאיזה מקורות שמילא את ידו ושפילו שם נתאים תנאים האחרונים מביאים התלמוד בשם תביא ות"ר וכיוצא, ועוד הביא איזה מקומות פלוגתא דתנאי בלי זכר משנה וברייתא וסוף דבר הביא לשון הריטב"א שם (ואינו מלוי בבית מדרשי) שכתב ח"ל: "ואע"ג דר"י ורבי יונתן נתנו כינסו אמרו בגמרא דאיתמר, מפני שלא נשנה מחלוקת זה לא במשנה ולא בכריתא אלא שהאמוראים היו מקובלין שחלקו בזה, ואיתמר כן בבי מדרשא מפי האמוראים עכ"ל. ראה ידידי הקורא! אם לא דברי ר"ש גאון בתשו' הנו בפה הריטב"א כמו שידענו שתלמידיהם של גאונים היו כל אלה הראשונים ושמתיתיהו בפומייהו כל יומא מבלי הזכיר שם באשר הראינו בכל הילוך חיבורינו זה למדי. ובלאחר יד הרותנו עוד ראיות ברורות שהמשניות והברייתות ותוס' ותלמודא דדרא בתר דרף היה הכל כתוב ונכחו ומתקיים מעתיקים כפתסם וכלשונם, אם לכה, אם בלעגי שפה וארמית, וכל שמועה ישנה שנסארה בע"פ היו קבועים אותה בנמי ובגירסא ע"פ, לפי לשון אותה הדור ולפי אותו סגנון, וכן על זה הדרך עד חתימת התלמוד, שדבר ממה שהסיפוס בו רבנן סבוראי ורבי יהודאי גאון שמועות קדומות שהיה להם בע"פ לא נתוסף בו עוד, ולדעתו הובדו הדברים כשמש בחזי השמים, והתחזקת גירסת רבינו שרירא "אמר רבי איבא וכו'" בשלשאות של כחול שהרבה מהרבה נמלאו כיוצא בה בתלמוד, ותל"ת שאנב זה עלו בידיו טעמים מספיקים ואמתיים באיך, ולמה ומתי.

(לח) והואיל ואתא לידן אני הביא מה שכתוב הללי בגליון ס' שבילי עולם חלק האסייח דס"א ע"א על מ"ש המחבר שם ח"ל: "אין ספק כי מזה לשון המשנה לפי אודיחן של ע"ו ובגמרא חד תני אודיחן וחד תני עודיחן ופליגי בקריאת המלה פרסית וכן הוא גם כלשון ערבי ועיין במוסף הערוך ערך היטומא מה שהביא בשם ר"מ ומ"ו ולא יפלא עוד בעיניך עכ"ד. ועל זה כתבתי ח"ל: "אמר המשי"ח ס"ט לא אפשר לומר שחולקין רב ושמואל בין קריאת המלה פרסית או ערבית אחר שהמקור מקור אחד, רבנו לומר שלשון מועד בעברי יתורגם בערבי עיד והפרסי והטורקי כיון ששורשם מבני יפת אינם וכולם לבטא מוצאת העין וקורין אותה הכרת האלף והוא איד, ואחר שכן הכל שורש אחד, וכונה אחת, ואיך אפשר דפליגי מפני שינוי המוצאת לבד מבלי שיחיה שמה ככונה ממוצאת אחת לחברתה כמו ממעברין למאכרין דמשתני הכונה, ולא אם ליה שינוי הכונה המחלוקת היה הוא שראש כרור חלמות, אבל עיקר הפלוגתא גם כאן הוא מפני שינוי הכונה, וכיון דידעו דהמשנה היא מדרשה על פני רובי עולם, לא תרגום, ולא פרסי, ולא ערבי, לזה אחד תני "אודיחן מלשון יוס אידם שבמקרא" ואחד תני "עודיחן מלשון יתנו עודיחן ויזקקו" שם מעידים על עצמם ועל תועבותם, ואעיקר כל מאמין אמונה אחת ועושה איזה מעשה, או מדבר איזה דיבור לקיום אמונתו יקרא מעיד גם בלשוננו, גם בערבי, אנו אומרים כל הקורא ק"ט בלא תפלין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו, ובהנחת תפלין הוא מעיד עדות אמת, וכן הישעמחלים מעידים על אמונתם ואומרים "אשהדו לא אילא" וכו'. וה"כ כל אומה ולשון בנתותם חג דתיי נקראו באמצעות מעידים על

שערי תשובה סי' קפ"ז

המורס מכל האמור כי להיות איסור לימוד דברים שבע"פ מתוך הכתב רבוע על התנאים ועל האמוראים, ע"ז איך אפשר שיאמרו בפומבי נתיב ס"ת ונחזי אם הענין להם סוד גדול יותר מסוד העיבור ולא היו החמרות גנוזות כ"א ביד גדולי הדור או תלמידיהם הנאמנים אשר יכירו בהם סימנים ראויים לכך. וכבר הבאתי לעיל כי זהו שאנו מוצאים בריו"ח נפק תניה לתורת כהנים בתלתא יומי וסברה בתלתא ירחי, היכן נפק, וממי תנייה? אם לא היתה בכתב, והל"ל, "תנייה מר' פלוני, כדאשכחן בכתובות ד"ן ע"א תנא מוניה דר"י בר חנינא שר"ל שלמד ממנו בע"פ, אם לא שמוכרח דנפק למקום המשומר ששם גנוז לו הת"כ ותנייה בתורה שבע"פ בנ' ימים כק"ש, ואח"כ היה מסביר אותה במשך ג' ירחים והוא פשיטות הענין, וכן בניטין דמ"ד ע"א על כעיה דעבד שהפיל עלמנו לבניסות, אמר ליה ר' ירמיה לר' זריקה פוק עיין במכלתיך, נפק דק ואשכח דתניא וכו', ובאן רש"י לפי דרכו כבר נמלא במלמד ובמלמד, ופי' עיין במכלתיך במשנה הקדורה לך לידע מה נשיב וכמעט הוסיף הדברים מדי פשיטותן, למה אמר פוק? ולהיכן ולא? וכן ר' זריקה למה נפק? ולאיהו מקום? ולמה ואמר עיין במכלתיך? ולא עיין והשכ תשו' ופשוט כעיה זו? אם לא שתאמר דמנהגם במנהגינו היום שכשנפל לנו ספק ברין אחר אנו מעיינים בדונים הדומים להם ומדמים מילתא למלתא, או בהפך השוה או בק"ו, כן היו חכמי המשנה והתלמוד בהנהגת תלמודם אלף דאחזקו היום מתירים בפומבי להיות לנו ספרים וללמוד מתוכם, והם היו אסורים להיות להם ספרים פומביים של תושב"ע, ואפילו בחשאי היו אסורים ללמוד מתוכם כי אם ראייה בעלמא, והיריין רבין למגריסניה על פה, וכן הקיף דא"ל רב חסדא לרבה כב"מ דר"י ע"כ על ספק רב' יוסף ו' שמעון פוק עיין בה, דלאורתא בעי מונך רב הונא, נפק דק ואשכח, דתנן כל מעשה ב"ד וכו', ודוק קורא חביב! דכל מקום שנמלא לשון "פוק" או "נפק דק ואשכח" מביאים בידם משנה או ברייתא, או לקיפת דברים בע"פ, וזה אות ומופת דלא עאלו ונפקו כדי להתבודד ולמלא סברה, כ"א לחפש הסתרים ולחזור על משנתם אולי יוכלו למלא דמיון להסרת ספקם, וכן הקיף דיבמות דס"א ע"כ נפק ומלא הברייתא במחלוקת ר"מ ור"י, וכזה פי' סברת ר' אליעזר עי"ש כי לקלר הכי לריך, ואם שלדעת רש"י וקיעת מרחמיהו יתפרש הכל על העיון וההתבודדות, אין מי שיוכל להכחוש כי יותר מרווח פירוש הגאונים בפשטן של דברים מפי' ז"ל, ולו יהו כי שקולים הם ויבואו שניהם, חזרנו לדמעיקרא גברה הנכרה קא רמית? ואחר שכ"ע מודים, ר"ל, כל ב' הכתות, מעידין בנרדן לכלל אפיא היו אסורים הלמוד מתוך הכתב, א"כ בהכרח נפלו טעויות אגב שיטתא דגורסא, כאשר כתב רש"י בחולין דע"ד ע"כ ד"ה חלבו דמאי, ועיין הוס' שם כרוש העמוד, ובעין לזה כתב התו"ט בפ"ב דמס' מכות על ריש משנה ח' ביולא כו"ע"ז התנא מסרך סריך בלויניה ממשנה ח' דפרק בתרא דשביעית ששם שייך נוסח זה דהתס קאי ארלעיל מוניה ולא הכא עי"ש, וכל זה גרמא השיגן בע"פ, ובהכרח אמר ר' חייה "מתנינא" ולא "וכתיבנא" ובהכרח היו לריבין לסימנים המפורשים היום בתלמודנו, ובהכרח ג"כ נמלא בו קיבוץ כמה ענינים שונים זה מזה יחד, אם כעבור בעל המימרה, אם כעבור ההתדמות בלשון ובסגנון, והכל יסוב באמת כדי להקל על הזכרון ולסויעו סויע שיש בו ממש כיון דסוף סוף היו אסורים ללמוד מתוך הכתב, והכתב לא היה נמלא להם בגלוי בבית המדרש, ואם ישכח הרב המלמד לתלמידיו בו בפרק אין תרופה למכתו, ובהכרח לריך לקום ולסגור בית המדרש לפי שעה, ואם יחזור ויבא תקף לבית המדרש תגלה ותראה לעין כל, כי נפק דק בספרים הגנוזים ואשכח, ולפי ערך האיסור היה הרב בו בפרק כהולך רכיל מגלה סוד, ע"כ אלץ דהו השתדלו

על אמונתם, וע"ז נקראו עידיהן לחד תנא שיתנו עידיהן על אמונתם הכוזבת ודוק. ואגב אורחין אומר: מה שהחוב מוטל על כל דורש חכמה באיזה חכמה שתהיה והוא: כי לא טוב הדבר להשתמש בכלים המסורים לנו כדי לנהל החכמה שבידינו שימוש תמידי, כי ע"ז מה מעט מעט יתהפך כחומר חותם, ועוד מעט ונראהו ולא מראהו ופנים חדשות באו לכאן, והראשונות עוד לא תזכרנה, כן אני אומר עם שהרשות נתונה בידינו ממי אשר ילק מים ע"י הגאונים כר"ל לפרש כדלכוננו איזה ענינים, כי דבר אין להם עם הדיו והסלכה, עכ"ז לא טוב הדבר להשתמש ממנו יותר מדי, כי באמת חוקו מרובה מתועלתו למימיניו בו ולא נשתמש בו כ"א פעם ביוכל בדבר שיש לו עליו אלף מופתים מן השכל, ומכללי החכמה, ושהפירוש הקדמון קשה ככרזל ועמדו על קושייתו שרי כבאות ישראל והאחרון מתוך מדבש כוורת, ודי בזה לאזהבי החכמה כעבור החכמה.

השתדלו למצוא חלף מוני תרופות שיועילו בדרך טבע אל הזכרון, ומכללם גם אותם שהבאתי לעיל מסירו שלמירא"ב מה ראיה?

כתב עוד ולכסוף הבאתי לפניך מה שמלאתי במחזור ויטרי בסדר תנאים ואמוראים כתוב לאמר: ואחרונה רבנן סבוראי שבזכותם נמתחו השמים ונרקעה הארץ עד רב הנה ורב נווה שהיה סוף סבוראי, ולא הוסיפו ולא הפליגו מדעתם כלום אלא תקנו פרכים שכלל תנוי בסדרן, ואמרתי כי כ"ל הנונה שרבנן סבוראי כתבו המשנה והתלמוד על ספר, וזה טעם אותה גזומא שבזכותם נמתחו השמים ונרקעה הארץ, על שם שהם מתחו תשבע"פ על הנלוין, ולמען לא נחסוד אותם שזיפו והחליפו דברי הקדמונים, או הוסיפו דבר בתוך דבריהם, אמר שלא הוסיפו ולא הפליגו מדעתם כלום ואמרתי שאם לא הוסיפו כלום ובכל זה תקנו פרכים שכלל תנוי בסדרן, מה עשו? אם לא שכתבו אותם, וקודם לכן היו כע"פ.

אמר המשיב בהשקפה ראשונה היינו יכולים לשים נפש רחיה זאת כמוך גנכתו סופה אחר דידוע דמחבר מחזור ויטרי הוא תלמיד רש"י ז"ל, ולרפתי מבטן זמרתיו, ה"כ נגדר אחר דעת רבו ודעת חכמי ארזו וחזרו לרמשיקרה, נכרח אנכרח קא רמת? אבל נגנב את דעת הקורא אשר לא ברת, כי באמת כל ענין זה שבמחזור ויטרי מראשו לסופו (ושכבר הובא חלק ממנו כועד לכתמים ח"ב וכולו הובא בכ"ח"ר מעמוד קפ"ג ואילך) שורשו פתח אל היס הקדמוני אשר בו שער הגאונים הראשונים, וכמה פעמים קראוהו הסדר הזה סדר הגאונים אינו זוכר עתה, ואין לריך ראיות לזה כי המלאכה גופה היא מעודה על עלמה כי מיד הגאונים נגזרה, ויש לנו עוד ראיה שהרי קודם הדיבור הנו"ל ואחרונה רבנן סבוראי תחלת הדבור מתחיל "מימות משה" וכו' והם הדברים שהובאו ביעיר און בשם מחזור ויטרי בחסרון ניכר והם עלמם שהובאו לעיל סימן ד'. בתקונם בשם רב האי גאון ז"ל כי עיוון לעיל בדברי שם, וה"כ הוכרר כי דברי מחזור ויטרי, לכל הפחות אלו, ממקור הגאונים ילאו כלי ספק, וע"ז שפיר כתבתי כי דריותי הנו' היא גניבת דעת הקורא.

אבל כתר לי זעיר קורא חביב! ותשמע תשובה נלחת, ואת כל גנכתה, כי אדרכה מכאן ראיה ליוסר הגאונים שהכתובה היתה מימות משה, אבל היתה גנוזה ונמסרה מראשי סנהדרות לאחרים הבאים תחתיהם עד תחלת רבנן סבוראי. דהנה לא תוכל להכחיש כי הרעיון השירוי הלזה "נמתחו השמים ונרקעה הארץ" לריך לבקש לו אחיה ורעות עם המתחת תורה שבע"פ ככל מה שנוכל, רכל מה שיהיה המשל והנמשל דומים יותר, עוד יומתק הענין יותר ויותר, ועוד יקנה שכלו לזור נחמד ונעים, ועוד יתקפה בעלם אל כח המדמה שבו, וזהו היות הגדול ברעיונים השוריים, וזאת היא מעלת לשוננו הקדושה והטהורה אשר עשה תעשה לה כנפים, וכבשר תעוף בשמים, על פי הרעיונים השוריים, אבל המכוונים עלם אל עלמו, ודבר זה הוא נלה לבקיאוס בערך לשוננו הקדושה המלהכת הלבבות, ואחר הדברים והאמת האלה, לכו גא ונכתה למי משתי הסברות יבא מכוון הרעיון השירוי הנה שבמחזור ויטרי? אם לכתיבת תושבע"פ בזמן רבנן סבוראי כדעת החכם הפקח שה"ל כר"ז, או להתר הלמוד מתוך הכתב ונתונה רשות מרבנן סבוראי שיהיו נקראים המחמדי עין הגנוזים מאז, בכל המדרשים ובתי הלימודים, כדעת הגאונים ודעתנו משי"ח לפי תומנו? הן ודאי מוכחתי כך קורא נעים! שתכריע לימין לדקנו, כי באמת ענין מתוח ורקוע יותר יתקפה ויתדמה על דבר גולמי שכבר היה וכבר נכרח, אבל היה גלול וסתום וחסום, ושוב נמתח ונתפשט לעיני השמש, ממה שיכוון על ענין שלא היה ולא נברא כפועל כי אם ככח הזוכר והשומר ושוב ילא אל הפועל ונכתב בספר. דזה אינו אלא ככריה חרשה ממש שקיתה בכח וילאח אל הפועל, ולא שייך בשום אופן לתוארו בשם המתחה וריקוע והתפשטות כי אם להשתמש בדמויות של כתיבה ויטירה ועשיה שכרי הוא כיש מאין כיון שלא היתה כתיבה בעולם, אבל אם תאמר שכבר היו הגוילין כתובים וגנוזים ומגוללים בבית הספרים רבנן, וגם לא היו יכולים ללמוד מתוכם, כ"א כראיה בעלמא, שכן דרך הראיה בעלמא שלא למחות ולפשוט באגרת הספר הוא, כנודע טבעו של עולם, ע"ז כשנתגלו אל כל העם והותר ללמוד מתוכם גם בלימודים הפומביים, הרעיון השירוי "נמתחו השמים ונרקעה הארץ" הוא משל הדומה לנמשל כמעט בכל פינות חלקי הרעיונים, וזכר לדבר "ופושטה באגרת" והוא כחור לע"ד, וממילא

הותרה תמיהת החכם נר"ו "מה עשו? כי עשו והלליחו וסמו נפשם ככפס לגלות כל קטום, ולהקור
הלמוד מתוך הכתב, וכאמת לא דבר קטון עשו, ומה שהשלים המחזור ויטרו דבריו לאמר: "לא הוסיפו
ולא הפליגו מדעתם כלום" ח"ו שכיון להוליא מלכנו חסרת הזיוף והחילוף בדבריו הקדמונים, הם!
ישאל המאמינים בקדושת גדוליהם, וגודל הליטעות, ווראת הרוממות אשר היה בהם, חס להם לחשוד
אותם על כך, ואינו לריך הדבר לאומרו, כי הוא הטלת מוס עלום ונורה בזרע מאמיני הקבלה הנאמנה
ובעל מחזור ויטרו או הבאונים שכתבו דבר זה לא היו נכשלים במחשבה מועלת כזאת והוא עון פלילי,
אבל פשט הדברים הוא כמ"ש הנאון באגרתו הנפלאה כי רבינו רב אשי היו סוף הוראה, וכמו שלזה
סיוס המ"ו קודם דבור המתחיל "ואחריהן רבנן סבוראי" באומרו: "ועד רב אשי ורבינו ר"ד שנה והם
סוף הוראה, ואחריהם רבנן סבוראי שבזכותם נמתחו השמים ונרקעה הארץ, וכו' וא"כ מה שסיוס
אח"ך המ"ו דרבנן סבוראי "לא הוסיפו כלום" ר"ל דין מחדש מלומד בחד מהמדות הממורות כנ"ש
ובנין אב, והדומה להם, או כיוצא בהם, ולא עשו כ"א פירוש והדומה בהפיה דקורע לכונה שהביא
הנאון ז"ל והדומה, וגם בזה לא הרבה כ"א מעט מועד, ונער ובתכם כי כך היה בקבלתם (עיון מ"ש
לעיל הערה כ"ג) ולא היה ערוין נקבע ונכתב והם לקחו הרשות מעלמם וקבעום בתלמודא למקומותם
בארשותם ולזה הוסיף המ"ו עוד ואמר: "ולא הפליגו מדעתם כלום" ר"ל, שאם תראה איוס דברים
כתובים בתלמוד מרבנן סבוראי, דע לך שהם מעטום וז"א: "ולא הפליגו" וגם זה לא מדעתם כלום
כי כך היה קבלתם, ולא היה כתוב והם קבעוהו וכתבוהו, כאלו יאמר "הוסיפו ולא הפליגו, וגם
המעט הזה שהוסיפו לא היה מדעתם כלום, כי הכל בקבלה, אלא שלא היה כתוב והם כתבוהו, כאשר
כתבתי לעיל בהערה ב"ג, והוא אמיתית התורה למעמיק בדבר, והוא ממש דבריו המאזרי הוכחו
לעיל בסוף ענף הנב' באומרו "שכל ימי רבנן סבוראי היה כבוד גדול כמין מלכות לראשי הישיבות,
והיו ערוין לומדים על פה התלמוד כי לא נתפשט מכל וכל לימוד הגמרא" עכ"ד והוא ממש דבריו
המחזור ויטרו שבימי רבנן סבוראי נמתחו השמים ונרקעה הארץ, לא שהם מתחו על הגוילין וכתבוהו,
אלא שהם הקירו לגלות אותם לעיני השמש והיורח, וללמוד מתוכם, והם דברים מכוריים כשמלה בת

מאה אלף ירועות בדבריו רבינו המאזרי. **ואף** אם יתעקש המתעקש ויאמר כי כוננת המ"ו הוא שלא היה כתוב כלום והם כתבוהו בהכרח
נאמר לו אתה אהב להרבות גוזמותיו עד להפליא שהרי לעיל מזה ההוא אמר שער הלל
ושמאי היו ת"ר סררו משנה שר"ל ששת אלפי מסכתות, בשלמה אם תאמר דהיה כתוב וננוו, הנוזמא
תחליט בהם, והוא תחת האפשר אבל אם תאמר כע"פ ממש, איך נוכל להאמין שהיו יכולים ליקח
בע"פ ששת אלפי מסכתות אחר כמה חרבנות וגזרות, שהיו בחרבן בית א' ומלוקות חתי' בית ב',
ושעבוד היונים, ומלחמות החשמונאים, והתקוממות מלכות הורודוס נדרס, שהוא זמן הלל הזקן,
כאמת קס נפלאות אשר לא נכראו, הא. איך עליך לומר, אלא שמי שמתבאר לקיים הנוזמות האלו
בעינים, הוא כאלו נותן יד למסעדי קבלתנו הנאמנה להרוץ אותה בניחה אחת ואכר כל זכר לה,
חלילה! וחם וע"ז הוא שאמרו חז"ל: חכמים הזהרו בדבריהם וכפרטו ביור הזה ה' וילנו!

ומזה יקח החכם הנכבד הלזה המ"ו תשובתו כמה שהוא תוהו ומתהה באומרו: "א"כ ירדו היקר!
התורה שבע"פ לא היתה מעולם תשבע"פ וכו' וכו', א"כ ירדו! הלל כתב משנתו, ורבי
עקיבא כתב משנתו, ורבי אליעזר כתב משנתו, וכל התנאים כתבו משנתם, וכשכא גם רבי יהודה
הכשיא ובתב גם הוא משנתו, מיד נכרתו מן השמים כל המשניות אשר נכתבו לפניו ולא נשאר מהן
שריד ופליט וכו' עכ"ד היריבים לענינינו, ואנו נשיב לו על ראשון ראשון: התורה שבע"פ היתה בע"פ
עד זמן רבנן סבוראי, ועם שהיה הכל בכתב, היה גנוז ביד ראשי סנהדרות וכו' והיו זמירין רבנן
למגריסנהו על פה ברקאמה גאון, מכלל דאיכא כתובי יד, דאי לאו הכי כי לא היו זמירין מאי היו?
הא ליכא, וכאשר הארכנו לעיל, וכמו שערין לתלמות הריו קיימת כמה שהשלים דבריו רבינו המאזרי
הנז"ל "והיו ערוין לומדין התלמוד על פה כי לא נתפשט חיבור הגמרא מכל וכל" על כל
אלה נקראת תשבע"פ, וכאשר הארכנו יותר מכרי וכלותנו, וכשישאל לנו החכם נר"ו "א"כ הלל כתב
משנתו וכו', אף אנו נשיב לו, כן וירדונו! כן, כל א' וא' כתב משנתו, וגנוה ומהם אסף וקבץ וסדר
ותקן

ותקן וקלר והרחיב ר"ק משניותיו, ור"ח ור"א ברייתותיהם, ובר קפרא תוספתותיו, ושאר החבורים הידועים, "וכך חזו כולי עלמא לורתא דתרתא דמהניתין ואמתת אלין טעמא ודיוקא דמלה שבקו כולהון הכך תגויי תגויי דקוונתני ופשעין אלין הלכתא ככל ת"י והכך שאר הלכתא כולהון אשתיבין, ברקאמר גאון ז"ל באגרתו התמורה הנו"ל, ולא נכרתו מן השמים ח"ו! אלא נגנו, כמו כל דבר שאין לנו בו לורך, כ"א לפרקי פרקים, ובת"י היה נמלא תוספת על הסדרים שלנו כאשר העיר בעיר בנו ר"ה בר נחשון לעיל סוף סימן קמ"ג שהוא ראה אותו, וגם כבר היו נמלאים בככל כל הגניות עד זמן הגאונים כאשר מעיד בגדלו רבינו הגאון ז"ל אשר באורו נראה אור בעיקר תשו' זאת שעיקר מטריין עליה ונקתרה עדותו בכ"ד של ג' מומחין, וגם במתאור ויטרי (והס דברי רבינו האיי לעיל סימן ד') מעיד על ת"ר סדרי משנה משמתי והלל, והוכחנו כראיות מופתיות מן השכל שא"ה שהיו בע"פ, דמהוכחה זאת סלקין, ובה נחתין, וגם רבינו המאירי העתקתי דבריו כסוף ענף הג', פושט אפי' בשוק דהרכה ברייתות ותוספתות נחכרו ממה שכל אחד היה כותב לעלמו, וכיון שלא שמעו עליהם, זוהי הסיבה שאינם נמלאות בשלמות בידינו, עיון לעיל בדבריו באורך, והרב המקיבל מוה"ר זכות ז"ל כפי' על הו"ה ס"ג על דמ"כ כתב דיש ברייתות לאין חקר שלא הוזכרו בש"ס עי"ש, א"כ אין ראיה ממה שאינם נמלאים כל אותם המשניות והברייתות והתוספתות בידינו שלא היתה כתיבה בעולם, והוא ברור בשמש, כי התוספתא עמוקתא שמלא ר' אבהו (כירוש' שבת פ"ח) הוכחה לעיל בענף הא' היתה כאחת מהן.

עוד

הביא ראיה שם ממ"ס במלועז' דכ"ט על משנת מלא ספרים וכו' אבל לא ילמוד בהן, כחילוק בגמ' אוקמוה בספרי הקדש בלבר, ולא הזכירו מהו דרין בספרי המשנה ותלמוד וכו', אס לא שלא היתה המשנה כתובה אפי' בימי חכמי התלמוד, וכיוצא לזאת היא ראיותו שם ממ"ס שם במלועז' ולא יקרא בו פרשה ויתרגם, דאס היה התרגום כתוב בספר למא לא יקרא בו התרגום כמו שיכול לקרוא בו הפרשה עי"ש שהאריך, אבל זה תמנית ב' ראיותיו, והשיב על אחרון ראשון, דאחרי שהוכחנו איסור התלמוד מתוך הכתב, כל תשכע"פ ומכללה התרגום מה ראיה ממתי דאמרו, ולא יקרא פרשה ויתרגם? ומה ואמר התלמוד שלא יקרא בספר כתוב תרגום ביחיד, בלאו הכי אסור אפי' בשלי, כי דכריס שכע"פ א"ה ראוי לאומרם בכתב, וא"כ לא היה לריך הדבר לאומרו, ובה נרשית גם ראיותו הא' באומרו: מפני מה לא הזכירו מהו דרין בספרי משנה ותלמוד, ואנחנו נשיב לו, רכיון דספרי משנה ותלמוד היו אסורים התלמוד מתוך הכתב, לא אפשר לפסוק דיניהם והיו זה כמי ששאל, מי שמכניס סויריו לריר איך מעשין? כן כמו דין ספרים הכתובים תרגום ושאר תשכע"פ לא נופל דבר, ומה נתן שם טעם לעיקר דין זה שלא יקרא פרשה ויתרגם משיקול דעתו מפני טרדת העיון מחילה! כי אין לנו לריכין לזה, שכבר הריטב"א הו"ד כש"מ לשם נתן טעם עיקר מפני שמהה סספר בידו יותר מדי, והיונו לא יקרא ולא ישנה, דהיונו ב' פעמים, והיונו לא יקרא פרשה ולא יתרגם דהיונו ב' פעמים, ולפי פירושו יולא דאפי' אס מתרגם מתורה לכד כלי קריאה פעם ראשונה העברי, אסור מפני העיון והוא הפך כוונת התלמוד, ועיון להרמ"ז שאני דור שביעני לו כס' עין יהוסף כשיטתו לשם ודוק.

עוד

כתב וז"ל, "ולא לכד האמוראים האחרונים לא ירעו דבר מכל ספרי התנאים, אלא ש' יוחנן עלמו שהיה מתלמידיו של ר"ה לא זכר ספרי הראשונים, והיה אומר כגטין ד"ס תורה רוב ע"פ, ומיעוט בכתב, ולא ר' יוחנן בלבר, אלא גם רבי רי"ש שהיה קודם ר"ה תקא אלה אתה כותב, ואי אתה כותב הלכות, והוא שהיה תנא, לא היה יודע שאר התנאים כלם היו כותבין הלכות וכו' וכו' וכנו"ל, והראיה האחרת היא מגלת ספרים הנזכרת בתלמוד, כגון כשכת (ד"ו ע"כ) אמר רב מלאתי מגלת ספרים כי ר' חייה, וכתוב בה איסי בן יהודה אומר אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, ואינו חייב אלא אחת: ופירש"י שהספורים מפני שלא נחנו להכתב, וכששמעין דברי יחוד חדשים, שאין נשכין כעית המדרש וכותבין אותן שלא ישתכחו, משתירין את המגלה, ונניח פי' רש"י, ולא נסמוך על עדותו להיותו נוגע בדבר: מ"מ אס היתה הכתיבה מותרת, מה זה מגלת ספרים? הסתר זה למא? ועוד מן השם הזה עלמו אתה למר שלא היתה כל המשנה בכתב שאס כן היה ספר, ולא מגלה

מגלה, כי מגלה אינה אלא דף אחר, או ספר קטן, כמו שהן חמש מגלות, וכמו שהיא מגלת תענית, וכן משמע ממה שחלקו אס התורה חתומה נחנה או מגלה נחנה ואמנם המשנה כלה, ובפרט בימי איסי בן יסודה שהיה בימי רבינו הקדוש (ט"ז) היתה ספר גדול יותר מספר תורה, ואיך תקרא מגלה? ומלכך כל זה, הנס בחלפי מקומות נזכרו בחלמוד משניות חוץ מאותן שסודר רבי, והן כל הכריות הירועות כלשון תניא, ותנו רבנן וזולתם, ובכמה מקומות נזכרו מגלות ספרים? הלא הם בעלים בחלף או ברכוב, הלא דבר הוא האין זו רחיה ברורה, כי ההלכות הכתובות כמו זר נחשבו, ואינן אלא דבר היולא מן הכלל דרך זרות, לא שהיו כל התנאים או רובם כותבים משניות, אלא ממש

אמר המשיב בשתי הראיות התחתון כדי להשיב עליהם, ונס על השלושית, והיא הראשונה ממ"ט ר"וח תורה מיעוטה בכתב, ורובה ע"פ, לא החשיך פי כי אין מדרש בלא תרום, ותחי' נאמר מה שכבר כתבנו בזה למרוי כמה שקדם, דכוונת מיעוטה בכתב ר"ל מיעוטה מהחייב המוטל ללמדה מתוך הכתב ורובה מהחייב המוטל ללמדה בע"פ, וכן נראה ממש מדברי ר"וח גופיה הובאו דבריו כש"ר פמ"ז סי' ד' כי על פי הדברים האלה, תורה שבכתב ושבע"פ, כרתו אחד ברית, ואם המרת אותה ועשית מה שבעל פה בכתב, ומה שכתוב, בעל פה, אינך מקבל שכר, למה שכתב נתיחה תורה בכתב, ותורה בע"פ ירלה, ללמוד דברים שבכתב בע"פ, אחרי שיש לך ספר תורה כאשר לויתך במלואו כש"ע לכתוב ספר תורה, מקרא דעתה כחולכס את השירה, ועכ"ז אתה לומר דברים בע"פ, אסור לך, וכן להפך מה שבע"פ בכתב ירלה שדברים שבע"פ אתה לומר מתוך הכתב הנגזר לך לזכרון, אשר לא לויתך ולא עלתה על לבי לאסור כתיבתו הסודרית לעת מלואו זו שכתה, ומפני זה יעלה בדעתך להקל מעליך עורר לקיחת דברים בע"פ, ותלמוד מתוך הכתב, לזה הנני מליך היום לקחת הדברים בע"פ, ולא ללמוד מתוך הכתב הנגזר לזכרון דוקא, ואם עכרת ועשית להפך מכל האמור והמרת, לא לבר שיש לך עונש כעובר את פי ה' אלא אף גם זאת שאינך מקבל שכר דפעמים מלוא הכאה בעכירה יקובל עליה שכר, כמ"ס הרב יפ"ת שם עיי"כ ואין לפרש כל מאמר זה על איסור הכתיבה ולא על איסור הלימוד מתוך הכתב שמלכך שפשוט הדברים אומרו, ואם המרת וכו' והוא ממש דבר והופכו, דמה דברים שבכתב הענין הוא שיש כתב, ואדרבה מלוא לכתוב ס"ת, ועיקר האיסור המחודש הוא ללמוד מתוכו ולא בע"פ, ולא על מלוא כתיבת ס"ת קא חתו' כן נמו דומה ברומה הוא מה שבע"פ בכתב ר"ל דיש כתב נגזר, והאיסור הוא שלא ללמוד מתוכו כ"ה בע"פ, וכמו דלא משעני דברים שבכתב לחיוב כתיבתם, ולחדש מלוא כתיבת ס"ת, כן בדברים שבע"פ לא משעני לאסור כתיבתם ולחדש איסור לאו מהותם כספר נכתבים, ומלכך כ"ז מדבריו של ר"י כי"ר המוסק על ר"וח אסור מפר ברית משמע להדיא כן שהרי הוא אומר על מנת שתהא

קורא בהן כך, תורה בכתב, ותורה בע"פ, ולא אמר על מנת שתהא נוהג בהן כך, שבו כפרק אפשר שהיה נשמע איסור הכתיבה לדברים שבע"פ, אבל כהדיא קאמר, ע"מ שתהא קורא בהן כך, ר"ל תורה שבכתב מתוך הכתב, ותושבע"פ שלא מתוך הכתב, אבל ודאי מותר לך, להיות כתב נגזר לעת הטרך, וכזה לא נפל מחלוקת בין ר"וח וריב"ש, ודאי כולו משעני באיסור הלמוד מתוך הכתב, ולא באיסור הכתיבה, אלא דלר"וח אס המור ועשה מה שבע"פ בכתב, ולהפך בהפך אינו טעל שכר, ויהיה לו עונש, אבל לא יחשב מפר ברית, כ"ה על מי שאינו מקבל תושבע"פ, ואינו נכנס תחת עולה, שבאמת אס אין תורה בע"פ אין תורה בכתב, וזהו שאמר ר"וח כגטין ד"ס, לא כרת הקב"ה ברית לישראל אלא כשכיל דברים שבע"פ, וירלה, כשכיל קיומם והאמונה בהם, וכאשר פירשנו לעול בענף הא', והוא אמתות התורה, וכן פי' הרב הנשיא לעול סי' ס"ב לענין כלאים עי"ש ותרום למאונך, ומחילה מכבוד רש"י, כי אין שליותו ויהא האונס קא עבדינן לפרש כל הסוגיות לפי משקלם הנה, וזהו דעת ר"וח, דעל למודם מתוך הכתב לא יכנס בכלל מפר ברית, וריב"ש פליג עליה בזה, וס"ל דגם בלמודם מתוך הכתב הוא ככלל מפר ברית.

כלל

(ט"ז) ר"ל ודאי שהיה בימי ילדותו של ר"ה עיין סד"ה.

כלל

העולה, דמ"ס ר"וח תורה רוכה ע"פ, ר"ל לימוד, ולא איסור כתובה, וכן מוכח מכל עניניו המוכחים בתלמודים ובמדרשים כגון היות דנפק תנייה בתלפא יומי, ולא קאמר ממנו תנייה, ומלת נפק שפשוטה נפק ממקום הפומכיו, וכנכס לבית הסתרים, וכן ממעשה דהתיר ללמוד מתוך ספרו אגדתא, נראה דענין הכתיבה אינו חידוש כלל, ולא חדש כ"א הלמוד מתוך הספר, ולא ושאר מוקשה מעט לפי פשטן של דברים, אלא הא דאמר ר"וח גופיה בתמורה דו"ר כותבי הלכות כשורפי תורה דמאמר זה לא נוכל לפרשו על הלימוד מתוכן בשום אופן, הנה גס לזאת, ככר כתבנו לעיל בענף הא' רכל אלו הכתיבות היו גזרות כיד ראשי גדולי הדורות, ובהיות קאמרו כן ר"ס הנגיד והרמב"ם והמאורי, והסברא מוכחת כן, וא"כ כיד אחרים לא היו נמלאים, וכ"ש אס נקבעה מלאכתם בכך לכתוב הלכות מרובות הא ודאי יש לחוש חתיו, חדא, שמא ע"י רבויים, ורוב מליחותם יבואו אחרים ללמוד מתוך הכתב, כי לאו כ"ע רבנן דפקיע שמייכו ביראת חטא לקיות זהוירין למגדסינהו ע"פ, וזאת שנית, כיון שאין מילין אותן מפני הדליקה, כל מה שמילין יותר, עלולים יותר לדליקה והוא עון פלילי, וזהו מה שכתבתי לעיל שדקדקו לומר כותבי הלכות כשורפי תורה, ולא אמרו כל הכותב הלכות וכו' כדרך כל התלמוד כנודע, אלא דקדקו על כותבי הלכות שמלאכתן בכך, כמו כותבי ספרים תפלין ומוזות שמלאכתם בכך, וכן תפרש כמו מ"ש בשבת דקט"ו ע"ב, ת"ר הכרכות וכו', אין מילין אותן מפני הדליקה, מכאן אמרו כותבי הלכות כשורפי תורה, שהיא ממש על הקובעים מלאכתן בכך, ובריותא זאת היא בנין אב לפרש כן, כל השאר, שהיו מקיימת, ומעשה באחד שהיה כותב כליון, והלך ר' ישמעאל לבורקו, כשהיה עולה בסולם הרבוש בו, נעל טומוס של ברכות ושקען בספל של מים, ובלשון הזה אמר לו ר"י, גדול עונש האחרון מן הראשון ע"כ. והבואה בריתא זאת כמס' סופרים פט"ו בשני לשינוח ויש לדקדק בכריתא זאתג' ד' דקדוקים נאותים א': מאי מכאן אמרו? כאלו עד עכשיו היה מסתפק בדבר, ועכשיו נתפשטו לו כל קמטיו, וא"כ לנו לרעתו. ב': מאי לשון כותבי ברכות, ולא כל הכותב ברכות בארשא דתלמודא? ג': מה הלשון אומרת מעשה בא' שהיה כותב, ולא מעשה בא' שכתב שהוא הנראה יותר ראוי לאומרו? ד': מה כל החרדה הזאת למען דעת נוסח הלשון בעינו שבו דבר הדין ארוני הארץ ר"י את הסופר שהיה קשות? הלא דבר הוא! ולפי היסוד האמתי שיסרנו, בריתא זאת היא כרה כחמה מאירת עינים בעיני הנכוד הזה אשר היום חתום תורה בלמודיו, והוא, דמסדר הכריותא דנה להשמיענו עיקר דין זה שאנו בו שאין איסור בעי"ע לכתובת תשבע"פ מלך הכתיבה כי עקר האיסור אינו אלא ללמוד מתוכה, וכיון דהיה מאמר ידוע מקדם קדמתה "כותבי ברכות כשורפי תורה" והיה נשמע כאלו חומר זה שכתבו עליהם הוא מפני איסור הכתיבה, שתשבע"פ היא חסורה הכתיבה מכל וכל, על זה תנא דבריתא סידר בריתא שלו רישא וסיפא באופן נאות כדי להוליא מלכנו טעות גדול כוס, וע"כ מתקו' התחיל רישא דבריותא בשנותו: "הכרכות וכו' אין מילין אותן מפני הדליקה ונשרפים במקומם וכו', ואשר שכיר דבר זה סוים מליעותא לומר מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי תורה, כלומר השמעת הקורא מהויה טעם מסור כידנו כותבי ברכות כשורפי תורה, שאינו כדס' דמשום איסור הכתיבה, אלא משום דע"י רוב מלוי עלולים לשריפה אחרי שאין מילין אותם מפני הדליקה, וזה לא יפול כי אס על הקובעים מלאכתם בכך שנותנים כמה עופסים למכור וליתן כמתנה, אבל כל מי שכותב לעלמו ככל גדולי הדורות ותלמידיהם, שהם כמו חמדות גזוזות, ככר נותנין אותן במקום מתמדיהם, שאין האור שולטת בהם, ככניי אבני גזית, והמערות, והחוסים, והרומם, ועל זה יאמר תנא דבריותא, דוק בהלכה המסורה כירינו מאכותינו, אומרה: "כותבי ברכות" ולא כל הכותב ברכות, דבאמת, חששא זאת לא תפול כי אס על הקובעים מלאכתם בכך, וראויה לרבר דעיקר מה שאסרו הכתיבה הוא משום גזירת הדליקה ולא לעלמו ולא, ממעשה באחד **שהיה כותב** כליון, כלומר שהיה קובע מלאכתו בכך, ולזה לא אמר, מעשה באחד שכתב, כי אס על רבוייה מפני חשש הדליקה, וזאתו הסופר נתפחד מר"י, ונעל טומוס של ברכות ר"ל טופסים הרבה של ברכות, שעשה למכור וכן"ע איברן ושקען בספל של מים, כדי שלא ימלאם רבי ישמעאל, אבל ר"י שחשש ומלאם ופה השיב לו גדול עונש האחרון לשוקעם כמיס ולאכרס כק"ע

שערי תשובה סימן קפ"ז

בודים, כי הוא איסור לאו דלא תעשון כן לה' אלהים, מן הראשון, ור"ה, מעיקר האיסור שכתב דברים שבע"פ, דאחרי האיסור לא לעלמו ולא, כי אם משום גזרה שמה יהיו עלולים לדליקה כשכתב ועינונו רוחות וכלות, ואין בודינו להושיע, ואתה אכרת בידים, ועכרת על עיקרו של איסור שמפניו הוא שנתחדש איסור לכותבי ברכות, וע"ז ופה דקדק תנא דבריותא לומר "ובלשון הזה אמר לו ר"י" לקולא ממנו הפרת הנחמד הזה, שאם ר"י היה אומר לו גדול עונשך בסתם, אפשר שהיונו מבינים שהיה כוונתו על עיקר הכתיבה, או על שניהם כאחד על הכתיבה, ועל הא"ב, אבל מדרקוק לשונו כבר אנהרונהו לעיונו דעיקר האיסור אינו אלא מפני שאין מלולין אותם מפני הדליקה, ושפיר דקדקתי, ואמר לך תנא דבריותא, כמה שאמרתי "מכאן אמרו כלומר, דוקא מטעם זה הוא איסור הכתיבה הפומבית, ולא לעלמו ולא, ולדעתי פי' זה בשטח בריותין הוא ולא אחר, ודוק היטב, ויבוסס לך, ונראה דבזמן התנאים, עדיין לא היה מי שיהיה לקבוע מלאכתו כחשאי לכתוב הלכות, כי אם ברכות וקמיעות וכו', ובזמן ר"י, שכבר ירדו הדורות, ונתרבו הספרים, עד שראינו שכבר התירו לעצמם ללמוד מתוך הספר דברי אגדה, משום עת לעשות לה', ע"ז נראה, דבאותו זמן כבר התחילו ליקח החירות לעצמם, איזה ספרים עניינם, לכתוב הלכות ולמכור, כדי שהתלמידים יראו מתוכם וילמדו בע"פ, כי עדיין באיסוריהו קיימי, והתחילו להתרכות, וע"ז הוליא כברק חלו ר"י, ואפשר למד אותו מהבריותא הנו', ואמר: "כותבי הלכות כשורפי תורה" והוא על הקובעים מלאכתם ככך כדפירשנו והוא האמת שתעלה:

ואל

תשיכני ממה שכתב בעל הלכות גדולות הלכות הספר דקמ"ג ע"ג, שהביא בריותא דר"י הגלילי ארוכה עם משל ארוך, ומסוים כך, עתיד הקב"ה להיות יושב בדיו ואומר, מי שעסק בתורה ובמלות יבא ויעול שכרו, שנאמר, איש סופר איש שוקל, איש סופר, אלו מלמדי תינות, איש שוקל, אלו שוקליו קליו וחמוריו, איש סופר את המגדלים, אלו **סופרי מדרש והלכות** שבאים ונוטלין וכו' ע"כ. דנמצא מזה דהיו סופרים פומביים, ולא שכל אחד כותב לעצמו, דאדרבה מכאן ראה אל היסוד מוסר, דמלבד דמטנו סופרי הלכות בזמן ר"י הגלילי שקדם לר"ה לא זמן מועט, עוד זאת ראה היא דאלו הסופרים היו בחנם, לעובת גדולי ישראל בעלי הקבלה כי לא היה ביכלתם לכתוב כידם ממש, כי ודאי טריותא להו מלתא, וסופרים לא היו נוטלין שכר ע"ז, כדי שלא ליהנות מדברי תורה, ע"ז הקדוש ברוך הוא משלם שכר, ומינה דכותבי הלכות למכור לאחרים, ולקבוע מלאכתן בכך, היו כשורפי תורה, ואדרבה, עם בריותא זאת התחוק הענין עד להפליא.

לא

אכחד שבמדרש משלי, דפוס כומכורגו ר"ז עמוד א', על פסוק פלס ומאזני משפט, הביא בריותא זאת דר"י, יותר באורך, ושם הוא אומר, איש סופר את המגדלים, איש **לומדי** מדרש והלכות, אבל מי שיעמוד על דברי בה"ג, ועל דברי המדרש, כעיניו יראה שלבעל הלכות גדולות, היתה לו הבריותא כזו, ולא מהמדרש העתיקה, כשם אופן, ואין ספק דבמדרש חלו בו ידים וסבחר וכו'.

והענין

הזה עצמו וביאנו להשיב על ראיותיו השניות מהביא דאמר ר"י "אלה אתה כותב ואי אתה כותב הלכות" דעם שכבר גם כזה הארכנו לעיל כענף הראשון להשמיע במרום ראי אפשר לפרש דברי תנא דברז"ש על איסור הכתיבה, עכ"ז, כחזור עוד הפעם הדברים, כי גם פה אין מדרש כלל חדוש, והיינו: דאחרי דמשמעות "אלה אתה כותב" לא בא למלות כתיבת ס"ת כשם אופן, כאשר הארכנו, אלא דוקא על איסור ללמוד דברים שכתב ע"פ, א"כ מוכרח דפירוש "אלה אתה כותב" כך פירושו, אלה אתה מוכרח לכותבם, מפני שאסור אתה ללמוד אלה הדברים בע"פ, ואי אתה כותב הלכות יר"ה, ואי אתה לריך לכתוב הלכות, מפני כי בלאו הכי אתה אסור ללמוד מתוך הכתב, נמצא רכל מה שנשתמש ר"י בלשון "אתה כותב" ואי אתה כותב" לא על עצם חיוב הכתיבה ואיסורה קא משמע, כי אם על איסור הלמוד, וריב"ן הבא אחריו בזמן, כבר ביאר להדיא ואמר, דברים שכתב אי אתה דשאי לאומרם בע"פ, ודברים שבע"פ אי אתה דשאי לאומרם בכתב שקוא לשון יותר ברור, וסתמא דתלמודא, ככל מקומות שהביא דברי ריב"ן, כבר הביא חקך לשון תנא

שערי תשובה סימן קפ"ז

קיב

תנא דבר"ש, להורות דהכל אחד, וריב"ן אינו אלא כמפרש דבריו של תנא דבר"ש, אחרי דירוע דכל אחד מהראשונים, היה לו אופן בפני עצמו, וסדר בפני עצמו להוסיף הקבלה שכורס מדקדוק המקראות, ודורות אחרונים דהמעטו, מכררים הרברים יותר, להוסיף מלבנו כל ספק, ורחיק לדבר, שכל הבאים אחר תנא דבר"ש, הן בעלי תלמוד ככלוורוסל' הן בעלי אנדה, מעולם לא נשמע מפייהם לשון איסור על כתיבת דברים שבע"פ, כמו שלקח הרשות לעצמו רבינו רש"י ז"ל לפרש "אי אתה רשאי לאומרם בע"פ", "אי אתה רשאי לכותבם" אלא כל האמוראים לא נשתמשו כי הם כלשון לא ניתן להכתב ולא כלשון אסור, לכותבם, או אי אתה רשאי לכותבם, כי כאשר אמרנו, אין חיוב הכתיבה על דברים שכתב, והאסורה לדברים שבעל פה, עיקר סבת החיוב או השלילה, כי אם תלמוד הוא הסכה העיקרית, שהלכה מגמת המחוקק לחיוב ולשלול, אלא שלחיוב תלמוד מתוך הכתב, תהיה הכתיבה אמלצו גמור והכרחי אשר מבלערו ה"א להגיע אל התכלית הקדוש והוא הלימוד מתוך הכתב. אבל לענין השלילה והוא איסור הלימוד מתוך הכתב, איסור פרטני זה או כמו שתאמר שלילה זאת דבר אין לה עם מעשה הכתב כלל ועיקר כאלו ואמר המתוקק מה לי ולמה אם תכתוב אם לא תכתוב? איני כל מגמתו אינו אלא: שלא תלמוד הדברים אשר איני נותן לפניהם היום, מתוך הכתב, כי ע"כ לא נתקיה בכתב כי אם בע"פ, וא"כ גם אתה לריך ללומדה בע"פ כאשר אתה מראה בהר, זה הוא עיקר מגמת כונתי, ואם אתה לזכרון בעלמא תרעה לכותבם ולנוכסם, כדי שלא יהיה לזכרון נגף ולזרז מכשול, ויכוזו לעבור על זיווי וללמוד מתוך הכתב אשר לא זיויתי, עשה כרלונך ואיני נעפל בזה, ועל משקל כוונת נותן התורה ברוך הוא הזאת יפה דקדקו חכמינו הראשונים ז"ל הבקיאים כחכמת הלשון להשתמש מלשון ניתן ליכתב על דברים שכתב, ולא ניתן להכתב על דברים שבע"פ, שהוא סידור דברים המכרר כוונת המלך בכל פינות חלקי חלקיו, שלדברים שכתב כיון שהם בחיוב הלימוד מתוך הכתב, ה"כ פועל הכתיבה חזר פועל הכרחי הגם שלא לעצמו ולא, והיונו דאמור רבנן "ניתן להכתב" כלומר לענין דברים שכתב, הכתיבה, לא לבר שאינו פועל בטל, אלא שהוא פועל הכרחי, כמו ניתן ליאמר, כלומר שיש להם כוונת מה ותכלית מה, וכן נמי הוא לשון ניתן להכתב, שיש לפועל הכתב תכלית חשוב והוא הלימוד מתוכו, אבל לדברים שבע"פ כיון שהם אסורי הלימוד מתוך הכתב, הכתב שהוא חזר כרמיון פועל בטל ואפי' שמועיל לזכרון בעלמא, עכ"פ לענין הלימוד מתוכו שהוא התכלית העיקרי הוא פועל בטל אחרי שאינו יכול ללמוד מתוכו, וזהו לא ניתן להכתב, כמו לא ניתן ליאמר כלומר שלעיקר השקפת הענין לא יועיל כל הטורח הזה כי אינו ענין כלל ויכנס בסוג פועל ההכל, וחבר לזה הנוסח וסידור דברים אלו ממש נשתמשו רז"ל כב"מ דע"כ ע"כ כהוא דהוה ליה פרידוס ואקנייה לבנו הקטן, ושכ מכה בשטר מכירה ואחריות, וכל חיוקי סופר, ואתכרר דמכירתו למה, ולכלום חשש, אחר דאקנייה לבנו הקטן דקי"ל בעלמא ינוקא מקנא קני אקנייה לא מקנה, ושאלו בגמ' דהגע' עלמך דהמוכר הכל הדמים האם יכול הלוקח לגבות מנכסים משועבדים כיון שעכ"פ יש לו שטר מכירה ואחריות כידו והו"ל כמי שטרפוס מיד הלוקח שהדיון הוא שחזר על שאר נכסיו המשועבדים של המוכר או לא? וסדר אבינו לומר דיכול לחזור אחר נכסים משועבדים אחרי שכבר מורה המוכר שהוא כתב השטר וקעד עדים, והמעות הגיעו לידו, ונתחייב באחריות. מידו דהוה למי שמורה בשטר שכתבו שאין לריך לקיימו ונזכה מנכסים משועבדים, ורחי לה רבא באומרנו "מי דמי! התם ניתן להכתב הכא לא ניתן להכתב" כלומר כמורה בשטר שכתבו, כיון שעיקר הכתיבה אינו פועל ההכל, דכשנכתב נכתב לתכלית מה שהוא לגבות ממשעבדי, אע"ג דעכשו אינו שום ועין אין בו קיום והו"ל כחספא בעלמא עכ"פ יש כח ביד הלוח עצמו לקיימו בהורחתו וניתן נשמה לכל הכתוב בו, נמלא דניתן להכתב כיון שכתב לתכלית מה, אבל בשטר מכירת הפרדס, עם שהוא כתוב לפנינו וחתום בעדים, ומורה שקבל אחריות, הרי הוא כמו שלא בא לעולם רכל כתיבתו וחתומתו מעיקרה ובראשונה, היה תחת סוג פועל הריק וההכל כי לא יועיל לעיקר השקפתו, ועין מכר דבר שאינו שלו, ואין כידו להושיע ולקיים מכירת הפרדס הזה. עוד אחרי כי ינוקא מקנא קני אקנייה לא מקני (ועיון למרן מלכה בס' הלכות יו"ט פ"ח רקפ"ו ע"כ וע"ג ולזה הרחבתי הריבזר כדי לסלק קושייתו ורוק.) וא"כ נמלא דשטר זה אפי' שנכתב ונתתם לא ניתן להכתב אחרי שאין במעשהו שום השקפה והו"ל כמעשה קיף בעלמא, וכמו

שערי תשובה סימן קפ"ז

ל זה הסתירה, ולזה יפה אתה מסתייע ומשלים רכריך לאמה: "הסתר למה" ? הלא חין עיקר ההסתרה הלזה חלף כמעור שהכתיבה היתה אסורה, וכיון דמפני ההכרח פרץ גדר מי שכתבה ע"כ הסתירה זו היא תכלית ראויה, ואם יהיה כן, מגילה מוסתרת, או נסתרת, או מגילה גנוזה, ולפניה וטמונה, או הדומה ללשונות כאלה הול"ל ! ולשון מגילת סתרים יפול על הדברים הכתובים בתוכה כמו מגילת קינות, כלומר מגילה שיש בתוכה קינות, מגילת תענית, שכתוב בתוכה הלכות והנסיים שאורעו, וכן משנת חסידים ירעה משנה שתכלותה מילי דחסידותא, כמו שכתוב במדרש שמואל, על פסוק עת לעשות לה' הפרו תורתך וכו' אמר רשב"י, כמגילת חסידים מלאו כתוב, אם יוס תעזובי וכו' עי"ש באורך שכולו משלים ומוסרים להסתדר ולהתחזק בלימוד התורה, וא"כ גם הכא אומרו מגילת סתרים כלומר שכתוב בתוכה דברים של סת' שאסור או שאין ראוי לאומרם בדברים, או שמלך עלמם הם בעלמם ונסתרים כמו מעשה בראשית ומעשה מרבבה, וזה באמת חינו, שהרי מה שנמלא כתוב בה הם דינים הנאמרים בכ"ה המ בפומבי ואין להם עסק בנסתרות, וא"כ קורנו לדמעיקרא "מה זה מגילת סתרים ? כיון דעיקר ההסתרה אינו חלף מפני איסור כתיבה דוקא, א"כ שם העלם הנאות לה אינו חלף מגילה לפניה וגנוזה כמו מגילה עפה שהיא שם תואר עלמי ממנה ואליה, המגיד לנו הענין שאורע בה, או שעפה באיור, או היא כדאיתיה, שהסתירה וגנוזה, והוא ברור למי שחקי כחכמת הלשון, וכבר רבינו רש"י בכ"מ ד"כ ע"ה ד"ה מגילת סתרים. מלא עלמו כדחוק עלום, ופירש מגילה טמונה וכו' שהיה כותבה ומסתירה מן הענין עי"ש, א"כ מגילה מוסתרת הול"ל. אבל אם תאמר דכל הדברים והביאורים הרבים וכל חיבורי תושבע"פ היו כתובים וגנוזים ולא יראו החוץ, מטעם כי אסור ללמוד תורה שבעל פה מתוך הכתב, אזי שם תואר מגילת סתרים הוא כמין חומר וראוי ונאות עלם אל עלמו ולא בדרך גוזמא, שהרי הוא כאילו אומר דף או ספר קטן מהדפיס הרבים, או מהספרים הנסתרים, והוא על משקל לחם סתרים, וכמו שפי' רשב"ע עכירה מעבירות הנעשות בסת' גם הכא מגילת סתרים ירעה חלק קטן מהסתרים הרבים.

ובבר

אזני השמענה דבר מאחרי הקולך זה קורא נעים ! לאמר לי : "הם כרכריך מה נשתנית מגילה זאת מכל תורה שבע"פ שהוכרח להזכירה בשם זה ולגלות בית הסתרים ? ואמר האומר המימרה בכ"ה המ בזה הלשון תניא או תנן איסור כן יהודה וכו' או בסתם אמר רב אמר איסור כן יהודה, או אמר רב משום איסור כן יהודה ולמה לו כל האורך הזה אמר רב מלאחי מגילת סתרים כי' ר' חיה וכתוב איסור ? יהודה אומר ? ואם הוא דבר מוכרח מפני הוזה עעם שיהיה יקשה למה לא ישתמשו ג"כ כשמביאים בתלמוד מהמשניות והכריות והתוס' באיזה מן הלשונות כאלה כדי שנוכל לשמוע ממנו שהיתה כתובה וגנוזה ?

לזאת

אסיבך כי לא מחכמה שאלת על זאת, ותמיה אינו עליך אך עליה על דעתך דבר זה אפילו כס"ד בעלמא אחרי שכבר ידעת שכל תורה שבע"פ קבלה שמה וקבלה היא איש מפי איש עד מרע"ס, וע"כ שום תנא ושום אמורה לא היה וכול לומר בכ"ה המ שום דין מחודש מפי הקבלה אם לא שיאמר אותו איש מפי איש ידוע שאומר הקבלה כידו כמו "אמר רשב"י, אמר ר' יוח, אמר רב יהודה, אמר רב, או אמר רב יהודה, אמר שמואל וכיון שהגיעה השמועה אל חד מהאנשים המפורסמים ההם תו אינו לריך, על דרך חין כודקין מן המוכח ולמעלה, וזה כשישמע האומר מפי המקבל המפורסם עלמו השמועה ההיא, אבל אם לא שמע אותה מפי המקבל עלמו כנודע חלף באמלעות אנשים אחרים אומרה כלשון "אמר ר' פלוני משום ר' פלוני כלומר : אני לא שמעתיה מפי המקבל המפורסם ההוא חלף מפי אנשים הנאמנים אליו שכך שמעו מפי המקבל המפורסם, ואנחנו נאמין להאומר המימרה שיראי ידע על מי סמך, ואפי' גרדויים שכשער האשפות נתקבלה עדותם כמס' עדויות כי כל ישראל כשרים לערות כל שאינו נוגע בדבר, על דרך שאמרו "אם אחר מעשה אמרה חין שומעין לך, וכל הלשונות האלה תינתן לדבר הנשמע מפיה לאון אם שיהיה האומר מפי המקבל אם שיהיה מפי אמלעו מפי המקבל, אבל דבר הנמלא כתוב בבית הסתרים דרכנו, מה יעשה הדורשו או האומרו בבית המדרש ? אחר כי מטעם הקבלה הוא לומר דבר משם אומרו בדרך עדות, ואין חר משתו הלשונות נאותים להשתמש מהם שהרי לא שמעה האומר לא מפי המקבל, ולא מפי אחרים ששמעו ממנו חלף

מפי כתבם, בשלמא בכל המשניות והכריוות והקוס' שכבר סודרו וחוכרו ונתפרסמו בין הרכובים שיש
 חיבורים אלו בגוויס כיד גדולי הדורות טופסים שונים, ומאחרות מחולפות, כאלה וכו' אלא באלה אינו
 לריך המשמש מהם ככ"מ להזכיר המקבל כי די שיאמר תן, או תניא, או תנא, או חף שמע, או
 ורמנקה, או נפק דק ואשכח, או אהא והייתיה מתניתא בידיה, או איש פלוני העלה בידו, (**) וכיון
 ששנה האמורה חר מלשונות הללו כבר אנו יודעים מאיזה כהר שאב מים חיים, כי אם בחיבורים הללו
 אולר הקבלה ואפי' שאינה בידו עתה נקבל אותה ממנו באלו אמרה מפי המקבל עלמו, והוא על
 דרך מילתא דעבירא לאגלווי לא משקרי כה אינשי, אפילו יהיה ארס דעלמא, כ"ש חכם מחכמי
 הויסיבה, וכל זה תינח ככל החיבורים הגנוזים, היודעים והמפורסמים, אבל אם מלא חר תנא או
 אמורא דבר פרטי, אחר כתוב ואינו נתון בתוך החיבורים הגדולים הנזכרים, ובכחן יעמוד על דרך
 השמטה שהוא הרגל טכני לכל החיבורים ראשונים ואחרונים, והוא לא שמע הרבה המפורסם הזה, לא
 מפי המקבל, ולא מפי אחרים, מה יעשה לדורשה ולפרסמה בכית המדרש? אחרי שטכע הקבלה מחייב
 לאומרה כשם אומרו ובדרקוק עלום, שיוכן איך הגיעה הקבלה הקדומה הזאת אל האומר האחרון וכלשונה
 וסידורה כאשר ולאת מפי המקבל, ואפי' אם נתעברו כה איזוס ולזול או קטטור (מ) או טעות לשון או
 במנוס מולאה, חייב לאומרה כענינה. אחר הרברים והאמת האלה בקש לו תיקון, הקורא ירחמך
 האל! להחכם המולא הגנוזה הקיף, הנמלא במאור ובמלוק בעת הקיף לדורשה רכבים, ולקיים כה
 כל האמור כטכעה של קבלה. הא אין עליך אלא לומר דלא ימלט משתים אלה או יקום על דגלו ויעיד
 על נפשו שהוא יודע בכיורר ששמועה זו אמרה המקבל הקדמון הוא, והשומעים ובינו כי מגולת
 סתרים בידו ווודע ועד כי מוד אהו קדמון נגורה, ואינו רולה לגלותה כי חויש לאיסורה או שיאמר
 בפירוט מלאתי כתוב כך וכך כרשות מי שראוי לסמוך עליו או שאני מכיר כתיבתו וחתומת ודו של כעל
 המימרא, וחזן מב' אופנים הללו אין תקומה לפרסם המימרא הקיף כשיקויים כה משפטו ודיני העדויות
 אשר הם טכעיים לתושבע"פ, והנה האופן הראשון הוא שאמרנו בשמועה דיכמות דו"ו שכשנמלא
 מוכרת רבי דוסא בן הרכינס להעיד דבר ממגולת סתרים אשר היתה בידו איש מפי איש עד חגי
 הכביא, אשר כינייהם יותר על ד' מאות שנה, וחשש הרבה מלהוליא דבר כתיבה מפי, שכאותם הימים
 עדיון היה האיסור ובגבורתו ובפרט בפני ר"ד בן הרכינס שהיה מהקדמונים מומן הלל ושמהו
 היה חושש יותר, ע"ז לא מלא קרופה להגיד קבלתו זאת כי אם כשקם על דגלו ואמר בתורת עדות
 גמורה "מעיד אני עלי שמים וארץ שעל מדוכה זו ישב חגי הנכבא וכו'". והשומעים כבר הבינו שהיתה
 מגולת סתרים בידו, וכמו שפירס רבינו הישר כהלמודו הוא רבינו המהיר"ו הנז"ל ופי' זה שריר וכריר
 וקיים, והוא ולא אחר, אחרי שלא נשתמש כ"ה בלשון "מעיד אני שעל מדוכה זו" ולא "במקובל אני
 שעל מדוכה" דלשון מקובל אני ופול על דבר הנשמע מפה לאון כמו שהוא מורגל בכל התלמוד, ובפרט
 כסוף עדויות ודוק היטב, שלפירוט רבינו שרירא ז"ל כתשו"כ"ו הנז"ל, אינו מתיושב כלל, ודוק במ"ש
 לעול הערה (כ"ח). והאופן השני הוא שהתחיל רב להשתמש ממנו שכבר ירדו הדורות וכבר נתפרסם
 הרבה שהיתה כל תורה שבע"פ כתובה וגנוזה, ורב עלמו הכיף לכבל מהדורא בתרא של המשניות
 (מ"ח) וע"ז הרהיב כנפשו עז ואמר "מלאתי מגולת סתרים וכתוב כה כך וכך, וכיון שלא היה יכול

לומר

(*) נדרים דכ"ז ע"ב, ועיון מה שפי' שם הר"ן ופי' נאות לדעת גאונים רפפת דלא היתה כתיבה בעולם, ולדעת גאונים בכל
 וספרד שאנו בהם אין הלשונות והרעיונים הללו יולאים מודי פשטותם, והדרבה הם רחיים למדקדק היטב, כי המשל
 הוא יותר מזני וגנלה ומפורסם מהנמשל, ודוק היטב ותראה כי אם תושבע"פ לא היתה באפשרות ללוקחה ביד ע"י הכתיבה
 בשום אופן שבעולם, מליצ"ת העלה בידו, לא תעלה על לב מליץ לעולם אפילו היותר משורר שבעולם.
 (מ) מאד הייתי חפץ להעתיק לפניך קורא נעים! מה שהתעלסו בזה החכמים והסוחר המקובל בחיבורי נצח ישראל
 נגד תשובת הרב חוות יאיר סי' ק"ב בעבור תברכנו נפשך לשמוע חדשות וכלורות אבל מתיירא אני להזיחך מיד
 הכוונה, ובלאו הכי אין לדבר סוף, כי באמת החכמה היא שלשלת ישרה מלאה טבעות זכ, וכלם מעוררים זה בזה, ואין
 לדבר סוף כי אחד מושך את חברו ה' וכו' לגומרה של תורה, ולהזיאה לאור, וישמחו בו אהבי החכמה והתשובה הישראלית.
 (מא) עיון להבקי בחדרי תורה הגאון ש"ר בר"ו ככ"ח ח"ו מעמוד ק"ס ואילך, ותראה למאונך מראיות כראיות ונעימות.
 ומהם תכריח מסיקול דעתך שכל השיבוים הגלויים הללו לא אפשר בלא כתיבה, וכן פי' דבריו יותר עם כח"ו מעמוד
 רכ"ד

שערי תשובה סימן קפ"ז

לומר על הכתיבה של מי היא, העיד שמלאה כי ר' קי"ח שהוא אורח הכרויות הגדולות והנאמנות, וכל מה שנמלא בשיבת ר' קי"ח הוחזק למקובל ואמתי, ולפי מה שאני זוכר שכן מקומות שהובא זה הובא כלשון זה ומאופן השני הלזה, יראה דינו ומאמרו שלא היו קבועים בנוף המשניות והכרויות, הוא כל מה שמלא שמוכרחים להשמיע שם כתיבה כמו "כתוב הפנקסא רלוי", "כתוב הפנקסיה דוערי כתוב הפנקסיה דריכ"ל כשבת דקכו", וכן "מרכת הפנקסיה רלילפא" במנחות ד"ע ע"א, ככל אלו ידועים, שהיו מקבלים גדולים, ואורח הקבלה בידם, וכיון שנתקיים רהיו פנקסיהם של גדולי הדורות הללו ויהוה ר' יעקב בר אחא כסנהדרין דו"ן ע"כ רהוה כתיב בספרא דאגרתא דבי רב וכו' וכיון דאחברר לו רהוה ספרא דאגרתא דבי רב, דין קיומיה ואתקיים, וכן רבות, וכולם הם מפני שלא נשמעו מפי המקבלים, וגם לא נמלאו כתובים באולרי הקבלה הם המשניות והכרויות, והתוספות, והוכרחו לגלות בית הסתרים דרכן ולהוליא מפייהם כתיבה, וגם זה היה מן השמים להסחיתוכו כיום הזה, כדורר ענין זה על מתכונתו.

ודבר

אחר לבר, נשאר להעריך בו קירא נעים! ואסגור הענף הלזה בו, ראה פלא עלום! כמה נרחק רש"י בכל המקומות, לקיים יסודו כאשר הראיתוך ככל הילוך ענין זה מרים ועד כעין, ועוד מי וודע כמה, אבל שמע דבר זה האחרון, וגם בעיניך ופלא! הנה, כחולין ד"ס ע"ב, כתוב בזה הלשון: "אל ר"ח לרב תלפא כ"א, וזל כתוב קנינו ובלוסטרי באגרתך, וכן כתוב ארנוקי באגרתך, שפגעו הרבנים הין ספק שהוא כך: כתוב חידוש זה אג שמות אלו כספר אגרתא שלך, א"כ וזל שיש ספר אגרה כתוב, לזה פי' רש"י "אגרה זו כתוב שיש בה תיבות יפות ולשון לט" ע"כ. כלומר, זה הותר לך לכתוב, ולא דבר אחר, והוא פלא!!

עוד

דבר קטון אחר פה, והוא, שבהיותי בוויין, קניתי לי' ס' אגרת בקורת להנאון ה"ח ז"ל (*) שאני לא ראיתיהו מעולם (עיון לעיל סי' ט"ל) ונדפס שנית עם הגהות מרב אחר נר"ו, ושם ראיתי שמכיא מ"ש הקב"ה השד"ל באהב גר שהתרגום לא נכתב, מראית הירושלמי, מושיט תרגומא מגו סגרא, וגם מ"ש ככרס חמד, מראית לא יקרא פרשה ולא יתרגם, והשיב לו הרב המגיה שם, דכוונת הירוש' לא על האיסור הכתיבה, כי אם על האיסור הלמוד מתוך הספר, וכן היה דב"מ פי' כאשר פירשנו, כשם הריע"כ"א, ולא הזכירו, ואני עמדתי משתומם, איך כדחיות קלות כמו אלה, דחה דברי הקב"ה השד"ל נר"ו, אשר מלא את ידו כדחיות ברורות מכמה מקומות וכמה גדולים קיומי בסכרתו.

רנ"ד וז"ל: "עכ"פ כל זה מורה שהיו סדורות גם המסכתות גם הפלפולים כבר לפנייהם, אך בכל זה לא היו עוד ספרי התלמוד ביד כל אדם, כי אז לא היו גרובים עוד לסימנים ונתי ס"ח ונחוי ע"כ. ראה אם הינו ממש כמתנבא על האמור ומדובר באלף ראיות מופתיות, וכל מה שהוסיף ליכנס בעולם ענין זה עוד נופלים מפיו מרגליות ופיניס כדורר ענין זה שהיה אתה רואה שם באותו חלק עמוד קכ"ח שהביא מ"ש הוא בעצמו בתולדות ר"ח שכוונת הפורש מתלמוד לתלמוד, הכוונה רק על דרך התלמוד שם, ושם לא על הספרים הכתובים בשתי ארצות ש"כ התלמודיים "לא היו עוד בעולם בימי האמוראים כמו שהוכחתי במקום אחר, עכ"ד. ומי שכותב לא היו עוד בעולם, איך יכתוב לא היו עוד ספרי התלמוד ביד כל אדם, דדון מניח דהיו בעולם לא דלא היו ביד כל אדם אלא ננוזים ביד ראשי סנהדרות? אם לא שתאמר כאשר כתבתי דכל מה שהוסיף ליכנס בעולם ענין זה נתברר לו דהיתה כתיבה בעולם אבל שלא היתה ביד כל אדם, ואין להאשים גבא רבא דכותים בשום אופן, שדאמת כל מה שנגע בענין האדיר הוא בכל אלה המקומות שיש מלתא אנב אורחיה כמו שראתה היראה בכל דבריו למקומות בארש"ת, וכנגד זה רבינו ומאור עינינו רש"י ז"ל אריה הוא דרביע, ועומד בפרשת דרכים לפני המעיין עד שאין מניח לו דרך לנטות, וע"כ אלו רוב עובדי רוב היקפו לא היה יכול לכתוב במלתא אנב אורחיה, מה שכתב עמוד ק"ס הנז"ל, ועולם פקיותו ובקיותו נמא לו לכיון אל האמת הברורה גם מבלי שיעמוד עליה בדכיונה ובקומתה, יחי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו ויתברכו בו כל תופשי התורה כיר"א. ואחר זמן מה ראיתי לו עוד בכ"ח ח"ג עמוד מ"ח שהיה נוטה לדעת רש"י שהתלמוד לא נכתב עד זמן רבן סבוראי וכל הראיות שהביא בתוך חלפי לבנה הן הן הכתבים למעלה כשם הנאון הרמ"ז ז"ל, וגם מקיים שהאגרות נכתבו בזמן יותר קדמין כדעת הנאון ה"ח נר"ו הובאו דבריו למעלה בענף ה"א שגנו בו, וידעתי שכיון שאינו חתום כ"א כנ' כוכבים, זהו סבה שנשמע מעיניו בהפכי כל חלקי כרם חמד כשכאו לידו. איך שיהיה גם בזה אינו ראיה שדבר זה כתבו קודם כ"א כנ' כוכבים, ומהו דבא עמוד רכ"ד וכו"ל באורך. ובראי לי שפסיראה כל ראיותי ובקומתם יחזור לפסוק כדעת הגאונים, ומנוס דבא סיכרר דעתו דעת עליון כדרך מבקר לפסוק השלכ, והבאים אחריו יבנו דייק, ומשקוט הארץ.

(*) חבל על פרייה טובה שאברה מן העולם! השתא הכא, בעמק הככ"א.

בסברתו, ובאמת, אין זה דרך מתוכננת לכרר האמת, כי באמת מו שיכניס עלמו בעובי הקורה, לפרש
 איסור התלמוד מתוך הכתב, ולא איסור הכתיבה בעונה, לדין לו משא עשרת אלפים גמלים ראיות,
 להביא כל המקורות בראשונים ובאחרונים ולפלפל בהם, ולהכריח הדברים, כאשר נטפלנו אין
 בעניותין, שגלו"ת לא הנחנו פנה וזוית שלא ברקנו אותם בחורין ובסדקים, לכרר הדבר כשמש כחזי
 השמים, שכן הם הדברים שהכתיבה הסודיות לא נאסרה מעולם, ולא בדחיה בעלמא כאשר דחה הרב
 הזה ועם שכוון בעיקר הפירוש אל הדברים והאמת האלה, עכ"ז אמינה ולא מסתפינה, לא זו הדרך
 ולא זו העיר! וע"ז הוא שהכתיבה בכתב הענף הזה, שודאי לא בלו לפני החכם השד"ל נר"ו כטענות
 מספיקות, כי אלו היה כן, היה חוזר בו מאז השנים, כמו שכריא לי, שכראותו כל האמור בפרשה
 יקרא בקול גדול. איישר! התכררו הדברים כשעלם.

הענף הה' * הנה ילאתי מירי חובת ביאור דעת ד' ה' גדולי עולם הגו"ל, וכראשם דעת
 הגאונים אשר מומיהם לנו שותים אב וכן שראו את החדש זיע"ה. באגרתם
 החמורה הגו"ל על פי נוסח היותסין שהוא האמתו ולא חלו בו ידים, כי הוא הנוסח הספרדי הקדמון,
 אשר מנוסח זה שקו מי באר רבותינו הספרדים, ר"ש הנגיד, והרמב"ם והמאורי, כמו שראה מדבריהם
 להרוא, ובפרט הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לס' זרעים, והקדמתו לס' היר, אינו אלא כי אם מעתיק רעיוני
 הגאון, ע"פי הלך תשובה זאת, וע"פי הנוסח אשר בוותסין הוא ולא אחר, ונס הגאון שו"ר נר"ו
 בהקדמתו החמורה לתשו' הגאונים הנ"מ (כליון תר"ח) כר"י ו"א ע"א, העלה שנס הרמב"ד בעל
 ס' הקבלה, והבאים אחריו, רק מנוסחת וותסין לקחו דבריהם, ונס כיררתו בהערות כויר שגין אחריו
 כמוהו שהנוסח שכת"מ אין ראוי לסמוך עליו בשום אופן שבעולם, כי עלה בולו קמאונים, עד כי חדל
 הסופר לספור, ודי לנו כמ"ש הגאון רפא"פורט נר"ו שס בהקדמה הגו"ל דו"א ע"א וז"ל: "ומספקני
 מאור אלו היתה נשאת כירתי רק העתקת החופש אם לא היה יותר הנוק, מאשר היה בזמן שלא היה
 בידינו רק העתקה שביוותסין, ועל זה יש לי ראיות מוכיחות א"ר נר"ו. ומו וודע אם ככל מה שכתבתי
 בהערות עד הנה כונתי לנקלת הראיות מוכיחות אשר לא העלם הגאון הגו' בהקדמתו הארוכה,
 מלכר כל זה אוליג ואומר, כי הוא המעתיק הוא אשר הויר בק"ע להעתיק בחליף וחסיר ויתור, כדי
 לכיון תשו' זאת עם דעת רבותנו הרפתים ושהמעתיק הוא לרפתי, או אשכנזי, מהקדמונים זו אינה
 לריכה לפנים, שאם הגאון שו"ר שס ד"כ ע"ג החליט שהמסרר (אותם התשו') לא היה ספרדי מן
 דרכו לכחוב תיכות מליאות ווין או וורין אשר הם כלתי מורגלות אללנו היום וכן לספרדים מקדם
 (מ"כ) והיו אז לאשכנזים, ולרפתים במקום הסקודות ממש. אין מה נענה אכתרים, דהמעתיק נוסח
 הק"מ, שמלכר שאותיות אה"י הם כידו כחומר כיר הויר עד להפליא, וא"כ יבואו מהם ויעירו בהם,
 עוד זאת דהיה ע"ה מוחלט, דמתליף ההין כאלפין, ואלפין כההין, אפי' כתיבות הויר מורגלות, מי
 שמע כזאת לכחוב הוא במקום הוה אלף פעמים? רכשבת דאמי במקום רכשבת דמו? עד
 שזה גרס להמעתיק העני הכה אחריו המורגל לכחוב שכת חסר אלף להוסיף וו"ד אחריו ונעשה
 רכשבתו, ולא עלה על דעתו שהמעתיק הוה שכת עיקר שכת, ועוד ראה חותכת שהיה לרפתי
 שכתב מ"רדני במקום מ"דעני, ואין ספק שהיה אחר אשכנזי כמוהו קורא להמעתיק מתוך הספר,
 והוא כותב, וכיון שאין הפרש לכל ישראל השוכנים בכחול כני יפת מאלף לעין, כמואלתס, והוא הכותב
 ע"ה, כאשר הוכרר, ע"ז כתב, מ"רדני במקום מ"דעני, וזאת ראה שאין אחרים תשובה, ואחר
 שעלה

(מב) נאמיס פנעי הוהכ להו"יא אותנו הספרדים האחרונים מכלל המדקקים והבקיאים בחכמת הלשון, אבל נכון לנו
 בטוח, שעם כל חסרון שלימותו בידיעת הלשון והדקדוק ובאמת ובתמים עתה שכלנו גם שיבה ורקע בנו, עכ"ז אלל
 גדולינו חכמת הלשון ומליאתה, לא כהתה עינה ולא כס ליחה, ומעולם לא יבאו ולא יבאו מתחת קולמוס טעיות שיש בהם
 כוסה וכלימה כאלה שיהיו אותיות אה"י ביד הכותב הספרדי ראשון או אחרון כחומה פרוכה חליה! ואם כפעל
 כפעל נר' שאינס נוסרין בחסירות ויתירות באיזה שרשים שדינס כ"כ מורגלים, "רוע לכל מנין שכוה יקרה לכל גדול
 בשראל כאשר מחשבותיו משוטטות באיזה ענין, שיפול טעות בדבריו כ"ש שלא יוכל לזוהר בחסרות ויתרות (ש"ת רמ"א
 סימן ו') ועיין הקדמת נפשות יהודה מוסקאטו שכתב כזה, וכנת דיש תיבות שיש בהם מן ההכרח לכותבם מלאות וטובות,
 ואעיקרא הוא תלמוד ערוך (ע"ז ד"ט ע"ה) ספרא בלירה תנא מוספאה, ופי' הערוך ערך ספר ב' דמנהג התנא לכחוב
 תיבות מלאות, ואחר שכן אין להקשות על התלמודיים כי סירכיהו נקטי ואולי כיעו"ש ודי בהערה זאת.

שערי תשובה סימן קפ"ז

שעלה בידו הכיור הזה כשמש בחלי השמים, שנוסח ח"מ נכתב כלרפת או באשכנו, כבר הגענו לפרשת דרכים, וכבר האיר היום לפנינו להחליט שבק"ע נשלחה יד באגרת החמורה הזאת, כי ידוע ומפורסם כמה עלולים חכמי לרפת למחר שלל חש כו' ולשלוח יד בנירסאות הקרמוניות כאשר לעקה העזרה לעקות מבחילות הלא הם כחוכות על ספר הישר לר"ת כסופו וכפרט בהקדמתו היקרה, וה"כ השערותנו ולאח לאור שבק"ע השחית והוסיף וגרע כדי לכיון תשו' זאת עכ' דעת רבותינו הרפתנים דס"ל דלא היו כוחים אפילו אות אחת חוץ ממגלת סתרים עד תחיל' זמן הנאונים ואפשר שלא ראו רבותינו הרפתנים תשו' זאת של הנאונים מעיקרא כי אפשר וקרוב לודאי שלספר או לאפריקה נשלחה, שמשם היו משיאין משאות וטומום של שאלות, וע"כ אינו מן הנמנע שרבותינו הרפתנים, כיון שלא ראו תשו' זאת נגררו אחר פשטי הסוגיאיות ד"הי אתה כותב הלכות הוא על כתיבה ממש, ולא על למוד מתוך הכתב, ואלו היו רואים תשו' הנאונים דכתיב טפי מנייהו הו' דייקי לפרש פשטי כל הסוגיאיות כאשר פירשנום בלי שום מעיק, ושוב דקדקתי היטב בדברי הגאון רב כהן ז"ל כ"ו, בהקדמתו הנז' ד"ו ע"כ בדברו על דאכון נפש אשר חל להיות כחשכוננו מהשכוסים אשר נפלו באגרת החמורה הזאת, סיים בהלשן וז"ל: "וכפי דעתנו איזה מהם היו כן בעלם, וראשונה מהמחבר עלמו או ממעתיקים הראשונים, היונו כי אפשר כאשר בקשו מהמחבר עלמו העתקה ממכתבם היקר ההוא, שינה ותקן בעלמו, או איזה מעתיק בקירוואן ע"כ. ועם שאני עדין לא מלאתי מפורש מהיכן בא לו להגאון שי"ר נר"ו להחליט כן שהכתב הראשון נשלח לקירוואן? עכ"ז אלו שומעים, וסדרה רבא פרת, שמימי פרים ורכים בעינינו אלו, נמי, הלא דבר הוא שכותב בהחלטה גדולה (מ"ג) וה"כ נחקימה השערתי שכיון שנשלחה לספר או לאפריקה, ע"ז לא ראו רבותינו הרפתנים הראשונים, וע"ז

(מג) שוב מלאתי המקור אשר ממנו שאב הגאון נר"ו, וחוקתי ואמלתי, עיין לעיל סי' ע"א מה שכתבתי ס' ובהיותי בוויין השתא הכא בחורף התרט"ב הייתי בעקד ספרי הקיר"ה הגדול והגורא, ושם באה לידי קובץ תשו' הנאונים קרועות והולכות לתומם, ומכללם ראיתי תשו' ר"ס ז"ל שאנו בה וחסר ממנה הרבה דפים, ורובה היא לפי נוסח הח"מ כאשר הראיתי למעלה בהערות, אבל מתחלת בזה הלשון: שארה ששאל מור"ר יעקב בר נסים בר יאשיהו מלפני אדוננו מר רב שרירא גאון ראש הישיבה של גולה בשם הקהל הקדוש קירוואן וצוה וכתב לו תשובתו בשנת אלף רצ"ח למנין שטרות ואין ספק ששמו' זאת בעיניו היא שהיתה ביד בעל מאור עינים פכ"ד וממנה החליט שנשלחה לקירוואן שהיו כאן כתוב בשם ק"ק קירוואן ובמאור עינים ג"כ כותב שנשלחה אל ק"ק קירוואן, ועוד הוסיף בעל מ"ע שהיה כתוב בסופה, נכתב שנת אלף רצ"ח למנין שטרות במדינתא דפרו שבור, והגאון שי"ר נר"ו בתולדות ר"ן בה"ע סוף הערה ל"ב טען ע"ז טענות ופירות ובריות, עיין בדבריו, ובזאת הכ"ש שלפנינו באור וזו יע"א אינו מוסף דבר זה, ואפשר היה כתוב לבסוף וחסר הדף וזה כתוב בתחילת השאלה כאשר עיניך רואות, ועכשיו ג"כ נוכרתי מהקדמת האפודי הידועה שעדין היא בכ"ו ומקלטה תחת ידי ששם נמי' ברצותו לכאן מה ר"ל "תלמוד" שמתמשיך ממנו רז"ל הסתייג מאגרת רב שרירא שלפניו וכתב ח"ל, וכתב רב שרירא בתשו' לקהל קירוואן ד' אלפים תמ"ח (ט"ס) נפל וז"ל תשמ"ח והוא מכוון אלף רצ"ט לשטרות ודוק) ז"ל "תלמוד נמידשאלתיו עליה (אנכי אורחין אודיע שנוסח שהיה לפני האפודי הוא נוסח היוחסין ולא נוסח הח"מ כאשר דקדקתי) ואם יש שינוי בשנה אחת לא מעלה ולא מוריד דהטעות נופל מפני החשבון כאשר האריך הגאון שי"ר נר"ו בערך מלין.

ועתה בשנת תרי"ח מפני שנתאחר הדפוס שנתאחר לסיבת אבדן אווה סימנים. אל' ה' ויאר לנו והגיע לידנו ס' המפתח שחיבר רבינו נסים מקירוואן וע"א וראיתי לו בהקדמתו דברים מבוררים כשמלה מחזיקים בכל חזק ותוקף כל מ"ס בכל אורך ה' הענפים הללו. וע"ז ראיתי להעתיקם פה כי דעתי הספר הזה לא נראה בעליל בכמה הרלות. ואעיקרה הענין שנתעסקתי בו גורם לי לכל הניח להקורא לשוטט אחר הספרים בדבר הנוגע לבידור' ענין זה והוא שהתורה שבע"פ היתה נכתבת על יד על יד והיו גורסין הכל בע"פ עד ת"ח זמן רב כן סבוראי. והילך לטוב הזהב הרריך לעינינו. **אבאר** הזמן אשר נכתבה בו המסגה וגם התלמוד ואומר: לא סרה הקבלה והמסורת משומרת בין האומה וכאשר היה הדם קורא ועשו להם זיויות היה אומר כי זו הזיויות היא זיויות נסים אותה בקנף הטלית מספר חוטי' ח' ויש בה ה' קשרים וידע כל פטרות הזיויות ועניניה היה שמור אצלו הכל בקבלה ובמסורת וכן כל המצוות כולן כאשר היו קוראין אותה היו יודעים בכמה עשבים מתחלקת כל מצוה ומצוה ומה תחתיה מהפטרון וכו'. ולא סרה האומה מזה המנהג מיומת משה ועד אחר חרבן בית שני בק"ן שנה (*) בימי ר' יהודה הנשיא אשר נקרא רבי וד"ק כדאמרי' בירוש' פ' הנחנקין הלכה ל' אמ"ר ר' אבהו וכו' והיה בימי אנטונינוס מלך אדום והיה אצלו במעלה גדולה ונשררה יתירה כאשר אבאר מקצת מה שאמא

(*) כבר כתבנו בהערה מנקרת קדמוניות הנאה בע"פ בח"ס' מ' שהתחן כמו שניאר הגאון שי"ר נר"ו דהיה זה נק"ד שנה לארצן כ"ה סה"ח ק"ק לשטרות וזאת ל'.

שערי תשובה סימן קפ"ז

קטז

וע"ז נגדרו אחר פשטי הסוגיאיות וכנ"ל, ואלו היו רואים גם זאת גם אותה שלפנינו כשערי תשובה אשר עיקר מטרתן עליה, והתחקה בשלשה ערים כשרים מעידים לפי תומם שמקולמוסם גאונו היא מולאת וכפי קאמרי משנה דתתגניזו מיומי דהלל א"כ נמצא דהיתה כתיבה בעולם, ודאי

לו בס' סדר מקבלי התורה אשר חנו עתיד לחברו בע"ה. והיה מאנשי היראה והחכמה לרוב ולא היה בזמנים הקדומים כמוהו ולא מי שהגיע למעלתו ביראה ובתורה ובנדולה כאשר אמרו רז"ל (סנהדרין דל"ו וגיטין דכ"ט) מימות משה וכו'. וכאשר ראה העתקת האומה כלדלו ובחסרון בנירסא ובחכמה וכאשר אמרו רבם של ראשונים וכו' וראה עוד מה שעבר על האומה שהשגדות והעול והיו ימיו ימי יצועה לקרבו מהמלך, עלה בידו סיקבץ כל מה שיש בידם מהקבלה לפי שראה שאריכות יש בנלות ובתקבץ עם חכמי דורו וקיבץ העיקרים לאנשי אותו זמן למשמרת לאות ותקנה תקון יפה וחכמה חיבור נמרץ כפי חכמתו ופלטתו וקראה משנה ובה בתלמוד "מכרי מאן סתמה למתני רבי. ועוד "מתני מאן תקין רבי" ואמרו "רבי ורבי נתן סוף משנה". ואח"ך חכרו תלמידיו ר"ח ור"ה התוספתא יש בה תוספת ביאור ופתרון אבל העיקר מהמשנה כאשר אמרו הילפת תלה נפשיה באסקריה וכו' אתא ההוא סבא וכו' ותמלא עוד הנשי התלמוד ואמרו "כאן שנה רבי אין השאלה רשאי להשאל" (ב"מ דכ"ט) וכו' עד שיבררו לנו כי כל מה ששנה ר"ח ור"ה בתוספתו רמזו ר"ק ז"ל במשנה אבל הוצרכו אלו בתוספתא בעבור דורות הבאות עד שיבינו להם הדרך וידיכוסם על האורח במעט טורח. אבל כל העיקרים מניין במשנה. והיה רבן אבות ר"ח וכו' והיתה ירידתו לבכל בשנת ת"ק שנה לפסוק הנכונה אשר הוא ת"מ מלכות אלכסנדרוס וכו' ובאותו זמן נבנתבה המשנה כאשר הקדמנו ולא סרה האומה לומדת המשנה זמן אחר זמן אל זמן רב אשי והוא היה כמו כן במשנה גדולה ובסדרה וקורב מהמלכות כאשר אמרו שם בניטין ובסנהדרין אר"ה בריה דרבא חף אנו. כאשר מימות ר' ועד ד' אשי וכו'. ויועץ הוא וחכמי דורו לבתורב פתרון המשנה פרק אחר פרק ומסכת אחר מסכת על הסדר וביאור שהיה וקיבוץ מה שאירע להם ומוסר ומדרשות כאשר ראו לתקן וכו'. ואחר מיתת רב אשי לזמן קצוב (") מלך רביגא ובימיו נתתם התלמוד כאשר אמרו בכ"מ דפ"ו ער אבא אל מקדשי וכו' כלומר כי אשי ורביגא הם סוף האמוראים. וימת רבינא נתתי א' לשטורא וכו' ובבית התלמוד כאשר ראו מלדולו והסכונה וידיכוסם על הדרך וקרבנו להם הענין וביאורו הכל באר היטב וכו' וזהו התלמוד אשר הוא ירושה בידינו הנמצא בכתב בין עמינו ולפי שהיו אומת אשר כתבוהו גורסין אותו על פה ונס ידעו שמות המעתיקים וכו' וכו' עכ"ל הדרך לענינינו.

הנה אל ה' ויאר לנו למצוא דברי חסד נבאון רבינו נסים מקירוהן שאליו ואל אביו הגדוק נשלחה הגרת רב שירא ז"ל המובאה ביוחסין דברים ברורים כשמלה שנוסח היוחסין הוא ולא אחר. ונוסח חופש מטמונים ישארו רוח כי נדון בשלות יד ככל אשר הראתי בכל הילוך הנבתי הארוכה הזאת. א: אתה רואה קורה נעים! שהילוך דברי ר"ן ז"ל בהקדמתו זאת אשר העתקתי לפניך אינו אלא כי אם העתקת הרעיונים והראיות בעינייהו מאגרת רב שירא עם נוסח היוחסין אשר אליו נשלחה אין נגרע אפילו רעיון אחד ואפילו ראה אחת הלה שהוא קירר ור"ש נאון ז"ל הדרך יותר מכדי יכלתו. ב: שלעולם ר"ן ז"ל משתמש בהקדמתו זאת גם על המשנה והברייתות גם על התלמוד האחרון הכל בלשון כתיבה וחיבור וקיבוץ כאשר הוא לפנינו בנוסח היוחסין עשרה פעמים ממש מוזכר בה לשון כתיבה בהדיא חוץ מלשונות החיבור והליקוט והקיבוץ הנאמר בתוכה לאלפים ולרבות שאין להם פי' נכון אם לא בכתיבה כאשר הארכנו יותר מכדי יכלתנו. ג: בהגדרת להדיא דגם עד זמן מחברי התלמוד ובתבניו היו גורסין כל תורה כשע"פ על פה כאשר ביאר הדברים ר"ן ז"ל. אשר גם דבר זה בררנוהו יפה יפה מדברי ר"ש ז"ל בהגדרת החמודה אשר ה"ה לפרש דבריו באופן אחר, ובררו להדיא רבינו המאירי בהקדמתו לבית אבות הנז"ל, ועתה נתפקחו עינינו וראינו הדברים קרואים והולכים לתומם בראשון חרם שקיבל הגרת החמודה הזאת שאליו ולאביו נשלחה. דהא ודאי אחר זה אין מי שיוכל להתעקש עוד ולפרש פירושים זרים בהגרת רב שירא ז"ל הזאת או לסמוך על קנה הרגון הוא נוסח החופש מטמונים כי עלה כולו קמטונים והוא מזויף תוכו כדור. כאשר בררנו הדברים בכל הילוך ההערות שנתעסקנו בהם לברר הזיוף כשמש בחתי השמים, ואין ספק כי מן השמים סייעונו למצוא מליאה נחמדת כזאת ובערב"ב היא כהא בסוף ההערות כלומר הרי זה מכוס אחרון אשר עליו אין להוסיף והתברר הדבר כשמלה בת מלאה חלף ידיעות, תל"ת.

אמת שעל קודם רבינו הקדוש ז"ל לא נזכרה בהקדמת ר"ן ז"ל שום ענין, כאשר באמת לא נזכרה גם בהגרת רש"י ז"ל מה שאין כן בדברי ר"ש הנגיד והרמב"ם והמאירי ז"ל המובאים למעלה. אלא דמה שכתבנו לעיל בביאור דעת רש"י ז"ל כן נאמר בדברי ר"ן נאון ז"ל המעתיק רעיוניו והוא דרש"ג לא נטפל כי אם בכתיבת המשנה וחיבורה בסידור נאה ולשון נאה וכיוצא. ועם שקודם לכן היתה כתיבה בעולם היתה בלי סידור וכלי יסוד וכלי לשון אחד ושפה אחת. כי על אופן זכרון שמועות והדומה ואפי' אם היתה מסכתא מסודרת כמו עוקצין ודמתי עכ"ז בטלה במיעוטה נגד שכל עיקרי הדברים הרבים וכבדדים היו בלי סידור וחיבור ומיקון וזהו האמת גם בדעת ר"ן המעתיק ממנו ומינה לא כוונע. ויהיה איך שיסיה היום הנה ראוי כי ידבר אליהם מתוך גרונם של בני ענק הללו כי כל דבריהם דברו קבלה כי המשנה והברייתות והתוספתות והתלמוד האחרון נכתבו והיו גורסין אותה על פה עד אחרי פטירת רבינא זיע"א. ואחר שהתברר דבר זה כשמש בחתי השמים אין לנו עוד לעשות עיקר משום פירוש מלאשון אחרון המוגדר לנו מפי המקבלים הנאמנים האלה וזאת התעודה ביש"ה לאו הכי נחון ונבוע כשכור בלב ידיו וכל חכמתו כתבלה ה' יוכלו אכ"ר.

(*) רובה לומר "לזמן קצוב" משני סלח מלך חפץ שהיו מלכו אחר רב אשי חסמט מלכו רבנן כמבואר בהגרת רב שירא סייחוסין שעיקר מטרתן עליה. וע"ז שנה עברו בין פטי' רב אשי לפטי' רבינא סר"א כנ"ל בעת"ה ורבינא תקתי' ל' שטרות וכמו סיכא קמין.

ודאי היו חזורים רבותינו ה'רפתים מסכרותיהם כלי שום רוח ספק, ומאי שנא ענין זה מכל שאר הדיונים וההוראות אשר בות ישראל נכון עליהם אם באוסורים, ואם בדיוני ממונות, דלא אמרונן הלכה ככתראו אם האחרון לא ראה דברי הרמב"ם שקדמו וז"ל מהר"ק שורש ט"ד ו"לפי הכלל דוקא הוכח שדברי הרמב"ם כתיבם על ספר ידוע ומפורסם (הוא דאמרונן הלכה ככתראו) אבל מה שנמלא כתוב בתשו' גאון אחר ולא עלה זכרונו על ספר ידוע, אפילו אם ימלא פוסק אחרון שיפסוק הפך מהגאון הקודם לו איכא למימר, דילמא לא שמיע ליה לאותו פוסק האחרון דבריו, ואי הוה שמיע ליה הוה הדר ביה, ויש להביא ראיה מהסו' דגרסונן ככתובות פרק מילתא האשה (רס"ט ע"ה) תלה ליה וכו' וכתב ר"ה גאון בתשו' וז"ל עכשיו באנו לתקור דבריו ר' יוחנן שהוא כתרא, מומר אמרונן ששמע דברי רבי מוליחין לפרנסה וראה בהם קושיא ורחאם, וכיון שרחאם ר' יוחנן שהוא כתרא לא עבדינן כרבי, א"ר לא שמע אותה, שחילו שמע לא היה חולק עליו, ת"ש וכו', ער, כמלא דלא אפשיע אי שמיע ליה אי לא, הילכך מספיקא לא מחזקינן פלוגתא בין ר' ובין ר' יוחנן עכ"ל. הרי לך להדיא שכתב ר"ה גאון דאין להחזיק פלוגתא, וא"כ הית לן למימר דלא שמיע ליה וכו' ואי הוה שמיע ליה לא היה חולק, וע"כ היינו טעמא, רכיון דלא מלינו בשום כריותא או מומר ממשיה דרבי דלימא הכי דמוליחין לפרנסה וכו' אלא שהשיב בתשו' שאלה לרכו וכו' וכו', משום הכי איכא לספוקי דילמא לא שמיע ליה לר' יוחנן וכו', אבל אי הוה מתני ככריותא ממשיה דר' וכו' וכו' מסתמא אמרונן דשמיע ליה לר' יוחנן, ולא קבלה, והוה פסקינן כוותיה וכו', ומשום הכי כתבו הגאונים דתלכתא ככתראו, ולא דלא שמיע להו וכו', אבל כמה שנמלא בתשו' שאלה כי התיא דתלה ליה רב כינוי חיטוי וכו' כהתיא הוא דאיכא לספוקי דילמא לא שמיע ליה, עכ"ר. ותשו' זאת דמהר"ק נכתב עליה הנפק מכל הבאים אחריו (מכלל עיון מהר"ם אלשיך סו' ט"ל, מהרש"ר ס"ח מ"סו' ה', מהר"מ ט"ו ס"ח מ"סו' ג'ן, שמחת יו"ט סו' י"ז, ש"ך י"ד סו' רמ"ב הו' ס"ח) העולה מכל האמור רכשהענין הוא תשו' שאלה אמרו מספיקא לא מחזקינן מחלוקת, ואמרונן ודאי לא שמיע להו, ואי שמיע להו, הוה הדרי כהו, וא"כ ב' תשובות הללו מרכ שרירא הכו', קרא ביוחסין, ודרא אשר לפנינו בשערי תשובה דנשלחו לספרד או לאפ"ר קרא, מאין יודים לומר, דשמיע ליה לרש"י והגררדים אחריו כסכרא זאת דלא נכחכה אפילו אות אחת מתורה שבע"פ עד תחו' זמן הגאונים, והגאונים המפורסמים, אשר עיני כל ישראל עליהם, מעידים כנדלם להפך, ואינם הפך שורשי הגמ' חלילה! וכאשר הארכנו לעיל, כרי שיכא עלינו הגאון הרמ"ז ז"ל דכמה דברי הגאונים נרחו מפני שאינם על שורשי הגמ' דבאמת זה אינו, וא"כ לא נשאר מנגד לפנה האמיתית הזאת לרעת הגאונים, כ"ה דעת רבותינו ה'רפתים, וא"כ כתראו יניחו, אשר ודאי לא שמיע להו, שאין בין פטירת רבינו הקה"י גאון לפטירת רש"י, כי אם פחות מע' שנה, דידים מוכיחות הוויין יודים לומר כודאי לא שמיע להו, ואי שמיע להו הוה הדרי, והאריכות עוד בדבר זה אינו אלא יגיעת כשר. (מ"ה)

ומענה

(מד) ושוב הגאון ש"ר בר"ו האיר את עיני (תולדות ר"ן כ"ע הערה ל"ב) והראני מ"ס רש"י בכתובות ד"ז ע"ב ובגטין ד"ס ע"ב, דמשם מוכח להדיא דהיתה ביד רש"י ז"ל האגרת החמודה הזאת, ומכאן טובה תוכחת מגולה מאהבה עצמית, אל כל אחרון שלא להחליט הנהגותיו בודון גמור, כי א"ה לילודי אשה בלי השמטות הא קמן! כמה אלפי פעמים עברתי על ב' סוגיאיות הכ"ל, ואני זוכר נ"כ עתה תשו' התשב"ץ ח"ה סו' קמ"ב ד"ע ע"ה סביח דברי רש"י הכו"ל, ועכ"ז אשתמיטו מכאי דברי רש"י הכו"ל קראים והולכים לתוום, ועכ"ז ידו על העליונה לומר: שאפשר לא ראה אותה כולה כמות שהיא, שאפשר, שאמר שהגיעה לקירוואן היו מעתיקים ונמנה פסקי פסקי להשיב על איזה פרט מפרטים הכתובים בה אשר רבו לימנות, והעד ע"ז הוא אותה תשובה דלקמן סו' ע"ה, שהיא ניכר אחד יוצא מפטיש החוק שבאגרת החמודה הזאת, ורשום עליה מהמעתיק שהיא מוזאת מאותה האגרת הגדולה, א"כ גם רש"י היה לו אותם הפירושים כניצוצות הניתזין מאותה אגרת וידע שם לקוחים משם, וע"ז כתב בסיומניהן ובמזריהן, ולעולם עיקר השו' לא ראה אותה, ויש לי ראייה סהרי התוספות ברש"י כתובות ע"ב ד"ה פשיטי, מביחין משם הרשב"ם, דמחבר השאלות היה סוף האמוראים, ולא שמיע ליה, דרב שרירא באגרתו זאת כתב דהוה אחר כמה גאונים, ועיין ועד לחכמים ברש"י ספרו דדוק, ועוד יש לי כדמות ראייה שלא ראה רש"י כל אגרת ר"ם בכביונה ובקומתה שהרי בפ"ק דנדה ד"ז ע"ב ד"ה הא קמ"ל דאין למדין הלכה מפני הגמ', האריך לפרט דהאי גמרא הוא על גמרת התלמוד, כיעוש"כ, ואילו ראה אגרת רבינו הגאון דקיימין בה כענינה, היה לו להעתיק דבריו, כמו שהאריך לעיל, בד"ה, ותלמוד כמו דשאלתון עליה שכיאר עליה הגאון כיאור רחב, איך אפי' ראשוני ראשונים

ומעתה ככל האמור מרוש ועד כען יקח תשובתו החכם המפורסם השד"ל נר"ו בס' בית האור
 דנ"ה ע"ב וז"ל: "ודע כי התשובה אשר כראש ס' שערי ארץ המיוחסת לרב שרירא
 איננה ככ"י (הוא הכ"י אשר בידו דעליו קאי לעיל מזה) ואין ספק אללי שהוא מזוייפת וחלילה לרב
 שרירא שיאמר וכל החולק על שום דבר מדרביהם (של גאונים) כחולק על ה' ועל תורתו וראיה
 ברורה שאין התשובה היא לרב שרירא כי בה כתוב שית סדרי משנה דאתגנוזו מיומי הלל ושמאי"
 והלא רש"ג באגרתו הנרפסת בס' יוחסין שפתיו ברור מללו "תלמוד ומשנה לא אכתבו אלא תרומי הו"
 "מתרמי וזהירין רבנן למגרסינהו ע"פ, ולא הוה להון להנך קמאי, עד דאפטר רבי חבור כתוב, וגרסינן
 "ליה ע"פ, ואיך יאמר שהיו שית סדרי משנה כתובים בימי הלל? א"ר. וכדי שלא להפסיק הדבור במה
 שהיינו בו, אהחיל מן האחרון ראשון ואומר, דהראיה האחרונה אינה ברורה, אחרי שכבר הארכנו במה
 שיש בו רי, רמ"ש הגאון תלמוד ומשנה לא אכתבו ר"ל לא נתנו לכתב כרו ללומדם מתוך הכתב,
 וע"ז שפיר קיים "זהירין רבנן למגרסינהו ע"פ, נמצא דהיתה כחובה אבל זהירין למגרסינהו ע"פ שלא
 מתוך הכתב וכאשר כבר הארכתי לעיל בכמה מקומות כשהביאני ההכרח ומה לי לחזור הדברים?
 ולא באתי כ"א להשיב על ראיתו הכ' ממ"ש הגאון "ולא הוה להון להנך קמאי עד דאפטר רבי, חבור
 כתוב וגרסינן ליה ע"פ וע"ז קיים באומרו: "ואיך יאמר שהיו סדרי משנה כתובים בימי הלל? מאריה
 דאברהם! אהרבה מכאן ראיה להפך שאומר הגאון שלא היה לקדמונים עד דאפטר רבי חבור כתוב
 דגרסינן אותו ע"פ, וכגון פירושי כתיב להו, נמצא דהוה להון כתיבה, אבל לא היה להם חיבור מקודם
 כ"א בערך פירושים האו כתוב באנפא חדא וכו' אבל אני אגיד להקורא מה היה ברעת החכם השד"ל
 נר"ו, והוא, שנרמה לו דהאוי דגרסינן ליה ע"פ קאי על הראשונים שר"ל הגאון, דהראשונים עד דאפטר
 רבי לא היה להם חבור כתוב אלא גרסינן ליה ע"פ, כלומר הרי שלא היה להם כתיבה כלל וגרסינן ליה
 ע"פ, אבל מחילה! שלא הבין שהאוי דגרסינן ליה ע"פ הוא כמו בתוך מאמר מוסגר כזה האופן
 "ולא הוה להון להנך קמאי עד דאפטר רבי חבור כתוב (וגרסינן ליה ע"פ) אלא כגון פרושי כתיבי להו,
 וכו' הכונה, שהראשונים עד דאפטר רבי, חבור כתוב (דזה החיבור אע"פ שהיה מחובר וכתוב גרסינן
 אותו ע"פ משום דברים שבכ"א רשאי לאומרם בכתב, ודוק תיבת "ליה" שקטוב על חבור רבי
 הכתיב דגרסינן ליה ע"פ, שכן דרך הגאון ככל הלך כתב זה לעורר ישנים שלא יבואו לחשוב שהיה למוד
 מתוך הכתב, ע"כ על כל פרק יודרו ושמיעת הגורסא כע"פ, והוא על החבור הכתיב של רבי שהיה
 אסור ללמוד ממנו מתוך הכתב) לא הוה להו, אלא כגון פירושים כתובים דמפרשינן אהנפא וכו' ר"ל
 כמו שהפירושים שלנו כתובים כל אחד כפי לשון מחברו, כן תורה שבכ"פ בין הדינים הפסקיים ובין
 הטעמים והפסולים קיי כתובים כל חד כדרידה בלשון המקבלם ובלשון המלמדם, ובה נבחרו דברי
 הגאון ככלה שעיניה יפות ובריאות, ואינם לריבים עוד בדיוקה, שכבר נתברר כי הם ראיה להפך
 שמימות מרע"ה היתה הכתיבה אלא שלא היה סדור בלשון יפה אחר, כי אפילו סידור המסקנות היה
 מקדם קדמתה, כאשר יביר הגאון ככל תשובה זאת, ומי גרס להחכם השד"ל כ"ז, אם לא פרו מהירותו
 לתרוץ משפטיו הזיוף והגהה בחמרות גנוזות באלה, ונתיח זה, ונראה אל עין הקורא איך סמך על שקול
 דעתו מבלי מתון להחליט ולומר שתשובה זאת היא מזוייפת באומרו: "וחלילה לרב שרירא שיאמר
 וכל החולק על דבריהם של גאון כחולק על ה' ועל תורתו עכ"ר. מה כל החרדה הזאת? ומאזה
 ונקור חובכה? מה כמו יפה לומר להפך? ועל מה נשען להחליט כן מבלי שום ראיה? ולמה לא?
 אבל אני אביר כל עיקר סמיכותו לחרדה גדולה הזאת אפילו שלא הודיע מאיכן הו"יא הדברים, החכם
 הזה! אם אין רמיוני מכוב, ראה בליון רב"ר בשאלה ששאל לחכמי ישראל בשאלה ו' וז"ל "בשר"ת
 "הרא"ם ח"א קי" ע"א נמצא כתוב שכמה דברי הגאונים נדחו מפני שאינם מיוקרים על שרשי הגמרא,

וקשה

ראשונים הוה להו תלמוד מכל הראיות הנחמדות שהאריך בהם, ורש"י לא נשתמש אפי' באחת מהנה ולפחות היה לו לסיים
 פירושו ולומר, וכמו שהראש ר"ם בפסק תשו' איך היה תלמוד וגמרהון דקמאי, ועל דבר יותר קל נסתייע ממנה, כ"ס בדבר
 זה שהוא לא הביא ראיה לדבריו איך היה לראשונים נמרא, אם לא שנאמר שלא ראה אותה כולה, ואם המעיין לא יראה
 להתנגד על ראיימי זאת, בודאי תכנס באוניו, ויודע עמי, כי הא מיהא דמות ראיה אלימתא אית בה, ודוק.

שערי תשובה סימן קפ"ז

"וקשה מפני מה לא אמרינן הלכה ככתראי? ואם לא היה להם רשות לחלוק על הגמרא, לרובין חנו
 "לומר או כי רבוי הש"ס היו נעלמים מהם או שהכניסו את עצמם בפלוגתא נגד הש"ס שלא כדון וזה
 "זר מאד עכ"ד וא"כ בראיותו תשו' הרא"ם שאומר "שכמה דברי הגאונים נדחו שאינם על שרשי הגמ'
 "אמר ה"כ יכול אני לחרוץ משפטי על תשובה זאת הבאה ברובי שערי זרק, ולומר חלילה וכו', כלומר
 "הרי הרא"ם עמוד גדול מעמודי ההוראה עד שהשתבת מהרלנ"ח שתורתו תורת אמת, כי אלו היה חזי
 "הרא"ם ז"ל היה מסכים על דבריו (* ועפ"ז אלו וראו שתלק על הגאונים וקיים וכתב שכמה דברי
 "הגאונים נדחו וכו' וא"כ בהכרח תשו' זאת של רב שרירא שכותב בה "וכל הקולק על דבר מדברי
 "הגאונים, הוא כחולק על ה' ועל תורתו ודאי קוד מווייפת, ומי לנו גדול מהרא"ם שאומר להפך?
 "זאת היא תכלית סמיכותו של החכם השד"ל נר"ו, ואבא בדרך ישר להראות לעיני השמש והירח, איך
 "אלו ואלו דברי אלהים חיים, ר"ל גם דברי הרא"ם כמה שיש לנו כח לחלק על הגאונים, גם דברי
 "הגאון בתשו' זאת כמה שאין לנו כח לחלוק עליהם, וכשידקדק האדם מעט בדכריהם, ימלא הדברים
 "קרואים והולכים לתומם, רהנה הרא"ם ז"ל בפיו" שכמה דברי הגאונים נדחו **מפני שאינם על**

שורשי הגמרא כונתו מבוארת, כשדברי הגאון אינם על שרשי
 הגמרא דרך משל אותה דלעיל סימן קס"ד לרב נטרונאי שנהג לא תעלה לה טבילה כי אם במים
 חיים, הא ודאי נדחת היא, תשובה זאת מקמי שורשי הכריות והקוספתות, וכאשר הארכנו לעיל וכונן
 דא ודאי אמרינן חזוה תלמוד עושה כתבה בשם ר"ן גאון וכ"כ מהר"ם אלפסער ז"ל בקי"ז על רב
 נטרונאי דהכשיר הקרובים לעידי קיום עי"ש וכן כתב הראב"ד ה"ד כס' תמים דעים קי' מ"ב על תשו'
 דה"ג ז"ל אינו יודע מי גבאה ואפשר הסופרים שבשורה וכו' עי"ש כ"ב, וכן כתב הרשב"א קי' א' קס"ו עי"ש כ"ב
 (מה) כי באמת אחר תחומת התלמוד לא נשאר כח ביד שום גאון לחלוק על השרשים הגדולים והקטנים
 שבו

(*) קונטרס הסמיכה דש"כ ע"ד.

(מ"ה) עיין משנת מוהר"י בן מינאש (דפיס אלוביניקי סי' קי"ד) שאל השואל "כמו שאינו יודע דרך הלכה ולא פירושה, אלא
 "שהוא ראה מתשו' הגאונים ז"ל וספרי הדינים, ולא נעלם מאדוננו, שהתשובות אינם עומדות על מצב אחד בפרט
 "היטנות מהם שנכנס בהם ההפסד מזד המעתיקים אותם, ועם זה יחסו תשובותיהם לזולת בעליהן, גם הרכה מן הגאונים
 "הורו בתשובותיהם על שאלה אחרת, ואח"כ חזרו בהם מאותה הוראה או הסינו אחרים אותה בכך, ואם איש שיקר ידעמו
 "בתשובות אלו, ואינו מבין הזדק מהם מהנלתי זדק יוכל להורות בענין אחד, ויפסקו הדין בו, ואפשר להיות שאותה
 "שעורה מננה כבר חזרו בו המורה בה, ומי שאינו מבין עיקר, ולא תאווה מקים ילא מן התלמוד, אם הוא מותר
 "להורות? וכו'.

תשובה "דע שהאיש הזה ראוי יותר להורות מאנשים רבים, קבעו עצמם להוראה, בזמננו זה, ורובם אין
 "בהם אפילו אחד משני דברים אלו, רזוני לומר, הבנת ההלכה והעמידה על דעת הגאונים ז"ל, והואם
 "שמדמים להורות מעיון ההלכה ומחיוק עיונם בתלמוד, הם טראוי למנעם מזה, לפי שאין בזמננו זה מי שיהיה ראוי לכך,
 "ולא מי שנהנה בחכמת התלמוד, לכלל סורה מעיונו מבלי שיעמוד על דעת הגאונים ז"ל, אבל מי שמורה מתשו' הגאונים
 "וסמך עליהם, ואע"פ שאינו יכול להבין בתלמוד, הוא יותר הנון ומשובח, מאותו שחושב שהוא יודע בתלמוד, וסומך
 "על עצמו שהוא אע"פ שהוא מורה מסכנה בלתי אמתית מראיות הגאונים ז"ל, מ"מ אינו טועה בזה לפי שהוא מה שעשה,
 "ע"פ כ"ד גדול מומחה לרבים עשה, ומי שמורה מעיונו בהלכה, אפשר שהוא חושב שאותה הלכה מחייבת אותה הוראה,
 "והיא אינה מחייבת והטחו עיונו או טעם בפירושה, ואין בזמננו זה מי שיניע בתלמוד לגדר שיוכל לסמוך להורות ממנו,
 "ובכך באו לידי תשו' קצת אנשים, בדברים שהורו בהם, והם חושבין שהורו כדון ושהוא ברור כשמש והם טעו בהוראתם,
 "ותלו הדבר שהוא אל מקום בלתי מקומו, ולמדו הדין ממקום שאין ללמוד אותו ממנו וכבר היה בין הדבר שדנו בו, זכין
 "ההלכה שנתלו בה לאותו הדין חילוק דק, ודקדוק נעלם זנבמת, ולא הרגישו בו, והיו לוקחים ההלכה כפסטה, ולא
 "הרגישו בחילוק הדק שבה, ומדמין הדין שלהם לה, ואינם מרגישין בחילוק הדק שביניהם, עד שאבי אומר שמי שאינו
 "סומך על עצמו אם הוא נתלה בתשו' הגאונים ובהוראתם, שם הלכות פסוקות וסכרות קלות וברורות הוא יותר משוכח
 "מאותם המדמים להורות מן התלמוד."

במה הלכתא רבותא איכא למשמע מתשובה זאת. א: סזומן מוהר"י ו' מינאש דור שלישי לרבנות כבר נכנס ההפסד
 בתשו' הגאונים, ובפרט ביטנות מזד המעתיקים. טית: טנס מאותם הימים כבר נפל טעות ליחס תשובות
 לזולת בעליהן. ג: סכבר היו תשו' גאונים דחורו בהם מתשובה לתשובה. ד: והיא הגדולה שכולם, דמוהר"י ו' מינאש
 ו"ל גם שהיה לטואל ככל מה שכתב בטעויות וקלקולים והפסדים שנפלו בתשו' הגאונים, עכ"ז בחר במי שמורה מתוכם,
 יותר ממי שמורה מתוך פלפול התלמוד מבלי שיעמוד אח"כ על סכרת הגאונים, אע"פ שלפעמים הוא מורה מסכנה בלתי
 אמתית שהביאו אותה הגאונים, סוף סוף לא יקרא טועה בזה לפי שהוא עשה על פי כ"ד גדול, ואם בזמן מוהר"י ו' מינאש
 כך

שבו ולא אמרי' בזה הלכה בכתראי בשום אופן דאין הכי לא שבתת חיי ! כמה כח האחרונים יפה להפוך השרשים ע"פ חיל עיונס ? ועיון ס' המכריע ד"ח ע"א שעמ"ש כחולין דמ"ח ע"כ דאמר רבינא, והוא דרריך כבשרא, וחלק ע"ז כ"הג ובתשו' ר"ן גאון, והכשירו אפי' דרריך כללעות ע"ז סיוס וכתב, ואין חלה אלא דברי נכיוות לעקור שיטת התלמוד, וקוניא דשמעתתא כלתי שום ראייה שבעולם עכ"ד. ואם אנו מוצאים חיזה גאון שחלק לא נאמר שנעלם ממנו השורש ההוא, ולא נאמר ג"כ שידעו והיזר לחלוק עליו חלילה ! אלא כיון דבקיאיין בגויה דאותו גאון שהיה אדם גדול בתורה נחליט ונאמר על אותה התשו' המנגרת לשורשי הגמ' שאיזה תלמוד עושה כתבה וכנ"ל (ועיון מוהרלנ"ח דשי"ח ע"א) כי הן בעוין תלמידים כאלו הטועים והמזיזים לא חקרנום בכל הדורות ובהם סרה תלונת השואל שבאין הנו"ל כהרף עין שבאמת כשדברי הגאונים מנגדים שורשי התלמוד אין לנו לסמוך עליהם, ולא זו בלבד אלא אם הגאונים סמכו לפסוק כחד תנא וריהטא דשמעתתא אזלא דלא כהיה תנא, דברי הגאונים הם נדחים (עיון תשכ"ז ח"א סי' קל"ה רס"ד סע"ד) והרמב"ם ז"ל דחכיכה עליו תורתן של גאונים ובקי כהם ובהלכותיהם וסבוכותיהם באשר הראנו בכל משך חיבור זה, בכמה מקומות חלק על הגאונים, אם מפני שמלא בריותא מפורשת דלא כדבריהם כגון הדין והגזלנים ומלוי כרבות שהקוירו אין מקבלים מהם דדיקוין מונה מכלל דהמחילה מועלת הפך דעת הגאונים (עיון פ"ד מהל' מלוה ולוה הי"ג) וכן חלק עליהם כפ"ב מה' מקוואות הט"ו לענין רובו ופקיד עליו ועיון מכ"מ שם, ובלאו הכי הוא מחלוקת בין רש"י והקוספות כסוכה ד"ו ע"כ ד"ה דברי תורה עי"ש ודוק היטב. וכן חלק עליהם כשמלא שתי נסחאות. והנוסחא החתת קרובה אל השכל כמו שהוא ענין אל תפרעני אלא כעדים ככט"ו מה' מלוה ולוה ה"כ או שכירושלמי הכריע בין שני הנוסחאות בענין פתח פתוח בהלכות אישות פ"ה ה"ב וי"ג ועיון ה"ה שם. וכן אם הענין מחלוקת גאונים הוא הרמב"ם וכריע כאיזה מהכתות כיעוין פ"ב מה' אישות הי"ח, ובפי' מה' גרושין הי"ט, ופ"ד מה' נחלות ה"ו, ופ"ט מהלכות עבדים, ועיון תשו' הגאונים שבס' ש"ץ ש"א סי' י"ז וש"ו סי' ט"ו, וכן ראה מנהגי הגאונים ותפש לרין בדין הגמ' אם מפני שלא פשט מנהגם בכל תפלות הגולה כפי"ד מה' אישות הי"ד ואם משום שאין נראה כן מנהג כל הישיבות שבבבל (שם פט"ו ד"ז) ואפי' מפני הספק שמה' לא פשטה תקנתם, העמיד הדבר על דין התלמוד (שם ה"ט) וסברא גרולה היא, שבכל רור ורור יש לנו לומר לאו קטלי קני באגמא אכן ויכולים אנו לחלוק על הגאונים, ועל רבנן סבוראי, כשיהיו לנו דאיות מופתיות מהתלמוד, ובאשר כתבנו לעיל, משם מר"ן מוקרוק"א ז"ל בתשו' אבכת רובל סימן קנ"ה, ועל יסוד זה יסברו דברי הרמ"ם ז"ל הנו"ל באומרו: "שכמה מדברי הגאונים נדחו כשאינם על שרשי הגמרא והוא ברור ויקר מביעתא בכוחא, ולאורך גיטא כשאין דברי הגאונים חולקים על התלמוד, ומוציאיין דין חדש, או מפרשים פי' אחד בתלמוד נגד סברתינו, ואין מביאיין ראייה לרבריהם עכ"ז כיון שלא מלאנו הפך דבריהם בתלמוד אין לנו רשות לחלוק עליהם, וז"ל הרדב"ז ח"כ דפ"ו סימן תקכ"ט כ"ך עיקרן של דבריהם כל תשו' הגאונים שאינה חולקת בהדיא על התלמוד, כסמוך עליה, אע"ג דלא חקיס שמיה "עלה, וכל תשו' שהיא חולקת על התלמוד או על א' מהכללים המפורשים בדינו, לא סמכינן עלה עכ"כ. ועיון מ"ש לעיל סי' ט' ודוק שם שהוא מכוון אל כל האמור, ועיון תשכ"ז ח"א סי' ל"ב דכ"ב ע"א דבתחלוקת הזרוע דכ"ו, אם יוכל לטעון פריעתו או לא, ע"ז כתב משם הרשב"א באומרו: "דאלו מצינו כן לבעלי הגמרא כפירוש היה מן הראוי לתמוה ולשאול למה ? כ"ש עכשיו שאין עיקר בגמ' ואין אומרים כן משיקול הדעת, ועם שהתשכ"ן מורה להרשב"א בכל ראיותיו, באומרו שדברי הרשב"א הם הם דברי טעם, עכ"ז סיוס שם כב' מקומות ואמר: ולענין מעשה שאלת א"א לחלוק על הגאונים ועו"ש הרו ראי' ברב שחולק על סברתנו, כל שאין לנו ראייה מופתית מן הגמ' הפך הגאונים, א"א לחלוק עליהם והוא יסוד מוקד לכל התורה, בכל הראשונים שקדמונו עד רורו של מרן

הקדוש

כך, בזמננו אשר ירד ירדנו כמה אלף מעלות עכ"כ שאין לנו לסמוך עפ"י פלפוליו להוציא הדינים אם לא שנחפש עד אחרוני אחרונים, וכבר כתבתי בזה כמה שיש בו די, בקונטרסי קצאת ליון (דט"ו ע"א) בתוך מאמר מוסגר, ועיון תשו' בשמים ראש סי' קנ"ח בתחילת התשובה:

שערי תשובה סימן קפ"ז

הקדוש, וכמ"ס, כתב התשב"ץ בח"ב סי' ח"ל ד"י ע"א וז"ל: "ואינו חושב שתהא שאלתך על זה! שלא נתן לנו היום לפסוק במחלוקת הגמרא כלום כי כבר מתוקן הוא בפסקי הראשונים והאחרונים, עכ"ל ד"י ועיין לו עוד בח"א סי' קנ"ג ד"ה והשלישי, ובח"ב סי' מ"ה כתב, דקבלת הגאונים קבלה היא וראוי לקמוץ עליהם כאלו נזכר בתלמוד, ודבר זה יודע לתלמודי דבי רב שאפי' על ר"ח ראשון לרבנים, מפני שזנב מהגאונים נאמר עליו "כל דבריו דברי קבלה" ועיין ש"ך ו"ד סי' כ"ה סק"ב שכתב "דכמה פעמים מצינו שהתקפות והראשונים חששו לרבנו בעל ה"ג, אפי' היבא רלא מסתבר טעמיה, ואפי' להקל מפני שכל דבריו ד"ק עכ"ל. וב"כ לקמן סימן קל"ח סק"ך, לענין נדר עיש"ב באומרו: "אפילו שלא נמצא בש"ס שלנו, מ"מ דבריו ב"הג דבריו קבלה הם" ע"כ. הרי להדיא שמפני שהגאונים דבריהם דבריו קבלה, ע"ז סמכינו עליהו, אפי' רלא מסתבר טעמייהו, ואפי' להקל, וריא"ז עצמו שחלק על הגאונים מפני שהיו דבריו נביאות לעקור שיטת התלמוד וכו', איהו גופיה כתב ה"ד הריקאנטו"ס ק"ו סי' פ"ח: "ראש"ג דמכת הגמרא לא משמע הכי, אין לנו כח לחלוק ע"ד הקדמונים, ומה לנו עוד רבות דברים, אפרי שרבינו שירא ז"ל, בהדיא קאמר לה כתשובה זאת, שלפנינו באומרו: "וא"כ מת הגאונים ופולפוליהם הוא הדבר אשר לזה ה' אל משה ואע"פ שאומרים כן ואין מביאין ראיה באיזה מקום הוא אין לחוש וכו' וכל החולק וכו' מבואר לעין כל רלא אמר הנאון, וכו' החולק וכו' אלא על ח' הדינים והפולפולים

שאין מביאין ראיה באיזה מקום הוא, ולא על איזה דברים, כי נער כתבם, המגדירים על שרשי הגמ' חלילה! לנאון דרור בר"ש שיאמר כן! ועיין תשב"ץ ח"ב סי' כ"ד שכתב וז"ל "הזמן מספיק להולאת האמת, והרי כמה שנים גודלנו בב"ה ולא נגלה לנו טעמו של הרמב"ם כמה שפסק וכו', ועכשיו נתגלה לנו טעמו, עיש"ב. ואני במקומי סיימתי אחר דבריו אלה וכתבתי: ומכל זה ישמע חכם ויוסף לקח שלא לחלוק על הראשונים, ע"כ דברי, וא"כ שפיר קאמר רב שירא ז"ל שאין לחלוק עליהם, מפני שלא הביאו ראיה לדבריהם, דאפשר מאיזה מקור חלבו דבריהם ואין לא בקואינו בגויה, ובפרט ביודעינו ומכירנו כמה גניזות וכמה מסכתות שלמות היו בידם ונאכרו מאתנו, הא וראוי כל החולק עליהם כחולק על ה', ומה לי להאריך עוד, אחרי שמוה"ר"ם אלאשקר כפי' ג"ן שניטפל בכירור דבר זה על מתכותו, ר"ל על מי נאמר הלכה כבתראי ועל מי לא, ועל מה נסמוך על הגאונים. ועל מה לא, כבר חוטף החרב חרה הזאת מיד התלמודים שלא שמשו כל זרע, כמה שברר הדברים ופה ופה כאיש גבורתו, ונקתיוב מתשו' זאת אשר לפנינו, וכרוש ס' שערי צדק, שהיתה כירו כ"י וביאר עליו הדברים כנתינתן, וע"ז לוייתו להעתיק שורות אחרונות אלו הבאות בתשו' גאוננו ז"ל באותיות גדולות, כלומר, הרי שורות אחרונות אלו, הנראות בהשקפה ראשונה, כאלו רב שירא הוא המגדיל המרורה ומעלה הורה הגאונים לשמי השמים העליונים, עד שהחכם השר"ל נר"ו לא מצא תרופה למכה זאת, כי אם לטעון טענת זיוף כדי להטיל לרש"ג ז"ל מפי אריות, הרי שורות אחרונות אלו, קרואות והולכות לתומם, בס' קדמון אשר נאמר חי זה קרוב לר' מאות שנה, ובחכמתו ואמונתו הרמה, חוקם ואמנם ובררם כשמלה, וקיים להחזיקם בדבריו הראש"ד שכתב: "ראין מי שיוכל לחלוק על דברי גאון ואפילו שלא יביא ראיה לדבריו, והחולק עליו כחולק על התלמוד" וקיים וכתב וז"ל: "והנה כמה פעמים אנו רואים לגדולי אחרונים עצמן שמבטלים דעתם מפני דעתם של ראשונים, ואומרים, אעפ"י "שאין נראה כן מן הגמ' שלנו ומן הירושלמי, אחר שיצא הדבר מפי פלוני, אנו מבטלין דעתנו מפני דעתו, כמו שכתבו הרשב"א והר"ן וזולתן לגבי הרי"ף וכו' וכל ספרי האחרונים מלאים מכיוצא בזה, א"ר, עיש"ב."

ועתה סמוך להדפסה קניתי שחר חלקי בכורי העתים כקמ"ר ויין ע"א מפני תורתו של וידונו הנאון שיר נר"ו דחביבה עלי עד לאחת, וראיתי לו שם בב"ה תקל"א עמוד פ"ד שכתב על רבינו שירא ז"ל שהוא "מתאמץ ג"כ לרומם כל פסקי הגאונים ולהעלות כל דבריהם בעיני החכמים כמו דבריו חז"ל בתלמוד" והעתיק תשו' שלפנינו דעיקר מטריין עלה כמו שהובאה ברוש ס' תשו' שערי צדק אות באות כולה בכתב רש"י, וכשהגיע לתיבות, "ואחממם ופולפוליהם הוא הדבר אשר לזה ה' העתיקם בכתב אשורית, וכן מתיבות "כל החולק על שום דבר מדבריהם כחולק על ה' ועל תורתו,

גם אלו העתיקם אשורית, כלומר יראו גוומות גדולות, שכל מה שיכתבו הגאונים הוא הדבר אשר
 לזה ה' !!! וכן ראו עוד הפלגות, שכל החולק על שום דבר מדבריו האלו היה נחשב כחולק על ה'
 ועל תורתו !!! . . . והוא פלא על יופי פקירותו ! ולמה לא יעתיק ג"כ תיבות "ואין מביאין ראיה
 לדבריהם" באותיות מרובעות ? שבוה היתה תשובה נלחט אל כל פליאותיו הנשגבות, שעיקר כונת
 רבינו הגאון אינו אלא כל דבר שאומרים הגאונים, שאין ראיה מן התלמוד לחיזוק דבריהם, ולא
 בדברים שיש ראיות מופתיות מן התלמוד כסתירת דבריהם, דאם היה אומר זה היה מקום לכל
 התמיהות המתאימות האלו וכאשר הארכנו לעיל בראיות ברורות לזה, אכל כל שהגאונים אומרים דבר
 חדש שלא נמלא בתלמוד להפך, ואין מביאין ראיה לדבריהם הא ודאי עליוהו סמיכין מכלי שום רוח
 ספק. ומי לא ידע שכל תושבע"פ אחר שמשלו הרומיים האחרונים בא"י, כולה כמות שהיא גלתה
 לכבל, וחיתה שם עד זמן הגאונים בירושלם משלשת, ומועתקת מאבות לבנים, ושם בעונותינו שרבו
 נקברה קרוב לתפ"ה כ"כ בשאומרים הגאונים דבר ולא נמלא בתלמוד מכורר להפך, הא ודאי נאמר
 בפ"ה מלא קבלה היתה בירושלם, או כמה גניזות היו בידם מזמן האמוראים כאשר הבאתי לעיל כמה
 ראיות ומכללם דברי הקדוש הרמ"ע מפאנו בקימין ק"ז. וכן דעת כל הראשונים אשר מימיהם אנו
 שותים לגרל ולחזק קבלת הגאונים כל שלא באה לנו בתלמוד ראיה מכוררת הפך דבריהם, והוא ברור
 יותר מביעתא ככותחא.

ועתה

אם ישן הייתי ואיך, שאין ספק שהחכם שד"ל נר"ו, ברעותו להגיל את רבינו שרורא ז"ל
 מפני אריה יהודה נר"ו, מאת אשר העמיס עליו שהוא הוא המתאמץ לרומם תורת
 הגאונים, מה שאין ראוי לחשוב כן על מאור גלותנו כמוהו זיע"א, ע"ז, ופה אמר, חנן החכם
 השר"ל נר"ו אגב שטפיה כי טוב לטעון טענת זיוף מטענות הגורמות לגאונים הנטיה יותר מדי לתורת
 הגאונים, וה' ודין אותנו לכ"ז מברעת.

ומהורה

אנא ומשכח, לאלהא דאכהתי, שעד כה עזרתי לברר כל תשו' גאוננו ז"ל בשמש כחזי
 השמים, ותכתב זאת לדור אחרון, כי תשובה זאת יבאת בקינוטא וראשה פרוע, וכל
 המערער עליה אינו אלא מן המתמיהין, וה' יולנו משגיאות, אכ"ר.

אמר

המחבר האיי"ם בשלוח לודו חמ"ל הרב החכם החוקר אהובי מוהר"א בן אמוג המדפיס
 והמנחה נר"ו דפי הדפוס קמא קמא ראיתי מה שכתב על דברי ברק"ג ע"כ ובלמרי דברים
 ככתבן הטוב זר לי מאד מראות איך לא ירד לעלם כונתי באומרו כי חושש הוא שמה ינתן מקום למינים
 לרדות על דבר הכרעה לפי הדור כי האמת לא תשתנה בשום זמן את"ד ע"ש שהאריך כי הלכתהו רוח
 בטנו מפני רוח רעה שמטלה בדורינו זה כי לא מלכו.

המחבר

המשו"ח לפי תומו שאול ישאל לאמר לו: ואיה האמת הזאת אשר לא תשתנה בשום
 זמן? איה מקום כבודה להעריפה? איפה רועה היא בכדי לעשות כל טרדקי להפשיטה
 ערומה כיוס הולרה ולא לכסית אותה כשמיכת ההכרעה לפי הדור? והלא עדין לחלוות הדיו קיומת
 כמה שהרחיב מחבר האיי"ם ואמר בזה הלשון: "ואפילו לא יהיה בכח הטענות המתנגדות כי אם
 להבוא הדבר אל המיוצע רלוני שיהיה הענין שקול ובלתי מכורר מן התלמוד למי משתי הסברות מכריע
 פ"שט תלמודין וכו' עכ"ז גמוריה היה מכריע נגד דעת רש"י וכו' אי מטעם וכו' ואי מטעם וכו' ע"כ
 נמלא דהמחבר העני אינו מבקש ההכרעה לפי הדור כי אם כהיות שלא מלא עדיין האמת מכוררת כפי
 דעת רש"י ז"ל בשום אופן שבעולם כאשר האריך הרחיב בכל אורך הסימן הזה וככת זה בדינא ובדייני
 יבקש מן כל מבקש דרך ה' להכריע בדעת גאונו בכל וספרד שתושבע"פ כתובה וננוזה מימי עולם
 מפני סכנת הדור ומה מקום למינים לרדות אחרי שאין להם על מה שיסמוכו כי אם קול דברים כלתי
 מכוררים? ואין האמת אתם כדי שלא נעלים אותה מפניהם, ואעיקרא לשון הכרעה שנשתמש ממנה
 המחבר תורה שעדיין הדבר שקול דלא כמאן וכיון דהדבר שקול א"כ אין האמת מכוררת וא"כ ראוי
 והגון ודינא יתיב שלא נדרוש עוד כפרקא דתורה שבע"פ לא נכתבה עוד זמן רבנן סבוראי מפני תקלת
 המינים

שערי תשובה סי' קפ"ז קפ"ח קפ"ט ק"ן

המונים וענין זה דגיל וזה הוא בתלמוד ובפוסקים הירועים לכל תופס ספר ומכלס עיין לעיל סימן קפ"ד בתוך האי"ס ודי כזה כרי דלא להוי שתיקה כקורא

סימן קפ"ח

וששאלתם חמאה של גוים אסור או מותר כיון דקים להו לרבנן דחלב טהור עומד טמא אינו עומד מותר אלא שאין הדעת מקבלת ומי שיפה דעתו ואכל מותר :

אי"י הי"ם

תשובה זאת היא מובאה כדמותה כמנהוגי סי' קל"ה וז"ל: "זה שנמלא כתשו' הגאוניס וקמאה של גוים כיון דקי"ל לרבנן דחלב טהור עומד טמא אינו עומד מי שדעתו יפה ומקבלתו לאכול מותר" אין לקמוץ על זה שהרי הוכחנו שהטעם חלב שחלבו גוי וכו' משום גלר, ומשום חלב טמא, וכן סוכרים אנשי מערב, אנשי מזרח מתירין את החמאה של גוים וכו' עכ"ד. והראיות אין העתיק תשו' שלפנינו אות באות, אלא שחסר מ"ש לפנינו "אלא שאין הדעת מקבלת" והראיות אין אנשי מזרח הוא על בני ככל המתירין, והכלבו ג"כ דקי"ד כתב דהחמאה שלהם יש מן הגאוניס שהתירוה, וכן כתב הרמב"ם פ"ג מה' מ"א הי"ד, החמאה, מקלת הגאוניס התירוה שהרי לא גזרו על החמאה, וחלב הטמאה אינו עומד, ומקלת הגאוניס אסורה, מפני לחטוי חלב שיסחר בה, ע"כ. וזהו א"כ שתראה שכתשו' שלפנינו כתוב "אלא שאין הדעת מקבלת" מפני כי ידע כי מקלת גאוניס אסורה והוא ברור. כי הא לאו הכי אין לו סכנה, ושו"ר להרב המפורסם מר שניי בס' חקקי לב ק"א דל"ב סע"ו שעמד על דבריו אלו, והנחם בל"י, ולפי חומר הנושא מה שכתבתי יש בו שליש ישוב, ועיין תשכ"ך ח"ג סימן יו"ד וסי' רנ"ח.

סימן קפ"ט רב כהן צדק ז"ל

ודבש דבורים שעושים ממנו שכן אם בשאר ימות השנה מותר לשתות ממנו ואין בו משום בישולי גוים שכן אמרו חכמים ואלו מותרים באכילה חלב שחלבו גוי וישראל רואהו והרבש ואמרינן (ע"ו רף ט"ל ע"ב) האי דבש למאי ליחוש ליה משום בישולי גוים נאכל כמו שהו"א חי הוא ואי משום גיעולי גוים נותן טעם לפגם הוא ואי משום דמערכי ביה אסרוחי מסרה הילכך מותר לכתחילה.

אי"י הי"ם

תשובה זאת כדמותה מובאה בפרס ד"ז ע"א בלי סס וכנוי, אבל נראה סס אסופת תשובת קדמוניס לבר שמוסיף בסוף התשו' אחר אסרוחי מסרה, ואסור לשתות ממנו בימי הפסקה, ואיסורו והתרו כמו שלנו ע"כ, ואני רואה שתשו' שלפנינו עיקר שאינו מוסיף בה דברים הללו, ועיין בשמיס ראש סימן ח' ומה שהאריכו המגיהים עי"ש כ"ב, ומי יגלה עפר מעיני השואל שכתשו' הר"ן סימן ה' והר"ן עלמו סס שעל מה שרצו להעלות על ר"ס גאון ז"ל שהרבש השנוי כמשנת אין מעמידין וכו' ואלו מותרים באכילה, חלב שחלבו וכו', והרבש שהוא הרב"ס של ישמעאלים הנעשה מיון עכבים, ע"ז חדרו השואל והר"ן ז"ל חדרה גדולה לאמר חס ליה למתן ר"ס ז"ל לתלות בו דברים משוכשים! יעו"ש שהאריכו, ומי וכן שיתגלה להם תשו' זאת שלפנינו לרב כהן צדק הקודם לר"ס ז"ל, דמפרש הרבש השנוי כמשנה זאת על דבש דבורים, והוא האמת, והוא הלך שיתעלה, ודוק שינוי הגירסא שלפנינו בתלמוד בע"ז דע"ל ע"כ ועיין מוסף הערוך ערך סר אחרון ודוק ונמלא דהכל אחר:

סימן ק"ן

והיבא דאיערכה ביצה טרפה בהרי ביצים אחרות אפילו באלף בלן אסורות :

שערי תשובה סימן קצ"א קצ"ב קצ"ג קד

סימן קצ"א

ביצא דאבשיל כהרי כשרא אסיר למיכל בחלבא דאמרינן בלעא לה מן כשרא :

אי"י הי"ם

הם דכרו בעל ה"ג דקל"א סע"ד כל הסני סימנים הללו לכד ששס כתוב אקור למיכליה ככמרא , כלישנא דתלמודא , פסחים ד"ל .

סימן קצ"ב לרכינו יעקב ז"ל

על ג' סעודות שאם היה אוכל פירות או מידי אחרינא עולה לו לסעודה ג' כראמרינן גבי סוכה ו"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אם השלים במיני תרמיא יצא :

אי"י הי"ם

הלא הו"א כתובה על ס' קישר הפ"כ , השאלה בע"כ , והתשו' בע"ג , אבל יותר באורך , ועיין תוס' סוכה דכ"ז ע"א ד"ה , במיני תרמיא , וביומא דע"ט ע"כ , ד"ה מיני תרמיא שחולקין עליו מבלי הזכיר ס' ר"ת החולק בדרכם , ועיין טור וכ"י א"ת סי' רל"כ באורך ועיין אחרונים .

סימן קצ"ג לרכינו שמשון ז"ל

שאם בא אדם אחד בסעודה אצל חביריו ונטל מעל השלחן חתיכת של דג או של בשר עוף וטבל בפלפלין או בשומן שצריך נטירת ידים כראמרינן בערבוי פסחים כל שטיבולו במשקים צריך נטילת ידים , ודוקא בדבר שררכו לטבל , אבל בדבר שאין דרכו לטבל לא מרקאמרינן כל שטיבולו במשקים ולא אמר כל שטובלים משמעו דבר שרגילים לטבל דחני רב אושעיא כל דבר שיש בו לכלוך משקה צריך נטירת ידים :

אי"י הי"ם

עיין טור וכ"י א"ת סימן קכ"ח וכאחרונים , ולפוס ריהטא , לא ראיתי מי שזכיר תשו' זאת .

תם ונשלם ספר ראשון
שבחי תורה לאל עליון

K

3

873.

שער

השובה
